

<36614830690011

<36614830690011

Bayer. Staatsbibliothek

~~Gen 120~~

Hist. univ. Chet. sic.

148

Desing.

COMPENDIUM ERUDITIONIS,

COMPLECTENS

HISTORIAM SA-
CRAM, PROFANAMQUE,
POLITICEN, JURISPUBLICI AD-
UMBRATIONEM, GEOGRAPHI-
AM, RITUS VETERUM ET
CHRONOLOGIAM.

Ab Rich. W.

Ad Franciscum de S. Ang.

CAPTUM JUVENTUTIS,

ET

USUM HISTORIOPHILORUM.
COACTUM

A

P. ANSELMO DESING,

O. S. Benedicti in Exeintæ Con-

greg. SS. Angelorum Cust. Monasterio Ens-
dorff Professo, Frisingæ Humaniorum
Professore.

EDITIO SECUNDA

CORRECTA

CUM PRIV. CÆS. ET FACULT. SUPERIORUM.

INGOLSTADII,

Sumptibus JO. ANDR. de la HAYE, Bibl. Acad.

ANNO M D CC XXXII.

ELENCHUS.

Historia Sacra & Ecclesiastica.

Fol. 1.

Historia profana.

f. 231.

Politice.

f. 393.

Juris Publici compendium.

f. 409.

Geographia.

f. 445.

Ritus, morésq; veterum.

f. 551.

Chronologica appendix Ta-

bularum.

f. 589.

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

REVERENDISSIMO,
AC
PERILLUSTRI
DOMINO, DOMINO
JOSEPHO
FRANCISCO
SIGISMUNDO

DE
ALT-SPAUR,
Domino in Freyenhoven,
Nobili Provinciali Tyrolensi,
SS. Theologiæ Doctore, Ecclesiæ Cathe-
dralis Frisingensis Canonico, nec non Con-
siliario Ecclesiastico, & Parocho in
Pockhorn meritissimo
&c. &c.

DOMINO DOMINO

perquam Gratoso,

Mœcenati Liberalissimo

Hasce paginas publico nomine

D. D.

REVERENDISSIMO

AC

PETRI LUSARI

DOMINO, DOMINO

JOSEPHO

FRANCISCO

SIGISMUNDO

DE

ALT-SPAR

Domino in Freyenhoven

Nobili Provinciali Throni

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

28. Theol. Doctor, Eccles. Cant.

REVERENDISSIME

AC

PERILLUSTRIS

DOMINE DOMINE.

COronâ redimire Civicâ,
Romanis moribus, illum
debet, qui civem injuriæ, nî
penitus jacturæ, salutis sub-
duxerit. At qua tandem glo-
riæ tesserâ mactandum pu-
tem, qui civium suorum ca-
verit ruditati, ignorantia? Est
fanè aliqua quidem corporis
mors, quam prohibere ma-
gnum sit & laudabile; est & alia
mors quædam animæ, eaque
multò acerbior, ignorantia
quam ab humana quapiam
mente arcere divinum planè
opus esse existimo. Tu, Reve-

rendissime Mæcenas, quæ Tua
est animi magnitudo, majori
in numero duxisti; divinum
illud quàm quodcunque aliud,
opus suscipere. Juvenem enim
in hujate Lyceo animos in a-
morem non minùs, quàm
perpetuum usum Romanæ
linguæ erecturus, singulis clas-
sibus ab ima prorsus ad Rhe-
toricen ipsam usque *Premia*
ex Latina Lingua constituisti, ut
immensum gloriæ calcar vel
impelleret hærentes, vel suapte
contendentibus alas adderet.
Quod cùm fecisti, possem e-
quidem jactare, Te vitam,
eruditionem nempe, revocâsse
in scholas; nî satiùs foret glo-
riari, Te ipsius eruditionis vi-
tam (*Linguam volo eruditorum,*
qua sine tacet jacetque do-
ctrina)

Arina) suæ restituisse integri-
tati. Hôc, multisque aliis no-
minibus obstrinxisti tibi non
juventutis modò animos, sed
& Majorum, & nostros maxi-
mè, qui summo studio non in
aliud magis ferimur, quàm in
erudiendæ juventutis incre-
menta. Plectant igitur coro-
nam Tibi civicam, plectentque
universi, qui è Lyceo nostro in
alias multiplices plagas dilapsi
fateri non tam cogentur,
quàm gestient, Tuò beneficiò
sibi linguam constare, vocemq;
Latiam, idque fatendo Illustris-
simum Tuum nomen per re-
giones varias in æthera ferent.
Ego profectò omnium una ac
meo nomine hanc ipsam
quàm præsentem oculis sub-
jicio, Historici Tirocini disci-
pli-

plinam, à Tuomet proposito
non nimium abludentem, vel-
ut coronam civicam nexui,
eamque, si pateris, Tuis hono-
ribus iacram esse jubeo. Um-
bra tantum est, equidem fa-
teor, sed vel hinc Te, licet
fugientem, sequetur. Majora
ab iis expectes licet, qui, Te
succum sufficiente, à nobis in
meliores spes educantur. O-
mnia verò ditissimi Superi, vo-
tis nostris fatigati, rependent.
Vale, ac bonis omnibus, ut
Tibi cælum, fave.

*REVERENDISSIME AC PERILLUSTRIS
DOMINATIONIS TUÆ*

Servorum in Domino infimus

P. Anselmus Desing.

APPROBATIO
CONGREGATIONIS
BENEDICTINO-
BAVARICÆ.
SUB TITULO
SS. ANGELORUM
CUSTODUM.

NOs Ildephonfus Exempti Monasterii
Weichenstephanensis Abbas, &
p. t. Congregationis præfatæ Præses Ge-
neralis &c. hisce licentiam facimus, ut
præfens *Compendium Eraditionis* ab Ad-
modum Reverendo Patre Anselmo De-
sing, Congregationis Ejusdem in Exempto
Monasterio Ensdorffensi Professo, &
p. t. in Episcopali Lyceo Frisingensi Por-
fesso.

fessore actuali absque ullo Fidei, vel mo-
rum offendiculo compositum, & pro usu,
captūque Juventutis in Quæstiones reda-
ctum, prælo & luci publicæ committi
possit. In quorum fidem præsentēs ma-
nu propriâ, & consueto Officii Sigillo
munivimus. Weichenstephanii Calendis
Aprilis. Anno 1727.

ILDEPHONSUS
Abbas & Præses Generalis.

FACULTAS
REVERENDISSIMI
DOMINI, DOMINI
ABBATIS.

NOs Anselmus Abbas Exempti Mona-
sterii ad S. Jacobum in Ensдорff
Congregationis Benedictino - Bavaricæ
sub titulo SS. Angelorum Custodum Dile-
cto Conventuali nostro R. P. Anselmo De-
sing p. t. in Episcopali Lyceo Frisingensi
Humaniorum Scholarum Professori li-
centiam facimus, ut *Compendium Erudi-
tionis* in Tyronum gratiam à se compo-
situm, & ab iis, quorum interest, appro-
batum prælo committere possit. In cu-
jus rei fidem has literas manu & Sigillo
nostro Abbatiali munitas dedimus in no-
stro Superioris Palatinatûs Monasterio
Ensдорffensi. Die 2. Martii Anno 1727.

Anselmus Abbas.

PRÆFATIO.

Argumentum nactus infelix,
sed necessarium, nescio an
commendem illud magis, an in
excusando laborem? Tot enim no-
stro hoc & superiore ævo in lucem
protruduntur compendia Historica,
ut,

ut, qui id iterum tentet & actum
agat, jecur pene moveat peritio-
ribus.

Quidquid id est, mihi integrum
non fuit abstinere manum, eò ma-
ximè, ut hæreticorum compendia,
quibus quid potest esse vel obscæ-
nius, vel fabulis magis refertum?
è juvenum quorundam Catholico-
rum manibus tandem eruantur.
Ipsi enim mendacia orbi nota reco-
quere non cessant, & fœda, quæ-
que, incastòsque amores pueris le-
genda objiciunt, idque pro virili
agunt, ut ne possint animæ manere
innocentes.

Nos, ergo, ut animorum consu-
leremus integritati, quædam vel in
speciem turpia, vel reapse talia tu-
tò silentiò premenda duximus.
Non enim est quidquam periculi,

ne

ne perinde historiam suâ multemus veritate. Si quid enim illa ad veritatem faciunt, possunt ad-
ultiores in Collegiis, aut è libris
grandioribus affatim haurire, No-
bis innocentia pluris fuit, quàm
turpis veritas, aut potius veratur-
pitudine.

Styli cultu uti libuit, quantum
quidem licuit. Non enim, cùm
scribimus compendia, locus est
phaleris illis descriptionum, Oratio-
num, Sententiarum. Quamquam
tamen non perpetuò me Phœbum
odisse, nec omnes sermonis Veneres
calamum meum exosas fuisse au-
tumem.

At præstaret hæc vernaculâ scri-
psisse? Non. Edita enim sunt vel
eo etiam consilio, ut juvenus, cui
volupe esset Latinam exercere,
cam-

campum habeat amplissimum. Infirmioribus tamen explicatione aliqua præire decet: vix enim aliàs capiendo sufficient.

Difficile, ais, intelligent? si nihil unquam in Latina fecerint, verum. Si verò à teneris fuerint exerciti, ac maximè in eo libello, quem nuper edidi, Porta Latinæ Linguae dicto, nullo negotio etiam in hoc compendio proficient.

Ordo autem hæc discendi is erit, quem Præceptor rerum istarum gnarus ostenderit; nec enim sperare licet, fore ut Juvenis quispiam suo Marte historiam addiscat. Si tamen me urges, existimo Triennio rem totam facile absolvi posse, si nempe primo anno discas Historiam Profanam saltem usque ad Carolum M. Additis Ritibus antiquo-

quorum nonnullis. Altero anno
reliquum Historiæ profanæ, &
insuper Historiam veteris Testa-
menti. Cui adjungatur Geographia.
Tertio anno Historiam Ecclesiasti-
cam seu Librum 2. Hist. sacræ.
Adde Politicam, Jurisque Publici
compendium. Geographiâ nostrâ
identidem repetitâ.

Ceterum omnia sacræ Ca-
tholicæ Romanæ Ecclesiæ ju-
dicio ex asse subjiciuntur.

HISTORIÆ SACRÆ LIBER PRIMUS.

ENARRATIO NIMIRUM

VETERIS TESTAMENTI,

Seu

A Nascente mundo ad
Nascentem mundi Salvato-
rem Messiam.

CAPUT I.

A Condito Orbe ad Diluvium.

QUæstio I. In numerum mihi mitte annos,
qui ab incunabulis mundi (*An. Mun. 1.
Ant. Christ. 3960.*) ad usque Christi natales ab-
ierunt.

Responsio. Plus minus quatuor sunt annorum
millia. Nam Chronologis non acedò convenit, ob im-
peditas quasdam rationes, quæ evolutionem omnem
respuant. Nos annos cogimus 3960.

Q. II. Quo anni tempore condebatur Orbis?

R. Autumno reor. Cùm enim terræ frugibus
vesci-

vesci iussus fuerit recens creatus homo, oportuit sanè easdem fruges jam maturuisse; id quod autumnino fit.

Q. III. Sex dierum intervallo productum mundum novi. Tu recense, quid quôque die factum?

R. 1. Primo die cælum & terram esse Deus iussit.

2. Die altero Firmamentum: quo nomine venit, quidquid à nubibus ad extimum Cæli fornicem protenditur. Aquæ etiam divisæ, quæ hætenus toto spaciò, quò nunc aër, continebantur, eæque partim super stelliferum cælum traductæ nomen nactæ sunt Cæli crystallini.

3. Tertia luce aquæ terrestres ripis coercitæ; inde maria orta. Posthæc terra germinare, atque mox fruges quoque edere iussa.

4. Quarto die Sol atque Luna Firmamento inserti.

5. Quinto Pisces & Aves ex eodem elemento aquæ producti.

*6. Sexto è tellure progenitæ sunt animantes terrestres. Atque parato jam mundi isthoc hospitio unus deerat, qui his omnibus vel imperaret, vel uteretur. Itaque eodem die ex argilla Damasceni, ut creditur, agri fictus à Deo *Homo* est, & inspirata eidem animâ, dictus *Adam*, atque importatus est Paradiso.*

Q. IV. Quem ais Paradisum?

R. Locus erat Orientem solem spectans, ad omne delictum factus. Qui an hætenus quoque perseveret, anceps quæstio est, ac nemini soluta, fortè nec solvenda.

Q. V. Quid rerum in Paradiso Adamus?

*R. Sopore inersus à Deo est, eique detracta costarum una, atque in mulieris formam traducta; quam *Evam* nuncupavit ipse Adamus.*

Q. VI.

Q. VI. Quamdiu in paradiso moras traxere hi recentes conjuges?

R. Incertum est. Sub vesperum tamen eos migrasse credimus; cum DEUS *post meridiem* (Genes. cap. 3. vers. 8.) eos de perpetrato peccato conventos hoc exilio multarit.

Q. VII. Quodnam illud peccatum?

R. Medium Paradisi arbor occupabat fronde augusta, ac ceterarum velut regina. *Scientia boni & mali* arbor dicebatur. Hac unâ os, manumque abstinere iussus est Adam, nî mallet morte luere gulam. Paruit ille: Sed Mulier Eva nitore invitata pomi (suadente etiam serpente, & promittente, fore, ut velut dii efficerentur, si gustarent) carpsit manu primum, dein & morsu: quin Adamum etiam ad epulum pellexit.

Q. VIII. Quid effecit hoc prandium?

R. Cum essent antè innocentes, nil sinistri, infantium in morem, aut noverunt, aut senserunt. Comelo verò pomo nudos se cernentes simul ac erubescerent, foliis arborum velarunt sese. At DEUS præcepti sui temeratores indignatus, exesse eos unâ cum serpente iussit. Angelum verò pro aditu excubare præcepit, qui eos paradisi ingressu perpetuò prohiberet.

Q. IX. Quis ille Serpens?

R. Aut dæmon fuit personatus; aut verus quidem serpens, sed à diabolo nonnisi pro instrumento habitus.

Q. X. Cum Deus in serpentem dixit sententiam, memini eum dicere: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum. (Gen. 3. v. 15.) Quid hoc sibi velit, dic sodes!

R. Vaticinium est ad sacram Historiam valde pertinens. Prædixit enim dæmonem seu serpen-

tem femini, id est, proli mulieris infidiaturum, eò quòd ex ea aliquando nasciturus esset homo talis, qui serpentis caput contereret, id est, diaboli potestatem. Atque hic est promissus *Messias*. Idque promissum in posteros diligenter transmisit Adam, servatúmque est in stirpe Hebræa, quæ propterea vera Ecclesia fuit, quia fidem in verum DEUM, huncque promissum Messiam tenuit.

Q. XI. Septimo die quid effecit Deus?

R. Nihil à DEO hoc die creatum; sed requievit, id est, cessavit. Atque inde dies septimus seu Sabbathum ab opere servili vacans DEI honori præcipuè consecrari præceptum est. Christiani verò nos Solis diem hoc ritu colimus, ob Domini Resurrectionem eò factam: atque ob eandem hic dies dictus est *Dominicus dies*.

Q. XII. Dicis de Diabolo. Estne etiam ille à Deo creatus? Et quid tandem de Angelis sentis?

R. Diabolus & ipse paulò antè Beatorum Angelorum unus erat, quos unà cum firmamento condidit Deus. Sed quomodo in miserrimam Diaboli sortem redactus fuerit, accipe. Luciferi splendido nomine vocabatur. Lucifero igitur cùm per divinam sapientiam esset indicatum, fore, ut homo paulò post creandus, à peccato suo sit absolvendus, non aliter, quàm ut Deus humanam susciperet conditionem. Ille injuriam sibi fieri ratus, & Angelicam conditionem à Deo sperni, contra Deum sese extulit, vocatâ in partes suas cæterorum Angelorum parte tertiâ. At Michaël Archangelus divino jussu eum cælò pepulit, æternisque ignibus addixit. *Hæc occasionem dedere antiquis Gigantum cum Diis prælia comminiscendi.*

Q. XIII. Quinam fuere Adami & Evæ infelicium parentum nati?

R. Primogenitus Cain, alter Abel. Cain rus exercevit; Abel greges pavit. Cùm DEO aliquando litarent ambo, illéque nonnisi marcidos fructus, hic verò

verò opima pecorum offerret, Cain Deum sibi iratum, Abeli propitium conspexit. Concepta igitur invidia ausus est fratrem morti dedere. Quin & desperans de venia, etsi Deus blandè eum invitaret, meruit profugii pœnam: ut nullibi valens consistere, sed per omnes terras vagatus, documento posteris esset non temerandi in fratres amoris.

Q. XIV. Nunquid alios postea liberos ex Eva suscepit Adam.

R. Imò plurimos mares æquè & fœmellas. Sed sacræ literæ masculorum tantum nomina produnt, quæ sic habeto.

Nascitur *Seth* (A. M. 130. ant. C. 3830.) vixit annos 912.

Enos. (A. M. 235. ant. C. 3725.) vixit 905.

Cainan. (A. M. 325. ant. C. 3635.) vixit 910.

Malaleel. (A. M. 395. ant. C. 3565.) vixit 895.

Jared. (A. M. 460. ant. C. 3500.) vixit 962.

Enoch. (A. M. 622. ant. C. 3338.) vixit annos 365. Tuncque translatus est in Paradisum, ut creditur. S. Augustinus (Lib. 2. contra Pelagium) incertum esse, ubi nunc sint Enoch & Elias, neque ad fidem pertinere.

Mathusalem. (A. M. 687. ant. C. 3273.) vixit annos 969.

† *Adam* annorum 930. obit (A. M. 930. ant. C. 3030.)

Lamech. (A. M. 874. ant. C. 3086.) vixit annos 777.

Noë. (A. M. 1056. ant. C. 2904.) vixit annos 950.

Sem à Noë generatur (A. M. 1558. ant. C. 2402.) cum jam antè Cham & Japhet geniti essent. Vixit annos 600.

CAPUT II.

De Diluvio.

Quæst. I. *Quid ais, cùm Diluvium ais?*

R. Inundationem aquarum incredibilem, qua totus terrarum orbis sepultus fuit ob enormia carnis præcipuè crimina.

Q. II. *Nemo hominum evasit?*

R. Noë cum tribus filiis, eorumque uxoribus, ac sua quoque conjuge. Homines simul octo. Hi Arcæ cuidam inclusi evasere.

Q. III. *Qualis illa Arca?*

R. DEI jussu fabrefacta est à Noë uno ex omnibus viro probò. Longitudine erat 300. cubitorum: Latitudine 50. Altitudine verò cubitorum 30. Distincta intus in contignationes. Non aperta superius, sed tecta. Fenestrâ non nisi unâ, unòque ostio instructa. Bitumine probè perlita: cætera ad modum navis composita.

Q. IV. *Tantæ molis arca pro octonis tantum hominibus?*

R. Imò pluribus ea patuisset, si cuiquam libuisset intrare. Nam centum omnino annos in condenda hac machina consumpsit Noëmus: totòque illo tempore ad pœnitentiam hortatus est corruptissimæ vitæ mortales; prædicens imminentem ruinam. At cum omnes eum Sannis exciperent. DEUS occulta vi brutas animantes urfit, ut binæ è quovis genere, mascula una, unaque foemella ad hanc aream properarent. Quibus receptis, & Noë sua cum familia in eam se contulit.

Q. V. *Narra mihi hujus Diluvij seriem?*

R. Noë jam in septimum diem incluso mirum in modum illuserunt omnes, tanquam fatuo. Cùm ecce!

ecce! erumpens ex universis fontibus immanis aquarum vis, & emota suis è sedibus æquora omnem latè tellurem occultant. (An. Mun. 1656. ante Christ. 2304.) Accessère quadraginta dierum, non-
 Æiúmque perpetui atque spississimi imbres. Tan-
 tum verò crevit undarum moles, ut quindecim cu-
 bitorum altitudine summis etiam montibus incumbe-
 ret. Septimo deinde mense decrefcentibus sensim
 aquis Arca super jûga montium in Armenia refedit.
 Pòst Noë apertâ fenestrâ emisit corvum, qui cadave-
 ribus delectatus, minimè in Arcam reversus est. De-
 inde & columbam, quæ vestigiis ponendis locum
 non inveniens revisit ad Arcam. Altera verò colum-
 ba, post septendium emissâ, virentem olivæ ramu-
 sculum retulit. Quo signo accepto, & expectatis
 diebus septem aliis, Noë cum suis Arcæ valefecit,
 ac in novam quasi terram descendit. Illi, omnibús-
 que benedixit DEUS, addita sponsione, nunquam
 deinceps diluvio mortalium genus perditum iri.
 Cujus promissi signum perpetuum statuit Arcum in
 nubibus, seu iridem, pluviam maximè tempestate sese
 ostentantem. *Diluvium uti res maximam sui relin-
 quens memoriam, plurimarum gentiles inter fabularum
 materia fuit; quas in Mythologia videre licet.*

CAPUT III.

A Diluvio ad Abrahamum.

Q. I. *Quæ fuit à Diluvio rerum facies?*

R. Tum carniū esus hominibus à Deo indultus;
 cū antè non nisi terræ frugibus vescerentur. Nam
 marinæ aquæ tellurem tandiu falsedine sua maceran-
 tes inœcundam reddiderunt, ut hominibus pascendis
 sola vix suffectura esset.

R. 2. Noë vineam colere cœpit, vinique potu pro aqua usus est. *Eamque ob causam Liber Pater, seu Bacchus ethnicis creditus.*

R. 3. Multi opinantur, à diluvio primum pluvias extitisse; cum ante solis fluminibus, rivisque saturarentur, prata, viretaque.

Q. II. *Quomodo hominum genus est dilatatum?*

R. Tres Noëni Filii orbem inter se partiti sunt. *Japhet occidentales plagas, Europam nempe petiit. Cham exteriora Asiæ, ac postea Africam incoluit. Sem in interioribus Asiæ remansit.*

Q. III. *Sed qua tandem via ad Americanas terras, seu nuper repertum novum orbem delapsi sunt?*

R. Navi eò sunt appulsi, recente adhuc memoriâ tenentes exemplum Arce. Quin & animalia secum eò deportasse simile vero est sancto Augustino, *de Civit. Dei.*

Q. IV. *Quæ præcipua fuit discessus hujus causa.*

R. Cum multitudo, cui alendæ una provincia jam par non erat: tum & linguarum confusio, quam passi sunt mox, ubi *turrim* illam *Babel* excitârunt.

Q. V. *Explica mihi hoc, quod de turri, deque linguis dixisti.*

R. Ut est mortalium natura sui semper studiosa, Dei nimis quàm facilè oblita, hi recentes adhuc à diluvio, divini verò promissi immemores, rebus suis optimè consultum fore existimabant, si ingentis molis turrem eveherent, (A. M. 1757. an. Ch. 2203.) quæ eos ab omni deinceps exundationum vi tutos præstaret. Jamque nubes ipsas feriebat ædificium: cum Deus temerariis consiliis clavum figit: idque tam nullo negotio, quàm summo illorum cum dedecore. Accidit enim, ut operi intenta hominum non pauca millia, quisque, quæ ad rem suam faciebant, pete-

peterent; Cœmentum ille, ille lapides. Qui verò hæc petebantur, aut hærere & stupere, aut longè alia apportare; Verbò alter alterius linguam non capere. Hoc modò cæptis defistere coacti sunt. Ideoque turrim illam Hebræi *Babel* dixêre, quod nostrâ linguâ *confusionem* sonat. *Atque hæc ipsa potuit esse occasio fabulæ de Gigantibus, qui montes montibus imponendo diis bellum facessere ausi sint.*

Q. VI. Quot linguæ tum natæ sunt?

R. Ajunt 70. Nam tot ferè gentes secundum linguas suas emigrâsse dicuntur à S. Scriptura.

Q. VII. Quæ lingua antè obtinuit?

R. Hebræa creditur.

Q. VIII. Quis Religionis status?

R. Noë quidem transtulit veri Dei ab Adamo acceptam notitiam, cultumque ad filios & nepotes. At cum in diversa abirent populi, hic quoque cultus in oblivionem abiit. Omnia paulatim occupavit Idololatria; ac de rebus, quæ tum in diluvio, tum in primo mundi ortu acciderunt, veræ primùm narrationes in posteros transmissæ; deinde verò è narrationibus procusæ fabulæ eò plures, eoque deteriores, quò longius famâ ferebantur. Denique cum majorum suorum desiderio & admiratione tenerentur, nimirum Noëmi, Nemrodi; vel cum regibus suis adulari certatim vellent, eorum quasdam effigies adornârunt, aut Civitates seu alias ædificiorum moles eorum nomini dicârunt, atque illos reges, quos sic colebant, deos esse aut crediderunt, aut saltem voluerunt, & hoc pacto dimiserunt *DEUM*, à quo facti erant, & colebant illa, quæ ipsi fecerant, S. Augustin. in Psalmum 84.

Q. IX. Sed quomodo Noëmi posteros enarras?

R. Semi filius fuit *Arphaxad*. (A. M. 1658. ant. C. 2302. natus) Vixit annos 338.

Sale (A. M. 1693. ant. C. 2267.) vixit 433.

Heber. (A. M. 1723. ant. C. 1237.) vixit 464. Ab hoc Patriarcha nomen Hebræorum fluxit.

Phaleg. (A. M. 1757. ant. C. 1203.) vixit 239. Hic cum nasceretur anno hoc mundi 1757. linguarum confusio contigit.

Rebu. (A. M. 1787. ant. C. 2173.) vixit an. 239.

Saruch. (A. M. 1819. ant. C. 2141.) vixit 230.

Nachor. (A. M. 1848. ant. C. 2112.) vixit 148.

Thare. (A. M. 1878. ant. C. 2082.) vixit 205.

Abram. (A. M. 1948. ant. C. 2012. natus) vivit 175.

CAPUT IV.

Ab Abraham ad Moser, & egressum populi ex Aegypto.

Q. I. Clari nominis virum Abram nemo non novit. Tu ejus gesta persequere.

R. I. DEO præcipiente è patria sua migravit (A. M. 2023. ant. C. 1937.) in regionem Chanaan, promisso accepto, eam suam, ac posterorum ejus futuram. Quare dicta est terra promissionis.

R. II. Loth nepotem Abrami ex fratre Sodomis degentem, occupata urbe, abduxerant hostes. Eo comperto Abram cum subditis suis eorum premens vestigia profligavit illos, Loth cum suis libertati restituit. In reditu benevolè acceptus à Melchisedech, oblato pane ac vino.

Q. II. Quis iste Melchisedech?

R. Ajunt Hebræi, hunc esse Sem Filium Noë (S. Hierony. QQ. Hebra. in Gen.) Diciturque fuisse rex

rex in *Salem* oppido, quod dein excrevit in illam civitatem *Jerusalem*. De hoc constat, Sacerdotem fuisse. Itaque figura Christi est: quod David Psalmo 109. clarè asserit. *Panis* ac *vinum* ab eo oblata non aliud certè præsignificarunt, quàm SS. *Eucharistia* Sacrificium.

Q. III. *Nulli fuere Abræ filii?*

R. Fuere. Sed duo cum primis memorandi. Prior *Ismaël* ex *Agar* ancilla susceptus. (A. M. 2034. ant. C. 1946.) Quo genito nomen *Abram* à DEO mutatum est in *Abraham*; ac circumcisio præcepta, quæ Baptismatis loco Judæo populo erat. Tum etiam alter filius, eidem ex *Sara* conjuge futurus, promissus est vaticiniò à tribus viris, quos fortè hospitio *Abraham* exceperat.

Q. IV. *Qui fuere tres hi viri?*

R. Angeli fuerunt viatores induti. Hi *Abrahamum* certiore fecere imminentis *Sodomorum* excidii. Deprecatus est hanc plagam *Abrahamus*, si saltem 50. incolarum justiforent. Negavit Deus, tot reperiri: imò *Abrahamo* exorare pergenti reposuit, nec vel decem in civitate dari probos.

Q. V. *Quid pænæ inflatum?*

R. Flammam pluit cælum, & *Sodomam*, *Gomorrham*, *Adamam* atque *Seboim* civitates cum finitima regione miserandò bustò condidit. Ita, ut in hunc diem, putidis obsessæ paludibus, poma quidem nonnulla ferat, non indecora aspectu, sed quibus intus præter foetidos cineres nihil sit.

Q. VI. *Conflagrârunt omnia?*

R. Angeli illi trium virorum specie ab *Abraham* digressi à *Lotho* excepti fuerant, hi postridie eum manu tractum cum uxore, binisque filiabus extra portas eduxere, cum mandato, ne circumspicerent. Uxor porro, metu an curiositate ducta

ducta, respiciens in falis statuum continuò est deformata. Quam post bis mille ferè annos sibi adhuc visam esse confirmat *Josephus Flavius. L. 1. Antiquitatum Judaicarum, cap. 19.*

Q. VII. Sed age ad Abrahamum revertamur, ejusque prolem.

R. Huic centenario, & Saræ nonagenariæ natus est *Isaac.* (A. M. 2048. ant. C. 1912.) Illum, ephebos nondum egressum, jussus à Deo sibi victimam cædere, in montem abduxit, ligna ad Sacrificium suismet humeris portantem. Jamque strictò ferrò, cervici filii imminebat, cum eum ab ictu Angelus prohibet, mandatque arietem inter vepres eò loci hærentem cremare.

Q. VIII. Quid mirabili hoc facto portenditur?

R. Homo, siue hominum genus perdendum erat ob peccatum. Vetuit illud Numinis clementia, ac divinum Filium hædum agere jussit, id est peccata hominis & naturam suscipere, sicque in Crucis ara eadem eluere.

Q. IX. Isaaci etiam posteros mihi adnumera?

R. Rebeccam nuptialibus tædis sibi sociaverat, (A. M. 2088. ant. C. 1872.) quadragesimum jam annum agens. Hæc diu infœcunda tandem geminos enixa est Esau & Jacob (A. M. 2108. ant. C. 1852.) Quorum longè disparia fata extiterunt. Esau tandem primogenitus quidem, at hispidus membris, & animo acer, cum venatum exerceret è silvis aliquando redux Jacobum domi lentis pulte genialiter vescentem reperit. Invitatus ergo & fame & nidore pabuli, illud sibi mercatur, dato in pretium jure *Primogenitura.*

Q. X. Et quodnam istud Jus?

R. Multi sanè momenti. Etenim familiæ primogenitus quasi rex quidam, & judex, quin & Sacerdos id temporis erat.

Q. XI.

Q. XI. Jacobi gesta persequere?

R. Miti ingenio erat, ac matri præcipuè in amore. Fuit, ut Esau venatum pergeret, Isaac Patri allaturus obsonium. Eo comperto Mater, Jacobi sui studiofissima, maſtatum hædum dapfilitè coquit, atque pro Patris gula. Jacobum dein hædina pelle tectum Esavis etiam vestibus induit, Patrique, præ senio jam cæcutienti, admovet, quasi esset Esau. Isaac in voce gnati hærere primùm, deinde hispidos ejus artus manu tentare. Tum verò ratus, eum esse Esau ipsissimum, amplissima eum Benedictione auget. Porro reversus Esau immanes hac de re querelas miscet. Cujus ingenium verita mater in Mesopotamiam Jacobum dimittit, propinquos ibi suos, & peregrinas terras visum.

Q. XII. Nihilne hìc mysterii latet?

R. Multum sanè. Esau enim Populum Hebræum & Synagogam notat, *vetere Testamento* à Deo electam, dilectamque, ac quasi DEI primogenitam. Jacob verò *Novi Testamenti* Ecclesiam: quæ, ætate licèt secunda, primas tamen præripuit Judææ genti, ac nunc quoque, illâ exautoratâ, obtinet.

Q. XIII. Jacobi posteros in numerum mitte?

R. In Mesopotamiam lecturus sibi conjugem perrexit. In Mesopotamiam appulsus Rachelem uxorem duxit commendatissimæ formæ viraginem. E qua & Lia ejus sorore duodenos succedente tempore Liberos suscepit.

1. Ruben

2. Simeon.

3. Levi.

4. Juda.

5. Dan.

6. Nephtali.

7. Gad.

8. Aser.

9. Issachar.

10. Zabulon.

11. Joseph.

12. Benjamin.

Hi *duodecim* fuere principes atque parentes gentis Judææ, in totidem *tribus* divisæ.

Q. XIV. *Unde dicti Judæi?*

R. A *Juda*, cujus *tribus* deinceps præcipua evasit, regibus totius populi ex ea delectis.

Q. XV. *Sed memini illos etiam Israëlitas dici. Sodes unde?*

R. Jacobo è *Mesopotamia* revertenti sub noctem repente vir quidam ignotus latus texit, imò ad luctum provocavit, diuque luctatus tandem tacto femoris nervo claudum Jacobum effecit. Tum eum vir ille (*Angelus* revera erat) *Israël* dici voluit, quod nobis est: *Videns Deum*. Idque nominis deinceps Jacobo hæsit, in posteros etiam propagatum.

Q. XVI. *Hebræi autem cur dicti?*

R. Ab *Heber* Noëmi nepote, quem videsis supra, cap. 3. Q. 9.

Q. XVII. *At nonne celeberrimus filiorum Jacob fuit Joseph?*

R. Fuit. Hic albæ gallinæ filius erat patri. Reliqui ergo fratres, invidiâ aliquamdiu animò pressâ, tandem ad pascua fortè tendentem initò consiliò vinciunt, *Madianitisque* institoribus viginti argenteis produnt (A. M. 2216. ant. C. 1744.) tunicam hædi mactati sanguine madidam patri ferunt, à feris confectum juvenem mentientes.

Q. XVIII. *Quonam delatus Joseph?*

R. In *Ægypto* venditus cuidam *Putiphari* militum Magistro. Hic agens in heri animum penetravit, remque familiarem curare jussus est. At hera vetitis in eum amoribus capta per mariti absentiam ad stuprum hominem invitat. Quod ille de testatus fugit, relicto pallio. Lena se spretam indignata, eum apud herum insimulat ejus criminis, quod ipsa tentaverat; testem exhibens pallium. Nec mora carceri mancipatur

patur Joseph. Ibi pincernæ, nescio qua de causa eundem in locum detruso, pristinam regis gratiam ex somnio vaticinatus est. Accidit deinde, ut regi per somnum offerrentur septem boves optimæ, quas mox aliæ macie squalientes devorârunt: septem item spicæ triticô graves, à septem aliis tenuibus attritæ, absumptæque. Nemine ænigma evolvente, Joseph rem tetigit, septem bobus, spicisque pinguibus septem futuros annos frugibus uberes, contra septem macris septem itidem annos steriles portendi interpretatus. Rex admiratione juvenis tactus, eum in regno à se secundum esse jussit, omnemque Ægyptum ab ejus ore ac nutu pendere. (A. M. 2229. ant. C. 1731.)

Q. XIX. Nunquàmne deinceps in Patris, fratrumque notitiam venit Joseph?

R. Ille septem annorum fruges, cautè recondidit. Septem reliquis annis fame pressi plerique accolarum ad Josephum confluxerunt fami suæ consulturi. Alios inter advolârunt decem Josephi fratres, annonam sibi emptum. At ille dissimulato affectu pro exploratoribus eos teneri jussit. Solum verò Simeonem custodiæ mandans cæteros cum frumento (pecunia clam in singulorum faccis repositâ) pergere jussit, hac lege, ut & natu minimum secum reducerent. Reducunt. At Joseph Prorex lautè rursùm habitos omnes dimittit. Vix uno ab urbe lapide agebant, cum adest satelles citato equo, scyphum, quem clepsissent, aureum exostulans. Negare illi, ac pernegare, dum in ore facci, qui Benjamini erat, crater ipse reperitur. Hic enim verò deprehensi revertuntur, Proregis iræ se permissuri. Iis demùm aliquamdiu in ancipiti habitis, Joseph personam posuit, celando affectui jam impar.

Q. XX. Quo solatio eos affecit?

R. Jussit Patrem, omnemque familiam in Ægyptum

ptum tendere. Benignè à Pharaone suscepti sunt, optimaque terrarum iisdem indulta.

Q. XXI. Jacobi deinde mors nihil memorandum attulit?

℞. I. Jacob extremo vitæ articulo proximus singulis filiorum fatidicam benedictionem impertiit. Judam porrò hoc vaticinio compellavit; *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genes. 49. v. 10. Quo prædictum fuit, tum demum Messiam promissum in propinquo fore, cum reges è stirpe ac tribu Judæ deficerent: id quod evenit Herode Idumæo regnum occupante.

℞. II. Tunc etiam Jacob ambos Josephi filios Manassem & Ephraim adoptavit, & voluit ab iisdem, eorumque posteritate duas tribus constitui.

Q. XXII. Ergo tredecim sunt tribus? I. Ruben. 2. Simeon. 3. Levi. 4. Juda. 5. Dan. 6. Nephtali. 7. Gad. 8. Aser. 9. Issachar. 10. Zabulon. II. Manasses. 12. Ephraim. 13. Benjamin.

℞. Tribus *Levi* partem hæreditatis & regionem propriam nullam accepit, sed civitates hinc inde dispersas cum decimis, victimis, & oblationibus. Atque hinc in sorte tribuum vulgò non numeratur.

Q. XXIII. Nihil aliud, quod sacre Historiæ sit, id temporis accidit?

℞. Job maximi nominis vir, patientiæ exemplum. Hic nepos Hus, qui filius fuit Nachor fratris Abrahamæ, dum providentiâ divinâ rerum momenta temperante ingentibus cladibus ad incitas esset redactus, & nudus in sterquilinio degere cogeretur, omnibus his malis æquò animò defunctus aliud non reposuit: nisi,
Domi-

Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Job. i. v. 21. Non dixit Dominus dedit; diabolus abstulit; sed: Dominus dedit, Dominus abstulit. S. Augustin. in Psal. 77. Ejus Historiam, quæ sacris libris continetur, texuisse creditur Moses, stylo sanè præ omnibus Scriptoribus augusto, & ad miraculum exquisito.

CAPUT V.

A Mose & Exodo usque ad Josue, & Judices.

Quæst. I. Quæ fuere populi Israëlitici fata à morte Joseph?

R. Pharaones succedentes (Nota, Ægyptiis tum omnes suos reges dictos fuisse Pharaones) Populum istum exosi omnem moverunt lapidem, ut eum è medio tollerent. Jussi itaque sunt omnes partus masculi Nilo mergi. At obstetricum pietas multos subduxit exitio; interque eos pusio quidam tres natus menses, juncino innexus corbi Nilo impositus est; à longè eum prosequente sorore (A. M. 2373. Ant. C. 1587.) Hunc conspicata, litus fortè obambulans Pharaonis filia Thermut, in tuto reponi, quin regio gynæcæq; inferri nutriendum mandavit.

Q. II. Quis hic puer & nomine & vita?

R. Moses dictus est, id est de aqua sumtus. Adhuc dum in teneris regionum diadema sibi fortè impositum indignatus terræ afflixit. Omnibus quidem disciplinis imbutus, contractâ tamen invidiâ, ab aula exulare apud Madianitas coactus fuit.

Q. III. Quæ ejus ibi negotia?

R. Agnos pavit. Quadam die in monte Horeb rubum ardentem, nihil tamen labis ab incendio trahentem conspexit. Accedens, ut propius arbitraretur arcanum, à Deo in mandatis tulit, Pharaonem accederet, ac Israëlitiçi populi libertatem flagitaret. Diffusus sibi Moses, ac linguæ caussatus balbutiem portentò animatus est. Scipionem enim suum in terram mittere jussus est, eundemque in colubrum repentè commutatum acceptum caudâ pristinæ formæ restituere.

Q. IV. Quid effecit Moses?

R. Surdas Pharaonis aures pulsavit; Donec nescius Iudi Deus ingentibus plagis omnia contrivit. Denæ maximè numeratæ sunt.

1. Flumina, fontèsque in sanguinem merum conversi.

2. Ranæ omnia fædantes.

3. Cyniphes seu muscæ caninæ exsugentes corpora.

4. Muscarum omne genus Ægyptum obsidens.

5. Pestis.

6. Ulcera, quæ omnes Ægyptios à summo vertice ad calcem occupârunt.

7. Grando omnia occidens.

8. Locustarum immanis exercitus.

9. Tenebræ tantæ spissitudinis, ut palpando essent.

10. Mors omnium primogenitorum tam ex hominibus, quàm è jumentis.

Q. V. Israëlita ab his plagis immunes?

R. Prorsus. Quin suprema nocte, quæ primogenitos Ægyptiorum abstulit, mysticam cænam omnes epulati sunt. (A. M. 2453. ant. C. 1507.)

Q. VI. Quodnam hoc epulum?

R. Agnus nempe Paschalis. Quo vesci oportebat affatò, Panis, quem addere licebat, totò septendic

ptendiō non nisi Azymus esse potuit, id est, absque fermento pistus.

Q. VII. Explica mysterium hujus agni?

R. Divinatione non eget. Agnus indicabatur ille sine macula, Christus in Cruce occisus, ut nos educa-remur de Ægypto, seu peccato, ac servitute Pharaonis, id est diaboli.

Q. VIII. Quare Pascha dictum? Et quid est Exodus?

R. Pascha idem est, ac *Transitus*; quod nempe mors primogenitorum Ægyptios flagellans Israëlitarum domos tranfierit.

2. Exodus idem est, atque *Egressus*; quod eo die egressi sint ex Ægypto.

Q. IX. Quis fuit ille egressus, aut qua re memorandus?

R. 1. Ducem itineris præbuit columna in aëre diu nubila; noctu candens & ignea.

2. Mare rubrum virgâ illâ Mosis tactum cessit, sic-
tam populo viam sternens.

3. Quadraginta omnino annis, quibus per solitudi-
nes vagati sunt, nullius calcens aut vestis corrupta est,
cūmq; pueris crevit ipse amictus.

Q. X. At Pharaon impune eos abire passus est?

R. Contractis omnibus copiis fugientium tergis im-
minuit. Donec eorum premens vestigia etiam mare
rubrum subire ausus sit; haustus tamen ab illo cum
universo exercitu.

Q. XI. Quot fuere Israëlitarum?

R. 600000, id est sexcenta millia lectæ tantummodo
pubis, & ferendis armis idoneæ: nam senes, mulier-
culæ, pueri atque servi in hunc numerum non venerunt.

Q. XII. Quid toto illo itinere accidit?

R. 1. Manna roris in modum quot diebus cælum
depluit, hujus indolis, ut, quem quisque optaret, sa-
porem inducret.

2. Populus, Mose in Monte Sinai jejunante, vitulum adorat ex auro conflatum. Quare 23000. à Levitis Mosis jussu trucidantur.

3. Promicantibus à fronte radiis Moses de monte redux Decalogi lapideas tabulas Dei digito exaratas refert.

4. Arca foederis fabricatur, duos cubitos ac semissem longitudinis, unum cum dimidio latitudinis, totidemque altitudinis habens. Vestita undique auro; instrataque effigie duorum Cherubin alatorum, seu Angelorum mutuò sese aspectantium.

Q. XIII. Quid hæc arcâ asservatum?

R. 1. Tabulæ Decalogi.

2. Mensura quædam de illo Manna.

3. Virga Aaron Amygdalina, quæ eodem tempore flores & fructus subito dederat, in signum, Aaronem non alium à Deo in Sacerdotium electum fuisse.

4. Liber Deuteronomii à Mose scriptus.

Q. XIV. Perge cetera in deserto patrata edicere?

R. 5. Aaron Sacerdos consecratus. Filii porro ejus Nadab & Abiu consecratione insuper habita arripientes sibi acerram, & adolere Deo incensum ausi, igne erumpente exulti sunt.

6. Sacerdotibus & Levitis Decimæ ac primitiæ omnium frugum atque foetuum, oblationes etiam, & victimæ adjudicatæ. Aliæ insuper leges latæ.

7. Populus carnes esuriens impetrat; coturnicibus sponte se offerentibus. At malè cessit esca; ingenti multitudine hinc interemta.

8. Murmuranti populo hæc à Deo pœna decernitur, ut nullus eorum omnium, qui ab Ægypto egressi fuere, terram promissam attingeret, Josue & Caleb exceptis. Sed soli, qui post egressum in ipso deserto nati fuissent.

9. Core,

9. Core, Dathan, & Abiron seditionem in Mosen & Aaron moventes dehiscente ipsis terrâ vivi hauriuntur cum omnibus, qui eorum è partibus stabant. Aliis insuper 14700. incendiô absumtis.

10. Murmurantem ac pessimi ingenii populum igniti serpentes depasti sunt; donec Moses, jubente DEO serpentem æneum è cruce sublimem palam ostenderet, salutis futurum iis, qui eum aspicerent. Quæ, sole clarior est figura sanctæ Crucis, Christi que in ea ad nostram salutem suspensi. *Joan. 3. v. 14.*

11. Balaam quidam Ariolus, à Balac rege Moabitæ evocatus ad maledicendum Israëlitis, distinctur ab Angelo iter obsidente. Et mirum! asina, qua vehabatur, vocem edens humanam de sessore queritur. Balaam tamen populo ex condicito maledicturus, Deo linguam temperante, in benedictiones erumpit vel invitus. Quin & *Stellam* ex Jacob seu Israëlita gente orituram vaticinatur. Dum interea Balac rex irâ & invidiâ rumperetur.

Q. XV. Quis tandem exitus diuturni itineris? Et quo fine Moses desit?

R. Exitus itineris fuit ingressus in terram promissam Abrahæ; seu in regionem Chanaan. Id quod sequente capite te docebo. Moses verò centum ac viginti natus annos, suffecto sibi in populi Ducem Josue, ac scriptô Deuteronomii librô fati concessit. (A. M. 2493. ant. C. 1467.

Q. XVI. Nihil aliud scripsit Moses!

R. Imò jam antè memini Jobi Historiam ab eo esse compositam. Insuper Historiam mundi totius à primis incunabulis ad suam ætatem delineavit sequentibus sacris libris, *Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum*, ac demum *Deuteronomii*; Quos unâ *Pentateuchum* dicimus.

Q. XVII. Si fas est mihi, rogabo, unde hauserit Moses hanc rerum ab orbe condito, tam remotam notitiam?

R. Minimè id mirabere, si consideraveris Mosè non adeò fuisse remotum ab ætate seu tempore primorum in terra mortalium. Nam *Adam* vixit usque ad annum mundi 930. Is Nepoti suo *Lamech*, qui natus anno mundi 874. tunc, cum *Adam* obiret, annum ætatis quinquagesimum sextum agebat, huic inquam *Lamecho* *Adam* omnia narravit. *Lamech* porrò *Noë*mo filio suo. *Noë* vixit adhuc anno mundi 2006. id est quinquaginta sex annis post natum *Abrahamum*, ita ut *Abraham* omnem historiam ab ipso *Noë*mo potuerit discere. *Abraham* tradidit *Isaac*o, imò etiam *Jacobo*: siquidem *Jacob* quindecim jam erat annorum, cum *Abraham* moreretur Anno mundi. 2123. *Jacob* tradidit filio suo *Levi*, *Levi* tradidit filio item suo *Caath*, *Caath* *Anramo*: atque huius *Anrami* filius fuit *Moses*; qui certè à *Joseph*i *Ægyptii* morte non distabat nisi sexaginta quatuor tantum annis: ut adeò nihil mirum sit talem notitiam ad Mosè pervenisse. Præterquam quòd *Divino* etiam *Spiritu* ad talem Historiam scribendam fuerit excitatus.

CAPUT VI.

A Josue ad David regem.

Q. I. Josuen mox dixisti ad clavum rei publicæ Hebrææ admotum esse à Mose. Nunc quid fastis dignum gesserit, fac sciam.

R. I. Jordanem miraculo divisum, & exsiccatum cum omni populo trajecit, atque in Chananæa regione pedem fixit. (A. M. 2493. ant. C. 1467.) Eo

tem.

tempore Manna evanuit, cæperuntque Israëlitaë frugibus illius terræ vesci.

2. Jerichuntem civitatem delevit, muris ejus sponte fidentibus, cum septies circum eam deportaretur Arca.

3. Collatis cum hoste signis Victor Josue diem cædibus defuturam videns, soli ac lunæ ut starent, imperavit. Paruere ambo, ac unius planè diei moram in sua quisque statione hæsit. Regionem verò omnem armis subactam in duodecim tribus sorte divisit; ac in pace obiit.

Q. II. Ceteros enumera Duces?

R. Secundus fuit Othoniel. (A. M. 2507. ant. C. 1453.) præfuit annis 40.

Tertius Aod, A. 2547. ant. C. 1413.) per 80. annos.

Quarto loco Debbora Prophetes femina (A. M. 2627. ant. C. 1333.) cujus auspiciis Jabin rex Chananaëus Azoritarum devictus est, & Sisara Belli Strategus, cum ex fuga in ædiculam Jahelis mulieris, quæ lacte propinato eum refecerat, divertens somno mergeretur, clavo à Jachele per tempora adactò periit. Judicium exercuit annis 40.

Quintus Gedeon (A. M. 2667. ant. C. 1293.) Cum primum à Deo designaretur dux, diffidens sibi signum agnino in vellere duplex petiit & accepit. Primum enim vellus extentum solum rore inebriatum est, tellure circum arente: dein reliquis madidis vellus solum intactum relinquebatur. Sedit pro tribunali annis 40. Interregnum 9. annorum.

Sextus Ordine Abimelech cæsis Gedeonis septuaginta filiis Tyrannide occupavit tribunal. (A. M. 2716. ant. C. 1244.) Theben oppidum coronâ cingens actu lapidis molaris à muliere periit elisa cervice.

Septimas Thola (A. M. 2718. ant. C. 1241.) annis 23.

Octavus Jair (A. M. 3742. ant. C. 1218.) annis 22.

Nonus Jephthe (A. M. 2764. ant. C. 1196.) annis 6.

Hic ancipiti praelio votum nuncupavit, quidquid sibi vitricia signa domum referenti primum occurreret, Deo immolandi. Occurrit filia cum Virginum choro patrem cum plausu exceptura: quam ille dejecta cervice victimam fecit.

Decimus Abesan (A. M. 2770. ant. C. 1190. annis 7.

Undecimus Ahialon (A. M. 2777. ant. C. 1183.) annis 10.

Duodecimus Abdon, five Labdon (A. M. 2787. ant. C. 1173.) annis 8.

Decimus tertius Heli Summus Pontifex, (A. M. 2795. ant. C. 1165.) cum quo imperium commune aliquamdiu tenuit Samson.

Q. III. *Samsonis gesta compendio recense?*

R. 1. Leonem elisis faucibus inermis discerpfit.

2. Injuriâ à Philistæis hostibus affectus trecentas vulpes cepit, easque binas à caudis colligatas cum facibus in segetes hostium egit, omnesque exussit.

3. Mille hostium nonnisi maxillâ asini armatus stravit.

4. Ut est secreti prodigus vefanus amor, meretrici succubuit Samson, qui hostibus omnibus superior fuerat. Hæc lenociniis ab eo extorsit, quod tandem esset tanti roboris summum momentum: id cum in crinibus situm esse prodidisset atque in lupæ sinum demerso capite obdormisceret, ligatus à Philistæis, orbatus oculis, molam agere jussus, diuque ludibrio palam habitus est. Demum productus in scenam 3000. Philistæorum neci dedit. Etenim propylæo nobilium turba in cachinnos effusa incumbibat: Samson succrescente paulatim coma pristino restitutus robori columnas ambas, quibus unis tota moles nitebatur, comprimit, ac secum omnes ruinas illis condit.

Her.

Herculis labores plurimam partem ex hac historia traxere poëta.

Q. VI. Jam & de Heli, si quid habes, narra?

R. Hic filios graviter delinquentes mitius castigans, pœnas dedit ambobus orbatus, adversò contra Philistæos præliò: quo eodem & Arcam suo jussu in castraeductam hostis cepit. Quo ille nunciò acceptò, supinus è sella corruens repente extinctus est.

Q. V. Reliquos Hebræorum Judices da?

R. Samuel unus superest (A. M. 2835. ant. Ch. 1125.) Hic vaticiniis ac prudentiâ clarus populo in vigesimum secundum annum jura temperavit. At cum rerum summam in filios divideret, hiq̃ue populo graves essent, is regem petiit, more aliarum gentium?

Q. VI. Quem porrò regem nacti sunt?

R. Saul è tribu Benjamin insigni specie virum, totòque vertice ac humeris reliquæ turbæ eminentem. (A. M. 2857. ant. C. 1103.) Hic olei unctione inauguratus à Samuele in Philistæos primùm, dein & in Amalecitas movit. At mox spretus à Deo est duplici de causa. 1. Quòd deletò hoste victimas fecerit præter mandatum Prophetæ. 2. Quòd profligatis Amalecitis opima spoliolum reservaverit; cum jussus à Deo fuerit internecione omnia delere. Abhinc inde terius illius res abire, ipsèque malo genio agitari cœpit. Davidem à Deo sibi sublectum calidè diu exagittavit. Demum sinistro adversus Philistæos præliò saucius necem sibi ipse conscivit.

CAPUT VII.

David ad Divisionem regni Israëlitici.

*Quæst. I. Quibus auspiciis David ad solium
accessit?*

R. Isai, seu Jesse natus patre, viro Bethlemita è tribu
Juda, Pastoritiam vitam agebat, manu promptus aded,
ut & ursum & leonem greges invadentem conficeret.
Hic à Samuele Propheta Rex unctus est. (A. M. 2897.
ant. C. 1063.) sed sceptrum non capeffivit, nisi ab
obitu Saulis.

Q. II. Quæ inter hæc gessit?

R. 1. Saulem malò genio tortum pulsu citharæ
compescuit.

2. Pastor adhuc ad castra delatus Goliathum stravit
gigantem Israëlitæ quosvis ad singulare certamen fa-
stuosè provocantem. Huic fundâ David frontem
perfregit. Ejus caput & acinacem triumpho repor-
tanti David turba accinuit: *Percussit Saul mille, & Da-
vid decem millia.* Qua voce actus in invidiam Saul per-
petuas in Davidem iras coxit. Sed David etsi non se-
mel ejus etiam vitam in potestate haberet, dimisit ta-
men saluum, regiam in eo Prophetæ unctionem su-
spiciens.

Q. III. Saule peremto quî se David habuit?

R. 1. Amarè ejus fortem deflevit. Ceterum regnum
auspicatus est, tribu Juda eum regem salutante: nam
ceteræ tribus Isboſetho Saulis filio sacramentum di-
xere, donec is à tribunis suis met obtruncaretur.

2. Jerusalem civitatem, & arcem ejus Sion hætenus
à Jebusæis, quæ Chananæorum reliquiæ erant, occu-
patam sibi vendicat, ibique regiam figit.

3. Ma-

3. Manes tamen & ipse suos passus est, vitio semel, ut sunt homines, obnoxius. Etenim Bethsabeam suo in horto lavantem fortè è solario regiæ conspexerat, cujus captus formâ, eam adulterio vitiat. Uriam porro mulieri, conjugem cum literis mittit ad Joabum, quem bello in Ammonitas decreto præfecerat, jubetque hominem in fronte aciei collocatum certæ neci exponi. Ob duplicatum hoc piaculum cædis & adulterii acriter in eum invehctus est Nathan Propheta. David verò animum ingens poenitudo subiit, qua Deo iterum esse cordi meruit.

4. Absolon filius David mortalium formosissimus, populi favore abusus coacto milite Patrem ac regnum petebat. Eoque jam deventum erat, ut David civitatem mutare cogeretur; cùm Joab Strategus directâ acie profligat Absolonis militem. Ipse verò parricida Absalon per fugæ impetum passis crinibus (eas prolixissimas aiebat) quercûs ramo implicitus pependit, donec a Joab superveniente tribus lanceis confixus poenas dederit.

5. Aliàs David insuper habito Numinis interdicto, populi universi numerum iniri jussit. Correptus, atque è tribus plagis peste, fame ac bello alteram eligere jussus à Gad Propheta, elegit pestem *melius* sibi ratus *incidere in manus Dei* (*multa enim misericordiae ejus sunt*) *quàm in manus hominum.* 2. Reg. 24. Nec diu post fati sanctissima morte concessit.

Q. IV. *Quis eum in regno excepit?*

R. Salomon filius (A. M. 2937. ant. C. 1023.) post hominum memoriam sapientissimus rex, idemque distissimus. Quippe per somnum ei oblatum Numen quidvis petendi copiam fecit. Petiit sapientiam: eamque obtentam mox memorando indicio prodidit.

Q. V. Quod illud indicium?

R. Rege pro tribunali sedente mulieres duæ una enectam, altera vivam prolem attulerat, deque ea effictim altercabantur. Rex consilium in arena capit, infantemque vivum ense distingui in speciem mandat. Eam sententiam laudat mulierum altera, alterâ hæc inter penè exanimatâ. Hic posterioris affectus argumento fuit Salomoni materni animi, huicque infantem vivum addixit.

Q. VI. Opibus etiam abundantem ajebas Salomonem: ergo ejus mihi splendorem ob oculos pone.

R. 1. Regiam sibi struxit ex auro, cedroque ferè totam. Solum eburneum exquisitissimi operis, auroque sincerissimo vestitum sex gradibus elevatum conspiciebatur: quos duodecim arte facti leones hinc inde obsidebant. Tantamque passim auri copiam videre erat, ut argenti vix ratio haberetur.

2. Præter vectigalia & exterarum gentium tributa, classis Salomonis ad Insulas Ophir quotannis pergens auri talenta 666. ærario intulit.

3. Regia tanto ministrorum numero referta, ut in diurnam annonam triginta cori similæ & sexaginta cori farinæ, decem quoque boves pingues, ac decem alii pascuales, centumque arietes mactarentur; præter cervorum, caprearum, aviùmque copiam. Equorum curulium quadraginta millia alebat, militarium verò nonnisi millia duodecim, ut nempe pacis tempore. Hac pompâ cum circumflueret rex, divino etiam aliquo opere divitias suas exponere in animum induxit.

Q. VII. Quod illud divinum opus?

R. Templum omnibus retrò seculis memorandum: (A. M. 2941. ant. C. 1019.) cujus seriem sic accipe.

1. Operariorum, qui ligna cædebant, *triginta millia*

millia numerabantur. Eorum, qui onera portabant, *septuaginta millia*. Latomorum *millia octoginta*. Quibus omnibus præfecti erant officialium tria millia, atque trecenti.

2. Excitabatur lapide quadro, perpolito, 15. cubitorum longitudinem sæpe excedente: idque absque cæmento.

3. Interiùs cedro primùm ac suprà etiam auro testà omnia. In supellectili templi Josephus Flavius numerat Phialarum aurearum decem millia, paterarum ejusdem æris octoginta millia, thuribulorum viginti millia: nam argentea vasa duplici semper numero aderant.

Templum porrò medium pretioso *velò* distinctum erat: pars interior seu adytum dictum est *Sancta Sanctorum*, quo nemini, nisi Summo Sacerdoti quotannis ingredi fas: pars extima populo cedebat. Id porrò *velum* est illud, quod scissum in partes abiit, cùm in Cruce animam Christus ageret.

4. Structura ejusmodi erat. Longitudo 60. cubitos æquabat; latitudo 20. Altitudo 60. impositumque est aliud ædificium convexum seu testudo (Cupl dicunt nostri) sexaginta itidem cubitorum. Exteriori templi faciei per circuitum adhærebant plurimæ ædiculæ in morem tabernaculorum ad summum usque porrectæ, ita ut turris amplissimæ speciem præberet tota moles. Ceterùm triplici amplissimo ambitu seu palatiorum ordine per gyrum stipatum erat. Non præbuerat mons Sion tantam aream: quare ingentes aliquot valles exæquandæ erant, operosissimisque structuris firmandæ, ut & areæ præbendæ, & gestandæ ædificii moli sufficerent.

5. Dedicatum illud templum à Salomone, matris integrò octiduò boum viginti millibus. Ovium verò millibus centum & viginti. Vetitumque

que Judæis templum alibi excitare, aut alibi gentium Sacrificium libare.

Q. VIII. Quis fuit exitus tanti nominis, inquam, Salomonis?

R. Sapientiam regis corripit vefanus mulierum amor, quô in transversum adus fœdissimis idolis poplitem curvavit. Obiit dein (A. M. 2977. ant. C. 983.) cùm 40. annis regno moderatus esset: dubium relinquens posteris, num ad meliorem frugem unquam redierit? Scripsit è sacris Libris sequentes, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, & Sapientiæ etiam, ut multis creditur: cùm aliis videatur à Philone Judæo esse scriptus.

Q. IX. Quomodo aut qua de causâ devisum est ejus regnum?

R. Primum in pœnam idololatriæ Salomonis, & populi. Deinde stultitiæ ejus filii Roboami. Hic enim ab obitu Patris juvenibus consiliariis incautè usus, immania tributa imperavit populo, nec quicquam eum dehortantibus senioribus. Commotæ itaque decem tribus defectionem a Roboamo faciunt, in leges Jeroboami, privati antè hominis, jurant: cùm interim Tribus Juda & Beniamini in potestate ac fide Roboami manerent. unde biceps regnum Hebræorum extitit, istud *Juda*, alterum *Israëlis* dictum.

CAPUT VIII.

De regno ac regibus Israël à Jeroboamo usque ad captivitatem, & hujus regni exequias.

Q. I. Reges Israël ordine recense?

R. *Primus.* Jeroboam (A. M. 2977. ant. C. 983.) Hic æmulus Roboami duos vitulos aureos adorandos pro-

proposuit, ut populum suum ab Hierosolymitano templo abstineret. regnat 22. ann.

Secundus. Nadab filius (A. M. 2999. ant. C. 961.) annis 2.

Tertius. Baasa (A. M. 3001. ant. C. 959.) regn. an. 24.

Quartus. Ela (A. M. 3025. ant. C. 935.) regnat an. 2.

Quintus. Zambri. (A. M. 3027. ant. C. 933.) septem tantum diebus solio abusus est. Obsessus enim ab Amri Domum regiam una secum ipse exussit.

Sextus. Amri (*An. eod.*) Samariam civitatem condidit. Idololatra. regnavit an. 12.

Septimus. Achab filius (A. M. 3039.) Ejus uxor Jezabel filia regis Sidoniorum, monstrum muliebris nequitiae. Baal idolum populo proposuit, templo & ara in civitate Samaria extructa. Hac ætate celebre est nomen Eliæ Prophetarum facile principis: cui multum cum impio Achab negotii intercessit. Regnat ann. 22.

Q. II. Quæso Eliæ res præclare gestas in digitos mihi mitte?

R. 1. Cælum velut in potestate habuit, prohibens pluvias quanto tempore vellet, easdemque denuo proliciens.

2. A Muliere vidua Sareptana exceptus hospitio, ejus canistro, ac olei lecytho benedixit, ut nunquam deinceps defecerit. Ejus etiam filium vitæ reddidit, quem nonnulli credunt Jonam extitisse postea Prophetam.

3. Convocatis 450. Baalis Sacrificulis imperat, toto inspectante populo, ipsoque rege, ut aram seu deastro excitent, victimis lignisque instructam: se idem facturum Numini æterno. Hac lege, ut cujus victimæ sponte arfissent, is DEUS verus ab omnibus haberetur. Annunt illi, & arâ instructâ à primo manè ad meridiem idolum suum

suum in vota vocant cultris se proscindentes, pro more illius gentis poparum. Incaſſum tentatis omnibus, inſigniter eos riſui habet Elias, altiùs ut inclament, acerbè hortatur; nam Deum eorum fortè in itinere aut diverſorio occupatum, aut merſum ſomno eſſe! Ipſe verò aræ ſuæ atque victimis aquam largiſſimam tertia vice affundi jubet, ne quis eſſet ſuſpicioni locus, ac ſi fraude rem ageret. Dein vix tribus verbis Deum vocaverat, cùm ecce ignis ex alto promicans victimas unà & aram, utut probè undà pertinetas ſpecioſè abſumit. Populò in clamorem effuſo Propheta Popas illos ad unum omnes neci dedi jubet.

4. Denique igneo curru per aëra abreptus, translatus in Paradifum creditur: Eliſæo verò diſcipulo, dum raperetur, pallium reliquit, cum pari, imò duplici prophetiæ ſpiritu.

Q. III. Regum Iſraël ſeriem pertexe?

R. Octavus. Ochozias Achabi filius. (A. M. 3061. ant. C. 899.) Idololatra. regn. an. 2.

Nonus. Joram, frater Ochoziæ. (A. M. 3063. ant. C. 897.) Sub hoc Eliſæi virtus ac fama increbuit. Reg. 12. an.

Q. IV. Eliſæi hiſtoriam compendiò accipere geſtio?

R. 1. In duos & quadraginta pueros, ejus calvitiei illudentes, binos urſos evocavit, à quibus diſcerpti ſunt.

2. Naaman Syriæ Satrapa leprâ laborans, medicinam morbo quærens, ab Eliſæo juſſus eſt ſepties in Jordane lavari. Lavit, ac redditus eſt ſanitati. Tum muneribus Prophetam auctum ibat: ſed quæ ille detractavit. Giezi tamen famulus clam Hero nonnihil munerum exigens leprâ cum tota ſua poſteritate punitus eſt, quòd miraculum quaſi vendidiſſe videretur. Id ſcelus hodie Simoniam dicunt.

3. Samariæ à Svr̄is oppugnatae annona defecit adeò, ut caput asini veniret 80. argenteis, & quadrans cibi stercoris columbarum (quo pro sale utebantur) argenteis quinque. Quid quòd matres suas ipsarum proles improba gulâ coctas alvo condiderint? Elisæus tamen prædixit, postridie abundè alimentorum fore. Id quod evenit: nam hostis panico timore correptus obsidionem sponte solvit, castraque cum omni commeatu diripienda reliquit.

Q. V. Jam qui reges Foranum exceperint, proseguere?

R. Decimus. Jehu (A. M. 3075. ant. C. 835.) Regnav. 28. an.

Undecimus. Joachaz (A. M. 3103. ant. C. 857.) Regn. 17. an.

Duodecimus. Joas (A. M. 3120. ant. C. 840.) Tum mortuus est Elisæus. Cujus sepulcro deinceps cum fortè occisum à se hominem latrones ab exploratoribus occupati intulissent, ille tactis Prophetæ ossibus vitæ redditus est. Regn. an. 16.

Decimus tertius. Jeroboam II. (A. M. 3136. ant. C. 824.) Reg. 41. annis. A cujus obitu undecim ferè annorum interregnum extitit. Ejus etiam ætate Jonas Propheta miris innotuit.

Q. VI. Quibus ain' miris?

R. Ninive tum erat Assyriorum Monarcharum regia, cujus insanam peccandi libidinem castigaturus Deus hunc Prophetam mittit, qui præsens ei exitium minitetur. Jonas ad Ninivitas, ut gentiles, pergere Judæus ipse metuens aliorum navi fugit. Subortâ verò decumanâ procellâ, suspicati nautæ, esse quempiam in navi hujus calamitatis autorem, ex condicito inter se sortes mittunt: Sorte itaque proditus Jonas fluctibus obiectus est: quem tamen Balæna ingenti fauce exceptum vivum hausit. Triduò hoc bolò satur piscis demum conceptâ nausæâ stomachum movit,

Jonámque in litus evomuit. Ille in Niniven penetrans civibus succlamavit : *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Quo clamore ad regem delato indignum jejunium est, & Numen prece placatum.

Q. VII. *Quomodo illud interregnum Israëlis solutum est? & qui secuti reges?*

R. *Decimus quartus.* Zacharias Jeroboami nihili filius regnô potitus est, (A. M. 3188. ant. C. 772.)

Decimus quintus. Sellum.

Decimus sextus Manahen (An. eodem.) regn. an. 10.

Decimus septimus. Phaceja (A. M. 3199. ant. C. 761.) regn. 2. an.

Decimus octavus. Phacee. (A. M. 3201. ant. C. 759.) Theglathphalassar rex Assyriæ tribum Nephtali captivam abduxit. Regn. 29. an. Sub eo Abdias Propheta vixit.

Decimus nonus. Osee (A. M. 3230. ant. C. 730.) Cùm tergiversaretur tributum Assyriis pendere, ac Ægyptiorum auxilia sollicitaret, datus est in vincula (A. M. 3239. A. C. 721.) anno regni sui nonô; ac reliquæ etiam novem tribus regni Israël in Babylonem deductæ, unaque hoc regnum penitus extinctum est, ob neglectum divinæ legis, ob ingratitudinem in Deum summam, & idolorum etiam cultum.

Q. VIII. *Ergone omnis illa regio in solitudinem abiit?*

R. Non equidem, sed è media Babylone eò deductæ colonix gentiles. Qui cùm omnem veri Numinis cultum spernerent, à leonibus passim discerpti sunt. Itaque à rege Assyrio submissus illis est è Sacerdotibus Hebræis unus, qui illos in vero cultu instituit. Inde orti sunt *Samaritani*, qui cum idolis suis, juxta etiam DEUM Judæorum coluerunt, cùmque multis Judæis

Judaicorum rituum, linguam etiam partim suscep-
runt.

CAPUT IX.

*De regno ac regibus Juda à Roboamo us-
que ad Captivitatem, & Sede-
ciam regem.*

Q. I. Quot fuere reges Juda?

*R. Roboam Quartus à Saule (A. M. 2977. ant. C. 983.) 17. annos purpuram gessit. Atque hoc potis-
simùm rege Excelsa, toties in sacris literis damnata,
constructa sunt. Regnav. an. 17.*

Q. II. Quæ sunt illa Excelsa?

*R. Nimirum aræ, ac luci in editis ut plurimùm col-
libus excitatæ, absque quidem delubris, ac sæpè abs-
que idolo certo; at non absque superstizioso cultu.*

Q. III. Qui Roboamo Successores fuere?

*R. Quintus regum Juda Abias, filius Roboam malus;
(A. M. 2994. ant. C. 966.) Regn. an. 3.*

*Sextus. Asa filius (A. M. 2997. an. Ch. 963.) Bonus
rex. Regn. an. 41.*

*Septimus. Josaphat filius. (A. M. 3038. ant. C. 922.)
pius. Regnat an. 25.*

*Octavus. Joram filius degener, (A. M. 3063. ant. C.
897.) Athaliah Achabi regis Israël filiam uxorem du-
xit, cùmque ea numinis iram. Regnav. an. 8.*

*Nonus. Ochozias filius (A. M. 3071. ant. Ch.
889.) non bonus à Jehu rege Israël peremptus. Re-
gnav. an. 1.*

*Decima. Athalia Mater Ochoziæ audita filii
nece omnes nepotes suos, Ochoziæ filios è me-
dio tollit. (A. M. 3072. ant. C. 888.) Joas tamen*

natu minimus, adhuc dum pusio, furori belluæ subducitur à Josabeth Ochoziæ Sorore, Jojadæ summi Pontificis uxore. Parvulus sex annis in adytis templi clam educatus, septimò productus à Jojada, diademate inauguratus est applaudente populo. (A. M. 3079. ant. C. 881.) Athalia verò excita clamore, in templum penetrans, inde à Jojada ejici, ferròque necari jubetur. Jojada quoque agente Baalis idolum, fanumque dejectum à populo est.

Undecimus. Joas. Hic initiò bonus, Jojadæ deinde monitorum oblitus in deterius ruit. Regn. an. 40. occisus conjuratione in eum factâ.

Duodecimus. Amasias, filius (A. M. 3118. ant. C. 842.) Regnav. an. 29. occisus à suis.

Decimus tertius. Ozias, Ulsias, vel Azarias (A. M. 3147. ant. C. 813.) Hic ausus Sancta Sanctorum in templo subire, adolere incensum, Sacerdotis in munus involare, lepræ poenam retulit. Itaque coactus est forsum degere; Joathan filio interea jus dicente. Id temporis Propheta Oseas celebratur. Regnavit an. 52.

Decimus quartus. Joathan (A. M. 3199. A. C. 761.) Bonus; sed excelsa non dejecit. Regn. an. 16. Michæas Propheta claret.

Decimus quintus. Achaz filius impius (A. M. 3215. ant. C. 745.) Regnat an. 16. Sub eo etiam Joël, Amos, Nahum, & Isaias Prophetæ innotescunt.

Decimus sextus. Ezechias pius rex (A. M. 3231. ant. C. 729. Fana evertit. Æneum serpentem à Mose olim in deserto erectum comminuit; quòd populus ei adolere incensa hætenus solemne haberet. Assyrii dum Solyman tentant, interimque fidentiùs in Deum Judæorum blasphemant, Efaïæ & regis precibus eadem nocte centum & octoginta quinque millia deleti ab Angelo sunt. Regnat an. 29. Hac tempestate Sibylla Erythræa laudatur.

Q. IV. Quaeso, de ea ne fileas, si quid est. Suspikor enim, eam etiam ad sacram hanc historiam nonnihil pertinere.

R. Non ex vano auguraris. Ac ne nescias, plures diverso tempore Sibyllæ fuerunt: quarum hæc Erythræa, aut etiam Cumæa, sive Cumana celebratissima habetur. De Christo plurima futura disertè cecinit, recitabo tibi nonnulla, ut ea Sanctus Augustinus à Lactantio collegit. Ait: In manus iniquas infidelium postea veniet: dabunt autem Deo alapas manibus incestis, & impurato ore expuent venenatos sputus: dabit verò ad verbera simpliciter sanctum dorsum. Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, & coronâ spineâ coronetur. Ad cibum autem fel & ad sitim acetum dederunt, &c. Templi verò velum scindetur: & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto: & tunc ab inferis regressus ad lucem veniet primus, resurrectionis principio revocatis ostensio. S. August. Lib. 18. de Civitate Dei. cap. 23. Et hæc:

Judicii signum tellus sudore madescet.

Et Rex adveniet per Secula futurus: Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem, &c. S. Augustinus ibidem.

Q. V. Tempus est, ut ad reges Juda revertamur.

R. Decimus septimus. Manasses filius Ezechia (A. M. 3260. ant. C. 700.) Esaïam Prophetam ferrâ ligneâ medium secari iussit. Regn. an. 55.

Decimus octavus. Amon (A. M. 3315. ant. Ch. 645.) Interfectus regni anno 2.

Decimus nonus. Josias (A. M. 3317. ant. C. 643.) Devotus, fidelis. Regn. an. 31. Ejus anno 13. vaticinia sua exorsus est Jeremias Propheta.

Vigefimus. Joachaz (A. M. 3348. ant. C. 612.) Regnat menses nonnisi 3.

Vigefimus primus. Joakim Joachazi frater dictus antè Eliacim ab Ægyptiis designatus rex. à Nabuchodonosor verò (Nebucadnezar alii dicere malunt) Babylonio Assyriorum monarcha id indignè ferente in vinculis Babylonem ductus est cum primoribus gentis, interque hos Daniele postea Propheta (A. M. 3352. A. C. 608.) anno regni sui 4. Adhuc tamen succedentes annis septem ejus regno adnumerantur.

Q. VI. Dic, amabo, quando famosa illa gentis Judææ Captivitas, & transmigratio acciderit?

R. Ipsissima est, quæ anno regni sui quarto Joakimo imposita est, atque adeò hinc numerabis 70. annos, usque ad solutionem captivitatis à Cyro factam.

Q. VII. Fuit ergo tum gens Judæorum diademate penitus exuta?

R. Nondum equidem. Sed Joachin, sive Jechonias Joakimi filius manum scepro utut jam marcido *Vigefimus secundus* rex admovit: brevi tamen retrahendam: nam tertio mense vix exacto patrem sequi ad vincula Babylonem debuit, stipatus viginti millibus ejusdem fortis tribulibus suis.

Vigefimus tertius. Sedecias (Matthaniam ante dixere) patruus Jechoniæ, summæ Judæorum rei præfectus ab ipsis Assyriis: (A. M. 3359. A. C. 701.) quorum votis cum non responderet, Nabuchodonosor in eum expeditionem suscipit. Trienniò obfessa civitas. Demum Sedecias ex fuga retractus, nati sub ejus ipsis oculis trucidati, ipsæque orbatus luminibus est. Urbs porrò miserè excisa: Templum solo æquatum: Incolæ aut deleti, aut in Babylonicas plagas traducti. (A. M. 3370. A. C. 590.)

CAPUT X.

De Septuagenaria Captivitate.

Q. I. *Quid toto hoc tempore literis dignum accidit?*

R. 1. Jeremias Propheta, capta urbe, ab hostibus honorificè habitus est, facta ei, ubi vellet, habitanti potestate. Elegit ruinas patriæ, easque coràm lugens, suas ibi *Lamentationes* scripsit. Paulò post à suis met popularibus in Ægyptum cum famulo suo Baruch & ipso Propheta abreptus, cùm sceleribus eorum obfisteret, indigna multa perpeffus, demum interemtus est.

2. Daniel nobilis Hebræi stemmatis furculus cum Joackim rege suo Babylonem raptus est non tam ad carcerem, quàm ad Aulam (A. M. 3352. A. C. 608.) E captivis enim quatuor præstantissimæ formæ adolescentes Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias in Ephesos Nabuchodonosoris adlecti sunt. Accidit fortè, ut rex fatidici somnii, quod anxie eum sub noctem habuerat, oblitus, ejus tamen evolutionem à magis suis expostularet. Illis causantibus, rem Dei solius esse, trucidari omnes jussit. At verò Daniel à Deo doctus, hunc in modum regem allocutus est: Statuam ô rex videras, mole sua gravem terris, astris minantem. Caput rigens auro incumbibat pectori argenteo: æs ventrem faciebat, & femora; tibiæ ferreæ; imi pedes in lutum ferro mistum definebant. Lapis verò de monte abscissus, ac spontè cadens, ictis Statuæ plantis, totam in favillas disjecit, ipsèque lapillus excrevit in montem, ac demum terram omnem contexit. Notasis ergo ô rex succedentium temporum Imperia hoc viso abumbrari. Hoc præsens, cui tu jam moderaris, caput est, aureum, quia summi splendoris

doris & magnificentiæ. Succedet regnum alterum minoris momenti, argenteo pectore designatum. Venter, femoræque ærea ad tertium Imperium spectant. Quartum jam erit ferreum, quod ipsum sub finem in lutum degenerabit ferro mixtum. Porro in lapide illo aliquid supremi mysterii latet; etenim *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur: comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* Dan. 2. v. 44.

Q. II. Orexin acutissimam mihi peperit hæc narratio. Sed hanc interpretationem planiorem mihi facias, velim.

R. Quatuor sunt Monarchiæ, quæ hætenus orbi imperârunt. 1. *Affyria.* 2. *Persica.* 3. *Græca.* 4. *Romana.* Nec addo verbum: cum in Historia profana hæc redeant. Id solum ne te lateat, lapide illo & regnò æternum duraturò Christi Ecclesiam toto orbe diffusam indicari.

Q. III. Recense ulterius, quæ de Daniele memoriæ prodita sunt.

R. Alterum erat Regis prodigiosum somnium Arbor comas altum furrigens, cælitus iussa succidi. Id interpretatus Daniel, Arbore præcelsa Nabuchodonosor regem ipsum notari dixit, eumque paulò post à forma humana alienum bubulam speciem induturum. Respondit eventus: rex bovem seu indutus, seu se indutum credens, ac mente captus septenniò ipsò abstinuit confortio humano, pabulòque ferino usus est.

Q. IV. Quam verò sortem tres Danielis sodales nacti sunt?

R. *Ananias, Misaël & Azarias* commutato nomine dicti sunt à rege *Sidrach, Misach & Abdénago.* Cumque effigiem suam aspero auro fabrefactam statui, ac pronè adorari jussisset rex, idque detrectassent
tres

tres hi juvenes Dei solius honorem cordi habentes, in fornacem flammarum globos latè spargentem præcipites dantur. At illos divina virtute tutos nec allambuit flamma; quin potiùs in suave melos vocem sustulerunt, ovantium ritu.

CAPUT XI.

Ab Solutione captivitatis Judaicæ ad usque Christi nativitatem.

Q. I. Reditum Judæorum in terram promissam refer.

R. 1. Cyrus Persarum Rex occupata Babylone, & regnis latè sub jugum missis Judæos dimisit: (A. M. 3422. ant. C. 538.) quòd legisset Isaiam dudum de Cyro Babylonem occupaturo nominatim vaticinatum fuisse.

2. E decem tamen reliquis tribubus nemo Patriam repetiit, solæ tribus Judæ ac Benjamin reduxerunt trecentos sexaginta supra quadragesies bis mille viros, cum vasis aureis, argenteisque à Nabuchodonosor olim sublatis 5409. numerò.

3. Tum è ruderibus templum excitant, ac Urbis mœnia instaurantur, Zachariâ & Aggæò Prophetis alas ad-
dentibus.

Q. II. Quæ fuit Imperii facies in colonia ista postliminiò reducta?

R. Zorobabel quidem Dux iter temperabat, ac templi ædificium. Cetera Esdras ferè exegit. Hic de gente Sacerdotum, ac Scriba, seu præfectus cancellis, sacros libros injuriâ temporum magnam partem deperditos, memoriæ ferè beneficio restituit. Literas Hebræas novas, easque quibus nunc utuntur, constituit, eò potissimum, ut Judæos à Samaritanis distingueret,

gueret, pristino characterum genere adhuc dum gaudentes. Ceterum rei summa in Sacerdotibus summis erat.

Q. III. Illos ordine mihi enumera Sacerdotes.

R. 1. Josue cum ipsis captivis redux.

2. Jojackim filius.

3. Eliaf.

4. Jojadas filius.

5. Jonathan filius.

6. Jeddo, seu Jaddus. Hic Alexandro Magno Ierosolymam petenti obvius cum ostendisset, Danielem eidem Imperium vaticinatum fuisse, Judæis libertatem impetrat. (A. M. 3628. ant. C. 332.)

7. Onias filius. Spartanis foedere junctus.

8. Simon filius.

9. Eleazar Simonis frater. Sub hoc Ptolomæus Philadelphus Sacra Biblia Græco idiomate donari fecit. (A. M. 3691. ant. C. 269.)

Q. IV. Celebre est hoc factum: tu, quàm potes, strictissimè id mihi prode.

R. Ptolomæus ille Ægypti rex Bibliothecam condiderat septingentis librorum millibus instructissimam; quorum quidem quadraginta postea in cineres abierunt, busto omnibus doctis cumprimis flebili. Rex itaque omnes alicujus nominis libros, nihil sumtui parcens, conquiri jubet; cum ei fama etiam de sacris Judæorum libris loquitur. Missis itaque legatis à Pontifice Eleazaro & libros illos petit, & unâ interpretes. Mittit ille septuaginta duos promptissimæ doctrinæ fenes. Hi à rege separatis singuli domibus inclusi Græcam tamen translationem talem adornarunt, quæ omnibus planè verbis sibi respondit, divinò certè miraculo. Hæc translatio Græca hodiedum dicitur *Septuaginta Interpretum*; numerò rotundo.

Q. V.

Q. V. Jam reliquos Pontificum prosequere.

10. *Menelaus* frater *Eleazari*. *Manassen* alii dicunt.

11. *Onias* II.

12. *Simon* II.

13. *Onias* III.

14. *Jason* seu *Josue* ejus frater ab *Antiocho* *Epiphane* *Syrorum* rege Summum Pontificatum muneribus emit, *Onia* depulso.

15. Mox idem de *Jasone* tentat *Menelaus*. Quæ res in apertum bellum erupit. Occasione usus *Antiochus* *Solymam* cepit, cæsis 80000. totidemque sub hasta venditis, quin 1800. talentis è templo sublatis. (A. M. 3792. ant. C. 168.) Paulò pòst sacra supellex direpta, SS. Biblia *Vulcano* tradita, *Bacchi* sacra in templo celebrata, porcusque immolatus. *Eleazar* Pontifex rogo datus, templum *Jovi Olympio* dicatum, circumcissione *Judæis* interdictum. Donec *Mathathias* senex, Sacerdos è *Macchabæorum* familia ad vindicanda Sacra, gentisque decorem suos populares adhortatus præsidium *Antiochi* cæciderit. Obiit non multò pòst. (A. M. 3795. ant. C. 165.)

16. *Judas Macchabeus* *Mathathiæ* filius ab eodem morituro bello gerendo præfectus, quater profligato *Syrorum* exercitu, templum gentili superstitione repurgat, (A. M. 3798. ant. C. 162.) Summusque Sacerdos salutatur. Inde rem adversus *Syros* strenuè gerere pergit, *Judæosque* in *Populi Romani* societatem recipi curat. (A. M. 3800. ant. C. 160.) Demum virorum strenuissimus adverso contra *Syros* prælio cadit. (A. M. 3801. ant. C. 159.)

17. *Jonathas* frater *Judæ*, ex insidiis occisus à *Triphone* regnum *Syriæ* usurpante.

18. *Simon* itidem frater.

19. *Joannes Hyrcanus* *Simonis* filius. Cùm Rex *Syriæ* *Antiochus* *Sedetes* *Solymam* obsideret,

ret, Hyrcanus aperto Davidis tumulo 3000. talentorum inde fustulit, partéque Antiocho data solvi obfidionem impetravit. Samaritiam sub jugum misit, ejusque templum ad invidiam Solymæi ducentis abhinc annis a Sanaballat exstructum diruit. Principem se dixit, ac præfuit an. 31.

20. *Aristobulus I.* Hyrcani filius natus major Sacerdos Summus, summo diademate primus à Captivitate se regem salutarimandavit. (A. M. 3857. ant. C. 103.) Quo honore potitus est anno unico. Ceterum Pontifices deinceps ipsi una reges erant.

21. *Alexander Janneus* prioris frater. (A. M. 3858. ant. C. 102.) Regn. an. 27.

22. *Alexandra* Jannei vidua Hyrcano filio Pontificatum permisit, (A. M. 3885. ant. C. 75.) ipsa regni habenas arripuit, tenuitque annos 9.

23. *Hyrcanus* deinde rerum potitur. (A. M. 3894. ant. Ch. 66.)

24. *Herodes I. Magnus* Ascalonita (A. M. 3920. ante æram vulgarem 40.) Idumæus gente occasio fuit implendi vaticinii de regno Juda, atque adventu Messiae: quod vide supra *Cap. 4. Qu. 21.* Hic Machabæorum stirpem excidit. Templum Solymæum instauravit, magnoque sumtu absolvit. Denique computrescente corpore morti proximus, primores Judæorum convocatos uniloco includit, sororique Salomé in mandatis dat, mox ubi extremum ipse spirasset, unâ omnes interimeret: causam addidit, *ne morti suæ lacrymæ deessent.* Sic periit (A. M. 3957. post verum Christi natalem, qui incidit in annum M. 3955.) anno secundo; sed triennio ante natalem Christi falsum, seu æram vulgarem Dionysianam, quæ convenit cum anno M. 3960.

CAPUT XII.

*De rebus Judæorum usque ad reipublicæ
eorum internecionem.*

Q. I. *Non, spero, dedignaberis auctarii loco, quibus passibus ad exitium suum tetenderit Judæorum respublica, enarrare?*

R. 1. Herodis filii sententiâ Augusti ita hereditatem paternam diviserunt, ut *Archelao* Judæa atque *Samaria*: *Herodi* II. *Antipæ* dicto *Galilæa*; *Philippo* *Trachonitis* Provincia cederet.

Archelaus accusatus Tyrannidis ab Augusto solumvertere jussus (A. Ch. 14.) *Viennæ* in *Gallia* obiit. Ejusque duæ Provinciæ per Romanos Præsides administratæ.

Philippus etiam cùm è vivis excessisset, *Trachonitis* in Provinciam Romanam redacta est. (A. C. 37.)

Herodes II. *Antipas*. (A. 27.) *Philippi* fratris sui uxorem vetito conjugio duxit *Herodiadem* nomine. Increpatus à D. *Joanne Baptista*, eum in vincula conjecit; cùmque aliquando natalem suum splendidis epulis celebraret, *Herodiadi* juniori filię in choreæ elegantius ductæ mercedem caput *Joannis* à cervice revulsum donavit. (A. C. 29.) Hic idem est *Herodes*, qui *Salvatorem* alba indurum veste ludibrio exposuit *Jerosolymis*. (A. C. 33.) Demum Romanorum sibi indignationem conscivit, atque à *Caligula* Imp. in *Galliam Lugdunensem* relegatus (A. C. 40.) interiit.

3. *Herodes* III. *Agrippa*, filius fuit *Aristobuli*, quem Pater *Herodes Magnus* laqueo necari fecerat. Hic in *Caligulæ* animum penetrans *Trachonitidem*, *Galilæam*, *Judæam* ac *Samariam* Regio nomine intravit: Anno 44. *Jacobum* Apostolum capite truncari

cari jussit. Eodémque ipse è vivis sublatus est, cùm se in aperto pegmate Deum salutare à populo passus fuisset.

4. *Agrippa II.* Trachonitidis rex. (A. C. 49.) Ad Paulum in judicio prædicantem contestatus est, non procul abesse, ut Christi fidei subscribat. Cùm interim rerum summa ad Præsides Romanorum pertineret, populus jugi impatiens illi se subducere vi omni annifus est, pulso simul Agrippâ. (A. C. 65.) Ea seditio ansa fuit excindendæ totius gentis.

Q. II. Non semel audiivi insolentia signa hanc cladem Judæis portendisse.

R. Nempe, ut cetera silentio premam, vacca jam aris admota, & nunc securim exceptura agnum peperit. Per aëra totæ armatorum acies oberrare visæ. Noctu in templo audita vox clamantium: *Fugiamus hinc! fugiamus hinc!* Integro ante excidium septennio vir quidam è trivio dies noctesque lugubri voce ejulavit *Væ! Væ! Væ! tibi Jerusalem!* Nec ullis et si dirissimis modis sopiri potuit, donec in ipsa obsidione insilens vallo ac clamans: *Væ etiam & mihi!* balistâ trajectus animam cum voce emisit.

Q. III. Jam reliquum funestæ hujus catastrophe brevi filô pertexe.

R. 1. An. C. 67. Nero Imp. Vespasianum bello Judaico præfecit. Hic in Galilæam movet; cui præfectus erat nobilis ille Historiographus *Josephus Flavius*. Qui Jotapatam civitatem adversus 60000. Romanorum exercitum mira virtute atque astu defendit. Prodata demum à transfuga urbe cum 39. promptissimis civium in specum inaccessam se condidit. Ille deditio-nem sui facere jussi à Romanis, maluerunt suis invicem mucronibus cadere, missâ sorte, uter alteri manus inferret? Trigesies oclies aleam jecit Josephus, ac

toties evasit. Cum ultimo superstite rem composuit ac Romanorum se potestati permisit. Vespasiano cum Imperium vaticinatus fuisset, ab eodem in honore habitus est.

2. Anno 68. Civilibus motibus omnia fusque deque Jerofolymis ibant.

3. Anno 69. Vespasianus Augustus salutatur.

4. Annus 70. Solymæ exitium attulit. Titus enim Vespasiani filius coronâ cinxit Urbem. Famine confecti incolæ clam campos visebant radicibus saltem sese foturi: comprehensi verò à Romanis, ac uno sæpe die 500. eorum in crucem acti è regione mœnium.

Captivorum quidam aurum deglutierat, idque suo in stercore post requirebat. Hoc conspicati milites eadem nocte 2000. Judæorum vivos secuerunt auro ab iis devorato potituri: donec Titus eâ sævitiâ iis interdiceret.

Annonâ indies arctiore non solum corio, bovino stercore, aliisque indignis vesci in deliciis habuerunt obsessi; sed & mulierum aliqua non infimæ fortis summet filiolum gulæ, ac rabidæ fami destinavit.

Ultima impressione, etsi Titus templô abstinere manus militibus præcepisset, unus tamen subiecto clam igne illud Vulcano dedit. Inde civitas in cineres abiit, solóque æquata est, ut ne vestigium superesset, præter tres turres memoriæ ergo relictas.

Toto illo tempore obsidionis undecies centena Judæorum millia desiderati sunt: Nonaginta septem millia in servitutem acti.

Q. IV. Quo loco deinceps res Judæorum versabantur?

R. Prorsus iniquo. Etenim omnes in omnem terram dissipati, omnibus exosi nullo hætenus pacto collapsam rempublican instaurare potuerunt:

nul-

nullibi regnum, regionem, terram, aut civitatem propriam numerant, toto orbe exules.

Equidem Julianus Imperator Apostata odio Christianæ gentis, copiam Judæis fecit refuscitandi templi. (A. C. 362.) Jamque materiam omnem paraverant, cum ecce! crucis notæ eorum vestibibus insederunt, nulla arte evellendæ: quin residua prioris templi fundamenta ipsimet eruerunt, nova jacturi: at quidquid interdiu operis absolvissent, noctu occultâ vi ejectum est. Cum neque sic cœptis desisterent, flamma ex imo erumpens & operas, & instrumenta, unaque lapides absumsit. An. C. 363.

CAPUT XIII.

De Fructu Historia Sacre Veteris.

Q. I. *Hactenus seriem sacrorum fastorum avida aure bibi. Edissere jam, quid in ea præ ceteris observandum, animoque fideli sit imprimendum?*

R. Forent id genus pene infinita: nullum enim tot insignium gestorum, quæ per sacras præsertim literas memoriæ prodita sunt, doctrinâ ac mysteriô vacat. At ego te ulteriore meditatione lubens absolvam, si hisce sequentibus pressiore vestigio institeris.

1. Dei *Justitiam* clamat Protoparentum è Paradiso exilium, ob esum unius pomi. Cataclysmus mortalium genus omne absorbens. Sodomorum incendium in vindictam fœdissimæ libidinis sulphureo imbre excitatum. Pharaonis ac totius Ægypti decem illæ immanes plagæ. Populi Hebræi in deserto murmurantis castigationes. Ejusdem populi in terra promissionis pedem jam figentis excidium & captivitas ob ingratitude

potissi,

potiſſimum, & idololatriam. Denique totius gentis exitium ac diſſipatio funeſtiſſima; quam ſibiſmet ipſi conſciverunt, cùm Salvatoreſ crucifigi petierunt, inſanis clamoribus perſonante forô: *Sanguis ejus ſit ſuper nos, & ſuper filios noſtros.*

2. *DEI Providentiã* videri eſt cùm ubique, tum maxime, quando Noëmum cum ſuis per Arcam a diluvio immunem fecit: quando hominum linguas confudit, cùm cælo minitari tentarent altam excitatã turri Babyloñicã: Quando Joſephum, fratrum perfidiã in ſervitutem actum, ex ipſis carceribus ad regni clavum ſuſtulit, ut fratribus etiam terrori eſſet: Quando populum Iſraëliticum in fide veri DEI immotum ex Ægypto tot tantisque miraculis ſalvum perduxit in terram promiſſam Chanaan: Quando populum eundem omnia Dei monita, minas omnes ſurda aure, animoque impervio prætereuntem denique exilio, ipſoque excidio damnavit. Quibus tamen ipſis in calamitatibus nunquam deſuere aut Prophetæ, aut viri ſanctitatis, doctrinæque laude decori, aut Sacerdotum & Pontificum continuus ordo.

Q. II. Religionis verò quæ fuit facies?

R. Semper eadem, quod quidem ad intima religionis momenta attinet: etſi aliam atque aliam exterius ſpeciem ei induerit ipſe Deus; ut nimirum hominum genius atque uſus ferebant. Cape ergo. Anima religionis eſt Fides in Deum ſempiternum, & Salvatoreſ. Membra velut cetera ſunt quædam exteriora ſigna ad Dei hujus cultum, & mortalium ſalutem relata à Deo Religionis auctore propoſita: atque hæc vulgato jam nomine *Sacramenta* vocamus.

Q. III. Dic ergo tandem, num una fuerit ab orbe condito religio?

R. 1. Religio fuit Eadem ſemper ac ſibi conſtans:

D

ſtans:

stans: quantum ad internam fidem spectat. Etenim uti Adam Deum verum, & Salvatorem sibi à Deo promissum Christum credidit, ita in hac fide ac spe vixerunt ejus posterità Setho ad Noëmum & Abrahamum: & ex hoc denuo ad Mosen & ceteros post ipsum Judæos. Donec Messiâ tandem reapse mortales inter agente hæc spes impleretur, eaque impleta fides multò clarior in & ab ipsomet Messia Christo monstraretur.

2. Sacramenta autem, aut exterior cultûs divini figura discolor extitit, & hætenus quidem triplex. *Prima* dicitur: *Lex natura*, qua usi homines ab Adamo ad Abrahamum usque, aut certè usque ad Mosen. Cum præter immolationes quasdam à fideli suo populo seu Ecclesia nihil exigeret Deus, nisi ut natura duce, ac sana ratione faciem ubique prætendente, virtutem colerent, *Alterâ*: *Lex scripta*. Cujus initium ab Abrahamo petitur, tum, quando circumcisio in omnes ejus posteros sancita. Aut à Mose, qui leges à Deo traditas literis commendavit. Hujus Legis Sacramentorum præcipua duo fuere *Circumcisio*, & *duodecim panes propositionis* quot hebdomadibus in tabernaculo recentes coram Arca propositi. *Tertiâ*: *Lex Gratia*: quando scilicet Messias, ille ob cujus fidem & cultum antiquiora illa omnia patrata fuerant, ipse advenit: tunc enim verò oportuit gratiæ omnes vias & aditus aperiri: omniaque præstantiora evadere, quæ Sacramenta, quæ ritus, quæ doctrinam & vitæ modum.

Q. IV. Post hanc, legem quartam nullam sperare licet?

R. Nullam: cum non sit, quod speretur ultra Christum, in quo sunt perfectio omnia.

Q. V. Non semel audiivi nominari Testamentum vetus: dic quid hoc sibi velit?

R. Te-

R. *Testamentum vetus* aliud nihil eſſe ſcias, niſi illam ipſam *Legem ſcriptam*, & quidquid per ejus decurſum in una illa, verâque Judæorum Eccleſia contigit cum expectatione promiſſi Salvatoris. *Testamentum* deinde *novum* Lex eſt, ſeu doctrina aut Eccleſia à Salvatore inſtituta.

Q. VI. *Judæorum Eccleſiam dixiſti; cùm omnibus certum ſit, Judæos à ſincera religione alienos eſſe?*

R. Nempe Judæos poſt inſtitutum à Chriſto *Testamentum novum*: Quia hoc ſemel inſtituto, vult Deus vetus illud *Testamentum* abolitum eſſe. At ne dubites ante hujus novi *Testamenti* promulgationem veram Eccleſiam ac religionem penes Judæos extiſſe: Quia illud *Testamentum* pro illo tempore à Deo erat præceptum.

LIBER SECUNDUS HISTORIÆ SACRÆ,

SEU HISTORIA ECCLESIASTICA.

A partu Virginis usque ad
præfens ævi.

*

Monitum Studioſo.

Imò **H**istoriam istam non definimus singulis seculis ; quod quidem hodie fieri solemne est : at mihi plura capita ac divisiones crearet, quàm juventuti fore commodum existimem. Ergo temporis tales periodos designo, quibus speciale quidpiam in Ecclesia contigit, ac immutatum est. Verbi causa : Prima periodus ad Sylvestrum usque Papam extenditur : per hunc enim caput è squallore sustollere Ecclesia cœpit, gentilium ritibus palàm à

Con-

Constantino M. Cæsare damnatis, Templis Deo ubique terrarum conditis &c.

2. Hæ periodi atque capita in suos articulos seu Paragraphos discernuntur.

Primus seriem Romanorum Pontificum eorumque gesta.

Alter Dilatationem Ecclesiæ in varios Episcopatus &c.

Tertius Persecutiones.

Quartus Doctrinam, Disciplinam, ritus &c.

Quintus Hæreses, & Schismata.

Postremus Claros Pietate ac Doctrina viros exequitur.

** Hec solum animadversio, quod in primo Capite suum sibi paragraphum seorsim exigit Historia Evangelica, seu Christi, & deinde Apostolorum.*

LIBER SECUNDUS HISTORIA ECCLESIASTICA.

CAPUT I.

Prima Periodus à Christi ad-
ventu ac morte, itémque à Pontificatu
Petri Apostoli usque ad Pontifica-
tum Sylvestri I.

Sive

Ætas Martyrum.

Quæst. Cur dicitur ætas Martyrum?

*R. Quia ad Sylvestrum usque Papam,
& Constantinum M. Imperatorem, assidua
Gentilium Tyrannide exagitata est Eccle-
sia, & infinito Martyrum sanguine tineta.*

§. Separatus.

Historia Christi Salvatoris & Apostolorum.

Q. I. *Quæ sunt præcipuè de Salvatore nostro animo imprimenda?*

R. Omnia quidem ejus sunt adamante notanda: cum verò pleraque sint decantata, nec vel parvulis ea ignorare liceat, ea modò afferam, in quibus cardo totius rei vertitur, & quæ nonnullis sunt ignotiora.

1. Antequam triginta tres natus annos esset, publico ferè abstinuit: trigesimum quartum cum ageret, tum prodiit quà doctrinà; quà miris mortales ad se pellecturus, accetera, quorum causâ mundum subierat, acturus. Ante omnia verò à Joanne, ad Jordannem tunc austeram vitam agente, ac plebem ad poenitendum de peccatis hortante, baptizari & ipse voluit. (Ær. Ch. an. 29.) In quem procul adhuc agentem digitum intendit Joannes, cum dicto: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Dum verò flumine mergeretur JESUS, Divinus Spiritus columbæ schemate ejus vertici imminuit, ac recedentibus cælis vox insonuit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Q. II. *Quid hîc mysterii subest?*

R. 1. Tres Deitatis personæ hac ratione sunt proditæ: Filius baptizatus, Spiritus Sanctus descendens, Pater loquens.

2. Præterea exemplum Baptismi Christus dedit, unaque materiam designavit, *aquam* nempe: nam verborum formulam tum primùm docuit, cum à resurrectione sua Apostolos in omnem terram destinaret cum mandato, ut docerent homines, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.*

Q. III. *Perge cetera.*

R. 2. Discipulos legit duodecim, omniumque *primum Petrum*. His cum velut nunciis uteretur, dicti sunt græco verbo *Apostoli*, sive *missi*.

Q. IV. *Cum ex omni turba hos unos traxerit, nullus ambigo, quin aliquid longè præstantius eos voluerit.*

R. Sanè: Nam relictis patriis laribus, bonisque ferè nudis, ut se sequerentur, suavit: nullaque rerum caducarum sollicitudine agi, nullo amore præcepit. A nuptiis verò, omnique carnis illecebra voluit esse alienissimos. Ac demum, constituto in eis regimine, alterum alterius dicto audientem esse, alterumque alteri servire eos docuit.

Q. V. *Quid sibi volunt ista?*

R. Sunt ipsissima illa tria capita, quibus imitari Apostolos conantur Religiosi quique. *Paupertas* nempe, *Castitas*, & *Obedientia*. Atque hæc quidem aliàs dicuntur *Consilia Evangelica*: quod Salvator ea non in vulgus præceperit, sed consuluerit tantum iis, qui ejus vellent esse Apostoli, ac in familiaritatem ejus intimius penetrare.

Q. VI. *Quid deinceps?*

R. 3. Plurimis jam in suas partes contractis, mori denique nostræ salutis ergo petiit (anno *Æræ vulgaris* 33. *ætatis sue* 37. *ut Chronologi tradunt*) Quæ de morte non est, quod verba faciam: sed de Cœna illa mortem præcedente, cui Apostolos suos adhibuit. Pane enim sumto conceptis verbis testatus est, id suum esse *Corpus*: Idemque de vino faciens, *sanguinem* suum dixit. Nec satis: Idem ut etiam deinceps Apostoli ipsi actitarent in mandatis dedit.

Q. VII. *Sed quid ista portendunt?*

R. Bina Ecclesiæ suæ Sacramenta hoc facto Christus dedit. *Eucharistiæ*; Unaque *Sacerdotii*: data nempe Apostolis potestate Eucharistiam, seu Corpus Christi

Christi *consecrandi* ex pane & vino : quibus ipsis Apostolis, paulò post Anastasin suam, copiam dimittendi peccata fecit, Sacramentum *Pœnitentiæ* & sacrum confessionis tribunal instituens.

Q. VIII. *Novijam universa Sacramenta numero 7. à Christo originem trahere, si addideris etiam Unctionem extremam & Confirmationem, quorum hætenus nullam mentionem injecisti.*

R. Dubiò vacat, quin & illa Christus discipulos docuerit. Nam Jacobus Apostolus sua in Epistola præcipit, ut ad ægrum vocentur Presbyteri, eum uncturi. Quod, nisi à Salvatore accepissent, nunquam ausi fuissent Apostoli, Domini sui institutorum tenacissimi. Ejusdem opinionis te esse de Confirmatione volo : qua sanè Apostoli donare consueverunt recens baptizatos, manibus eorum vertici impositis. Quæ causa fuit, ut id Sacramentum vulgò diceretur *Manuum impositio*. Nec id mysterio, aut numine divino vacasse credas : etenim haud rarò sic confirmatis divinum Pnevma illapsum est ita, ut sub omnium oculos caderet : eâ efficaciam, ut repente peregrinis linguis uterentur, aut animo præsentirent futura, aut alia quævis mira patrarent.

Q. IX. *Qui fuere Apostoli?*

R. Piscatores plerique, aut certè homines amusi. Idque divinò consiliò, ne dicerentur doctrinæ suæ vî mundum in suam sententiam adduxisse, & ad Fidem Christi traxisse.

Q. X. *Quot illorum erant?*

R. Duodecim. At Judas Ischariotes, indèque dicitur Iscariotes, Domino suo fidem fefellit, eumque prodidit. Quare cùm laqueo sibi gulam ipse fregisset, Episcopatum ejus seu Apostolatam Petrus, reliquis assentientibus in Matthiam contulit. Huic duodenario

accessit post Saulus, quem ad torquendos Christianos accinctum Christus è cælo spectabilis in meliorem sententiam traduxit (An. Ch. 36.) Paulum eum, ac suum deinceps Apostolum dicens. Deinum etiam Barnabas est accensus reliquo Apostolorum Choro.

§. I.

Romani Pontifices à Petro Ap. ad Sylvestrum I. an. 314.

Q. I. *Quare à Romanis Pontificibus normam historiæ, ac modum capis? cur non potius ab Antiochenis, aliisvè?*

R. Cum sit lippis & tonforibus notum, hos ceterorum principes esse; successores nempe Petri, quem Salvator ipse *petram* illam esse pronunciavit, super quam Ecclesia constituenda sit, adeò, ut nec *portæ inferi* adversus eam valituræ unquam sint.

Q. II. *Sed illud de Petro Christus dixerat, non de futuris Romæ Pontificibus?*

R. Christus enim non ad aliquot annos Ecclesiam instituit, sed perpetuam: atque adeò non uni modò personæ Petri principem hanc potestatem conciliavit, sed omnibus eum jure ac legitime deinceps excipientibus. Aut profectò si alterius cujus cujus demum provinciæ Pontifices principatum hunc sibi asserere optent, necesse est, ut instrumenta & sigilla proferant, quibus demonstrent, se à Salvatore constitutos esse in vertice summo totius Ecclesiæ.

Q. III. *Sed quæso, priusquam promoveas pedem, dic, quare non Papas eos indigites?*

R. *Papæ* nomen *Patrem* sonat, ut sanè frustra illud in Catholicorum dedecus vertere nitantur

tur insipientes hujus tempestatis hæretici : neque ego id nominis dissimulavi, quòd minùs decere Pontificem suspicarer; sed quòd prima illa ætate Ecclesiæ omnes Episcopi Papæ dicti sint. Donec succedentibus seculis Romanus Pontifex *Papa Apostolicus* passim diceretur. At denique majore in hanc Sedem reverentiâ ducti ceteri Episcopi Titulò hoc cefferunt.

Q. IV. Jam ad enumerandos Pontifices summos accede.

R. I. Primum ergo Ecclesiæ clavum *Petrus* tenuit. Hic primò quidem Antiochiæ in Syria pedum fixerat, cùm id exigenter negocia Ecclesiæ Asiaticæ seu Orientalis : post verò ubi Romæ Christianæ fidei amplior locus datus est, ibidem Summi Pontificatûs fundamenta jecit. (A. C. 54.) Simonem magum devicit : de quo vide §. 5. Sub Nerone Imp. in crucem actus est, inverso tamen corpore : idque eodem, quo S. Paulus, die (An. Ch. 65.)

2. S. *Linus*, patria Volaterranus, Martyrii palmam cepit (An. Ch. 67.)

3. S. *Clemens* I. Romanus. Martyr. (A. 76.)

4. S. *Cletus*, Romanus. Martyr. (An. 83.)

5. S. *Anacletus*, Atheniensis. (An. 95.)

6. S. *Evaristus*, Græcus, Martyr. (A. 108.)

Hic antiquis Ecclesiarum *Titulis* novos addidit, crescente fidelium copia.

Q. Quid est Titulus?

R. Domus, vel locus, ad agendos conventus Christianorum destinata. Harum enim foribus præpendebatur cortina, vel tabula, imaginem, aut alias notas præferens, ut eas domos quivis Christiani agnoscerent. Hos itaque titulos divisit septem Diaconis, plebis curam per suas Diaconias habituris. Atque hæc ipsa origo est

Car.

Cardinalium Ecclesiæ, qui istis titulis hodièque præficiuntur.

7. *S. Alexander I. Romanus M. (A. 116.)*

8. *S. Sixtus I. Romanus. M. (A. 126.)*

9. *S. Telephorus. Græcus, Martyr. (A. 137.)* Hic præcepit Missam solemnem fieri media nocte Natalitia Domini.

10. *S. Higinus. Græcus. M. (A. 141.)*

11. *S. Pius I. Aquilegiensis. M. Traditum erat ab Apostolis, Pascha celebrandum esse die Dominico. Id cum nonnulli insuper haberent, Pius præcepto illud sanxit (An. 151.)*

12. *S. Anicetus, Syrus. M. Sub hoc increbuit lis cum Orientalibus de Paschate celebrando (A. 161.)*

13. *S. Soter, Campanus. M. (A. 170.)*

14. *S. Eleutherus, Græcus. Primus Pontificum naturali morte defunctus. Ab hoc Lucius postremus Britanniæ regum Fidei elementa, ac Christiana Sacra petiit & impetravit (An. 185.)*

15. *S. Victor I. Afer. Orientales Pascha secus atque imperatum fuerat à Pio I. agentes sacris interdixit. Quod illi indignè ferentes semina conceperunt Schismatis, diu licet post erumpentis. Martyrio coronatus est Victor sub Antonino Severo Imper. (An. 197.)*

16. *S. Zephyrinus Roman. (An. 217.)*

17. *S. Calixtus I. Romanus. Martyrio immolatus sub Alexandro severo Imp. Illatusque cemeterio, ejus nomen hodie gerenti (An. 222.)*

18. *S. Urbanus I. Martyr. (An. 230.)*

19. *S. Pontianus, Romanus Martyr. persecutione Maximini (An. 235.)*

20. *S. Antherus, Græcus. M. (An. 236.)*

21. *S. Fabianus Romanus, cujus vertici columba imminuit, cum de subrogando summo Papa ageretur. Martyr, persecutione Decii (An. 250.)*

Hic

Hic iterum Ecclesiarum curam in septem Diaconos distribuit.

† Hoc anno 251. Roma Pontifice orba fuit: Clero Romano interim omnia exterarum Ecclesiarum negotia temperante.

22. *S. Cornelius*, Romanus, à Gallo & Volufiano Impp. relegatus Centumcellas, damnatusque ad operas portus ibidem construendi, cum uxorem custodis sui paralyfi liberasset, milites complures eo miraculo ad Fidem adegit, cum quibus & capite truncatus est. (A. 252.)

23. *S. Lucius I.* Romanus. M. septem modò menses Pontifex sedii (An. 253.)

24. *S. Stephanus I.* Romanus. Hic cum duceretur, Martis fanum oratione profligavit. Fugientibus militibus in Cæmeterio Lucillæ Sacris operatus est, atque à supervenientibus capite multatus. (A. 257.)

25. *S. Sixtus II.* Græcus. M. (An. 258.)

† Vacat sedes Romana anno uno. (An. 259.)

26. *S. Dionysius*, Græcus Monachus. Vixit in pace (An. 269.)

27. *S. Felix I.* Romanus Mart. (An. 274.)

28. *Eutichianus*, Tuscus, patriâ Lunensis. (An. 283.)

29. *S. Cajus* Dalmata Diocletiano Imp. sanguine junctus: Martyr. (An. 296.)

30. *S. Marcellinus*, Romanus. Hunc Donatistæ hæretici finxerunt tormentis imparem idolis adolevisse, sed facti pœnitentiâ ductum concilio episcoporum se stitisse judicandum. Sed hac eum calumniâ absolvit S. Augustinus testis omni exceptione major, ac temporum illorum vicinus. Ut adeò Romanis Pontificibus nunquam Fides sancta defecerit. *Vid. Baronium* ad annum 302. num. 90. &c. Martyrio vitam consecravit S. Marcellinus. (An. 304.)

† Sedes Pontifice destituta mansit annos 3. (An. 307.)

31. S. Marcellus, I. Romanus. (A. 310.)

32. S. Eusebius, Græcus. (A. 310.)

33. S. Miltiades, seu Melchiades Afer. Damnavit Donatistas hæreticos in Concilio Romano. (A. 313.) Unde hi concepto odio commenti sunt, eum, & Marcellum atque Marcellinum PP. idolis litasse.

§. II.

Dilatatio Ecclesie.

Q. I. Dixeras Apostolos terrarum orbem subegisse Fidei Christianæ: jam, qui res ista deinceps successerit, ne tace.

R. Equidem Apostolis Martyrio sublatis ethnici ad ingenium frequenter redierunt: cum quod deessent sacerdotes, tum quod voluptatibus carere diutius nescirent. Nihilominus per omnem latè Asiam, Africam, atque Europam ingens populus in officio ac fide retentus est, habenas moderantibus tribus præcipuis Episcopis Romano in Europa, & universum in tota Ecclesia: Antiocheno in Asia: Alexandrino in Africa: Antiochenus deinceps distinctus est in Constantinopolitanum etiam, & Hierosolymitanum. (An. 381.) Synodo Generali Constantinopol.

§ III.

De Persecutionibus.

Q. I. Unde tot tantæque in Christianos persecutiones?

R. I. Judæi omnibus exosa gens erant. At initio Christiani pro Judæis habiti sunt; quia è Judæis erant tum Salvator ipse, tum Apostoli, primique Christiani.

2. Cum

2. Cum paulatim ascenderet ac passim Christianorum numerus, nemo ferè erat, qui Idolorum sacra frequentaret. Id indignitùs ferebant gentiles Principes atque populus; calcar furori addente dæmone.

Q. II. *Immania sæpe, & quæ fidem pene superent, audiui de Martyrum suppliciis.*

R. Imò omnibus illis superior fuit Martyrum Fides. Dies me deficiat omnia persequentem; paucissima dabo.

1. Scorpionibus cæsi sunt: id est carnes eorum un-
cis frustillatim decerptæ.

2. Cæsi quoque plumbatis: loris nempe, quibus extrema parte plumbeus globus annexus erat, eousque ma-
ctati, dum eos vita deficeret.

3. Ocreis clavatis induti ac currere sine interquiete iussi.

4. Manuum pedumque ungues violenter eruti; aut
subulis arundinibusque suffossi.

5. Effracti illis dentes, oraque lapidibus contusa.

6. Pice oleoque ferventi perfusi.

7. Pix liquens infusa faucibus.

8. Ligneis palis confossi, pice, sevoque circumliti,
itaque de vertice accensi, ut pro facibus servirent ad
spectacula nocturna.

9. Assati in craticula.

10. Excoriati, saleque conditi.

11. Dissecto ventre intestina trochis extracta.

12. Binas intra tabulas compressi, itaque ferris
divisi.

13. Vivi denique defossi.

Nihil adhuc dixi de taureis, de catastis, de rogis.
de Crucibus, de Phalaridis tauris, de Leonibus, sex-
centisque aliis.

Q. III. *Quid demum evicit Tyrannis?*

R. Hoc nempe, ut in immensum augeretur Chri-
stianorum genus, cum antè rari per provincias
essent,

essent. Nam Constantia Martyrum argumento fuit fidei veræ, inque sui stuporem amorémque egit Ethnicos cordatiores; cum utraq; manu palparent, divinam aliquam subesse vim quæ etiam feminas atque pueros immanibus tormentis pares efficeret.

Q. IV. *Fain ne taceas, quoties, quibusve temporibus furor iste persecutorum incaluerit?*

I. Persecutio. Nero, qui populo Romano cervicem *unam* optabat, quod eam posset uno securis ictu demetere, Urbi clam submitti ignem mandaverat: ipsèque flammam novendio fœdè grassantem velut ovans spectabat. (A. C. 64.) Omnibus tyrannum in suspicionem adducentibus, ipse invidiam declinaturus subornavit, qui Christianos excitati incendiî insimularent, gentem nimirum aliàs Romanis invisam; eoque, & aliis nominibus, gravissimè in eos animadverti iussit.

II. Persecutio, à Domitiano Cæsare humani generis hoste imperata Anno Chr. 93. alii volunt. an. 84.

III. Persecutio Trajani Imperatoris, à qua eum Plinius nonnihil dehortatus est. (A. 112.)

IV. Persec. Hadriani Imp. (A. 135.)

V. Persec. Antonini Philosophi. Imper. (An. C. 167.)

VI. Persec. Severi Imp. (An. 201.)

VII. Persecut. Maximini Imp. (A. 235.)

VIII. Persecut. A morte Maximini quieti restituti Christiani nonnihil à pristino fervore remiserunt. Inde providentissimum Numen acrem iis stimulum adhibuit per tyrannum Decium Imp. (A. C. 249.) At multi pacis tempore effeminati bonorum ac prædiorum suorum amore fidei renunciârunt.

Id temporis Septem fratres sanguine clari tormentorum metu in proximam specum sese abdide-

diderunt. Illic sopore mersi delituerunt usque ad Theodosii junioris tempora annis ferè ducentis. Quo tempore prodeuntes in publicum universos in stuporem egerunt, ac sanctissimis satis demum concesserunt. Dicti ab hoc eventu *septem Dormientes*.

IX. Persecutio. Valeriani Imp. (A. C. 257.)

X. Persecutio. Acerbissima Diocletiani Imp. (A. 302.) nullo non furoris genere Christianos calcavit in annum secundum (A. 305.) Abdicato deinde Imperio Diocletianus privatus egit. Constantius verò Chlorus, & Galerius Maximianus Augusti tyrannidem executi sunt in annum (Ch. 312.)

§. IV.

*Doctrina, mores, ritus, seu Disciplina
hujus ætatis.*

*Q. I. Ut quid de Doctrina Ecclesiæ primæva
sigillatim me admones?*

R. Quia nostri ævi hæretici jactant, puram Ecclesiæ Doctrinam successu temporis esse adulteratam: eamque à Luthero demum integritati suæ esse restitutam. Quare, ut eos noveris mentiri, caput id esse debet in historia Ecclesiastica.

Q. II. Nihil ergo hætenus mutatum ais?

R. Nihil, quod quidem ad fidei doctrinam à Salvatore præceptam attinet. At non pauca mutationem subière ex illis, quæ ad ritus tantum, & externam disciplinam spectant.

Q. III. Cedò mihi exemplum hujus rei.

R. Prisco illo ævo solemne fuit plerisque locis, accedentes ad S. Synaxin non hostiam mo-

dò, seu panis species; sed Calicem quoque, seu species vini sumere. Quod deinde abrogatum est: cum sanè ad Fidei integritatem nihil pertineat, neque sumentibus quidquam gratiæ deficiat; cum sub sola hostia Christum, quantus quantus est, percipiant.

Q. IV. Eccur verò ritus alii atque alii obtinent?

R. 1. Ritus ac disciplina ad hominum ingenium debent esse facti. Cum ergo mortalium genus certis ætatibus certas etiam vices patiatur, primum est, ut diversis etiam ritibus atque moribus ad pietatem ducatur.

2. Prima Ecclesia maximam partem Judæis constitit. Hi non uno ictu deduci à suis ritibus poterant: itaque multa salubri consilio, ac connivente oculo primum sunt permissa, post verò sublata. Ita illis initio non mox interdicta circumcisio; modò ne eam tanquam sacramentum novæ Ecclesiæ usurparent &c.

3. Cum subnascentes paulatim Hæreses dogmata à veritate abhorrentia spargerent, Ecclesiæ data est ansa contraria dogmata aperte evulgandi; de quibus antè non fuerat admodum sollicita.

4. Adde, quòd in nonnullis, ut fieri amat, abusus irrespexit, tollendi adeò per Ecclesiam. Sic in sumptione calicis effusiones, aliæque nonnunquam acciderunt, quæ minùs è dignitate tanti Mysterii erant.

Q. V. Quinam fuit Ecclesiæ exterior status id temporis?

R. 1. Bona ac ditiones Ecclesiæ initio nullæ esse poterant, ob persecutiones. Sed ditiores Christiani frequentes Eleemosynas ad Episcopum detulerunt; imò alii Deo se totos consecraturi, neque pauci illi, omnes facultates suas ad Pontificum pedes abjecerunt.

runt. Hi deinde subrogatis sibi Presbyteris, maxime verò Diaconis, Subdiaconis, & viduis ita totius Ecclesiæ necessitatibus moderabantur, ut unius familiæ Vicitabant è bonis in medium collatis, uti nunc in claustris Religiosi. Erátque universæ multitudinis cor unum, & anima una.

Pòst etiam immobilia bona ac fundi adjecti sunt. Vide Baronium ad annum 57. num. 82. &c. Ac præsertim Romana Ecclesia reliquis ditior atque potentior evasit. Vid. Baronium, ad annum 175. num. 8. &c.

2. Officia potissima ac dignitas in Ecclesia Romana fuère illorum Presbyterorum, ac Diaconorum, quibus Tituli certi seu regiones ab Evaristo Papa, & Fabiano consignati sunt. Qui deinceps Cardinales sunt dicti.

3. Clericorum habitus initio à ceterorum amictu parum aut nihil distinctus. Ceterum plerique omnes Christiani nigro utebantur. Sub annum verò Christi 58. comam radere cœperunt Clerici, cum reliqui eam promitterent.

4. Officia divina, Sermones exhortatorios, sacramque Synaxin agebant in domibus, quas Episcopi designassent. Persecutionis verò tempore in cimiteriis martyrum. Erant illa subterraneæ cryptæ amplissimæ, multis fornicibus distinctæ, ac civitatis cujusdam speciem præferentes. Quales vel hodie Romæ cernere est.

Q. VI. Fueruntne iis sui etiam dies festi?

R. Ne dubita. Dominicus quidem dies status erat. Cumque jam plurimorum Martyrum sanguine maderent omnia, ipsorum etiam memorias festivas habere cœperunt, tertio præcipue seculo, seu post annum Christi 200. defervescentibus primis persecutionibus.

Q. VII. Quo plausu peracta hæc festa?

Re Divina locis suis peractâ, ac maxime horis, quas vocant, canonicis decantatis. Etenim noctu atque interdiu convenientes non soli sacerdotes, sed omnes devoti Christiani Hymnos decantârunt & Psalmos, ter noctu, semel mane, ac dein per diem. eoritu, quo jam Monachi, atque Canonici in Choro psallunt.

Q. VIII. *Etiâ mne imagines cultu prosequantur?*

Re. In omnibus locis, quibus conventus agebant, certa colebatur Crucis imago: eadêmque etiam alibi passim, ac ubique ferè visebatur. At aliæ imagines raræ erant, ea de causa, quòd satis multi hæretici atque magi errores suos, atque præstigias per nonnullas incunculas Angelorum, atque ipsius Salvatoris exercerent: id quod Christianos cautos imaginum fecit. Præterquam quod idolorum cultus adhuc dum passim receptus non permiserit Christianis sacras icones habere celebres, ne viderentur imprudentibus cum ipsis idololatriis facere.

Q. IX. *Capisti nuper de Paschatis festo: nunc quaeso, planius mihi rem totam expedi?*

Re. Apostoli, ac præcipuè D. Petrus docuerant suos, uti pascha celebrarent non lunâ 14. mensis Martii &c. quemadmodum Judæi lege veteris Testamenti, sed die Dominico proximè illam lunam 14. tam sequente. Idque ideò, quia Salvator tali die, nempe die Solis, post Pascha Judæorum, gloriosâ Anastasi mortem triumphavit. Isque mos in Ecclesia Romana solemnis semper fuit.

At in Oriente, ubi plures erant Judæorum, alii Apostoli ad continendos in officio Judæos, permiserunt Christianis Pascha eodem die cum Judæis celebrare.

Pius verò I. PP. sub annum Christi 142. salubrem D. Petri doctrinam præcepit per totam latè Ecclesiara

fiam extendi. Asiatici tergiversari, S. Polycarpus discipulus S. Joannis Romam tendere ad Anicetum Pii Successorem, rei componendæ ergo (A. 162.) At rediit re infecta, hætenus tamen, ut mutua utrique amicitia facta testaque constiterit.

Victor I. Orientales diutius jam, quam par erat refragantes Sacris interdicit in Concilio à se Romæ celebrato, utut S. Irenæus Lugdunensis in Gallia Episcopus Pontifici suaserit mitiora. (A. 193.) Res ad intestinas turbas spectare videbatur; nisi paulatim fuisset sopita: Orientalibus tamen suâ sententiâ stantibus, semina hæc esse putantur Græci illius Schismatis, de quo alio loco redibit sermo.

Plurimi sanè ex Orientalibus Episcopis Romanæ Ecclesiæ victas manus dederunt: ceteri pertinaces hæresis damnati sunt, dictique vulgò *Quartadecimani*: qui post Concilium Nicænum ferè sunt extincti.

Q. X. Nihil habes de SS. Eucharistia, quod memoneas?

1. Sanè habeo. Nam 1. Ne mireris, si haut adeò frequens fiat mentio hujus mysterii in Antiquiorum scriptis. Etenim cum hoc arcanum sit tironibus, aliisque necdum Christianâ doctrinâ imbutis capiti difficilius, cautè id exposuere prius sancti Patres. Profectò S. Augustinus & S. Chrysostomus in publicis ad Populum sermonibus apertè cavent, ne sibi quidpiam de sacra Eucharistia excideret. Quæ ipsa causa fuit, quòd Catechumeni perfectò Evangelio à Missa abesse jussi fuerint. Atque hæc est, quæ à Scriptoribus vocatur *Disciplina Secreti*.

2. Sacro hoc epulò pascebantur Christiani ferè quot diebus; cum pietatis ergò, tum ut semper essent parati martyrio. Eadem de causa multis concessum fuit Sacram Eucharistiam domi suæ servare.

Q. XI. At quid de Pœnitentia?

R. Præter occultam, & auricularem, quam vocant, publicam etiam, eamque multò rigidissimam noxarum expiationem subire mos atque lex erat. Quatuor sic pœnitentium ordines numero.

1. *Flentium*, quos oportebat præ foribus Ecclesiæ indutos faccis humi jacere, pedibusque transeuntium esse obnoxios, ceterum ingressu Ecclesiæ planè abstinere.

2. & 3. *Audientium & Prostratorum*, qui admissi in Ecclesiam finitò tamen Evangelio cum Catechuminis foras expellebantur.

4. *Consistentium*, quibus licebat sacris ex integro interesse, a sacro tamen convivio penitus abstinere necesse erat.

Atque non erat modici temporis hæc pœna, sed septem, decem, imò quindecim ipsos annos toleranda pro crimine, exempli causâ, furti, homicidii, aut alius.

Q. XII. Quid de Baptismo?

R. In more repositum erat nondum infantes baptizare, nisi morbo, aut fato urgente; alias verò, dum adollescere, expectabatur. At cum hæretici, interque eos Pelagiani contenderent, Baptismum parvulis non esse necessarium; ut mendacium opprimeret Ecclesia, cæpit paullatim omnes parvulos sacro fonti admovere, nec ampliùs adultiorem expectare ætatem.

Nomina in Baptismo hauriebantur plerumque parentum. At seculo quinto, seu sub annum Christi 400. jam passim obtinuit sanctorum Martyrum nomina adscisci; eo certè nomine S. Chrysostomus in parentum quosdam invehitur, qui malebant gentilium nomina, Hectoris, Æneæ, &c. quam Apostolorum & Martyrum. Germanis tamen nostris id serius in usu fuit nempe sub annum primum 1400.

Q. XIII.

Q. XIII. *Nihil ais de Jejunio?*

R. 1. Quartâ & sextâ feriâ id est die Mercurii atque Veneris jejunia agi, inde ab Apostolis traditum est. Romana verò Ecclesia semper etiam Sabbatum adjunxit.

2. Quatuor temporum jejunium solemne fecit S. Calixtus Papa sub An. C. 218.

3. Quadraginta dierum jejunio Salvatorem ipsum imitari, primis Christianis antiquissimum fuit, quod sponte sua religiosissime servabant universi. At tepesciente post multorum fervore, ne res salubris, atque à Christo & Apostolis tradita daretur oblivioni, S. Telesphorus P. Quadragesimam publica lege sancivit.

§. V.

Hæreses illa etate subnata.

Quæst. I. *Quid sit hæreses, crassiore saltem Minerva mihi adumbra.*

R. Est opinio, seu dogma erroneum, & aliquem fidei articulum in Ecclesia Catholica receptum impugnans, quod dogma qui tenet, aut spargit, illud pertinaciter contra Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem tuetur?

Q. II. *Qui potuere falsæ ejusmodi ac pertinaees opiniones illa simplici etate pullulare?*

R. 1. Nosti, neminem phreneticum somniare quidquam tam nefandum, quod gentiles de suis diis non fingerent, aut certe etiam plenis buccis creparent. Itaque audiendis rebus absurdissimis à puero innutriti gentiles non pauci, faciles erroribus aures accommodarunt, etiam tum, cum jam Christianis sacris nomen suum dedissent: hi maximè, qui aut minùs serio fidei negocium age-

bant, aut vitiis nimium affucti erant; aut certe albæ mentis homines.

2. Alii Christiani meliore zelô acti, sed impari doctrinâ, gentilibus Philosophis Religionem Christianam impugnantibus obviam ituri, cum se eorum sophismatibus expedire haut valerent, inciderunt in absonas explanationes, & figmenta: quæ semel prodita revocare, superbia vetante, nolentes, pertinaci errore iisdem inhæserunt: quæ res in hæresin abiit.

3. Cum adhuc in vivis agerent Apostoli, rari extiterunt hæretici, cum vererentur à vivis illis testibus nimis quam apertè in ruborem dari, atque convinci. A morte verò illorum nudo, ut ajunt, vertice veritati sese opponere ausi sunt aliquamulti.

4. Philosophi non pauci (quæ gens erat Sectæ suæ tenacissima, & Sophismatum studiosa) etiam Christianis jamjam adnumerati, scita sua invehere adnisi sunt, eaque cum Christianis regulis conciliare. Infeliciter plerisque cessit negotium, ac spurcius inde partus prodiit. Quod peccatum præ reliquis peccarunt Stoici ac Platonici. At non Peripatetici, id temporis admodum ignoti.

5. Cum adhuc passim gentilis superstitio obtineret, factum est, ut minus nonnulli caperent Apostolorum doctrinam.

6. Superbi quidam homines cum vel honorum, ad quos aspirarant, repulsam essent passi; aut Aristarchi; aut qui sibi sapere videbantur, & quibus alii videbantur cæcutire, pestem hæreseos efflarunt.

7. Denique, quod S. Hieronymus plurimis exemplis probat, nulla fuit hæresis sine femina adjutrice.

Q. III. Quosnam hæreticos evomuit orcus primò Ecclesiæ seculò?

R. Agmen duxit Simon Magus, gente Samaritanus:

nus: hic à Philippo Diacono salutaribus nudis tinctus, cum videret Spiritum sanctum descendere super Christianos illos, quibus manus imposuisset S. Petrus, eosdemque omne genus mira patrare, datò argentò eandem potestatem à D. Petro licitari voluit; à quo tamen præter maledictum nil aliud tulit. Atque hæc est hæresis, quam hodie dicunt *Simoniam*, quæ sacra venalia habet. Inde Simon à Fide palàm desciscere, præstigiis sibi nomen conciliare; ipsosque Romanos sibi devincire, adeò, ut statuan eidem velut Deo locarent. Cumque Nero Imp. in deliciis haberet magos, Simon quoque ceteris versutior in ejus familiaritatem penetravit, eidemque raptum Medæ sagæ in scena exhibere gestienti volaturum se per aëra, Cæsaremque voti damnaturum adpromisit. At Divus Petrus Apostolus fufis ad DEUM precibus dæmonum vires fregit, & Simon Magus ex alto præceps impiam animam sub orcum egit. (A. C. 65.)

Q. IV. Dic hæreses secundi seculi.

R. Sublatis è vivorum numero SS. Apostolis audacior styx suos Apostolos hæreticos magno numero emisit, principes erant *Gnostici*, indèque *Valentiniani*.

Q. V. Quænam fuere horum dogmata?

R. Nolim mireris, si & hæc & ceterorum deinceps hæreticorum somnia silentiò premam: sunt enim eousque putida, ut animus qui vel micam salis sapit, non possit non refugere. Audi vel unum: sed risum an bilem teneas magis, ignoro. Gnostici deorum populum finxere omni penè numero superiorem, quorum alii alios edidissent, eorumque postremus mundum fabricatus esset &c. Ut taceam libidines, iidem pusionem recens natum in mortario contundere, eoque aromatibus conditò (prò scelus!) Eucharistiæ locò vesci solitabant. **MARIAM**

DEI genitricem habebant contemptui. Ut videas, quosnam viros imitandos sibi sumserint nostræ tempestatis Hæretici Lutherani, aliique: & quam piè se jacent integritatem primævæ Ecclesiæ conservare.

Q. VI. *Etiam tertium seculum vidit suas hæreses?*

R. Quammaximè. Præter enim *Novatiani* errores, illius qui Schisma in S. Cornelium Papam concitaverat, *Anabaptistarum* Secta altas radices egit, proscripta à S. Stephano Papa. Contendebant, omnes, qui ab hæresi aliqua ad Ecclesiam Catholicam reverterentur, iterum esse baptizandos, etsi legitimo baptismo jam antè fuissent abluti. Fuerunt, qui hujus Sectæ erant primò Catholici, & ejusmodi quidem, qui Catholicam Ecclesiam sanctiorem fore existimabant, si ad eam reversi hæretici denuo sacro lactice expiarentur: at dum inconsultò, & contra Apostolorum traditionem, contraque Pontificis sententiam pii esse *pertinaciter* nituntur, evadunt hæretici.

Q. VII. *Quibus argumentis in hæreticos usi sunt SS. Patres?*

R. Non alio frequentius atque efficacius, quàm hoc: Provocabant ad Ecclesias ab Apostolis institutas, & quibus Apostoli, aut eorum discipuli præfuerunt; maximè ad *Ecclesiam D. Petri Apostolorum Principis Romanam*: Has agebant germanam fidei doctrinam, ac religionis Christianæ disciplinam accepisse ab iisdem Apostolis, qui eam hausere ab ipsomet Salvatore: Quisquis ergo doctrinam afferret diversam, à doctrina & disciplina Apostolicarum illarum Ecclesiarum, cum primis *Romane*, hunc errare asseverabant, hujus doctrinam spuriam detestabantur.

§. VI.

De Viris illustribus ejus avi.

Q. I. Non id te volo, ut omnium illorum magni nominis virorum gesta evolvas: intelligo enim nimii id operis fore, sed paucos selige, quos mihi non ignotos esse velles; ac primùm quidem è primo Ecclesiæ seculo.

R. *Dionysius Areopagita.* Athenis oriundus, cùm Heliopoli fortè degeret, solémque præter naturæ leges deficere cerneret ad comitem exclamavit: *Aut DEUS natura patitur, aut mundi machina dissolvetur!* Fuit ea ipsissima Eclypsis, quæ Salvatore in cruce animam agente contigit. Post Athenas venerat Paulus Apost. urbèque lustrata, offenderat in aram *Ignoto DEO* jam olim ab Atheniensibus dicatam. Mox in Areopagum penetravit (is est illius civitatis Senatus, ad quam rerum summa pertinebat) ignotum illum DEUM Christum esse prodidit, Fideique Christianæ rationem eâ vi reddidit, ut hunc Dionysium cum aliis Senatûs illius Patribus faciles sibi dexteras Christoque nomen dare coëgerit. (A. C. 52.) Dionysius constitutus primùm Athenarum Episcopus, mox in Gallias missus Parisiorum Episcopatum instituit. Sub Trajano verò Cæsare annosissimus Senecio ferro jugulum præbuit, quo resecto truncum corpus summæ caput aliquot passuum millia in montem extulit. Ejus sacra Lipsana è Galliis ad Germanos clam allata in Asce-terio Benedictino S. Emmerami Ratisbonæ condita esse dicuntur.

Q. II. Quem mihi laudas ex secundo seculo?

R. S. *Justinum*, Senatorii ordinis virum, Philosophiâ celebrem, qui apologia duplici in senatu recitata Christianorum patrociniū ingen-

ti animo suscepit; ob eam tamen causam capitis damnatus, sub annum 165. Cujus relicta nobis ingenii ac pietatis monimenta nuper in publicum evulganda sibi sumfit P. Maran Benedictinus Gallus. Inde *Tertullianus* ingenio stiloque acer, Carthagine in Africa natus; (A. 207.) Sed qui demum Montani hæretici erroribus subscripsit.

Q. III. *Unum mihi alterumve tertii seculi prode.*

R. 1. *S. Cyprianus* Ciceroni eloquentiâ haut longè impar habitus, Episcopus Carthagine; qui cum ob constantem veræ Fidei confessionem duceretur, Carnifici suo 20. aureos numerari jussit. (A. 258.)

2. *Origenes* Alexandrinus, sublimi ingenio vir, ac eruditione nemini secundus; ob improbum scribendi laborem dictus *Adamantius*, velut *adamantinus*. Scholæ Alexandrinæ moderari jussus, cum & feminas docendas nactus esset, sinistros mores declinaturus se ipse eviravit. Multis pro Fide Catholica perfunctus laboribus, denique extra rhombum saltavit. Cum enim Platoniciæ Philosophiæ plus iusto deditus esset, vastras doctrinas invexit, multarumque hæresum semina sparsit, quæ Arius, Pelagius, & ferè universi post illum hæretici propagarunt. Tandem pro concione dicens, populoque Psalmorum arcana evolvens in versum illum offendit: *Peccatori autem dixit DEUS: quare tu enarras justitias meas?* &c. Suum ergo peccatum atque errores in memoriam revocans: primum velut in vado hæsit, moxque obortis lacrimis librum complicuit, digitoque labris impositus à cathedra descendit: qua re ita tactus fuit populus, ut tota Ecclesia fletu personaret. Ex vivis abiit (A. 253.) Ejus in S. Scripturam doctissimi labores in publicum producti sunt à P. Bernard. Montfaucon, Benedictino, (A. 1713.)

3. Decii persecutio S. *Sebastianum* sustulit inter Prætorianos ducentem ordines. Alligatus palo, telisque confixus ab Irene sancta muliere clam sanitati redditus Tyranno sese denuo stitit, ac demum fustibus occisus est (A. 249.)

4. Viris addendæ Viragines S. *Catharina Alexandrina*, Magistro cæle ad miraculum erudita, quinquaginta Philosophos undique gentium excitos ad eam conflictu verborum devincendam, in eas angustias redegit, ut ejurato idolorum cultu Christianæ veritati colla submitterent. Parata ipsi feralis rota elcito de cælo fulmine tacta in partes abiit. Amputata demum Virginis cervix non cruorem modò sacrum, sed & lac sudavit. Corpus ab Angelis sublatum in jugo montis Sinai reconditum est, (A. 307.)

4. S. *Apollonia* Alexandrina provectæ ætatis Virgo, excussis maxillis deducta ad rogam, sponte sua insiliit. (A. 250.)

CAPUT II.

A Sylvestro I. PP. an 314 Ad Gregorium

I. Magnum an. 590.

Secunda Periodus

seu

Ætas Doctorum.

Quæst. Quid ita ætatem Doctorum ais?

R. Quia Ecclesiâ paci redditâ, atque à persecutione tyrannorum ferè immunis

*muni prodierunt Sancti Patres doctrinâ,
zeloque potentes : Quos divino quodam
numine afflatos fuisse facile intelligit, quis-
quis libros, quos exarârunt sapientissimos,
vel primis labris gustaverit.*

§. I.

*Summi Pontifices à Silvestro I. ad Grego-
rium I. Magnum.*

*Q. I. Nondum memoriâ mihi excidit, Mel-
chiadem Romanâ mitrâ fuisse insignem deserve-
scente Diocletiani persecutione. Jam ceteros
Pontifices ordine producito.*

*Æ. 34. S. Silvester I. Romanus. Pontifex inau-
guratus anno Christi 314. Constantinum M. Imp.
salutari Baptismatis fonte tinxit Romæ, multisque ab
eodem honoribus auctus est. Concilium primum
œcumenicum, seu universale Nicææ Bythinæ civitate
cogi fecit à Constantino Imp. Diem extremum clau-
sit A. C. 335.*

35. S. Marcus Romanus. (Ob. An. 337.)

36. S. Julius I. Romanus. (An. 352. Ob.)

*37. Liberius Romanus. Sanctum Athanasium ad-
versum Arianos gnaviter tutatus est. Quare à Con-
stantio Imperatore Ariano relegatus in Thraciam, sub-
rogato interim S. Felice II. qui Liberii antea Diaco-
nus fuerat. Verum Liberius ærumnis victus post bi-
enne exilium proscriptioni S. Athanasii calculum su-
um adjecit. Cum verò Romæ redditus esset, Fe-
licemque exegisset, pœnitentiâ ductus, Athanasium
denuo suscepit, hæresimque Arianam palam proscri-
psit,*

psit, quàm tamen nunquam amplexus fuerat. E vi-
vis excessit. A. 366.

38. *S. Damasus I. Hispanus.* Humanis rebus va-
ledixit. A. 384.

39. *S. Siricius Romanus.* (A. 398.)

40. *S. Anastasius I. Roman.* (A. 401.)

41. *S. Innocentius I. Albanensis.* Pelagium hæreti-
cum damnavit. At Romam Gothorum prædam videre
debuit. (A. 410.) vixit A. 417.

42. *S. Zosimus I. Græcus* (A. 418.)

43. *S. Bonifacius I. Roman.* Obiit A. 422.

44. *S. Cælestinus I. Campanus* (An. 432.)

45. *S. Sixtus III. Roman.* (An. 440.)

46. *S. Leo I. Magnus, Etruscus.* Divinæ facundiæ
Vir, qua etiam Attilæ Hunnorum regis furorem fre-
git, eumque à diripenda Urbe abstinuit. Vivere de-
fuit A. 461.

47. *S. Hilarius Sardus.* (An. 468.)

48. *S. Simplicius, Tiburtinus.* (An. 483.)

49. *S. Felix III. Felici fato functus* A. 492.

50. *S. Gelasius I. Afer.* (An. 496.)

51. *Anastasius II. Roman.* (An. 498.)

52. *S. Symmachus, Sardus;* Anastasium Imperato-
rem diris devovit hæresis causâ. Ob. An. 514.

53. *S. Hormisdas Campanus:* Ecclesiam Orienta-
lem aliquo abhinc tempore à Romana dissidentem ad
unionem revocavit. Mortuus A. 523.

54. *S. Joannes I. Thuscus.* Eum Theodoricus
Gothorum rex in carcerem detrusum ærumnis ac pæ-
dore confecit. A. 526.

55. *S. Felix IV. Beneventanus Clero Romano à rege*
obtrusus: qui tamen Clerus pacis ergò eidem suffra-
gatus est. Piè vixit. A. 530.

56. *S. Bonifacius II. Roman.* (A. 532.)

57. *Joannes II. Roman.* (An. 535.)

58. *S. Agapetus I. Roman.* Coactus à Theo-
dato Gothorum in Italia rege Constantinopolim
perrexerat regi exoraturus pacem à Justiniano Imp.
Ibi

Ibi cum ageret, Anthimum Constantinopoleos Patriarcham ab Hæreticorum partibus stantem sede movit, successit Menna Catholico. Obiit in eadem Urbe. A. 536.

59. S. *Silverius*, Campanus. Benedictinus. Theodora Augusta hæresin spirans Vigilium antipapam, in Silverium concitat, istumque per Belisarium Ducem Urbe Roma ejici mandat. Vitæ finem & exilii fecit *Silverius*. A. 538.

60. *Vigilius* Romanus. Hunc tandem, emortuo Silverio lubens excepit Clerus Romanus. Isque mox mutatus à pristino errores, quos in favorem Augustæ foverat, detestatus est, seque ad sanctiores leges composuit. Humana reliquit. A. 554.

61. S. *Pelagius* I. Roman. (An. 560.)

62. *Joannes* III. Roman. (573.)

63. *Benedictus* I. Romanus, Græcis dictus *Bonofus*; Benedictinus. Obiit A. 578.

64. *Pelagius* II. Roman. Benedictissimus. Obiit A. 590.

§. II.

Dilatatio Ecclesie.

Q. I. *Quid incrementi sumsit Ecclesia seculo quarto?*

Ex. 1. *Æthiopia* amplissima terræ portio India ceterior aliàs dicta, in Christi leges juravit, non sine miro eventu. Meropius Philosophus Tyrius cum filiis Frumentio & Ædesio ad eas oras fortè delatus occisus à Barbaris est; at duo pueri, quos forma commendabat, ad regem delati, interque ephebos non solum adlecti, sed & rebus gerendis adhibiti, cum adolēssent. Illi occasione utendum rati Christianis Sacris Barbaros illos excolunt: annuente S. Athanasio Patriarcha Alexandrino, ac Frumentium Episcopum consecrante, (A. 327.)

2. *Iberia*

2. *Iberia.* Regio est Ponto Euxino imminens ortum versus. Armeniam inter, & Caucasum montem sita, quam hodie Georgiam vocant. Huc unam mulierculam belli forte captivam traxere illi barbari. Hæc dies noctesque in oratione erat tota. Quæsitæ, cui bono id actitaret? reddidit: Christianam se esse, Christumque hoc cultu prosequi. Mirantur Barbari nomen ignotum: & curiositas eos subit tentandi vires Numinis! Mos ferebat parvulos fortè morbo sollicitatos ad vicinas deportare, medicinam, aut consilia quæsitum. Ventum ad Servam illam Christianam. Hæc, sibi quidem deesse opem, DEO vero suo Christo adesse plurimam testata, eundem in vota vocat. Puer è vestigio sanitati restituitur. Regina & Rex certiores miri eventus fiunt; hi Legatis conveniunt Imperatorem Constantinum M. Episcopos, Sacerdotes, quæque alias ad Christi cultum facerent, petunt, facileque impetrant. (An. 327.)

3. Maxima verò hoc seculò accessio Christianæ Ecclesiæ facta est, quando Constantinus I. Magnus Imp. palam Christo nomen dedit, idolorum fana clausit, gentili superstitioni indixit exilium, Ecclesias passim vero Numini dicavit, ipsæque salutari lavacro expiari se fecit (A. 325. vel 337.)

4. Ex adverso in Oriente & Africa fœda rerum facies erat, Arianis, Donatistis, Eutychianis & aliis ejusdem furfuris hæreticis omnia fuscæque vertentibus. Id quod quintò etiam, sextòque seculò nihilo mitius actum est.

Q. II. *Quintò verò seculò nihil crevit Ecclesia?*

R. Illo ad calcem jam jam properante Clodovæus *Galliarum* Rex Ecclesiæ sese adjunxit. Difficili enim in Alemannos pugnâ voti se reum fecit Christiana sacra suscipiendi, si ipsi campus & vi-

Storia cederet. Voti compos factus à S. Remigio sacro latice ablutus est. (A. 496.) Ei Anastasius II. PP. gratulatus *Primogenitum Ecclesiae* dixit: Hodieque dicunt *Christianissimum*.

Q. III. *At sexto seculo quid?*

1. Reccaredus *Hispaniarum* Rex operâ S. Leandri, aliorumque Benedictinæ familiae Episcoporum Gothos, Suevosque Hispaniæ inquilinos ab Ariana Hæresi totos repurgavit. (An. 589.)

2. *Britannia* quidem à Lucio PP. scintillam sanæ religionis hauserat; sed quam densæ postea tenebræ sepelierunt. Saxonibus eò irruentibus, & Idolomania superstitionem secum invehentibus. Divus ergo Gregorius Mag. Pontifex è Romano suo S. Andreæ Asce-terio elicit S. Augustinum, aliosque socios bene multos omnes D. Benedicti Monachos, iisque Angliæ ad Fidem postliminiò reducendæ provinciam imposuit: quam illi felici non minùs, quàm impavido conatu sunt executi. (An. 596.)

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. *Dixeras, à Diocletiani tempestate Ecclesiam quieti fuisse restitutam. At nihil eam post turbavit?*

1. Nunquam deest Christianis patiendi copia. Ego paucis te docebo persecutiones, quibus Ecclesiam pessum ivere Tyranni.

1. Sapor Persarum Rex ab anno Ch. 343. ad usque 380. pessimè suæ ditionis Christianos habuit. Dein Anno 414. cum Abdias Regiæ Perfidis Episcopus Templum Igni (Numini Persarum) sacrum Vulcano dedisset. Isdigerdes Rex in furorem actus Catholicorum Ecclesias solo æquavit, ipsosque gravissimis tormentis exposuit. Cujus vestigiis insistens filius

Vara-

Vararanes Patre haut mitiora in Christianos decrevit, usque sub annum 444.

2. In Orientis Imperio *Julianus* Cæsar, ille qui Christianus cum esset, fidem tamen paulò post valere iussit Apostata, demonum delubra à Constantino M. occlusa referavit. (A. 362.) Advertens autem, multos Christianos juventutem poëticis, Rhetoricis, aliisque liberalium artium præceptis imbuere, unaque deorum vanitatem atque turpitudinem ex ipsis ethnicorum libris demonstrare, hæc inquani animadver- tens *Julianus* Christianos à docendo liberales artes omnino prohibuit. Edixit etiam, abolito *Christiano- rum* nomine *Galileos* eos dici. Quin ipse facundiâ suâ pessimè abusus sacrilegum calamum in Dominum Salvatorem strinxit septem in eum scriptis libris. Donec tandem infelici contra Persas prælio ceciderit, cælitus inflicto vulnere (An. 363.)

Quartæ furis *Constantius* Imp. A. 353. Ac *Valens* an. 365. Sic. *Anastasius* an. 491. Catholicos agitârint, ut Arianos foverent, paucis dici nequit.

3. *Gothi, Vandali, Suevi, Alani*, jam olim quidem Christum agnoscere docti sub *Valente* Imp. Sed Arianæ hæreseos peste subacti totam latè Galliam, Hispaniam atque Italiam ab anno 406. ad 413. protriverunt Româ quoque expilatâ (409.) in qua tamen (Numen feros animos edomuit) Ecclesiis, ac quidquid eò confugisset, parsum fuit.

Genfericus Vandalorum rex an. 437. Africam, Hispaniam, Italiam, Dalmatiam miris modis vexat: eandemque telam prosequitur mali corvi malum ovum *Hunmericus* ad annum usque 487.

Attila Hunnorum tyrannus an. 451. Galliâ direptâ Urbi quoque imminebat, nisi S. Leo PP. divinâ facundiâ furori ejus temperâisset.

§. IV.

*Disciplina, atque Doctrina trium istorum
seculorum.*

Q. I. Sape mihi laudasti Constantinum M.
ejusque in Ecclesiasticam disciplinam & Auctori-
tatem merita. Rei ansam, ac seriem explica.

R. Faciam id, sed tenuiore filo. Maxentius Impe-
rio inhians Romæ incubabat. In hunc signa infesta
moturus Constantinus (312.) dum rerum sollicitus
hæret, ipso meridie Crucem aurei splendoris cernit,
quæ cæli fornicem decussatim secabat, hac cum epi-
graphie: *In hoc signo vinces.* Ille portento fretus
hostem sub jugum mittit: primisque Imperatorum
Christianæ religioni palam subscribit. Inde Ecclesia-
sticæ Disciplinæ Libertas: inde Episcoporum summa
auctoritas: Concilii Nicæni celebritas: sanctæ demum
Crucis gloria natæ sunt.

Q. II. Quam ais Ecclesiæ Libertatem?

R. Cum antè in antris & cimiteriis perpetuas in-
terformidines divina peragi necesse esset, de pompa
cogitare vix licuit: at nunc augustissimis templis Ro-
mæ ac ubivis gentium à Constantino excitatis, auro,
gemmis, purpuræque oblatâ, decuit planè, multa ab
Ecclesia decerni ad splendorem ac majestatem divini
cultûs facientia. Huncque in modum plerique ex-
terni ritus, quibus hodiedum gaudemus, sunt sanciti.

Q. III. Quæ verò Episcoporum Auctoritas?

R. Præfectorum nempe, Præsidumque judi-
cia, ac Consulium fasces Episcopis submitti Constan-
tinus præcepit, eorumque ab ore pendere causas
plerasque. Fortè Episcoporum nonnulli Ario ad-
dicti

dicti calumniam in Catholicos Episcopos scriptam Imperatori obtulerant, Catholici vicissim sui defensionem: cum ille libellos omnes foco iniecit, cum dicto: *DEUS vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos à Vobis rectè judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari &c.* Alias quoque dicere amabat: se, si sacerdotem fuismet oculis peccantem conspiceret, suam purpuram operturum, protecturumque ab ignominia.

Q. IV. Jam de Concilio Nicæno.

R. Pacatam omni Ecclesiam, ex universo pene orbe tuto commearunt Episcopi, evocante eos, nutu Sylvestri Papæ, Constantino (A. 325.) Advolarunt Nicæam Bythiniae civitatem Antistites trecenti atque octodecim, quæ doctrina quæ sanctitate in paucis conspicui. Causa coetui sacro cogendo fuit Ariana hæresis latè serpens: & ut conspirantibus animis decernerent ea, quæ populis per orbem universum dissitis concordi atque unius planè formæ doctrinæ essent deinceps tradenda, ut una Ecclesia ex una doctrina appareret in invidiam ac pudorem omnium hæresum. Facta tunc etiam gentilibus loquendi potestate, unus illorum ceterorum quasi quidam Deus, magni nominis Philosophus, cavillationibus sanctam Synodum est aggressus, Deos suos laudans. Facto inter omnes silentio sanctus Spiridion Ep. his nonnisi vocibus eum convellavit: *In nomine Christi*, inquit, *Philosophe audi!* tum Christianum dogma brevi, simplici que oratione explicans subjungit: *Si credis, interroganti mihi responde.* Ille his vocibus velut fulmine tactus primum in saxum stetit: mox ad suos conversus, se victum fassus est.

Fidei doctrinam sacrum isthoc Concilium conclusit in *Symbolum* illud, quod *Nicanum* dicitur, & percantato Evangelio ad aram insonat. *Credo in unum DEUM &c.*

Q. V. Quo in honore Crux haberi cœpta?

R. Non te fugit, crucem perditissimorum ac non nisi servilium hominum supplicium fuisse: quale nostra ætate est furca vel patibulum. At cum ejus præsidio Maxentium subegisset Constantinus, mox Christi nomen, Crucisque figuram signis militaribus intexi *aquilarum* locò jussit, suoque ipsiusmet diademati inseri. Quo non contenti, qui eum secuti sunt Cæsares, pomo seu globo aureo impositam manu prætulerunt crucem sceptri locò.

Helena verò Augusta Constantini Mater Jerosolymam devotionis ergo petens (A. 326.) consilium cepit indagandæ Crucis sanctæ, cui affixus Salvator amoris victima fuit. Audit eam à Judæis altè defossum. Igitur egestâ humò in tres tandem Cruces incidit, titulūque, quem Pilatus scripserat (J. N. R. J.) avulsū. Anceps erat, quænam è tribus Christi Crux foret? Ergo ægrotæ admovent primam, alteram, ac denique tertiam; quæ simul ac tetigit infirmam, sanitati reddidit: ex quo cognitum, hanc esse veram Crucem Salvatoris.

Q. VI. Nihilne aliud de disciplina Ecclesiæ occurrit?

R. Imò de Sacra Monastice. Nam S. Antonius Magnus Abbās in Ægypti desertis locis ingentem hominum vim conscripsit ejus sub signis ac regula Christo ac virtuti militantium (A. 310.) Idémque profecutus est S. Pachomius. (A. 320.)

S. Basilus haut pauciores numeravit regulæ à se scriptæ tenaces. (A. 362.)

Ordo Eremitarum à S. Augustino institutus primū Tagaste, solò nempe Augustini patriò, anno 387. mox Hippone regio an. 390. Indèque totâ Africâ summo studio, zeloque extensus.

S. Benedictus sub annum 520. Regulam suam tantopere à summis Pontificibus, totoque orbe sem-

semper laudatam, proposuit, quam non solum amplexa sunt asceteria ab ipso met recens condita, sed Pachomiani quoque, Basiliani, reliquique monachi per Orientem, Occidentemque ferè omnes.

§. V.

Hæreses.

Quæst. I. Quartò seculò num grassata est aliqua hæresis?

R. I. *Manichæorum* coryphæus fuit *Manes*. Is Curbicus antè dictus Scythani cujusdam Philosophi Pythagoræi servus, atque ab ejus morte heres etiam tam librorum, quam errorum scriptus est. Inde *Manetis* nomen, quòd Persicâ linguâ Disputatorem sonat, sibi optavit. Res novas moliturus Regis filium ancipiti morbo tentatum suis precibus sanandum suscepit. Cùm fidem datam falleret, datus in vincula, clâmque elapsus in Mesopotamiam Hæresim sparsit. (A. 282.) Tum interceptus a regiis satellitibus cute detracta feris objectus interiit. Alia inter è Pythagoræorum schola docuit animas à morte in alia corpora, seu brutorum seu hominum migrare, quæ migratio Metempsychosis audit. Unde vetitum carniûm esum volebat. In hanc hæresim pellectus est adolescens Augustinus : quam deinde ipse penè funditus extirpavit.

2. *Donatistarum* primùm schisma, deinde, ut fit, etiam hæresis ingens negocium facessivit Africanæ præsertim Ecclesiæ. Mensurius Carthaginis Antistes fatis concesserat : ejus in locum successit Cæcilianus (A. 311.) Ambitio verò hæresum schismatumque parens Majorinum adigit, ut sacrum pedum violenta manu ipse arriperet, adjutus præcipuè à Lucilla femina prædivite,

sed mali atque in Cæcilianum offensi animi. Ita constat est schisma. Schismatici deinde patrocinium aucupantur Imperatoris Constantini M. At ille Melchhiadem Romanum Pontificem dicere, ut par erat, sententiam jubet: hic adhibitis in consilium multis Episcopis Cæcilianum probat, Majorinum rejicit. (A. 313.) Idque fit iterum in Concilio Gallico 200. Episcoporum (A. 314.) Iterumque à Constantino Imp. Mediolani (A. 316.) Constans deinde Imperator vi adhibita eos compescuit. (A. 340.) At emergere denuo Juliano Imperatore. An. 362. & Gildone Africæ tyranno anno 396. Honorius denuo Imp. misso in Africam Marcellino comite eos Ecclesiis bonisque exuit. (A. 411.) Etsi Marcellinus capite suo pietatem luere debuerit, accusatus nempe rerum in republica novandarum apud Marinum Africæ præsidem. (A. 413.) Fuit is ipse Marcellinus, cui S. Augustinus miros illos de Civitate Dei Libros dicatos voluit.

Q. II. Sed cur Donatistas id genus hominum vocasti?

R. Donatus nempe suum sectæ nomen imposuit, ille, qui Majorino Schismatico substitutus est à rebellibus.

Q. III. Prode mihi quidpiam de spurio eorum dogmate.

R. 1. Ecclesiam veram corruptam asseriebant, nullibi que eam, nisi penes se Donatistas, reperire esse. 2. Eucharistiam, sacrum Chrisma & alia sacra habebant contemptui. 3. Monachis erant infensi: Ut cetera taceam. Atque in hac egregia doctrina æmulos habent hæreticos hodie Calvinistas, Lutheranos, aliosque ejusdem luti.

Q. IV. Perge jam de ceteris Hæreticis.

R. 3. *Ariani*, quorum antesignanus Arius.

Is ex Lybia ortus Alexandriae cæpit blasphemare, (A. 313.) DEI filium creatum esse, neque Patri æqualem, aut consubstantialem. Ejectus ab Alexandro Patriarcha, damnatus à Concilio Nicæno, demum fingens se cum Catholicis facere iussus est à Constantino M. in Constantinopolitanam Ecclesiam admitti. Dúmque in templum ovans properat, è via declinans alvum exonerandi causâ, ibi rupto ventre in latrina publica interiit, Judæ proditoris instar. (A. 340.) At non cum autore extinctum est ipsum malum: Constantio præsertim (A. 353.) Imperatore, & ejus exemplò, toto pene Oriente in Arii dogma jurante. Hujus Cæsaris nutu coaluit Concilium illud duplex *Sardicense & Ariminense*; atque in hoc posteriore plurimi Episcopi Catholici qua fraude, quâ vi inducti, ut formulæ Fidei seu symbolo ab Arianis dolore concepto subscriberent: quo tacto *ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus est*, ut queritur S. Hieronymus. Catholici tamen maxime Occidentales & fraude & vi illa se brevi expedientes palam fecerunt, nunquam se in animum induxisse ut hæresin Arii probarent, sed cum verborum colore ac technis sibi impositum esse, tum etiam vim factam. Tandem Theodosius supremam evertendæ huic hæresi manum admovit impetrata à Damaso PP. Synodo œcumenica, quæ Constantinopolitanarum quidem prima est, Universalium verò secunda, (A. 381.)

4. *Helvidius* (Sub annum 390.) impuro ore Cæli reginam petere ausus, eam à partu Virginitatis honore orbatam fuisse mentitus est. Castitatem colli superstitiosum, idémque impossibile agebat. Nuptias impensè commendabat. Pari passu sub idem ferè tempus incessit *Jovinianus*. Quos iterum strenuè æmulantur Lutherani nostri atque Calviniani &c.

Q. V. *Etiam quintum seculum ferax hæresum fuit?*

R. 1. *Vigilantius* (A. 406.) Gallus homo impurus Sanctorum reliquiis bellum indixit. Huic non arrisit, quòd Clerici cælibes degerent. In monasticum etiam ordinem petulanter invecus est.

2. *Pelagius* Britannus (A. 408.) divini numinis immemor effutiit, absente Divina gratiâ sola natura auctore hominem bona operando sufficere; eundemque sola sua voluntate posse ab omni peccato esse eximium. Diris devotus est ab Innocentio I. PP. (A. 417.) & à S. Augustino hæreticorum malleo contusus.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Grandioris nominis viros, qui quartò seculò effloruere, à te posco.*

R. Amplissimus hic sese campus aperit: sed ego paucos ex eo flores legam, tuisque oculis subjiciam.

1. S. *Nicolaus* è Lycia natus: Juvenis adhuc, compertò, tres virgines redactas ad incitas de pudicitia periclitari, clam noctu tantum auri per fenestras iniecit, quantum singulis dotandis sufficeret. E peregrinatione Jerosolymitana redux Myram, quæ Lyciæ metropolis erat, fortè delatus id temporis, quo de eligendo Episcopo consilium agebatur, divinitus ipse proditus est, & Antistes inauguratus. (A. 325.) Adfuit Concilio Nicæno. Hi, qui vitam suam navibus credunt, hunc Divum Patronum suscipiunt. Obiit 342.

2. S. *Martinus*, castra secutus, miles adhuc, & necdum sacro fonte merfus pauperi nudo sibi obvio
chla-

chlamydem suam, quam ense mediam secuit, dimidiam donavit. Turonum in Gallia Episcopus ad Divos abiit. (A. 400.)

3. S. *Athanasius*, Alexandrini Patriarchatus auctor mitrâ, (An. 326.) ingentibus animis fidem Catholicam adversus Arianos, ipsosque Imperatores propugnandam suscepit. Illi contra summò in eum odiò ferebantur, unde hanc in eum fabam procuderunt; coactò nempe conciliabulo (A. 335.) eum infimularunt impudicitiae, ac meretricem etiam produxerunt in medium, quæ aurò corrupta id ipsum sine fronte testabatur. Timotheus verò fidus Athanasii presbyter consilio in arena capto contentiore non nihil sermone feminam petit: egone sim ille, qui vini tibi intulerim, mulier? Illa, quæ Athanasium nunquam nôrat, nihil hæsitando affirmat: Tu verò es Athanasii petulans mei honoris corruptor: Quo dicto patuit fraus. Nihilominus sanctus Antistes temporì, furorìque cedendum ratus fugâ sibi consuluit, calamò interim pugnaus eminus, cum voce comminus non liceret. A Joviano Cæsare sedi suæ restitutus, à Valente verò denuo pulsus sex annos in paterno sepulcro delituit, demum ab eodem Imperatore revocatus, (An. 367.) elapsis sex alijs annis diem supremum obiit (A. 373.) Ejus Opera Græco-Latina ediderunt Benedictini Galli. an. 1698.

4. S. *Basilius* (A. 371.) Cæsareæ in Cappadocia Episcopus Arianis sese ut murum aheneum opposuit. Exilium in eum decreverat Valens Imperator Arianus: cumque legem suo chirographo munitum iret, calamus non solum atramentum negavit, sed & ruptus est, manusque solutis nervis contremuit, idque iterum ac tertio. Felicem sanctæ vitæ finem imposuit an. 378. Ejus Opera Græco-Latina paucis abhinc annis edita sunt à Benedictinis Gallis.

5. *S. Ambrosius* Patre Ambrosio nobili Romano cive sed in Gallia natus. Insubriæ, Liguribus, atque Æmiliæ præfectus Auxentio Episcopo mortuo Mediolanum contendit Arianos multa in electione turbantes sua autoritate compressurus. Dum verò in Ecclesia verba de concordia facit, repente conclamatur *Ambrosius Episcopus*. Ab ea sententia ut populum dimoveret, mox ante ipsam Ecclesiam tribunal poni, ipsæque sedens severissimis pœnis in reos animadverti jubet. Nihil à votis suis remittente multitudine fugam init: cùmque tota nocte gnaviter iter se fecisse crederet, illucescente die pro porta civitatis se aditare vidit. Subscribens ergo divino consilio Episcopale munus suscepit, eoque tam fortiter perfunctus est, ut Theodosium M. Imperatorem, à cæde innocentium Theffalonicæ civium revertentem, ingressu Ecclesiæ constanter prohibuerit, donec publicâ pœnitentiâ facinus expiasset. Ille quidem caussabatur, David quoque regem peccasse: sed reposuit Sanctus: *Qui secutus es peccantem; sequere & pœnitentem*. In mortalibus esse desiit an. 397. Huius Opera prodierunt nuper a Benedictinis Gallis. an. 1686. & 1690. autore P. Jacobo du Frische, & Nicolao le Nourry.

Q. II. *Jam ad quintum seculum gradum promove.*

R. 1. *S. Joannes*, Antiochiâ Syriæ oriundus, ob auream planè fecundiam dictus *Chrysostomus* Constantinopolitano Patriarchatu defunctus est. Cùm alia inter etiam in feminarum vitia pro concione inveheretur, Eudoxia Imperatrix pejus sibi conscia concepto in eum odio nullum non lapidem movit, ut eum in exilium submoveret. Quo in exilio strenuus veritatis pugil obiit. (A. 407.) Sacris ejus Lipsanis ab exilio reportatis supplex factus (A. 438.) Theodosius Junior Imp. Arcadii & Eudoxiæ filius

lius veniam pro parentibus flens exoravit. Cujus Operibus publico bono excudendis nuper insudavit P. Bernardus Montfaucon Benedictinus Gallus.

2. *Hieronymus* gente Dalmata, patriâ Stridonensis à literis Græcis, Latinis atque Hebræis, & ab omnium artium disciplina instructissimus in sacris scripturis explanandis, & hæreticis confutandis totus fuit. Obiit (A. 420.) Ejus eruditissima scripta ad accuratam limam revocata typis ediderunt Benedictini Galli. ab an. 1699. ad an. 1706. præcipuè P. Joannes Martianay Græcæ & Arabicæ peritissimus.

3. *S. Augustinus* Tagaste Numidiæ urbe in Africa natus eo fuit ingenii acumine, ut adolescens subtiles magis an obscuros Aristotelis libros sinè magistro nullòque negotio didicerit. Incidens in Manichæos hæreticos impietatis virus suxit. Quo tempore fertur Ecclesia publicis votis DEUM interpellasse in hæc verba: à *Logica Augustini libera nos Domine*. Monica verò ejus sanctissima parens quâ monitis quâ fufis ad DEUM precibus effecit, ut auditò S. Ambrosiò, ejusque captus divinâ eloquentiâ Catholicum dogma amplexus fuerit. (A. 387.) Hippone in Africa creatus Episcopus (A. 395.) sanctitate atque doctrina tale sibi nomen peperit, quale post ipsum nemo. Immortalem vitam auspicatus est anno 430. Ejus magnæ molis, summique momenti libros publici juris fecerunt Benedictini Monachi in Gallia, ab anno 1689. usque ad 1700. Cui molimini ducem se præcipuum præbuit P. Thomas Blampin.

Q. III. *Jam etiam de sexto seculo ne taceas, obsecro.*

R. Barbarorum furore omnia latè pessumdante, hoc seculo magnam equidem ruinam traxit eruditio: non tamen jacuit omnino.

1. *S. Leander* Monasticen Benedictinam amplexus, indeque ad Hispalensem Insulam evocatus Archiepiscopus nihil non operæ in reducendis ab Hæresi Ariana ad Catholicam veritatem Gothis collocavit sub Annum 586. &c.

2. *Boëtius* Vir Consularis Philosophiâ clarus à Rege Gothorum Theodorico Ariano carceri mancipatus, ibique capite multatus est A. 524.

3. *Cassiodorus* Senatorii Ordinis missio mundanis rebus nuncio Benedictinæ Disciplinæ cervicem submisit A. 538. non dedignatus in monasterio prima literarum elementa docere puerulos, vir summæ, id ætatis, doctrinæ, maximique nominis. (Obit 575.) Cujus Opera omni doctrinæ genere referata in lucem emisit P. Garetius Benedictinus Gallus. 1679.

4. *Dionysius Exiguus* gente quidem Scythia, sed Monachus Romæ Benedictini instituti, primus omnium invexit (An. 532.) *Æram Christianam*, seu morem, quo Anni à Nativitate Christi numerantur. Primus etiam *Corpus*, quod vocant, *Juris Canonici* collegit.

S. Gregorius Magnus PP. (sub an. 590.) è familia D. Benedicti. Plus omnibus Pontificibus in Ecclesia præstitit. Sancta illius scripta publica luce donata sunt à Benedictinis in Gallia A. 1705.

CAPUT III.

A. S. Gregorio M. an. 590. ad Leonem III. an. 795.

Quæst. Cur istam periodum historiæ constituis?

R. Quia

*R. Quia initium memorandum habet magno nomine Magni Gregorii. Finem verò non imparem; quòd tum temporis Ecclesia Romana terrena ditione oppidò anctà fuerit, nempe Exarchatu Romano: insuper Imperialis dignitas, in Occidente ba-
ctenus diu intermorta, instaurata à Leone PP. fuerit in Carolo M. Germanorum & Francorum Rege.*

§. I.

*Romani Pontifices à S. Gregorio I. Magno
ad Leonem III.*

*Q. I. Seriem mihi Romanorum Pontificum
pande.*

R. 65. S. Gregorius I. Magnus. Hic Patricia Romanorum stirpe satus Cucullum Benedictinum, mox etiam Abbatiale pedum in Asceterio S. Andreæ Romæ amplexus, summis Ecclesiæ negociis adhibitus, dum ex Legatione Constantinopolitana redux omnium in se oculos, animosque convertit, Summus Pontifex salutatur. (A. 590.) Ille verò honores exosus fugam init. At Numen accensâ super locum igneâ velut columnâ latebras detexit. Gregorius ergò quò maiore fastidiò fugerat Pontificatum, eò maioribus animis eundem gessit, ac tantis quidem, quantis aliàs nemo. Egit etiam de Joanne Constantinopolitano Patriarcha triumphum, qui Romani Pontificis obedientiæ se subducturus Universalis Episcopi & nomen & potestatem sibi adscitum iverat. Ad superos demum felix abiit. (An. 604.)

66. *Sabinianus*, Thuscus. An. 606.

67. *Bonifacius* III. Romanus. Huic Phocas Imperator, utut in Romanos improbus, non potuit non solemniter edictum Nomen *Universalis Episcopi* addicere, idque Constantinopolitano negare. (An. 607.)

68. *S. Bonifacius* IV. è Valeria oriundus, èque D. Benedicti familia ad honorum apicem vocatus templum *Pantheon*, quod Romani Matri deorum, omnibusque diis dicaverant, Mariæ DEIparæ, Sanctisque omnibus Cælitibus sacrum esse voluit, iussitque eorum festam memoriam quotannis celebrari. (Ob. A. 615.)

69. *Deusdedit* seu *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 618.)

70. *S. Bonifacius* V. Benedictinus. Campanus. (625.)

71. *Honorius* I. Campanus (A. 638.)

† Vacat Sedes anno uno, mensibus septem usque ad an. C. 640.

72. *S. Severinus*. Romanus.

73. *Joannes* IV. Dalmata. (642.)

74. *Theodorus* I. Græcus. (An. 649.)

75. *S. Martinus* I. Tudertinus Thuscus, per Calliopam Exarcham ejectus est in Naxum, è cycladibus insulis unam. (A. 653.) Inde ductus Constantinopolim, onustus pedicis per urbem raptus est. Relegatus denique Chersonam supremum obiit. (A. 655.)

76. *S. Eugenius* I. Roman. (A. 657.)

77. *S. Vitalianus*. Campanus (A. 672.)

78. *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 676.)

79. *Donus* I. sive *Domnus*. Romanus. (A. 678.)

80. *S. Agatho*. Siculus. Benedictinus. Obiit. (682.)

81. *S. Leo* II. Siculus. Benedictinus. (A. 683.)

† Va

† Vacat menses 11. usque ad an. 684.

82. *S. Benedictus II. Benedictinus. Roman. (A. 685.)*

83. *S. Joannes V. Syrus. (A. 686.)*

84. *S. Conon, Thrax, Benedictinus. (A. 687.)*

85. Theodoro, & Paschale hominibus inquietis Insulas sibi imponentibus, Clerus utrumque dedignatur, eligitque *S. Sergium I. Syrum gente (Ob. An. 701.)*

86. *S. Joannes VI. Græcus. Benedictinus. (A. 705.)*

87. *Joannes VII. Græcus. (A. 707.)*

88. *Sisinnius, Syrus. (A. 708.)*

89. *Constantinus I. Syrus. (A. 715.)*

90. *S. Gregorius II. Romanus. Benedictinus. Germanos Fidei Christianæ adjunxit per S. Bonifacium & alios Monachos Benedictinos. Leonem Imp. Iconoclasten diris Ecclesiasticis devovit: qui Pontificis etiam vitæ non semel insidias struxit. (Ob. A. 731.)*

91. *S. Gregorius III. Syrus. In Longobardos Italianam vexantes evocavit Carolum Martellum Francorum Occidentalium principem: quem & rebus ex sententia gestis Romæ Patricium dixit: vitæ valescit S. Pontifex anno 741.*

92. *S. Zacharias, Græcus, Benedictinus. Vitam cum morte commutavit anno 752.*

93. *S. Stephanus II. Benedictinus. Tertio ab inauguratione die repente obmutescens, quarto funus fuit, quem multi è Pontificum numero remonent.*

94. *S. Stephanus III. Romanus. Ab Aistulpho Longobardorum rege indignè habitus Constantini Copronymi Græcorum Imperatoris opem expetiit. Eâ verò frustratus, Pipinum Francorum regem suppetias vocavit. Hic profligatis Longobardis Exarchatum Ravennatem (Ditio est Italiæ, de qua videbis Historiam profanam) Romanæ Ecclesiæ dono dedit, damna eidem à Longobardis illata compensatum. (A. 757.)*

95. *S.*

95. S. Paulus I. Frater Stephani à Desiderio Longobard. Rege iterum afflictus. Obiit A. 767.

† Vacat anno uno, quo Constantinus Antipapa à Totone Nepesii Duce intrusus rerum summa potiri contendit. (A. 768.)

96. Stephanus IV. Siculus. Benedictinus. (A. 772.)

97. Hadrianus I. Romanus. Hoc implorante tandem Carolus Magnus Pipini filius Desiderium Longobardorum regem oppressit, Exarchatum Ravennatem sartum tectum restituit & conservavit, addito Sabinensi territorio, Ducatibus Spoletano, & Beneventano. A catholicis quibusdam obtreclatoribus fingere libuit, ab Hadriano factam fuisse Carolo M. potestatem eligendi Summi Pontificis: sed injuriâ. Neque enim unquam Carolus aut ejusdem posterum in eam electionem ausi sunt involare. Naturæ concessit Hadrianus an. 795.

§. II.

Propagatio Ecclesie.

Q. I. Ubi, quasve demum radices egit Ecclesia septimo seculo?

R. 1. Helvetos, Rhetosque sub fidei jugum potissimam partem inflexerunt, cum S. Columbanus (Obiit 615.) tum S. Gallus cum sociis Monachis D. Benedicti Cænobii Sangallensis. Uterque ex Hibernia huc alapsi erant. Ob S. Gallus. 627.

2. Sub idem tempus Frisones, ac plerique Belge, imò & Sclavi, Carinthii &c. audierunt Apostolum suum S. Amandum Monachum primò Lerinensis Asceterii S. Benedicti, post Trajectensis Episcopatus autorem (A. 647.) ac demum etiam Argentinensis. (An. 640.)

3. *Bavaria* verò, *Tyrolis*, *Austria*, finitimæque provinciae primum S. *Eustasio* Abbati Luxoviensi, anno 616. Centenniò verò post S. *Ruperto* regii sanguinis è Gallia Monacho Benedictino primam Fidei facem debent. Hic Juvaviensem (Salisburgensis hodie audit) Ecclesiam condidit, constituto Episcopatu. Alia inter de Idolis trophæa insigna est illud Oettingæ Veteris. Delubrum enim septangulum planetis olim supersticiosè sacrum expiavit, Cælitumque Imperatricis *MARIÆ* Iconem ibi fixam populis in honore esse jussit: quibus jussis hodièque stat Bavaria Mariani cultus feracissima regio. Cælum petiit Divus Episcopus anno 718. Succenturiatæ mox copiae Rupertum in Germaniam sunt secutæ. Bavariam S. *Emerannus* gente Aquitanus, vitâ Benedictinus lustravit usque ad ann. 652. Non fuit Episcopus Ratisbon. Plurimique è Scotia & Hibernia Benedictini Monachi passim sedes in Germania suas & Monasteria fixerunt. Hi scholas publicas aperuerunt, non virtute solum ac Fide, sed literis quoque imbuentes populum.

4. *Franconia* Apostolus S. *Chilianus*. (A. 689.) Benedictini Ordinis decus fuso cruore regionem illam à se cultam rigavit, necatus irâ Geyfæ Principis, sed impotentis feminae.

5. *Croata* in leges Christi jurare cæperunt sub annum à partu Virginis 630.

Q. II. Etiam Octavum seculum attingas velim.

1. *Brunsvicensibus*, *Saxonibus*, *Westphalisque* cum Fide salutem attulit S. *Suitbertus* Benedictinus. Primus Werdeæ Cæsareæ Pontifex (A. 705.)

2. S. *Corbinianus* Episcopatus Frisingensis autor, (A. 724.) Obiit anno 730.

3. S. *Bonifacius*, cum Germani plerique priore jam seculo Fidem amplexi, nunc idola resalutatum irent, missus hic est à Gregorio II. PP. (A. 716.)

Qui immanis laboris ergo Universalis Germanorum Apostoli laudem ac nomen tulit. Ad D. Benedicti leges vitam exigere cum à puero didicisset, insigne illud cænobium Fuldæ condidit, à Sanctitate, Doctrina, tum & opibus tot jam secula commendatissimum. Moguntinensium Præfulum primus ipse Archiepiscopus est salutatus. Duosque præcipue Episcopatus instituit (747.) Herbigolensem, cui Burcardum, & Eichstettensem, cui Willebaldum præesse iussit, utrumque Benedictinum. Quin & Ratisponensem, ut luculentè probat Mabillon. secul. 3. Præfat. Ipse Frisonum ingratorum ense Martyr occubuit. (A. 755.)

4. Carolo M. cum Saxonibus diuturnum erat ac pertinax bellum. Quo tandem patrato Vitikindus eorum regulas tota ferè cum gente ad sacrum Baptismi fontem properarunt. A. 785. Moxque Mindensis, Verdensis, Bremensis, aliique Episcopatus Monachorum fidei commissi. Nec non & Monasteriensis circiter annum 800.

Q. III. Ais mihi semper de Monachis, iisque Benedictinis?

R. Nempe nemo, qui in Historia non planè sit puero rudior, ignorat ab anno 600. ad 1100. per omnem pene Europam, haut alios Religiosos extitisse Monachos, nisi Benedictinos : ut paucissimos excipias. Hi porro cum soli literas tenerent, non scholas tantum publicas suis in Monasteriis aperuerunt; Sed Ecclesiarum Collegia, & Cathedralia, quæ vocant Capitula pleraque è meris Monachis fuerunt. Quin cum plerique in Germania, Angliæque præsertim Episcopatus à Benedictinis istis suam traxissent originem, plerique Episcopi etiam deinceps è monachis illis, eorumque tam cænobiis, quam Cathedralibus capitulis fuere petiti. Id ipsum ansam dedit nomini

Mun-

Münster, quo Cathedrales Ecclesiæ hodiè que veniunt, quæ olim non erant nisi Benedictinorum *Monasteria*.

§. III.
Persecutiones.

Q. I. Cùm longè latè que succresceret, fuitne etiam, quod pateretur Ecclesia?

R. I. Mahometes, vel Mahumedes ille publicæ salutis scopulus Anno 622. ex Arabiæ prædone factus orbis terrarum latro Asiam primùm, mox Africam diro jugo submisit, partès que Ecclesiæ nobilissimas protrivit. Donec Anno 637. Palæstinam, seu terram sanctam, regnùmque & Ecclesiam Solymæam obruerent ejus sequaces.

2. Hi latrones, quos Turcas jam vocitare usus est, Saraceni id ætatis dicti anno 711. ex Africa in Europæ nobilissimum regnum Hispaniam transmittunt. Evocati (prò pudor!) à Juliano quodam, qui à rege Gotho-Hispanico injuria nescio qua fortè affectus, impotens iræ has ex Africa furias, Mauros inquam, excivit: qui ea vi, eaque copiâ nobili regno incubuerunt, ut illud non tantùm ad annum usque 1481. (quo anno à Ferdinando Catholico Arragoniæ rege omnes expulsi sunt) annis ferè 800. miserè oppresserint: sed & Galliam, Italiàmque perpetuis incursionibus vexaverint.

3. Nescio, mitiùsne fuerit bellum ab Iconoclastis hæreticis Ecclesiæ factum, (A. 717.) in Oriente maxime, sed & in Occidente gravissimum, totòque illo seculo afflictum.

§. IV.

Disciplina atque Doctrina illius ævi.

Q. I. Quo loco Doctrina Ecclesiæ atque Disciplina tum fuerunt?

R. Cum Doctrina Ecclesiæ sibi perpetuò constet, non est, quod autumes, hujus ævi doctrinam à prioris ætatis dogmate fuisse diversam. Nihilominus cum antiquissimum atque ab Apostolis traditum sacrarum imaginum cultum impugnarent hæretici Iconoclastæ, æmuli Vigilantii, Ecclesiæ negotium fecerunt palam, magisque clarè eundem cultum & decernendi, & explicandi, & ritus præscribendi. Idque præcipuè factum in septima Synodo Generali Constantinopoli inchoata an. 780. & Nicææ absolutà an. 787. Quo ex tempore Honor imaginum ab Iconoclastis oppugnatus non solum non evanuit, sed multò quàm antea celebrior evasit. Atque hoc mihi in omnibus hæresibus observasis. Qua enim in re Ecclesiæ adversantur Hæretici, eadem in re Ecclesia fit auctior.

2. Disciplina verò Monastica quàm vastum sumserit incrementum, facile ex illis leges, quæ paulò antè de *Propagatione Ecclesiæ* §. 2. narrata sunt.

§. V.

Hæreses.

Q. I. Septimo seculo Mahometem ex orco extitisse ajebas. Dic jam, si quid, de eo quod dicas, habes.

R. Mahometes anno 570. patre ethnico matre Judæa natus in Arabiæ Urbe Meccâ. Primum mercatu-

caturam fecit, more gentis. Coactis inde opibus majorem potentiam, sortemque meditari cæpit, ipsaque abusus religione *Alcoranum* edidit castigationis metri carminibus textum, auresque & animos imprudentium mulcentem. Huic addidit quædam in speciem mira. Auriculas enim suas escâ farserat, eamque ut inde peteret, assuefecit columbam; quo persuasum hominibus voluit, cælitus sibi suggestam esse doctrinam. Caducô præterea morbo laborans, quoties eodem tentatus solo affligebatur, extasi se fuisse abreptum mentitus est nebulo. Rebus ex animi sententia succedentibus, prædonum copias, quorum in Arabia ingens est vis, in suas partes traduxit, ac paulatim Arabico principatui incubuit. Meccæ primùm, mox, inde pulsus à civibus, Medinæ sedem tyrannidis fixit, ac demum an. 630. hausto veneno interiit.

Q. II. Quæ causa est, quòd Turcæ vocentur ejus assæclæ?

R. Initio Saracenis nomen erat, atque etiam Agarenis: Verùm A. 730. Scythiæ orientalis quidam populus Caucasi superatis jugis Iberiam occupavit, seu illum terrarum tractum, qui *Georgia* hodie audit. *Turcæ* dicebantur, quod Rusticos ac crudeles homines sonat. Hi primùm cum Saracenis acri bello commissi, mox arcto fœdere iisdem adversus Christianos juncti sunt; noménque *Turcarum* in Saracenos etiam transfusum. An. 763.

Q. III. Quæ sunt Alcorani, & nefariæ sectæ capita?

R. Tot gerrarum, fabularumque plaustris scatet, ut pigeat meminisse. Hæc tamen accipe. DELIM unum esse credunt, sed frigide satis: nam solem cum antiquis Persis, maximèque Lunam divino ferè cultu prosequuntur. Christum Deum esse negant, Pro-

phetam tamen extitisse non dissimulant, Maria interim matre contemptui habitâ. Mahometen velut editum à Deo exemplar suspiciunt, summósque ei honores habent. Circumcisione utuntur cum Judæis. Homi- nibus à morte alteram restare vitam credunt, sed nil in ea nisi foedissimas corporis voluptates somniant. Non pauci tamen, imo plerique hodie præsertim Athei sunt, animasque mortales suspicantur. Alii è Pytha- goræorum sententia Metempsychosin admittunt. Carne porcina, vinóque ipsi est interdictum.

Ipsam hujus doctrinæ fuffurem commiscuit Maho- metes adhibitâ operâ Judæi cujusdam, & alterius hæ- retici Nestoriani: non missa interim Græcorum sive Gentilium superstitione.

Ab infausta porro infandi hujus monstri morte qua- tuor præcipui ejus discipuli extiterunt, qui inter se di- visi suas quisque sectas auxerunt, quæ hodiéque ex- tantes odiis plus quàm Vatinianis invicem petunt. 1. *Melichi* Arabes & Afros suis in partibus numeravit. 2. *Ali* Persas. 3. *Omani* Turcas. 4. *Odemani* Tar- taros.

Q. IV. *Octavi seculi hæreses enumera.*

R. Una fuit aliarum princeps, *Iconoclastarum* nem- pe. Primum sacris imaginibus, Sanctorúinque reli- quiis bellum indixit Jezido Saracenis in Africa imperi- tans: idque hortatu Judæi. (A. 723.) Sacrilegum hoc ausum non segniter profecuti sunt Orientis Impe- ratores aliquot *Leo Isauricus*; *Constantinus* à Nercore, quo sacrum Baptisma infans foedaverat dictus *Copro- nymus*; ejúsque nihilo melior filius *Leo IV.* Nec Oc- cidens planè ab ea peste fuit immunis. At Romani Pontifices, Irene Imperatrix Orientis, & Carolus M. Occidentis sanctorum Cælitum honori egregiè militârunt; eaque hæresis Concilio septimo Generali Constantinop. A. 787. est profligata. At verò Calvi-
niani,

niani, Lutheranique sancti sibi, purissimæque doctrinæ æmuli videntur, cum Judæorum istorum, Saracænorum & Copronymorum tam sancto, (si superis placeat) exemplo utrique pollice subscribunt, ac majoribus etiam, quam illi, furiis in Sanctos debacchantur.

§. VI.
Viri Illustres.

Q I. *Qui tales seculo potissimum sexto habitati sunt?*

R. Equidem non paucos tibi prodidi jam nuper, cum de *propagatione Ecclesiæ* sermo esset, §. 2. Illis tamen, ut aliis recensendis supersedeam, hos potissimum adnumerari velim.

1. S. *Isidorus* à Theodorico Italiæ rege sanguinem duxit, puer cum literis operam daret, ea fuit hebetudine, ut vix non desperandum ei fuerit de successu. Usu tamen evicit adeò, ut reconditoris doctrinæ ferè nihil intactum reliquerit. D. Benedicti legibus nomen suum subscribens demum S. Leandro Germano suo ad Mitram Hispalensem suffectus est. Cælos adiit A. 636.

2. S. *Ildephonsus* è Satrapa Hispaniæ Monachus Benedictinus Almæ Virgini, cujus Virginitatem adversus Hæreticos Helvidianos egregiis scriptis propugnavit, in amoribus fuit. Demum Archi-Præsul Toletanus obiit A. 667.

S. *Joannes Damascenus* clarus natalibus, ejusdemque civitatis præfectus, vel ipsi Cæsari Leoni Haurico obsistere nihil veritus, SS. Imaginum honorem stricto in eum calamo asseruit. (A. 727.) Dextrâ eam ob causam ab Iconoclastis multatus, mutilum membrum statuæ Divæ Virginis Dominæ suæ cum prece obtulit, retulitque è vestigio sanum & integrum. Hoc

captus miraculo sacrae Monastice sese consecravat
 Ubi eâ fuit modestiâ, ut jussus à majoribus nihil planè
 cunctaretur viles quasdam merces venum deportare
 atque exponere ea ipsa in urbe, cujus antè præfectum
 egerat. Ad scribendum deinde advertere animum
 denuo jussus, libros elucubravat, quibus ad Theo-
 logiam Scholasticam viam posteris præluxit (sub an.
 750.) Quos latinitate donatos primus edidit D. Jaco-
 bus Billius Abbas S. Michaëlis in eremo Benedictinus.
 an. 1577.

4. S. Beda Anglus cœnobio SS. Petri & Pauli Lon-
 dini adscriptus puer non plus quinque natus annos,
 totam ætatem cum in orando, tum in scribendo, tum
 docendo trivit. Quidquid est mitiorum musarum,
 evoluit. Græcæ, Hebraicæque peritus sacros præ-
 cipuè Libros interpretatus est, ea cum laude, ut ejus
 adhucdum in vivorum numero degentis commenta-
 ria in Ecclesiasticis officiis relegerentur. Tantû ab o-
 mnibus habitus, uti haut alio, quàm *Venerabilis* no-
 mine compellaretur. Vitam mortalem cum immor-
 tali commutavit Senecio An. 731.

5. B. Alcuinus demum è Schola Ecberti Abbatis,
 qui Ven. Bedam exceperat, profectus à Carolo M.
 summis regni, Imperiique negociis adhibitus, designa-
 tis plurimis per monasteria, aliæque loca Scholis Do-
 ctrinæ in Germania atque Gallia meritò parens & autor
 habetur. E vivis abiit. A. 808.

CAPUT IV.

A Leone III. an. 795. ad Gregorium

V. An. 996.

SEU

Ætas turbulenta.

Q. Quam

Q. Quam ob causam turbulenta?

R. Id nominis præcipuè in seculum decimum quadrat, quo vertente seculo omnia per Italiam misceri visa. Quæ causa fuit, cur aliqui etiam Pontifices fuerint vitæ ad Sanctitatis leges non nimis compositæ.

§. I.

*Series Romanorum Pontificum à Leone III.
ad Gregorium V.*

Q. I. Hadrianus I. Caroli M. Regis ope, extincta Longobardorum tyrannide, res Romanas feliciter restituit. Sed num etatem ea res tulerit, dic amabo, & quinam posthac Pontifices?

R. 98. S. Leo III. Romani sanguinis, antiquæ virtutis Benedictinæ familiæ Hadrianum excepit A. 795. Hunc factiosi quidam equo detractum luminibus orbârunt, multâruntque linguâ. (A. 799.) Ultraque miraculô eidem sunt reddita, ipsèque ad Carolum tendit in Franciam, Carolus Romam, Pontificem ab injuriis vindicaturus. Rebus compositis Leo sub no-
men Salvatori natalitiam sacris operatus Carolum ab universo Populo Augustum salutare imperat, ipsèque ad eò Imperatorem inaugurat. Atque hunc in modum Pontifici debetur restituta in Occidente Imperialis Majestas, quæ trecentis & ampliùs annis inde exulaverat. Ad cælos penetravit S. Leo. A. 816.

99. Stephanus V. Benedictinus. Romanus. (A. 817.)

100. *Paschalis* I. Benedictinus. Roman. (A. 824.)

101. *Eugenius* II. Romanus. (A. 827.)

102. *Valentinus*. Benedictinus. Romanus. (An. eodem.)

103. *Gregorius* IV. Benedictinus. Roman. (An. 844.)

104. *Sergius* II. Benedictin. Roman. (A. 847.)

105. *S. Leo* IV. Benedictinus. Vaticanum incinxis cinxit ea ædificiorum parte urbem auxit, quæ ejus deinceps nomen gessit, urbis Leoninæ. Ad Cælitates migravit. A. 855.

Q. II. Audivi nescio quid de Fabula Joannæ Papissæ. Quæso, ut evolvas enigma?

R. Enimverò confinxerunt Hæretici, *S. Leoni* IV. in Pontificatu suffectam esse feminam, quæ *Joannæ* nomen gesserit. Utque fucum facerent orbi, veterum aliquot historicorum Libris eam assuerunt, Scoti nempe, *Sigeberti* &c. Atqui illum centonem in genuinis illorum scriptorum & autographis libris desiderari dudum à multis demonstratum est. Ipsos certe hæreticos hujus doli puduit; eosque inter *Blondellus* utut pessimi in SS. Pontifices oris & animi, edito librò datâ operâ hanc stropham confutavit, ut adeò apud omnes Scriptores in proverbium abierit *Fabula Joannæ Papissæ*. Et verò, ut fuisset *Joanna* aliqua *Papissa*, qui possunt id improbare nostri hæretici, qui disertè docent, omnes Christianos, feminas etiam, esse Sacerdotes?

Ipsi sibi placent, qui *Lutherum* cum *Catharina* sua non modò velut Pontifices, sed velut Evangelii autores (quæ tamen autoritas ad *JESUM* Christum solummodo pertinet) colunt, plus quàm *Petrum* & *Paulum*? Cur ergo tantopere ipsis displicere deberet, si etiam Catholici suos inter Pontifices unam numerarent feminam? Quod tamen factum est nunquam.

Q. III.

Q III. *Abeant perditissima hæc somnia in Græcum Tau. Tu ceteros Pontifices ordine per-*
cense.

R. 106. *Benedictus III.* Romanus, Benedictinus, successit Leoni. A. 855. Eum vita deseruit. A. 858.

107. *Nicolaus I.* Benedictinus, Romanus, diem supremum clausit A. 867.

108. *Hadrianus II.* Romanus. Benedictinus. In Photium, qui Constantinopolitanum patriarchatum sacrilego ausu invaserat, sibi que eum assertum volebat Potestatem Ecclesiasticam exercuit, sanctumque Ignatium ab illo sacrilego deturbatum suæ Dignitati reddidit. Obiit A. 872.

109. *Joannes VIII.* Roman. (An. 882.)

110. *Marinus I.* Aliquibus Martinus II. audit. Etruscus, ut alii volunt, Gallus. (An. 884.)

111. *Hadrianus III.* Roman. (An. 885.)

112. *Stephanus VI.* Rom. (An. 891.)

113. *Formosus.* Hic, quod dicto minus audiens esset, Episcopatu Portuensi quondam motus à Joanne VIII. sed in gratiam receptus à Marino PP. Pontificali demum ornatus mitrâ prosperè, animoque constanti rem Catholicam gessit: Photium Constantinopolitanum denuo subegit. Obiit A. 896.

* *Huc ætatis devoluta jam est narratio, quam turbulentam in vestibulo hujus capitis edixi.*

Q. IV. *Quid ita?*

R. Possem equidem hæc præterire silentiò: sed cum historia, quæ veritatem dissimulat, fidem etiam in suspicionem adducat, oportet puram, putamque prodere veritatem. Nempe Pontifices quosdam dehinc extitisse vitæ parum probatæ. Hic enim verò cristas attollunt Hæretici, plaudunt, Fidemque Catholicam explodunt, ut quæ malos Pontifices dederit, quos sancti illi, si diis placet, viri audent etiam Antichristos blasphemare.

Q. V.

Q. V. *Sed quid demum in defensionem Pontificum contra Sectarios affers?*

R. Non faciam veritati injuriam, neque Pontifices, qui sequiorem vitam agebant, sanctos dicam. Hoc tamen non tacebo, quod, qui præsentem rerum statum perspectum habuerit, minimè mirum ducturus sit, Pontificem unum alterumve à virtute declinasse.

Carolo Crasso Imperatore & Galliæ, Italiæque Rege à Germanis in ordinem redacto, quod mentis & consilii inops Imperio adversum Normannos immanissimam gentem servando impar esset, misera fuit regnorum & Imperii facies (A. 887.) cum enim Arnulphus in locum Caroli cooptatus omnibus negotiis gerendis haut sufficeret, quisquis procerum, ducumque nonnullarum virium erat, suis rebus studere cæpit. Itali maximè per Lombardiam (ea enim Italiæ pars Cæsareæ ditionis tum erat, per Duces quosdam vicaria potestate administrata) Hi etenim à Cæsaris armis remotiores plus audebant. Eos inter agmen duxit *Vido* Dux Spoletanus: quem secutus est *Berengarius* Dux Forojuliensis (Friaul) Atque demum *Adelbertus* Thusciae (hodie Florentiæ) Marchio potentissimus. Hi arrepta Tyrannide Imperatoriam potestatem atque insignia pro se quisque usurpabat: dumque nihil jure sed vi atque armis omnia agerent, lugenda erat Pontificum hos inter lupos fitorum conditio. Quisquis enim altero superior in acie evasisset, à Pontifice inaugurationem extorsit; quem, si negasset, turpiter exulare jussum, aut vinculis gravem vitam quoque multarunt: substitutis in sanctam illam sedem hominibus suarum partium, nulla habita doctrinæ aut sanctitatis ratione. Ab Adelberto præcipuè hæc injuriarum caterva profecta est. Hic enim Theodoram quandam majorum sanguine

guine claram, sed nullius non vitii ream summis opibus potentiâque auctum ivit: Quæ impotentis ambitionis femina Romanæ civitatis Monarchiam ambiebat, muliebri fastu in sacra etiam & Pontificum summorum thronum abusa. Quid quod Maroziam & alteram Theodoram suos foetus hæc vipera ediderit? quasi in stragem rei publicæ Mater sola non sufficeret?

§. Nec tamen blandiantur sibi hæretici. Quod si enim omnes, qui unquam intrusi sunt malorum morum Pontifices in unum collectos composueris cum uno tantum hæresiarcha Luthero aut Calvino, iidem Pontifices ita comparati adhuc etiam sancti videbuntur. Ut nemini possit esse dubium, quin antichristi nomen atque omen Luthero multò aptius conveniat.

Q. VI. Istis autoribus Pontifices quosdam evasisse minimè sanctos, haut est, quod mirer amplius. At ajunt hæretici, his Pontificibus Religionis Christianæ integritatem ruinam traxisse?

R. I. Proferant hæretici novum aliquod Fidei dogma, & prioribus seculis adversum, quod ab hujusmodi Pontificibus in universalem Ecclesiam fuisset inventum! Proferant, inquam! Si nihil à Fide alienum docuerunt Pontifices, qui corrumpere Ecclesiam potuerunt?

2. Mirum! Cùm essent Pontifices non boni, idque orbis sciret, nemo tamen tanto illo tempore putavit sibi ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina esse recedendum ob sequiores Pontificis mores; cùm DEUM falli non posse probè agnoscerent, qui conceptis verbis præcepit: *Super cathedram Moysis sederant scribae & Pharisei: quaecunque ergo vobis dixerint, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Quid ergo causæ esse potuit, quod Lutherus à Fide resilierit etiam tum, cùm sancti essent Pontifices?

3. Hui! qua demum fronte hoc argumento (pravis Pontificum quorundam moribus) in Ecclesiam Catholicam audent abuti hæretici? Apostata, Stuprator, rebellionum in legitimos Principes incentor, templorum expilator, spurcissimi oris scurra, in DEUM & JESUM Christum non semel linguâ & calamo plus quam Mahumedes blasphemus Lutherus potuit novum (si Superis placet) Evangelium condere, *novam constituere* Ecclesiam, purissimam spargere doctrinam: cur negent calumniatores hæretici, *antiquam* Ecclesiam dudum à Christo per Apostolos constitutam *perseverare* potuisse sub Pontificibus utut corruptorum morum, longè tamen leviorum scelerum reis?

4. Ut taceantur tot sancti ante istud decimum seculum Pontifices: illi Pontifices optimi, qui hos quatuor aut quinque malos in hodiernum diem numeroso ordine secuti sunt, non potuerunt immensis suis laboribus per tot viros sanctissimos, unaque doctissimos, quos suis in obsequiis semper numerârunt, hi inquam, non potuerunt emendare, si quid erratum fuisset ab uno alterove malo Pontifice; cum tamen erratum nunquam fuerit? Ergone expectandus fuit scedissimus bipedum Lutherus, diabolo, ut ipse gloriatur, familiariter usus?

5. Denique cur quatuor fortè malos Pontifices ductis oculis, ac lævo hirquo considerant, & omnes interim sanctos Pontifices, quorum plerique suo etiam sanguine (quod nullus unquam Lutherus audeat) Christo sponte litârunt, hos inquam cur tam petulanter silent?

Q. VII. *Æternò silentiò mergatur scabiosa hæc pestis. Tu verò, qui demum fuerint Pontifices, exequere.*

g. * Ab obitu Formosi PP. factiosi illi quendam suscitârunt Antipapam imperato illi nomine
Boni-

Bonifacii VII. Sed non amplius 15. diebus indulgit Numinis vindicta.

114. *Stephanus VII.* Malus. Ab adversa parte trusus in carcerem elisis faucibus necatus est. (An. 897.)

115. *Romanus I.* Bonus. (An. 898.)

116. *Theodorus II.* Romanus die vigesimo extinctus. Bonus. (An. eod.)

117. *Joannes IX.* Tiburtinus. Obiit paulò post (An. 900.)

118. *Benedictus IV.* Bonus Pontifex ; *Benedictinus.* (An. 903.)

119. *Leo V.* *Benedictinus* altero mense datus in vincula à Christophoro.

120. *Christophorus*, septimo mense idem fatum subiit ab armis Adelberti Marchionis. Eum aliqui è Pontificum albo expungunt.

121. *Sergius III.* Malæ vitæ. (An. 911.)

122. *Anastasius III.* Romanus. Pius Pontifex. (An. 913.)

123. *Lando Sabinus.* Obiit mense 6. ancipitis famæ vir. (A. 914.)

124. *Joannes X.* Intrusus à Theodora : bene administravit Ecclesiam ; Saracenos Italia expulit. Cæterum cum malè cæpisset vivere, facti postea pœnitens ; pœnas tamen dedit : nam à Marozia dejectus, in carcere obiit (An. 929.)

125. *Leo VI.* à seditiosis oppressus. Cetera Bonus.

126. *Stephanus VIII.* (A. 931.)

127. *Joan. XI.* Intrusus à Vidone, à Germano suo met in custodia detentus expiravit (An. 936.)

128. *Leo VII.* Bonus. (A. 939.)

129. *Stephanus IX.* Germanus, ab Alberici Romæ Tyranni ministris indignè habitus facie turpiter concisa, publico abstinere coactus est : Laudabiliter tamen rexit Ecclesiam. (An. 942.)

130. *Marinus* II. Aliis *Martinus* III. Romanus. Bonus, & Sanctus. (An. 946.)

131. *Agapetus* II. Bonus (956.)

132. *Octavianus*. Alberici Tyranni filius undeviginti natus annos, acceptus tamen à Clero pacis, ac vitandi schismatis ergo. Primus nomen mutavit assumpto *Joannis* XII. Ut adeo fallant, qui id à Sergio IV. Bucca porci antè dicto factum narrant. Ottonem I. Imperatorem coronavit. (A. 962.) Sequentè mox anno Berengarii Foro-Julienfis Ducis territus minis cum eo amicitiam composuit. Malè id accipiens Cæsar Romam cum exercitu veniens, dilapso Joanne, extorsit à Romanis promissum, se nullum deinceps Pontificem admissuros, nisi Cæsaris autoritate.

* Leo igitur VIII. ab eodem Imperatore constitutus est Antipapa.

Sed non multò post à Joanne expulsus. Fuit Joannes vitæ corruptæ; sed plura tamen in eum crimina adornant hæretici, ac veritati sit consentaneum. Obiit Anno 964.

133. *Benedictus* V. Inconsulto Imperatore cum esset electus, in exilium ejectus obiit Hamburgi, Optimus Pontifex (965.)

134. *Joan.* XIII. Romanus. Obiit. (A. 972.)

135. *Benedictus* VI. Roman. Suffocatus à quodam infensorum. (974.)

* Bonifacius VI. antipapa. Is fuit Benedicti parricida.

136. *Donus* II. Romanus (A. 975.)

137. *Benedictus* VII. Rom. (A. 984.)

138. *Joannes* XIV. Bonifacius ille antipapa hunc in Castro S. Angeli necavit (A. 985.) Ipse brevè dein repente extinctus.

139. *Joannes* XV. Clavum Ecclesiæ cum laude temperavit. (Anno 996.)

§ II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. Estné sperare aliquod Ecclesiæ incrementum tantas inter procellas?

R. Ut manu tangas providentiam Numinis, Ecclesiæ invictum vigorem, & hæreticorum contra mendacia, noveris oportet, non duntaxat nono seculo, sed decimo quoque, sub iisdem Pontificibus, quos tantopere sugillant, latè increvisse Catholicam Ecclesiam.

1. Populi illi sub frigido axe gementes veri luminis hætenus expertes idem hauserunt laboribus ferè quadragenalibus S. *Anscharii* Benedictinæ disciplinæ monachi; ab anno 826. *Dani*, inquam *Sueci*, *Slavi*, *Hamburgenses*, quorum etiam Archiepiscopum sanctus ille primus egit: (A. 832.) Obiit 865.

2. *Bulgari* in Ecclesiæ fidem recepti Rege eorum *Bogare* suasu conjugis Christianæ baptizato. (A. 861.)

3. Idem exemplum secutus suâ cum gente *Uratiss* laus *Slaviæ*, seu *Moraviæ* Princeps, per S. *Methodium* (A. 857.) qui mortuus est sub an. 895.

4. *Poloni* sub *Joanne XIII. PP.* (An. 966.)

5. *Pannonum* non pauci sub finem decimi seculi.

§. III.

Persecutiones.

1. Seculo nono in Oriente Iconoclastarum hæresin, atque unâ fur rem suum in Catholicos

resuscitavit Leo Armenus Imp. A. 812. eumque secutus Michaël Balbus (A. 820.) & Theophilus, Impp. (A. 829.)

2. In Hispaniam Maurorum furor grassari perrexit. (A. 840.) Attamen respirare nonnihil cæperunt sub ea tempora reges ibi Christiani, victoriis aliquot à barbara gente ope S. Jacobi Ap. reportatis.

3. Nortmanni ex ultima Saxonia, Scandiæque (Daniam hodie dicimus) erumpentes, gens ferox, durique Martis Caroli M. jam ævo An. 810. Oram Galliæ extremam infestare: mox An. 841. etiam in viscera regni penetrare, Ecclesiarum, Monasteriorum, urbium immanes strages edere, nec his contenti Hispaniam etiam eodem fato subicere A. 858. Italiam percurrere, iterumque Galliam A. 861. Germaniam denique inferiorem A. 882. Tandem Arnulphus Germaniæ Rex prope Lovanium adortus Barbaros, 100000. neci dedit, suorum vix uno desiderato. Signa hostibus erepta in Bajoariam Triumphò ducta sunt. A. 892.

4. Seculo decimo quæ potuit esse Ecclesiæ lugenda magis clades, quam illa in Romanam Sedem Tyrannis, quam 1. §. adumbravi?

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

1. Doctrina Ecclesiæ, quæ ad fidem pertinet, etiam turbidis his temporibus vitium nullum fecit: five de Deo ac Divinis, five de Sacramentis, aliisque dicas.

2. Ritus tamen hinc inde non quidem corrupti, sed in melius etiam traducti sunt. Alios inter notari meretur ritus Canonizationis Sanctorum. Semper quidem in Ecclesia Martyres, aliquæ sancti homi-

nes

nes non in vita solùm, sed & à morte venerationi fuerunt fidelibus. Et primis quidem temporibus, cùm pietas ac devotio Christianorum in apice esset, illis sanctorum honores delati sunt, qui ob insignes virtutes, & mira Dei nomine patrata, digni tali honore habiti fuerunt ab Episcopis locorum, communique populorum consensu ac Fide: atque hæc apotheosis seu Canonizatio, ob communem consensum ac pietatem, extra periculum erat posita: *Vox enim populi* (pii videlicet, & legitimis Episcopis parentis) *Vox Dei.* At tepescente pietate cùm metuerent Summi Pontifices, ne labem patiatur Ecclesia, si populo jam in deterius vergenti permitteretur Sanctorum proclamatio, decreverunt, nemini deinceps Sanctorum honores deferendos esse, nisi in quorum vitam, virtutem, atque miracula inquisisset summa sedes, adhibitis aliis cautelis, ac cerimoniis. Idque primum observatum fuit in Canonizatione S. Udalrici Episcopi Augustani à Joanne XV. PP. (An. 993.) Ut probat Mabillonius.

3. Ceterùm monastica disciplina seculo X. haut parum a primo flore ac decore remisit. Nec mirum tantas inter bellorum turbas, quibus collisi sunt Itali, Galli, Germani; Nortmanorum quoque inter prædationes.

§. V.

Hereses & Schismata.

Q. I. Quid ais esse Schisma?

R. Scissionem ac separationem sonat græca vox *Schisma*. Illique Schismatici dicuntur, qui à Catholica Ecclesia, & ab ejus supremo in terris Capite summo nimirum Pontifice se segregant, utut

nullum aliàs in fide errorem defendant : modò Ecclesiam non audiant , ejúsque Capiti Pontifici obedientiam negent.

Q. II. *Natúmne est aliquando id genus Schisma?*

R. Natum non semel : ac quoties quis contra jure electum Pontificem sese erigit , cathedrámque supremam ambit , Schisma Pontificium est. Quod sanè hæc ipsa turbulenta ætas seculo præsertim decimo vidit. Ceterum multò maximè deplorandum est Schisma Ecclesiæ , cùm tota aliqua provincia sese jugo subducit.

Q. III. *Fuitne unquam tale Schisma?*

R. Utinam nunquam fuisset , *Schisma* præsertim illud *Græcorum* , quod in hunc usque diem lacrimis prosequitur Ecclesia.

Q. IV. *Cedo mihi ejus Schismatis originem , progressum ac finem.*

R. Originem atque progressum dabo : sed finem , heu ! nequeo : adhuc enim durat.

I. *Origo* Schismatis græci talis fuit. Græci post hominum memoriam de fide , seu constantia semper malè audiunt , ut in proverbium etiam cesserit *Græca fides*. Inquieti itaque homines ad res novas semper intenti turbas amant , ac præsertim Majorum jussis atque imperio stare fugiunt. Titilavit hunc Græcorum fastum sedes Imperii Romani , Româ Byzantium translata , quæ dein Constantinopolis dicta est , Græciæ vicina ferè urbs. Majores etiam animos addidit Imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc paullatim Constantinopolitani , non cives modò sed & Patriarchæ , auctoritatem Romani Pontificis insuper habere tentârunt ; cùm sperarent , se à suis Constantinopolis Imperatoribus etiam contra Romanos facile de-

fenfum iri. Etsi verò id à melioribus Imperatoribus nunquam impetrârunt, impetrârunt tamen ab hæreticis illis Leone Isauro, Leone Armeno atque aliis: quorum Iconomachiæ cum perpetuam dicam scriberent Romani Pontifices, Patriarchæ Constantinopolitani ea occasione strenuè in rem suam abusi sunt. Nunquam tamen res in apertum schisma eruperat, donec pertinacioris ambitus homo latam illi januam panderit. *Photius* is fuit illustri profapia, nec eruditione, maximè profanâ, inferior, sed ambitioso spiritu etiam superior. Hic Bardæ supremi in aula Sattrapæ machinis Patriarchatu Constantinopolitano donatus est, (A. 857.) per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui Bardæ sibi iram meruerat acri vitiorum ejus correptione. Hæc Michaële III. Græcis imperante. At Basilius Macedo justus amantior S. Ignatium revocavit, (A. 867. Photium exesse jussit, qui & ab Hadriano II. PP. in octava synodo Generali Constantinopoli coacta (A. 869.) è Christianorum cætu submotus est, atque à Basilio totâque synodo damnatus, quod antè ausus fuisset non solum suarum partium Episcopos à Romani Pontificis obedientia subtrahere, sed eidem etiam excommunicationem minitari, itaque schismati initium dare. Fatis ubi concessisset S. Ignatius, (A. 877.) Basilius Imp. Photium Episcopatu restituit, Romanum Pontificem Joan. VIII. precibus conveniens, ut id ratum habere vellet: quod is pacis ergo tulit. Verùm Leo sapiens Basilius filius Imp. Photii indole penitiùs cognitâ, cedere eum jussit. (A. 886.) Quo in exilio diem ultimum clausit. (An. 891.)

2. Refartum hoc modo Schisma novâ plagâ exulcerare tentârunt quidem Sisinnius II. (A. 996.) ejusque Successor Sergius Patriarcha Const. sed irritò conatu. Cum ecce *Michael Cerularius* Patriarcha Constant. (A. 1053.) subiectos sibi populos atque Episcopos ad detectionem à Romana

fede sollicitat: caussatus, varia in Ecclesia Latina seu Romana & Occidentali recepta esse dogmata à Fidei integritate abhorrentia. Post alia verò & hæc enumerat: *Quòd Latini Sacerdotes barbam raderent; quòd carnibus animalium, ut quidem ipse agebat, immundorum vescerentur; quòd sacro in officio osculum pacis præberent ministris; quòd Alleluja Quadragesimæ tempore non cantarent; quòd Episcopi tanquam Ecclesiarum sponsi annulis uterentur; Aliaque; sed vel ineptè objecta, vel immeritò erroris notata.* At bonum illum Cerularium ad hoc tam foedum Schisma nihil adegit aliud nisi foedissima ambitio, petens Romano Pontifici esse æqualis. Profectò mox Pontificia insignia usurpare palàm cæpit. Leo quidem IX. PP. nihil reliquum fecit ad concordiam utrinque revocandam, scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Monomachum Imp. Legatis: sed hic vulpem indutus primum quidem paci favere visus est; sed mox Cerularii defectionem suo calculo probavit.

3. Urbanus II. PP. indicto Barii in Apulia Concilio (A. 1098) Græcos ad unionem invitavit. Qui comparentes uberrimâ S. Anselmi doctrinâ victi quidem sunt, sed concordiam tamen non devincti. Ibique proscriptus est error multorum Græcorum afferentium, *Spiritum sanctum non à Patre atque Filio, sed à Patre solo procedere.*

4. Necquidquam operæ perditum est in resarcienda pace: Imperatoribus Orientis malè in Romanam sedem affectis ob translatum à Leone III. Imperium in Carolum M.

5. Joannes demum Palæologus Eugenii IV. PP. adductus obtestationibus nihil non egit, ut Schisma tolleretur. Habito itaque Florentiæ Concilio Generali ipsòque Imperatore Palæologo, ac Patriarcha Constant. Josepho eò loci cum plurimis Græcorum conveniente, dexterarum dederunt Græci, An. 1439. Patriarcha se Romanæ sedi subdidit, pièque defunctus

Etus est Florentiæ. Reliqui verò vix domum reversi ad ingenium redierunt, Græcâque fidem.

6. Itaque magnum Schisma instauratum est. Et cum Turcarum barbara gens Constantinopolim, Asiam, Græciâque omnem suæ ditioni subjecerit, spes ulla vix affulget ejus componendi, donec Deus olim pacatus Tyrannide Mahumetica expediêrit nobiles illas terras: in quibus tamen hodie Ecclesiæ Orientalis antiquæ vix angusta vestigia restant.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. Non multos autumò extitisse hoc tempore viros illustres?

R. Non omnino à vero abludis: ac si de doctrina quæras, in promptu causâ est: Strepentibus enim armis musæ silent.

1. Id tamen nôris, insignes hoc ætatis, magnòque numero extitisse Historiarum Scriptores, ac pleròsque omnes è D. Benedicti coetu: qui grandi beneficio omnes posteros affecerunt memoriâ majorum conservatâ.

2. *Smaragdus* Abbas Benedictinus (A. 830.) alias inter majoris momenti lucubrationes scribere etiam dignatus est *Grammaticam magnam*: seu Libros quatuordecim commentariorum in Donatum.

3. B. *Rabanus* Maurus patriâ Moguntinus Abbas Fuldensis, ejusdémque Academiæ olim celeberrimus Professor; ac demum Archipræsul Moguntinus. (A. 856.) Græcè, Hebraicèque doctus, omniumque scientiarum peritissimus.

4. *Strabo* ejus discipulus, è monacho S. Galli Abbas Augiæ divitis (*Reichenau*) *Glossam Ordinariam* in S. Scripturam composuit. (A. 870.)

5. Notkerus monachus S. Galli ævi sui doctissimus
atque sanctissimus, alia inter quàm plurima librum
edidit de studiis veterum. (A. 912.)

CAPUT V.

*A Gregorio V. an. 996. ad Secessum Ave-
nionensem, & Clementem V. PP.
an. 1305.*

SEU

Ætas Magnanima.

*Q. Quare Magnanimæ nomen hæc ætas fe-
rat.*

*R. Cum ob Ecclesiæ decorem atque jura à
Pontificibus magno infractoque animo defensa
contra summam etiam Imperatorum vim; tum
ob sacras in Turcam expeditiones, & Jerosoly-
mæ regnum instauratum.*

§. I.

*Series Pontificum à Gregorio V. ad Cle-
mentem V.*

*Q. I. Quales per id tempus Pontifices Ecclesiæ
moderati sunt?*

*R. Ponentibus paullatim ventis melior fors alluxit.
Tyrannis enim Italiæ oppressis, nil fuit, quod probos
viros Pontificali Tiarâ ornari vetaret: nisi cum Impe-
ratores maximè Henrici nimium sibi in Pontifices su-
merent.*

140. *Gregorius V.* Germanus, Suevus, Benedictinus, à Crescentio Romæ tyranno malè quidem acceptus est; sed is ab Ottone III. Imp. Romam adventante ultimo supplicio est affectus. Vivere desiit optimus Pontifex An. 999.

141. *Sylvester II.* Gallus, antehac Bobiensis Abbas Benedictinus, & Ottonis III. Imp. atque Roberti Francorum regis Præceptor: qui cum Mathematicus esset insignis, miris inventis in stuporem rapuit omnes. Multique rudi illa ætate præstigiis ea fieri opinati sunt, idque etiamnum mentiuntur hæretici, calumniam hoc ipso etiam Cæsari, regique struentes. (Obiit A. 1003.)

142. *Joannes XVI.* Romanus. Menses modò 5. præfuit.

143. *Joannes XVII.* Romanus. Bambergensem Episcopatum à S. Henrico & Chunegunde Imperatoribus fundatum confirmavit. Obiit anno 1009.

144. *Sergius IV.* Italus (A. 1012.)

145. *Benedictus VIII.* Antipapam Gregorium passus à S. Henrico Imp. adjutus est, Naturæ concessit. An. 1024.

146. *Joannes XVIII.* Tusculus gente: Germanus Benedicti VIII. frater. (An. 1033.)

147. *Benedictus IX.* Filius Comitum Tusculani undennis à patre intrusus, à Clero consentiente est receptus ad evitandum schisma. Attamen

* *Silvester III.* Antipapa in eundem est concitatus.

Ipsè verò cum esset moribus ad virtutem malè compositis, abdicavit. (An. 1044.)

148. *Gregorius VI.* Benedictinus, pedum sponte posuit. An. 1046.

149. *Clement II.* Saxo Episcopus antè Bambergensis. (An. 1047.)

150. *Damasus II.* Bavarus (An. eodem.)

151. *Leo IX.* Alfata. A Cæsare designatus Pontifex munus antè non suscepit, quàm Clerus, populúsque Romanus consentiret. (An. 1054.)

152. Hactenus jus statuendi Pontificem sibi arripuit *Henricus III. Imp.* Negabant quidem Romani; sed vindicando juri non sufficientibus necesse fuit connivere. At Leone defuncto *Hildebrandum* mittunt Cardinalem cordatum virum & cum primis doctum atque pium, Romano nomine ut à Cæsare peteret Pontificem eum, qui maximè ipsi *Hildebrando* arrideret. Petiit *Gebehardum* Episcopum *Eichstettensem*. Virum sibi necessarium dimittere renuit Cæsar. At *Hildebrandus* eo etiam invito illum abducit Romam, ubi inauguratus est *Victoris II.* nomine. Sacris operandi venerum in S. Calice temperaverat nonne-
mo: sed Pontifex calicem levare nulla vi potuit, atque latro è vestigio dæmoni in prædam cecidit, (An. 1057.)

153. *Stephanus X.* Lotharingus Abbas Casinensis Bened. (A. 1058.)

154. *Nicolaus II.* Optimus Pontificum: A. 1061. *Berengarii* hæresin proscripsit. (1061.)

* Antipapa *Benedictus X.*

155. *Alexander II.* antea *Anselmus* Lucensis Episcopus, Benedictinus. Hunc præter suam auctoritatem electum ægrè ferunt *Agnes Imperatrix* & *Henricus IV.* ejus filius. Unde Antipapam designant

* *Honorium II.* *Cadaloun* alias dictum *Parmensem* Episcopum; qui armis sibi possessionem quæsit sed frustra.

Alexander naturæ debitum solvit. A. 1073.

156. *S. Gregorius VII.* Is est *Hildebrandus* ille monachus *Cluniacensis* Benedictinus, à quinque jam Pontificibus summis Ecclesiæ negociis adhibitus. *Henricum IV.* Imperatorem hostem nactus, Ecclesiæ immunitatem strenuè adversus eum propugnavit, diris Eccle-

Ecclesiasticis eum devovit, (A. 1076.) at tandem nudipedem sese sistentem absolvit. Verum Cæsar id non nisi metu Germaniæ procerum fecerat, qui nuncium ei missuri erant, nisi actutum ab excommunicatione expediri se curaret. Hinc oportuniorem nactus occasionem positâ laryâ palam in sanctum Pontificem grassatus est, &

* Guibertum quendam indito *Clementis III.* nomine Antipapam ei opposuit (A. 1080.) Romam obsidione biennio pressit, nihilque non hostile in Romanos exercuit. Pontifici tamen largâ ope adfuere Agnes ipsa Henrici parens, Beatrix Godefredi Lotharingiæ & Tusciæ Ducis Uxor, nec non huiusmet filia Mathildis. Quæ ipsa Romanæ Ecclesiæ Tusciam & Liguriam dono obtulit: quod nobile donum *Terra Mathildis*, & hodièque *Patrimonium D. Petri* audit. Nemo ejus ævi scriptorum est (si paucissimos excipias schismatis studiosos) qui non insigni laude malet Gregorium VII. Quem tamen convitiis proscindunt heri nati hæretici, ne quidem ingentibus ab eo Sancto patratis prodigiis in meliorem sententiam adducti. Cælos petiit An. 1085.

157. *S. Victor III.* antea Desiderius Abbas Casinensis Benedicti. Anno integro tergiversatus est Pontificium pedum accipere. Expeditione in terram sanctam adornata centena Saracenorum millia sustulit. Ad meliora transiit An. 1087.

158. *Urbanus II.* Gallus Monachus Cluniaci Benedictinus, & Episcopus Ostiensis. (An. 1099.)

159. *Paschalis II.* Monachus Benedictinus. Eo rem Ecclesiæ publicam gerente Guibertus Antipapa extinctus est: (An. 1100.) cujus in locum

* Schismatici binos suffecerunt, sed nullius nominis: tertium denique dixerunt *Silvestrum IV.*

Agebatur hoc tempore caussa investiturarum, quam §. 5. de hæresibus & schismatis descripturus sum. Obiit A. 1118.

160. *Gelasius II.* Campanus, Monachus Casinensis Bened. Simul atque electus fuit à Cencio Frangipane Romæ potente verberibus dire multatus in carcerem datus, inde mox liberatus est à Senatu & populo. Henricus V. Imper. Romam vi ingressus

* Antipapam constituit *Burdinum*, Gregorium VIII. eum dicens.

Gelasius verò furorem declinans in Gallia obiit: (A. 1119.)

161. *Callistus II.* Gallus, Monachus Benedictinus Cluniacensis Romam rediit. Huic coactus tandem à Germaniæ proceribus Henricus cessit *Investituras* Episcoporum atque Abbatum (anno 1122.) temerè hætenus usurpatas. vixit 1124.

162. *Honorius II.* Obiit 1130.

163. *Innocentius II.* Benedictinus, aliis Canonicus Regularis. Obiit an. 1143.

* Magnum hoc tempore schisma Pontificium extitit, vulgo schisma *Petri Leonis*, qui se Anacletum II. dixit. Obiit 1138. Quin & alter adfuit Antipapa Victor IV. Qui tamen ad saniora consilia rediens pedibus Innocentii se advolvît.

Innocentius Rogerio Siciliæ duci Regium nomen concessit. A. 1139.

164. *Celestinus II.* Tuscus. (A. 1144.)

165. *Lucius II.* Canonicus Regularis. Multa passus ab Arnaldistis hæreticis. (an. 1145.)

166. *Eugenius III.* Monachus Cisterciensis. (an. 1153.)

167. *Anastasius IV.* Benedictinus, apud alios Canonicus Regular. (1154.)

168. *Hadrianus IV.* Anglus paupere domo natus. Canon. Regul. (A. 1159.)

169. *Alexander III.* Cisterciensis: aliis Canonicus Regular. Fridericum Barbarossam excommunicavit, quod grandi cum Ecclesiæ scandalo schismaticum Antipapam

* Victorem IV. dictum foveret: (A. 1160.) eisdemque anno 1164. emortuo etiam alium substitueret Paschalem III. à suis appellatum, atque huic iterum anno 1168. Callistum III. Qui tamen Alexandro se permisit.

Tandem Imperator reconciliatus Pontifici (An. 1177.) absolutus est Venetiis, Vixit Alexan. An. 1181.

Q. Ajunt, Pontificem Imperatoris, cum pedem ei oscularetur, collum calce pressisse cum epiphonemate: Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. ex Psalm. 9. Quid sentis de isthoc?

R. Strophæ est insignis ab livida hæreticorum fingendi libidine profecta; qui nihil non mentiri audent, ut sanctam sedem reddant exosam. Qui fit enim, ut hi, qui absolutioni huic interfuerunt, clari historici hoc facinus ignorent, & fileant, Gaufridus Vosiensis, Romualdus Salernitanus, alique. Qui etiam conceptis verbis describunt quàm summo cum honore exceptus sit à Pontifice Cæsar?

170. *Lucius III.* Lucensis. (Ob. 1185.)

171. *Urbanus III.* Mediolanensis. Ab hoc Fridericus Barbarossa terram Mathildis repetere tentavit. (An. 1186.) Hierosolymam à Barbaris. denuo captam audiens mœrore confectus obiit. (An. 1187.)

172. *Gregorius VIII.* Benedictinus. Obiit altero mense.

173. *Clemens III.* Romanus. Sacram expeditionem persuasit Friderico Barbarossæ, & Richardo

chardo Angliæ R. Romanum Senatum Pontificis jugum excutere volentem repressit. Obiit An. 1191.

174. *Celestinus III.* è gente Ursinorum. Bellum sacrum iterum urfit. (An. 1198.)

175. *Innocentius III.* Campanus è Comitibus Signiæ. Doctissimus. Ottonem IV. Imp. Bona Ecclesiæ diripientem anathemate perculit. Evivis excelsit an. 1216.

176. *Honorius III.* Romanus. Expeditionem in Saracenos instauravit: quæ initio prosperè gesta ipsis Christianorum diffidiis incassum cecidit. A Friderico II. Imp. in Sicilia & Neapoli gravia tulit. Ob. 1227.

177. *Gregorius IX.* è Comitibus Signiæ, Benedictinus Camaldulensis. Fridericum II. qui dudum expeditionem in Saracenos jurarat, ad servandam Deo fidem adegit. Qui suscepta expeditione turpe cum barbaris fœdus pepigit. Ob id iterum excommunicatus. Qui sui impotens in Pontificem insurrexit, & Gibellinorum factionem in Italiam induxit. Mortuus est Gregorius an. 1241.

Q. Qui debinc Pontifices?

R. 178. *Celestinus IV.* Cisterciensis. Sedit dies 17. (An. 1241.)

† Vacat an. 1. Mens. 8. eò quòd Fridericus plures è Cardinalibus captivos teneret.

179. *Innocentius IV.* Benedictinus. Pater Juris appellatus, quòd primus commentarios in Decretales, seu Jus Canonicum ediderit 1245. Obiit An. 1254.

180. *Alexander IV.* Signiæ Comes. (A. 1261.)

181. *Urbanus IV.* Gallus. Festum SS. Corporis Christi instituit. Obiit an. 1264.

182. *Clemens IV.* Gallus Bellum sacrum indixit, detulitque Ludovico sancto Calliæ Regi. (An. 1268.)

† Va-

† Vacat an. 2. mens. 9.

183. *Gregorius X.* Concilium Lugdunense celebravit (An. 1274.) œcumenicum 500. Episcoporum: Ubi Græci Processioni Spiritus S. à Patre ac Filio subscripserunt: atque ad unionem Romanam reducti sunt: paulò post ab eadem dilapsi. Obiit A. 1276.

184. *Innocent. V.* Dominicanus. Obiit mense 6.

185. *Hadrianus V.* mense 2.

186. *Joannes XLX.* alias XXI. Lusitanus. (An. 1277.)

187. *Nicolaus III.* è gente Ursinorum: cui puero Pontificatum auguratus fuerat S. Franciscus. Obiit 1280. Ea tempestate Caroli Andegavenfis sequaces omnes Galli per totam Siciliam trucidati sunt machinante Petro Arragon. Rege. Factum id eodem die atque horâ, cum ære campano vesperarum signum in templis sonaret. Unde hæc cædes *Vesperarum Sicularum* nomen obtinuit. 1282. die 30. Mart.

188. *Martinus II.* vulgò IV. Petrum Arragonium excommunicavit ob cædem Siculam. (A. 1285.)

189. *Honorius IV.* Roman. (A. 1287.)

† Vacat menses 10.

190. *Nicolaus IV.* Minorita (A. 1292.)

† Vacat an. 2. mens. 3.

191. *S. Celestinus V.* antè Petrus de Morono Benedictinus Congregationis Cælestinorum parens, sacros fasces miro exemplo ultro posuit mense 5. (A. 1294) Ceterum ad cælos invisit an. 1296.

192. *Bonifacius VIII.* Huic cum Philippo Pulchro Galliarum rege gravis intercessit simultas ob *Jus Regalia*, quod ferè vicinum est Juri Investituræ, quod de postea dicendi locus erit §. 5. Inde primum audita est Gallorum ad Concilium Generale provocatio. Rex à sacris prohibitus: Pontifex contra per subornatos sicarios captus Agnaniæ, à civibus tamen in libertatem assertus, pauloque postea mortuus.

tuus. (A. 1303.) Hic sacri Jubilæi devotionem centenis quibusque annis agi præcepit, ipsèque primus celebravit A. 1300.

193. *Benedictus X.* vulgò *XI. Dominicanus.* Cum hoc in gratiam rediit Rex Galliæ. Ob. 1304.

† Vacat 11. menses usque ad an. 1305.

§ II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. *Pannonæ, Hunni, sive Hungari* cum *Stephano* eorum principe Catholica sacra amplexi sunt. (A. 1000.) Imperatore Henrico sancto suadente, ac *S. Gerardo Benedictino* monacho atque Episcopo. (Ob. 1047.) Stephano à *Silvestro II. PP.* Corona, ac regii honores decreti sunt, unaque Crucem, Apostolicum insigne, præferendi copia eidem facta, ut alias Archiepiscopis solet.

2. *Pomeranos Slaviæ ad Septentrionem* populos ditioni suæ adjecerat *Boleslaus III. Polonorum Dux*, à quo invitatus *S. Otto* è comitibus *Andecensibus* Episcopus *Bambergensis* (Is est cænobiï, cui nomen ego indignus dedi cum *Ottone Wittelsbachio* hodiernorum *Bavariæ Ducum* protoparente, clementissimus dotator,) eliminatio idolorum cultu Christiano dogmate eos initiavit. (A. 1124.) *Calisto II. Ecclesiæ moderante.* Obiit 1139. tertio Non. Julii.

3. *Indorum* Rex *Joannes Presbyter dictus, intellectô*, gentem suam Christianæ quidem religionis esse, sed injuriâ temporum, doctorumque penuriâ à Romanæ Fidei integritate haut paulò defecisse, literis

teris petiit ab Alexandro III. PP. (A. 1177.) ut sibi liceret viros quosdam è gentilibus suis Romam submittere: quos Pontifex meliore imbutos doctrinâ ad Indos remitteret &c.

4. Ecclesiasticam rem in Oriente insigniter restituerunt summi Pontifices per *Cruce Signatos*. Et enim Urbanus II. in Clermontano Concilio (A. 1095.) Christianis principibus classicum cecinit ad expeditionem in Saracenos suscipiendam, Terramque sanctam eorum jugo subducendam. Concessis verò indulgentiis præcepit, ut quisquis huic sacræ militiæ nomen daturus esset, tesseræ instar Crucis insigne vesti, armisque inscriberet. Dux expeditionis delectus est Godetfridus *Bullionius* Lotharingiæ princeps, sub quo ingens Christianorum exercitus fecit. (A. 1096.) Alexius quidem Comnenus Imperator Const. veritus Latinos, in vicinia sua fieri potentiores, ac ipse cupe- ret, contra datam fidem non leviter eos exitinere ve- xavit. At illi felici Marte Syriam, Lyczoniam, Li- ciam, Ciliciam, Paphlagoniam, Pamphiliam in fidem re- ceperunt; Saladino (*Soldano*) Babylonico, atque Ægyptio profligato. Quin Palæstina, sanctaque Urbs Jerosolyma eorum armis cessit. (1099.) Cujus regnum delatum est Bullicnio; quod ille suscepit non aureâ, sed spineâ modò redimitus coronâ. Mortuus an. 1100.

Balduinus illum excepit, germanus ejus Fra- ter. Qui Tripoli à se captâ è vivis abiit (An. 1118.)

Balduinus II. Sanguine junctus priori captus à Saracenis altero anno restitutus est. (A. 1123.) *Tem- plariorum* ordinem instituit. Obiit An. 1131.

Fulco, ejus Gener Andegaven- sis comes Ordinem S. Joannis equestrem ratum voluit. (An. 1142.)

Balduin. III. Filius impubes. Turcæ id tem- poris toto Oriente miseram Christianorum strage

gem ediderunt. Eugenius ergo III. S. Bernardi usus operâ Conradum Imp. & Ludovicum VIII. Galliaë regem ad ferendam afflictis opem est cohortatus: qui gemino exercitu profecti (1147.) Græcorum potius insidiis, quàm Barbarorum armis utroque multati, patriam re infecta repetierunt. (1149.) Manuel enim Comnenus Imp. Orientis, præter alia indigna, farinae, quæ Latinis in commeatum cederet, calcem miscuit, quâ multi perierunt. Balduinus obiit 1162.

Almaricus Balduini Frater (ob. 1173.)

Balduinus IV. Filius. Quo regnante Cruciatî celebrem de Saladino Ægyptio triumphum egerunt. (A. eodem.) Mox tamen ab ipso pene internecione deleti sunt. (A. 1180.) Balduinus alteri ejus nominis, suo ex sorore nepoti regnum reliquit moriens. (An. 1185.)

Balduinus V. Eodem anno & capeffivit regnum, & fato reliquit.

Guido Parens Balduini V. à Saladino, qui diffidiis, inter ipsos Christianos tum subortis in rem suam strenuè uti novit, regno ac libertate exutus est. (An. 1187.)

Accisis hoc modo Christianorum in Syria rebus succollare tentatum deinceps est à Friderico I. Barbarossa Imp. (A. 1189.) qui mediò victoriarum cursu extinctus est, cum in Cydno Ciliciæ amne, qui jam olim Alexandrum Magnum vitâ penè multaverat, senex corpus lavaret. (A. 1190.) Haut multò meliore fortuna usi sunt Philippus Augustus Galliaë, & Richardus Angliæ reges. (An. eod.) Itaque regnum, quod concors Germanorum & Gallorum virtus restituerat, Christianorum potissimum discordiâ dissipatum est.

5. *Armeni* obedientiam Pontifici Innocentio III. jurarunt. (An. 1215.)

6. Innocentius IV. Dominiconos Turcis & populis etiam septentrioni subiectis Christi leges suadere iussit (1245.)

7. *Tartarorum* Rex cum plurimis suorum sacro fonte tinctus est, operam navantibus Dominicanis atque Fratribus minoribus vulgò Franciscanis. Sub Nicolo IV. P. P. (An. 1289.)

§. III.

Persecutiones.

1. Waldensium, Albigenium, & Arnaldistarum persecutionem conjicere licebit ex iis, quæ de hæresibus dicuntur §. 5.

2. Imperatorum persecutionem discas ex eodem paragrapho. Noveris enim his schismatibus potissimum nobiles Germaniæ Episcopatus, Monasteria, Collegia, aliæque Ecclesiastica loca redditibus suis esse exuta, aut magnam partem multata iis bonis, quæ majorum pietas ad divinum cultum largiter contulerat. Ejecti etiam Episcopi, atque monachi, quibus Imperatorio Schismati contra summum Pontificem subscribere religio erat; magnamque histurbis labem passa cum morum pietas, tum disciplinæ Ecclesiasticæ, Monasticæque vigor, ac demum melior eruditio Ecclesiæ tantopere proficua ac necessaria.

§. IV.

Doctrina, ac Disciplina.

Q. I. *Quis tum temporis fuit Doctrinæ Ecclesiasticæ modus?*

R. Non est hic opus dicta dicere, téque iterum docere, Dogma ipsum Ecclesiæ vicibus obnoxium nunquam fuisse; nihilque vitij unquam

contraxisse : id tamen noveris, modum ac rationem Dogmata Fidei explicandi alium atque alium extitisse, pro re nata, atque ævi & ingeniorum diversitate.

1. *Sacræ Indulgentiæ* etsi dudum & à primo ævo Ecclesiæ familiares fuerint, ad calcem tamen seculi undecimi evasere solemnes. Urbanus enim II. PP. Conciliò Clermontanò (A. 1095.) classicum ad Bellum sacrum canens, ut scribendi militis affatim foret, pœnitentiam Ecclesiasticam (qua de doctus es suprâ Cap. I. §. 4. Q. 10.) remisit seu *indulxit* omnibus, qui sacram hanc militiam essent secuturi, aut eam sequentibus opem laturi. Imperatæ insuper ad conciliandam Numinis gratiam preces, aliæque id genus pia opera. Dictu difficile est, quanta hominum, imò populorum vis in has Pontificis sancti leges concesserit. At cum Christianorum signa victricia in Terram sanctam essent illata, & expeditio iterum iterumque adornaretur, tum verò nemo omnium fuit, qui non pio aliquo vestigali ac precibus redimeret pœnam Ecclesiasticis legibus alias sibi subeundam. Bonifacius deinde VIII. (An. 1300.) præcipuas has indulgentias anni *Jubilæi* centesimo quovis anno reversuras promulgavit, Illisque earum copiam fecit, qui Romam tenderent sanctorum Apostolorum Petri & Pauli sacralipsana coram veneraturi. At cum paucis daretur id ætatis attingere, Clemens VI. PP. an. 1342. quinquagesimum annum Jubilæum esse jussit; ac demum Paulus II. vel Sixtus IV. vigesimum quintum sub an. 1470.

2. Seculo undecimo *Theologia Scholastica*, cui jam olim prælusit S. Joannes Damascenus, pedetentim in facilem hanc atque utilissimam methodum est redacta, (An. 1070.) S. Lanfranci, sanctique Anselmi primùm opera in Academia Cænobii Beccensis. Longè verò uberius idem argumentum prosecutus est Petrus Lom-

Lombardus, qui de omni Theologico, Fideique dogmate sanctorum Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine coëgit, indeque *Magister Sententiarum* cum laude vocatus est. Fuit is gente Italus patriâ Novarinus, (An. 1160.) Episcopus verò Parisiensis, qui primus in illa Academia Gradus honoris literarii constituit in Theologia, Baccalaureatum, Licentiatum, & Doctoratum. Ultimam negotio manum adinovit tandem S. Thomas Aquinas *Summam Theologicam* scribens (1274.) cujus ingenium est oppidò admirandum. Ingentis porrò beneficii locò semper habenda est Scholastica ejusmodi Theologia; Ante enim istam si quis decem, & viginti etiam annos studendo decoxisset, tam certam planamque rerum Theologicarum notitiam vix hausit, quàm certam & expeditam nunc obtinet, qui vel quinque tantùm annos eidem scientiæ donaverit.

3. *Juris Canonici* regulæ jam olim quidem seculò septimò collectæ fuerunt à Dionysio Exiguo Abbate Romano D. Benedicti: seculò verò duodecimò efflo-ruere per *Gratianum* Monachum Benedictinum Bononiæ, ibidemque Professore. Hic nobile illud *Decretum* edidit (A. 1151.) Gradusque Doctoralem & Licentiæ instituit auctoritate Eugenii III. PP.

Q. II. *Audio hæreticos comminisci, Confessionis tribunal primùm ab Innocentio III. statutum fuisse?*

R. Mentiuntur id quidem: sed hujus loci non est eos refellere nisi uno unico historico argumento. Græci & semper usi sunt, & hodièque utuntur hoc mystico tribunali. Nôsti verò dudum ante Innocentium III. schismate suo à Romana Ecclesia defecisse: Quapropter non ab Innocentio primùm potuit esse decreta Confessio.

Q. III. Queruntur alii de Theologia Scholastica?

R. Enimvero, cum Galli Constantinopolim expugnassent, allati primum in Franciam sunt Libri Aristotelis, antè hic terrarum ignoti. Hos quidam avidè amplexi iisdem etiam abusi sunt, nihil Theologici dogmatis audire dignati, quod non probasse Aristoteles videretur. Et rigidâ etiam medicinâ opus erat huic morbo. Nam vigil summorum Pontificum cura Aristotelis libros sanè rogo addixit, mandante Gregorio IX. (An. 1233.) cum jam antè Concilium Parisiense an. 1209. eadem in illos severitate animadvertisset. Cum ecce commodum adest mirus ille Doctor S. Thomas Aquinas, qui lucubrationibus suis tantam Aristoteli gratiam conciliavit, ut omnibus meritò in deliciis sit.

Q. IV. Ordo postulat, ut de disciplina Monastica seu religiosa verba facias.

R. Angusto filo tibi delineabo, quinam Ordines religiosi hoc ævo nati fuerint.

1. *Cluniacense* fuit Monasterium in Burgundiæ Ducatu S. Benedicti Legibus stans (A. 1000.) Id plurima non per Europam solum, sed & per Asiam, Constantinopoli quoque, Monasteria construxit, aut jam dudum constructa in fœdus adduxit sanctioris disciplinæ. Quin nullus fuit Christianorum Principum, qui non huic Congregationi sociari, bonorûmque spiritualium particeps fieri desideraret, summæque gratiæ locò haberet. Id quod ipsi Orientis Imperatores humiliter rogârunt.

2. *Camaldulenses*. S. Romualdus Ravennas Benedictinus Monachus singulari zelo novam coloniam deduxit, (sub An. 1000. vel 977.) sub regula antiqua, in campum Malduli, datâ suis veste candidâ. Ipse ad superos abiit an. 1027.

3. *Val-*

3. *Vallumbrosani*. S. Joannes Gualbertus vir nobilis cum hostem, eum qui germanum ejus fratrem ferro extinxerat, diu ad vindictam & necem quæsisset, in inermem tandem offendens ipsa Parasceves die, stridum jam ensen inhibuit, vitæque hosti gratiam fecit, decussatis in crucis formam manibus eam petenti. Ex itinere divertit Joannes in obvium forte templum; eique Crucem flexo poplite salutanti Christus è lignea icone flexa vicissim cervice annuit. Tactus igitur favore Numinis Gualbertus Divo Benedicto sacramentum dicit, hancque *Vallis Umbrosæ* Congregationem excitat. Obiit post annum 1063.

4. *Cartusienses* à S. Brunone instituti (A. 1086.) quibus hoc nomen obtigit à Cartusii asperis montibus, ubi primam suam eremum designarunt.

5. *Cistercienses*. S. Robertus Abbas Molismensis Benedictinus, conditò novò cænobiò Cistercii in Gallia, cum lecta suorum manu in illud migravit, rigidiorémque Regulæ Benedictinæ usum auspicatus est. (1098.) Cui cum se devovisset S. Bernardus post annos ferè aliquot & viginti latissima eidem incrementa addidit. Hi multò post tempore Grysei, inde albi coloris vestem sumserunt.

6. Equestris Ordo S. Joannis seu Hospitalariorum Jerosolymâ expugnata institutus. (An. 1099.) Hi Rhodo insula deinde An. 1310. occupata dicti sunt equites Rhodii, vulgò Rhodiser-Ritter. Inde pulsi à Turcis an. 1522. A Clemente VII. & Carolo V. Imp. & Hispaniæ rege Maltam insulam Adriatici maris obtinuerunt A. 1530. hodièque Equites de Malta, *Maltheser-Ritter* dicuntur.

7. *Templarii* instituti à Balduino II. Hierosolymorum rege eò potissimum, ut itinera in Palæstinam peregrinantibus tuta servarent. *Templarii* dicti, quod Jerosolymis prope templum habitarent. Hi cum succedente tempore in enormi

vitia declinâssent: Clemens V. PP. auditis per omnes provincias millenis testibus, desperataque emendatione eos sustulit. An. 1311. in Concilio Lugdunensi.

8. Equestris Ordo B. *Mariae* Teutonicus (Teutsch-Herren) Jerosolymis à nobilitate Germanica constitutus ad peregrinos, maximè è Germania, tectò recipiendos An. 1191.

9. *Præmonstratenses* à S. Norberto Sanctis in Diœcesi Colonienfi oriundo, qui cum 12. sociis in eremum *Præmonstrati* secedens hanc vivendi normam elegit, sub Regula S. Augustini, quam ratam habuit Callist. II. (1120.) Obiit an. 1134.

10. Ordo SS. *Trinitatis* à S. Joanne de Matha ad redimendos Christianos è Barbarorum captivitate, confirmatus ab Innocentio III. (A. 1198.)

11. *Minoritarum* à S. Francisco, qui Assisi in Umbria natus an. 1182. misso rebus paternis nuncio duodecim ejusdem animi viros in suam sententiam adduxit, an. 1208. regulam scripsit, quam probavit Innocentius III. in Concilio Lateranensi. (A. 1215.) Cælos petiit S. Franciscus A. 1226. Rigidiorém deinde normam ligneosque calceos amplexi sunt hi, qui jam *Franciscani* apud nos audiunt. an. 1419. At *Cappuccinorum* institutum à Matthæo Bascio, seu Barcio profectum est an. 1525. & à Clemente VII. confirmatum an. 1528.

12. Ordo *Dominicanorum*; seu *Fratrum Predicatorum* à S. Dominico. Qui è Gusmanorum in Hispania nobili gente Canonicus Regularis Oxoniensis, Inquisitor à Pontifice designatus in Albigenes hæreticos, Ordinem contra eosdem instituit sub regula S. Augustini, probatum ab Honorio III. (A. 1216.) Obiit ipse an. 1221.

13. Ordo B. *Mariae V. de Mercede redemptionis captivorum* à S. Petro Nolasco, S. Raymundo de Pennafort, & Jacobo I. Arragoniæ rege institutus

(A.

(A. 1223.) sub regula S. Augustini, à Gregorio IX. confirmatus est. 1235.

14. *Carmelitarum*. B. Albertus Patriarcha Hierosolymitanus regulam edidit Monachis in montem Carmelum congregatis sub an. 1210. confirmatam ab Honorio III. (A. 1226.) Simon quidam Anglus hujus familiæ Asceta piissimus Scapulare à B. Virgine cælitus accepit an. 1254. Cui concessi divini favores cum latè increbrescerent, Sodalitio hoc nomine instituto largas Indulgentias addidit Clemens X. PP. An. 1673. S. Theresia primùm feminas inter severiorem disciplinam instauravit, quam mox etiam viri amplexi sunt A. 1562. dicti hodie Carmelitæ discalceati.

15. *Servitarum*, seu Ordo Servorum B. V. Mariæ (A. 1233.) à septeni Mercatoribus Florentinis.

16. *Cælestinorum* à S. Petro de Morono, (A. 1270.) qui summo Pontificatu se spontè abdicavit, cum Cælestini V. nomine eundem gessisset. an. 1294.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Quæ hæresis Seculum undecimum turbavit?*

R. Una præ ceteris *Berengarii*. Hic Turonis in Gallia natus petulantis ingenii adolescens admonendus sæpè à magistro fuit, ut ne à regia via diverteret. Andegavis primùm spargere virus cæpit, (A. 1044.) docens parvulos non baptizandos, in SS. Eucharistia Carnem Christi non reapse præsentem dari, nec panis substantiam in Corpus Domini transire: in quo eum strenuè sequuntur Lutherani, & Calviniani. Conjugiis quoque repudiatis promiscuam Venerem docebat obscænissimus bipedum. Damnatus à Leone IX. in Concilio Romano (A. 1050.) iterum ac tertio ejurata hæresi semper in antiquam silvam rediit: dum tandem scelerum poenitens, (A. 1083.) missò rebus

bus humanis nunciò , melioribus fatis concessit,
(1088.)

Q. II. *Dic etiam de Schismatibus.*

R. I. Quid Michaël Cerularius ad propagandum Græcorum Schisma machinatus fuerit seculo undecimo, alibi habes cap. 4. §. 5.

2. Grave seculo duodecimo schisma exarsit *Sacerdotium* inter & *Imperium*, sive inter Pontifices & Imperatores. Id quo pacto contextum fuerit : paucis accipe. Ab aliquo jam tempore soliti fuerant Imperatores Episcopo quopiam aut Abbate defuncto designare successorem, aut saltem nullum agnoscere, nisi à se eò dignitatis promotum. A sic designatis ut sacramentum sibi dicerent, exigebant; tuncque iis possessionem, usumque Bonorum temporalium tradebant. Priores quidem Imperatores hoc fecere modestè & æquè ; cum enim Ecclesiæ bona temporalia accepissent à principibus, eorumque liberalitate, iustum videbatur ab Ecclesiarum Prælati aliquam deponere fidelitatem erga principes. At posteriores, ut fieri amat, paulatim recti orbitam sunt transgressi ; nam, ut dixi, Episcopos & Prælatos ipsimet designarunt, deinde Capitulis eligendi libertate ; & administrationem bonorum illis haut concesserunt prius, quam sacramentò dictò, & persæpe ingenti pecuniæ vi adnumerata ; qua accepta concessa est administratio, inque concessionis signum traditum pedum episcopale, & episcopalis annulus : atque hæc concessio & traditio dicta est *Investitura*. Henricus præsertim quartus hoc nomine regum Germaniæ, Imperatorum verò tertius turpiter quasi venales habuit Episcopatus atque Abbatis. Hæc omnia pugnant cum Legibus Canonicis seu Ecclesiasticis in Imperio receptis : & ingentia in Ecclesiam damna invehant ; cum Henricus nihil sollicitus de doctrina & pietate virorum, Episcopatus & Abbatis venderet ditiores marsupio præditis, utut pessimæ no-

tæ hominibus. Præterea non decebat Imperatorem Investituram per annulum & Baculum dare; cum per hæc insignia Ecclesia ab antiquis temporibus indicare voluerit potestatem *spiritualem* Episcoporum, quam tradere Episcopis neutiquam erat Imperatoris, Principis nempe laici.

Gregorius itaque septimus Pontifex Maximus, huic malo necessarium clavum fixurus Henricum quæ epistolis, quæ legationibus admonitum, cum semper saniora promitteret, ac semper fidem falleret, tandem exterrere tentavit, Consiliariis ejus, qui causa videbantur mali, anathemate perculsis (A. 1074.) Rex bello Saxonico perfunctus Wormatiam evocat suarum partium Episcopos, quibus dignitates vendiderat, ipsæque cum iis facinus designat inauditum. Concepta enim formula decernunt, Gregorium VII. Pontificem Maximum loco ac Pontificatu movendum. Hoc comperto Pontifex Henricum à Christianorum societate submovet coacto Romæ Concilio. (A. 1076.) Proceres Germaniæ indignè ferentes Henrici impium factum eidem excommunicato renunciant, eumque diademate exuendum pronunciant, nî quamprimum Pontifici reconciliatus, & Ecclesiæ in gremio susceptus denuo fuerit. Is ergo Italiam petit: nudipes, funeque è collo suspenso à Pontifice delicti gratiam flagitat, vulpémque indutus omnia sancta spondet, *Investituris* cedit, pactaque solemnī sacramento roborat, sanctus Pontifex, quem ingenium viri minime latebat, dum sacris operaretur, divisâ hostiâ sanctâ partem ejus prehendit DEUM precatus, ut subita morte ipse periret, si quid in se culpæ esset. Partem alteram porrexit regi cum dicto; fac ergo, fili, si placet, quod me facere vidisti, si te innocentem nōsti. Quod tamen ille renuit. Redux in Germaniam focci habito jurejurando antiquum peccatum peccat. Proceres eum regno cecidisse declarant, sublecto Rudol-

Rudolpho Sueviæ Duce in Imperatorem. At Henricus cum aliis suarum partium proceribus in Ecclesias Romano Pontifici fideles grassatur; Rudolphum in pugna occidit; Guibertum Antipapam suscitatur (A. 1080.) dicto ei nomine Clementis III. Romam occupat: pulsus tamen inde à Roberto Guiscardo è Normannis Siciliæ & Neapolis Duce. Vixit deinceps atrox hoc schisma sub Pontificibus Victore III. Urbano II. Paschali II. & Gelasio II.

Calixtus demum II. evicit, ut Henricus V. Rex Investituris cesserit, agentibus ipsis Germaniæ principibus, atque in solemnibus comitiis Wormatiæ subscribentibus. (A. 1122.) Id quod Concilium œcumenicum Lateranense I. perenne esse iussit. (A. 1123.)

Q. III. Quæ hereses duodecimi seculi?

1. *Henriciani* ab Henrico quodam in Aquitania, quin & in Germania Rhenana suscitati Baptismum parvulorum averfabantur (A. 1116.) & morem gerere magistratibus, præsertim Ecclesiasticis detestabantur. S. Bernardus eos confutavit.

2. *Petrus Abaelardus* Gallus (A. 1130.) Dialectica præsertim disciplina probe subactus. Commendata ejus doctrinæ fuerat doctissima ævi sui virgo Heloïssa, Græcæ, Hebraicæ & Latinæ, præter multas scientias gnara, quam ille turpiter seduxit. Cum nimium indulgeret subtili ingenio, in absurda quædam de rebus Divinis, sanctissimæque Trinitate incidit. S. Bernardus datâ operâ erroribus ejus dicam scripsit; quos & Innocentius II. PP. damnavit. Abaelardus tamen opinionum suarum minimè pertinax easdem & ipse suomet calculo proscripsit, ac monachum Cluniacensem indutus reliquum vitæ sanctus exegit. A.

1142,

3. Ar.

3. *Arnaldus* Brixinensis Abaelardi quondam discipulus, homo verbosus jugique impatiens, cum de Baptismo perperam sensit, tum maximè plebem Romanam, aliasque in Pontifices & Episcopos armavit (A. 1138.) Lividis enim oculis videbat, Ecclesiam prædiis temporalibus frui: hinc jactabat, Sacerdotes, Episcopos, ipsúmque Pontificem nonnisi Eleemosynis, stipe, ac velut mendicatò vivere debere. Profectò cæco populi furentis impetu non Clericorum modò sed & nobilium multa prædia ædésque direptæ sunt, latiùs indies crescente insaniâ. Donec Friderici I. Imp. jussu A. 1155. ferali rogo exustus interierit.

4. *Petrus Waldus* è Waldensi (A. 1159. oppido Lugdunensis agri, audiens ex Evangelio legi: *vende omnia, & da pauperibus, & sequere me*; falsò auguratus est, & indoluit, hanc Christi doctrinam nemini hodie observari; cum etiam Cœnobia bonis temporalibus fruerentur. Itaque bona sua ipse abjicit, idémque aliis persuasum it. Non pauci è civibus, multi è gente rustica in ejus sententiam pedibus iverunt. Hactenus sanctum quid sapere videbatur Waldense hoc consilium: at non diu fuit, cum se orci dolus proderet. Hi enim, è civibus rusticisque mixtus numerus Pontificem conveniunt, ut sibi pro concione ad reliquum populum dicendi copiam faciat, petunt. Repulsam à Pontifice, ac meritò passi, indocta ac rudis turba, insuper habito summi Pastoris interdicto ipsimet suo Marte pagos & provincias obeunt, ac Evangelium (si superis placet) prædicant. Neque hîc stetit temeritas. Decimas Ecclesiæ pendendas negant. Confessiones audire, aliâque Sacramenta ministrare non ad solos sacerdotes, sed ad omnes ac quosvis laicos pertinere contendebant. Sacra, aras, imagines, templa &c. impiè simul ac rusticè ridebant, aut calcabant: Summo Pontifici à nemine obtemperant

randum, neque Episcopos audiendos esse seditiosè decantabant. Alexander itaque III. nihil ultra cunctandum ratus, diris Ecclesiasticis omnes devovit, ac Fridericus Imperator Majestatis reos damnavit. Vario nomine hi venerunt hæretici; dicti jam Catari, jam Cataphrighi, modò Picardi, modò Boëmi &c. multasque deinceps ex se hæreses infelici fecunditate genuerunt. Ac vides planè Lutheranorum & Calvinianorum, & Zwinglianorum *puram*, videlicet, *doctrinam* cum Waldensium egregiis placitis ad amissim convenire. Desière quidem Waldenses illi, & hi, qui in Sabaudia montibus adhuc numerantur, Calvinipulcherrimo dogmati se addixerunt.

§. *Albigenses* à Waldensibus nati (A. 1176.) nomen traxere ab Alba civitatula vicina Tolosæ in Occitania (*Languedoc*) ejusdem farinae somnia cum Waldensibus somniarunt, ac sancta Ecclesiæ Sacramenta præcipuè exhibilarunt. Hi armis etiam rem agentes à sacro Dominicanorum Ordine doctrinâ impugnati, à Comitibus Montforti Marte oppressi sunt, classicum in impietatem canente Innocentio III. (An. 1213.)

Q. IV. *Nullum extitit hoc duodecimo seculo schisma?*

R. Haut levè *Sacerdotium* & *Imperium* inter grassatum est Schisma, Italiae præsertim funestum: quod per transennam aspicere potes suprà hoc ipso cap. §. I. in Pontifice 177. Gregor. IX.

Q. V. *Seculi decimi tertii Hæreses quot, qualésve fuerunt?*

R. Fuere aliquot; sed exigui nominis. Notissima est *Flagellantium*. Primum quidem (A. 1260.) incescit homines pius quidam ardor peccatorum suorum poenas à se ipsis exigendi: visæque sunt passim hominum turmæ terga sua flagris certatim demulcentium, nec plebejæ tantum for-

tis,

tis, sed & majoris subsellii. Mox verò cum id finè lege, sine modo fieret, aditus patuit superstitioni, inde etiam hæresi. Ausi sunt enim jactare, nemini uni peccata indultum iri, qui non Flagellantium se turbæ adjunxisset; aliæque à Waldensium erroribus non multum abludentia venditârunt. Transiit insanum hoc cæstrum, & afflavit etiam Germanos, Hungaros, Bohemosque (A. 1346.) Clemens verò VI. eodem tempore sectam extinxit.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. Dic viros illos, quibus sua laus seculo præcipuè undecimo constitit.

R. Universo hoc trium seculorum tempore plurimi tam monastici ordinis, quàm etiam Canonici egregiam scientiæ laudem tulerunt, Theologiæ nimirum, Juris Canonici; at præsertim Historiæ sincera traditione. Paucissimos ex omni numero legam.

1. S. *Gerardus* Hungarorum Apostolus, is est autor Mariam Cælestem Virginem dicendi vulgatò jam in gentes verbò *Dominam nostram*; initio seculi undecimi. Obiit (An. 1047.)

2. S. *Lanfrancus* Pantavinus Monachus Becensis Benedictinus, ejusdémque cænobii Academiæ Professor, demum Archipræsul Cantuariensis in Anglia A. 1070. (ob. 1089.)

Ejus lucubrationes luci commissæ sunt à P. *Luca Dacherio* Benedictino Gallo. An. 1648.

3. B. *Petrus Damiani* Ravennas, monachus Benedict. Congregationis Avelanæ: Pontifici summo tantis in deliciis fuit, ob egregiam doctrinam, invictumque in negociis conficiendis studium, ut suum

oculum, atque dextram eum diceret. (Ob. 1072.)
Cujus Opera vulgavit priore seculo Constantinus Ca-
jetanus Abbas Casinensis Benedict.

4. *B. Hermannus* Contractus dictus, quod à pri-
ma ætate membris omnibus captus esset. E comiti-
bus Veringensibus in Suevia monachus Benedictinus
Augiæ Divitis (*Reichenau*) Historiæ, Poëticiæ, Astro-
nomiæ, Musiciæ, Linguarum etiam Græcæ, atque
Arabiciæ peritissimus: quam omnem eruditionem a
B. V. Maria potissimum hausit, cujus honori etiam
composuit melos illud tantopere laudatum, quò anti-
phona *Salve Regina* concinitur ab Ecclesia (Ob.
1054.)

5. *Guido Aretinus* Monachus Benedictinus, Mu-
siciæ verè parens dicendus, qui scalam illam excogita-
vit: *Ut, re, mi, fa, sol, la.*

6. *S. Anselmus* Burgundus Academiae Beccen-
sis Benedictinæ post S. Lanfrancum Professor, dein
Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia. Obiit An.
1109. Ejus profundissima scripta edidit P. Gerberon
Monachus Benedictinus Gallus an. 1675.

Q. II. *Perge ad seculum duodecimum.*

1. *B. Rupertus* Tuitiensis Abbas Benedictinus,
ab ipsa Alma Virgine summâ doctrinâ exornatus.
(1135.)

2. *S. Bernardus* Abbas Clarævallis. Cisterci-
ensem Benedictini ordinis reformationem feliciter
propagavit. Hæreticos suorum temporum omnes
confutavit. (1120.) Guilielmum Aquitaniæ Ducem
virum ferocis animi, & schismatis fautorem fregit, dum
eidem, ad ecclesiam properanti, cum SS. Eucharistia
manu prægestâ obviâ ixit. Quo facto, gravi que S.
Bernardi voce ita tactus est Dux, ut non solum ejus
pedibus sese affuderit, sed æneam nudæ carni inducens

loricam maximi ponderis, summo cum vitæ rigore
noxas suas expiavit. Obiit 1153.

Q. III. Qui seculo decimo tertio?

R. 1. B. *Albertus Magnus* insignem philoso-
phicarum maximè rerum scientiam à Diva Virgine na-
tus: Gente quidem Suevus è comitibus de Bolstat.
Dominicanæ familiæ Decus. Episcopatum Ratispo-
nensem an. 1259. susceptum paulò post abdicavit.
Ob. an. 1280.

2. S. *Raymundus* de Pennafort Barcinonensis
Hispanus, Quinque libros *Decretalium*, seu Juris Ca-
nonici collegit autoritate Gregorii IX. PP. a. 1230.
Obiit a. 1275. Familiæ Dominicanæ.

3. S. *Thomas* patriâ Aquinas. Quinquennis
puer oblatus Monasterio Benedictino Casinensi, literis
ac pietate imbutus, deinde B. Albertum Magnum Ma-
gistrum nactus est. Hic, cum sodales illuderent Tho-
mæ loquendi parcissimo, ac velut stupidum haberent,
& *Bovem* etiam dicerent, fertur dixisse Albertus:
Hic bos aliquando mugiet, ut terrarum orbis ejus voce
obstupescat. Theologiæ Scholasticæ unicus instaura-
tor, ordinisque Dominici unicus honor. Obiit A.
1274.

4. S. *Antonius* Patavinus seu de Padua. Cujus
mira nemini non nota. Ob. 1231.

5. S. *Bonaventura* Minoritarum Gloria. Ob.
1274.

6. B. *Alanus* Cisterciensis, ob eruditionem,
disputandique scientiam ab omnibus in admiratione
habitus, dictusque *Doctor Universalis*. Sub an. 1220.

7. *Hugo de S. Caro*, vulgò Hugo Cardinalis
Dominicanus *Concordantias* ita dictas in S. Scripturam
primus adornasse fertur. Obiit a. 1274.

8. *Joannes Duns Scotus* gente Hibernus Do-
ctor Oxoniensis in Anglia, dictus hodièque Do-
ctor subtilis. Minoritarum velut quidam sol. Obiit
an. 1308. Fabella est ea, quæ mentitur, illum

deliquiò animi fortè oppressum atque à suis præmatu-
rè tumulto mandatum coactum fuisse in ipso feretro
suamet membra depascere.

CAPUT VI.

*A Clemente V. 1305. & secessu Avenio-
nensi ad Leonem X. 1513. & Lutheri
Hæresin.*

§. I.

*Series Romanorum Pontificum à Clemen-
te V. ad Leonem X.*

Q. I. *Quis à morte Benedicti X. vulgò XI.
Pontifex summus est salutatus?*

R. 194. *Clemens V.* (A. 1305.) Cui nomen an-
te hac Bertrandi de Agutis: Gallus gente. In gratiam
Regis, tum & ob Italiæ intestinos motus in Galliam sese
recepit, Avenione Sedem constituens. Templario-
rum Equestrem ordinem abolevit. Spirare desit an.
1314.

195. *Joannes XX.* vulgò XXII. Gallus. Lu-
dovicum Bavarum Imp. Sacris interdixit, qui Antipa-
pam ei opposuit quendam Petrum de Corbaria Nico-
lai V. nomine. At is tandem Joanni PP. factus sup-
plex delicti gratiam impetravit (A. 1330.) Ipse Joan-
nes PP. diem suum obiit Avenione. (An. 1334.)

196. *Benedictus XI.* passim XII. Gallus. Or-
dinis Cisterciens. (An. 1342.)

197. *Clemens VI.* Gallus Benedictinus. Me-
morix ita tenacis, ut semel lectorum oblivisci nun-
quam potuerit. Quæ dos ei obtigit vulnere, quo
olim

olim in vertice capitis ictus fuerat. A Joanna Siciliae herede, & Comitissa Provinciae (Provence) Comitatum Avenionensem emto accepit. (A. 1347.) Vivendi finem nactus anno 1352.

198. *Innocentius VI.* Gallus. (An. 1362.)

199. *Urbanus V.* Gallus Benedictinus Romam tendit, eoque petentem Orientis Imperatorem Joannem Palæologum, & schisma ejurantem excepit. (An. 1369.) Obiit Avenione. (An. 1370.)

200. *Gregorius XI.* Hic è Gallia Curiam denuo Romam traduxit. (A. 1377.) Altero inde anno mortuus. (A. 1378.) Quæ translatio cum Gallos offenderet, Romanos contra de retinenda sede redderet sollicitos, semina in multorum animis peperit futuri schismatis.

201. Etenim nullum non lapidem movere Romani, quò Cardinales *Italum* eligerent futurum Pontificem. Damnati votis suis sunt electo *Urbanò VI.* Neapoli oriundo. Hic cum severius nonnihil ageret, id pertæsi tredecim Cardinales Gallici sanguinis Gebennam secessum faciunt, ac cum aliis tribus Italis Cardinalibus suas in partes tractis, omni jure ac moribus reclamantibus alium Pontificem eligunt Robertum Gebennensem, quem

* Clementis VII. nomine donant, atque in Gallias Avenionem transferunt. Ibidem anno 1389. extincto sufficiunt Petrum de Luna, nomine

* Benedicti XII. qui vulgò XIII. habetur.

Urbanus verò VI. diem extremum clausit an. 1389.

202. A Cardinalibus Romæ degentibus sacras infulas suscepit *Bonifacius IX.* Cui ex calculo graviter laboranti medici impiò consiliò suaserè, ut jacturâ castitatis morbum mortemque redimeret:

quod ille detestatus mortem in lucro numeravit (A. 1404.)

203. Cardinales ad electionem accincti jurejurando sese unâ omnes obstringunt, ut, quisquis ipsorum Pontifex designaretur, Pontificatu sese sponte deinceps abdicaret, si ad componendum Ecclesiæ schisma id Sacro Collegio, aut cuidam coacto Concilio videretur necessarium. *Innocentius VII.* consentientibus omnium votis expetitur. Hæc multò post mortuus. A. 1406.

204. Eodem quo prius modo à Cardinalibus electus est Angelus Corarius Venetus nomine *Gregorii XII.* Cum videretur Schisma ad Græcas ferè Calendas abiturum, Sigismundus Imperator ad illud tandem sopiendum omnem conatum adhibuit molestis itineribus totam pene Europam percurfans. Ipsæque Carolus VI. Galliæ rex favorem Petro de Luna, seu Benedicto Avenione sedenti negavit. Coetus verò ille Purpuratorum Patrum, coacto Pisis Concilio (A. 1407.) utrumque, & Gregorium XII. & Petrum de Luna datæ Fidei ac jurisjurandi admonet. Quod cum etiam Gregorius servare tergiversaretur, Pontificatum eidem abrogant. (A. 1409.) Demum ipse ille in Concilio Constantiensi fasces posuit an. 1415. Obiit an. 1417. Petro de Luna interim cedere nolente.

205. Itaque electus *Alexander V.* Ordinis Minorum S. Francisci. Vitæ finem imposuit an. 1410.

206. *Joannes XXI.* vulgò *XXIII.* Neapolitanus. Concilium Constantiense coëgit: ibi dicto Sacramento sponndit, se ultro cessurum, si id facerent etiam duo antipapæ Gregorius, & Benedictus. Fecit id Gregorius: Benedictus verò pertinax sententiâ latâ submotus est: Verùm Joannes, subeunte eum promissi poenitentia clam urbe Constantia elabatur, ope Frederici Austriæ Ducis. Sed tandem tamen, agente Sigis-

Sigismundo Imp. qui Concilio cum multis principibus aderat, sacram Tiaram sponte posuit. Benedictus verò seu Petrus de Luna in Hispaniam se recipere coactus à sententia dimoveri non potuit, adeò, ut duobus Cardinalibus quos in suis adhuc partibus numerabat, moriens præceperit, alium post se eligere. (A. 1424.) Id quidem illi non neglexerunt indito cuiuspiam nomine Clementis VIII. sed quem nemo vel oculo dignatus est. Atque hunc in modum extinctum est gravissimum schisma per Concilium Constantiense, cessionem Gregorii & Joannis Pontificum, ac demum Martini V. electionem A. 1417.

207. *Martinus* vulgò V. aliàs dicendus III. Hussitis sacrum bellum, sed sinistro Marte indixit, Defunctus anno. 1431.

208. *Eugenius IV.* Venetus Synodum Generalem Basileam indictam à Martino V. inchoavit. (A. 1431.) Ea cum Sessionem vigesimam quintam celebraret, Eugenius Apostolica autoritate eam edito decreto dissolvit, & Ferrariam, Italiae urbem transtulit (A. 1437.) Causa fuit, quòd Patriarcha Constantinopolitanus, ceterique Græci, qui ad Concilium istud properabant, componendi schismatis ergo, laboribus itinerum fracti in Italia subsistere maluerint, transcendendis ulterius alpihus impares. Concilii solutionem iniquo animo ferentes quidam Basileenses Episcopi in Eugenium PP. insurgunt, diem ei dicunt, audèntque etiam eo spreto Antipapam creare Amedeum è Sabaudia Ducibus, eumque

* Felicem V. salutare, editò insuper decretò, *Concilium esse supra Papam*: sed quod ab illegitima synodo profectum nullius unquam roboris habitum fuit. Amedeus suasu Galliarum regis, qui eundem primò nonnihil foverat, tendem pedum

dum malè arreptum ultrò posuit, sanctéque obiit anno. 1449.

Verùm Eugenius IV. peste Ferrariam invadente Concilium ulteriùs movit Florentiam (1439.) ibique præfente ipso Joanne Palæologo Orientis Imperatore Schisma à Græcis ejuratum est. Sanctus verò pontifex tot laboribus gloriosè perfunctus hominem exuit an. 1447.

209. *Nicolaus V.* Misit Æneam Sylvium, & Joannem Capistranum ingentis Zeli virum è Familia D. Francisci, qui Hussitis in Boëmia irent obviam. Constantinopoli in Turcarum potestatem redacta, (An. 1453.) Ingenti sumtu jussit Græcorum libros toto Oriente conquiri. Tùmque Græcæ literæ in Italiam migrârunt, doctique Græci Turcarum furorem declinantes ab hoc Pontifice largiter sunt excepti. Obiit an. 1455.

210. *Calixtus III.* antea Alphonsus Borgia Hispanus, Expeditionem in Turcas indixit, qua illi ab obsidione Belgradi ingenti cum clade depulsi sunt. (An. 1456.) Ad DEI opem contra Turcas evocandam præceperat horâ meridianâ pulsu æris campani populum ad orationem excitari: quod & mane ac vesperi factum. Indéque natus est pulsus Angelicus, seu devotissimus ille mos Dominam nostram ad campanæ sonum salutandi. Vixit Calixtus a. 1458.

211. *Pius II.* Is fuit Æneas ille Sylvius patriâ Senensis è Piccolomineorum prosopia. obiit an. 1464.

212. *Paulus II.* Venetus (1471.)

213. *Sixtus IV.* Italus Franciscani Ordinis è vita excessit an. 1484.

214. *Innocentius VIII.* dictus antè Joan. Bapt. Cibo, origine Græcus, patriâ Genuensis. (An. 1492.)

215. *Alexander VI.* antè Rodericus Borgia Hispanus. Juvenis adhuc non optima fuit morum

rum integritate : at Pontifex salutatus annum cum ageret 61. multa laboravit ad Ecclesiæ disciplinam stabiliendam aut restituendam, & ad Turcarum frangendos impetus nullis impensis, nullique labori perpercit. Ecclesiam amplissimis incrementis auctam vidit, detectis per Hispanos novi orbis insulis. Obiit an. 1503.

216. Pius III. Franciscus Tudeschius. Viginti septem modò diebus summo honore potitus.

217. Julius II. Monomachias, seu duella prohibuit excommunicatione in certantes constituta. Ob. A. 1513.

§ II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Quid incrementi accessit Ecclesiæ seculo 14.?*

R. 1. Clemens V. PP. (A. 1310.) Joannem de monte Corvino Minoritam cum potestate Legati ad Orientis plagas ire iussit, Tartaros, Indos, Æthiopas, aliæque Barbarorum nomina.

2. In regnum Congo, quæ Æthiopiæ pars est pertinaci soli subiecta, cum Lusitani suæ ditionis illud fecissent, Joannes Lusitanorum Rex petiit Christiana sacra propagari (A. 1385.) Quod fecit Urbanus VI. PP.

Q. I. *Quid crevit Ecclesia seculo 15.?*

R. 1. In Concilio Florentino Græci posito Schismate ad Romano-Catholicæ Ecclesiæ finem reversi sunt (A. 1439.) utut mox post Constantinopolitani ab ea defecerint. Cum Græcis unà fecerunt Armeni, & Jacobitæ. Solutò verò Conciliò missis Legatis sacramentum Romano Pontifici Eugenio IV. dixerunt Æthiopes an. 1442. Syri 1444. Chaldaei demum an. 1445.

2. Ferdinandus Castellæ Rex Granata *Maurorum* sede vi subactâ illos universos totâ Hispaniâ exegit. (A. 1481.) pauloque post Judæos ingenti numero exulare iussit.

3. Christophorus Columbus patriâ Genuensis Naturæ sagacissimus explorator, suspicatus ultra Oceanum, solem occiduum versûs, Orbem non esse terrarum vacuum, naves commeatum à Ferdinando rege obnixè rogat. His tandem impetratis vela facit tam faustis avibus, ut ingentes terrarum plagas detegeret, ac *novum* planè *Orbem*. (A. 1492.) Hoc comperto Summus Sacerdos Alexander VI. salutis tot populorum studiosus, Ferdinandum ad expediendam alteram classem excitat, eique copiam facit 180. *gradus longitudinis* Occidentem versûs procedendi. Mititur itaque Americus Vesputius Florentinus (A. 1497.) à quo etiamnum nomen ultimo huic orbis quadrantis *Americæ* hæret. Qui sinceram Fidei lucem his populis afferrent, electi ex omni numero sunt Benedictini monachi duodecim cum antesignano *Buelio* Abbate, & totius novi orbis primo Patriarcha. Legato Apostolico.

4. Similem potestatem Alexander VI. fecit Joanni II. Lusitanæ regi, pergendi Orientem versûs : qui Calecutum, aliâque Indiæ Orientalis loca sui juris fecit, ac deinceps etiam Brasiliam amplum Indiæ Occidentalis regnum Anthropophagorum. Firmandæ porro Catholicæ Fidei ergò Franciscani, deinde Dominicani in has oras deveni, summa contentione collaborârunt in gentibus illis ad mitiores leges componendis, quæ ab omni cultu alienæ ferarum vitam degebant.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Paucis absolve, quibus turbis obnoxia fuerit Ecclesia binis hisce seculis 14. & 15.*

R. 1. Wenceslaus Boëmiæ rex (A. 1380.) & Cæsar pulcro cognomine *Segnis* (der Faule) non leviter res Christianas afflixit, in Boëmia maximè: in Viros Ecclesiasticos sævus, sacrorum contemtor. Joannem Nepomucenum, qui Imperatrici à confessionibus erat, tetro carcere affectum Moldavâ demum fluvio mergi jussit, haut alia de causa, quàm quòd sacrilegè prodere nollet, quæ sibi ab Imperatrice in ipso sacro tribunali arcanè credita fuerant. Is sanctorum albo adscriptus est à Benedicto XIII. A. 1729. Hussitas impunè grassari, eorùmque vires invalescere ipse permisit, atque hinc unica causa fuit gravissimæ deinceps eorundem adversus Ecclesiam seditionis.

2. *Hussitæ* (A. 1420.) primipilo Joanne *Ziska* (is lumine utroque licet captus, militiæ tamen strenuissimus, ceterà crudelis animi nebulo fuit) Boëmiæ sacra loca foedè depopulati sunt. *Ziskæ* solemne fuit captivorum verticem manu tentare, quòsque è rasura capitis deprehendisset monachos aut Clericos esse, præacuto malleo, quem semper dextrâ præferebat, calvæ impactò necare. Is morti proximus suos jussit, ut pellem cadaveri suo detractam super tympanum extenderent, hostibus terrori futuram.

3. *Turcæ* Thraciâ sub jugum missa Pannoniæ imminebant, eodem impetu protrituri universam, nî Joannes Hunniades Corvinus Hungarici exercitus Archistrategus accerrimus militiæ rem Christianam sustentâset. (A. 1441.) Vertente nihilominus anno tertio Vladislaus Hungariæ, Poloniæ.

loniæque Rex cum universo exercitu interneccione deletus est. (A. 1444.)

In Oriente Imperio præter Græciam, Constantinopolim, & quasdam insulas vix quidquam supererat ditionum, omnia rapiente Barbaro: dum eadem fors Regiæ Constantinopoli obvenit, quæ capta est. A. 1453.

§. IV.

Doctrina, ac Disciplina Ecclesiæ.

Q. I. Constititne hoc ævô suus decor Ordini Monastico?

R. Constitit; id quod nullô negociô discas ex recens tunc natis sacræ Monastices familiis.

1. *Ordo S. Salvatoris* à S. Birgitta Daniæ regis filia, Ulphonis principis apud Suecos viri vidua conjuge institutus est (A. 1363.) & ab Urbano V. PP. lege sancitus (A. 1370.)

2. *Hieronymitanos* sub regula S. Augustini mereri docuerunt (A. 1374.) Petrus Fernandus Hispanus, & Petrus Romanus, annuente Gregorio XI. 1374.

3. *Eremitæ S. Hieronymi* prodierunt an. 1380. à Pio V. PP. deinceps ad pristinum vigorem revocati.

4. *Franciscanos* sic dictos seu Fratres minores *de observantia* severioribus his legibus constrinxit S. Bernardinus Senensis Minorita (A. 1419.) Minoritæ verò deinceps dicti sunt *Conventuales* S. Francisci.

5. *Bursfeldensis* Congregatio à Joanne Rodio Abbate Benedictino convocata est, atque è multis Cœnobiis per Westphaliam, reliquàmque ad Rhenum & Vesaram Germaniam coacta an. 1435.

6. S. *Franciscus* Paulā Italiae loco oriundus, discipulos & alumnos suos, quos autoritate Sixti IV. conscripserat (A. 1474.) *Fratres Minimos* dici, atque humilitatis præcipuam curam habere iussit. Virorum sanctissimus, nullique mirè gestorum gloriā secundus immortalem vitam auspicatus est an. 1507. Cujus sacrae Exuviae, nullam adhuc labem à putredine expertæ, cefferunt furori Calviniano, qui flammis sanctorum memoriam atque ossa deletum ibant an. 1562.

7. *Moniales de Conceptione* B. Mariæ V. Toleti in Hispania suscitatae a Beatrice de Sylva nobili Lusitana. (A. 1484.) Quod ratum habuit Innocent. VIII. easque Virgines Cisterciensibus, ac Legi Benedictinae subdidit. (A. 1489.) Post verò in S. Francisci castra transierunt. (1494.)

§. V.

Hereses & Schismata.

Q. I. Schisma Sacerdotii atque Imperii seculo decimo quarto extitisse dixisti; qualenam illud & unde?

R. Nempe Pontifices quosdam inter & Ludovicum Bavarum Cæsarem. Henrico VII. vita functo Germaniæ procures, hi, quos, cum optandi Cæsaris penes ipsos stet potestas, Electores dicunt, in duas abiēre sententias, (A. 1313.) his Ludovicum Bavariæ Ducem Augustum salutantibus, illis Imperii fasces Friderico pulchro Austrio deferentibus. Ultróque rerum summam ad se pertinere putante, ventum ad arma est (A. 1314.) atque pertinaci marte de corona certatum. Decretoriā demum pugna in Bavaria commissā (A. 1322.) superior Ludovicus Schwepermanni Strategi sui virtute Fridericum Austrium non regno solum, sed & libertate multat; quem triennio custoditum
non

non antè dimittit, quàm omni in Imperium jure cessisset. A. 1325. Hæc inter summus Pontificum Joannes vulgo XXII. ratus, diuturno usu, & ab antiquis petito jure suarum partium esse, & coronare Cæsarem ab Electoribus dictum, & eundem confirmare, & ortam in Electione litem decernere, jussit utrumque & Ludovicum, & Fridericum fascibus interim positis suam summi Pontificis sententiam expectare. (A. 1324.) At Ludovico durum videbatur diadema missum facere, antagonistâ in ordinem jam ferè redactâ: neque adeò dubitabat Pontificis mandata insuper habere. Non tulit id Pontifex, sed die eidem dicto Ludovicum à Christianorum societate extorrem facit. Hac sententiâ commotior Ludovicus Romam (A. 1328.) petit (à qua tum longè agebat Pontifex Avenione moratus) Petrum *Corbarium* infaustis, illegitimisque Infulis donat, Papamque dici jubet Nicolaum V. Obiit dein Joannes PP. (A. 1334.) Ludovico in sua sententia permanente. Benedictus XI. mitis ingenii Pontifex anathemate soluturus Ludovicum videbatur, nisi id cum Ludovici vel potius satraparum ejus & Legatorum inconstantia, tum Galli quidam intervertissent. Itaque nihil actum. Quin Clemens VI. priorem sententiam innovavit. (A. 1346.) Atque hoc loco res erant, cum anno subeunte Ludovicum subita fata auferunt.) A. 1347.) Qua morte & Caroli IV. Lucelburgici Boëmiae Regis in Imperatorem electione extinctum est gravissimum illud schisma.

Q. II. Ede jam hæreses, quas seculum 14. & 15. tulit.

R. I. Primas hic tenet Joannes *Wiclef*, superbus in Anglia Academia Oxoniensis (Oxford) Theologus. Cum Præfecturam Collegii Cantuariensis invaderet, quæ solis Monachis debebatur, sententiâ Archiepiscopi primum, mox Urbani V. PP. deturbatus

batus est. (A. 1370.) Auctus inde in rabiem coepit acheronta movere, ac virus emovere. Novit callidus homo & vafer ingenio animis quorundam magnatum illabi: Schisma etiam Avenionense, & perturbatæ id ætatis Angliæ res non parùm serviebant malevolo homini & ad turbas nato. Errorum ejus ingens est farrago: sed tu ex ungue leonem. 1. Christum reapse non subesse Mysticis speciebus. 2. Deum obedire diabolo debere. 3. Confessionem externam esse otiosam. 4. Principibus laicis adesse facultatem sacra divinaque definiendi. 5. Plebeiis integrum esse pro suo arbitrio castigare Dominos suos peccantes. 6. Religiosis institutis homines ineptos fieri servandis Dei jussis. Sanctos, instituendo disciplinam Monasticam, gravi piaculo se obstrinxisse. Nec viros religiosos Christianorum numero habendos antè quàm apostataverint. Imò Augustinum, Benedictum & Bernardum ultricibus gebennæ flammis teneri, nisi de monasticè constituta eos pœnituit. 7. Academias, studia, gradus diaboli negotium esse. 8. Imperatores & Principes diabolo manus dedisse, cum Ecclesias prædiis & facultatibus auctum ivere.

Tam infanda non potuerunt non à sanis mentibus damnari. Solum vulgus turbarum studiosum, & potentes quidam bonorum Ecclesiasticorum cupidi Wiclefi somnia utroque pollice laudabant. Verùm Academia Pragensis tunc ætatis ferè unica, editis solemnibus tabulis Wiclefum execrata est: (A. 1388.) quibus nomina sua atque sententias lubentes subscripsere Joannes Huss, & Hieronymus Pragensis.

Et Richardus II. Anglorum Rex (A. 1389.) ceterique qui eum exceperunt, exuri, æternisque tenebris mandari cum libros, tum Wiclefi doctrinam decreverunt. Qui Wiclefus infausam animam orco tradidit an. 1384.

Demum Concilium Constantiense nefandum dogma latius proscripsit: (A. 1414.) ipsúmque infustum Hæresiarchæ cadaver dudum tumulo mandatum refodi, redigique in cineres imperavit, pœnâ nempe hæreticorum.

2. *Joannes Huss* Academicus Pragensis Wiclefiana somnia in Boëmia suscitavit, suisque novis auctiora etiam reddidit, quæ ipse paulò antè damnaverat. Non fuit difficile Hussio impiè docere sub impio rege Wenceslao. Tum maximè cum gentes Saxonum, Bojorum, Polonorumque a Wenceslao in magistratu Academico gerendo spretæ civitatem verterent (A. 1409.) triginta, ut ajunt, millibus oëtiduò emigrantibus. Tunc enimvero regnare Hussius, tunc seditiosis concionibus (Sacerdotis enim munereungebatur) populi in se studium convertere.

Concionandi munere interdictus ab Alexandro (A. 1410.) & à Joanne XXIII. (A. 1411.) ad dicendam causam Romam vocatus, contempsit: diris Ecclesiasticis propterea jure devotus.

Concilium Constantiense diem dixit hæretico. Sed nullius bonæ rei sibi conscius latebras quæsit: donec Imperator Sigismundus commeatum (*Salvum Conductum*) dederit, quo tuto transire omnes Imperii terras Constantiam usque posset, vetito nihilominus, ne Constantiâ amplius discederet, insalutato Cæsare. A Concilio tamen commeatum nunquam impetravit. Constantiam appulsus impotenter se gessit, ut etiam in hospitio suo sacris operari sacrilegus mysta non horruerit. Monitus à Cæsare, ut palinodiam caneret, nî mallet rogo præda fieri, cuti suæ timens curru stramine onusto sese abdidit, fugamque tentavit. Verum ex ea retractus, Patrumque sententiâ sacerdotali officio exutus Potestati Judicum secularium traditus est, qui eum rogo addixerunt; itaque ductus est redimitus mitrâ papyraceâ, pictis in ea dæmonibus hac cum epigraphe: *Hæresiarcha*. (A. 1415.)

3. Hieronymus Pragensis, qui in promovendo errore strenuam operam Hussio addixerat, pœnâ focii percussus impium dogma valere iussit: sed mox relapsus eâdem & ipse interiit. (A. 1416.)

Q. III. Quis fuit demum exitus funestæ hæresis?

¶ Deinceps, ut amat hæresis, in partes abierunt Hussii sequaces: duas præcipuè.

1. *Thaboritæ* dicebantur, quibus puta, purâque Hussii doctrina cordi erat: id nominis nacti à castro *Thabor*, quod colli imminens tanquam seditionis suæ regiam duce Ziska constituerant.

2. *Calixtini*: qui hæc tantum quatuor capita prætexebant. 1. *Communione sub utraque specie esse prorsus ad salutem necessariam.* 2. *Dominium civile Ecclesiasticis esse abrogandum.* 3. *Concionandi munere omnes sine discrimine Christianos fungi debere.* 4. *Nulum publicum delictum condonari posse, etsi ex correptione gravissima mala nascerentur.* Concilium Basileense (A. 1431.) indulgit iis communionem sub utraque: modò ne dicerent planè necessariam, sed liberam cuivis permitterent. Qua facta sibi copiâ tres reliquos articulos ultrò expunxerunt, & in fidem Ecclesiæ Catholicæ recepti sunt. Felices, nî mox ad ingenium reversi pristinis erroribus se dedidissent.

Sigismundus verò Imp. Regnum Boëmiæ seditioso hoc numero refertissimum nactus, difficile & anceps bellum octodecim ipsis annis gessit ab an. 1420. ad 1438. quo anno bellis istis defunctus est, alterò post etiam vitâ.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. *Lauda mihi claros eruditione Viros seculô decimô quartô.*

R. Etsi ingens sit eorum exercitus, ex Ordine Cisterciensium, Minoritarum atque Dominicanorum, non tamen numerabo nisi binos.

1. *Franciscus Petrarca* Aretinus Thuscus in vitam editus an. 1304. mitiorum musarum in Italia restaurator extitit.

2. *Engelbertus* Admontensis in Stiria Abbas S. Benedicti Ordinis omni literarum genere cultissimus insignia edidit, multâque lucubravit de Philosophia, Historia, Ethica, atque Theologia. Ob. An. 1321.

Q. II. *Qui demum seculô 15.?*

R. Multò uberior hoc seculo doctorum seges, re-florescente in Europa doctrina atque è Græcia (captâ à Barbaris Constantinopoli) in Latium palàm migrante. En paucos!

1. *Alphonsus Tostatus* Doctor Salmanticensis Episcopus *Abulensis* in Hispania sacræ Scripturæ interpret omnium celeberrimus. Obiit A. 1454.

2. *S. Joannes Capistranus*, Franciscanus de Observantia adversum Hussitas, atque Turcas à Pontifice Legatus; non sanctitatis solum, sed & ingenii monumenta reliquit; ad meliora fata discedens an. 1456.

3. *S. Antoninus* Archiepiscopus Florentinus, è S. Dominici familia, scriptis clarissimus. (Obiit An. 1459.)

4. *Panormitanus* Juris Pontificii interpret nominatissimus. Is fuit Nicolaus Tudeschus Abbas Benedictinus, Episcopus Panormi in Sicilia. Quare & à Juris
pru-

prudentibus *Abbas* ut plurimum compellatur. (Ob. An. 1455.)

5. *Laurentius Valla* Romanus Patritius, Canonicus S. Joannis in Laterano. Elegantiarum Linguae Latinae sex libros condidit. Cetera mordacis ingenii atque stili. Diem obiit A. 1465.

Eruditione caput paullatim attollente, necesse fuit quam plures Grammaticae infudare egregios scriptores, quorum nonnullos paulò post prodam.

6. *Joannes de Turrecremata*, Dominicanus, Cardinalis. (Ob. A. 1468.)

7. *Thomas à Kempis* Canonicus Regularis S. Augustini: multa ad pietatem insigniter facientia scripsit, fato functus a. 1471. At Libellus de *Imitatione Christi* non ipsum autorem habet, sed *Joannem Gersen* Abbatem Vercellensem O. S. Benedicti.

8. *Joannes Picus Mirandulanus*, Mirandulae Dominus seu Princeps, Comes Concordiae. Nullo non doctrinae ac linguae genere imbutissimus. Annos natus non plus 24. Romae librum edidit (A. 1482.) nongentarum Thesium ex omni scientia & arte, eumque publico eruditorum certamini exposuit ita compositum, ut a communi Doctorum sensu abhorrerent pleraque, à Pico tamen cum omnium stupore invictè propugnata. Sed cum nonnulla illorum assertorum in regulas doctrinae Christianae paululum offendere viderentur, Innocentius VIII. PP. vetuit, ne passim ab omnibus legeretur ille liber: Pico nihil invito, qui eum Palaestrae tantum exposuerat disputationis ergo. (Obiit A. 1494.) summæ spei Juvenis annum agens 32.

9. *Joannes Trithemius* Benedictinus Abbas Spanheimensis, inde Herbipolensis, Poëtica, Historica, Philosophica, Mathematica, atque sacra doctrina

Urina neminem suo ævo superiorem habuit. Obiit an. 1516.

CAPUT VII.

A Leone X. 1513. ad Clementem XII. & præsens ævum 1733.

§. I.

Summi Pontifices à Leone X. ad ad Clementem XII.

218. *Leo X.* Joannes Medicæus. Sacrâ Tiarâ donatus anno 1513. Qui si quidpiam egisset censoriâ notâ dignum, id non tacuisset Lutherus, qui odiô plus quàm Vatinianô in sanctum Pontificem ferebatur. Hunc tamen atro carbone depingere non cessant mendaces hodie hæretici Luthero ipso pejores. Obiit A. 1521.

219. *Hædrrianus VI.* Batavus, præceptor olim Caroli V. Imp. (An. 1523.)

220. *Clemens VIII.* Julius Medicæus. Fœdus, quo se Francisco Gall. Regi, & Venetis junxerat, iniquius tulit Carolus V. Ejus sanè exercitus ex hæreticis Lutheranis nempe ac Zwinglianis potissimum conflatus, inscio quidem, ut fertur, Cæsare Româ, Pontificêque capto sacra omnia pessumivit, equis per templa ad ipsas aras stabulantibus, & feroci milite passim per vicos jactante: *Lutherus Papa! Lutherus Papa!* Redditus libertati pius Pater Carolum Augusto diademate redimivit. (A. 1530.) Henricum Angliæ regem diris devovit ob incestas nuptias, (A. 1533.) & turpem à Fide defectionem, Vixit an. 1534.

221. *Paulus III.* Alexander Farnesius. Juvenis ad vitia declinaverit, sed ad frugem rediens Cardinalitiam purpuram, ac Pontificalem demum tiaram meruit. Synodum œcumenicam ad componendas hæreses Tridentum convocavit, (A. 1545.) multisque pro Ecclesia laboribus immortalis est. (A. 1549.)

222. *Julius III.* Syros in Fidem recepit (An. 1553.) dein & Anglos cum *Maria* Regina à schismate resipiscentes (A. 1554.) Defunctus anno 1555.

223. *Marcellus II.* altero & vigesimo Pontificatus die rebus humanis valefecit. (A. eodem.)

224. *Paulus IV.* Joannes Petrus Caraffa Clericus Regularis ex iis, qui Theatinorum nomine celebres sunt. Doctissimus Pontificum primus vulgavit catalogum librorum illorum, quorum lectione interdicitur Christianis ob erroneæ doctrinæ virus in iis latens : eodémque anno ad meliora migravit. (An. 1559.)

225. *Pius IV.* Joannes Angelus Medicæus. Hic finem imposuit Concilio Tridentino (A. 1563.) idémque sua autoritate stabilivit (A. 1564.) Animam deinde reddidit. An. 1565.

226. *S. Pius V.* Bononiensis, familiæ S. Dominici. Pontifex salutatus an. 1566. Elisabetham Angliæ reginam ad hæresin reversam anathemate perculit. Ejus auspiciis & precibus Turcæ ad Naupactum maritimo ingenti prælio fusi sunt. (A. 1571. Cælos subiit an. 1572. Sanctorum Albo adscriptus à Clemente XI. PP. an. 1712.

227. *Gregorius XIII.* Bononiensis. Egregium Reipublicæ Christianæ opus præstitit corrigendo Calendarium à Julio Cæsare olim in hanc normam redactum, sed ob quædam, quæ ille neglexerat temporis momenta, decem jam dierum intervallo aberrans (A. 1582.) Huic Calendario, utpote à Pontifice profecto dicam scripserunt Hæretici; donec tandem ipsa

rei necessitate convicti nuperrimè subscripserint. A. 1700. In vivis esse desiit A. 1585.

228. *Sixtus V.* Minorita. Elisabethæ Anglorum reginæ maledixit ob commissum in *Maria Stuarta* Scotorum regina parricidium. (A. 1587.) Ædificiis Urbem auxit. Thesaurum quadringentarum myriadum (4000000.) in futuros usus reposuit. Mortuus an. 1590.

229. *Urbanus VII.* (An. eod.)

230. *Gregorius XIV.* Nicolaus Sfondratus Mediolanensis. Obiit An. 1591.

231. *Innocentius IX.* I. Antonius Fachinettus Bononiensis. altero mense emortuus.

232. *Clemens VIII.* Aldobrandinus, patriâ Florentinus. Lucis usuram amisit A. 1605.

233. *Leo XI.* è Medicæorum gente. Ex morbo extremum decumbens nullis vel Cardinalium, vel Legatorum precibus adduci potuit, ut Nepotem suum, utut eo honore dignissimum, in purpuratorum Patrum cætum adlegeret: quin Sacerdoti, quem à confessionibus habebat, idipsa sibi suadenti aspectu suo, aditûque interdixit. Itaque sanctam animam egit, vigesimo septimo, postquam Pontifex renunciatus fuerat, die. (An. eod.)

234. *Paulus V.* Burghesii stemmatis. Vixit A. 1621.

235. *Gregorius XV.* Pempejus, Bononiensis. A Maximiliano I. Bavarix Duce accepit (A. 1622.) signa hostibus hæreticis erepta in monte albo Pragæ, unâ cum Bibliotheca Palatina Heidelbergensi, tanquam spoliis ab hæreticis reportatum. Vaticanis armariis inferenda. Congregationem Cardinalium *de propaganda Fide* instituit: (A. eod.) Sanxitque, Electionem Summi Pontificis deinceps habendam suffragiis non palàm, seu viva, quod ajunt, voce pronunciatis, sed secretæ schedæ commissis. Parisien-
sem

Sem Cathedram jussit deinceps esse Archiepiscopalem.
Obiit an. 1623.

236. *Urbanus VIII.* Matthæus Barberinus, Florentinus. Illi Æthiopum Imperator sacramentum dixit. Jansenii librum de gratia, *Augustinum* dictum, proscripsit. (A. 1641.) Præter reconditiorem eruditionem hic Pontifex non minimum etiam Venæ Poëticæ haufit, editis non piis minùs atque elegantibus carminibus. Fato succubuit a. 1644.

237. *Innocentius X.* è Pamphiliorum nobili prosapia. Damnavit *quinque* famosas *propositiones* è Libro Jansenii extractas. (A. 1653.) Pacem Monasterii in Westphalia Cæsarem inter & Suecos sancitam reprobavit, (A. 1649.) cum veræ religionis & Ecclesiæ commodis pugnantem. Cardinales Titulo *Eminentissimorum* honorari præcepit, aliis omissis. Obiit A. 1655.

238. *Alexander VII.* Fabius Chisius. (A. 1667.)

239. *Clemens IX.* (A. 1669.)

240. *Clemens X.* Alteriorum è familia (An. 1676.)

241. *Innocentius XI.* Benedictus Odeschialchus, Lombardus Novocomiensis, Cœnobia Benedictina per Bavariam & Palatinatum superiorum sita in unam Societatem corgregavit, atque Exemptam esse jussit A. 1684. Tituloque *Sanctorum Angelorum* decoravit. Michaëlem Molinos *Quietistarum* autorem damnavit, 1687. Ad superos migravit an. 1689. De cujus apothefi jam nunc Romæ agitur.

242. *Alexander VIII.* Ottoboni. Venetus. (A. 1691.)

243. *Innocentius XII.* Pignatellorum ex sanguine, Neapolitanus (A. 1700.)

244. *Clemens XI.* Joan. Franc. Albanus, Urbinas. Constitutionem illam : *Unigenitus* : vulgavit :

vit: (A. 1713.) vitam cum morte commutavit anno 1721.

245. *Innocentius XIII.* Princeps de Comitibus (vulgò *Conti*) Magno sui relicto desiderio fatis cessit. an. 1724.

246. *Benedictus XIII.* Vulgari ordine dicendus XIV. Illustrissima Ursinorum, seu Orosinorum gente satus. Dominicanæ familiæ Augustissimum jubar: dictus ante Pontificatum Vincentius Maria, Quem sacrum collegium Pontificem salutavit die 29. Maij. an. 1724. Apostolici zeli, & in tanto honorum apice modestiæ summa laude oculos in se omnium, animosque rapiens, quædam etiam mira, hominèque majora patrasse jamjam narratur.

247. Benedicto sanctissimè fatis functo post diu agitatam electionem suffectus est *Clemens XII.* ex gente florentina Corsinorum. 1730. In cujus singulari prudentia zeloque plurimum spei ponit turbata Europa.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis auspiciis detectæ sunt ingentes in America terrarum plagæ Mexicani Regni, quod *novæ Hispaniæ* nomen nactum est, antiquâ multò amplius. Inde *Peruvium* (A. 1525.) auro, populóque dives regio. Omnes hî populi jugo Christi colla submittere docti mirè Ecclesiam auxerunt. Equidem auri cupidine tacti Hispani rudem gentem diris modis exagitârunt: verùm ea de re edoctus Carolus, missis, qui in reos inquirerent, mitiora tempora restituit. (A. 1547.)

2. Nec minùs Joannes III. Lusitaniæ rex Francisco Xaverio viro è Societate JESU sanctissimo potestatem fecit in Indiam Orientalem, Japoniam & Chinense imperium penetrandi, ingenti barbarorum numero ad Christiana sacra traducto. (A. 1552.)

3. Quid

3. Quid quòd præter S. Dominici, sanctique Francisci alumnos, Veteranos jam in subigendis Infidelibus milites, & stipendia sua adhucdum gnaviter prosequentes, DEI nutu inclyta *JESU Societas* his terris nata sit, (A. 1540.) quæ solemni sacramento sese obfiringit ad difficillimos in barbaram quamvis gentem suscipiendas expeditiones?

4. Syri à Nestoriano dogmate reversi Julii III. PP. jussa exceperunt (A. 1553.)

5. Gregorio XIII. *Cophti* Orientis populus & secta, fidem & obedientiam promissere (A. 1580.)

6. Ad Paulum V. Legationes misere Reges *Japonum*; *Congi* & *Perfidis*, sanæ Fidei regulas à Romana Cathedra petitori (An. 1615.)

7. Spes erat regni *Siam* (Asiæ pars est) Ecclesiæ finibus adjiciendi (A. 1680.) Rex enim erga Christianos Gallos optimè affectus rerum summam eis detulerat: at eo fatis extincto, procerum non nemo solum vertere omnes coëgit. Sub Alexandro VIII. PP.

§. III.

Persecutiones.

1. Funesta sanè sunt, quæ ab anno 1520. in præsentem diem ausi sunt Hæretici in Catholicos Lutherani in Germania, Hugonotti seu Calviniani in Gallia, iidemque in Anglia & Batavia, seu Hollandia. Verùm ea commodius §. 5. persequar, cùm Hæresum istarum incunabula & progressam enarrabo.

2. Hæ Germanorum Hæreticorum turbæ causa fuerunt barbaræ in Pannonas irruptionis Turcarum. Hi enim vigili oculo attendentes, Austriacos Principes atque reliquos Germanos in comprimendis seditiosis hæreticis esse occupatissimos, ausi sunt infesta signa

Europæ inferre. An. 1521. Maximè cum ab Hæreticis etiam invitarentur, adversum Austriacam Augustissimam gentem. Quid quòd Lutherus palam sequaces suos damnabat, qui sacræ contra Turcas militiæ quidquam operæ præstare volebant?

§. IV.

Doctrina, & Disciplina.

Q. I. Amabò his etiam postremis, funestisque temporibus Monasticus ordo splendorem retinuit?

R. Ne dubita, quin etiam adauxerit, recentibus Religiosorum familiis indies subnascentibus, quarum altera cum altera de vitæ rigore, de morum sanctitate, deque eruditione contendit. Præcipuas, reliquis missis, enumero.

1. *Capucini* à F. Matthæo de Bascio hac demissa pauperèque vivendi methodo instructi sunt an. 1525. quod ratum habuit Clemens VII. a. 1527.

2. *Theatini* eodem tempore à B. Cajetano Thienæo patriâ Vincentino docti non modò prædiorum, aliorumque bonorum dominio se abdicare, verum ne mendicatò quidem victum quærere, sed sponte tantum oblatiis visitare; cum tamen plerique omnes ex illustri prosopia sanguinem trahant.

3. *Ordo Charitatis* seu de *Misericordia* à S. Joanne de Deo Hispano (A. 1538.) Confirmatus à Pio V. PP. an. 1572.

4. *Societas JESU* S. Ignatius Loyola Cantaber Hispanus in obsidione Pampelonæ arcis cum fractum

fractum tormenti ictu crus cataplasmate, lectique custodiâ curaret, fallendi temporis ergo vitas Sanctorum pervolvit. Sancta illorum vivendi ratione tactus optimæ aliàs indolis adolescens mente agitare cæpit nescio quid de nuncio rebusterrenis mittendo. Sanitati restitutus nihil nectens morarum fugâ se in Montem Serratum subducit: Vestibus, quibus pro conditione sua utebatur pretiosis, pauperi donò datis, armisque è tholo Almæ Virginis suspensis, primùm animi vulnera Monachis ibi Benedictinis aperit, naçtisque ab illis Patribus sanctioris vitæ leges, non modicum temporis, ut sibi uni ac DEO vacaret, impendit. Inde Lutetias profectus prima literarum rudimenta tentare non erubuit jam ferè Vir, & trigesimum ætatis annum superans. Dies me deficiat, si quæ ille pro virtute & gessit, & pertulit, vel tenui filo describere ausim. Lectis ergo sex ejusdem animi Sociis unâ cum iis in montem Martyrum contendit, quod est Benedictini instituti cænobium prope Lutetias, religiosioris vitæ sacramentum DEO nuncupat, idque mox Romæ in Ecclesia S. Pauli, quæ itidem Benedictinorum est, iteratò ac solemniùs agit, (1540.) postquam summus sacerdos Paulus III. leges illas seu regulas, quas sociis suis tenendas Ignatius proposuit, suo nutu comprobasset. Itaque summo totius Ecclesiæ bono natus est ille ordo, qui *Societas JESU* inclyto vocabulo laudari meruit, & à Pio V. PP. (A. 1571.) dictus est Clericorum regularium mendicantium, cum omnium bonorum possessionem (in domibus saltem, quas ajunt, *Professis*) à se plenè abdicet. Hi inclyti Socii JESU languentes passim in Germania, aut aliquibus locis pene intermortuas scholas resuscitârunt; frequentiore sacrorum mysteriorum (Pœnitentiæ & SS. Eucharistiæ) usum Christianis persuaferunt; ac demum in omnes novi præfertim orbis plagas difficilimas pro Christi Fide expedition-

ditiones (Missiones ajunt) susceperunt, singulari voto sese ad id genus laboris obstringentes.

5. *Congregatio Oratorii Clericorum Regularium* institutio debetur S. Philippo Nerio Sacerdoti Florentino. (A. 1575.) Quæ si nihil aliud fructus tulisset præter eruditissimum Annalium Ecclesiasticorum parentem Cæsarem Baronium Cardinalem, abundè Ecclesiæ commodis fecisset satis.

6. *Congregatio Clericorum Regularium Piarum Scholarum*, pauperum præcipuè studiosorum bono omnem suam operam dicat; quam Josephus Calasanticus Arragonius non eruditione, quàm magna sanctitate minor sacerdos Romæ constituit. (A. 1617.)

7. Ut aliis enumerandis supersedeam, varii prodierunt seculo decimo septimo Monialium ordines, aut congregationes, quibus negotium est muliebrem etiam sexum tum in literis, artibusque generi congruentibus, tum maximè in pietate instituendi. Ita Salesianæ Virgines, (A. 1610.) ita Ursulinæ, A. 1611. ita demum congregatio Benedictina S. Scholasticæ (A. 1618.) Ecclesiam exornârunt.

Q. II. *Quæ fuit his seculis Doctrinæ Catholiciæ facies?*

R. Si nucleum ac medullam postules, eadem fuit, quæ primi ævi: quod sæpè te monui. Si methodum atque explanandi viam? noveris Theologiæ Scholasticæ, nunquam satis laudandæ, vim multum incrementi id ætatis sumsisse. Adhæc humaniores etiam musæ in obsequium Theologici dogmatis paulatim ascitæ plurimum huic splendoris attulerunt: Græca videlicet, Hebraicæque literatura; Historiæ quæ sacræ, quæ profanæ & cognitio & usus, Philosophiæ & Mathematices studia, ac quidquid demum est doctrinæ,

convocatum est ad militandum pro sinceritate Catho-
licæ Religionis contra hæreticorum fures.

Verum, ut fieri amat, ubi multa fervet doctri-
na, ibi multos reperire est, qui doctrinam non utuntur,
eâ, qua par est, aut prudentia, aut pietate: ita his
quoque temporibus nonnullis accidit. Nunquam ta-
men desiderata est Maximorum Pontificum in meden-
do his morbis pervigil solertia. Quia Paulus IV. No-
mina Scriptorum, quibus labis aliquid suis in libris ex-
cidisset, in elenchum collecta publicè proposuit (An.
1559.) eorûmque librorum lectione Christianis severe
interdixit, à qua cura cum Tridentina Synodus, tum
reliqui in hunc diem Pontifices nunquam remiserunt.

Neque scholasticis subtilitatibus assueta ingenia
disputationis æstu abriperentur in doctrinas à sano Ec-
clesiæ sensu non rarò abhorrentes, ab Alexandro VII.
(An. 1665.) ceterisque Pontificibus non paucæ talium
doctrinarum, seu propositionum damnatæ sunt, atque
in scholis doceri vetitæ.

*Q. III. Cum variæ sint inter ipsas Scholas
Catholicas Sectæ, quarum aliam dici audio Tho-
misticam, Scotisticam aliam, aliam Recen-
tiorum, & ego earundem sectarum æmulos pro
suis opinionibus velut pro aris & focis acerrimè
sæpe decertantes hisce auribus audiverim: scire
velim, num hoc Catholico dogmati adversum
non sit? novi enim unum ac conforme esse de-
bere dogma illud, quod ab uno DEO ac Christo
proficiscitur?*

*R. Nihil te moveat Scholasticorum fervor.
Nam eos disparis opinionis esse in iis tantum, quæ
nec à Christo, nec ab Ecclesia palàm decreta sunt,
ipsus cognosces, cum illarum scholarum limen
tere-*

terere aliquando occæperis. Ceterum omnes has diversæ opinionis scholas videbis illicò conspirare, atque uno ore profiteri quævis dogmata, simul atque ab Ecclesia fuerint clarè definita, utut ante definitionem ingentibus animis pro sua quisque sententia stetisset. Quisquis porro Ecclesiæ decreto assensurus non esset, pro Catholico jam amplius minimè haberetur, adeò non scholis assentiri, sed Ecclesiæ, Catholicum facit.

Q. IV. Non semel audiui monastici, Clericalisque ordinis disciplinam tum temporis seculo decimo quinto, & quæ successerunt, non minimum vitii contraxisse?

R. Non eo inficias, intestinis motibus, aliisque temporum injuriis, corruptum Clericorum, Monachorumque statum fuisse, sed multò maximè Laicorum. At non est, quod fidem adhibeas iis, qui nodum in scirpo quærunt, quique dum hærent in culice, camelos deglutiunt; hæreticos inquam, & alios in Ecclesiasticum ordinem dicaces, hæreticisque parùm absimiles homines: qui ingentia fingunt crimina, & nihil ullibi sanctitatis extitisse, credi ab omnibus volunt. Ne tamen ex vano me ista arguere autumes, vera me dicere ex sequentibus colliges.

I. Germania maximè vitiis obnoxia fuisse putatur: at non ita, ut criminantur malevoli. Vide enim Monachorum congregationes, quæ tum temporis constitutæ sunt ad sanctioris vitæ leges instaurandas: quarum Bursfeldensis per inferiorem & superiorem Germaniam ducenta ferè monasteria complexa est: Cluniacensis plurima superioris Germaniæ cænobia sanctè instituit. Castellensis (quod inclytum est Benedictinorum in Palatinatu superiore cænobium Societati Jesu hodie datum) sancta reformatio multis locis recepta; Bavariæ Abbatum labores ad instauran-

dam

dam (dudum antequàm somniaret Lutherus) disciplinam; Mellicensis denique in Austria plurimum cænobiorum congregatio falsi convincunt hæreticos.

2. Tot viri illustres, quorum ne centesimam quidem partem enumeravimus antehac, & paulò post enumerabimus §. 6. argumento sunt, mentiri malevolos.

3. Si qua fuit enormis in ordine Clericali & monastico fœditas, ab impio Luthero profecta est; qui sanctos eos dicebat, quicunque ruptis cænobiorum claustris ad sacrilegas nuptias convolarent; illos porrò dæmones, qui in claustris disciplinæ studerent. Qua fronte igitur audent Hæretici crepare, necessariam in Ecclesia fuisse Lutheri reformationem, si Lutherus ad ea ipsa scelera, libidines & peccata classicum cecinit, quæ ipsimet ajunt in monachis aut Clericis, fuisse damnanda?

4. Adde, Principum, sectam heterodoxam fortè amplexorum, vî effectum esse, ut monasteria desererentur. Abbatibus enim & Religiosis exesse iussis, Pastor constitutus est, Lutheranus aut sartor, aut sutor (id enim Lutheri dogma admittit) ejusque concionibus interesse non plebs solum sed & orphani illi Religiosi coacti sunt. Nulli licuit in choro psallere, nulli ad aram facere: detracta templis sacra supellex, detractæ & exustæ sacræ icones. Proventus denique annui Fisco adjecti. Profectò hunc in modum nemo miretur, Asceteria Religiosis viris orbata fuisse.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Num. I.

Hæresis Lutheri.

Q. I. *Quis fuit Lutherus, & qualis?*

ꝛ. Antequam ejus personam, ortum atque interitum exponam, quid de eo in fatis fuerit, paucis accipe. Duo postremis temporibus regnum diaboli magnis incrementis auxerunt, *Mahumedes & Lutherus*. Hi ambo, & singuli num fuerint ipse ille *Antichristus* à piissimo Salvatore dudum Ecclesiæ Catholicæ prædictus, an verò *præcursores* tantum ejusdem fuerint, adhuc anceps est. Certè præclaræ illæ dotes, quæ de Antichristo dicuntur, egregiè conveniunt utrique. Nec impedit, quòd duo sint? Etenim plures futuros Antichristos ex ipso Evangelio discimus.

Islebiū itaque Saxonix oppidum publico orbis malo edidit Martinum Luder, seu Luther. (An. 1483.

Per campos aliquando tendentis comitem adolescentem cum lapsum cœlo fulmen necasset, ipse ostento percussus claustrum, habitumque sacrum Eremitarum S. Augustini petit (1505.) terrore potius ductus, quam sincero Numinis amore. Id quod ipse suis in epistolis fassus est postea.

Accensus sacro cœtui, vulpem tamen non exuit, quin fefellit pro homine probo apud pleròsque. Ajunt Romam aliquando negociorum causâ à majoribus missum, eminus etiam sanctam Urbem è genibus salutasse, eodémque habitu sacra loca circumreptantem visitasse. Accessit, quòd homo vafer ingenio suo qualicunque in rem suam egregiè uti sciens, nullam

nullam captandæ auræ & opinionis occasionem negligeret.

At suboluit tamen aliis latens Hypocrisis, iis nempe, qui notarant, hominem jam inde à sacro tirocinio humilia quæque obsequia declinare, ac præterea ventri etiam indulgere.

Sacrarum literarum Doctor creatus, sibi uni vigilare sapientiam ratus, ceteris verò obdormiisse, in id præcipuè incubuit, ut amplo ac vehementi dicendi genere populum pro suggestu ab ejus ore pendentem raperet in sui primùm admirationem, mox amorem.

His hunc in modum constitutis, patentem ad exerendam ambitionem suam campum nactus est, seu potius ipse sibi manu, quod ajunt, fecit. Miserrat Leo X. PP. Joannem Tezelium Dominicanum cum potestate solemnes populo Indulgentias per Germaniam denunciandi. Luder id muneris libentiùs sibi arrogasset. Repulsam verò passus ab Archiepiscopo Moguntinensi, in ipsas Indulgentias declamare cæpit cum pro concione, tum propositis palàm Thesisibus. (A. 1517.) En hæc origo, hæc caussa, hæc incunabula funestissimæ hæresis!

Pontifex Ludero diem dicit, Romam ad causam dicendam adesse jussit. Agente verò Friderico Saxoniae Duce molli Luderis doctrina jam inescatò, Cajetano Cardinali sistere se Augustæ jussus est. (A. 1518.) Huc igitur appulsus cum Joanne Staupizio Ordinis sui Vicario Generali, uno Notario, & quatuor urbis illius Senatoribus Cardinalem accedit. Post varia ultro citroque agitata tandem profitetur, staturum se decretis præcipuarum Academiarum, maximè Parisiensis, & Ecclesiæ Romanæ dictis audientem futurum.

At paulò post premendi doli haut ampliùs potens clam fugit cum Staupizio, edita appellatione ad Pontificem:

M

tificem:

tificem; moxque ad Concilium aliquod Generale ipsius causâ cogendum.

Inde variæ ei cum Joanne Eckio & aliis disputationes intercesserunt, aliæque quæ paulò post referam, cum de progressu hujus hæreseos dicendi locus erit.

Ipsæ Luder à Summo Sacerdote diris Ecclesiasticis devotus (A. 1520.) impotenti simul atque insano ausu Pontificis hac super re Diploma, & Corpus, quod vocant, Juris Canonici Vulcano dedit spectante oppido Saxonix Viteberga.

Accepto à Carolo V. Imp. commeatu (*Salvoconductu*) Wormatiam tendit. (A. 1521.) Liber inde permissus abire, Banno tamen Imperiali subditus est tanquam pervicax hæreticus.

At Fridericus Saxo, qui ejus maximè partes susceperat, clam omnibus pestem detinet, servatque in arce Thuringix Wartburga, haut ita procul Isenaco.

Biennio post, auditò, Carlstadium, suum antea Achatem, res novas moliri Vitebergæ, (A. 1522.) invito etiam Duce, erumpit ex asylo, suumque Antagonistam dare locum cogit.

Néve aliquod deesset flagitii genus, Leonardum quendam Koppum ejusdem planè luti hominem sanctam illam (si Superis placet) expeditionem in Parthenonem Nimicentem suscipere jubet, triæque Monialium plaustra inde avehere.

Fuit in eo numero *Catharina de Borret* : quæ cum deinceps lupanaria aliquamdiu frequentaret, jamque uterum ferret meretrix sacrilega, sanctus ille vir Luder eam sibi in Concubinam asciscit, prætento Matrimonii nomine ac titulo. Quin obsequium se præstare DEO gloriatur, quasi misertus puellæ.

Ceterum vitam vixit non tam hominis, quam porci: ac periit demum Luder ipso anno, quo Principes Smalkaldici Fœderis, cujus ipse classicum
dudum

dudum cecinerat, in Cæsarem insurrexerunt. (A. 1646.)

Q. II. Qui fuere errores illi, quos ex orco revocavit Hæresiarcha?

R. Aliquam multi quidem extiterunt, Sed paucos tantum accipe. *Primò.* Nullum debere esse in Ecclesia Pontificem, seu Caput aut Moderatorem supremum, qui in rebus dubiis arbitretur. *Secundò.* Nihil credendum, quod non conceptis verbis seu *Expressè*, & luce meridianâ clarius in sacris literis sit scriptum. *Tertio.* Easdem sacras literas esse per sese oppidò claras, ut quilibet quantumvis rudis eas nullo negotio legere, intelligere, atque etiam interpretari valeat. *Quartò.* Huic addiderunt, Lutheri sequaces; cuivis mortalium inditum esse *Spiritum* quendam *privatum*, seu numen intus loquens, quod omnia fidei Mysteria eum clarè doceat, sensumque sacræ scripturæ cuivis seorsim referat. *Quintò.* Sanctorum icones, ipsosque Sanctos, & Cælitum quoque Dominam nullo honore aut cultu esse tractandos. *Sextò.* Augustissimo Eucharistiæ Sacramento non contineri Christum transubstantiatum; nec eidem adorationis cultum deferri posse. *Septimò.* Pia seu bona opera nullius esse meriti aut momenti, imò peccata ea esse. *Octavò.* Jejunia, corporis castigationes, preces Canonicas, quas psallunt Religiosi Choraulæ, manuum compositionem & erectionem, Crucis super frontem formationem, aliæque, nonnisi sacrilegas esse superstitiones. *Nonò.* Confessionem auricularem non esse unquam faciendam. *Decimò.* Quemvis hominem, etiam mulierculas, Sacerdotes esse. Nec ullum ad hoc necessarium esse *Ordinis* Sacramentum. *Undecimò.* Romanum Pontificem esse Antichristum; Imperatorem verò, Reges, Principesque Catholicos membra esse Antichristi. *Duodecimò.* Religiones seu Ordinem Monasticum diaboli esse inventum. *Decimotertio.* Castitatem

servatu esse impossibilem, ideoque sacerdotibus ducendas esse uxores. *Decimoquarto.* Demum Christianos omnes quâ naturâ, quâ gratiâ liberos esse, nec decere, ut sint subditi. *Decimoquinto.* Nefas esse Christiano, arma adversum Turcas capessere; nec Imperatorem in Turcas moventem à quoquam Christianorum esse adjuvandum.

Q. III. Plurimorum aliorum dogmatum reus agitur Lutherus: Itane res habet?

R. Prorsus ita. 1. Nam Blasphemias, quas bene multas sparsit in Divos Caelites, in Christum Deumque nefandæ quidem sunt. 2. Præterea in sanctos Ecclesiæ Patres Augustinum, Chrysostomum, Gregorium &c. impiè est debacchatus. 3. Quid quod sacras literas miserè truncaverit suo libitu demens, addens, mutansque. 4. Spurcissimi oris rabula obscænos quosvis dicendi modos adeò sibi familiares reddidit, ut stercore & alia stercore fœdiora utramque paginam in plerisque ejus libris faciant. In more ei erat à cœna cum amicis suis miscere colloquia, tantæ turpitudinis, ut æternis tenebris meritò sint damnanda: Et hæc nihilominus tanquam ipsa sacri Evangelii verba à cæcis hæreticis sunt suscepta, præ omni sanctorum Patrum doctrina! 5. In Principes & Magistratus quoque linguam exseruit, millies *Lese Majestatis* reus. Ac profectò nisi aliquorum Principum, Saxonis præcipue, dissidio tutus fuisset Lutherus, ferrò aut rogò tollendus è medio fuisset, vel eò solùm, quòd pacem publicam turbârit, & summorum Principum temeraverit Majestatem. Vide mihi & obstupesce, imò detestare élogia, quibus ipsos salutat. Ait: *Ego efficiam, ut nec Ecclesia Christiana, neque Evangelium ullum agnoscat Magistratum, imò ut nesciat, quid magistratus sit. Hæc enim hominum sunt inventa, & me-*

ra Tyrannis. Ut silentio premam, Imperatores, reges, principésque à præfixæ frontis homine passim audire Truncos, Bestias, asinos, porcos, Calones, latrones, Carnifices, diaboli mancipia, aliisque titulorum ornamentis affici.

* Si quis Romanorum Pontificum ejusmodi sententias usurpâset non dico in Principes, qui tamen Papam superiorem ipsimet venerantur, sed in militem quemvis, vel nautam, profectò vel hoc solo nomine hæretici cruces & infernum conclamarent, omnemque Catholicismum una damnarent. Nunc, cum id facit Apostata & nebulo in Dominos suos & Imperatores, verbis sancti Evangelii comparantur, imò præferuntur!

Q. IV. Nemóne huic pesti ire obviam aut voluit, aut potuit?

R. Imò voluere permulti, potuere verò ne unus quidem: Ipsiusque Augustissimi Imperatoris omnis adhibita opera incassum cecidit. Ne verò eam rem prodigium existimes (id quod hæretici venditant) paulò post enarrabo, quibus de causis id effectum fuerit.

Q. V. Quibus verò argumentis in hanc hæresin usi sunt docti?

R. Variis: ac 1. Quòd nulla esset in Lutheri dogmate Sanctitas, quòd bona opera eliminabat, carni docebat indulgere, sacram Exhomologesin seu conscientie emundationem ejurabat. Quam suæ sectæ corruptionem non potuit non fateri ipse Lutherus, his omnino verbis ad suos pro concione dicens: Es wird die Welt auß diser Lehr nur je länger je ärger. Jetzt seynd die Leuth mit sibem Teuffeln besessen, da sie zuvor nur mit einem besessen waren. Der Teuffel fähret jetzt mit Hauffen in die Leuth, daß sie unter dem hellen Licht des heiligen Evangelii, sic mendax rabula suam doctrinam appellat, nempe sanctum Evan-

gelium) seynd vil geiziger, listiger, vortheilischer, unbarmherziger, unzuchtiger, frecher und ärger, dann zuvor unter den blinden Pabstthum. Idémque pluribus locis repetit.

Ac profectò quí fieri aliter potuit, cùm Evangelista ille Lutherus tam præclaris vitæ honestæ exemplis suos docuerit omnem virtutem? Cùm, ut ipse fateatur & gloriatur, plurima dogmata à dæmone, quo familiariter etiam uti solebat, acceperit? Atque tale humanæ gentis probrum credamus à DEO electum & constitutum ad veram & sanctam Fidem reducendam, spretis tot sanctissimis, unaque doctissimis, Patribus Catholicis? Quis crederet Apostolo Paulo, si non solùm ipse vitæ fuisset tam spurcæ & abjectæ, sed talibus etiam diæteriorum monstris suas onerasset epistolas? Lutherus autem ejusque sectarii cùm blasphemant, occidunt, fornicentur & rapinas agant, dicunt se interim esse sanctos & sanctissimos, *sola* nemde fide.

2. Cùm tot & tanta ad Ecclesiæ Catholicæ afferendam veritatem patrata sint jam olim, & in hunc diem patrentur mira, nemo Lutheranorum ope *quinti* hujus Evangelii vel equum claudum sanavit. Non enim aget unquam DELIS mendaciorum testem.

3. Nulla hæreticos inter est Fidei ac dogmatum consonantia. Hic tria agnoscunt Sacramenta, alibi duo vel unum. Quivis pro suo ingenio scripturam explicat, eamque explicationem regulam certam fidei & infallibilem contra aliorum omnium sensum tenet. Quilibet, quod libet, credit, quod non libet, damnat.

4. Si nihil aliud laceræ huic hæresi posset opponi, opponi sanè posset ipsissimum ejus princeps fundamentum, quod sanè fundamentum totam hæresin uno ictu evertit. Quale illud? Videlicet: *Nibile esse credendum quod non clarè scriptura sacra eloquatur.*

In

In coronam ergo ite, quotquot estis Lutherani hæretici, & explicatis sacris Codicibus legite nobis Catholicis, quo libro, capite, pagina aut versu scriptum sit illud: *Martinus Luder verus est Ecclesiæ Reformator, verique Evangelii conditor infallibilis, & Doctrina Lutheri est vera ac certa?* Quousque ex sacris literis hæc non depromseritis, impudenter vestram doctrinam veram esse asseritis; cum id non sit *clare scriptum!*

Nec ullo pacto satis nobis fiet, si obliquas quasdam adduxeritis sententias: sed Lutheranam doctrinam nominetenus, & omnia ejus dogmata *clare, expresse*, ac verbis conceptis volo esse inibi *scripta*. Nam si obliquis tantum agendum est, multo firmiora pro nobis Catholicis stant sacræ scripturæ verba. Ut taceam *Universalem* nostram, id est *Catholicam* Ecclesiam, ejusque dogmata satis expresse ubique doceri ab ipsamet scriptura: ut adeo eadem ex vestra ipsorum sententia ac præcipuo argumento necessario sit vera. Nemo est tam infans, qui hoc momentum non facile penetret, atque Lutheranæ hæreseos imposturam clarius isthoc sole inde eruat.

Q. III. Si tam turpis est, tam mendax, tamque cum sana ratione pugnat ista hæresis, unde obsecro, tam latè potuit serpere, tamque altas radices agere?

R. Id verò & dictu & perceptu est quàm minimè difficile. Causæ autem facilis propagationis fuere ut plurimum istæ.

1. Confessionis, jejuniorum, ac reliquorum omnium, quæ in Ecclesiæ Catholicæ disciplina rigorem quendam saluberrimum sapiunt, amolitio.

2. Connubia prædicantibus concessa.

3. Metus Purgatorii ignis eliminatus.

4. Bonorum Operum necessitas & cura abrogata : & quòd diceret Lutherus multò commodiorem esse aliam ad salutem viam , nempe si modò *crederet* aliquis , Christum JESUM DEUM esse & Salvatorem : Id quod possunt etiam alias scelestissimi. Cùm tamen Christus ille ipse sanctè affereret , latam esse ad infernum viam , angustam porro ad cælum semitam , regnùmque cælorum vim pati ? Non enim omnis qui credit , seu qui dicit Christo , *Domine Domine* , intra-bit in regnum cælorum. *Matthæi cap. 7.*

5. Libertas , quam singulis permisit Lutherus , non solùm credendi , quid quisque vellet , sed & agendi ; & Magistratum etiam excutiendi jugum : qua re non alia magis cœcos populos glomerat , ac præcipites in eam sententiam ire persuadet.

6. Bona Ecclesiarum , & Monasteriorum Principibus & aliis Laicis permessa. Cui sanè prædæ inhiantes permulti principes & civitates , Catholicis sacris valere jussis libenter quamvis absurdam hæresin am-babus ulnis amplexi sunt.

7. Invidia , quam nonnulli Imperii Romani Principes in Augustissimam Austriacorum principum Gentem conceperant : cujus incressenti vigori ut sese ob-jicerent , Hæresin contra illius voluntatem atque man-data defendendam susceperunt , titulo *Religionis* ab-utentes ; & caussati , pro Religione obfistendum esse vel Cæsari.

8. Accessit , quòd hoc in Romano Imperio intesti-num bellum foverint exteri quidam Principes , rati , hoc pacto Imperii potentiam imminutum , suarum ve-rò ditionum potentiam auctum iri. Cùm præsertim limis oculis aspicerent Austriacæ Genti parere Hispa-niam , alterumque orbem cum maxima Italiæ parte , Bohemia , Belgio , totóque Imperio Germanico.

9. Ad extremum ingentem malo fomitem dedit morum id temporis licentia , & mortales ad pra-

va quæcumque pronissimi, cum in Gallia, tum in Germania, & alibi demum Europæorum locorum. Si vis, adde exiguum tum fuisse doctorum hominum manum. Fuere quidem doctissimi quidam, sed tantis ubique turbis sopiendis impares tam pauci; maxime cum non tam calamis, & atramento res ageretur, quàm ferro & cruore, & bonorum Ecclesiasticorum rapinis, & vulgi seditionibus.

Q. VII. Tandem quo pacto, quòque ordine incrementa sua sumserit hæresis, compendiò explica.

R. Quid rerum toto hoc binorum seculorum tempore acciderit, hisce velut terminis, memoriæ facilius ergò, concludam.

1. *Rustici Tumultus.*
2. *Protestantium nominis origo & occasio.*
3. *Confessio Augustana.*
4. *Fœdus Schmalkaldicum natumque ex eo bellum.*
5. *Transactio Passaviensis.*
6. *Pax Religiosa.*
7. *Liber Interim dictus, &c.*
8. *Concilium Tridentinum.*
9. *Unio protestantium & Liga Catholica.*
10. *Turba Boëmico-Palatina.*
11. *Bellum tricennale seu Suecicum.*
12. *Pax Westphalica, & Rysvicensis.*
13. *Sollicitatio Græcorum.*
14. *Schisma Anglicanum.*

I. Rustici Tumultus.

Lutherus quâ scriptis, quâ concionibus emovit seditiosum vulgum ad excutiendum Magistratum jugum: ac si id expressè in sacris literis esset scriptum præsertim in S. Pauli Epistolis, qui ad Titum discipulum suum scribit: *Admone illos principibus & potestatibus*

subditos esse, dicto obedire, &c. Nempe humilis erat Lutherus existimans hanc epistolam Tito Episcopo esse scriptam, non *Luthero?*

Cumque jam passim rustici Evangelicæ libertatis prætextu stare Dominorum mandatis negarent, & arma in eos capefferent, omnes in Lutherum tanquam seditionis authorem respexerunt. Ille ad declinandam à se invidiam dehortatus est rusticos, sed verbis, quæ novos illis animos addere poterant. *Principes eorum mereri quidem, ut à sedibus suis dejiciantur. Sed hoc negocium non esse rusticorum: neque hos multum profecturos. Timendum esse, ne hac adhibita vi abominationi fiat nova doctrina, & Catholica religio potius stabilatur: item ne fortè inter ipsosmet nascantur dissidia, & malum in ipsorum capita redundaret. Non esse rem tam crudè & inconsideratè agendam &c.*

Interim fervente tumultu publicas literas castigatorias (*Bestraffungs-Brieff*) typis edidit, ad Principes datas: quibus eandem de amoliendo principum potestatem sententiam repetit: *Es stehet heutiges Tags also, daß die Leuth solch euer Regiment und Gewalt nicht können, wollen oder sollen länger gedulden. . . . Wo dann schon das gemeine Volck auf dises mahl nichts möchte ausrichten, werden doch andere hernach kommen. Man wird nit, man kan nit, man will nit euer Tyrannen und Muthwillen in die Länge sende, liebe Fürsten und Herren, &c. &c.*

At perduelli turba egregiè ubique vapulante, Lutherus homo omnium horarum, & doctus servire non veritati sed tempori, stilum tandem vertit, & cum antè excitasset plebem, ut principes è medio tollat, nunc hortatus est principes: *Sie solten die Bau- ren Hauffenweiß zu todt schlagen und in Stücker zerhacken; er nehme ihr Blut auf seinen Hals. Jeder- mann solle in sie fallen wie in die wilde Thier, &c.*

Primi, quos furens seditionis æstrum corripuit

ripuit, fuere Suevi, qui an. 1524. Decembri Mense in Comitum de Lupfen insurrexerunt.

Hos secuti Kempenses missi Principi, aliisque Dominis suis nuncio igne omnia ferroque vastare coeperunt, ac pessima quæque ausi Comites, aliosque nobiles verubus confixos ignibus admoverunt, iussis eorum conjugibus gyrare miseram affaturam. Comitum de Helffenstein adegerunt nudum per præten-
sas hastas currere, dum multis vulneribus deficere: ejus Augusti sanguinis conjuge, Maximiliani nempe Cæsaris filia naturali, rusticis è genu licet supplicante, prægestato etiam parvulo filio. A. 1525.

Hunc in modum grassatum est per omnem ferè Sueviam, Franconiam, Lotharingiam, Alsatiam, Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Rhenique oram.

Caput factionis & dux erat Thomas *Münzerus* quidam Lutheranus præco in Thuringia, Luthero ipsi singulari in honore habitus. Cui tamen seditiosum istud imperium suo capite stetit, postquam agrestis malèque coacta turba fusa est à Principibus Saxonibus atque Hassiaco. Periëre fervili hoc bello mortalium ferè 150000.

Eadem occasione Liberæ Imperii Civitates pleræque à Catholicis sacris palàm defecerunt, direptis Monasteriorum bonis, quæ intra earum vel mœnia vel ditiones tenebantur.

At in Westphalia (1533.) Joannes Leidenensis (*Hans von der Leyden*) sartor primùm, mox histrio, denique ex egregiis Lutheri dogmatibus in Anabaptistarum delapsus hæresin, Civibus Monasterii, quæ princeps est ejusdem Episcopatus civitas, ut dejectis Episcopalis magistratibus ipsum *Leidensem* regem dicerent: multa alia nugatus, velut divinitus ea accepisset. Quem tandem Episcopus civitate alterum in annum ob-
fessa

seffa faméque demum edomita , comprehensum in furcam egit.

II. *Protestantium nominis Origo.*

Coactis Spiræ Comitibus Cæsar Carolus atque ceteri Catholici Principes urserunt executionem Banni in Lutherum, ejusque partiarios dudum decreti, unaque restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum hætenus direptorum. His sese opposuerunt, ac *Protestati* sunt Joannes Dux Saxoniae Elector, & Philippus Hassiæ Landgravius seu Marchio, cum aliis Lutheranis Principibus; quibus ex eo tempore *Protestantium* nomen adhæsit. An. 1529.

III. *Confessio Augustana.*

Nihil non egit Carolus Imp. ut ad concordiam revocaret scissos ex hæresi Principum animos, quare permisit agente Georgio optimo Saxoniae Duce, conscribi à quibusdam formulam doctrinae universae, cui subscribere vellent Lutherani. Præcipuus in eo negotio fuit Melanchton, qui librum illum Cæsari in Comitibus Augustæ Vindelicorum agenti obtulit. (A 1530.) Lectus est, & à Carolo amaris lacrimis exceptus, dolente sibi deesse vires ad pestem uno ictu dejiciendam. Improbatus à Cæsare Liber pro symbolico tamen seu fundamentalis deinceps habitus est à plerisque Lutheranis, nominéque *Augustanae Confessionis* donatus. A. 1530.

IV. *Fædus Schmalkaldicum, natumque exinde bellum.*

Rebus hunc in modum constitutis, firmandis suis partibus intenti Lutherani ultima tentare decre-

creverunt: ac ferro etiam in Cæsarem & Imperium experiri, ne cum pestifera doctrina relinquere cogerentur tot bona Ecclesiarum à se direptarum. Conspirant itaque & in fœdus patriæ funestum coeunt *Schmalkaldia*, quod oppidum est ad oram Thuringicæ Silvæ ditionis Hassiacæ. (A. 1537.) Factionis principes extiterunt Joannes Fridericus Saxo Elector, & Philippus Hassiæ Marchio. Metu tamen Cæsareæ potentiae nil tentârunt palàm, nisi quòd an. 1542. Henricum Ducem Wolffenbuttensem provinciâ exuerint.

Vocati verò ab Imperatore ad Comitia Augustæ 1545. parere detrectant. Quin anno altero 1546. Litteras publicas (*Manifestum* vocant) evulgant in Cæsaream Majestatem, pacem publicam, ac Catholicam Religionem injurias, bellique nuncias, Cæsar iterum commonitos, iterumque contumaces Jure Imperii exuit, seu Banno percellit. Illi moræ impatientes cum centum millium minaci exercitu jam antè collecto in Cæsarem movent, sacrâque ejus personam temerâssent nil tale cogitantem, sui que securam Ratisponæ tum temporis degentem, nî DEUS hæreticorum oculos glaucomate quodam perstrinxisset, & Imperator Landishutum se recepisset, donec coactis copiis prope Ingolstadium castrametatus hostem coegerit in Misniam se subducere. Nec multò post commissâ ad Mühlbergam oppidum decretoriâ pugnâ Joannes Fridericus Saxo in potestatem Cæsaris venit, quem mox in custodiam secutus est Philippus ille Hassus. Udalrico verò Wirtenbergiæ Duci Majestatis reo ob initum Schmalkaldiæ fœdus, & expedita in Cæsarem arma, detracta provincia est, (A. 1547.) quam tamen mox Cæsari factus supplex ejus liberalitate recepit. Electoratum Saxonicum retulit Mauritius Saxo Misniæ Marchio Joannis Friderici captivi cognatus, qui Mauritius Cæsari fidem integram servaverat. (An. 1548.)

At hic ipse Mauritius in Magdeburgenses Cæsareis mandatis parere recusantes ire iussus (A. 1551.) contractis eà causâ copiis in ipsum Imperatorem abusus est, remque Catholicam, caput tum attollentem, vix non solo afflixit. Cùm enim Lutheri hæresi esset infectus, ægréque pateretur eam premi, icto cum Henrico II. Galliarum rege fœdere, eoque ad occupandas Imperii ditiones evocatô, ipse Cæsari ipsimet ex improviso insidias struit. Carolus prorsus imparatus, nec ab ingrato cliente mali quidpiam suspicatus, fugâ sibi consulit penè solus, quem Mauritius ad interiora usque Tirolis infectatus libertate multare non dubitasset, nî pii superi decrevissent meliora.

V. *Transactio Passaviensis.*

Imperator, ut rebus domi pacatis securus in hostem exterum, Gallum nempe, iret, qui occasione dexterrimè usus tres nobilissimos Lotharingæ Episcopatus Metensem, Tullensem, & Verdunensem in potestatem redegerat, cum Mauritio tandem res suas componere cogitur, agente maximè Ferdinando Rom. Rege Cæsaris fratre. Patavii igitur (A. 1552.) in has conditiones conventum est, *ut Principibus Lutheranis in perpetuam possessionem cederent Bona Catholicarum Ecclesiarum ab ipsis direpta: in Iudicio quoque Camera Imperialis, quod supremum est, post Cæsaris auctoritatem, in Imperio tribunal, non soli deinceps Catholici assessores agerent, sed etiam Lutherani &c. &c.*

Prima hæc fuit concessio bonorum Ecclesiasticorum hæreticis facta, urgente perduellium & intestinorum hostium æquè ac exterorum extrema necessitate.

VI. *Pax Religiosa.*

Poterat hæresis devorato tam optimo bolo esse contenta, si Hæresis, id est vitiosa doctrina non fuisset. Neque enim unquam, quæ vitiosa sunt, modum norunt. Ut igitur rebus suis arctius consulere, querelis ac turbis perpetuis hoc demum expoposcerunt, ut quæ in favorem ipsorum admisit transactio Passaviensis, eadem publica Imperii lege sancta ac rata haberentur.

Minis malisque cedendum rati Catholici in Comitibus Augustanis conditam *Pacem Religiosam* suis suffragiis comprobant, seu potius tolerant. (A. 1555.) Hac permittitur Lutheranis publicum per totum Imperium suæ sectæ exercitium; Bona Catholicarum Ecclesiarum eisdem adjudicantur; iidemque, ut prætendunt, à Jure & potestate Ecclesiastica summi Pontificis eximuntur.

Pacis hujus seu legis tabulis Carolus quidem nunquam, Ferdinandus verò Augustus Frater cum lacrimis subscripsit.

Qui Ferdinandus eidem legi inseruit *Reservatum* illud *Ecclesiasticum*: Frementibus licet Lutheranis, ac Catholicam Religionem antiquissima sua possessione dejicere simul & semel contra omne jus, fasque violentibus. Reservato illo cautum erat, ut quisquis Episcoporum vel Prælatorum Catholicorum ad Lutheri sectam deficeret, Officio, Jurisdictione, Episcopatu seu præbenda excideret.

VII. *Liber Interim, & formula Concordiæ.*

Cæptum jam erat (An. 1545.) Concilium Generale Tridenti, cum suborta lues Pontificem coëgit illud transferre Bononiam: (A. 1547.) invitato

vito Cæsare & Episcopis Hispanis. Cæsar ergo, quousque Concilium pristino loco liceret resumere, librum exarari mandavit (A. 1548.) a Julio Pflug Episcopo Naumburgensi, Michaële Sidonio Ep. Merseburgensi, & Joanne Agricola Islebio Concionatore Aulico Brandenburgico: quo libro sancita erant, quæ in rebus Religionis servanda in Imperio essent *Interim* usque ad Concilii reductionem.

Improbavit eum librum Pontifex summus, tum quòd non competeret Cæsari res aliquas Fidei sua auctoritate definire: tum quòd aliqua sacris Canonibus & institutis contraria eo libro, Cæsar permetteret, ut connubia Clericorum, aliæque.

Maximæ ex hoc libro inter ipsos hæreticos natæ sunt tricæ, quibus tandem sopiendis diu post proculus est liber seu *formula Concordiæ*, edita an. 1580. auspiciis potissimum Augusti tunc Saxonix Ducis & Electoris. Quanquam ne sit quidem in unam formam atque faciem coalescere potuit hæretica ista doctrina semper sui dissimilis.

VIII. Concilium Tridentinum.

Unicum hoc hæreticorum, aliorumque Novatorum asylum est provocare ad Concilium aliquod Generale celebrandum. Id ea de causa faciunt, quòd sciant, convocationem Concilii magni moliminis rem esse, & quandoque vix intra plures annos decerni posse, ob ingentes plerumque in eligendo idoneo loco, aliisque rebus necessariis constituendis difficultates. Inde moras quærunt hæretici & spacium disseminandæ interim suæ hæreseos.

Lutherus tum mox initio ad Concilium Generale provocavit, tum sæpe alias. Idemque importunissimè efflagitârunt Lutherani Principes. At
cùm

cùm tandem labore studioque Caroli Cæsaris permotus Sanctissimus Pater Paulus III. Synodum Generalem Tridentum concivisset, adque illam perhumaniter invitasset omnes Lutheranos, factâ liberrimâ disputandi copiâ, præstitâ plenissimâ accedendi, recedendique libertate ac securitate nemo tamen illorum comparuit. Qua re palàm toti mundo fecere, se nonnisi ludere summos Orbis Monarchas: ideoque indignos, quibus ulla unquam fides adhibeatur.

Cæptum est autem sacrum illud œcumenicum Concilium 13. Decembr. An. 1545. Tridenti, quæ urbs est Germaniæ, Italiæ finitima. Paulo III. PP.

An. 1547. ob morbum translatum Bononiam.

An. 1550. reductum in urbem Tridentinam à Julio III. PP.

An. 1552. ob motus à Mauritio ingrato Electore in Cæsarem excitatos in Germania, & in Lotharingia à Gallo, suspensum est.

Denique an. 1562. resumptum à Pio IV. eodemque Pontifice summo totius Orbis Catholici bono conclusum. An. 1563. 4. Decemb.

IX. Unio & Liga.

Is est hæreticorum spiritus, qui nunquam sibi confiteri, sed identidem turbas amet. Oderant Lutherani Calvinianos hæreticos cane pejus & angue. Verùm cum animadverterent aut sperarent fore, ut Catholici demum superiores evaderent, si eosdem Calvinianos in societatem reciperent, omnium votis expetita est utriusque hæreseos Unio. Unum erat, quod remoram negotio facere videbatur, nempe Pace religiosa Lutheranis tantum; non verò Calvinianis indultum esse suæ sectæ in Imperio exercitium. Probè itaque agnovère Lutherani, tamdiu se actum acturos, quam-

N

diu

diu Calviniani non eadem quoque lege ac jure gauderent. His accedebat, nihil remedii ad id impetrandum superesse: ergo, quod unum reliquum erat, audere aliquid ac vim tentare decernunt. Coitur Heilbronæ in Suevia, ac utrosque inter foedus icitur seu *Unio*. (A. 1610.)

Quo animadverso periculo Catholici, ne segniores essent pro veritate, ac illi pro turbulentis mendaciis, alio foedere iisdem occurrunt, quod *Ligam* dicere placuit, Ducisque provinciam demandare Maximiliano I. Bavar. Principi.

X. *Turba Palatino-Boëmica.*

Apertum erat per *Unionem* Jani templum: occasio tantum cruento de Religione bello quærebatur. Cum ecce eam sibi manu faciunt Lutherani & Hussitæ Boëmici.

Indulserat illis Rudolphus II. Imperat. & Rex sectæ libertatem [diplomate edito, quod *Literas Majestatis* vocabant, den *Majestäts-Brieff*. (A. 1609.)

Eas quidem valere jussit Mathias, Successor, attamen irritatus tum *Unione*, tum insolentiâ hæreticorum *Novas* sibi Ecclesias construentium contra privilegii sui vires, solo eas æquari jubet. (A. 1617.) Boëmi hæretici ad res novas spectant, comitia ipsi sua auctoritate non salutato rege convocant. Ergo dehortaturus eos à manifesta factione Ferdinandus, (cui tanquam cognato suo Mathias Boëmiam cesserat, assentiente toto regno, & sacramentum eidem dicente) Pragæ legatos mittit. A. 1618. Patuit ea tempestate, quàm non pacem sed seditiones tantum spirarent, & quærerent hæretici. Subito enim facta manu insana multitudo arcem Pragensem superat, Legatosque Ferdinandi Regis sui Wilhelmum Baronem de Slavata, Jarislaum Baronem de Martiniz, & Philippum Fabri-

Fabritium à Secretis, comprehensos per fenestras præcípites dant altitudine 27. ulnarum, exoneratis in cadentes aliquot sclopis. Verùm cum fimeto incidere-
rent, salvi se subduxerunt legati.

Hinc arma parant rebelles: inde Ferdinandus defensionem suæ Majestatis atque Religionis: quibus nempe ipretis Boëmi spurium sibi regem poposcerunt (A. 1619.) Fridericum V. Electorem Palatinum Calvinianæ sectæ. Hic perurgente conjuge sua Elisabetha Jacobi I. Angliæ regis filia, feminâ ambitiosa ac nil præter coronas somniantem; hac, inquam, stimulante coronam Boëmicam malè delatam inconsultò acceptat.

Nec ociosi Boëmi suas in partes pellexere Moravos, Lusatos, Silesios, atque Hungaros, quorum plerique aut Luthero famulabantur, aut Calvino. Ferdinandi verò jamdum Cæsaris partes sustinebant Saxones, Boii, atque à Belgio Hispani.

Maximilianus Bavarix Dux collectis copiis, quas Principes Ligæ addicti subvehebant, Cæsaris auspiciis magno animo in hostes movet, eosque adortus in monte albo propiùs Pragam, delet, die 20. Novemb. A. 1620. eadem Dominicâ, qua Evangelium jubebat: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt Dei.*

Fridericus Palatinus præcipiti fuga ad Silesios primum, inde ad Brandeburgenses mox ad Batavos tendit. Qui: quòd unâ tantùm hyeme coronam usurpavit, nomen inde tulit, Winter-König. Proscriptus à Cæsare 1621. provinciisque suis et exutus Moguntix tandem exilium cum vita finiit an. 1632. Electoralis dignitas cum magna ditionum parte concessa Maximiliano Bavarix Duci: cum in belli sumtus, tum in præmium rei catholicæ è sententia gestæ.

XI. *Bellum Suecicum.*

Tricennale hoc bellum dicitur, si à primis suis incubulis, seu turbis Boëmicis anni 1618. repetatur, gestum usque ad pacem Westphalicam an. 1648. *Suecicum* verò dicendum est posterioribus annis viginti, quibus Suecica arma ac foedera ingentes omni Germaniæ calamitates pepererunt.

Res suas in Boëmia minùs è voto suo recidisse cernentes hæretici, ut tandem optatis potirentur, nempe Catholicos opprimendi, Calvinianos verò in societatem & participationem *Religiosæ Pacis* suscipiendi, novas turbas cient. Lavenburgi enim congressi (A. 1625.) Inferioris Saxonix Status *Circulare* foedus ineunt (*Kreis-Verfassung*) atque ne viribus essent Cæsari omnino impares, Danorum regem expeditionis Ducem constituunt, exterum Principem, hoc tamen colore utentem, quòd nempe Holsatiæ partem terneret, quæ Germanica & Imperii quædam provincia est.

Non tulit Cæsar exterum regem Caput fieri Circuli alicujus Imperialis, maximè in ipsum Cæsarem conjurati. Quare Tillio stratego suo in Saxones, Danosque movere jussu direptis aliquot præfidiis, memorabili victoria eosdem conterit ad Lutteram. (A. 1626.)

Quæ fuerit Dani & Fœderatorum intentio, facile hinc discimus, quòd Angli, Batavi, Gallique pecunias in belli sumtus suffecerint.

Tandem Ferdinandus Imp. *Edictum* illud *Restitutorium* proposuit, (A. 1629.) quo hæreticos cedere jussit omnibus Bonis Catholicarum Ecclesiarum, quæ *post pacem Religiosam* sibi arripuerant. Justissimum fuit illud Edictum. 1. Quia pace Religiosa ea tantùm bona Lutherànorum potestati relicta sunt, quæ ante ea tempora occuparant: ergo, aliis ut cederent, justè mandatum est. 2. Præfertim cùm tot conspirationibus, & molitionibus me-

meruerint etiam prioribus bonis privari: nam molitiones illæ *pacem publicam* violare iudicatæ sunt à Cæsare: &, lege Imperii, violatores pacis publicæ omnibus suis bonis sunt exuendi.

Nihilominus nunquam iniquiorem conditam esse legem, atque istud *Restitutorium Edictum*, clamitârunt hæretici, quare rebus suis consulturi, cum neque *Boëmica* auxilia, neque *Danica* satis momenti attulissent, demum *Suecicam* opem circumspexerunt.

Erat ea tempestate à Polonicis, Borussicisque bellis recens *Gustavus Adolphus* Suecorum Rex militiæ acer, qui anno à partu Virginis supra millesimum sexcentesium trigesimo, die Junii 24. in Rugiam, (*Rügen*) Pomeraniæ citerioris insulam, cum classe non admodum numerosa appulsus, funestum Germaniæ bellum intulit. Subitæ impressioni cessare primum Pomerania, mox Brandenburgensis limes seu Marchia, ac Ducatus Megalopolitanus. (A. 1631.)

Animadversò autem, se non fore sustinendæ Cæsaris potentiae, Gallicum fædus quæsit & opes, quas ad Germaniæ cladem invenit esse in promptu.

Interea temporis Magdeburgenses seditiosa arma in Cæsarem corripuerant, dedignantes Leopoldum Austrium principem, suum colere Antistitem locò Christiani Wilhelmi Brandenburgici dudum Exautorati. Cincta illico urbs, cum æquas conditiones nullas admitteret, coronâ tandem capta est à Tillio, ea militum commotione ac furore, ut ultra trīginta civium millia tota cum urbe quâ incendiò, qua ferro peremta fuerint 1631.

Magdeburgensium partes non obscure secutus fuerat Elector Saxo, hætenus quidem fidus Cæsari, sed suæ tamen gentis amore in aliena abreptus consilia, cum natum suum Augustum Magdeburgensi mitrâ

præ Austriaco auctum velle. Accessit *Edictum restitutorium*, quò non contemnendam bonorum Ecclesiasticorum vim reddere Saxo jubebatur. At Lutheranus cum esset, non potuit non edictum illud execrari. Igitur Sueco sese jungit, certus ultima tentare potius, quam vel latum unguem Catholicæ rei concedere.

Mirum, quantum animi ac virium Suecis hinc accesserit. Certè commisso (die 7. Septemb. A. 1631.) ad Lipsiam prælio Gustavus rex Tillii exercitu magnam partem deleta, Franconiam, Palatinatum, Rhenique oram suæ ditionis fecit. Propius inde in Cæsarem moturus magnam Sueviæ partem, omnem denique Bavariam sub jugum mittit. Austria supererat, quam cum suis oppressum ibat Gustavus, eo consilio, ut augusta hac gente, & Catholicarum rerum unicâ columnâ è medio sublatâ, Germanici Imperii diadema sibi, suæque hæresi conciliaret. A. 1632.

At Wallensteinus (Tillio interim hostili glande necato) Militiæ præfectus facta in Misniam impressione Suecum è Bavaria simul elicuit, simulque ab Austriæ vastatione abstinuit. Rex magnis itineribus Misniam repetens nihil cunctatus collatis ad Lutzenum signis Cæsarianos aggreditur: cum verò incautiùs ex acie in ulteriora se proriperet hostis explorandi ergò, trajectu glandis periit, an à suis inquietum hominis ingenium exosis, an ab hostibus? incertum. Ejus sonipes regio equite destitutus, sanguine tamen perfusus in castra se recipiens tanta vindictæ libidine succendit manipulorum animos, ut ancipiti licet Marte usi antea, Cæsareos tandem acie fuderint. A. 1632. 6. Novemb.

Poterat belli incendium cum suo fomite rege videri extinctum. Verùm duplici victoria elati Sueci latius etiam victricia signa circumtulērunt, Germaniam omnem ad incitas redacturi, nisi Ferdinandus

dinandus Ferdinandi Cæsaris impiger gnatus, Hungariæ & Boëmiæ rex, posteaque Imperator, Wallensteinio in temperanda militia suffectus rem Catholicam restituisset, Suecis prope Nordlingam Sueviæ ingenti clade deletis. A. 1634.

Vario Marte dehinc pugnatum est, at Lipsiæ tandem sinistro. (A. 1642.) Torstensohnus enim Suecorum Dux Leopoldum Wilhelmum Austriacum Ferdinandi II. filium, illum, cui olim Magdeburgensis mitra decreta erat, tunc verò Cæsaris summum belli Imperatorem acie profligavit. Nec felicius fuit Gallaffius anno 1644. in Holsatia: & Hazfeldius an. 1645. in Boëmia.

Nec defuere Transsilvani, quorum viginti quinque millia Suecis suppetias properarunt, cum odio gentis Augustæ, tum rei Catholicæ perdendæ studio ducti.

XII. *Pax Westphalica & Risvicensis.*

Fessa belli totque malorum omnis Germania pacem nullis non votis suspirabat. Ea tandem sancita est (A. 1648.) in Westphalia duplici quidem locò, Monasterii cum Gallis, Osnaburgæ cum Suecis: ita tamen, ut unum tantum fœdus idemque pactum esset, & haberetur ejusque tabulæ in legum publicarum (*pragmaticas* dicunt) numerum referrentur.

His tandem votis suis damnati sunt hæretici, & quod hætenus tot in Imperatorem, Imperium, & Ecclesiam Catholicam machinationibus quæsierant, obtinuerunt. 1. Ut Calviniani pace illa religiosa, id est sectæ suæ exercitio, & bonorum Ecclesiasticorum possessione æquè ac Lutherani gauderent. 2. Ut reservatum Ecclesiasticum etiam in sic dictos Episcopos Lutheranos extenderetur,

deretur, ut nempe & ii bonis exciderent, si ad Catholicam Religionem transfirent. 3. Ut omnia Ecclesiastica bona, quæ hæreticis hoc tricennali bello fuerant abrepta. iisdem redderentur, omniâque in eum statum redigerentur, quo fuere Anno 1624 die 1. Januarii. 4. Ut non solum in Camera Imperiali, sed & in Consilio Imperiali Aulico jus diceretur vocatis in consilium Acatholicis assessoribus: sed hoc etiam efflagitarunt, ut parem ubique vim, si non maiorem haberent ipsi ac Catholici in omnibus Imperii negociis.

Quantum præterea hoc pacto ex hæreticorum pervicacia natò afflictæ fuerint res Catholicæ atque Germanæ, difficile dictu est.

1. Secularisati sunt complures Episcopatus & Cœnobiaz; id est profanati, atque Acatholicorum relictis manibus.

Brandenburgensis tulit Archiepiscopatum Magdeburgensem, Episcopatus Caminensem, Halberstadensem, & Mindensem.

Brunsvicensis Cænobium Walkenried, & Alternativam, ut vocant, in Episcopatu Osnabrugensi: ita videlicet, ut alternis Episcopus eligeretur nunc quidem Catholicus, eò verò emortuò Acatholicus è Domo Brunsvico-Luneburgica.

Hasso-Casselanus Abbatiam Hirsfeld.

Megalopolitanus Episcopatus Schvverinensem & Razeburgensem.

Suecus Archiepiscopatum Bremensem, & Episcopatum Verdensensem.

Gallus retentis tribus Episcopatibus Lotharingiæ Metensi, Tullensi, & Verdunensi Alsatiâ, aliâque Imperio abstulit. Quo quidem rei Catholicæ nihil decessit; Imperium tamen, & Domus Austriaca debiliores sunt effectæ ad resistendum hæreticis.

Quare Innocentius X. Pontifex maximus hoc foedus rei Divinæ ac Religionis perniciosum im-

improbavit; fidemque à Catholicis datam nullius esse roboris palàm decrevit.

** Pax Ryswicensis.*

Ludovicus XIV. Galliae Rex infestis armis Palatinatum petierat. Multisque locis occupatis Catholica Sacra imperaverat, abrogato hæresis Calvinianæ usu. Positis verò armis pax Imperium inter & Gallos coalluit (A. 1697.) Ryswici, quæ villa est Hollandiæ Batavorum Provinciæ, haut procul distans Hagâ Comitum, quæ Batavorum ordinum perpetuo Conventu celebris est. Instrumento pacis, *articulo quarto* conceptis verbis cautum est, *ut in locis per Gallos eo bello occupatis, & nunc restituendis Catholica religio sarta tecta esset.*

Immanem sibi injuriam irrogari questi sunt hæretici, eumque articulum pugnare cum pace Westphalica, quæ rem religiosam limitibus anni 1624. circumcluderet. Nihilominus, cum Galli nihil aliarum conditionum admitterent, ratum habuerunt. Legati enim Gallici animadvertentes, Acatholicos tantis animis pro sua secta instare, non minores & ipsi animos sumserunt pro tuenda sua antiquissima ac vera Religione. Cumque postularent hæretici Canoniciatus suis præconibus servandos, cordatè responsum est à Gallis *Lutheranum Canonicum* in Gallia adeoque & Argentorati, quod Gallici tum juris factum est, nonnisi pro *monstro* haberi: neque vel regi, vel sibi ipsis unquam constituisse aut constare, quod Præbendæ, & Canonicatus, ac Beneficia Ecclesiastica ad alios possint, quàm ad Catholicos pertinerent.

Ab illo tempore multa in Palatinatu turbârunt hæretici. Quin in ipsis Imperii Comitibus (A. 1699.) conspirantes inter sese Status acatholici negârunt ullis de-

liberationibus sese accessuros antè, quàm quartus ille articulus Rysvicensis abrogaretur. Neque verò reapse accesserunt ante annum 1702. 12. Septembr. cùm bellum in Gallos denuo decerneretur, atque ita sperarent illi, una cum pace Rysvicensi illum etiam quartum articulum deinceps sublatum iri.

Fefellit homines opinio. Etenim Pace *Padensi* (A. 1714.) illa Rysvicensis denuo confirmata cum suo 4. art. fuit. Quod quidem commeritæ poenæ loco censerì posset; cùm hæreticorum Imperii fratres & sequaces, Angli nempe & Batavi tum priore illo bello, tum hoc posteriore Cæsaris partes deseruerint, soli-que cum Gallis in suam rem pepigerint. Ægerrimè tamen id accepere Acatholici, & exinde non cessant importunis quærelis Imperium, & Cæsareas aures onerare. Quid quòd variis in locis hic Borussia, illic Hanoveranus vindictam exactis Catholicis sumserint? (An. 1720.)

XIII. *Sollicitatio Græcorum.*

Hæretici augendis suis partibus intenti, probèque scientes, Græcos seu Orientales à Romano-Catholicis per antiquo Schismate dissidere, sperârunt fore, ut iidem Græci odiò in Romanos ducti faciliùs Lutheranae sectæ subscriberent, quàm Romani Pontificis auctoritatem revererentur. Quæ res si ex sententia succederet, triumphum canebant hæretici, quippe quibus Ecclesia Orientalis inde ab Apostolis propagata suffragaretur.

Stimulante itaque Martino *Crusio* Tubingæ Græcarum literarum Magistro, aliisque, subornatus est Stephanus Gerlach Cæsareus ad Turcam Orator. (A. 1674.) Hic tam nobilem in se provinciam suscepit haut invitatus, convenit Jeremiam Constantinopoli tum Patriarcham,

archam, Confessionem Lutheranam Græcè à Melanthonem jam olim redditam obtulit. Jamque passim jaçabant Lutherani suam doctrinam Orientalis Ecclesiæ calculo esse probatam. Cui mendacio simul & vafra hæresi obviandum ratus Jeremias Patriarcha tribus editis libris Lutheranorum ora oppressit: alii verò Episcopi coactis aliquot in Oriente Conciliis iisdem vestigiis institerunt.

Idipsum tentaverant Calviniani, qui Cyrillum Lucarem ære copioso instruxerunt, quo in Patriarchatum Constantinopolitanum involavit. Hic Confessionem Calvinianam suo nomine edidit; quam auctum in lucem promiserunt Calviniani Batavi, gloriantes insuper, imò mentientes, eum esse totius Orientis sensum. At verò Græci Episcopi re comperta Lucarem exautorârunt an. 1638. ejusque confessionem Calvinianam anathemate confixerunt. Lucas verò variorum scelerum reus judicium sententiâ in Pontum præceps actus est.

XIV. *Schisma Anglicanum.*

Fuerat hætenus Anglia sanctitatis schola. Ejusque alumni monachi Germaniam etiam veræ Fidei adjunxerant.

Nec solis in Monachis hæsit sanctitatis disciplina; sed plerique etiam Reges tam integritatæ, tam pietatis fuerunt studiosi, ut eorum non pauci inter Divos relati exemplo esse possint suis in regno posteris.

Vestigia majorum suorum premens Henricus VIII. ea tempestate Anglorum Rex, cum primum Luderus attolleret caput, suo pte Marte librum elucubravit, quo hominis novas opiniones ac hæresin perstrinxit (A. 1519.) Laudavit institutum Leo X. PP. ac regem titulo *Defensoris Fidei* auxit.

Post

Pòst verò in transversum actus à Pontificis obedientia palàm descivit : non veritatis ergo aut virtutis, sed libidinis atque ambitionis.

Catharina Ferdinandi Hispaniæ regis filia nupta quidem fuerat Arthuro Henrici VIII. fratri; sed cum eodem conjuge suo non nisi virgo vixit. Ambivit propterea ejus nuptias Henricus, Arthuro jam vitâ fundto. Indulsi id, veniàmque legum Ecclesiasticarum fecit Julius II. PP. (A. 1509.) Inter hæc Rex in libidines pronus furtivis in amoribus habere cæpit has & illas è regio Gynæceo puellas, iisque etiam abuti; donec tandem suammet conjugem pertæsus a suo eam thoro abesse jusserit, ac repudiârit. Veneres nempe *Anna* cujusdam *Boleniæ* hominem demontârunt; quæ quidem Anna ejusdemmet Henrici spuria filia fuisse creditur. Ad hæc Adulatorum turba regium scelus laudavit. Jungitur regi *Bolenia*; (A. 1533.) improbat Pontifex Clemens VII. adnitente quoque Carolo V. Imper. & Hispan. rege; persistit in sententia Henricus; jubet Pontifex dimissâ *Boleniâ* reduci *Catharinam*, minatur diras Ecclesiasticas.

At rex puellæ captus amore, ac aulicorum quorundam, hæresi Lutheraná jamjam obsecrorum suasionibus, non furda modo aure Pontificem excepit, sed omnem ejus obedientiam unâ exuit. Quin suo ac Senatûs (*Parlamentum* vocant) nomine decrevit, sese ipsum Anglicæ Ecclesiæ supremum caput, & Pontificem esse. (An. 1535.)

Joannes Fischerus Episcopus Roffensis, ac Thomas Morus Regni Cancellarius, alique, qui nulla ratione adduci poterant, ut regis temerariis ausis subscriberent, capitis damnati sunt. Ecclesiarum ac Cœnobiorum bona fisco addicta; monachi, sacræque DEO virgines ad seculum & sacrilegas nuptias redire

dire jussi, quique id nollent, crudelibus suppliciis è medio sublati.

Cæterum Catholicum dogma palam non immutavit, nec abjuravit Henricus, nec vel Lutheri, vel Calvini hæresin ratam habuit.

Verum, ut est malè sani amoris comparata natura, non diu Amasio suo potita est Bolenia. In suspicionem enim adulterii adducta, recisa cervice pœnas dedit. (A. 1536.)

Tandem letali tentatus morbo dicitur consilia inisse de Pontifice & Romana Ecclesia sibi reconcilianda, nî aulicorum turba sufflaminâisset negotium. Antè verò, quàm animam ageret, Catholico ritu S. Synaxin à se prius flexo poplite adoratam, suscepit.

Testamentò porrò Eduardum suum ex Joanne Seymoura tertia conjuge Filium novennem regnorum hæredem scripsit, datis sexdecim optimatibus (catholicæ plerique religionis erant) qui pueri ætatem curarent, regnique negocia. Eduardo, si is præcoci forsitan fatò tolleretur, suffecit *Mariam*, suam ex *Catharina* Hispanica prima conjuge Filiam: Huic demum *Elisabetham*, quam ex Anna *Bolenia* susceperat.

His constitutis fatali necessitati manus dedit, ac tandem aulicorum coronam ultimùm circumspiciens, cum dicto: *Amici, omnia perdidimus!* ancipiti fato decessit. (A. 1547.)

A morte Henrici Eduardus Semerius Tutorum præcipuus, reliquis ab administrationis sparta exclusis pro sua libidine omnia solus egit, Eduardum regem juvenem Zwinglii dogmate infecit, Petrum Vermilium Martyrem, Martinum Bucerum, aliosque Calvinianos evocavit, scholas iis publicas tradidit, juventutem eorum ab ore pendere coëgit. Cranmerus verò, quem Cantuariæ archipræsulatu auxerat Henricus rex Schismaticus, Aras Catholicorum evertit, Sanctorum Cæli-

Cælitum Icones indignæ habuit, verbò, impiam hæresin jussit regnare. Id quod Regni Comitia (*Parlamentum*) anno 1547. missis per omnes provincias satellitibus, Episcopis, monachisque aut cæsis aut in vincula conjectis, perfecit.

Moriturus deinde rex Eduardus IV. tentavit quidem *Mariam* spe succedendi dejicere & Joannem Gram reginam fore testamento jussit in gratiam Dudleyi Northumbrorum Ducis. Verùm *Maria* omnium ordinum consensu, & ex Patris Henrici VIII. tabulis regios fasces capeffivit. (A. 1553.) Hæc Catholicam rem in Anglia restituit, consiliis usa Cardinalis Reginaldi *Poli* Pontificis Julii III. Legati.

Huic sine prole defunctæ illico subrogata est (An. 1559.) *Elisabetha* illegitimo Henrici Octavi cum Bolenia thoro sata. Illa Pontificem Paulum IV. ea de re fecit certio rem. Verùm Pontifex Natalium & matris Boleniæ, & Patris Henrici vitiò regno ineptam pronunciavit. Molestissimè id tulit femina: ac vindictæ locò Calvinianam hæresin palam, ac summo studio revocavit. Quin, quod rideas, supremam in Ecclesia potestatem sibi arrogavit, qua Episcopos & sacerdotes crearet, Concilia cogeret, de summis fidei capitibus non cognosceret modò, sed decerneret. Nempe tales Episcopos & sacerdotes, talémque Ecclesiam talis decet Papa.

Motus feminæ impotentiâ Pius V. Pontifex sanctus, eam regio nomine & honore excidisse pronunciat, omnesque subditos sacramento illi dicto absolvit; (A. 1570.) eandémque sententiam confirmavit Gregorius XIII.

Unum est præ ceteris facinus, quo Elisabetha documenta dedit, tum qua esset origine nata, tum quibus fidei, morumque principiis imbuta.

buta. *Maria* Stuarta Scoticis rebus Regina moderabatur. Hanc perfidi subditi non folio modò cedere, sed & patria extorrem esse iusserunt. (A. 1567.) Illa dignitati suæ consultura *Elisabetham* adit, Agnatam nempe suam. At misera suique incauta, dum charibdim vitat, in scyllam incidit. Nam *Elisabetha* detentam carcere, latâ in exulem supremi supplicii sententiâ, ferali in pegmate Reginam securi percuti jubet, idque carnificum manu ictu bis repetito: adhibito, qui *Mariam* Catholicam in hæresim pelliceret, præcone Calviniano: sed quem illa verbis ac labori parcere iussit. (An. 1587.)

Facinus toti orbi detestandum, & exemplum regio sanguini infestum diris omnibus detestatus est *Sixtus V.* & *Elisabetham* iterum maledicto Ecclesiæ universæ subjecit.

At illa his etiam commotior nihil non egit, ut *Gue-fios*, seu *Batavos* Regis Catholici sive Hispani jugum tum excutientes, idemque magno molimine audentes in Gallia Calvinianos, dictos *Hugonottas*, pecunia, milite, armis juvaret. Hoc nempe didicerat è puro illo & pacifico *Lutheri* & *Calvini* Evangelio, Rebelleum partes adversum suos reges sustentare. Ac facile licet ominari, nihil mitioris sententiæ ab ea relatu-ros fuisse Reges Hispaniæ & Galliæ, si in eandem cum *Maria* Scotica sortem, & in *Elisabethæ* venissent potestatem. Nihilominus feminam regio, cognatò-que sanguine fumantem hæretici in Sanctorum Albo, seu Calendario, expuncto Immaculatissimæ Virginis Mariæ Conceptionis festo, reposuerunt?

Elisabetham excepit (A. 1603.) *Jacobus* hoc nomine IV. Scotorum, Anglorum verò I. Rex, cui Mariæ Stuartæ obtruncatæ filio hereditario jure regnum utrumque debebatur. Sed ab eo tempore, quo à Fide defecit Anglia, nunquam regibus
licuit

licuit esse in regno tutis Funestæ fuere in Jacobum conjurationes Anglorum Catholicum regem dedignantium. Illa maxime *Pulveraria* : pulvere enim pyrio Curiae, quò frequens Senatus ad regem convolare solitabat, clam magnâ copiâ subjecto ultimum ei exitium struxerunt, & patefactum deinde scelus impigerunt piis Societatis JESU Patribus. Ac si nesciret orbis Anglorum in suos reges animum?

Carolus I. Jacobi filius Scotos suos pejora indies tentantes mandatis coërcere dum niteretur, à tumultuante populo contemptum tulit, & repulsam. 1637. Laudavit id Parliamentum Anglicum, etsi Scoticarum rerum nulla ad idem cura pertineret. Nec multò post Hiberniæ proregem Comitem Straffordium virum apprimè Catholicum, regis autoritate res civiles ibi temperantem neci dediderunt (A. 1641.) Sensit Carolus à Prorege furorem grassaturum denique ad Regem. Maturâ itaque fugâ se subducens, cum arma suorum in se parari cerneret, collectis & ipse copiis causæ suæ justæ deesse non voluit. Fairfaxius verò & Oliverius Cromwelus perduellium antesignani eò tandem adegere regem, ut ad Scotos suos velut asyli causâ confugeret. Verùm hi, ne Anglis viderentur meliores, acceptis ducentis florenorum millibus Parlamento prodiderunt regem. (A. 1645.)

Hic subditi, rege suo causam dicere jussio, eò tandem impudentiæ progressi sunt, ut Carolum tanquam prodicionis reum, ac publicum regni hostem latâ extremi supplicii sententia capite multârint carnificis manu, An. 1649. die 9. Febr. Num Catholicus obierit, num Acatholicus, anceps est. Dum viveret Acatholicam amplectebatur, moriens palàm testatus est, se in fide *Majorum* suorum animam agere.

Cæſo rege, Carolóque II. filio exacto Cromwelus regia potestate abusus est, sed *Proteſtoris* tantum nomine: (1653.) post illum etiam mali corvi malum ovum Richardus Cromwellus (1658.) Sed hic dexteritate patri longè impar à populo in ordinem reductus est.

Occasione illa bene usus Monkus quidam Scotticorum armorum præfectus *Caroli II.* clam studiosus, ea solertia ejus partes egit, ut eum in regnum postliminiò reduxerit. (A. 1659.)

Nescit quiescere semel emota turba, præsertim cum potens sibi etiam contra regem videtur. *Caroli* Frater *Nicolaus* Catholica Sacra amplexus fuerat. Indignissimè id ferentes hæretici Angli Edicto publico sanxerunt, (A. 1673.) ne quis deinceps ad majora regni munia admitteretur, nisi qui Synaxin Anglicæ ritu in Ecclesia aliqua Anglicæ antè perciperet, unaque dicto jure jurando transubstantiationis dogma, seu realem Christi in hostia consecrata præsentiam abjuraret. Id jusjurandum vulgò dicitur *And des Tests.*

Carolus denique proximus jamjam morti vocato P. Joanne Huddleston Monacho Benedictino ejurata hæresi in fidem veræ Ecclesiæ receptus, sacroque pastus viaticò animam Deo reddidit. (A. 1685.)

Jacobus *Caroli* Frater & ipse Catholico dogmati dudum subscripserat an. 1676. Nec erat per totam Europam quisquam, qui Jacobo huic Coronam auguraretur. Verum Deo regum æquè ac populorum Domino rerum momenta temperante eodem mox die Rex salutatur *Jacobus II.*

Angli Catholici regem suæ fidei nacti eidem supplicarunt, ut illud Jusjurandum *Testium* antiquaretur; indignum dicentes, ut populus Anglicus à regni muniis arceret Catholicos, cum non dubitasset regios honores decernere ejusdem religionis affectu. Verum

rùm Jacobus ne recentem adhuc à turbis populum de-
nuo concitaret, prudentiore consilio usus est. In le-
gem jamjam redacta erat schismatica illa sententia,
Regem Angliæ simul esse Papam. Religionis itaque
curam sibi incumbere cernens Jacobus, simulque im-
possibile sciens, ut populo satisfaceret, si ipse senten-
tiam in ejusmodi causis diceret, *Septem* constituit re-
rum Ecclesiasticarum Judices: qui profectò de collu-
sione non poterant esse suspecti, cum sex eorum fue-
rint Acatholici, unus demum Catholicus.

Hi cum Londinensem præfulem Acatholicum
suâ ipsius culpâ officio ac dignitate exuissent, natum
est illicò populi murmur, Anglicanam libertatem peri-
clitari quiritantium.

Increbuit vehementiùs rumor, ubi Innocentii
XI. PP. Nuncius Angliam subiit, qualem à multo tem-
pore non viderant Angli.

Nihilominus Rex non à Catholicis solùm, sed
à magna etiam hæreticorum parte, illorum nempe,
qui se *Non-Conformistas* vocant, exoratus decrevit
(A. 1687.) omnibus deinceps licitum fore, quacunque
vellent religione liberè uti. Gratulati sunt regi de
hoc decreto non modò nobiles regni, sed ipse Magnus
Senatus.

Rem tamen etiam Parlamenti seu generalium
Comitiorum autoritate fulciri optans, jussit coire pro-
ceres, & eos, quos populus mittere solebat. Verùm
acatholici ita dicti Archiepiscopi regis dicto se fore au-
dientes palàm negabant. Oñiduò igitur à judicibus
& Senatu in honestam dati custodiam, regiò tamen
mandatò dimissi, populum incendere, atque occultè
in regem conspirare cæperunt.

Interea temporis Maria Eleonora è Principum
Estensium gente Jacobi lectissima conjux puerum
enixa

enixa est (1688.) *Jacobi* nomine donatum, præsentibus in conclavi *Reginâ* viduâ, omnibus Consilii aulici proceribus, Comitûmque (*Milordos* dicunt) ac nobilium Matronarum utriusque Religionis magnâ frequentiâ. Hunc spurium ac suppositum esse fœtum criminati sunt malevoli; quod certi episcopi huic partui non fuerint præsentés. Verùm Episcopi illi inobedientiæ ac motuum rei non poterant in conspectum regis & reginæ admitti. Nec potuit magnus aliàs præsentium numerus non sufficere ad testimonium de partûs sinceritate dicendum: quod etiam testimonium deinde die 1. Novemb. coram universo Senatu dictum, ratûmque ab omnibus habitum est.

Crescente verò indies malevolorum numero, & ad Batavos migrantibus non paucis excitatus est in spem regni *Wilhelmus* Princeps *Arausicanus*, (*Dra-nien*) Batavorum Gubernator, Gener licèt ipsius *Jacobi* II. cujus sibi filiam matrimonio junxerat. Principi favit etiam *Fridericus* *Brandenburgicus* Elector, & Batavi classem amplissimam instruxerunt, qua in Britanniam appulsus *Wilhelmus* (1688.) Socerum regem compulit primùm conjugem cum filio parvulo clam hostium furori fugâ subducere in Galliam, âspéra jam hyeme, 20. nempe Decemb. quam paucis pòst diebus & ipse eodem secutus est.

Fructum ingrati tudinis in socerum *Wilhelmus* tulit foci sceptrum cum regno Anglico, Scoticoque. Parlamentum verò sanxit neminem deinceps aptum fore Anglico scepro, nisi A catholicum, seu Protestantem.

Obiit *Jacobus* II. in exilio. an. 1701. 16. Septemb. Ejusque Unigenitus *Jacobus* III. ad Pontificem tandem confugit An. 1721. Eum vulgò A catholici Prædentem nuncupant, aut Equitem S. Georgii.

Ceterum Wilhelmo Arausicano successit *Anna* (1702.) altera Jacobi II. filia, soror Jacobi hujus III. Eà demum fatis sublatà *Georgius* Ludovicus princeps Hannoveranus & Brunsvvicensis Elector, (1714.) cujus Mater *Sophia* tanquam Jacobi I. Neptis heres regni declarata à Parlamento fuerat an. 1701. Hic in Germaniam transmittens inopinatò extinctus est an. 1727. regnùmque reliquit *Georgio* filio.

Numerus II.

Hæresis Calvinii & alii errores.

Q. I. Paucis velim expedias hujus hæreseos incunabula, & incrementa.

Joannes Calvinus Novioduni in Galliis infaustà *Lucinâ* natus, (An. 1509.) sacris aris destinatus est à Patre. Verùm ille venditis duobus Beneficiis Ecclesiasticis vitæ liberioris fundamenta jecit. Facile fuit sic in facinora prorum facinorosa hæresi, Lutherana nempe imbui à Germano quodam Græcæ linguæ ibi locorum magistro. Parisiis evomere tentans, quod hauserat, virus, vix effugit rogam. Candente quoque lilio seu stigmatè humeros inustus (1542.) ob crimen, cujus nomen aures & animus refugiunt, ausus tamen est projecti pudoris homo librum edere, seu *Institutiones*, ex *Melanchthone* & *Oecolampadio* maximam partem decerptas. Vafri ingenii tenebrio impuram, impiamque doctrinam eleganti stilo exornavit, eo consiliò, ut vel hac ratione lectores alliceret. In sociorum numero præcipuos habuit *Vermonium*, *Ramafforum*, & *Bonum* hominem. Ipse demum delatus ad extrema, cum sibi moriendum sentiret, actus in desperationem furere cœpit, atque Na-

tali-

talibus suis, suisque studiis maleprecari; huncque in modum inter blasphemias in DEUM sparsas misere periit, an. 1563.

Doctrinæ ejus capita à Lutheri sensu plerumque non abludunt; hæc tamen suoapte marte addidit homo ingeniosus: nempe 1. *Omnes, quibus vel hilum alicujus fidei adesset, certò certiùs salutem adepturos, quidquid deinde peccatorum alterius generis perpetrent.* 2. *Nullam homini esse libertatem, neque ei integrum esse, ut non peccet, sed necessariò peccare.* 3. *Eucharistiæ Mystério Christum planè non contineri, sed nudam esse figuram ac significationem Christi, &c.*

Francisco II. rege Galliarum vitâ functo (1560.) Condæus regii sanguinis Princeps, regniq̃ue administrator, adnitente Henrico rege Navarræo, utroque Calviniana hæresi dudum infecto, connivente etiam Catharina Medicæa Regia Matre, altas radices hæresis egit. (A. 1562.) Totò passim regnò eversa templa, imagines, Sanctorumque reliquiæ Vulcano datæ, nec petulantia & impietatis quidquam omissum est. At Carolus IX. prætextâ tandem positâ rebelles aggressus armis (1569.) omnem movit lapidem, ut ad saniora consilia revocaret populos, Nobilésque, qui interea cum hæreticis Germanis fœdus icerant.

Id temporis, Margaritâ Caroli sorore Henrico Navarræo in matrimonium collocatâ, nuptialia festa Parisiis agebantur. Qua die nempe S. Bartholomæo sacra, vigesima quarta Augusti ex condicto, regisque mandato ingens toto regno Calvinistarum seu Hugonotarum strages est edita, cui cædi nomen deinceps hæsit der Pariser-Hochzeit. (A. 1572.)

Henricus IV. Borbonius ad sceptrum capeffendum antè non est admissus, quàm hæresin, qua tenebatur, ejurasset. (1593.) Nihilominus Hugonotis *Edicto*

Nannetensi copiam fecit hæreseos exercendæ. (An. 1598.)

Edictum illud sustulit Ludovicus XIV. Præcones hæreticos, omnesque, quibus volupe non esset, valedicere erroribus, regno migrare iussit. (A. 1685.)

Q. II. Qui potissimum fuere hi, quos in se-
rendis erroribus socios habuerunt. Lutherus &
Calvinus?

R. *Luthero* operam collocârunt hi, quos mox no-
minabo. Noveris tamen, iisdem cum *Luthero* nun-
quam ex integro convenisse in doctrina. Hoc enim
habet hæresis, ut nunquam sibi constet. Eo solo con-
sensere, ut Catholicam veritatem affligerent.

1. *Andreas Carlstadius* vero nomine *Bodenstein*,
simultatibus cum *Luthero* susceptis ad *Zwinglium*
defecit.

2. *Philippus Melancthon* græco nomine, quod af-
fectabat, dictus, sed suo *Schmartz Erde*. *Augusta-*
nam Confessionem finxit primum, ac paulò post re-
finxit, quasi lusus religio foret? Eruditus musis huma-
nioribus, cum semel abreptus in errores esset, que-
rus deinceps est, quantum eum poeniteret, quòd in
messum Theologicam manum unquam misisset.

3. *Joan. Brentius*, *Tubingæ* professor.

4. *Lucas Osiander*.

5. *Cythereus*, *Suevus*.

6. *Martin. Chemnitius* *Brandenburgicus*.

Calvino succenturiati sunt.

1. *Joannes Oecolampadius*: sic græcè dici amavit,
cum à patre vocaretur *Hauschein*.

2. *Petrus Martyr* *Italus*.

3. *Wolfgangus Musculus* *Lotharingus*.

4. *Henricus Bullingerus* *Helvetus*.

5. *Theodorus Beza* *Burgundus*.

6. *Joan. Buxtorffius*.

7. *Joan.*

7. Joan. Coccejus.

8. Joan. Dalleus Præco Parisiis.

Q. III. De Jansenistis multum fama cantat.
Dic, quod genus hominum sit istuc?

R. Cornelius Jansenius gente Belga, Doctor Lovaniensis, tandemque Episcopus Iprensis in Flandria Vir pius ac Doctus librum ediderat, cui nomen fecit, *Augustinus*. Indulserat nonnihil ingenio Cornelius cum in hoc tum in aliis, quos non parvo numero elucubraverat, libris. Ejus rei probè sibi conscius, cum ad extremam vitæ lineam properaret, Superos, hominesque testatus est, ut, si quid unquam scripsisset Catholico dogmati utcunque adversum, pro non suo haberetur. Obiit contracta lue à subditis suis, quibus peste laborantibus ipse Episcopus piissimè adfuit. (An. 1638.)

Lectioni sunt ejus libri, atque repertæ in iis quinque potissimum sententiæ, seu *propositiones* cum Catholico dogmate subtiliter pugnantes. Non potuit non Innocentius X. PP. censoriâ eas notâ afficere, (1651.) obtestantibus id ipsum plerisque Galliæ Episcopis, quibus sincera doctrina cordi erat.

At homines, ut fieri amat, doctrinæ quâ novitate, quâ subtilitate capti, non Innocentii solum, sed & sequentium Pontificum decreta miris artibus eludere noverunt, dum tandem Clemens XI. an. 1713. die Septembris 8. iterum reprobârit centum & unam propositiones è libro *Quesnelii* Galli, earumque aliquot è sententia ac mente Jansenii intellegas. Data hanc in rem Constitutio, cui exordium: *Unigenitus*

Tum verò multi novarum rerum studiosi & palam & clam obstrepere, negare Pontifici id faciendi auctoritatem suppetere, denique ad Concilium generale provocare. Constantiâ vero Pontificis

maximi, Regisque providentia immorigeros in ordinem redigentis, ac innumeris, quæ eam in rem periculosè susceptæ sunt, disputationibus modum facientis, quietæ tandem res sunt, etsi necdum ex affe compositæ.

Q. IV. *Memini me de Quietistis aliquando audire. Sodes, quæ fuit horum origo, quis modus?*

R. *Michaël Molinos Cæsaraugustanus ex Hispania, prebsbyteri habitu abusus, sub pallio sanctitatis insigniter & turpis fuit, & impius. Duodecim ipsis annis sacra Exhomologesi conscientiaæv nævos eluere distulit, utut non cessarit quot diebus ad aram facere.*

Nunquam tota & ad extremum usque oculere sese hypocrisis potest. Prodidit se tandem Molinos Romæ in vigesimum secundum jam annum degens. Causam dicere jussus ea confessus est, quæ nemo vel à perditissimo speraret. Palinodiam igitur suorum errorum canere, ac tum carcerem, quoad viveret, subire necesse habuit. (A. 1687.) In ejus scriniis præter ingentem auri vim repertæ sunt epistolarum duodecim millia, quibus longè latèque sectæ suæ studiosos & ipse hortatus est, & ab iis salutatus.

Cardo errorum ejus in hoc agebatur: *Animum exercitatione quadam interna DEO velut affigi debere per contemplationem. Quo semel abtentò nullum deinceps esse scelus corpore vel sensu perpetratum, quò à DEO, ejusque gratia se jungi jam amplius homo posset. Egregia scilicet doctrina, quæ dum animam dicit quiescere, nullum abhorret nefas. Ab illa, itaq; quam, sicut sibi finxerunt, quiete Quietistarum sibi nomen hauserunt, quotquot perditæ doctrinae manus dedere.*

§. VI.

Viri Illustres.

Q. Plenâ manu prodas velim, si quos postremo hoc ævo melior Phœbus amavit, viros inquam doctos.

R. Nunquam à condito orbe tanta superbivit doctrinæ seges, quanta duobus abhinc seculis. At ego non plenâ manu eos edam, sed parcâ tantùm. Nam si nescis, omnium hac ætate doctorum nomina ac lucubrationes percensuro nec centum majoris folii volumina suffecerint. Itaque paucissimos accipe.

1. Eranciscus *Ximenes* à Cisneros, Hispanus, Franciscanus, S. R. E. Card. Archiepiscopus Toletanus Hispaniæ totius Prorex summis regni temperandis negociis summam adhibuit in omnibus linguis ac literis doctrinam. Edidit præsertim Biblia Polyglotta, seu multarum linguarum, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, Græcæ &c. (Obiit, A. | C. 1516.)

2. Desiderius *Erasmus* patriâ *Roterodamus* Belga, suo nomine dicendus *Gerardus Gerardi*. Grammaticorum sui ævi facilè princeps. Studiosissimus rerum antiquarum plurima sanctorum Patrum scripta è tenebris ac pulvere producta primus ipse typis excudi fecit. Verùm cum Theologicâ scientiâ fermè destitutus esset, in iis censendis sæpiusculè hallucinatus est. Ceterùm verò Græcæ atque Hebraicæ peritus. In Lutherum quoque calamum strinxit. (An. 1526. obiit.)

3. Thomas de Vio patriâ *Cajetanus Cardinalis* Theologiæ scientiâ, editisque tam in sacram Scripturam, quam in D. Thomam Commentariis Clarissi-

mus. Is ipse est, qui Lutherum ad dicendam causam evocatum Augustæ Vindelicorum audiit: Ordinis Prædicatorum seu Dominicanorum illustre decus. (Ob. A. 1634.)

4. Julius Cæsar Scaliger Italus, & Patre etiam major Josephus Scaliger natus in Gallia eruditionis reconditæ veluti quidam dii sunt habiti. (Ab an. 1535.)

5. Polydorus Virgilius Urbinas Italus, qui Poëtarum principis stirpe gloriatur, concinnato de *Rerum Inventoribus* eleganti libro nomen sibi peperit. (Ob. an. 1555.)

6. Paulus Manutius Aldi Romæ Typographi eruditissimi filius, Tullianæ eloquentiæ æmulus. Hic Doctrinæ Christianæ librum, seu Catechismum à Concilio Tridentino Italicè conscriptum Latinitate donavit. (An. 1560.)

7. Ludovicus Blosius sanguine clarus apud Belgas, sed clarior virtute scriptisque piissimis libris; Græcæ insuper & Hebrææ gnarus, Lætiensi Cænobio Benedictino Abbas moderatus est. Carolo V. Imp. præcipuo in amore ac deliciis fuit. Ob. an. 1566.

8. Sixtus Senensis, patre Hebræo editus, sacrae D. Francisci familiæ accensus, eidem cum nuncium remisisset, hæresin quoque Calvinianam amplexus est. Deprehensus, rogoque jamjam addictus Pii V. postea Pontificis operâ in libertatem ac Ordinem Dominicanorum assertus est. Quem ipsum quâ singulari doctrinâ, quâ pietate illustriorem reddidit. (Ob. 1569.)

9. Benedictus Arias Montanus Hispalensis, omnium penè gentium linguis ac literis instructissimus, quatuor nonnisi annorum labore molitus est (A. 1572.) mirandum opus Bibliorum Antvverpiensium, quæ Pentaglotta sunt, nempe Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Syriacæ, ac Latinæ. (Ob. an. 1575.)

10. *Cornelius Jansenius* Gandayensis Episcopus. Quem eo consiliò hoc loco nominavi, ut alium hunc esse scias ab illo Jansenio *Iprensi*, qui Jansenistarum Novitatibus ansam dedit. (Ob. 1576.)

11. Joan. Ludovicus *Vives* Hispanus, patria Valentinus. Mariæ, Angliæ deinde reginæ, juventutem moderatus est 1522. Ad artium ac scientiarum meliorem modum plurimum operæ ac momenti attulit. (Ob. an. 1537.)

12. Cæsar *Baronius*, Soræ natus in regno Neapolis. Congregationis Oratorii presbyter, quos vulgò *Nerianos* dicimus. Primus Historiam Ecclesiasticam continuo filo uberrimè profecutus est. Cui exornandæ 30. annos impendit. Ob. 1606.

13. Petrus *Canisius*, Belga Noviomagensis. Societatis JESU per Germaniam superiorem primus Provincialis. Illique nihilo inferior Henricus Canisius frater, qui sacros Canones in Academia Ingolstadii docuit, antiquitatis præterea & historiæ studio celebris. (Ob. 1597. Petrus.)

14. Justus *Lipsius* Belga Romanis præcipuè rebus explanandis, & Stoicorum philosophiæ illustrandæ, nec non Politicæ doctrinæ manum summo cum omnium plausu admovit. Dicendi verò genere usus est, quod non facile quispiam imitetur. (Ob. 1606.)

15. Robertus *Bellarminus* Politianus Patriâ, gente Italus, Dignitate Cardinalis, vitæ instituto Jesuita. Eò fuit, in rebus sacris maximè sed & aliis omnibus, ingenio, eâ doctrinâ, ut Augustino non multum inferiorem, atque præcipuorum Ecclesiæ Doctorum numero accensendum non pauci judicarent. (Ob. 1621.)

16. Jacobus *Gretserus* Suevus Societatis JESU. Historiæ ac literarum Græcarum velut quædam Pharus; Professor Ingolstadii. (Ob. 1626.)

17. Fran-

17. *Franciscus Bacon*, Baro de *Verulamio*. *Elisabethæ* Anglorum Reginae carus, dein *Jacobo* rege totius regni Cancellarius. Vir summæ mediæ inter negocia eruditionis, maximè in rem literariam meriti. (Ob. 1626.)

18. *Jeremias Drexelius* *Augustæ* *Vindel.* natus, *Jesuita*, & *Serenissimo* *Bavariæ* *Duci* à *Concionibus*; politiores, quibus pollebat, *Musas* ad sacra argumenta transtulit, quæ plurima persecutus est felicissimè, (Ob. 1628.)

19. *Dionysius Petavius* *Aurelianensis* *Gallus* *Jesuita* nullo non doctrinæ genere, sed maximè *Chronologiâ* celeberrimus. (Sub an. 1636.)

20. *Cornelius Cornelii à Lapide*. *Belga*. Quo nemo uberius sacras literas est interpretatus. (Ob. 1637.)

21. *Aubertus Miræus* *Bruxellensis*, *Cathedralis* *Ecclesiæ* *Antvverpiensis* *Decanus* multorum *Chroniconum* solertissimus conditor. (Ob. 1640.)

22. *Hugo Menardus* *Blessensis*, in *Virdunensi* *S. Vitoni* cœnobio *Benedictinus* monachus, parens velut & instaurator literarum in *Congregatione* *Gallica*. (Ob. 1644.)

23. *Hugo Grotius* *Delphis* in *Hollandia* natus. Quatuordecim non plus annos natus *Philosophiam* integram propugnavit, cum jam octennis eleganter carmina pangeret (Ob. 1645.)

24. *Famianus Strada* *Romanus* *Jesuita* *Bellum* illud, quo *Hispani* rebelles sibi *Batavos* domitum ibant, eâ diligentia sibi describendum sumsit, ut primo duntaxat volumini viginti ipsos annos consecrarit. Neminis dubium esse debet, quin summis præconiis digna sit ea historia: utut *Caspar Scioppius*, *Grammaticus* quidem nobilis, sed infensò in *Societatem* animò, libellum ediderit *Momicum*, quo *Famiani* phrasin ac *Latinitatem* indignis modis habet. (Ob. 1649.)

25. *Joannes Caramuel* Hispanus. Abbas Benedictinorum Montferratenfium Viennæ, inde etiam Pragæ, post Episcopus Vigevitanus. Miri vir ingenii, nulliusque doctrinæ expertus, sed Dialecticâ præcipuè disciplinâ ad miraculum subactus. (Sub an. 1679.)

26. *Josephus Saënz de Aguirre* Hispanus Benedictinus, Purpurâ, in eruditionis præmium, donatus ab Innoc. XI. (1686.) Philosophiæ utriusque, Theologiæ, Juris, historiæque peritissimus. Diem obiit 19. August. an. 1699.

27. *Cælestinus Sfondrati* Lombardus, Gregorii XIV. ex Fratre nepos. an. 1656. Studiorum rudimenta duodennis fecit in Monast. S. Galli, Germanico. Adlectus quin imo in ascetarum ibi numerum, primùm Campidonæ, inde suæ domi Philosophiæ, Theologiæ, ac Juris Canonici ludum aperuit. Id ipsum cum Salisburgi faceret, ea fuit discipulorum audiendi virum cupido, ut amplissimâ licet aulâ numerum tot scholarium respuente, admotis scalis per fenestras etiam Doctoris verba exceperint. Hinc rusticam plebem parochus erudire jussus, mirâ id modestiâ, mirâ etiam sollicitudine executus est. Principis deinde, id est, Abbatis S. Galli auctus honore auxit etiam ipse tam vitæ sanctitatem quam eruditionem, ut non potuerit sibi ab eo in supremum Ecclesiæ senatum adsciscendo temperare Innocent. XII. an. 1695. 12. Decemb. Obiit Romæ 1696. 3. Sept. In ejus Libris nescias an eruditionem, an Styli gratiam majori in pretio habeas?

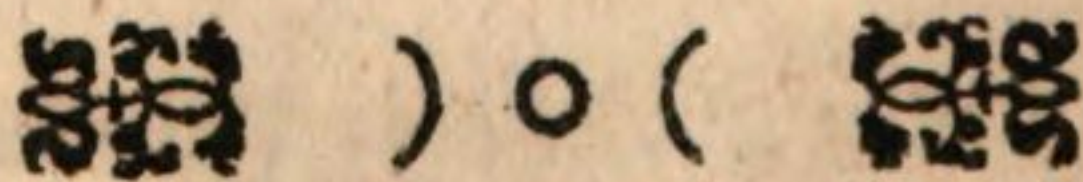
18. *Joannes Lucas d' Achery*, Picardus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, quanta sit doctrinæ laude maclandus, vel ex eo solo metiamur, quòd *Mabillonio* occasio & Dux eruditionis fuerit. (Ob. 1685.)

29. *Josephus, Paulus & Franciscus Mezgeri* fratres germani, Benedictini ac Professores Salisburgensis Aca-

Academiae, Historicis, Theologicisque Scriptis nominatissimi (An. 1690.)

30. Joannes *Mabillon*, Is est, quem ætas proximè lapsa eruditionis principem adorat, cui omnis Doctorum chorus fasces lubens submittit, & quem eruditorum nemini licet ignorare. Vico Saint Pierre-Mont in Campania Gallica editus 1632. sancto Benedicto nomen dedit, an. 1654. acutissimis finitiis Capitis doloribus vexato Literarum studia ne à longè quidem attingere licuit ad annum usque 1663. quo Lucæ d' Acherio jam tum seni laborum non tam tyro, quam mox socius, & Magistro ipso major adjunctus est. Fuit ille vir lectionis infinitæ, scriptionis plurimæ, memoriæ tenacissimæ, ac judicii præsertim ab omni ferè hallucinatione eximii. Quidquid stylo aggredere-tur, ea dexteritate persecutus est, ut nemo se id factu-rum meliùs speraret. Cùm verò omnes doctrinæ magnitudine infra se despiceret, modestiæ in omnes, atque in superos pietatis extitit integerrimæ. Eo piissimis fatis extincto (A. 1708.) nemo fuit in tota am-plissima Urbe Parisina alicujus sortis, qui non ad spe-ctandum celebratissimi viri funus certatim accurreret. Panegyricus, qui eidem à Regia scientiarum Academia dictus erat, typis confestim mandatus est, unicò ha-tenus exemplò.

31. Theodoricus *Ruinartius* Remensis Bene-dictius *Mabillonii* socius ac suppar. (Ob. 1709.)

CAPUT VIII.

*Observationes in Historiam Ecclesiasticam,
ejusdem usus, & quid maximè ex
ea notandum?*

*Quæst. Quid me oportet ex Historiæ Ecclesia-
sticæ notitia discere?*

R. Plurima quidem : Nempe disces Divinam Providentiam in regenda, conservandâque sua Ecclesia. Disces Omnipotentiam è tot miris in ea patratis. Disces ab exemplis sanctorum virorum vitæ integritatem : Concipies quoque ardorem quemdam eorum imitandi doctrinam, ac pro Ecclesia adversus hæreticos standi.

Unum tamen est, cui præcipuè advertere animum debes : Solam nempe Ecclesiam Catholicam esse Veram. Itaque lectione & studio istius Historiæ firmari te oportet in Religione Catholica, hæreticorum verò errores & fraudes nôsse simul, simul & detestari.

§. I.

De Summis Pontificibus.

Quæst. Quid observatu est necessarium de Pontificibus Romanis?

R. I. Petrus Apostolus à Salvatore Ecclesiæ Autore constitutus est Ecclesiæ in terris caput & fundamentum, quando conceptis verbis non dubitavit decernere : Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi
non

non praevallebunt adversus eam. Matthæi cap. 16. Nupiam autem scriptum leges. Tu es Luder, & super &c.

2. Hæc potestas, omnisque Petro concessa facultas etiam in Petri Successores necessario transit. Neque enim Ecclesiam talem constituit Christus, quæ in Petro staret, illo deinceps emortuo deficeret. Oportebat ergo & à morte Petri esse, qui Ecclesiæ fundamentum & caput esset. Hoc non fuit alius quisquam, omnium verò minimè Lutherus, aut Calvinus; sed soli, qui Petro legitime succenturiati sunt, Pontifices.

3. Uti potestatem, ita non minùs doctrinam ab Apostolo (qui à Christi ore eam traxit) accepere hi Pontifices: atque in hoc consistunt Traditiones illæ quàm veræ ac necessariæ, tam modernis hæreticis invisæ. Necessarias autem dixi; cùm omni dubio vacet, non omnia, quæ Christus gessit & docuit, Scripta planè esse, sed multa oretenus tantùm tradita. Nihil enim prorsus obscuritatis habent illa Joannis Evangelistæ verba, Joan. cap. 21. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Profectò non capit ea Lutherus cum suis, sed *scripta, scripta vult exhiberi, non tradita.*

4. Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successionem charisma veritatis certum secundum placitum Patris (Christi) acceperunt; reliquos verò, qui absistunt à principali successionem, & quocunque loco colligunt (seu congregant sibi Ecclesiam vel sectam) suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, aut rursus ut hypocritas, quæstus gratiæ & vanæ gloriæ hoc operantes. S. Irenæus L. 4. contra hæreses cap. 43.

Edant

Edant hæretici origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris habuerit autorem & Antecessorem. Tertullianus Lib. de Præscriptionibus. cap. 32.

§. II.

De Ecclesiæ Propagatione.

1. Ipsa Christianæ Doctrinæ seu Ecclesiæ in omnes mundi plagas disseminatio Nomen *Catholica*, id est, *Universalis* eidem conciliavit. Cum eadem non modò in omnem partem se se extenderit, sed insuper, quòd summi ad veritatem momenti est, in omnibus & ubique sit eadem, ejusdem Fidei ac Doctrinæ: cum interim hæreses in Angulo aliquo orbis delitescant; vel, si etiam latius extenduntur, nusquam ac nunquam sibi consentiant, nec in eadem sæpè domo.

2. Ita præclarum est hoc *Catholica* seu *Universalis* Ecclesiæ nomen, itaque invidiosum, ut omnes hæreses sibi illud acquirere semper contenderint. Admirandâ verò DEI Providentiâ factum est, ut nulla unquam Ecclesia *Catholica* dicta, æstimatâque fuerit, præter istam Romanam, cui nos adhæremus, à Petro descendente.

Perस्पicuū est, dolorem proprium causam Ecclesiæ non putandum, nec stomachum unius hominis (seu indignationem ac turbas Lutheri) imò per illum aliorum Generali Ecclesiæ vocabulo nuncupandum. S. Hieronymus Epist. 62. ad Theophylum adversus Joannem Hierosolymitanum.

Catholica nomen non sine caussa inter tam multas hereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut, cum heretici se Catholicos dici velint, quarenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam veniatur; nullus hereticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. S. Augustinus contra Epistolam Manichæorum, fundamentum dictam.

Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Jesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses, Campitas (Lutheranos denique, Calvinianos, Quietistas &c.) scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipsa, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuñciavit (Antichristi præcursores & socios: erunt homines se ipsos amantes &c. Epist. 2. ad Timotheum cap. 3.) Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cum & diabolus de Scripturis aliqua sit locutus; & scriptura non in legendo consistant, sed in intelligendo. S. Hieronymus contra Luciferianos, fine.

§. III.

De Persecutionibus.

1. Ex his & Christianorum incredibili constantia, quorum millena millia exquisitissimis tormentis enecari maluerunt, quam à Christi fide & Ecclesiâ Catholica deficere, ex his, inquam, veritatem Catholici dogmatis necessario colligere est. Nisi verum esset Evangelium, nunquam sanguine defenderetur. S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam.

2. Persecutionibus tantum abest Ecclesiam defecisse, ut potius immensa incrementa ceperit. *Aut*

non manifesta se tum Dei virtus contra odia humana porrexit, cum tantò magis Christus prædicaretur, quantò magis prædicari inhiheretur? S. Hilarius contra Auxentium. Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & Multiplicabantur. S. August. L. 22. de Civitate Dei. cap. 6. Nec ullus tamen martyrum inventus est, qui pro Luthero aut Lutherana reformatione passus esset, sed omnes pro Catholica fide.

§. IV.

De Doctrina.

1. Doctrina semper in Ecclesia Catholica eadem fuit, sibi que constans. Vide, quæ initio dicta sunt. cap. 1. §. 5.

2. Ergo Licet nos, aut Angelus de cælo (ne dicam Apostata monachus Lutherus) vobis evangelizet, præterquam quod evangelizavimus vobis, Anathema sit! Hæc Pauli est sententia, ad Galatas cap. 1. Aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte Donati (Lutheri aut Calvinii) in sola Africa (Germania, Anglia) remansisse dicit: Ergo Anathema sit: S. August. Lib. de Unitate Ecclesiæ.

Cur post quadringentos annos (imò post mille supra quadringentos ô Luthere) docere nos niteris, quod antè nescivimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hanc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. S. Hieronymus Epist. 65. ad Pammachium de Erroribus Origenis.

§. V.

De Hæresibus.

1. Unde natæ fuerint hæreses dictum est. *cap. 1. §. 6.*

2. Quibus argumentis in Lutheranam præcipuè sit utendum *capite 7. §. 5.* cum de Luthero sermo erat. Eorum non pauca contra reliquos etiam hæreticos faciunt. *Vid. etiam c. 1. §. 5. Q. 7.*

3. Omnes recens natæ hæreses prætenderunt, se Ecclesiam reformaturas. Ad quid hoc rei est? cum unus nigrum dicat, rubrum alter? Arius Filium Dei Patre minorem dicit, Lutherus negat. Calvinus abnegat Christum ulla ratione in Eucharistia reapse præsentem esse: Lutherus eum tum, quando a manducantibus sumitur, advolare asserit. Denique quod alter hæreticorum asseverat, alter pernegat. Et nihilominus eorum quivis audet gloriari de doctrinæ Ecclesiasticæ reformatione & veritate?

4. Cum tot prodierint hæreses Ecclesiam reformaturæ, earum nulla ætatem tulit, sed defierunt cum tempore omnes: Catholica interim Ecclesia inter hæresum ruinas stat, stabitque, dum etiam istæ paucae, quæ residuæ sunt, hæreses cadant.

5. Blandiuntur Principibus hæretici, eorum imperia fore firmiora, si ejuratâ catholicâ Ecclesiâ, ejusque legibus, raptis quoque Ecclesiarum bonis, Pontificis obedientiæ renunciarent. Verum quàm felici eventu, docent clades in Gallia, Germania, & Anglia: Dissidium perpetuum in Imperii Comitibus, quod Catholicis movent hæretici: quódque dissidium solum efficit, ne Germani sint invincibiles.

Nun-

Nunquam Anglia tam nefanda in regum suorum Caput & sanguinem ausa est, quam postquam evasisset hæretica &c. &c.

§. VI.

Viri Illustres.

1. *Sanctitas* in Ecclesia nunquam defecit. Prima quidem ætate Martyrii occasione, & Apostolorum exemplo fuere longè plurimi sancti viri, ac feminae. Siquis verò postremis etiam annis Religiosos ordines consideret, non minorem numerum inire licebit. Fac enim in singulis monasteriis, aut religiosis cætibz singulos tantum seu unum versari DEO singulariter servientem ac charum: prò quantus, si colligas, numerus nascetur?

2. *Eruditio* suas passa est vices, nunquam tamen penitus extincta est. Prima quidem ætas trium seculorum simplex potius, quàm docta audit. Altera *Dotorum* est. Gothis verò, aliisque Barbaris omnia suisque deque agentibus, Romano Imperio scisso, verbo, turbulentis temporibus gravem paulatim labem traxit eruditio.

Ordo quidem D. Benedicti jam inde ab incunabilis juventutis eruditioni sese dicavit. Scholas publicas, & Academias cum suis in Monasteriis, tum etiam extra illa aperuit: at iisdem, quas dixi, turbis non rarò & ipse fuit interpellatus.

Illum excepit ordo Prædicatorum S. Dominici, ac nonnullarum, imò multarum scholarum possessionem cepit.

Ab illo verò tempore, quo Constantinopoli à Turcis captâ Græci unâ cum libris suis etiam doctrinam ad nos in exilium deportârunt, erigere demum caput eruditio cæpit; cui sustolendæ humeros supposue-

run: præter alios complures Franciscus Petrarcha, Erasmus, Scaligeri &c.

Demum extremo tempore inclyta JESU Societas hunc sibi laborem velut proprium fecit, occupatis plerisque publicis Scholis.

At in Gallia præter alios eruditionis, omnisque doctrinæ laude celebres seculò nuper lapsò Monachi Benedictini præcelluere, & adhuc præcellunt.

Quid quòd hodie Barbaræ gentes, quibus abhinc paucos annos vix elementa literarum satis nota fuerant, nunc ingenium exercere gaudent Moschi, inquam, & alii?

Ipse Turcarum Sultanus, utut genti Turcicæ, literarum studiis interdictum sit à Mahumede, Typographum Arabico-Turcicum constituturus dicitur hoc ipso, quo hæc scribo, die: additurus paulò post etiam Græco-Latinum? Et profectò anno 1729. non pauca exempla in eadem officina elegantissimè excusa sunt.

Quid hæc sibi volunt? Quid si Deus illustret hanc gentem, ut agnita veritate ineptissimæ suæ legis nugæ excretur, atque mitescat in exteros & Christianos?

Quid verò si literis imbuti Turcæ, iis facti astutiores, abutantur in perniciem rei Christianæ? Est sanè, unde id liceat formidare, vel ex eo, quòd Apostatarum opera in hoc eruditionis negociò utatur Turca. Sunt apostatæ Christianis multò quàm ipsi Turcæ infensiores: & ii maximè, qui è Batavis, Anglis, aliisque hæreticis ad Turcicam impietatem defece-
rint.

In Omnibus Glorificetur DEUS.

LIBER PRIMUS

HISTORIÆ

PROFANÆ.

A Mundi Ortu ad Imperium Augusti Romanorum Monarchæ, circiter natum Salvatorem.

Quatuor hætenus extiterunt vasta Imperia atque summa, quæ Monarchiarum vocabulo vulgò dicuntur. Nabuchodonosori dormienti has Monarchias monstravit Deus in imagine Statuæ magnæ, cujus caput aurò constabat; pectus & brachia argentò; Venter & femora ære. Tibiæ ferrò, pedes extremi partim ferrò, partim lutò. Daniel dein à DEO submissus ænigma sic evolvit, dicens, quatuor monarchias hanc statuâ designari. prima harum (Assyria erat) aurea: altera (Persica) argentea: tertia (Græca) ærea: quarta (Romana) ferrea. Quæ ipsa ad extremum divisa, mixta, atque hinc infirmior futura esset; id quod nunc in Romano Imperio experimur, ut alibi dicemus.

CAPUT I.

*Prima Monarchia ASSYRIORUM ad
Cyrum, & Persicæ Monarchiæ incuna-
bula anno Mundi 3401. ante Chri-
stum 559.*

QUæstio. I. Sæpè curiositate ductus nôsse
optavi, qui primus rex, aut quando fue-
rit? Tûne me hac ambiguitate expedies?

R. Præferam tibi facem. Aures præbe narranti.
1. Cùm *Adamus* ille Protoplastes terram coleret, ad
cataclysmum usque nemo Rex audiebat, nemo in
alios sibi arbitrium sumebat.

2. A Diluvio, Cham Noëmi Patriarchæ degener fi-
lius, quòd habuerit contemptui parentem, id impre-
cationis sibi promeruit, ut *Servus* cum posteris suis
effet. Servire non posset, nisi esset, qui dominare-
tur. Itaque vindictâ Numinis factum est, ut homo
libertati natus deinceps seu regibus seu tyrannis mo-
rem gereret, quia nolebat Parentes eò, quò oport-
tebat, cultu prosequi.

3. Cæpit enim alter alteri primùm invidere, pòst
insidias struere, denique alios suæ potestatis facere &
mandatis suis obnoxios. Inde cùm quis hominum
non spernendam manum suis velut sub signis numera-
ret, crevit dominandi libido, ut etiam vicinos vellet
habere dicto audientes; nec vicinos modò sed lon-
giùs quoque remotos.

4. Quisquis ergo hoc pacto quasi frenum imposuif-
set populis, Rex dicebatur, vario quidem no-
mine, pro cujusque idiomatis genio; sensu tamen
eodem,

eodem, hoc nempe ut Dominum eum omnes intelli-
gerent.

Q. II. Quis demum fuit ille, qui præ aliis
hanc sibi spartam sumsit?

R. Nemrodus is est Chami illius nepos. Quem con-
ceptis verbis sacræ literæ docent *Babel*, seu Babylo-
nem urbem condidisse, ac potentia limites latè pro-
tulisse. *Genesis Cap. 10.*

Q. III. Estne istud Imperium Assyriacum?

R. Non placet hoc rerum peritioribus, qui mille
amplius annis seriùs extitisse credunt illius regni exor-
dia, ac cum *Bel* cæpisse.

Q. IV. Cur autem Assyrii dicti hi principes?

R. Autumo, hoc nominis haustum fuisse ab *Assure*
quem sacri libri nominant. Is Babylone valere iussa
Niniven urbem excitavit (*Genes. 10*) & Imperium istud,
quod Monarchiam Assyriam vulgò dicimus, auspica-
tus est.

Q. V. Paulò antè dicebas, Belum Monar-
chiæ parentem esse; nunc *Assurem* vis. Constant-
ne sibi ista?

R. Constant, nî fallor; nam *Bel*, *Beel*, seu *Baal* non
personæ sed honoris est nomen: Dominum enim dicit,
ac posteris etiam Deum. *Assurem* igitur tantum regem,
quid aliud vocarent subditi, quàm Dominum, & ad-
ulatores quid aliud, quàm Deum, id est *Belum*?
Profectò multis post seculis *Bel*, & *Bal*, dictum est il-
lud numen seu idolum, quod divinis honoribus ma-
ctârunt plerique Asiæ populi, Assyriæ nempe monar-
chiæ olim colonis.

Q. VI. Monarchæ Assyrii qua serie jura po-
pulis dixerunt?

R. Longa eorum series fuit: quorum gesta oblite-
ravit ætas. Duos tantum in medium proferam, *Se-*

miramim feminam, & *Sardanapalum* feminâ nihil viriliorem.

1. *Semiramim* uxorem duxerat Ninus Affuris Belifilius. Hic mulieris captus blanditiis eidem flagitanti regni habenas in circumscripta potestate triduum permisit. Semiramis ergo sumtâ Nini personâ mandare, Semiramis vetare, illa vitæ, illa necis potestatem exercere, verbo dominari. Cernens verò, maritum istorum omnium esse patientem, aulamque omnem suis imperiis stantem, subit illam cogitatio de stabilendo sibi met regno, nisi potius id consilium dudum antè agitavit. Tertia itaque luce satellites subornat, qui Ninum è medio tollerent. Quo perpetrato, rerum jam secura Imperium deinceps gessit animis feminâ majoribus. Illa Babylonem urbem *Hortis pensibilibus* exornavit, ac maximi operis murò circumscripsit. Alia non pauca de hac muliere fabulæ canunt.

2. *Sardanapalus*, qui profanis Scriptoribus *Tonosconcaleros* appellatur. Huic mos erat publico abstinere semper: in Gynæceo verò delitescere, ac deliciis ad satiem indulgere, regni verò habenas permittere Satrapis. Id fortè fortunâ animadvertit *Arbacem* quendam Medorum Provinciæ præfectum, qui indignum ratus, tot populos à nutu pendere effeminati regis, conciliatis sibi Medorum animis atque armis, Sardanapalo in urbe Ninive imminet. Non potuit Sardanapalus armis evadere superior, quem belli vel nomen fortè latebat. Itaque ne vivus in potestatem hostium veniret, in rogam se cum Gazis conjicit. Anno mundi 3213. ante Christum 747.

Q VII. Quæ deinde post *Sardanapalum* Imperii facies?

R. Arbace fatis suis perfuncto in tria divisum est Impe-

Imperium. Primum Medorum fuit. Secundum Assyriorum. Tertium Babyloniorum.

Q. III. *Paucis expedi regnum Medorum?*

R. Regia fuit urbs Ecbatana. Ipsum imperium forte varia antè usum denique Cyrus Persis vindicavit.

Q. IV. *Dic de Assyriis?*

R. Ex his regibus Sennacherib Solymam obsedit. Sed cum Judæorum Numini malè diceret, eadem nocte centum & octoginta quinque millia de exercitu cæsa sunt ab Angelo. Ipseque domum iniquò animo repetens à filiis suis est neci datus, quos idolis immolare ipse constituerat.

Regnum postea à Cyaxare Medorum, & Nabopolassar Babyloniorum monarchis occupatum, atque inter utrumque divisum est.

Q. X. *Quibus rebus notandum est Babylonium regnum?*

R. Duabus præcipuè. 1. Nabuchodonosor Magnus (profani historici Nebucadnezar scribunt) sextus decimus illorum regum Judæis septuagenariam illam captivitatem imposuit, templumque Hierosolymorum toto orbe augustissimum solo æquavit. Daniele summo loco habuit. Animò verò factus elatior, & divinos spirans honores pœnas tales vero Numini dedit, ut ab humana forma desciscens, ac bovem indutus cum feris septenniò ipsò degeret; quo labente, sibi, pristinaeque speciei, ac solio redditus est.

2. Balthassar seu Belsazer nepos prioris, cum aliquando genialiùs victurus sacris illis vasis (quæ è templo Solymæo rapuerat avus) ad suam abuteretur cœnam, portentò mox percussus est: in aulæ enim pariete subita exstans manus hoc in ea triverbium exaravit: *Mane, Thecel, Phares*: quo ænigmate exitium ei ac regno portendi Daniel

niel interpretatus est. Nec diu fuit, cum à Cyro finis
omni Assyriorum imperio datus est. *An. Mun. 3422.
ante Christ. 538.*

CAPUT II.

Altera Monarchia PERSARUM.

*A Cyro an. mun. 3422. ante Christ. 538.
ad Darium ab Alexandro M. Arbela su-
peratum, an. mun. 3630. ant. Chr. 330.
atque adeò usque ad Monarchiam
Græcorum.*

Q. I. *Quis iste fuit Cyrus Persarum Imperii
parens?*

R. Astyages Medorum regum postremus filiam su-
am Mandanen Cambyfi cuidam, nobili inter Persas
locò, nuptum dederat. Hæc partum edidit mascu-
lum, cui totius Asiæ dominatum augures divinârunt.
Subiit Astyagem ejus rei invidia, metuentem suo sce-
ptro: puerum ergo maturæ neci dedi jubet. At Harpa-
gus, cui ea provincia mandata fuerat, pastori clam nu-
triendum commisit. *Cyrum* hunc dixit pastorum postea
turba; quem sacræ nostræ literæ *Corem* appellitant.

Q. II. *Quò fatò ad regnum grassatus est pa-
stor puer?*

R. Mirò: nam Medorum primùm, mox etiam
Babyloniorum amplissima imperia suæ fecit potesta-
tis. Puer adhuc pastores inter nihil humile & abjectum
spiravit.

spiravit. Per jocos & pastoritium Insu (ut amat id hominum genus) rex à sodalibus lectus, nudum nomen abhorruit, sed reapse inter suos pro rege se gessit, hunc plectens, alium expellens, suo demum arbitrio cuncta temperans. Infolens juvenis indoles innotuit Astyagi. Inquisitum est in natales, & reperti sunt regii, ex Mandane nempe illa. Astyages Cyrum quidem nepotem suum Cambyfi deinceps educandum tradit; Harpagum verò mensæ suæ aliquando adhibitum truculento facinore maculat. Carnes apponebantur, quas dum penitiùs arbitratur Harpagus, sui met filii eas esse agnoscit. Dissimulato tamen tantisper dolore abit, rectà ad Cyrum pergens, quem in Astyagem avum concitat. Is haut multùm cunctatus collecta Persarum manu eundem soliò pellit. *An. Mun. 3401. ante Christ. 559.*

Q. III. Sed Babylonem quomodo subegit?

R. In eam cùm exercitum moveret, Gynden latè fusum amnem (alii Euphratem volunt) vadò superaturus regionum equorum unum alveò haustum amisit. Atus ergo in iram juravit, se eo redacturum illud flumen, ut calcari etiam à feminis posset. Nec mora, ad motus operi ingens exercitus in 360. rivulos diduxit alveum. Babylonem deinde expugnavit, *que capta cùm esset, ferunt, partem aliquam ejus civitatis tertia die nondum aliquid sensisse.* Aristotel. Lib. 3. Politicor. cap. 2. tanta erat unius urbis amplitudo.

Q. IV. Reliqua Cyri gesta evolve?

R. 1. Judæorum gentem à Nabuchodonosore olim solum vertere jussam ad patrios Lares redire permisit, mox ut Babylonem subegit. *An. Mun. 3422. ante Chr. 538.*

2. Cræsus erat opibus affluens Lydorum rex. Hic acerbè intuens vicinam Cyri potentiam arma in illum decernit: ne tamen temerè egisse videretur,

retur, oraculum consulit, à quo responsum fert in hæc verba:

*Cræsus Halym penetrans magnam pervertet
opum vim.*

Pervertit sanè, sed opes suas potius quàm Cyri. Superato enim Haly amne, qui iimes erat Perfici Imperii, exercitu, regno, libertate multatus est à Cyro, ac penè vitâ. Rogo jamjam impositus identidem succlamavit: *O Solon! Solon!* Percontatus rex de nomine, audit, Solonem Cræso olim extitisse morum magistrum, qui suis opibus nimium freto hoc præceptum dederat: *Ultima semper expectanda dies hominis, dictaque beatus ante obitum nemo supremæque funera debet.* Memor ergo hujus doctrinæ Cræsus fastum suum damnabat, miseram in rogo sortem lugebat. At Cyrus eandem sententiam & in se quadrare animadvertens, vitæ gratiam facit Cræso, non tamen coronæ.

3. Scythæ populi, seu Massagetæ Caspio mari, Pontoque Euxino adfiti, imperium, quod in illos etiam extendere Cyrus parabat, dedignati sunt. Tomyris enim Barbaræ gentis regina vatra ingenio mulier in angusta montium deducit Cyrum, sui que nimium securum castris ac vitâ exuit. Cujus resectum à cervice caput scrobi cæsorum crûore redundantem immergit cum dicto: *sat jam tandem bibe sanguinis, quem tanto pere sitiisti.* Millehorum millium exercitum in Barbaros eduxerat, utque ordine fieri omnia in tanto militum populo possent, singulis nomina ipse imposuerat Cyrus, nihilque hæsitans suo quemque vocare nove rat. E quo summam viri memoriam ingentemque animum æstimare licet.

Q. V. Quid Cyri posterì memoratu dignum ediderunt?

R. Missis aliis tres tantum nominandi veniunt
1. Darius I. Hystaspis. 2. Xerxes I. 3. Darius Codomanus.

1. Da-

1. *Darius I.* Hyſtaſpis filius nova ac ridicula quadam ratione rex ſalutatus eſt. Diſſidentibus enim optimatum animis in id tandem conventum eſt, eum regno potiturum, cujus equus ab ortu ſolis primus hinnitum edidiſſet. Producti in campum Satraparum equi muti adſtiterunt omnes, præter caballum Darii, quem aſtu quodam ſtabularius inſtruxerat.

Hippiam Piſiſtrati Tyranni filium urbe exege- rant Athenienſes: Is vindictam coquens animo ad Perſas tranſiit, huncque Darium in exitium Græcorum excivit. Centies mille milites in Græciam effudit rex: quos Miltiades cum parva ſuorum (nonniſi duodecim millia numerati ſunt) manu adortus in campo *Maratonia* turpi fugâ domum egit.

2. *Xerxes I. Magnus.* Patris dedecus ulturus millenorum millium aut eò majorem populum potiùs quàm exercitum adverſus Græcos eduxit. Miro auſu Hellespontum immani ponte jungere niſus erat; quem cum ſuborta procella nonnihil rupiſſet, actus in rabien- ſabros omnes capite plecti, æquor ipſum mille plagis vapulare juſſit. Non eodem ſucceſſu juga montium ſuperavit. Loca enim inacceſſa (*Thermopylas* vocant) cum trecentis ſolùm occupans Leonidas Lacon Perſarum 20000. delevit, cum antea ſuos his nonniſi verbis cohortatus fuiſſet: *Sic commilitones prandete* (nam corpora curare eos ante pugnam juſſerat) *tanquam apud inferos cœnaturi*: Progreſſus inde Xerxes ad *Artemiſium* montera triduanâ pugna à Themisto- cle Athenienſium ſtratego proſtigatus eſt: maritimò et- iam præliò ad *Salaminem* inſulam ab eodem fuſus.

Ad extremum ægrè in patriam redux nocte quadam merò & epulîs gravis ab Artabano Satrapa conſoſſus periit.

3. Cùm *Dario III.* demum *Codomanno* exequias passa est *Persarum* potentia. *Philippus Macedo* reliquâ *Græciâ* in suam ditionem redactâ gentis suæ injurias à *Persis* ultum ibat. Consilium interceptit *Pausanias* regem *Philippum* ex insidiis necans. Id tamen executus est *Alexander filius*, qui hanc sibi provinciam à patre relictam gavissus cum modica sed lectissima manu *Persas* variis præliis attrivit, ac ultimam demum manum imposuit in pugna illa ad *Arbelam* commissa, è qua se recipiens *Darius* suorummet Ducum perfidis jaculis cecidit. *An. Mun. 3630. ante Christum 330.*

CAPUT III.

Tertia Monarchia GRÆCORUM.

§. I.

*De rebus Græcis ante Monarchian
constitutam.*

Q. I. Fuitne Græcia unum duntaxat regnum?

R. Minimè verò. Nam antiquissimis temporibus *Sicyoniorum*, inde *Argivorum* regna celebria fuere: denique *Mycenarum* regnum ex argivis subnatum est sub *Perseo*, quem fabulæ celebrant. Recentiore ævo plurimæ extiterunt Respublicæ, plurimæque *Græcorum* regna, *Corinthiorum*, *Thebanorum*, *Megarensium*, *Cretensum*: Sed hæc tanquam minorum gentium missa faciam: Dicam autem de *Atheniensibus*, *Spartanis*, ac *Macedonibus*.

L. Athe-

1. *Atheniense* regnum, quod *Atticum* quoque antiquitus dictum, a *Cecrope* 1. initium ducit, qui Mo-
sis ævo vivens *Areopagum* condidit. Locus is est, in
quem convenientes, qui magistratum summum gere-
bant, jus dicebant, idque noctu, si res majoris momen-
ti decernenda foret, ne personas nōssent litigantes,
ducive affectu possent. 2. Dudum pōst *Theseus* exti-
tit ab expeditione Argonautica notissimus: is ipse est,
qui *Ostracismi* legem proposuisse dicitur, quā in exi-
lium honestum acti sunt Cives, qui præter communem
fortem seu divitiis, seu populi favore, aliave reformi-
dandi evasisent; idque eō consiliō, ne potentiā suā
abuterentur in patriam, eāque libertate multarent.
Verūm hac lege omnium primus expulsus est ipse *The-
seus*. 3. Ultimus illorum regum *Codrus* fuit, *An.
Mun. 2866. ante Christ. 1114.* Hic difficili cum Pello-
ponnesiis bello, cū oraculō proditum fuisset, Athe-
nienses superiores fore, si eorum regem Peloponnesii
interemissent, sæpē se hostium telis ultrō objecit. Sed
ii, quos nempe non latebat oraculum, omni studio ab
ejus cæde sibi cavebant. Demum *Codrus* mendicum
indutus in hostium castra transiit, ibique ignotus truci-
datus est. Deinceps Athenienses abdicato regio no-
mine *Archontes* suos (Principes latinè dicas) rempu-
blicam curare jusserunt; qui decenniō primū, de-
mum in singulos annos Magistratum gessere. 5. Ex
annis hisce Archontibus *Draco* leges Civitati scripsit,
sed quarum severitatem mox corrigere debuit *Solon*
antiquæ sapientiæ vir. 6. Ad senium tandem vergen-
te republica Civilibus bellis, ut fit, cū pessumire re-
gna occipiunt, omnia mixta sunt; *Pisistratus* præser-
tim tyrannidem arripuit, ejusque filius *Hippias* Persa-
rum arma in patriam excivit. 7. Cū à Persis quies
esset, centum ferè annis cum Lacedæmoniis vario
Marte pugnatum est. Idque bellum dictum est *Pelo-
ponnesiacum*. Donec tandem Macedonum potestati
tota Græcia cederet.

II. *Lacedæmonii, Lacones, five Spartani*, Atheniensium regnò non multum recentiores originem Lacedæmoni primo suo regi debent. Sed usque ad Trojanum bellum non admodum cogniti; quod bellum ipsorum causâ à tota Græcia susceptum est. Tindari enim filiam *Helenam* Menelai Laconum regis sponsam à Paride Trojano raptam repetebant. Fuit Troja regnum antiquum à Dardano conditum, à Troë & Ilo celebre redditum. Id temporis Priamus rerum potiebatur, cujus intemperans filium Alexander five dictus etiam *Paris* Helenam rapuit. Emota probrò Græcia decenniò ipsò Urbem premit, donec Antenor, & Ænæ ut ferunt, proditione capta in cineres abierit *An. Mun. 2778. ante Chr. 1182.* 2. *Lycurgus* Philosophus Leges Spartanorum condidit, quibus cum armorum, tum juventutis præcipuè curam haberi voluit, & pueros, qui à præceptore se castigatos quererentur, bis castigari, parentesque, qui id neglexissent, haberi infames præcepit. Accinctus deinde itineri, convocata civium concione petiit, uti sibi sacramentò sponderent, ab his legibus se non recessuros, donec reverteretur ipse, quo accepto jurejurando abiit: quem alii dicunt Æthnæ montis voragini se injecisse, alii alibi gentium diem suum obiisse, ac testamento cavisse, ut defuncti cadaveris cineres torrente mergerentur, ne quidquam Lycurgi Spartam redire posset, quod violandarum legum ansam præberet Civitati. 3. Romuli tempore regibus additi sunt *Ephori* 5. seu seniores è civibus, qui regum potestati frenum injicerent. 4. Diuturnò bellò cum Messeniis primum, inde cum Megarensibus, ac demum cum Atheniensibus collisi, Macedonum jugo subditi sunt.

III. *Macedones* primum regem ex Heraclidarum, seu Herculis posterorum gente nominant *Caranum* quemdam eo ferè tempore, quo Assyrium imperium

rium cum Sardanapalo extincto divisum est. Posteriores reges alienis bellis, negotiis, ac imperiis abstinentes vixere quidem sine magni nominis umbra, sed ob id ipsum quieti; nisi quod a vicinis Illyriis aliquoties armis tentarentur. 2. Philippus vero II. acer ingenii, manūque promptissimus ceteras Græcorum Respublicas bellis civilibus per sese attritas felicibus aliquot præliis labelactavit, ac demum decretoriā ad Cheronæam pugnam profigatas juris sui ex integro fecit. *An. Mund. 3622. ante Chr. 338.* Hac auctus victoriā bellum in Persas decreverat: sed in nuptiis filię suæ à Pausania nobili Macedone pugione confossus est; Olympiade conjuge cædis, ut fertur, vel autore, vel conficiā.

§. II.

De Alexandro Magno.

Q. I. Quod fuit Alexandro genus, qui natus?

R. Olympias ei mater fuit, sed Philippum patrem nec ipse agnovit, affectans patrem Jovem: alii aliunde genitum asserunt. Natus est Pella: eademque nocte mirum illud Dianæ Ephesinæ delubrum arsit, ignem submittente quodam, cujus nomen perpetuò silentiò premendum sanxerunt Græci: quod tamen scire multi historiographi volunt, & Herodoti esse.

Q. II. Quæ pueri Principis educatio?

R. 1. Aristotele magistro usus, homine ad miraculum callido & erudito, intimam exhaustit sapientiam.

2. Bucephalus equus tauri capite stabulabatur in hara Philippi, ferus aded, ut quemcunque sefforem dedignaretur. Ajunt etiam vaticiniò palàm fuisse; eum, qui id animal subigeret, summa potestate gavisurum. Vel indole sua, vel vaticiniò allectus Alexander, utut dehortaretur eum cum aula sua Philippus, equum frenum omne respuentem conscendit tamen, unòque impetu abreptum, reducit mansuetum. Eo deinceps semper usus, occiso etiam monumentum condidit Urbem ejus nomine dictam.

3. Corpore minimè procero, cervice in alterum humerum nonnihil reclinata, oculis erat discoloribus, fulvo alterò ac velut igneò, alterò subnigrò. Sudorem ejus ferunt rosam reddidisse odore.

4. Animis erat ingentibus, & gloriæ plus etiam, quàm decet, cupidis. Quoties enim nuntium ei ferebantur de patris Philippi victoriis, à lacrymis sibi temperare non potuit, questus, omnem sibi gloriæ campum à patre præripi.

Q. III. Nunc ejus gesta quàm potes paucissimis absolve.

R. Ingentia sunt: sed non est, quòd fidem adhibeas scriptorum nonnullis, qui antiquorum in hoc viro fabulas instaurarunt, ceteros tamen inter verecundiùs nonnihil ludit Curtius.

1. Thebas jugum excutere parantes solo æquavit. *An. Mun. 3624. ante Chr. 336.*

2. Scripto 30000. exercitu Asiæ fines ingressus Memnonem Darii Belliducem ad Granicum Bythiniae amnem fudit. *An. M. 3626. ante Christ. 334.* Ipsum deinde Darium cum 500000. sibi occurrentem ad Issum urbem rejecit 130000. Persarum desideratis. Quò præliò capta est Darii Mater, Uxor Roxane, & filiulus. *ant. Chr. 333.*

3. *An.*

3. Anno M. 3628. ant. Chr. 332. in Syriam penetravit, Tyrum cepit jacto per mare aggere. Palæstinam deinde ac Jerosolymam cum exercitûs parte lustrans, Jaddum Pontificem obvium habuit, qui ostensô in Prophetis vaticiniô, Alexandrum Asiæ dominum fore, immunitatem Judæorum populo impetravit. Rex ipse sacerdotis pedibus affusus fassus est suis, sibi in Macedonia eadem, qua Pontifex apparebat, specie Deum per somnum oblatum esse, qui Asiæ Principatum spopondit. Sub hæc Ægyptum ac templum Jovis Hammonis adiit, atque urbem sui Nominis Alexandriam condidit.

4. An. mun. 3630. ante Chr. 330. cum Dario signa decretoria contulit Arbelæ Mediæ oppido. Darius victus paulò post à Bello proditoriè necatus est. Alexander Orienti totius Imperio potitus. Atque ab hoc tempore Græcorum Monarchiæ primordia capienda sunt.

5. Gloriâ, deliciis, opibus denique subactus ducum suorum fidissimos Parmenionem & Clitum è medio sustulit, Persarum ritus Macedonibus veteranis imperavit, denique fastu & ferociâ omnium sibi odia confecit.

6. Ab Indis reversus Babylonem, bellum in Carthaginienses, qui Tyriis suppetias tulerant, & in Romanos parabat. Sed fato præveniente eadem in urbe extinctus est, vel ebrietate & crapulâ; vel toxicô, quod ei mistum ab Antipatro Duce olim suo, tum verò temporis Macedoniæ Præfecto, ajunt. Nec desunt, qui Olympiadem, atque Aristotel in hujus facinoris reos agant. An. Mun. 3636. ante Christ. 324.

§. III.

*Ab Obitu Alexandri de rebus Macedonum,
Ægyptiorum, Asiaticorum &
Syrorum.*

Q. I. Quem tantæ fortunæ successorum habuit Alexander?

R. Nullum. Erat equidem Alexandro filius sed spurius *Hercules*: erat spes legitimæ prolis ex Roxane conjuge, quæ uterum tum ferebat partui vicina, pauloque post enixa est posthumum *Alexandrum*: Sed erat etiam *Arideus* Alexandri frater impos sui & mente vix non captus. Duces igitur Hercule & Alexandrô spretis rerum summam *Aridæo* deferunt, ipsi interea provincias administraturi: non aliô utique consiliô, quàm ut sub bardo rege suam quisque rem ageret, ac sibi quas posset provincias subderet. Patuit id eventu: nam pro se quisque sollicitus vicinum venenîs, infidiis, aperto denique Marte tollere annitentes eò rem deduxerunt, ut è Græca illa Monarchia *quatuor regna* prodierint. 1. *Macedonicum* 2. *Ægyptium*. 3. *Asiaticum*. 4. *Syriacum*.

Q. II. Macedones reges persequere?

R. Non est tanti momenti, ut singulos persequar: præcipuos dabo.

1. *Arideum* Olympias mater enecavit; ipsa pariter à Cassandro antipatri filio sublata, cum omni Alexandri prosapia. Nec id sua sine mercede fecit, corrosus demum à vermibus Cassander.

2. *Galli* deinde bistërve in Græciam effusi magna clade affecerunt Macedones.

3. *Philippus II.* ab Hannibale sollicitatus in Romanos infesta signa movit: sed belli tandem & cladium

dium fessus pacem impetrat obside dato Demetrio filio.

4. *Perseus* alter *Philippi* filius iterum favens Carthaginensibus à *Paulo Æmilio* oppressus, captus, cumque binis filiis triumpho ductus est, & Macedonia Romanorum Provincia facta. *An. Mun. 3792. ante Christ. 168.*

Q. III. Nunc de Ægyptio regno tibi iacumbit narratio.

R. 1. Ægyptiorum plurimæ antiquitatis regnum est, & Abrahami jam ævo percelebre. *Apim*, *Serapim*, seu *Osirim* primum nominant regem. Qui eum excepere *Pharaones* dicti sunt omnes, ut nostri nunc Cæsares: qui populum immensis & vectigalibus, & operibus exhauferunt condendo præcipue Pyramides, tantæ molis, ut uni excitandæ trecenta & sexaginta hominum millia decem omnino annis insudârint. sub tempora *Sardanapali*. *An. Mun. 3200. ante Christ. 760.*

2. Deinceps à *Cambyse* Persarum monarcha subacti, & ab *Alexandro M.* in fidem recepti sunt.

3. Post *Alexandri* fata *Ptolomæus* quidam *Lagi* filius unus *Alexandri* Præfectorum diadema sibi imposuit. Noménque *Ptolomæorum* in omnes posteros, ut olim *Pharaones*, transmisit. *An. mun. 3637. ante Christ. 323.*

4. *Ptolomæus II. Philadelphus.* *Alexandriæ* Bibliothecam condidit 700000. voluminum: sacras Hebræorum literas Græcè reddi per LXX. Interpretes curavit. *an. mun. 3691. ante Christ. 269.*

5. *Ptolomæus* *Dionysius* *Poinpejum* à *Cæsare* victum ad se confugientem iussit necari. *Cæsar* persecutus fugientem *Alexandriam* delatus est. Ibi omnia pro arbitrio gerere volenti *Cæsari* armaminitantur procures. Suæ itaque salutis consulturus, atque ut fugiendi sibi spatium faceret, palatio ignem subjicit, ut restinguendis

flammis intenti cives à persequendo Cæsare abstinerentur. Sed, malum! eo incendio regia illa Philadelphi Bibliotheca in cineres abiit. *an. mun. 3913. ant. Christ. 47.*

6. Hujus Ptolomæi conjux *Cleopatra* lectissimæ quidem formæ, sed intemperantis animi & ambitionis femina regnâ à Cæsare, amore ejus capto, precario recepit. M. Antonium Triumvirum Imperatorem eodem fascino seduxit: cujus in pelago piscantis hamo cum affos etiam aut tostos pisces per urinatores occultè fecisset alligari, aliisque modis ludibrio eum habuisset, Antonius tamen improbo mulieris amori Cæsaris Augusti amicitiam postponere nullus dubitavit, repudiata Octaviâ ejus sorore, quàm paulò antè sibi desponderat. Quæ res utrique & Cleopatrac & Antonio exitium ultimum peperit. Actiacâ enim maritimâ pugnâ inferior Antonius in Ægyptum se recepit, unâque cum amasiâ Cleopatra violentas sibi met manus intulit. Augustus verò Ægyptum Romanam Provinciam fecit. *an. mun. 3930. ante Christ. 30.*

Q. IV. Quodnam fuit Asiaticum regnum?

Æ. Illud occupavit Antigonus ex Alexandri Ducibus, Asiam minorem, Persiamque complexum. Cui successit Seleucus Nicanor, is qui Syriæ etiam imperavit. Quo defuncto in quatuor minora regna abiit hæc provincia, nempe

1. *Pergamenum*, cujus hæredem cum ingentibus divitiis Populum Romanum scripsit Attalus III. *an. mun. 3828. ant. Christ. 132.*

2. *Ponticum*. Hic sceptrâ rotabat *Mithridates VII.* Magni cognomine, qui imperium etiam in finitimos protulit, ac viginti duarum subditarum sibi gentium linguas ex affe calluit. Romani regnorum helluones etiam huic imminebant, jamque passim in Ponto nidulabantur: cum Mithridates non intempetivò minùs quàm iniquò consiliò Romanorum omnium

omnium cædem totò suò regnò eadem nocte patrandam clam indicit. Cecidère his insidiis 80000. an. mun. 3872. ant. Chri. 88. Missus in eum primò Sylla, tum Lucullus, inde Pompejus ad eas incitas redegerunt, ut venenum hauserit, quò nihil læsus, jugulum servo præbuit an. mun. 3895. ant. Chri. 65. A puero enim assueverat venenò medicatò vesci, atque autor creditur antidoti istius, quod *Mitbridaticum* vel hodie dicunt.

3. *Armenum* circa fontes Euphratis. Cujus *Tigræ* ultimus rex Mithridatis gener eadem cum illo sorte à Romanis oppressus est. Attamen *Dejotaro* ejus filio Ciceronis amico, agente eodem Cicerone, regnum vestigale permissum est à Senatu Populòque.

4. *Parthicum*. Primus ibi regnavit *Arsaces*: unde *Arsacidarum* nomen posteris hæsit. Ardua Romanis cum hoc regno bella intercesserunt. *Marcus* sanè *Crassus* Triumvir Imperator, vir tantarum opum ut exercitum suo ære aleret, in Parthos profectus cum 100000. exercitu occisus est. Cujus amputato capiti liquefens candensque aurum infudère barbari, ut fatiaret tandem perpetuam aurifamem, amarò jocò jubentes. Id ipsum est quod hodie in ancipiti versari videmus potentissimum Persarum regnum.

Q. V. Syrum regnum quale fuit?

1. Huic initium fecit *Seleucus* Nicanor, seu Nicator, id est victoriosus, anno ab obitu Alexandri 12. Ex ejus nepotibus *Antiochus* III. Magnus instigante Hannibale in Romanos ivit cum splendidiora quàm fortiore exercitu, pessimè ab iisdem acceptus in campis *Magnesiæ*, quæ urbs est *Lydiæ* *Sypilo* monti subiecta. 2. *Antiochus* IV. Epiphanes cum Ægypto bellum inferret, à Romanis arma ponere jussus est. Tergiversantem ac tempus ducere volentem *Popilius* Romanorum Legatus virgâ cir-

cumscript in fabulo, jubens eum in arena consilium aut pacis, aut belli capere. Elegit pacem. Judæos ac Macchabæorum præcipuè gentem dirè habuit, spoliato templò, exustis sacris librîs. Sed pediculis tandem præda factus interiit. 3. Deinceps inter ipsosmet Seleucidas intestinis odiis ac bellis pugnatum est; tandemque Syri illorum pertæsi regnum detulere Tigranti Armeno, quem dixi. At Pompejus his omnibus superveniens Syriam, Palæstinam, omnemque Asiam Romani Imperii Provinciam fecit. an. mu. 3896. ante Ch. 64.

§. IV.

De Viris illustribus Græcorum, aliisque dignis notatu rebus.

Q. I. Recense viros aliquot ab antiquitate Græca decantatos.

R. Ævum illud, quod à diluvio ad Olympicorum ludorum initia fluxit, fabulis scatuit. Idcirco viros tum temporis celebres laudabo in Mythologia potius, quam hac in historia. Reliquorum verò nonnullos hic loci exhibebo.

I. Reges & Belliduces.

1. *Miltiades*, Archon seu Princeps Atheniensium, & in bello contra Persas ductor. *Vid. supra Cap. 2. Quest. 5. num. 1.*

2. *Leonidas* Lacon. R. ad Thermopylas pro patria strenuè occumbens. *Vide ibidem num. 2.*

3. *Themistocles* Atheniensium Dux. *Vid. ibidem.* Juvenis primùm erat vitæ non optimè compositæ, sed cum Miltiadem à Persico bello inter civium suorum plausus revertentem vidisset, subito cæpit languere, ac velut contabescere. Causam rogatus reposuit:
Mil-

Miltiade triumphos sibi somnum suffurari. Ab illo nempe tempore cæpit res magnas & egregias meditari.

4. *Cimon* filius *Miltiades* in Cives munificentissimus. Trecentas quinquaginta naves Persis eripuit.

5. *Péricles* Atheniensis. Primus fuit Oratorum: Idémque regnandi, bellandique peritissimus. Rogatus aliquando ut testem ageret non verum, respondit: *Amicus usque ad aras.* Dux fuit primo bello Peloponnesiaco. Sub an. mun. 3531. ante Christum 429.

6. *Alcibiades* *Periclis* cliens, filius *Cliniæ*. Profligatis moribus adolescentem hunc ambivit *Socrates* Philosophus, atque ad frugem reduxit. Inde vir & ingenii & animi acerrimus evasit. Summus Athenensium contra Spartanos Imperator invidiâ tandem sibi conciliatâ solum vertere iussus est. Hinc ad Spartanos se contulit, contra Athenas tamen militare semper recusavit: servans fidem & amorem etiam in ingratos. Sciens, vulgus curiosum esse carpendi magnos viros, ut ipse hoc effugeret, canem magnò emit, eúmque abscissâ caudâ urbem oberrare permisit. Causam roganti respondit, id eò à se factum esse, ut populus hoc factum carpens, ocium non haberet alia ejus gesta arguendi. Sub an. mun. 3545. ante Christum 415.

7. *Epaminondas* Thebanus. De hoc ajunt, neminem unquam scivisse plura, neminem tamen parcius fuisse locutum. Thebanorum ad versùs Spartanos Dux creatus cum 6000. suorum viginti quinque Laconum millia occidit pugnâ illâ famosâ *Leuctricâ*. Invidiâ tamen populi in ordinem redactus, & fordibus civitatis purgandis præfectus est. Quod ille munus tam dextrè gessit, ut deinceps honestissimi cives illud ambirent. Ita non magistratus virum, sed vir sæpè ornat magistratum. Iterum deinde castris

Aris admotus teli ictu occubuit in pugna Mantineensi.
An. mun. 3602. ante Christ. 358.

8. *Pelopidas* Thebanus Epaminondæ in tenendo reipublicæ clavo socius. Obiit bienno ante illum.

9. *Dionysius Senior*, five *Major* Rex electus à Siculis, ut eò solertiùs eos à Carthaginensibus defenderet. Sapiens ac probus fuit rex. Verùm *Dionysius Junior* ejusdem filius Tyrannide impotenter abusus est. A Timoleone ergo Corinthiorum Duce exutus purpurâ, post Ludimagistrum egit Corinthi.

II. Philosophi.

1. Præ ceteris magni nominis fuerunt *septem Sapientes*, qui ferè sequentes extiterunt, eodémque ævò vixere sub annum mundi 3400. ante Christum 560.

Thales Mileto natus, Juvenis ephebos egressus noluit conjugii lege se obstringere; causam edidit, esse se nimis adhuc juvenem: Senior factus cum id ipsum recusaret, dixit, se jam esse nimis senem.

Pittacus Mitylenæus primùm castra secutus mox Musis operari cæpit.

Bias Priennensis. Hoste irruente cum aliæ facultates suas in tutiora loca conferrent, ipse omnium nudus exivit, inquiens; *omnia mea mecum porto*, animum nempe & sapientiam, quam nullus hostium rapere posset.

Solon Athenarum legislator. Cræso opibus suis elato autor fuit, ut fastum interim premeret, *Neminem enim ante mortem beatum putandum esse.*

Reliqui sunt *Cleobulus* Lindius; *Chilo* Lacedæmonius; *Myson* Chenensis Lacon. Cujus locò aliiponunt *Periandrum* Corinthiorum Tyrannum.

2. *Æsopus* Gente Phryx, conditione servus sub Cræso Lydorum rege. Apologis suis sapientia plenissimus. A Delphiis tandem discerptus fuit an. M. 3400.

3. *Pythagoras* è Samo insula. Ab Ægyptiis & Chaldæis Mathematicas disciplinas doctus est, Philosophiam verò reliquam à Brachmanibus Indorum Philosophis. Ante illum omnes, qui his rebus imbuti erant dicebantur *Sophi*, id est Sapientes: ipse vero maluit dici *Philosophus* seu amator sapientiæ; dictitans, solum Deum esse sapientem. Arithmeticam, & ex ea Musicam plus omnibus Philosophis coluit atque ornavit. In Italiam tandem venit Tarquiniò superbo, vel saltem Serviò Tullò Romæ regnante. Discipulis suis quinquennale indixit silentium; atque hoc tempore exacto tum primùm integrum iis erat verba facere, antè verò non nisi auscultandum erat. Hinc in proverbium cessit *Pythagoreum silentium*, id est, diuturnum ac pertinax. Ceterùm tanta ejus fuit auctoritas, ut omnis disputatio, qua fortè inter se commissi sunt discipuli, subito sopita fuerit, cùm quis asseveravit, Pythagoram ita docuisse; quod illi facere assolebant his verbis: *Ipse dixit*. Dogma ejusdem fuit quoddam atro carbone notandum de *Metempsychosi*, seu transmigratione animarum. Docuit enim, hominum defunctorum animas primùm quidem stygem subire, constituto verò tempore inde rursus emergere, atque in alia corpora migrare: has quidem, quæ priùs strenuè vixissent, in heroas evadere; alias verò in boves, urfos, aliàque animalia abire. Obiit demum Metaponti in Græcia magna.

4. *Anaximander* Milesius. Primus observavit Zodiaci obliquitatem, & motum solis contrarium motui diurno.

5. *Xenophanes* patriâ Colophonius. In Homerum & Hesiodum scripsit, ridens ea, quæ de diis

diis finxerant. Ceterum lunam incolis refertam docuit. an. Mun. 3424. ante Christ. 536.

6. *Anaxagoras* Clazomenius cuidam succenti sibi, cur patriæ tam esset negligens, respondit: ego verò patriæ sum studiosissimus; sed digitum una in cælum intendit, monstrans, illic sibi patriam esse.

7. *Socrates* Atheniensis filius sculptoris, Philosophus; cum hætenus Philosophi naturalibus tantum rebus intenderent, quam disciplinam *Physicam* vocant, ipse maluit moribus erudiendis animum applicare, quam disciplinam *Ethicam* vocamus. Causæ locò addidit: *Quæ supra nos nihil ad nos.* Ceterum autem asseverabat, *Se nihil scire.* Gentilium deorum inanitatem in mediis Athenis ridere non dubitavit: cum enim alii jurarent per Jovem, ille maluit jurare per canem, & vocare quemcunque lapidem Jovem. Ut majorem dictis suis conciliaret vim, asseverabat, genium sibi quendam semper adesse, à cujus nutu ipse penderet. Unde posthæc creditum est quibusdam, dæmonem Socrati familiarem fuisse: sed alii etiam è Christianis Doctoribus Angelum fuisse affirmant. Hinc natum est velut adagium quoddam *de DEO, seu Genio Socratis.* Ejus monita tantâ pollebant simul energiâ, simulque gratiâ, ut in proverbium abierit *Socraticus Lepor.* Uxorem alebat pessimarum mulierum Alpha; Xantippæ nomen erat: Sed hujus ille linguam æquissimò animò tulit. Rogatus, cur mallet discipulorum gregem erudire in schola, quàm Reipublicæ munia capeßere, respondit, se hoc modo reipublicæ commodis meliùs consulere, si multos ad eam administrandam aptos redderet docendò. Adolescentem sibi oblatum sic affatus est: Loquere, ut videam te; innuere volens, in hominibus non tam vultus esse spectandos, quàm animos: at animum meliùs ex sermone, quàm è fronte leges. Natu verò jam

jam grandior didicit fidibus canere, nihil moratus aliorum fannas: quin ajebat, non in turpibus rebus numerandum esse *discere*, sed *nescire*. Is ipse autor est adagii: *Dimidium facti, qui bene capit, habet*. Aliàs interrogatus, quo pacto posset quis egregiam sibi conciliare famam? respondit, *si talis esse studeas, qualis haberi vis*. Maledictis ac convitiis petitus nunquam indignatus est, sed maximo sibi solatio cedere affirmavit, quòd ea, quæ in ipsum dicta erant, vero non essent. Denique Philosophicâ docendi, arguendique libertate magnatum in se iram concitavit, qui subornatis duobus accusatoribus necem ei decreverunt, populo suffragante. Cùmque non nemo eidem dixisset: Athenienses te morte damnârunt; ipse reddidit: & illos natura; nempe damnavit: intelligens, ipsis etiam judicibus moriendum esse; parùmque interesse citiùs paulò, an seriùs moriamur. Xantippe quoque viri fatum tandem miserata inquestus soluta est, ejulans: Innocens moreris ô vir! Quam ille jussam tacere vicissim interrogavit, num tandem mallet, se nocentem mori. Demum haustâ cicutâ diem obiit. A cujus morte populum tanta subiit pœnitentia, ut accusatorum alterum in frustra discerpserit, alterum nihilo mitiùs habiturus, nî fugâ sibi consulisset. Socrati verò statua in foro decreta est. Atque hæc plusculis verbis narrare placuit de Philosopho omnium reliquorum celeberrimo, atque, nî fallor, optimo.

8. Plato Atheniensis genus à Codro & Solone ducens. In cubis jacentis atque obdormiscentis labris examen apum infedit. Dictus erat à parentibus Aristocles; Deinceps verò nomen *Platonis* cepit ob latitudinem pectoris, totiùsque corporis insignem speciem. Socratis primò discipulus fuit; quo extincto, multas regiones lustravit discendi causâ, alàsque inter Ægyptum, ubi sacras Hebræorum

litteras

litteras legisse creditur. Eloquentiâ fuit tantâ, ut passim dictitaretur; *Jovem si vellet Græcè loqui, non aliâ nisi Platonis linguâ locuturum esse.* In Philosophia Dialecticæ artem invenit, &, quæ dicunt, *Universalia.* Fuit in rebus Politicis Princeps. Sed implexa tum temporis Atheniensis Reipublicæ negocia non permittebant virum rotundè, quæ sentiebat edicere; ideo scripsit pleraque testè. Cùm de Deo, deque animæ immortalitate tam egregiè sentiret, dictus est Plato *Divinus.* Ejus summa fuit non apud Gentiles tantùm, sed & sanctos Ecclesiæ Patres, autoritas: & Cicero affirmare non dubitavit, *se malle cùm Platone errare, quàm cum ceteris Philosophis vera sentire.* Ceterùm ipse vitam degit conjugalis thori nesciam. Scholam aperuit in *Academia* loco prope Athenas insalubri. Hujus foribus inscribi voluit: *Nemo huc ingrediatur Geometriæ expers.* Obiit in convivio eodem, quo natus erat, die, cui Aristoteles discipulus aram posuit, multi verò alii statuas.

9. *Aristoteles* Stagiræ Macedoniæ urbe natus filius Nicomachi Medici. Corpore exilis, atque, ut ferunt, Gibber: blæsâ linguâ literam caninam efferre non poterat. Viginti annos Platonis scholam frequentans summo apud illum in pretio fuit, ita ut tæderet Platonem disputare, absente fortè Aristotele. Ingenii acumine tanto fuit, ut rerum omnium arcana penetrâsse visus sit. Nec dubitavit Magistri Platonis notare errores atque corrigere. Itaque magnum sibi nomen peperit, ut à Philippo Macedonum rege Alexandrum filium instituendum acciperet: Quem sanè decenniò totius orbis imperii reddidit capacem. Athenas reversus cæpit in *Lyceo* (schola erat in suburbanis Athenarum) docere: quod cum ambulans semper facere consuevisset, ejus discipuli dicti sunt *Peripatetici*, velut ambulatorios. Eloquentiâ Platone nihilo inferior extitit. De DEO tamen non ita palam elo-

elocutus est, deque animæ immortalitate parum feliciter docuit. Præterea vir ille ingenio vafer & callidus, ac reprehendi maximè timens permulta in suis libris ita scripsit, ut in utram vellet partem interpretari ea facile posset, si eorum fortè rationem reddere cogeretur. Nihilominus accusatus apud Athenienses, quòd de diis minùs rectè sentiret, in Chalcidem recedere coactus fuit. Sunt qui afferant, eum Alexandro magno venenum miscuisse, quo periit ille. Hæres omnes ingentem illi conciliârunt invidiam: ac præcipuè antiqui Ecclesiæ Patres, ejus doctrinam tanquam nudæ naturæ nimis innixam & argutam averfati sunt, ipsique summi Ecclesiæ Pastores damnârunt. *Vide Historiæ sac. l. 2. c. 5. §. 4. Qu. 3.* Ejus certè libri multoties penè omnes interierunt; ac Cæsar Cæsaracalla Alexandri M. admirator Peripateticos, aliunde paucò numero degentes, scholis extorres fecit. Librosque Aristotelis omnes delere decrevit. At nunc Ecclesia Aristotelis doctrinam velut ceteris omnibus meliorem agnoscit; quantum quidem ad naturam spectant. Ajunt alii Aristotelem, cùm Euripi Chalcidici seu Euboici causas scrutando par non esset, in mare sese præcipitem egisse, cum dicto: *Ens entium miserere mei.* Sed multò est veritati conformius, quòd tædiò potius contabuerit. Certè etiam testamentum ejus legitur, quo idolis poni statuas ac thus adoleri præcepit. Ut adeò mortuus sit quidem suo in lectulo, sed idololatra, nec tantarum rerum cognitio ad salutem & beatitudinem illi profuerit quidquam.

10. *Diogenes Sinopenfis* Paphlago, singulari quadam vivendi methodo uti cœpit Athenis, ita ut neminem vereretur, sed palam quævis aliàs etiam pudenda ageret: dictus propterea *Cynicus* seu *Caninus*, quod canum more impudens videretur. Non tamen

omisit virtutibus quibusdam studere, aut virtutum saltem umbris: idque vitæ genus multi deinceps amplexi sunt *Cynicorum Philosophorum* nomine. Doliò enim pro domo usus est, nec quidquam supellectilis admisit præter poculum ligneum & cochlear. Visò autem mendicò, qui laticem è fonte nonnisi volâ hauriebat, abiecit etiam poculum velut abundans. Nec cochleare retinuit, cum cerneret puerum offam crustâ panis excavatâ excipere. Sub ipsam aliquando meridiem prætentâ lucernâ in forum contendit: causâque sciscitantibus aliis, cæpit clamare: *Homines quæro*. Multis ergo certatim affluentibus indignatus baculò eos abegit, non homines sed mala bruta illos vocans ob vitæ inertiam ac vitia. Notabat stultitiam luxûs, quodque homines magnò emerent res ad vitam minimè necessarias, necessarias verò vili: ac mirabatur geminam tribus millibus vænire, libum verò panis nonnisi duobus æreis. Cranéum locus erat prope Corinthum, quò cum Alexander pervenisset, etiam Diogenem ibi cum doliò suo degentem visere constituit: multisque habitis sermonibus iussit illum petere gratiam quamdam regiam: rogavit ergo Diogenes, ut paulum declinaret Alexander, ne solis radios ipsi interciperet. Mirantibus amicis Alexandri patientiam, ille miratus est Diogenis animi libertatem, dicens: *Vellem esse Diogenes, nî essem Alexander*. Quidam mentiuntur, Platonem ita descripsisse (desinisse, dicunt Philosophi) hominem, quòd sit *animal implume, bipes*: itaque Diogenem Gallum deplumatum in scholam coniecisse cum dicto; ecce *hominem Platonicum*. Interrogatus, cur homines mendicis libenter darent, Philosophis non item? Quoniam, inquit, sperant se citius claudos vel mendicos fore, quàm Philosophos. Amicos de ejus sepultura sollicitos iussit, cadaver inhumatum projicere. At, aiebant, *feræ te comedent!* Non, reposuit ille, sed baculum juxta

juxta me ponite, quo illas abigam. Quibus ridentibus, ac quod nihil sensurus esset dicentibus, tandem inquit: si nihil sentio, quæ mihi de cadavere debet esse cura?

11. *Epicurus Samius. Docuit, voluptatem summum esse hominis bonum. Id cum ejus sequaces abuterentur ad omne genus luxuriæ atque deliciarum, vulgò cæpit malè audire Epicurus quasi autor hujus vitæ. Verùm ille non corporis sed animi se ipso contenti voluptatem putavit exoptandam. Ejus multa egregia dicta factaque laudat Seneca. Idomeneo scripsit: Si vis Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est. Aliàs: si ad naturam vives, nunquam eris pauper; si ad opinionem, nunquam dives. Ad Polyænum scribens gloriatur, se nonnisi dimidio assè pasci, seu prandere: quod certè luxum non sapit. Quin testatus est, sapientem, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum: Dulce est, & ad me nil pertinet.*

12. *Phocion Atheniensis, nunquam vilis ridere, nunquam flere. Manus semper veste tectas pudicè custodiebat. Verborum parcus forum aliquando obambulabat meditabundus: sciscitanti, quid ageret, respondit: accuratè se expendere, num posset aliquid verborum decerpere ex eo sermone, quem postridie ad Athenienses esset habiturus. Alexandro suavit, si quietem amaret, missione militibus data maneret domi; si verò gloriam, ne in Græcos moveret, tanquam bellandi peritissimos, & gentem tam en modicam ac pauperem; sed in Persas. Quod ille consilium secutus est. Vulgo hominum displicere semper quæsit potius, quàm placere: cumque aliquando peroranti applauderent turbæ, conversus ille ad amicos, quæsit, num fortè*

sibi excidisset quidpiam mali : putabat enim populo suam orationem non placituram fuisse, nisi imprudens aliquid eidem inesset. Damnatus denique à populo cicutam haufit, cujus pretium carnifici numerari præcepit.

13. Duo denique veniunt Philosophi unà nominandi: Alter *Heraclitus* Ephesus, quoties domo egrediebatur, flebat, considerans omnia humana non nisi miseras esse. Alter *Democritus* Abderites risit, res humanas stultitias atque ineptias arbitratus. Ceterum vixit post Xerxem I. Ingentes à patre acceptas divitias Philosophiæ causâ reliquit; & ad extremum oculis etiam sese orbavit ipse, quò liceret quietius contemplari. Is potissimus autor est Physices illius, quæ omnia *Atomis* constare suadet. Addendus est his quidam tertius *Timon* Atheniensis, qui omnes mortales summò odio prosequabatur. Aliquando conscenso suggestu populo denunciavit, sibi ædiculam structuro excindendam esse in area sua ficum, è qua multi jam civium suspensio perierant; ideoque monere se, ut qui id facere cuperent, maturè hac ficu uterentur. Epitaphium tale sibimet posuit: *Hic sum post vitam miseramque, inopemque sepultus. Nomen ne quæras. Dii, lector, te malè perdant!*

III. *Mathematici, Medici.*

1. *Eudoxus* Cnidius à Platone ob paupertatem non admissus, brevissimò spatio tantum alibi profecit, ut Platoni sit oppositus. Primus apud Græcos annum ad lunæ cursum ordinavit.

2. *Euclides* Philosophus Platonicus: scripsit *Elementa* illa, *Euclidis* dicta, Mathematicorum velut sacras literas.

3. *Archimedes* Syracusanus divinò vir ingenio. Sphæram struxit vitream, in qua sidera velut

velut in cœlo volvebantur. Tres ipsos annos Syracusas contra Romanos oppugnatores suis machinâs defendit. Modò enim speculis causticis per mœnia dispositis collectos solis radios in Romanorum classem ac munimenta contorsit, eâque exussit: modò projectis harpagonibus manibûsque ferreis totas naves ex æquore extractas supra mœnia sustulit, iterûmque deturbatas evertit: aliâque mira fecit. Tandem coronâ capta est civitas. At licèt Marcellus Rom. Dux præcepisset Archimedem servari sibi incolumem, necatus tamen est errore militis, qui cum Archimedi figuras in fabulo delineanti superveniens eum rogaret de nomine, nec responsum acciperet ab homine rebus suis intento, latus ejus spiculô haussit.

4. *Hippocrates*, è Coö insula tempore belli Peloponnesiaci. Medicorum Princeps.

5. *Menecrates* Philippi Maced. medicus. Cùm elatus superbiâ Jovi se parem faceret, Rex hominem castigaturus jussit eum accenso thure honorari, sed cibo quocunque alio, præter fumum, abstinere.

IV. Historici.

1. *Herodotus* Halicarnassæus. Dicitur à Cicerone *Pater Historiarum*.

2. *Thucydides* Atheniensis è Miltiadæ genere. Belli Peloponnesiaci & Dux fuit, & scriptor eximius: cujus libros octies suamet manu descripsit Demosthenes.

3. *Xenophon* Atheniensis Gryllo patre natus; facundissimus, purissimûsque historiarum scriptor, Cyri junioris castra secutus militiæ etiam laude præstabat. Scripsit quoque de œconomia librum.

V. Oratores.

1. *Isócrates* Atheniensis Platoni coævus. Philosophus & Orator.

2. *Demóstheneſ* Atheniensis Iſococratis discipulus. A natura ad Oratoriam minimè factus erat: cùm enim primò ad populum dixit, omnium cachinnis exceptus est. Etenim non solum Literam, R, sed & alias pronunciare nequibat; & arcum trahebat brevemque spiritum. Itaque lapillis intra palatum sumtis literæ caninæ sonum addidit; & contento cursu altos montes ascendendo non nisi uno spiritûs ductu, effecit, ut spiritum prolixiorē traheret deinceps. Dein rasit sibi caput, ut vel invitus cogeretur publicò abstinere: & angusto se loco includens assidue peroravit, gestibusque aptè formandis studuit, adhibito ad hoc Satyrò Comicò, qui singula indecora corripere: quin & speculò positò, in quo se ipsum contueretur. Pertinaci hoc studio Græcorum Oratorum omnium Princeps evasit. Cùm Philippus Macedo Græciæ libertati immineret, Demosthenes gravissimè in eum invehens est pluribus orationibus. Atque id genus Orationes deinceps nomen *Philippicarum* retinuerunt. Cùm assidue populum in Philippum & Alexandrum reges concitaret, & sinistro tamen eventu semper pugnaretur, condemnatus tandem à populo est. Itaque in templum confugit. Sed cùm nec ibi tuto illi esse liceret, venenum hausit, quod calamo semper clausum secum ferebat. Solebat Demosthenes Orationes suas nocturnis lucubrationibus elaborare, alii verò Oratores ex tempore dicebant: hinc Pythias ejus antagonista dicere consuevit, Demosthenis Orationes *Lucernam olere*. Cuidam percunctanti, quid esset in Oratore præcipuum? respondit: *Actio*. Rogante illo quid esset secundum? dixit: *Actio*. Tertiò eodem insistente, tertiò *Actionem* dixit.

VI. Poëta.

1. *Homérus* Græcorum Poëtarum apex. In Lydia natus est: sed de ejus Patria septem urbes inter se certârunt. Summam apud omnes Græcos laudem adeptus est ob scripta Poëmata, *Iliadem* nempe & *Odyssæam*, quorum alterò bellum Trojanum, alterò Ullyssis navigationes cecinit. Cæcum fuisse tradunt nonnulli, sed falsò. Alexander ejus *Iliadem* secum semper circumtulit, ac noctu quoque eidem indormivit. Cùmque Achillis tumultum inviseret, felicem illum prædicavit, qui tantum nactus esset gestorum suorum præconem, Homerum nempe.

2. *Hesiodus*. Ascrae in Boeotia natus. Multas de diis eorūque profapia fabulas commentus est.

2. *Sappho* Poëtria Carminis, quod Sapphicum dicimus, inventrix. Eressi, urbe Lesbi Insulae nata, Tarquinij Prisci ævo vixit.

4. *Pindarus* Thebanus. In cujus gratiam Spartani Thebis pepercerunt. Et Alexander Thebas evertens Pindari penates jussit esse salvos.

5. *Anacreon* autor carminis anacreontici.

6. *Euripides* Atheniensis Tragicorum celeberrimus. Discerptus est à canibus: ejusque ossa Pellam translata.

7. *Alexander* Græcorum Comicorum facile princeps.

VII. Pictores, Sculptores, &c.

1. *Phidias* Jovem Olympium sculpsit ex ebore inter orbis mira numeratum. Sed multò celebrior fuit ejusdem Minerva eburnea 26. cubitorum altitudine Athenis sculpta. Fertur promississe, Atlantem montem se viri specie donaturum, qui

altera manu urbem sustineret, alterâ emitteret fluvium.

2. *Zeuxis* Heracleotes tantam pingendo fecit pecuniam, ut ad extremum opera sua donaret, tanquam quæ pretiô nullô redimi possent.

3. *Parrhasius* Ephesius Zeuxidem æmulatus est. Aliquando sese provocantes, uterque quidpiam à sese pictum attulerunt. *Zeuxis* uvas tam affabrè & ad vivum exhibuit, ut aves fortè prætervolantes rostris eas peterent. *Parrhasius* non nisi linteum quoddam ostendebat: itaque *Zeuxis* victoriam spe devorans, & *Parrhasio* velut insultans, urget, ut remotô velô tandem etiam suum opus produceret; suspicans latere id sub linteo. Verùm *Parrhasius* ostendit, linteum ipsum non esse nisi pictum. Tactus rubore *Zeuxis* *Parrhasio* porrexit herbam, tanquam qui hominem, & quidem artificem fefellisset, cùm ipse avibus tantum imposuerit.

4. *Timanthes* & ipse Zeuxidis antagonistæ cùm *Iphigeniam* ad aras macandam adumbraret, spectantes omnes incestissimis vultibus pinxit: sed *Agamemnoni* virginis parenti velum objecit seu peplum, dicentis ejus tristitiam nulla arte posse exprimi.

5. *Apelles* Cous Pictorum omnium summus; à quo solo pingi se passus est *Alexander M.* *Antigonus* altero lumine captus pingi volebat accuratè, nec tamen vultu vitiato apparere. Id efficere cùm nullus pictorum sciret, primus excogitavit *Apelles*, non totum pingendo vultum, sed nasô porreûtô tantum dimidium. Id hodie frequens est.

6. *Protogenes* Caunius. *Jalysi* imaginem septenniô totô elaboravit. Canis is erat anhelans, cui cùm vellet spumam ex ore manantem affingere, multo tempore incassum laboravit, tandem spongiam, qua colores frustratos sæpius absterferat tabulæ impa-

impatienter impingens, deprehendit spongiæ attactu
quàm optimè expressam esse spumæ speciem: quam
deinde imitatus feliciter consummavit opus.

7. *Lysippus* Sicyonius sculptor, cui soli licebat Alex-
andrum in gemma effingere.

8. *Praxiteles* è Græcia magna oriundus Pompeii ma-
gni tempora attigit, Romana civitate donatus; scul-
ptoria arte, præsertim in marmore, nemini secundus.

CAPUT IV.

Historia Romana usque ad Augustum Imp.

* Sex periodis absolvam Res Romanas. 1. Quid ante
Romulum acciderit? 2. A Romulo usque ad Reges exa-
ctos. 3. Ab his usque ad Bella Punica. 4. Bella Puni-
ca usque ad Carthaginis excidium. 5. Ab illo excidio ad
Augustum Imp. 6. Demum viros Romanorum hoc tem-
poris intervallo laudandos numerabo.

§. I.

De Rebus Romanis ante Romulum.

Q I. Quinam populi Romanas illas plagas
incoluerunt?

1. Fabulæ quidem ferunt, Janum primum à diluvio
huc migrasse, indèque Saturnum; qui cùm è regno
Cretæ pulsus esset à filiis, Jove, Neptuno ac Plutone,
latibulum in Italia quæsit, unde ajunt illam regionem
dictam esse *Latiam*.

2. Verùm si in re ancipiti licet aliquid conjecturâ assequi, existimo primos è Sicilia huc delapsos esse *Siculos*; qui ipsi paulò pòst nescio qua de caussa, dicti sunt *Aborigines*.

3. His supervenère Græci Duce Oenotro filio Lycaonis Arcadiæ regis; unde Regio dicta est *Oenotria*. Visum aliquibus est, Oenotriam græca voce dictam esse à Vinicopia: quorum sententiæ non subscribo, cùm olim Italia vini pauperrima fuerit.

4. *Italus* quidam, nescio quis, hujus plagæ partem in potestatem redegerat, unde paulatim nomen toti genti hæsit, *Italorum*.

5. *Aufones* vel *Ausonii* gens erat à Latio versus mare Jonicum extensa, quæ cùm olim ceteris præpolleret, *Ausoniorum* nomen dedit omni Italiæ.

6. Denique sub tempora Trojani excidii *Latinus* Rex Aboriginum *Æneam* à Troja huc profectum suscepit cum exulum haud parva manu. *Æneas* porro ductâ *Lavinia* *Latini* filiâ urbem tum à se conditam *Lavinium* dixit. *Latinus* verò à *Turno* *Rutulorum* rege occisò *Æneas* *Latinorum* rex est salutatus. *Ægrè* tulerunt hanc advenæ fortunam *Etrusci*. Igitur *Mezentius* illorum Rex in *Æneam* arma expedit. Cùm ecce collatis signis subita è cælo procella aciebus incumbit, quæ *Æneam* fulminis ictu in flumen *Numicum* deturbat. Quibus rebus nihil moti *Latini* credi voluerunt, *Æneam* isthoc turbine in cælos raptum esse ac deorum choro adjunctum.

Q. II. Quæ deinceps fuit sors posterorum *Æneæ*, usque ad *Romulum*.

R. I. *Ascanius* alio nomine etiam *Julus* & *Euryleo*, *Æneæ* filius, quem Troja incensâ cum *Anchise* patre (humeris exportatò) incolumem servârat, is *Albam longam* urbem condidit eo loco, quo *Æneas* in *Itali-*
liam

liam appulsus porcam invenit albam triginta procellos enixam.

2. Sed Lavinia *Æneæ* quondam uxor posthumum peperit *Sylvium*, qui *Ascaniô* vitâ functô diademate potitus posteris suis regibus nomen *Sylviorum* reliquit.

3. Ex his postremus erat *Numitor*, quem tamen *Amulius* ejus frater regno exuit; filiâmq; ejus *Rheam Sylviam* Vestalem fieri coëgit. Donec *Romulus* ex *Rhea* natus *Amulium* interfecerit, regnûmq; *Numitori* avo restituerit.

§. II.

De Rebus Romanis à Romulo usque ad Reges expulsos.

Q. I. Quid de Romulo memoratu dignum?

R. 1. Cùm *Rhea Sylvia* virgo Vestalis fuerit, cui nuptiis omnibus interdictum est, non potuit ex ea nasci *Romulus*, nisi fœdissimô stuprô. Ut verò fucum faceret sceleri, mentita est, *DEUM Martem* parentem esse *Gemellorum*, quos erat enixa.

2. Hi gemini *Romulus* erant & *Remus*. Quos quidem *Amulius* jussit *Tyberî* mergi. Verùm *Numitore* agente clam educati sunt à pastore *Faustulo*. Alii fingunt, pueros in fiscella undis expositos, casu in litus esse appulsos, atque ibidem à lupa esse lactatos, donec superveniret pastor.

3. Hi primùm rapto vivere didicerunt. Demum verò facta sibi prædonum manu *Albam* occupârunt, *Amulio*que cæsô *Numitorem* regno restituerunt.

4. Ob-

4. Obtentâ ab illo facultate novam condendi urbem, cæperunt *Romam* moliri illô ferè locô, quo in Tiberim fuerant præcipitati. Quanquam veteres Historiographi *Romam* dudum antè conditam fuisse scriptitent. Ceterùm contentione, ut fit, inter fratres orta alter alteri invidebat condendæ urbis honorem. Et Remus muris adhuc tenuibus illudens, eósque saltu superans mactatus est à Romulo joci hujus impatiente. Itaque novo regno litatum est parricidiô, novæque urbi suum parricida Romulus nomen imposuit.

5. Deficientibus verò incolis Romulus promulgavit, *Romam* omnibus advenis asylum fore. Advolavit illicò ingens prædonum, exulum, sceleratorumque vis.

6. Ac ne quidquam iniqui novo regno deesset, è Sabinis etiam virgines rapuit, prædonibus illis futuras uxores. Bellum hinc ortum ita compositum est, ut uterque populus in unum coalesceret.

7. Denique Romulus cum asperius uteretur imperiô, Senatûs à se constituti invidiam sibi conscivit. Hic igitur orto aliquando turbine ac tempestate, occasione illa usus Romulum discerpfit; deinceps verò mentiti sunt, eum non secus atque *Æneam* à diis raptum esse; eumque postea *Quirinum* Deum dixerunt.

Q. II. Nunc sequentes reges prode.

1. *Numa Pompilius* Sabinus Jani templum condidit. Leges scripsit, ac plurimorum deorum superstitionem & sacrificia sanxit. Regnavit quietus, annis 42.

2. *Tullus Hostilius*. Bellum cum Albanis sic fopitum est, ut è Romanis tres *Horatii* fratres, ex Albanis tres *Curatii* singulari pugna inter sese committerentur. Horatius unus superstes tres tamen Curatios dolô vicit: ut enim hostem distraheret, simulavit fugam, itaque singulos, imparibus intervalis ipsum

ipsum insequentes, stravit. Portam ingreffo Soror obviaverat lugens Curiatii Sponsi sui divi necem, quam Horatius adactô ferrô è medio sustulit, tanquam quæ publici triumphî lætitiâ interciperet. At Tullus Albam nondum victas manus dantem solo æquavit.

3. *Ancus Martius*. Ostiam urbem excitavit.

4. *Tarquinius Priscus* Corintho oriundus, natus Tarquiniis. Vir bellô consiliôque summus. Etruscis domitis Curules sedes, Fasces, Trabeas, annulos, Prætextam, aliâque regum ac nobilium insignia atque ornamenta ab iis accepta in Romanos mores transtulit. Primus *Triumphô* urbem ingressus est. Capitoliî fundamenta jecit. Cloacas magnifico opere sumtûque regio struxit, & *Circum*.

5. *Servius Tullus* ex ancilla natus à Tarquinio fuerat adoptatus, ob spem de illo conceptam, quod ejus aliquando dormientis tempora innocens quædam flamma ambire visa sit. Primus *Censum* civium instituit. Filiam suam Tulliam Tarquinio Superbo Prisci nepoti despondit cum spe regni. At ille moræ impatiens Servium in Curiam properantem è gradibus præcipitem agi jussit, atque à Senatu diadema extorsit. Hoc nuncio læta Tullia vehiculô in forum contendit: cûmque jumenta Servii cadaver humi stratum declinarent, illa obtortâ rhedâ coëgit mulos carpentum super Servii Patris artus raptare. Ex quo ille *viæus sceleratus* dictus est.

6. *Tarquinius Superbi* sibi nomen fastu ac immoderato imperio peperit. Filium suum Sextum jussit Gabios pergere Latii civitatem, ac velut transfugam mentiri: utque Gabiis fidem faceret, eum ipse flagrîs concidit, ut apud Gabios mentiri posset, se verberum causâ è patris domo se proripuisse. Cûmque Sextus effet à Gabiis receptus, ac magno in numero
habitus

habitus, misit Romam, patrem consulturus, quid jam fieri vellet? Ille nuncium in hortum deduxit, illóque inspectante cæpit summa papaverum capita, quæ ceteris eminebant, scipione suo demetere: hoc facto nullóque alió additó responsó nuncium dimisit. Sextus verò Patris consilium mox affecutus principes Gabiorum viros è medio sustulit, quo patrato facile fuit populum in servitutem redigere. Cùm nova Capitolii fundamenta jaceret Tarquinius, Calva humani capitis in summo monte effossa est; quo portendi credebatur, Romam ceterarum gentium Caput fore.

Junii patrem occiderat Tarquinius: itaque Junius, ne patris experiri fortunam & ipse cogeretur, finxit se mente captum, unde *Brutus* dictus est, & in domo regis morionem egit. Hunc rex cum duobus filiis Delphos misit cum muneribus, oraculum de successione regni consulturos. Brutus & ipse idolum sibi propitium redditurus copiosum aurum paravit: sed ut suspicioni locus non esset, infudit illud ignobili baculo, quem Apollini dicavit. Respondente dein oraculo: *Ille regnum obtinebit, qui primus vestrum, ó Juvenes, osculum matri tulerit*; rupta omni mora Tarquinii filii domum remeare cæperunt: At Brutus astutior simulato casu pronus in terram effusus est, illique, tanquam mortalium omnium parenti, osculum clam fixit. Ac profectó evenit, ut Tarquiniiis pulsus ipse rerum summam Romæ obtineret.

Q. Sed cur pulsi sunt reges?

¶ Ob Lucretiæ stuprum. Cùm enim in Castris, quibus Ardea Civitas vallabatur, orta esset inter Duces contentio de uxorum probitate, Tarquinius Collatinus *Lucretiæ* suæ primas deferre non dubitavit. Veritatem ergo exploraturi quidam, atque inter hos Sextus regis filius, Romam se conferunt. Ibi, com-
perta

pertâ licet mulieris pudicitia, Sextus tamen amore ejus captus vim illi infert. Lucretia coram Senatu de injuria conquesta, cum nemo auderet ejus patrocinium contra regem suscipere, stricto pugione sibi met pectus rimatur. Eo facinore emotus populus regi in castris degenti exilium indixit, ac deinceps pro regibus minorem magistratum pati decrevit, summa potestate sibi met servatâ.

§. III.

Ab Exactis Regibus ad Bella usque Punica.

* *Turbulenta hæc fuit Romanæ rei ætas. Plebis seditiones causa fuere saepe mutandi magistratus: eosque singulos percensere longum foret. Bellis vero per Italiam grassati Romani, illam omnem suæ adjecerunt ditioni usque ad Punicum bellum. Ceterum sequentia hæc §. notes velim. 1. Mutationem Regiminis post reges pulsos. 2. Bellum Etruscum cum Porfena. 3. Bellum Veientum & Latinum; 4. Bellum Gallicum. 5. Bellum Samniticum. 6. Bellum Tarentinum & cum Pyrrho.*

Q. I. *Quis fuit regiminis modus regia potestate obolita?*

R. Bini quotannis creabantur Consules. Primi fuere Junius ille Brutus, cujus antè meminimus, & Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus. Brutus vero ambos filios suos, conjurationis cum Tarquinio pulso reos, capite plecti jussit in foro. Collatino quoque collegæ suo Consulare abdicavit imperium, duabus maximè de causis. 1. Quòd pro damnatis Bruti filiis intercessisset. 2. Quod prænomen Tar-

Tarquinii tanquam Reipublicæ invidiosum gereret. Agrum Marti consecravit, qui *Campus Martius* postea dictus est.

Q. II. *Qua caussa, quaque fortuna gestum est bellum Etruscum?*

¶ *Tarquinii* civitatem vertere iussi suppetias vocârunt *Porſenam* Clusinarum in Etruria regem. Hic ingenti admoto exercitu urbem premit. Sed *Horatius Cocles* pro capite pontis stans, dimicansque omnes regis copias tamdiu sustinuit solus, donec ponè ipsum deiceretur pons: quo factò in Tiberium se jecit, itaque armatus ad suos tranavit. *Mutius Scævola* in hostium castra solus penetravit, ac tentorium regis ingressus, ex ejus purpuratis quendam ferrò trajecit, existimans ipsummet esse regem. Expiando huic errori dexteram foco admovet, quousque solutis articulis diffunderet; additis in regem minis; *Trecentos nempe primæ nobilitatis parisque animi Romanos juvenes in Porſenam conspirasse.* Quo ille audito, obsidionem solvit, Romamque valere jussit.

Q. III. *Quid bellò Vejentum & Latino accidit?*

¶ Totum in Romanos Latium sese armaverat, novam vicinamque potentiam crescere non ferens.

1. Sed cum Vejentibus Martem experiri sola *Fabiorum* gens Romanorum facile nobilissima decrevit. Itaque profecti trecenti sex Fabii secundis aliquot præliis potiti demum ex insidiis necati sunt; Uno solum, qui impubes domi hæserat, superstite. Inde decenniò ipsò obseſſa est Vejorum civitas, ac tum primùm cuniculi sub muros acti sunt. An. M. 3556. ante Ch. 404.

2. Antium erat maritima civitas: hæc cum sex navibus (is numerus illò ævò classem faciebat Italiam) in Romanos movens, iisdem exuta est. *Rostra* navium in foro Romano fixa sunt, usque impositi suggestus,

gestus, pro quibus Consules & oratores dicere mos erat.

3. L. Quinctius Cincinnatus Dictator contra Volscos & Æquos Latinos populos creatus à stiva ad castra perrexit. Eo bello celerrimè perfunctus, ut quiddam rusticum in ipsa acie imitaretur, hostes victos captosque iussit ignominiae causâ jugum bouum perrepere. Unde *sub jugum mittendi* & vox & mos nati sunt.

Q. IV. Bellum Gallicum exequere.

1. Galli Senones Brenno duce in Etruriam effuti primò Fabium Consulem cum exercitu fuderunt ad Alliam fluvium.

2. Romam ipsam subeuntes, Senatores ibi in trabeis, curulibusque sellis positos conspiciunt. Ac primùm quidem fefellit eos species senum cultusque, ut penates deos esse crederent: sed errore intellecto ad unum omnes neci dedunt.

3. Manlius cum exigua juventutis manu Capitolium arcem tenebat. Barbarique jam Tarpejam rupem noctu conscenderant, cum anserum strepitu proditi sunt, Manliusque cum suis somnò liberatus. Inde honos publicus anseribus habitus Romæ; cum eorum unus lecticâ quotannis circumferretur, cane interim variis injuriis maculato.

4. Denique Galli solutionem obsidii aurò pepigere. Sed en! cum jam libræ appenderetur æs, & Brennus ensen suum bilanci adjiceret, tanti ponderis aurum insuper exigens, præter omnium spem *Camillus* adest suppetias ferens urbi, maximâque clade delet Gallos. Hinc eidem secundus post Romulum honor habitus est.

Q. V. Bellum Samniticum qualenam fuit?

R. Sexies instauratum intra annos 50. & viginti quatuor de Samnitibus acti sunt triumphi. Ingenti tamen probro cessit Romanis clades illa ad Furcas Caudinas accepta. Pontius enim Samnitium Dux utrumque Consulem Veturium, & Posthumium in illo saltu tenebat circumventum. Ac licet Herennius pater ab eo consultus prudenter suasset, ut Romanos omnes aut dimitteret aut occideret, Pontius tamen gloriæ avidior maluit omnes exutos armis sub jugum mittere. Qua ignominia excitati Quirites non antè posuerunt arma, quàm Samniticum nomen omne deletum esset.

Q. VI. Superest bellum Tarentinum & Pyrrhi.

R. 1. Causa armorum hæc fuit. Tarentini errore ducti classem Romanam eorum litora legentem nonnihil violaverant, credentes hostium eam esse. Advolant illicò Romæ Legati, querelis forum miscent: Sed cum Posthumius imperitiùs Græcè loqueretur, ob id vitii risu exceptus est à turba. Grandem hanc, ut putabant contumeliam ferrò ultum ibant Romani: Legatis suis interdicentes, ne alia quàm Latina lingua deinceps uterentur.

2. Tarentini in foedus invitârunt *Pyrrhū* Epiri regem genus paternum ab Achille, maternum ab Hercule ducentem. Is aliunde totius orbis Imperium meditatus, oraculum tamen de belli eventu consuluit; à quo id responsi tulit: *Ajo te Æacida Romanos vincere posse*; dæmone ambigua hac sententia ignorantiam suam occultante.

3. Itaque ingenti apparatu in Italiam transmittit, primòque præliò Romanos interneccione delevit
ad

ad Sirim Campaniæ flu. & Heracleam urbem: quos etiam castris exiit. Causa cladis fuere elephantum & falcati currus, monstra Romanis ignota. Cúmque Pyrrhus campum lustrans animadverteret Romanos omnes adversis vulneribus cecidisse, & neque tum arma dimisisse, cum occumberent, ait: Ego talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem.

4. Jamque ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuerat rex, cum iteratis cladibus fractus in Siciliam primum se recipere, mox etiam domum repetere coactus est. Ibi dum in Argos impressionem facit, ictu regulæ à muliere faucius vivere simul & militare desiit, tota jam pene Græciâ & Macedoniâ subactâ.

§. IV.

De tribus Bellis Punicis.

Q. I. Dic ortum finemque primi belli.

R. 1. Prioribus bellis per annos 500. tractis populus Romanus universam Italiam subegit. Tum eos incessit cupido latius victoricia arma circumferendi. Sicilia præcipuè in votis erat Romanis. Sed eam tenere Pœni seu Carthaginienses potentissimus tum temporis Populus, Africæ, Hispaniæque ac maris Dominus. Itaque Romani occasionem invadendæ Siciliæ manu sibi fecerunt. Messaniis enim seu Mamertinis Siculis de Pœnorum jugo querentibus faciles accommodarunt aures, atque comparatâ, sexaginta non amplius dierum spatio, classe navium centum & sexaginta, alto se commiserunt, specie quidem juvandi socios, re autem vera sollicitante præda.

2. Victo pluribus præliis Hierone Siciliæ rege Pœnorum foederato, Pœnisque à Sicilia pulsas, in ipsam Africam translatum est bellum. M. Attilius

Regulus Consul terra marique ipsam Carthaginem obsidione urgebat. Sed Xanthippus Laconum Dux militiæ acerrimus res Punicas restituit, cæsisque Romanorum 30000. ipse Consul cum 15000. vivus in hostium potestatem venit. Eum Carthaginenses quintô post annô Romam miserunt, suasurum populo pacem, & captivorum utrinque commutationem: acceptô priûs jurejurando, rediturum se Carthaginem. Is Romam delatus utrumque dissuasit. Dein religione jurisjurandi actus reversus est ad Pœnos; nihil motus lacrimis uxoris & filiorum. Illum Pœni recisis palpebris inclusum dolio, clavîs introrsum fixis horrido, vigiliis (cûm connivere non posset) enecârunt.

3. Denique ad Ægates insulas disjecta iterum Punica classe pax composita est anno 23. belli.

Q. II. *Alterum cum Pœnis bellum describe.*

R. I. Hannibal erat primô apud Carthaginenses locô natus, quem pater Hamilcar ante diem suum supremum aris admovit adhuc puerum, jurisque jurandi religione illum devinxit, ut Romanorum hostis perpetuus esset. Hic itaque Saguntum civitatem obsidione clausit, quæ sola ex Hispanicis Pœnorum jugum hætenus effugerat. Saguntini implorant Romam. Romani occasione læti Carthaginem legatos mittunt & ad Hannibalem, jubentes, desisteret urbem Romani populi sociam injuriâ afficere. Negant Carthaginenses, Saguntum unquam fuisse Romanis fœderatam: Hannibal verò, Saguntô deletâ, ingenti cum exercitu in Italiam movet, Pyrenæis alpibus summo labore superatîs.

2. Mox quadruplici clade Romanorum res afflixit. 1. Prope Ticinum P. C. Scipionem. 2. Apud Trebiam annem Sempronium Gracchum. 3. Ad lacum Thrasimenum Flaminium Consulem. 4. Sub

4. Sub oppidum Cannas in Apulia, totius Romanæ juventutis ac nobilitatis florem delevit. Ex qua pugna tres annulorum aureorum modios Carthaginem misit, victoriæ testes.

3. Perierat Roma, si Hannibal persecutus victoriam suam urbi admovisset exercitum, sed ille delatus in Campaniam loci deliciis captus cæpit ociò biennium integrum terere.

4. Hannibali quidem post Thrasimeni cladem mens erat Romam petere. Sed Fabius Maximus antiquæ vir prudentiæ Romani exercitus imperator traxit bellum, omnemque conflagrandi occasionem declinavit. Ita cunctando Romanis locum fecit resumendi cum viribus animos: Dictus ipse *Cunctator*.

5. Interea temporis Asdrubal Hannibalis frater à duobus Scipionibus profligatur ad Metaurum Fluv. M. Claud. Marcellus Nolæ in Campania Hannibalem pellit ex acie: ac post in Siciliam trajiciens, triennali licet obsidiò, Syracusas cepit, Archimedis ingenio tamdiu defensas.

6. Hoc spatio annorum Hannibal phalangem ad quartum usque ab Urbe lapidem produxit, Equitatum ipsas etiam portas tentare jussit. Verum subito immanique nimbo ab ulteriore vi prohibitus viam relegit. Ac, mirum dictu! tantum populo Romano animi supererat, ut agri, quos Hannibalis castra occupaverant, jam antè venales civem Romæ emtorem eo ipso die invenerint, quo obsidebatur. *Hannibal ad portas* proverbium est, quod de præsentis periculo dicimus.

7. Publius Cornelius Scipio (qui vulgò Scipio Africanus major sive senior audit) in Hispaniam missus fuerat, ut eam recuperaret, amissam cum duobus illis Scipionibus à Pœnorum exercitu cæsis. Rebus ergo in Hispania compositis, Scipio Consulari auctus tra-bea in Africam transmittit, ipsumque Carthaginis jugulum petit. Mox tota belli alea in diversum cecidit.

dit, Afri enim cum Syphace Numidiæ rege secundo præliò victi à Scipione, Hannibali in mandatis dedere, Italiâ valere iussâ domesticæ incolumitatis curam ageret.

8. Interim dum Hannibal abitum flens parat, Carthago pacem cum Scipione composuit. Illo verò in Africam appulso accessere Pœnis animi, ut neglecto fœdere præciperent, Hannibalem acie experiri. Sed ille Marte inferior Carthaginensibus necessitatem imposuit iniquas à Romanis condiciones accipiendi. Nempe ut pensis ferè decem millibus talentorum, classéque omni, præter paucas naves, dimissâ, nihil in Romani populi socios se ausuros promitterent.

** Hic fuit famosissimi Belli Punici secundi eventus. Sed ejusdem appendices fuere bellum in Macedonas susceptum, & in Syros. Hannibal enim utrumque regem Philippum II. Macedonia, & Antiochum III. Syria sollicitaverat. Quibus de rebus repete, quæ suprâ de Græcæ Monarchiæ reliquiis dicta sunt Cap. 3. §. 3. Hannibal denique omnibus frustra in Romanos tentatis ad Prusiam Bithyniæ regem se recepit. Inde repetitus ad deditionem à Romanis, ne id fieret, prævenit, haustò toxicò, quod præsentissimum sub annuli gemma gestare solitaverat. Libyssæ Bithyniæ urbe tumulo mandatus est cum Epitaphio: Hannibal hic situs est.*

Q. III. Tandem extremos Pœnorum conatus edissere, seu tertium bellum.

R. I. Arma in Masinissam Numidiæ regem, populo Romano amicitiae fœdere junctum expedierant Carthaginenses. Id supremum illis exitium peperit. Nam Consules cum exercitu profecti in Africam classem eorum portu educiam spectante tota civitate Vulcanico dederunt.

2. Deliberatum dein Romæ est, essetne Carthago bustò sepelienda? Publ. Cornel. Scipio

pio (Nepos erat Scipionis illius majoris, dictus ipse Africanus junior) suavit servari inimicam urbem, cuius à metu in officio & armis continerentur Romani, qui, si metu solutis degere liceret, ocio, deliciisque se edituri essent, ceterisque, quæ hinc nascuntur, malis. At Cato ille Censorius summo secum in curiam malo punico, quæsit è Patribus: videreturne illud esse recens? Affirmantibus, ait ille: at heri primum è portu Carthagini lectum est. Quo verbo docere voluit, periculosam esse incolumitatem urbis inimicæ vicinæ adeò, ut ab ea unius diei itinere tendi Romam possit. Pluribusque in eandem sententiam additis effecit, ut Carthagini excidium decerneretur.

3. Mancinus itaque consul id urbi nuncium fert. Cujus atrocitate acti in rabiem Pœni, ultima tentare certi novam classem instruunt. Tantusque fuit populi furor, ut matronæ rescissos cervicibus crines in usum funium contulerint. Teſtorum trabes detractæ domibus, navium servierunt structuræ. Quin deficiente ferro aurum argentumque in eosdem usus conflatum est. Cumque Romanus portum obstruxisset, illi ex averſa urbis parte novum foderunt.

4. Ad extremum Scipionis adventu, desperatis rebus Byrsæ arcis, totique urbi ignem submisere incolæ, seque cum omnibus corrumpere maluerunt, quam potestati Romanorum permittere. Amplissimæ urbis incendium vix septimo decimo die sopivit Romanus exercitus.

* Atque hæc fuere ultima Carthagini fata. Cujus casum duabus maximè causis Hannibal peperit. 1. Quod post trinam Romanorum cladem Urbem Romam non ob-
ruerit. 2. Quod Asdrubalem fratrem sappetias evocaverit ex Hispania per juga Pyrenæa, cum ipse interim in extremo Italiæ ac maritimo angulo delitesceret: ut adeò facile casus sit in itinere succenturiatus ille

80000. exercitus: Qui si cum Hannibalis coptis potuisset conjungi, funus, credo, Roma fuisset. Sed ita nempe regnorum momenta librat rerum arbiter Deus.

§. V.

Ab Excidio Carthaginis ad Augustum Imper.

* *Eversa Carthagine accidit Romanis, quod Scipio ominatus fuerat, luxus nempe civium & magnatum, & ex luxu ambitus, ex ambitu intestina dissidia. Hoc demum modo Libera Respublica labem passa est, & ad unius tyrannidem rerum summa devoluta.*

Ceterum pluscula sunt per hanc Romanarum rerum periodum notanda. 1. Bella cum exteris. 2. Varia inter Cives ac Senatum similitates. 3. Triumviratus Marii, Cinna & Sylle. 4. Conjunctio Catiline. 5. Triumviratus Crassi, Pompeii & Caesaris. 6. Bellum Civile inter Caesarem, & Pompejum.

Q. I. Paucis expedi, quid negotii Romanis intercesserit cum exteris?

R. I. Corinthus erat omnium Græciæ civitatum facile opulentissima. Hujus vir princeps Critolaus verbis iniquioribus exceperat Romanorum Legatos. Verum Romani injuriarum (deleta præsertim Carthagine) quam minimè patientes, non aliam civitati multam dixerunt, quam excidium. Itaque Peloponnesi decus Corinthus solo æquata est. Quantum auri argentique hic latuerit, inde conjicias licet, quod ex ejus incendio æs Corinthium natum sit, in quod flammæ vis aurum, argentum, reliquumque vilioris notæ metallum coëgit.

2. *Numantia* oppidum colli imminens sine turribus sine muris quatuor tantum millium praesidio tecta Romanos quadraginta millium exercitus ita fatigavit, ut funestis etiam cladibus afficeret, idque quatuordecim ipsis annis. Nec vinci poterat, nisi Duce Scipione. Hinc conversi in desperationem, ne in hostium venirent potestatem, sese, quotquot erant residui, una cum civitate cremarunt.

3. *Attalus Pergami* in Asia rex populum Romanum regni sui heredem testamentum scripserat. Id inique ferens Aristonicus Attali ex fratre nepos majorum suorum ditiones sibi assertum ibat. Verum oppressus a Perpenna, eliso jugulo in vinculis periit.

4. *Allobroges* Galli Transalpini, quos aetas nostra Sabaudos vocat, Elephantorum terrore atque ope subacti sunt ipso rege Bituito in triumphum ducto.

5. *Cimbri, Teutonésque* Germaniae populi litus superante oceano sedibus suis cedere coacti, alias sibi quaerunt in Gallia. Hinc junctis sibi in spem praedae Tigurinis & Ambronibus Italiam petunt, nihil veriti Romanorum famam. Quin missis Romam legatis terras sibi amicè deposcunt, manuum suarum, armorumque officia vicissim spondentes. Passi repulsam ad arma convertuntur, nunc Silanum, nunc Manilium, nunc Cæpionem consules inter necione delent. Hinc Romam tendentes metu omnia concutiunt majore ac ipse Hannibal. Oppositus his C. Marius nec ipse tanto hosti superando fuisset. Sed Barbari inconsulto copias suas diviserant, ut facilius vincerentur. Atque fluvium primo scutis suorumque vastitate membrorum inhibuerunt, mox jactis arborum faxorumque molibus velut ponte commissum transfilièrunt: levi negotio Romam direpturi videbantur: nisi Veneta tellus ac deliciae eos tenuissent.

issent. Itaque duplici prælio eorum bis cententa milia ceciderunt.

6. *Jugurtha* avô Masinissâ natus cùm regnum Numidiæ præter Senatûs Populique Romani sententiam sibi vindicare allaboraret, à C. Mario captus, triumpho ductus, & in carceribus demum est suffocatus. Is Romanorum Ducum avaritiâ probè cognitâ, dicere amabat, *Romam venalem fore, si modò inveniret emptorem.*

7. *Mithridatico* bello omnis Pontica ora, Armenia, Syria, aliæque quàm multa Romanorum accessere ditioni, Pompeij Magni potissimum felicitate. Sed tamen quadragesimum in annum Mithridates gravis Romanorum armis incubuit; præsertim altera vice, cùm Nicomedes Bithyniæ rex ditiones suas Pop. Romano legasset. *Vide supra, Cap. 3. §. 3. Quæ. 4. n. 2.*

8. *Helvetii* agrorum suorum tædiò affecti, incensâ patriâ suâ ad unum omnes conabantur ad Santones Gallos commigrare, sumtis secum Boiis, qui jam tum superatò Rheno Noricum incolebant. Ac primò quidem per Allobroges Romanam provinciam iter adornantes prohibiti sunt à J. Cæsare. Hinc converso itinere per Sequanos atque Æduos, utriusque annuentibus, pergunt. Commodum id accidit Romanæ cupiditati, ac Cæsaris præsertim. Utut enim nec Sequani nec Ædui, nec Santones Romanorum imperio essent obnoxii, sed suo jure viverent omnes; Cæsar tamen occasione usus Helvetos, & cum his totam deinceps Galliam edomuit, in exterum hostem (Romanos nempe) qui sine causâ eorum fines ingressus fuerat, meritissimò commotam. Sed cessit denique Gallorum fortitudo simul & causæ justitia Cæsaris cupidini, calliditati atque fortunæ. In Britanniam quidem etiam, Germaniâque in petum fecerat: sed nulla re memorabili edita viam in Galliam relegit. Decenniò tractum est id bellum.

* De Egypto, ceterisque Græcæ monarchiæ rudibus olim jam verba fecimus Cap. 3. §. 3.

Q. II. Quæ hoc ævo fuere Urbis discordiæ.

R. 1. Cùm Senatorii Ordinis viri divitiis, populi sanguine comparatis passim abuterentur, Tribuni, plebis studiosissimus, & velut Tutelaris magistratus leges certas rogârunt, quibus cupiditati detractum volebant. Hos inter Tiberius Gracchus, genere, formâ, eloquentiâ facile princeps, *Legem agrariam* tulit, qua Senatui nonnisi certus agri modus concedendus, cetera in plebem dividenda erant. Dividundis igitur agris præfectus à populo Gracchus, cùm etiam diutius sibi prorogari imperium vellet, regiam potestatem meditari visus est, eamque ob causam à Scipione Nasica in Capitolio, quò se receperat, occisus.

2. Caius Gracchus Tiberii frater *Legem Frumentariam* ediderat, qua plebi ex ærario pendi annona debebat. Id cùm Senatui esset invisum, promisit, eum, qui Gracchi caput attulisset, tanti ponderis aurò donatum iri. Nec mora, servus occisus per tumultum Gracchi caput, infusò etiam locò cerebri plumbò gravius redditum, Senatui exhibet.

3. Livius Drusus Tribunus plebis cùm illas leges agrariam & frumentariam, tum maximè *Legem Civitatis* integram volebat & observandam. Hæc Etruscis, Latinis, Sabinisque Romanæ Civitatis jus concedebat, ita ut & hi possent in Senatum & ad magistratus ceteros legi. Verùm ille rei perficiendæ impar extinctus in foro est, & à Senatu populoque bellum in Etruscos &c. susceptum, quod *Sociale* dixere, in omnem latè Italiam serpens.

4. Adde his *Bellum servile*, quod servi sive mancipia facessere Romanis ausi sunt in Sicilia auctore Eunio Syro; in Italia Spartaco gladiatore.
Sed

Sed utrinque rapti ad supplicium poenas dederunt temeritatis.

Q. III. *Quid ais de Triumviris, Sylla, Mario, Cinna?*

R. Hi supremi honoris cupidiores quàm par erat, malebant Rempublicam suo, quàm Senatûs populique nomine temperare. Sed alter alterum non ferens distractum in suas quisque partes populum civilibus armis colliserunt. 1. Primum Sylla urbem vi ingressus Capitolium cepit, Marium fugâ sibi consulere coëgit. 2. Per absentiam verò Sullæ Cinna res novas molitus, iussus quidem solum vertere, paulò tamen post rediit, adducto secum ex Africa Mariô. Indignis modis habitata tum Roma, Consulium capita pro rostris in foro suffixa, ipsaque delubra violata sunt. 3. His superveniens redux ex Asia Sulla pejora etiam sibi audendum ratus, Marianis copiis deletis, cædibus grassari in ipsa urbe non erat desiturus, nisi Furfidius monuisset Tyrannum, *vivere aliquos debere, ut essent, quibus imperarent.* Hinc desitum est in compitis; cæptum verò sæviri in Curiam, sed velut per oci-um: nam duo millia è flore ipso Senatûs & Equestris ordinis in tabula descripti extremis suppliciis affecti sunt.

4. At Sertorius vir sumus illa ferali descriptus in tabula, non expectato carnifice in Hispaniam se recepit; Hanc armavit in Sullam & Mithridatem etiam classe juvit. Eum in ordinem cogere jussi Duces ipsèque Cn. Pompejus adhuc juvenis difficilem ancipitemque Martem diu experti sunt; donec domesticorum insidiis circumventus est Sertorius.

Q. IV. *Quenam fuit illa Catilinæ conjunctio?*

R. Illam hoc loco tantum nominasse sufficiat. Rei ordinem in Ciceronis vita leges postea §. 6.

Q. V.

Q. V. Quid patrârunt Triumviri Crassus, Pompejus & Cæsar?

1. Carthagine deleta, Scipionibûsque defunctis, Asiâ in provinciam redactâ, exulare Româ cæpit armorum usus, Ducum Optimatûmque continentia & fides: regnare verò Asiaticæ delitiæ, hincque subnata cupiditas, ambitio, & intestini motus. Hæ causæ sunt pessumdatae Rom. Reipublicæ, quæ tum maximè rimas agere cæpit, cùm isti Triumviri existerent.

2. Crassus opibus præstabat; Pompejus auctoritate; Cæsar consiliò. Cæsari de comparanda sibi dignitate agendum erat, Crasso de augenda, Pompejo de retinenda. Singulis animus erat rerum summam obtinendi. Tandem verò in hanc sententiam condixere, ut res Romanas æqua lance inter se dividerent.

3. Crasso obtigit Asia, qui amplissimâ non contentus Provinciâ in Parthos movet fœderum sacra jura incassum obtestantes. Superato ergo Euphrate Carras cum exercitu appulsus deletus est à barbaris, ejus etiam abscissæ cervici liquens aurum infundentibus cum dicto: sat tandem voraret auri, cujus tanta semper cupidine flagrasset.

4. Cæsari Gallia cedebatur cum Consulatu, Pompejo Hispania atque Italia. Verùm Crasso extincto metuens Cæsar ne etiam Asia rediret ad Pompejum, omnia egit apud Senatum, ut Pompejus exercitibus suis dare missionem juberetur, ratus sibi perire quidquid alteri accederet. At Pompejus animadversâ Cæsaris invidiâ, se id facturum negavit, nisi & Cæsar è Gallia Provincia, quam ultra tempus legibus præfinitum jam tenebat, discessum faceret.

5. Verùm Cæsar telis respondere quàm verbis maluit. Traductis enim in Italiam copiis insperato adventu Romam perculit. Nec mora, correptus metu

metu Senatus omnis cum Pompejo desertâ Italiâ Græciam petit. Finis bello datus erat, si Pompejum Brundisii obseffum cepisset Cæsar: sed is Beneficiô noctis lacerâque cymba elapsus est.

6. Hinc Romam properans Julius seipsum Consulem pronunciat, direptôque ærariô Siciliam, Sardiniam & Hispaniam subigit. Tum Pompeii terga premens Epirum petit. Fama est ipsum, cum classis ex Italia moras neâderet, ad eandem arcessendam levi scaphâ perrexisse solum: cumque remex è portu solvere horreret, media nempe hyeme, nocte insuper concubiâ dixisse: *Quid times? Cæsarem vebis.* Tantam de sua fortuna temeritatem conceperat.

7. Primô præliô superatus à Pompejo in Thessaliam recessit. Collata denique in Pharsalicis Thessaliæ campis signa, & Germanorum sub Cæsare facientium virtute rupti sunt Pompejani equitatûs ordines, in quo ille plurimum præsidii posuerat. Cæsar manipulos obequitans his potissimum vocibus suos hortabatur: *Miles faciem feri!* Dein: *Parce civibus.* Pompejus verò castris omnibûsque copiis multatus in Ægyptum fugam adornat, intrâque Nili ostium stans in navicula, peténsque à rege suscipi, ejusdem regis jussu ferrô Septimii (is à Pompejo ad regem antè defece- rat) cadit, spectantibus uxore & liberis. Truncus Nilo merfus ab Servio Codro Pompeii liberto exceptus humatûsque est in arena litoris imposito lapide & Epitaphio: *Heic situs est Magnus Pompejus.* Caput recisum Achilla Pompeii satelles Cæsari cum ejus annulo obtulit: quo conspecto à lacrimis sibi temperare non valens, pretiosis odoribus cremandum curavit.

8. Reliquum erat Cæsari, ut & illis jugum imponeret, qui à Pompeji partibus steterant. Primô Ægyptum: quod dum facit, Alexandriam difficillima obsidio-

obsidione tentat. Fugatus aliquando ab oppidanis in navigium se recipere cogitur, illóque ipso ruinam minitante etiam in salo natare. Sunt qui narrent, eum altera manu natasse, alterâ Librum, quem de suis expeditionibus scripserat, supra undas sublatum servasse. *Secundò* Pharnacen Mithridatis filium aggressus in Asia sine negotio obtrivit, qua de victoria scripsit: *Veni, vidi, vici*. *Tertiò* in Africa Scipionem & Jubam regem profligavit commissò prope *Tbapsum* præliò. At Cato junior Uticam, Africæ tum caput, præsidio tenebat. Cúmque accepisset, Cæsarem vicisse, lectò prius Platonis librò de immortalitate violentas sibimet manus intulit. Accurrere medici, quos ille vulnus obligare passus est: sed iis sese recipientibus manu distrahit faucium pectus, sparsis etiam per pavimentum visceribus. *Quartò*, in Hispania Pompeii filios Cnejum & Sextum prope *Mundam* oppidum sternit. Nulla fuit tam anceps belli alea. Cæsar ipse nutantibus suis consciscere sibi necem parabat: cùm hostiles aliquot cohortes in transversum tendunt præsidio suis futuræ: id Cæsar fugam esse interpretatus animos suis addidit, aciéque potitus est.

Q. VI. *Quæ sunt reliqua Cæsaris fata?*

R. 1. Cæsar ingenii acerrimus (Eundem enim ajunt legere, scribere, advenienti nuncio aures accommodare, tribusque aut quatuor scribis dictare literas eodem tempore ac de summi momenti negociis solitum fuisse) consilio promptissimus, dexteritate summa, felicitate perpetua prudentissimè administravit Rempublicam. Alia inter cùm animadverteret (ut erat scientiarum omnium gnarus) Calendarium à solis cursu desciscere in eam redegit formam, qua usque ad Gregorium XIII. PP. usi sumus.

2. At cum honores à Senatu sibi decretos, nihili penderet, tanquam qui suo jure, non Senatûs vellet imperare, & alias impotentius abuteretur potestate, omnium sibi, ac præcipuè nobilium comparavit invidiam. Itaque D. Brutus & C. Cassius in eum conspirârunt cum aliis, ac venientem in curiam ante ipsam Pompeji statuam viginti tribus vulneribus confecerunt. Cæsari pene pectus rumpebatur, cum in paricidarum numero videret Brutum, illum quem maximo semper amore complexus fuerat; aliud tamen effatus non est, quàm ut obvoluto capite diceret: *Et tu fili mi Brute!* In curiam eo die tendenti non nemo porrexerat schedam, qua omnes in eum conjurati descripti erant: Sed urgente horam fato eandem non aspexit. De hoc dicere solebant prudentes, *Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*

§. VI.

Insignes Romanorum Viri.

Prima Classis Fortium.

1. *Marcus Curtius.* Romæ mediò forò rupta tellus dehiscebat, fætidamque spirans mephitim multis exitium afferebat. Consultum ea de re oraculum effatum est; Scrobem clausum iri, si, quod optimum haberent Romani, immisissent. Certatim annulos viri, feminæ mundum muliebre advehunt. In cassum. Jamque annum totum tenuerat malum: cum juvenis animi acerrimus quid sibi ea de re videretur ad Senatum refert: Fortes nempe viros animam esse Reipublicæ, ac tale quidquam ab orco peti. Moxque Caballum phaleris sternit, ipsèque militarem pompam indutus subjectis equo calcaribus in orcum sese præcipitem

pitern vivus agit. Felix si Numinis id jussu, non dæmonis fuisset ausus.

2. Publius Cornelius Scipio Africanus major, is, qui secundum bellum Punicum confecit. Cum post cladem Cannensem præcipuæ nobilitatis juvenus Italiam defereret, suâ eos tam autoritate quàm eloquentiâ retinuit, Juvenis ipse. Tandem omni bello felicissimè perfunctus, ab ingratissimis Tribunis plebis repetundarum accusatus librum rationum spectante populo scidit: *Hac die, inquit, Carthaginem vici: Bonum factum: In Capitolium eamus.* Moxque Urbi terga vertens exul vitam clausit; petiitque moriens ab uxore, ne ossa sua Romam referrentur.

3. Publ. Scipio Æmilianus Pauli Æmilii Macedonici filius à Scipione Africano majore in filii locum adoptatus, ad delendas urbes natus videbatur. Carthaginem solo æquavit, nec antè exuri potuit Numantia, quàm ipse eam oppugnâisset. Ob res gestas non nihil attollens supercilium, causâque legis agrariæ defendendam suscipiens in lectulo suo suffocatus interiit.

* *Nec opus est plures in chorum ducere Heroes, cum haut spernendus illorum numerus proximis paginis sit descriptus.*

II. Classis Doctorum.

* *Populus Romanus è Pastoribus, mox latronibus, denique è militibus natus, ac propagatus, nullos voluit civitate donare doctos, antequam cum exteris, ac Græcis maximè, rem habere caput. Sed tum accidit, ut cum Græci in Romanorum leges & arma jurarent, Romani vicissim Græcorum sententias ac disciplinas utraq; ulnâ exciperent. Ipsaque, ut ne Cicero quidem dissimulat, Victa Græcia mores suos imposuit victoribus.*

1. *Lucius Livius Andronicus* primus Romæ fabulam seu scenam exhibuit, Populúmque rebus, contra Pœnos prosperè gestis, ovantem recreavit, anno uno ante pacem cum Pœnis junctam, primo bello Punico.

2. Anno post natus est *Rudii* Calabriae oppidò *Ennius*. *Virgilius Maro* deprehensus lactitare *Ennium*, quidque ageret quæsitus, respondit, *se è luto Ennii aurum legere*. Podagrâ extinctus est, quam sibi nimio vini potu contraxit.

3. *M. Accius* cognomine *Plantus*, gente *Umbra*, patriâ *Sarsinas*: Poëta Comicus. Interdium molendinis versandis operam dedit, quo haberet, unde viveret; noctu fabulas lucubrauit.

4. *Terentius* Carthaginensis servus Romæ libertate donatus elegans ac præstans Comædus. Athenas visurus naufragiò interiit.

5. *Pacuvius* Brundusinus, *Ennii* ex sorore nepos. Pictor simul & poëta Tragicus, non optima notæ.

6. *Accius*, Tragicus, quem dicere solent *Scriptorem ferreum*.

7. *Lucretius* de rerum natura scripsit docto facili que versu. Sese ipse ferrò sustulit, cum philtum, aut venenum ei ab uxore esset propinatum.

8. *Catullus* Veronensis tum mordax, tum lascivus poëta.

9. Principem sibi locum postulat *Marcus Tullius*

lius Cicero phoenix Oratorum non minùs & Philosophorum Latinorum. Equestri genere, quod a regibus quidam deducunt, natus Arpini in Campania, Marco patre, matre Helvia: fratres habuit Quintum & Lucium Cicerones: Uxorem Terentiam: filium Marcum a patris ingenio longè abludentem, potatoremque celebrem: filiam Tulliam, Servum deinde libertum Tironem summæ eruditionis, patrono suo haut multum inferiorem. Ciceronis cognomen adeptus est à majorum suorum quopiam, qui verrucam Ciceris in modum naso eminentem habuisse dicitur. Puer ipse tantum ab ingenii alacritate commendatus est, tantoque in pretio habitus, ut illum à schola redeuntem receptum in medium corona cœtaneorum domum honoris causâ deduxerit. Juvenis Marti nomen dedit. Mox turbas exosus Philosophiæ, Juri, eloquentiæ animum advertit. Roscium à patronis omnibus metu Syllæ (is enim venditis sub hasta ejus bonis, reum etiam agebat parricidii) destitutum, uberrimè defendit, applaudente foro populi. Tum Athenas discessit, quâ studiorum causâ, quâ metu Syllæ. Quo sublato etiam Asiam petiit discendi ergo. Romam redux Siciliam Quæstor rexit. Dein rogatu Siculo Verrem ejus insulæ prædonem potius quàm prætorem accusavit. Id temporis erat in urbe Catilina quidam, summo quidem Genere sed perditæ vitæ Senator. Is, cum in decernendis honoribus nulla ejus ratio haberetur à populo, sed Ciceronis, nova in Rempublicam cœpit moliri. Etenim adjuncta sibi nobilium, pariter cum ipso improbitatis, Civium manu in Urbis exitium conspiravit. Impium fœdus impio ritu consecratum est: mactatum nempe hominem convivio intulerunt devorandum, cruoremque circumlatis pateris libarunt. Detectæ sunt insidiæ Ciceronis solertiâ: Catilina ci-

vitatem purgare iussus. Lentulus Sura prætor urbis, Cethegus, Sulla, ceterique, qui dispositis viris, facibus, armisque jamjam incendia urbi parabant, comprehensi, ac Consulibus jussu in carcere necati sunt, cum Catilinam alter Consul C. Antonius cum copiis interfecisset. Reorum damnationi obstitit I. Cæsar & ipse conjurationis, sed clam, reus. Is deinde Cæsar Præturam adeptus ope tribunorum plebis interdixit Ciceroni consuli, ne populum pro concione alloqueretur, nisi tantum ad renunciandum Consulatui. Accepta conditione rostra conscendit Cicero, renunciat, more recepto iusjurandum profert, sed longè diversum à consueto: juravit nempe, *se conservasse Urbem, & Romano imperio à ruina cavisse*. Mirum in quantos clamores solutus populus conceptis verbis id ipsum juraverit, dum interim Cæsar cum suis invidiâ rumperentur. Quin jubente populo, censente Senatu, honores Tullio decreti sunt, aliosque inter, ut *Pater Patriæ* diceretur, quod nemo ante ipsum. Sed cum ille immoderatus sese ipsum laudare non cessaret, multorum invidiam auxit. Cui flammæ oleum affudit Clodii simulas. Is intemperantis libidinis juvenis Pompejæ (Uxor erat Cæsaris tum Consul) pudicitia insidiabatur, veste muliebri ingressus domum eo die, quo Matronæ civitatis Bonæ fortunæ Sacra in domo celebrabant Consulibus, qua domo per illum diem interdictum erat viris. Deprehensus Clodius in jus vocatur: negat se eo die Romæ fuisse: testes, & inter hos Cicero, jurant, fuisse: Absolvitur tamen Clodius, & Tribunitia etiam dignitate augetur. Illius odia declinaturus Cicero cum Cæsare legati nomine in Galliam ire parat: Clodius ne id fieret, ad speciem cum Tullio in gratiam redit, eumque retinet. Inde Cæsar offensus Clodium, Pompejūque ipsum in Ciceronem excitat. Accusatur Cicero, quod Lentulum & reliquos Catili-

tilinæ conjuratos interfecisset indictâ causâ : Cæsar ipse testem agit. Cicero pullo habitu, promissâ barbâ & capillis, vicos obeundo populo supplicat, comitantibus eum viginti nobilium millibus eodem habitu. Quo tempore Senatus decreverat, idem ut totus populus faceret, imperare, nisi Consules inhibuissent. Ipso judicii die Pompejus urbe excedit, nec Ciceronem se insequentem colloquiô dignatur; Itaque damnatur Cicero, qui monitus ab amicis servire tempori adulta nocte urbem relinquit. Clodius proposita lege aquâ illi & igni interdicit, in domûs everſæ locum templum Libertati condit : bona sub hasta venum exponit, nullus tamen inventus est emptor; reverentiâ Ciceronis. Illo interim Theſſalonice in Macedonia exulante pœnituit Pompejum negatæ operæ. Senatus decernit, nullius rei antè habendam esse curam, nisi populus Ciceronem revocâſſet. Impediturus id Clodius Tribunus ab altero Tribuno Annio Milone è foro ejicitur. Rediens mense decimo sexto exilii Cicero *pro domo sua* orationem habet; tum *Milonem*, qui Clodium occiderat, defendit. Is tamen, quòd insolentiùs ageret, Massiliæ exulare est jussus. Ciliciam provinciam rexit. Civili bello Pompeij secutus partes, à Cæsare tamen victore receptus in gratiam *Ligarium*, qui arma in Cæsarem tulisse accusabatur, defendit eo successu, ut licet Cæsar antè illuſſet Ciceroni, necémque Ligarii ratam fixamque habuisset, ipsa tamen sub oratione sæpe colorem mutârit, omnes affectus indutus; donec ad extremum exiliens reum absolverit. Conjurat-ionis in Cæsarem postea occisum Cicero conscius non fuit, cæsum tamen libenter vidit. Ea-propter in M. Antonium Consulem *Philippicas* Orationes summò studiò conscripsit, etſi non

peroraverit. Apud Senatum & populum effecit, ut Octavio Cæsari Julii Cæsaris heredi, ac Antonii inimico Consulatus daretur. Verum inter Antonium, Octavium ac Lepidum Triumviratu constituto Antonius Octavio amicitiam negavit, nisi interfecto Cicero. Cicero diu fluctuans in villam suam Formianam divertit, corvorum grege domum occupante, quorum unus, cum ad quietem se composuisset Cicero, etiam velum capitis eidem detraxit. Accepere id omen servi, Dominumque etiam nolentem lecticâ exportârunt ad litus. Mox supervenientibus cum militum manu Centurionibus Herennio, & Popilio Lenæ (eum Cicero à parricidii pœna defenderat) Philologus puer libertus prodidit. Cicero visis suis per viam latronibus stare jubet servos, cervicemque extra lecticam porrectam præbuit ferro Herennii; cum esset natus annos 63. Caput cum manibus recisum Antonius pro rostris exponi jussit. Philologum proditorem nacta Pomponia uxor Quinti Ciceronis fratris, tormentis subiecit, ac demum adegit, sibi ipsi per partes rescindere carnem, eamque assam vorare. Augustus verò seu Octavius Cæsar, Antonio Adriacâ pugna superato, sanxit, ne quis ex Antoniorum familia prænomen *Marcus* gereret; quod id Ciceronis fuisset.

10. *Virgilius*, seu *Vergilius*, *Maro* à patre dictus, natus propè Mantuam Idibus Octobris, primo consulatu Pompeii & Crassi. Poëtis latinis omnibus palmam præripuit. Sed unâ summâ in scribendo fuit diligentia. Nam *Bucolica* triennio absolvit, *Georgica* septennio, *Æneida* annis undecim, totidem impensurus ejusdem correctioni, nisi fata eum prævenissent. Itaque inemendatam relin-

relinquere coactus testamento jussit eam cremari. Dubitatum est diu, sitne pulcherrimo operi præhabenda testamenti religio? sed Augustus Cæsar vetuit illud igni committi, Varoque & Tuccæ ejus corrigendi negotium fecit.

11. Quint. *Horratius Flaccus* Venuſiæ in Apulia natus Poëta Lyricus, venustus ac lepidus.

12. Publ. *Ovidius* Naso equeſtri genere natus Sulmone anno postquam Cæsar est interfectus. Nullis verberibus potuit à parente adigi, ut poëſi nuncium mitteret, sed ei etiam non cogitanti in metrum soluta est lingua. Unde Elegorum facillimus scriptor ac Princeps extitit. Cùmque impura scripsisset, eaque ad ipsam Augusti filiam, Juliam nomine, misisset, ab illo solum vertere jussus ad Getarum oppidum Tomos prope pontum Euxinum & Istri ostia delatus est.

13. C. *Crispus Sallustius*. Ciceroni infestus Catilinæ conjurationem, cujus & ipse conscius creditus est, descripsit contra Senatum. Primus Romanarum rerum historiam edidit, temporum tamen injuriâ nunc perditam.

14. Eodem verò tempore Cornelius nepos vixit, cui heroum vitæ eleganti stylo descriptæ tribuuntur, quas alii malunt Victorem, alii Probum edidisse.

15. Titus *Livius* Patavinus Romanorum Historicorum summus. Ad eum visendum ex ultimis Galliæ Hispaniæque finibus plurimi Romam profecti sunt.

16. *Mecenas* Eques Romanus, qui genus ad Etruriæ reges referebat. Augusto Imp. summo in amore habitus: doctos omnes summo ipse amore complexus est, summisque beneficiis auxit. Hinc omnes, qui pari favore literas ac literatos prosequuntur, *Mecenates* dicere mos hodie dum fert.

* Hæc, quæ à Cicerone ad nascentis usque Christi ætatem ferebat temporis periodus,

Aurea Scriptorum Romanorum ætas

appellari ab eruditis me-
retur.

LIBER SECUNDUS
HISTORIAE
PROFANAE.

DE
Quarta Monarchia,
SEU
Imperio Romano,

*Ab Augusto & circiter Nativitate Sal-
vatoris ad hac nostra tem-
pora.*

Monitum.

** Idem quod in Historia Ecclesiastica observamus, et-
iam observamus in hac profana, ut certis historiae capiti-
bus certas Imperii periodos complectamur, talibus tempo-
ribus definitas, quibus mutatio quaedam, aut aliud, notan-
dum praeteris, accidit. Erunt autem periodi sequentes.*

Cap. I. Ab Augusto ad Constantinum Magnum, qui sedem Imperii Byzantium transferendō occasio fuit, cur id defecerit.

Cap. II. Inde ad Augustulum postremum Imper. in quo Imperialis Majestas Romæ & in Occidente extincta est.

Cap. III. De Exarchatu ac barbarorum in Italia regnis, donec in Carolo M. restituta est Imperatoria dignitas.

Cap. IV. A Carolo M. ad magnum interregnum, quo multum labis passa est Imperatoris autoritas, cum illa Procerum cresceret.

Cap. V. Post interregnum à Rudolpho I. Habsburgico ad Carolum nunc VI.

Caput quodvis paragraphis quatuor absolvemus.

1. ^{mus.} Enumerabit Cæsares.

2. Bella & negocia externa, &c.

3. Statum Politicum.

4. Viros tum temporis claros.

CAPUT I.

De Imperio Romano ab Augusto ad Constantinum M.

§. I.

Imperatores ab Augusto ad Constantinum M.

Quæst. I. *Quis sublato demum Cæsare Romanarum rerum potitus est?*

1. Etsi Cæsar Senatûs populique libertatem calcaverit, suâque jure tyrannidem arripuerit, non tamen potestatem sibi assertam potuit etiam transmittere in hos, quos vellet. *Octavium* quidem, ex sororis suæ filia natum, rerum suarum hæredem scripsit; eum ipsum, qui post *Augustus* erit Imperator. Verum *M. Antonius*, qui cum Cæsare eo anno consul erat, collegâ suâ cæso, supremum jus sibi assertum ibat. Senatus nolens potestatem redire ad unum, sed liberam denuo fieri rem publicam, *Octavium* illum cum exercitu in *Antonium* movere jubet magnis honoribus in eum quâ collatis, quâ promissis.

2. *Octavius*, fractâ Mutinensi pugnâ *Antonio*, Senatui etiam ipse metuendus evadit; jussus propterea Legiones dimittere, ne quid in rempublicam moliri videretur. Non placuit id *Octavio*, sed ut rebus suis consulere, cum *Antonio*, alióque summi nominis viro, *Lepido* nomen erat, fœdus jungit, seu *Triumviratum*: quod fœdus jungi non potuit, nisi *Antonio* cædes *Ciceronis* inimici permetteretur.

3. Hi

3. His ita constitutis in Cassium & Brutum Cæsaris latrones itur. Commissoque in campis Philippicis Macedoniæ præliò utrinque dextra cornua vicerunt. Dextrum cornu Bruti Octavium castris exuit : dextrum cornu Octavii idem fecit Cassio. Cassius ratus, etiam Brutum suum adversò præliò conflixisse, Pandaro liberto caput auferendum præbuit. Paulò post altera pugna inferior Brutus jugulum præbuit Stratonì.

4. Haut æquiore fortuna usus est Sextus Pompejus Magni filius, qui patrem vindicaturus Hispaniæ vires contraxerat, ingentique classe maria obsidens Italiam commeatu intercluserat. Profligatus ab Agrippa Octavii Legato in Asiam fugiens jussu Antonii est interfectus.

5. Denique ipsis Triumviris amicitia constare diu non potuit, sed primò Octavius & Antonius *Lepidum* imperiò exutum in ordinem redegerunt. Dein Octavius *Antonium*; duabus maximè de causis. 1. Quòd is Octaviam Octavii sororem repudiasset, captus amore Cleopatræ Ægypti reginæ. 2. Quòd videretur in Asia proprium sibi Imperium moliri à Romano disjunctum. Hinc navali præliò decernitur ad *Actium* Epiri promontorium non omnino procul ab Echinadis insulis. Hac clade acti in desperationem Antonius & Cleopatra ille pugione, hæc aspidis ictu sese interemerunt.

6. Senatus, utut omnibus modis singulare regimen seu Monarchiam detestaretur, Octavii tamen potentia se imparem sentiens summos victori reduci honores decrevit. Non tamen *regis*, (quippe nihil hoc nomine Populo Romano infestius habebatur) sed *Imperatoris*, & *Patris Patriæ* nomine imperare eum voluit: cui additum est honoris ergo vocabulum *Augusti* seu fausti & auspicati: Cæsaris verò nomen ab avunculo suo Julio Cæsare sibi adscivit, ut adeò *Octavius Cæsar*
Augu-

Augustus dicatur. Quorum nominum duo postrema in omnes postea Imperatores sunt propagata.

Q. II. Nihil est de reliquis Augusti rebus, quod notem?

R. 1. Ejus imperio alta pace compositus est orbis, ita ut templum Jani tertio ab urbe condita clauderetur.

2. Incessit hominem cupido noscendi, quot mortalium Romanæ ditioni parerent; itaque censum toto orbe agi præcepit, qua occasione *Maria cum Josepho* Bethlehemum profecti sunt, nomina sua daturi apud hos, qui censui præfecti erant, ibidemque oppidò advenis nimium quantum jam refertò extra portam in tugurio hospitari coacti sunt. Ubi editus est in lucem *Jesus Christus*.

3. Virtutes Augusti, ut in homine ethnico, fuere egregiæ. Prudentia, Clementia, Fortitudo bellica, Justitia in foro: in doctos homines amor. *Athenodorum* præcipuè philosophum libenter audiebat. Hic *Cæsari*, iræ aliquando præcipiti, consilium suggessit: *nihil decerneret iratus, nisi Græcarum literarum elementa ex ordine secum pronunciasset.* Aliàs *Mecænas* Augusto sedenti, & sententias necis in complures civium latas suò calculò comprobandi schedam porrexit, his verbis inscriptam: *Surge tandem carnifex*, quod *Cæsar* clementer tulit.

4. Ceterum manes suos & ipse passus est, quod à libidine sibi temperare nesciret. Quæ causa fuit, quòd patris exemplum secuta facile sit filia *Julia*, cum prolibus suis *Agrippa* filio, & *Julia* gnata: quos libidinis ergo in exilium agi oportuit.

Q. III. Qui Cæsarem Augustum in solio secuti sunt Primò Christi seculò?

R. 1. *Claudius TIBERIUS Nero*: Privignus Augusti (an. Christi 14.) Initio spem de se non levem præ-

præbuit, cùm etiam hac gnome delectaretur: *Boni pastoris est tondere pecus: non deglubere.* Verùm mox palam descivit in vitia. Bibendi libido nomen ipsi peperit, ut *Caldius Biberius Mero* diceretur. Sejanum ad omnium invidiam auxit honoribus, eoque crudelitatis suæ ministro usus est; donec & ipsum, de ambiendo Imperio suspectum, foeda morte multavit. Tandem ex morbo decumbentem senem Tiberium Caligula in strato suo suffocavit.

* *Annum jam 18vum imperante Tiberio Redemptor noster in Crucem agi voluit (An. Chr. 33.)*

2. *Caj. CALIGULA* (An. Chr. 37.) Homo ad decoquendos Romani imperii thesauros natus; Hercule celebrior sibi visus, si posset unâ cœnâ abligurare, quidquid opum quinq̃ue potentissima regna in ærarium conferre solebant. Hujus est votum illud in Romani populi perniciem conceptum: *Outinam una cervix!* ut nempe eodem ictu illam demetere liceret. Si quendam jussisset duci, carnificem hortatus est: *sic feri, ut sentiat se mori.* Palam queri solebat, sua tempestate nullam in populum grassari pestem, famem, incendia &c. Mente demum captus equum suum, *Incitatum* nomine, mensæ suæ adhibuit, Romanumque eidem Consulatum decrevit. Machinam sibi cudi fecit eo artificio, ut illi insidens & tonitrua & fulmina emitteret, cum blasphemis unâ in Tonantem vibratis: *aut tu me interficies, aut ego te.* Demum à militibus in frustra missus est.

3. *CLAUDIUS* cognomento Tiberius Nero (An. Chr. 41.) Albæ mentis homo. Britanniam tamen per Legatos Romanæ ditioni junxit. Venenum ei à conjugē *Agrippina* mistum est, quo periit.

4. *Domitius NERO* privignus Claudii (an. 54.) Agrippina hunc fœtum enixa Astrologos de pueri fati consuluit, qui edixere, eum quidem imperaturum

rum aliquando, sed cum cæde matris; quo audito impotens Femina reddidit: *cadat, modò regnet*. Juventutis suæ moderatorem habuit Senecam, qui optimis illum præceptis imbuit. Ac primis quidem, quibus Imperii clavum tenuit, annis columbâ mitior videbatur, ut semel, cum sententiæ cuidam capitali subscribendum esset, dicere auditus sit: *Quàm vellem nescire literas!* Primus omnium Imperatorum in Christianum nomen sævire cæpit, SS. Petro & Paulo è medio sublatis. Ut verò videas, quos hostes nacti sint Christiani, pauca è vitiis ejus, quæ quidem numerum omnem abhorrent, ordine promam. (1.) Prodigus Romanarum opum aureis retibus piscabatur. In Circo maria exhibebat generosò vinò stagnantia, inque iis commissas triremes. (2.) Crudelitate tanta erat, ut hominem exuisse videretur. Nam urbem incendit, ductus curiositate coram videndi, quomodo arsisset olim Troja: populòque arma capeffente Christianos incendii reos egit. Hos palis ligneis trajectos, pice, stupâque obductos jussit ardere tanquam pro facibus ad nocturnas scenas. Quosdam ferarum pellibus inclusos objecit canibus: imo non rarò ipse canina pelle tectus damnatos illos dentibus invasit. (3.) Impietas summum in monstro illo locum obtinuit. Senecâ Magistrò necatò, Domitio patre, & Britannico fratre suomet vitâ exutis in Matrem iras convertit. Illa ter propinatum venenum, subrutum semel cubiculi sui laqueare, quo erat opprimenda, evadens, cum navimponeretur, quæ in summo pelago in frustra abiit, natatu etiam tum sibi consuluit. At demum Nero uterum miseræ secuit. Poppæam verò conjugem suam, quæ tum uterum ferebat, impacto calce occidit.

Denique cum omnium animi à fera essent alieni, Senatus ad infamem necem quæri illam jussit. Quo Nero animadverso manus sibi intulit.

5. *Sergius Sulpitius GALBA* à Gallis Hispanisque exercitibus Imperator salutatus An. C. 68. Nimo rigore militum in se odia convertit, ab iisdem hortatu Ottonis truncatus.

6. *Marcus Salvius OTHO*, invadens imperium An. C. 69. mox à *Vitellio*, quem interim Germanus exercitus purpurâ ornaverât, superatus, manus sibimet admovit. Sed cum exercitus in Palæstina Vespasiano Imperatorios honores detulisset, Vitellius Romæ missus in vincula, tractus per urbis compita, demum multis confectus vulneribus in Tiberim præcipitatus est.

7. *Titus Flavius VESPASIANUS* A. 69. Tito filio negotium dedit Jerosolymam evertendi. Ipse Romam petens reipublicæ habenas cum laude temperavit: hoc solo notatus, quod tributa quibusvis rebus, etiam latrinis, fimetisque imponeret. Monitus à filio nummum admovit naribus cum dicto: *Lucrî bonus odor, undecunque advēniat.* Jamjam ultimum agonem subiens sese erexit inquiens: *Imperatorem oportet stantem mori.*

8. *TITUS Vespasianus*, Patri sublectus An. 79. A clementia tantopere commendatus, ut vulgò audiērit *Deliciæ generis humani.* Si fortè sub vesperum recordaretur neminem se eo die beneficio quodam cumulasse, ingemiscere in hæc verba solebat: *Amici, diem perdidit!*

9. *Titus Flavius DOMITIANUS.* Frater Titi Imp. cui toxicum præbuit ipse, an. 81. Pessimus bipedum Album quoddam concinnavit, cui inscripsit, quoscunque morti destinasset. At Conjux ejus Domitia clam inspecto libello suum etiam nomen legens subornavit Stephanum, qui aliquot antè diebus cubitum circumferens obligatum, velut æger in conspectum tyranni admissus est, eumque confodit, mox ipse discerpendus à militibus. Animi causâ solitum
ipfi

ipsi erat cubili suo se includere, ac muscas parietibus fortè insidentes acu venari.

NB. *Haftenus nonnisi Româ oriundi diademate potiti sunt: Deinceps plurimi Imperatores alienigenæ sunt.*

10. *Coccejus NERVA* Cretensis gente An. C. 96. successus Domitiano. Miti vir animo prudentique. Febri extinctus est.

Q. IV. *Qui sunt Imperatores alterins seculi?*

R. 1. *Marcus Ulpius TRAJANUS Crinitus*, Italicæ in Hispania natus, aut Tuderti. Coloniae agens, Imperator dictus est an. 98. Communi omnium calculo *Optimus Princeps* vocatus est. Cùm Saburanum Prætorianorum militum Præfectum dixit, pugionem ei his verbis tradidit: *Cape hunc ensen: & si bonus fuero, pro me; sin malus, contra me eò utitor.* Ejus decora fuere (1.) Quòd doctos magnò numero fovit. (2.) Quòd equos cursorios (*Postas* hodie vocant) per Romanas ditiones constituerit. (3.) Quòd Daciam in provinciam redegerit, eoque bello Istrum ponte commiserit supra Nicopolim, & jugis Hæmi montis imposuerit portam Trajani dictam, haut omnino procul Sardica, five Sophia urbe. (4.) Vino se obnoxium sentiens ministris suis dedit in mandatis, ne exequerentur ejus jussa, quæ per ebrietatem fortè edidisset. Christianis quidem infestus fuit: sed Plinii monitu modum imposuit tormentis. Cùm in Parthos moveret, Selinunte in Cilicia diem clausit supremum.

2. *Ælius HADRIANUS* consobrinus Trajani, Hispanus Throno potitus est an. 117. Bonus pariter & malus princeps. Omnes provincias juris dicundi ergo potissimum pedes obivit. Scotiam inter & Britanniam murum seu vallum duxit, arcendis Sco-

torum incursionibus. Ludum literarium Romæ condidit, dixitque *Athenæum*. Non tamen honore profectus est doctos & artifices, nisi illos, qui mediæ fortis erant: qui enim præstabant, eos neci dedit, cum ipse solus vellet referre palmam: adeò ut etiam Homerum flammis dare constituerit, quòd melius ipsò cecinisset. E ruderibus Solymæ urbem novam excitavit *Æliæ Capitolinæ* nomine, & Judæos arma corripientes oppressit, omnique illis circum *Æliam* agro interdixit. Hos verò, qui patriæ ruinis parentare flendo volebant, datâ (velut in tributum lacrimarum) pecuniâ, permisit à longè stantes dolori indulgere. Magno crimini ipsi datum est, quòd Antinuum ephebum suum tantis in deliciis habuerit, ut eidem in Nilo fortè pereunti divinos honores decreverit, delubra excitaverit, & urbem *Ægypti* Antinuum. Absumptus est morbo intercute.

3. *ANTONINUS Fulvius Bojonius*, cognomento *PIUS* ob mitissimam indolem, fasces imperii capessivit An. 138.

4. *Marcus Aurelius Verus ANTONINUS*, cognomento *PHILOSOPHUS*, quòd Philosophiæ studiò teneretur. An. 161. Is *Lucium Ælium Verum* regni participem seu collegam fecit: quòd apoplexiâ extinctò, in Marcomannos ceteròsque Germanos difficili bello defunctus est. Cui cum exhaustò ærariò sumtus deficerent, nec vellet novos exigere census, suam uxorisque suppellectilem hastæ subjexit. Vindobonæ demum, seu Viennæ è vivis abiit.

5. *Luc. Aurel. COMMODUS Antoninus*, filius degener subrogatus patri an. 180. Inter gladiatorum cohortes ætatem egit. Hercules dici voluit, pellèque tectus Leonina incessit, & clavam torquens: quâ in circo multos solebat conficere gigantum in morem alligatis molibus vestitos. Venenò simul elisisque faucibus periit.

6. *Pulicus, sive Aulus, Helvius, sive Ælius, PERTINAX*, Ligur; Olim ludi moderator, tum Consul, demum Imperator An. 193. Cùm militum mores ad frugem reducere niteretur, ab iisdem interceptus est.

7. Eodem anno Diadema sollicitavit *Didius Julianus*, illudque à militibus emit. Mox occisus à Severo.

Q. V. Tertium seculum persequere.

R. 1. *Septimius SEVERUS Pertinax*, Afer ex oppido Lepte. Ingenii militiæque acer *Clodium Albinum* à Gallis, & *Pescennium Nigrum* à Syris exercitibus Imperatores dictos redegit in ordinem. Rebus in Oriente & Africâ compositis Britanniam petiit, recénsque contra Scotos vallum duxit. Æger demum animi, quòd filium insidias struentem sibi cerne-
ret, obiit Eboraci, dicens: *Omnia fui, & nihil mihi prodest*. De hoc Senatus censuit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori; ut olim de J. Cæsare dictum erat.

2. *Antoninus Bassianus CARACALLA*, & *Antoninus GETA*, Severi proles, successère patri an. 211. Verùm prior alterum sustulit cum ingenti numero illorum, qui ab ejus partibus steterant. Alexandri M. visò tumultò non solum illius nomen assumpsit, sed & corporis habitum, obtorto in lævum humerum vultu incedens: quò persuasum volebat cunctis se esse Alexandrum. At Alexandrinis civibus risu eam stultitiam prosequentibus, Caracalla omnem nobilissimæ urbis pubem in campos ludorum specie elicitam sterni ab exercitu jussit. Occisus est à milite, cùm alvum exoneraturus à via declinaret, jussu *Macrini*, cujus vitæ infidiatus erat.

3. *M. Opilius Severus MACRINUS*, cum filio *ANTONINO Diadumeno* an. 217. neci à militibus datus.

4. *M. Aurel. Anton. Bassianus Varius Avitus HELIOGABALUS*, seu *Alagabalus* nothus, & pro

Caracallæ filio falsò habitus. Militum favore purpuram adeptus an. 218. Nihil illi ad omnem turpitudinem defuit. Feminas & scorta legit in Senatum. Edictò sanxit, ut vitæ modum alium amplecterentur Romani, diurnis negociis noctu peractis, ac vice versa. Mensæ cum adhibuit nobiles, illis permixtos assidere fecit Leones, Pardos &c. cicures. Modò ingentem linguarum de Pavonibus vim, modò nil nisi infinitum cerebri de Turdis sumti modum apponi mensis iussit. Interemtus à milite in cloaca, more canini cadaveris raptus per vicos alligatò saxò in Tiberim projectus est.

5. *Aurel. ALEXANDER Severus* Heliogabalum excepit An. 222. Cum esset adhuc ætate juvenili, matris suæ Mammææ avarissimæ feminae nutibus morem gerere sæpè fuit coactus. Aliàs à Christianis sacris non omnino alienus esse visus est. Expeditionem in Persas secundo Marte confecit. In Germania tamen à militum, quorum vivendi licentiam comprefusus erat, seditiosa manu ferrò petitus Maguntiaci occubuit cum matre.

6. *C. Julius MAXIMINUS Senior* cum filio *MAXIMINO Juniore* natus in Thracia parente Gotho, à Pannonico, Germanicòque exercitu Augustus acclamatur An. 235. Verùm bienniò pòst exercitus Africanus Gordianos duos patrem & filium elegit: quorum filius in acie mox cæsus, pater verò suspendiò sibi gulam fregit. Gordianis his simul & Maximino Senatus Romanus objecerat duos alios Augustos à se creatos *Balbinum*, & *Pupienum Maximum*. Sed & hi, & Maximi ambo furori militum succubuere.

7. *GORDIANUS III.* filius Gordiani Junioris in Africa occisi. Hic jam per annum cum *Pupieno* rexit adhuc puer, sed anno demum 238. solus rerum summâ potitus in Persas movit. Infidiùs tamen *Philippi Arabis* sublatus est.

8. *M. Jul. PHILIPPUS ARABS*, cum filio *C. Jul. Philippo Saturnino* puero An. 244. Pater à Decio victus & occisus est Veronæ, filius Romæ. Ajunt primum ex Augustis Christiano dogmati subscripsisse.

9. *Messius Q. Trajanus DECIUS* Pannoniâ oriundus, filium quoque *Decium* in Imperii societatem ascivit. An. 249. Ceterà minimè malus Christiano tamen nomini fuit infestus. Bello contra Scytas sive Gothos, suscepto palude haustus est, filius in acie cæsus.

10. *C. Vibius Trebonianus GALLUS Hostili anus*, cum filio *VOLUSIANO* An. 252. Tributum Gothis pendere coactus fuit. Uterque ab *Æmiliano* victus occubuit. Ipse *Æmilius Æmilianus* Afer mox tertio mense interemtus est.

11. *Publ. Licin. VALERIANUS Colobius* à Subalpinis militibus dictus Imperator. An. 253. Filium suum, *Publ. Aurel. Licin. GALLIENUM* imperii participem fecit. Christianos dirè habuit. Inde à Sapore Persarum rege captus scabelli locò habitus est, cum is equum fortè conscenderet, demum etiam detracta pelle saléque conditus interiit.

Sub Gallieno omnes penè provinciæ à Romanis descivère, singulis sibi Imperatorem pro se eligentibus. Qui rebelles numerò ferè triginta, dici solent *Triginta Tyranni*. Ipse verò à militibus interfectus est Mediolani.

12. *M. Aurel. Flav. CLAUDIUS II.* An. 268. Gothis multa detraxit. Peste obiit.

13. *QUINTILLIUS* Claudii frater decimo septimo die ex insidiis peremtus: vel, quod alii narrant, solutis sibi met venis. A. 270.

14. *M. Aurel. AURELIANUS* ortus ex Mæsia militum suffragiis purpuram sumsit. A. 270. Primus Romanorum Coronâ seu diademate usus. Triginta

Tyrannos potissimum sub jugum misit, occisus in Thracia.

15. *Publ. Annius*, vel *M. Claud. TACITUS* à Senatu dictus Imp. sponte id permittente exercitu An. 275. Longiore dignus imperio, ducentesimo die febris occumbens *Florianum* fratrem Augustum reliquit, qui tertio mense sibi necem conscivit, auditò, *Probum* ab exercitu Imperatorem creatum.

16. *M. Aurel. PROBUS* rure quidem natus, sed militiæ strenuissimus Germanos in Gallia præsertim afflixit ab An. 276. tumultu tamen militari occisus Sirmii.

17. *M. Aur. CARUS*, cum ambobus filiis *Numeriano*, & *Carino* oriundi è Gallia Narbonensi unà imperarunt An. 282. *Carus* in expeditione Persica fulmine tactus periit. *Numerianus* a socero suo *Apro* adactò pugione necatus est, *Carinus* à centurione.

18. *Valerius DIOCLETIANUS Jovius*, gente Dalmata summam potestatem cum *Aurel. Valeria. MAXIMIANO Herculio* communicavit, An. 284. Rebus contra Persas & Germanos prosperè gestis in omne Christianum nomen immanissimè lævitum est; ac tum diadema deposuit uterque An. 305. *Diocletianus* in villa sua hortum coluit. *Maximianus* poenitentia abdicationis tactus, cum repetere Imperium moliretur, laqueo & veneno sublatus est.

19. *CONSTANTIUS Chlorus*, & *GALERIUS Maximianus Armentarius* An. 305. subrogati divisum gesserunt Imperium, illo Hispaniam, Galliam, Britanniamque retinente, in qua etiam diem ultimum clausit. An. 306. Alter, *Galerius* Africam, Italiam, Illyricum, Græciam & Orientem tenens computrescente corpore crepuit An. 311.

§. II.

Bella & negotia externa.

1. *Bella*, quorum hactenus sparsim mentio facta est, ut accuratius prosequamur, non admodum è re fore censemus.

2. Cum iis, qui hostem decretoriâ quâdam pugna confecissent, triumphali pompâ Urbem intrare liceret, priores Imperatores ipsimet in aciem progressi sunt, ut honore illo potirentur; quem sanè Senatus decernere debebat. Dein, aucto luxu, per Duces bella gesta sunt, iisque demum jam penè confectis adfuere Cæsares, ultimam manum imposituri, sicque acturi triumphum levissimò suò negotiò. At cum etiam Senatûs autoritas haberetur demum contemptui, cæpere Imperatores armorum negotium facere Præfectis, ac nihilominus sibimet triumphî honores usurpare. Ita paulatim Romana virtus in auras abiit.

§. III.

De Statu Politico Rom.

Q. I. *Quis tanta in urbe & imperio summa gavisus est potestate ante Cæsares?*

R. *Populus Romanus*, non quidem vulgus & fæx hominum, sed Cives tantum, qui suas in tribus erant distincti. Summus quidem magistratus erat *Consulatus*, binique erant Consules in annos singulos: Sed hos ipsos populus neligebat. Et si quid decrevissent Senatus & Consules, quod populo non arridebat, Tribuni plebis *intercesserunt*, id est, impedierunt illud; qui ipsos nonnunquam Consules in vincula egerunt.

Unde accidit, ut *Civem Romanum* esse regio ferè honori par haberetur. Nec quemquam in-

terficere aut servilî poenâ afficere fas erat cuicunque judici, nisi populus suis id calculis probâssêt. Attamen Romana civitate donati postea sunt quamplurimi extra Romam, ipsâmq̃ue Italiam: qui, utut hac immunitate gaudebant, suffragiî tamen in comitiis aut foro ferendi jure destituebantur.

Q. II. *Quomodò mutata est hæc rerum facies?*

R. Audis Romanorum rebus fieri non potuit, quin aliquæ familiæ, quæ rebus gerendis plurimùm erant admotæ, divitiis affluerent. Unde tyrannidem affectare illas, proclive fuit: quod paulò antè in Sylla, Pompejo &c. vidimus. Cæsar potissimùm conciliatis sibi legionibus Galliâ provinciâ non in populi sed in suam rem usus, victô etiam Pompejô facile habuit Senatûs Populique auctoritatem eludere. Quem gnaviter secutus est Octavius Augustus. Sicque *Monarchia* nata est, sed *unius imperium*.

Q. III. *Quomodò hoc imperiô usi sunt Impp.?*

R. Primò quidem satis verecundè: cùm Romani populi mores haberent suspectos, cutique suæ timerent. Itaque Augustus noluit, decernente licèt Senatu, *Dictator perpetuus* dici, cùm viderit Julium Cæsarem eo in honore occisum esse. Sed inventa est *Tribunitia potestas*, quam tamen visus est ægrè admittere in decennium; illam tamen singulis deinde decenniis sibi renovari facilè est passus.

2. Etsi verò verbis ac cerimonia illam potestatem, uti & Consulatus honorem &c. acciperet à Senatu, reapse tamen omnia suo pte jure agebat. Nam jus vitæ necisque belli ac pacis solus ipse librabat. Ac væ homini in illud involaturo!

3. Ha-

3. Hactenus provinciæ ditionis Romanæ à Præfidi-
bus seu Præfectis regebantur: eósque ad id muneris
adhibebat Senatus. Verùm Augustus Provincias po-
tentiores cum dispositis per eas legionibus sibi sumsit,
inferiores permisit Senatui; nec id sine specioso co-
lore. Ajebat enim, cùm illæ provinciæ solerent fi-
nitimorum incursionibus quassari, se tanquam affue-
tum armis hunc in se laborem suscipere, ut Patribus
interim ocium esset ad reliquas provincias quietiores
ordinandas animum appellere.

4. Verùm omnem imperandi verecundiam ocys
deposuere posteri Cæsares; qui pro sua libidine Pro-
vinciis, Magistratibus, Opibus, Vitæque ipsa Senatûs
ac Civium impotentissimè sunt abusi.

Q. IV. Quinam verò & à quo constituti sunt
Imperatores?

R. I. Augustus successorem sibimet ascivit Tiberi-
um, iste Caligulam,

2. Hôc interfecto, Senatus Cæsarum profapiam
delere, sibi que summam rerum, aut legendorum sal-
tem Principum jus vindicare nitebatur. Non tulit id
prætorianorum militum insolentia, sed Claudium
Cæsarei sanguinis, hominem stupidissimum purpurâ
induit, qui metu Senatûs se occuluerat.

3. Posthæc Imperatores in more repositum habue-
runt è sua gente quosdam gerendo post se imperio de-
stinare. Qui *Cæsares* dicti sunt inde ab Ælio Vero
Commodo An. C. 136. qui ab Adriano nominatus Cæ-
sar paulò post rebus humanis excessit. Cæsares illos,
initiò quidem, Senatus *Augustos* appellare consuevit,
quo titulo amplior ipsis potestas & ferè imperatoria
concessa est. Post verò etiam hoc jus nominandorum

nempe Cæsarum Augustorum, sibi vendicarunt Imperatores ipsimet.

4. At militum prætorianorum exemplum mox secuti exercitus remotius degentes, audita Imperatoris morte alium ipsi creârunt, modò Ducem suum, modò gregarium quemvis militem, quem sperabant licentiæ militari prædisque magis indulturum. Ea electio celebrari consuevit militari cum tumultu, & non nisi acclamando e.g. *Maximinus Augustus!* Primum quidem Senatum de sua electione reddebant certiores, ejusque etiam auctoritatem adjici petebant. Sed à Maximino & ferè deinceps, spreto Senatu egerunt. Unde factum, ut, ubicunque terrarum exercitus quidam Romanus ageret, qui sibi videbatur potentior, is Augustum sibi crearet, eumque pro sua feroci indole denuo morti litaret.

§. IV.

Viri Præcipui.

Q. I. *Ede viros majoris commatis, qui Primò seculò seu ab Augusto ad Trajanum ferè extiterunt.*

R. 1. *Strabo* Amasiæ, urbe Ponti, natus, Philosophus Stoici nominis, & Geographus insignis sub Tiberio.

2. *Philo* Judæus Alexandrinus Ægyptius, Platonice Philosophiæ tam potens, ut vulgò diceretur: *Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.* Pro Judæis legatione suscepta, eorum apud Caium Imp. causam egit.

3. Senecas nominare possum tres.

1. Marc. Annæus *Seneca* vulgò *Rhetor*, seu *Declamator*, Cordubæ in Hispania natale solum adeptus paulò ante bellum civile Cæsaris & Pomp. Is literis

com-

commendavit *Controversias & Suasorias*. Obiit Claudio Principatu,

2. Luc. Annæus *Seneca*, *Philosophus*, filius *Rhetoris*. Reipublicæ primò admotus, solum tamen vertere coactus est Claudio Imp. Non multò tamen post *Neronis Cæsaris* adolescentiani moderatus principem effecit optimum, quamdiu is præceptoris consiliis aurem præbuit. Illum verò cum à recto declinare sensisset prudens *Seneca*, missionem ab aula petiit, opes, quibus auctus erat à principe, reddidit, sponteque in exilium concessit. Ea re Tyranni sibi odium peperit, qui viam facile reperit *Senecam* è medio tollendi. Cum enim *Piso* reus ageretur insidiarum *Neroni* structarum, Tyrannus *Senecam* quoque facinoris conscium esse finxit; iussitque eum haustò venenò, ruptisque venis extinguì. Stoicorum philosophorum omnium facile princeps est habitus: Tantique fuit Romanis, ut non pauci illi diadema decernerent, si è medio tolli *Nero* potuisset. Scripsit egregia volumina morum præceptis refertissima, *De Ira*, *Clementia*, *Constantia*, *Beneficiis*, *Epistolas*, *Quæstiones naturales* &c. E tragædiis etiam *Medeam*, *Hippolytum*, *Troadem*, & fortasse *Oedipum* scripsit.

3. Luc. Annæus *Seneca Tragicus*, è posteris *Senecæ* sub ævum *Trajani* vixit, ac scripsit reliquas *Tragœdias Senecianas*.

4. M. Annæus *Lucanus* filius *Melæ*, qui frater erat *Senecæ Philosophi*. Bellum civile *Cæsaris* versu descripsit Libris 10. quorum tres modò priores ad linam revocavit. Dicuntur *Pharsalica*. Eodem cum *Seneca* fato periit.

5. Aul. *Persius Flaccus Volaterranus*, Poëta *Satyricus* *Neronis* ævò.

6. Aul. *Petronius Arbiter* Poëta *Satyricus* sed salax, *Neronis* amicus.

7. *Silius Italicus*, seu Italica Hispaniæ civitate oriundus, alterum bellum Punicum metrò cecinit, cum fasces Romæ Consulares gessisset Cæsare Galba.

8. Flav. *Josephus* Judæus, quo de consule *Historiæ Sacræ* L. 1. Cap. 12. *Quæst.* 3.

9. Publ. Papinius *Statius* Neapolitanus, nobili loco natus, sed aliquando egestate laborans. Post verò Domitiani Cæs. amicus, Poëta Epicus evasit illustris.

10. M. Valerius *Martialis* Bilbilitanus Arragonius seu Hispanus. Trajani imperium attigit: Parasitus celebris, demum tædio rerum urbanarum suam repetiit patriam.

11. *Juvenalis* Satyricorum Poëtarum chorum ducit. Is cum profligatos ævi sui mores carminibus traduceret, & Paridem insuper histrionem offenderet, qui apud Domitianum plurimum poterat, specie honoris præfectus est cohorti militum, & in Ægyptum missus, ubi exul vivendi finem fecit.

12. C. *Plinius* Secundus, major sive senior Veronæ natus, quo nemo magis avarus discendi, ut nec cibum caperet, nec iter faceret, quin aut scriberet aut legeret, aut dictaret aliquid. Scripsit *Historiæ naturalis* Libros, quibus in compendium inisit, quidquid ferè sciri utile est, & pulcrum. At dum Vesuvii tum fortè vomentis, flammæ prope nimis studet rimari, intercluso per sulphureos suffitus spiritu vitam immolavit doctrinæ cupidini, Tito Imperatore.

13. C. *Plinius* Cæcilius Secundus junior prioris nepos ex sorore, Autor Epistolarum, & Panegyrici Trajano dicti, cui autor fuit, ut à Christianorum cæde temperaret sibi.

14. C. Jul. *Solinus* Romanus Plinio proximus & ævò & stilò.

15. Marc. Fabi. *Quintilianus*, Hispanus Rhetori-

toricen professus ejusdem præcepta conscripsit, quæ majori in pretio sunt, quàm ipsius Ciceronis, & post Aristotelis libros, optimæ notæ sunt.

Q. II. *Seculum alterum evolve.*

1. *Plutarchus* Chæroneæ in Bœotia natus à Nerone ad Hadriani tempora claruit, nobilis Historicus, sed alterius quoque eruditionis laude nemini secundus.

Est & *Plutarchus Junior*, cujus sunt libri de Platitis & decretis Philosophorum.

2. *Cornel. Tacitus* primæ nobilitatis Romanus, sed Scriptis Annalibus multò nobilior Romani Imperii fastos à Tiberio ad Neronis interitum pertexuit. Situm etiam & mores Germanorum eleganti libro exposuit. Vitam produxit ad Hadrianum usque.

3. *Appianus* patriâ Alexandrinus Res Romanas accuratò calamò profecutus. Sub Antonino Pio.

4. *Claud. Ptolemæus* Pelusii ad ostia Nili in lucem editus Astronomorum & Geographorum antesignanus, quas disciplinas Alexandriæ professus est usque ad M. Aur. Antoninum.

5. *Epictetus* Hierapolitanus, servus Epaphroditæ, qui familiaris erat Neronis. Senex Philosophus annorum gravis ad imperium M. A. Antonini porrexit ætatem. Ejus demortui lucerna fictilis, qua ad nocturnas lucubrationes uti consueverat, tribus drachmarum millibus venit.

6. *Pausanias*, cui Cæsarea Cappadociæ patria fuit, Antiquitates & Geographicam Græciæ notitiam omnium optimè delineavit. M. A. Antonino Imp.

7. *Galenus* Pergami Myfiæ majoris urbe natus patre Architecto. Alter ab Hippocrate Medicorum princeps in Ægypto, Romæ, & in patria sua artis specimina edidit, in qua fatis concessit senex.

8. *Dio.*

8. *Diogenes* Laërte Ciliciæ oppido oriundus de vita insignium Philosophorum decem libros conscripsit. Severo Imp.

9. *C. Suetonius* Tranquillus Hadriano à Secretis duodecim Imperatorum à Julio Cæs. vitam descripsit, item Grammaticorum, Poëtarum atque Rhetorum.

10. *L. Annæus Florus* Hispanus Epitomen rerum Romanarum edidit, & Panegyristen potius agit, quàm Historicum. Hadrian. Imp.

11. *Justinus* Historias Philippicas, & totius mundi in compendium misit. Ejus & conditio nos latent, & ætas.

12. *A. Gellius* Athenis docuit Grammaticam latinam: de qua variisque ad eruditionem spectantibus commentarios edidit, quos *Noctes Atticas* dixit.

Q. III. *Tertii Seculi lumina prode.*

R. 1. *Dio Cassius* Nicææ in Bythinia natus Historiam à condita urbe ad annum Chr. 229. deduxit, quo ipse cum Alexandro Imp. Consul fuit.

2. *Papinianus* Jurisconsultus à Caracalla securi percussus.

3. Alexandri Severi Imperio quatuor extitere clarissimi Jurisconsulti.

Domit. Ulpianus Tyrius tumultu militari necatus. Hostis Christianorum.

Jul. Paulus Patavinus.

Sext. Pomponius Romanus.

Celsus Romanus.

4. *Porphyrius* Tyri editus, antè dictus Malchus. Origenis contubernalis, discipulus Plotini Philosophi. Categorias Aristotelis primus Commentario illustravit. Ejus commentum est *Arbor Porphyriana* logicis decantata. A Christianis Sacris turpiter deficiens, in eadem etiam calamus strinxit. Probo Imp.

CAPUT II.

A Constantino M. ad Augustulum, & Interregnum in Occidente Maximum.

§. I.

Series Imperatorum.

Q. I. Constantinum Constantio patri successisse jam didici, nunc ejus res gestas strictim ediffere.

R. Marc. Flavi. Valeri. Constantinus à Patre Hispaniam tantum, Galliam atque Britanniam cepit. Demum verò etiam reliquò totò Imperiò potitus est, Maxentiò, Maximinò & Liciniò superatis.

I. Maxentius Maximini Herculi filius prætorianorum militum factione rerum Romanarum potitus à Constantino pacis civilis amante in Imperii societatem admissus est. Quo insolentiùs agente Senatus Constantinum evocat. Is in tyrannum arma expediens prope Treviros Crucem è Cœlo spectabilem habet adultissima die, cui subjectæ erant hæ literæ: In hoc Signo vinces. Inde Romam tendens collatis signis Maxentii equitatum in fugam agit; qui pontem publicum, Tiberi impositum, superaturas unà cum suo Duce Tyranno ipso undis hauritur. Nam pontem ea arte struxerat Maxentius, ut si Constantinus cum suis eundem conscendisset, solutis compagibus mergeretur. At modò incidit in foveam, quam foderat ipse. Hæc victoriâ Italiam cum Africa suæ ditionis fecit.

2. *Maximinus* Orienti imperabat unâ cum *Licinio*. Auditô verò, hunc pacem cum *Constantino* composuisse, infesta in eum arma movet. Fusus fugatusque paulò post à vermibus corrosus animam evomit. An. C. 314.

3. *Licinius* *Licinianus*, *Dacus* ruricolâ natus patre, literarum planè rudis, sed manu promptus à *Maximino* Orientalis Imperii particeps est factus. Cùm fidem *Constantino* datam falleret, nec, ut inter eos convenerat, *Christicolas* tueretur, sed mactaret potius, à *Constantino* primùm in *Pannonia*, mox in *Thracia* victus *Illyrium* & *Græciam* permisit *Constantino*. Verùm inquietus senex coactò iterum exercitu ex *Asia*, iterum superatus purpurâ, vitâque ipsâ exutus est à militibus *Thessalonicae* (A. C. 324.) Et sic demum Orientis ac totius *Romani Orbis* Imperium accessit *Monarchæ* *Constantino*.

4. Ceterùm summæ laudi ducenda sunt *Constantino* sequentia. Primò, quòd primus ipse Imperatorum *Christiana Sacra* suscepit, eâque civitate, ut ita dicam, per totum latè Imperium donârit. Secundò. Quòd *Synodum* primam universalem *Nicæam Bithyniæ* coëgerit nutu *Sylvestri PP.* hæresinque *Arianam* suppressere contenderit.

5. At vitio ipsi vertitur Primò, quòd filium suum *Crispum* principem vitæ integerrimum neci addixerit, facili nimis aure data *Faustæ*, quæ novercalibus agitata odiis temerati pudoris insimulaverat infontem juvenem. Comperta fraude ipsam etiam *Faustam* splendidò adornatò balneò suffocavit. Secundò *Byzantium* urbem condidit; cùm enim super *Asiaticum* litus urbem sui nominis moliretur in agro *Chalcedonis*, aquilæ identidem advolantes sublatis rostris architectorum funiculos *Byzantium* transtulère: quare ibidem *Constantinopoleos* fundamenta jacta sunt An. 325. Id quidem magnificum erat *Constantini* opus, sed

sed quod politicis non admodum placet, quia *Romam hanc novam* (hoc enim nomine vocari Constantinopolim jusserat) ut augeret, veterem denudavit ornamentis. Inde data est posteris ansa, ut Imperium in *Orientem & Occidentem* dividerent, virésque sparsas efficerent infirmiores: Et nonnullorum Orientis Imperatorum potentiâ freti Constantinopoleos Patriarchæ Romani Pontificis dicto audientes esse spernerent, atque adeò grande Schisma concinnarent.

6. Denique suscepta in Persas expeditione lentò morbo consumtus est Nicomediæ, non sine veneni ab amicis propinati suspicione. Annum agens regni 31. Vitæ 65. A. C. 337.

Q. II. *Sæpe audio de Donatione Constantini. Tu quænam illa sit, edoce.*

R. Constantinum ajunt, cum à Sylvestro PP. salutari fonte tingeretur, eidem Romanæ Urbis, & circumjacentis Latii Dominium dedisse dono. Hic ergo uno ore vociferantur Hæretici, nec factam esse à Constantino Donationem, nec fieri potuisse, adeoque repetundarum accusant Pontifices. Non est equidem hujus loci iisdem ex asse respondere, ut tamen Historiæ tiro non planè in fallo hæreat, sequentia notet.

1. Factane sit illa *Donatio* à Constantino, relinquimus in medio.

2. Certum est autem Romanis Pontificibus eam Italiæ partem jam inde paruisse. Ac præsertim Pipinum Caroli M. patrem solemnibus tabulis id confirmasse; quod confirmarunt Carolus M. Otto, Henricus sanctus, aliique Imperatores.

3. Constantinum, ac priores illos Imperatores Italiam, vel quamvis aliam imperii partem potuisse cuivis donare, facile persuasum habebit, qui sciet illos Imperatores neminem procerum, ne dicam hæreticorum, de sua imperandi methodo debuisse vel con-

fulere, vel sequi: sed suo tantum jure ac libitu omnia constituisse. Profecto si Cæsares illi (ut fuere aliqui deterioris vitæ) scorto cuiuspiam donarunt tota regna, nemo nostrorum hæreticorum vel gry facit.

4. Denique cum taceant Imperatores & Imperium, & soli ringantur hæretici heri nati, quorum ea res nihil interest, risu potius illos prosequamur: crediderim enim illos malle, ut præconum suorum grex numerosissimò muliercularum ac prolium ordine instructus ex Italia pascatur, quam gens quævis Catholica, præsertim sacra.

Q. III. Ordinem Augustorum post Constant. M. prosequere.

R. 1. Tres ejus filii paternas ditiones inter se diviserunt.

CONSTANTINUS II. natu grandior cepit Hispaniam, Galliam, Britanniam, Germaniæ partem. A Constantio fratre occisus prope Aquilejam A. 340.

CONSTANS minimus natu Italiam, Illyricum, Thraciam, Græciam, Africam tenuit. In Pyrenæis montibus & ipse occisus est à rebeli comite *Magnentio* A. 350.

CONSTANTIUS medius fratrum primò Orientem & Ægyptum, sed subactò demum Magnentiò omne Imperium occupavit. Arianæ pesti addictissimus Catholicos indignis modis habuit. Extinctus febri A. 361.

2. Flav. Claud. JULIANUS APOSTATA. Constantini M. ex Fratre Constantio nepos. Christianis Sacris à pueritia imbutus, factus Imperator iisdem nuncium remisit, acerbis odiis in Christianos inectus: Judæosque ipsos in eorum contemptum augere opibus conatus est. *Vid. Histor. sacram L. I. Cap. 12. Qu. 4.* Tandem cum Persis acie experturus votum Jovi nuncupat omnes perdendi Christicolas, si vi-

Si victor rediret. Verùm spes eum fefellit: nam telò (coelitus ut creditum est, missò) trajectus, exceptum è vulnere cruorem in aëra excussit cum anima, adjectâ blasphemîâ: *Vicisti Galilae, vicisti!* An. C. 363.

3. *JOVIANUS*, *Juvianus*, seu *Jovinianus* Pannoniâ editus, à militibus in ipsa acie salutatus est Augustus. Pace cum Persis composita partem Armeniæ cum urbe Nisibi eorum permisit arbitrio. In Galatia obiit, vapore carbonum vivorum, quibus cubiculo submitti calorem curaverat, suffocatus. A. 364.

4. *VALENTINIANUS I.* Pannonius ab exercitu purpurâ indutus eandem cum fratre suo *Valente* communicavit. Cùm Legatos Quadorum audiret, irâ succensus obstupuit, ut nihil sanguinis elici è venis potuerit. Sicque extinctus est adhuc Catechumenus. A. 375.

VALENS eidem superstes Arii sectator rem Catholicam miserè afflixit. Cùm verò Gothos è Thracia conatur exigere, præliò saucius subductus est in rusticam casam, ibique à supervenientibus Gothis immisso igne exustus. An. 378.

5. *Valentiniano I.* succedere filii in Occidente *VALENTINIANUS II.* & *GRATIANUS*. Qui Valente extincto in Imperii societatem vocârunt *Theodosium*, filium Theodosii Magistri equitum, qui in Africa rem præclare gesserat, eumque Orienti consulere jusserunt.

At *Gratianus* à Maximo, qui in Britannia tyrannidem arripuerat, captus Lugduni perimitur An. 383.

Valentinianus idem patitur ab *Arbogaste* rebellis Viennæ in Gallia. An. 392.

6. *THEODOSIUS I.* Magnus. Hic cùm duos suscepisset filios è Faccilla Gratiani sorore *Arcadium* & *Honorium*, eorum curam habere jussit Arsenium Magnum, Diaconi munus tum obeuntem.

Aliquando verò musæum ingressus, vidensque pueros sedentes discere, stante interim magistro, indignissimè id tulit, deditque in mandatis, ut deinceps regii principes nudo vertice auscultarent sedentem magistrum, isque virgis etiam, si opus, minimè parceret.

Religiosissimus aliàs Princeps præceps tamen iræ nonnunquam fuit. Theffalonicæ enim cives præfectorum cuidam vim intulerant. Quo acceptò Imperator dispositos in circo milites iussit magnam civium ad spectacula confluentium stragem edere. Septem millia cæsi sunt. At obstupescens facinus D. Ambrosius Theodosium ab hac cæde recentem aditu Ecclesiæ interdixit. *Vid. Hist. Eccl. L. 2. c. 2. §. 6.*

Maximum tyrannum fregit. Mox etiam *Eugenium* ab Arbogasto subornatum. Sed biduò cum hoc pugnatum est ancipiti marte. Quo in discrimine Theodosius sæpè Cælum suppetias vocavit his verbis : *Uti est Deus Theodosii !* Anno 394.

Alterò post annò vitam cum morte commutavit scriptis Imperii hæredibus duobus filiis *Arcadio & Honorio*, illò *Orientis*, hòc *Occidentis*.

Q. IV. Qui fuère deinceps utriusque hujus Imperii fines ?

R. 1. Occidens numerabat Britanniam, Germaniam, Illyricum cum Pannonia, Dalmatiam, Italiam Galliam, Hispaniam, Africamque omnem maritimam.

2. Orientis erant Græcia omnis, Mœsia, Thracia, Asia usque ad Euphratem, & Ægyptus; nam hæc veteri Geographiâ ad Asiam, non ad Africam pertinebat.

Q. V. Paucis expedi Cesarum OCCIDENTIS Ordinem ab Honorio ad Augustulum.

R. 1. HONORIUS undecim nonnisi annos natus tuto-

tutorem nactus est *Stiliconem* origine Vandalum virum promptissimum. Huic summa potestate concessa Honorius interim *Ravennæ* regiam constituens ocio vacabat. Itaque *Stiliconem* fusô semel prope Veronam *Alaricô* Gothorum principe (Anno 402.) subiit animus Augustos honores vel pro se vel pro filio *Eucharîo* ambiendi. Idcirco Visigotos *Herculôsque* denuo evocat, in quos prima acie cæsos (an. 405.) dum altera expeditio suscipitur detectis insidiis *Stilico* è medio tollitur, Cæsaris mandatô.

Cæso strenuissimo duce non fuit difficile Gothis Romam ipsam in deditionem accipere An. 409. Erat tum *Honorio* in deliciis Gallus lepidulum animal : cui nomen *Roma*. Ducibus itaque nunciantibus, Romam perditam esse, negavit fieri id potuisse, cum paulô antè escam ei porrexisset. Tantum ocii fuit *Honorio*, ut ei licuerit etiam Romam urbem ignorare.

Alaricus Attalum quendam indutum purpurâ Romæ creat Imperatorem, qui coactô exercitu *Ravennæ* *Honorium* obsidet, sed submissa ex Orientis Imperio classe depulsus, dum in Galliam properat, à *Constantio* Duce manu dextra multatus in *Liparam* Insulam relegatur.

Heraclianus Dux, qui paulô antè Africam *Attalo* ereptam Imperio afferuerat, tyrannidem molitur, classémque septingentarum navium appellit Italiæ. Sed dictô citiùs rejectus Carthagine in templo *Memoriæ* trucidatur.

Alaricum defunctum *Ataulphus* excepit, qui cadavere ejus in amne *Consentiæ* (ne à Romanis ludibrio haberetur) tumultato, *Placidiam* duxit ab *Alarico* jam captam *Honorii* sororem. Sed *Ataulphô* quoque à suis cæsô *Sigericôque* mortuô *Wallia* à *Constantio* Duce adactus est reddere *Placidiam*, quæ nuptui tradita eidem *Constantio Valentinianum* edidit. Cùmque occulti cum Gothis fœderis suspicione laboraret

Placida apud Honorium, fugâ sibi suæque proli consuluit ad Theodosium II. Imperat. Orient. Qui, factis concedente Honorio, hunc Valentinianum Constantii filium Augustum declaravit.

Denique Honorius consilio ac fortitudine gerendo Imperio longè impar eximia tamen in Deum pietate fines Imperii utcunque conservavit, si Hispaniam exceperis, Galliæque partem. Obiit. An. 423.

2. *VALENTINIANUS III.* Hic Africam perdidit, captam à Vandalis. Et Galliæ potissimam partem à Francis & Burgundionibus occupatam. Attilam tamen Hunnorum ducem è Gallia ejecit virtute Ætiii præfecti sui, opèque Gothorum, Francorum & Burgundionum.

Britannia à Saxonibus occupata.

Illyricum ab Hunnis aliisque Scythis subactum. *Veneæ* demum insulæ ab exulibus Christianis occupatæ, & *Africa* à Bonifacio Vandalis prodita est. Demum Valentinianus à *Maximo* Rom. Consule, cujus uxore abusus fuerat, clam interemptus est. An. 455.

3. *MAXIMUS* celato crimine primùm nuptias Eudoxiæ Augustæ viduæ, mox etiam Imperium decernente Senatu & populo acclamante adeptus est. Sed cum incautus conjugii patratam cædem aperit, illa tacta dolore Gensericum Vandalorum in Africa regem in perniciem Maximi evocat. Hic Româ expulsa Eudoxiam inter reliquam prædam abripit. Maximus in ipsa fuga à populo discerptus est. An. eodem.

4. *AVITUS* à Visigothis è Narbonensi Gallia ad occupandum solium submissus, à Senatu verò Româ pulsus in fuga mortem oppetiit. An. eod.

5. *MAJORANUS* à Leone I. Imperat. Orientis submissus Gensericum rejecit in Africam, Mauritaniam

tanium recuperavit. A Ricimero tandem armorum præfecto ex insidiis interemtus. An. 461.

6. *SEVERIUS* cum Alanos Italiâ exegisset, ab eodem Ricimero venenô extinguitur. A. 465.

7. *ANTHEMIUS* à Leone & ipse adjutus, à Socero tamen suo Ricimero vitâ exutus est, propinato toxicô. An. 472.

Ricimerus tandem ille latro in solium involat; sed Numinis vindictâ quarto ac trigesimo die periit. An. eodem.

8. *OLYBRIUS* Patricius Rom. neci occumbit. An. eod.

9. *GLYCERIUS* à militibus salutatus Imperator à Julio nepote coactus est aris sese addicere, factus Episcopus Salonæ. A. 474.

10. *JULIUS NEPOS* ab Oreste duce, quem Gallias cum exercitu petere jusserrat, necatus. A. 475.

11. *ROMULUS Momyllus Augustulus* dictus, non Augustus ob speciem corporis brevioris. A patre Oreste constitutus Imperator, ab Odoacre ejectus est. (A. 476.) Odoacer enim Herulorum Rex è Pomerania & Hungaria cum suis accitus à Romanis occasione libentissimè usus Italiam suæ potestatis fecit. Augustum soliô movit, vitæ tamen eidem gratiam fecit, misertus ejus pueritiæ.

* Deinceps nemo in Occidente titulum *Augusti*, *Cæsaris*, vel *Imperatoris* usurpavit usque ad Carolum M. Huncque in modum Romanorum potentia à Romulo primo ortum trahens desiit in isto ignobili Romulo. Et Monarchia ab *Augusto* constituta in *Augustulo* est extincta.

§. II.

Bella & Negocia externa.

Quintum ab incunabilis natæ Salutis seculum post hominum memoriam inquietissimum extitit. Ingentia enim populorum agmina ex septentrione, & Scythicis oris effusa occidentale Imperium pessumiverunt.

Verum cum insequente temporis periodo longè major, magisque necessarius dicendi locus futurus sit, eo usque barbaram hanc historiam differimus.

§. III.

Status Politicus.

1. Senatûs hoc tempore autoritas ferè nulla, nisi quòd Geminos quotannis Consules nominabat, alterum Romanum, Constantinopolitanum alterum; isque honor frequentissimè ipsis Imperatoribus delatus, quamquam hi non admodum illo afficerentur.

2. Imperatores ipsi mutuis auxiliis in conservando diviso Imperio usi sunt. Altero tamen fortè defuncto, alter superstes ejus provincias curabat, ac de novo Cæsare iisdem consulebat. Ac Senatus Romanus, cum Romæ deesset Imperator, jura petebat Constantinopolî.

§. IV.

Viri Præstantes.

I. Heroës, & Tyranni.

1. Theodosius M. divisit in filios Imperiû Honori-um Occidenti, Arcadium Orienti jura dare voluit.

At

At cùm utrique per ætatem non liceret manum admove-
vere reipublicæ, Honorio *Stiliconem*, Arcadio jun-
xit *Rufinum*. De *Stilicone* suprâ meminimus in rebus
Honorii. *Rufinus* gente Vasco Gallus, primum con-
sulatu, mox supremâ Aulæ præfecturâ auctus, tan-
tæ tamen fortis impatiens, ipsum Imperii diadema
ac cædem Arcadii meditari cæpit. Faverat viro ex-
ercitus, jamque purpuram ejus humeris applicare pa-
raverat, cùm ecce compertô *Rufinum* in id negotii
excivisse Gothos, dejectam perfido cervicem, con-
tôque suffixam per castra sublimem ferunt. A. 395.

2. *Rufini* locum occupavit *Eutropius* non quidem
heros, sed ob ipsa scelera magni nominis *Eunuchus*.
Hic, ne quid ejus moraretur tyrannidem, legem ex-
torfit ab Arcadio, ne ad aras & templa confugienti-
bus asylum patéret. At Exercitus ejus dedignatus
imperia petit eum neci dedi. Is in templum se reci-
piens, frustrâque sacras aras amplexus, asylum, quô
alios arcuerat, nec ipse invenit, sed suamet captus
lege pœnas dedit Tyrannidis.

3. *Valentiniani* III. Imperio tres memorandi sunt viri.
Ætius Bulgarus seu Hunnus, *Castinus* Scytha, *Bo-
nifacius* Thrax.

Ætius rebus in Gallia strenuè gestis à Principe ta-
men exautoratus Hunnorum copias sibi adjunxit.
Commissoque semel cum Romanis præliô in gratiam
est receptus, Hunnisque reditum in patriam persuasit.
Verùm illi, gustatâ semel Italiâ atque Illyricô, præ-
dæ adducti cupidine cum 700000. Attila Duce de-
nuo advolant, protritâque in modum turbinis Pan-
noniâ, Germaniâque Galliam petunt, ab *Ætio* tamen
ingenti clade excipiuntur. Jamque *Ætius* Galliam à
Francis, Gothis & Burgundionibus tum occupatam
Romano Imperio asserere parabat, cùm eum Valen-

tinianus Ravennam excitum suamet manu neci dedit. A. 454. Jure non nemo dixit, Cæsarem suâ dextrâ suam sibimet sinistram recidisse. Hoc enim Duce sublato omnis apud Barbaros Romani nominis metus evanuit.

Castinus susceptis cum Bonifacio inimicitiis, cum Italiam pessumiret, ab Artaburio Duce datus in vincula, & ab Imperatore in exilium ejectus est.

Bonifacius cum & suis machinis, & Castini discordiis, Ætisque calumniis in suspicionem affectatæ Tyrannidis venisset, atque à Placidia Augusta revocatus ex Africa morem non gessisset, Romana in eum arma decreta sunt. Quibus se imparem sentiens Vandalos, ut ex Hispania in Africam trajicerent, invitavit. An. 427. Ac licet eum facti subiret pœnitentia, frustra tamen fuit cum Phrygibus sapere. Provinciis itaque exutus ac mœrore extinctus est.

II. Docti.

* *Paucos, si sacros excipias Doctores, hoc ævum eruditos tulit; inter arma enim exulant Musæ.*

1. *Sext. Aurelius Victor* Pannoniæ Præfectus Illustrum Romanorum res gestas literis commisit.

2. *Decius Magnus Ausonius* Burdegalensis Gallus Consulatum gessit An. 379. Poëta non spernendus, cujus nepos fuit S. Paulinus Episc. Nolanus, itidem poëta.

3. *Claudius Claudianus* Ægyptius. Stiliconis in laudes effusus. Poëta numerosus, & hoc solo infelix, quod pangendis carminibus non meliorem nactus sit materiem. Floruit sub an. 400.

CAPUT III.

Ab Augustulo & Occidentalis Imperii ruinis ad Carolum M. & restitutionem Imperialis dignitatis,

Ætas Barbararum.

§. I.

De Regnis Regibusque Italiae, aliisque Barbarorum imperiis usque ad Carolum M.

** Ad Seriem Historiae continuandam ea potissimum regna spectant, quæ in Italia, tanquam Monarchiæ quartæ sede constituta sunt. Ea sunt quatuor. 1. Herulorum. 2. Ostrogothorum. 3. Longobardorum. 4. Exarchorum.*

Reliqua, quæ per Hispaniam, Galliam, Africam &c. gessere Barbari §. 2. referemus cum de bellis & negotiis externis agendum est.

I. Heruli.

Odoacrem jam diximus Augustulò in exilium actò Romanum Imperium sui juris fecisse an. 476.

Hunc hospitem ut excuteret Zeno Orientis Imperator Theodoricum Ostrogothorum regulum cum potestate ac milite mittit, hoc pacto, ut Odoacre pulso Theodericus provincias interim moderaretur, donec Imperatore de iis constitueret. An. 489.

Is ergo suscepta expeditione, sentiens, opinione fortiùs pugnare Odoacrem, amicitiam cum illo in speciem componit. Mox verò mensæ adhibitum inter epulas necat. An. 493. Sicque Herulorum extincto regnò natum est Ostrogothorum.

II. *Ostrogothi.*

1. *Gothorum Origo.* Gothicum omne nomen è Suecia, & extrema Germania profectum est. *Gothones, Gothi, Gotta Geta, vel etiam Scythæ* dicebantur, præcipuè Græcis scriptoribus. E septentrione profecti, nescio quo tempore, in Scythiam ad oram Ponti Euxini perrexerunt.

2. *Gothorum Distinctio.* Qui plagas nascenti soli propiores tenebant Ost-Gothæ, seu *Ostrogothæ*, id est Gothæ Orientales audiebant, alteri occasum spectantes West-Gothæ, seu *Visigothæ*.

3. *Gesta Ostrogotharum anteregnum Italicum.* Valente Imperatore Ostrogothæ cum Visigothis intestinò bellò collisi mox etiam ab Hunnis sub jugum missi sunt sub an. 376. Attilæ dein castra sequuntur in Galliam atque Italiam; Illò extinctò, ejusque filiis de regno altercantibus, cum omnes populi Hunnis eoque subditi ab iis deficerent, etiam Ostrogothæ id exemplum sequuntur, ac deinceps Pannoniam à Romanis impetratam in colunt An. 455.

Sed mox arreptis armis Thessaliæ, ac Macedoniæ minantur exitium, Duce Theodemiro. Quibus pacandis Zeno Imp. novi regni in eorum gratiam constituti limites designat: Situm id regnum in Thracia & *Sium dictum.* Theodericus Theodemiri filius fœderis obses Constantinopolim missus, in animum Zenonis penetravit adeò, ut Consul designaretur an. 483. & creatus Patricius, etiam militiæ præficeretur.

Is ipse est, qui Regni Ostrogothici in Italia fundamenta jecit.

4. *Reges Ostrogothæ in Italia.* Itaque Theodericus cæso ex insidiis Odoacræ An. 493. Regios etiam honores ab Anastasio Imp. & Italiam impetrat cum reliquis Occidentalis Imperii provinciis.

Regni sedem Veronæ constituit, illudque sibi vicinorum regum propinquitate stabilivit, ductâ Audedâ Clodovæi Francorum regis sorore; filiasque suas alteram Alarico Visigothorum regi, alteram Sigismundo regi Burgundionum matrimonio junxit.

Jura dixit tanta laude, ut cum optimis Romanorum Cæsarum meruerit comparari. Ac licet Ariano dogmati ipse dudum subscripsisset. Romanæ tamen Ecclesiæ jura facta tecta servavit. Eum quondam accedens muliercula quæstæ est, se trienniû jam litem coram tribunali sustinere. Accitis rex judicibus mortem minitatur præsentem, nî moras justitiæ abrumpan. Illi biduû congressi sententiam expediunt; regisque mandatû securi percutiuntur, quod in triennium traxissent causam, quam biduû solû poterant absolvere. At sub extremam vitæ lineam in barbaros mores descivit Theodoricus. Boëtium enim Consulem, ejusque generum Symmachum falsi criminis insimulatos indictâ ferè causâ extremû affecit suppliciu. Cœnæ dein assidenti cum ingens piscis caput apponeretur, visus est sibi videre caput Symmachi truncatum, eoque spectaculû mente captus paucis post diebus vivere desiit. A. 526.

5. *Athalaricus* successit Theodorici ex filia Amalasuntha nepos. Anno octavo mortem optulit. A. C. 534.

6. *Theodatus* ad solium promovetur ope Amalasunthæ, Theodorici ex sorore nepos. Hic Amalasuntham, dum Constantinopolim pergere cogitat, in balneo suffocat.

Itaque Justinianus Orientis Imp. injuriam sibi factam ratus, tum etiam successu Africanæ expeditionis ad recuperandum Occidentis Imperium accensus, sed ipsorum etiam Italorum votis exoratus *Belisarium* Ducem ex Africa in Ostrogothos movere præcipit an. 536. Idque bellum octodecim annis variâ fortuna gestum est.

7. *Vitiges* à Belisario in triumphum ductus est an. 540. Actum erat de Ostrogothis, nisi Chosroës I. Persarum rex Orientem turbasset, & Belisarius ejus armis debuisset objici. Hinc relicta Gothis est saltem Verona cum agro finitimo.

8. *Theutobaldus* an. 540. nihil memorabile gessit.

9. *Totilas* an. 541. Hic initiò res Gothicas restituit Româ etiam a. 546. captâ. Tum Belisarii virtuti denuo cessit. Sed hoc iterum in Persas evocatò, omnem Italiam cum Sicilia recepit Totilas. Donec submissus à Justiniano *Narses* eunuchus Tyrannum profligavit. A. 554.

10. *Tejas* quidem Totilæ in acie cæso suffectus est, sed à Narsete decretoriâ pugnâ & ipse victus, interemptusque an. eodem. Huncque in modum Italia Romano Imperio asserta est.

III. Langobardi.

Q. I. *Qua occasione Langobardis in Italiam patuit aditus?*

R. *Narses* indecimum sextum jam annum Italiæ præfectum egerat, cum à Justino Cæsare ob nonnullas civium querelas ei abrogatur imperium. Is de crimine se purgat humaniter ac submissè. Sophiæ verò Augustæ acceptis literis, quibus Narsetem ad pensum & colum invitabat in gynæceum suum, tanquam videlicet eunuchum, tum enim verò injuriæ impatiens

patiens suique impos Neapolim concedit Narſes, miſſoque nunciò Langobardos ad diripiendam Italiam invitat.

Q. II. Unde proruperunt Langobardi?

R. Langobardi nomen adepti à promiſſa barba, quam alere ipsis mos erat, gens Germanica ex iisdem, quibus Gothi, sedibus prorumpens omni Germaniâ errabat. An. 379.

Pannoniam ſubeuntes Romanis ſuam adverſus Gepidas operam addixerunt An. 548.

Bellò ipſò Oſtrogothicò Narſeti auxilio fuerunt An. 552. Qui tamen ingratos hospites ocuus dimiſit in Pannoniam, donec excidiò publicò ſuam ulturus injuriam eos ſponte revocavit.

Q. III. Jam Langobardicos in Italia reges enumera.

1. *Alboino* itaque Duce ſeu rege Langobardi pedem in Italia ponunt An. 568. Liguriam, Inſubriam, totamque ferè Superiorem Italiam ſubigunt Româ exceptâ, atque Ravennâ, qua in urbe Exarchorum ſedes erat.

Regiam fixere *Ticini* ſeu *Paviae*, noménque ſuum univerſo illi Italiae tractui in hunc uſque diem reliquerunt: ea enim regio dicitur *Lombardia*.

2. *Clephus* A. 574. Illo enecato, abrogare poſteſtatem regiam, rerumque ſummam 30. ducibus deferre placuit. Vix tamen elapsò decenniò priſtinum regiminis modum revocarunt.

3. *Antharit* an. 585. Theudelindam Garibaldi Bojorum Ducis filiam ſuo thoro junxit. Illi, marito defunctò, copia facta eſt ſibi met deligendi è nobilibus Langobardis quempiam, pro rege deinceps habendum.

4. *Agilulfus* electus eſt A. 591.

5. *Adalvaldus* in exilium pulſus cum matre Theudelinda, ejusque locus ab *Ariovalde* occupatus. A. 626.

6. Ro-

6. *Rotharit A. 629.*

7. *Ronoaldus. 645.*

8. *Aripertus I. 651.*

9. *Grimoaldus,*

Beneventi Dux, u.
surpator. 661.

10. *Pentharit Ariperti*
filius hætenus e-
xul: restitutus an.
671.

11. *Chunipertus 688.*

12. *Luitperthus. 700.*

13. *Ragumbert. 701.*

14. *Aripert. II. 702.*

15. *Ansprandus. 712.*

16. *Luitprandus eodem.*

17. *Rachis. 744. Romæ*
inhians, à Pontifice
conversus, fit Mona-
chus.

18. *Aistulphus An. 751.* Hic *Ravennatensi*
Exarchatum sui juris fecit An. 752. Inde etiam Ro-
mam castra movet. Verùm summus Sacerdos, cùm
petitò ex Oriente auxiliò frustraretur, Pipinum Fran-
corum jam tum temporis regem suppetias vocat: qui
Exarchatum Langobardis ereptum Romanæ Ecclesiæ
ditioni adjungit. An. 755. *Aistulphus* in venatione
periit.

19. *Desiderius An. 756.* Hic armis injuriisque
petens Romanam Ecclesiam à Carolo M. in auxilium
Pontificis properante captus abducitur an. 774. Lan-
gobardicæ ditiones Francico adjectæ sunt imperio,
Exarchatus verò *Ecclesiæ Romanæ* denuò assertus
cum Ducatu Spoletano, agròque Sabinensi: quibus
an. 787. accessit Langobardia superior, seu hodierna
ferè *Hetruria*, cum parte *Campaniæ*.

IV. *Exarchi.*

Cùm *Narses* Italiam Gothis eripuisset, procon-
sulari imperio eidem præfuit annis 16. Langobardis
verò, quos ille exciverat pleraque occupantibus,
Græcis pauca relicta sunt: quæ ut in officio contine-
rentur, missi sunt summa cum potestate Præfecti, quos
Exarchos dixere. Hi *Ravennæ* constituerunt Præ-
fecturæ sedem, & ancipiti fortunà tenuerunt, donec
eâdem

eâdem penitus exuti fuerint à Longobardis. Nec est operæ pretium eos omnes in medium producere. Primus à Narsere fuit *Longinus* an. 567. Ultimus *Eutychius* ab Aistulpho Longobard. R. locò motus an. 752.

Huncque in modum Græci Imperatores Italiâ exclusi sunt: in qua tamen etiam deinceps Calabriam atque Siciliam tenuère, Venetos, Dalmatasque habuerunt vefligales.

§. II.

Bella & Barbarorum incursus.

Meritò hoc ævi *Ætatem Barbaram* dixi. Tot enim Barbarorum examina è Septentrione ac Scythia erupère, ut nulla ferè Europæ plaga extiterit, quæ genuinos incolas retinuerit.

I. Visigothi.

1. Suprà §. i. Num. II. Ostrogothos ab Hunnis sub jugum missos diximus sub an. 376. Horum clade territi *Visigothi* migrant, atque a Valente Imp. Moesiâ provinciam obtinent, unâ cum Baptismo. Sed pro dolor ab Imperatore illo Hæretico Ariano eâdem Arianâ hæresi imbuti sunt. Quo factum, ut illa pestis per omnem Europam unâ cum istis Barbaris sit propagata.

2. An. 401. *Alarico* Duce in Italiam penetrant, fusique à Stilicone cum majoribus copiis revertuntur, Romamque Urbem Dominam per coronam capiunt an. 409.

3. Immani populo ut nonnihil satisfaceret Honorius, Narbonensem Galliam à Liguria ad Hispaniam supra mare Mediterraneum extensam donat,
Y itaque

itaque regnum ab iis *Tolosanum* constitutum est A. 412.

4. Ab eo tempore modò cum Romano Imperio armis commissi, modò juncta pace Romanorum stipendia secuti in Vandalos, Suevósque militarunt.

5. Vandalis verò in Africam transmittentibus Visigothi eorum in Hispania sedes occupant, ac potentissimum Hispaniæ regnum condunt A. 428. quod quidem à Mauris subactum est an. 711. At *Pelagius* comes Gothici sanguinis collectis Christianorum reliquiis *Asturiæ* principatum sibi asseruit an. 712. Qui in regnum *Legionense* excrevit, præsertim sub Alphonso Catholico, qui Mauros totâ Gallæciâ cedere coëgit A. 750. Legionensium Christianorum exemplum secuti sub annum 700. 800. & 900. alii, Gothica regna instaurarunt, *Navarraum*, *Arragonium*, *Castellanum*, quæ Ferdinandus Catholicus ferè conjunxit an. 1474. Is Ferdinandus quidem Saracenos omni Hispania depulit an. 1481. Sed & ipse Gothici sanguinis postremus regnum nobilissimum reliquit Carolo è nobilissima gente Austriaca Maximiliani Cæsaris nepoti, An. 1516. qui & ipse trienniò post Augustus est appellatus.

Tolosanum verò regnum seu Provincia à Francis paulatim est occupata sub an. 508. &c.

II. *Vandali.*

1. *Vindili* aliàs dicti ad Vistulæ ripam in Germania olim habitarunt. Tum an. 406. juncta sibi *Alanorum*, *Suevorum*, *Burgundionumque*, manu Galliam vastant, tantumque sui terrorem omnibus incutiunt, ut quotquot erant barbaræ gentes, Gothi, Hunni, Saraceni &c. deinceps passim *Vandali* audirent.

2. An. 409. superatis Pyrenæis jugis in Hispania regnum auspicantur.

3. An. 427. Bonifacio Africæ Præfecto evocante cum omnibus suis in Africam migrant, *Genferico* Duce seu rege, quem & *Gisericum*, *Geiseriûm*ve dicunt. Illuc appulsi an. 428. quadrienniô eandem sui juris faciunt, Romano Imperio detractam.

4. An. 532. *Belisarius* Justiniani Græc. Imperatoris auspiciis *Gelimerem* Vandalorum regem acie fusum cum suis omnibus totâ Africâ, Sardinîâ, Corsicâ, insulisque Balearibus exegit. Quotquot funestæ cladi superfuerant, in interiora, desertaque Africæ se receperunt, nec amplius cuiquam visi sunt.

III. Alani.

Hi cum Vandalis in Hispaniam penetrârunt, sed sparsim tandem cùm in Hispania tum in Gallia habitantes paulatim à Gothis, Francisque deleti sunt.

IV. Suevi.

Et hi unâ cum Vandalis expeditionem susceperant A. 406. annôque 409. regnum exorsi sunt in Gallæcia ac Bœtica Hispania; variâque usi fortunâ Visigothorum denique jugum subiêre An. 583.

V. Burgundiones.

1. Eodem itinere cum Vandalis Galliam petierunt An. 406. Pacèque cum Romanis composita partibus Rheno proximis Regnum suum imponunt An. 413. Fidei Catholicæ subscribunt Anno 417.

2. An. 437. Regia Burgundionum profapia ab Attila quidem excisa est. Sed an. 456. resumtis Viribus Galliam Lugdunensem, Sequanensem, Vien.

Viennensem, Provinciam Gallicam cum alpibus in potestatem redigunt.

3. Anno demum 534. Francorum reges Childebertus, Clotharius, & Theudebertus profligatum Burgundiæ regnum inter se dividunt.

4. *Boso* à Carolo Calvo Præfecturam Burgundiæ adeptus, cum adverteret Caroli posteros de Galliarum regno acerrima lite configere, maluit rei suæ studere, sibi que ipsi diadema Burgundicum imposuit An. 880. Regiam fixit *Arelati*, quæ urbs est Provinciæ Rhodano incumbens. Unde ejus posteriores reges *Provincia*, vel *Arelatenses* dicti.

5. Hujus regni heredem scripsit Rudolphus postremus rex Imperatorem Henricum III. An. 1032. Qui Ducibus suis Comitibusque illud distribuit. Unde postea nati sunt Comitatus *Sabaudia*: *Pedemontii*, *Provincia*, *Alsatia*, *Burgundia*que sub an. 1125. Deinde pleraque omnia Galli Imperio subduxere. Burgundiam tum præcipue cum an. 1477. *Carolus Audax* Dux in acie interfectus esset ab Helvetis; etsi heres superesset Maria Caroli nata Maximiliano Austrio eodem anno nupta.

VI. *Britanni.*

1. Primus Romanorum Britannia pedem cum armis intulit Julius Cæsar 50. ferè ante Christum natum annis. Sed cum divitiarum, quibus inhiabat, inopem cerneret insulam, Præfecto litoribus imposito viam relegit. Hadrianus deinde & Antoninus reliquique Imperatores Romana ibidem jura auxerunt, Britannis non invitis, ut à Scotorum, Pictorumque irruptionibus Romani militis virtute tutiores degerent.

2. Cumque exercitus Britannicus sprete Imperatorum Rom. autoritate sibimet tyrannum crearet Constantinum, isque in Galliam transmitteret,

teret, occasione usi Britanni in libertatem sese afferunt, quidquid Romanorum militum, præfeſtorum, Legum superat, cædunt, conculcant. An. 410.

Verùm hujus consilii mox eos subiit pœnitentia, cùm Picti, Scoti, Hibernique (Borealem insulæ plagam hi occupabant, & alias etiam *Saxones* audiebant) majoribus animis in eos insurgerent. Theodosius quidem Imperator Orientis auxilio iis fuit missa militum legione an. 421. & an. 422. Sed ea, adversus Pictorum impetum structo è lapide muro, valescit tandem Britannis. Itaque Romani, dicentes sibi non vacare, ut focis Britannis majore ope adessent, discessere, Britannisque nuncium remisere.

4. An. 446. Iterum postulata sunt ab Ætio Romano Galliarum Præfide auxilia. Iis non impetratis ad in desperationem Britanni consilium ineunt Germanorum vires implorandi. Itaque an. 447. tres simul populi advolant *Angli* ex agro Schlesvicensi; *Saxones* ex Hamburgensi, reliquaque ditione, quæ Albi alluitur; & *Jutta* è Jutlandia, quæ Chersoneso Cimbricæ, seu Daniæ hodiernæ adjacet. Duces expeditionis erant *Hengst*, & *Hors*.

5. Hi quidem Pictos in ordinem redegerunt, sed miseros Britannos paulò post ab an. 455. &c. Regno, Libertate, ipsaque Christiana religione exuerunt, idolorum cultu instaurato. Qui antè extinctus non est, quam S. Augustinus aliquæ Benediſtini monachi à S. Gregorio missi sint, An. 596. Atque ex eo tempore Britannorum in illa insula nomen ferè evanuit, cùm *Angli* obtinerent.

6. A. 460. fervente inter utrumque populum bello Britannorum manus fretum superat, exulésque illam Galliæ plagam supra Ligerim amnem occupant, quæ

hodièque *Minoris Britannia* (Gallicè Bretagne) nomen gerit.

7. An. 519. *Cerdicus* Westsaxonicum regnum inchoavit (vulgò *Essex*) quod succedente tempore in omnem Angliam prorogatum est ab Eduardo Seniore An. 899.

8. An. 1154. Henricus II. è Francicis Comitibus *Andegavensibus* regnò Anglicò hereditate potitus est. Qui Hiberniam subegit, ejusque se Comitem dixit. Sanctum Thomam Cantuariæ Archiepiscopum adacta in cerebrum securi in Ecclesia trucidari fecit. Eodem & succedente seculo assiduus bellis Angli, Francique inter se commissi sunt.

9. An. 1340. Eduardus III. Angl. R. præ Philippo Valesio fas sibi esse putans in solium Galliaë succedendi, cruentum in Gallos bellum parat, tantis animis postea gestum, ut Henricus VI. anglus pleràque subacta Galliâ diademate Gallico redimitus fuerit Parisiis A. 1431. Quo tempore *Joanna Dorica* Virago *Aurelianensis* sumtis armis Ducem exercitûs Gallici egit, sed tandem ab Anglis capta, rogòque addicta est. 1430. Paulò tamen post Angli Galliam omnem deferere coacti sunt, 1436.

10. Quæ deinde fata tum sibi tum Ecclesiæ cuderint Henricus VIII. regesque posterì, dicimus in *Historia Sacra* L. 2. Cap. 7. §. 5. cùm de *Schismate Anglicano* nobis sermo est.

VII. Hunni.

1. Hunni, quos historici passim etiam *Scythas*, *Vandalos*, *Avares*, & mediò ævò etiam *Turcas* appellant, denique nomen *Hungrorum* seu *Hungarorum* acceperunt. Sunt autem iidem ipsi, qui ex interiote *Scythia* profecti *Ostrogothos* subegerunt, eorùmque & unà *Visigothorum* regiones, Daciam

ciam nempe occupârunt An. 376. *Vid. supra hoc Lib. 2. c. 3. §. 1. Num. II.*

2. Varias deinde in Romanam ditionem impressiones fecêre. An. 383. in Rhætiam & Galliam. An. 407. pars eorum cum Vandalis & Herulis in Italiam. A. 424. a morte Honorii opem tulêre Joanni tyrannidem molienti. An. 437. *Attilâ* Duce Galliam premunt, Burgundionúmque regnum exscindunt.

3. Denique gravissimum illud bellum Hunnicum exortum est An. 441. Hunnisque Thraciam & Illyricum infestantibus annua tributa pendi promissa. Quæ dum solvi non potuêre (Principum enim luxus ærarium exhauserat) *Attila*, qui *Flagellum DEI* se dici passus est, per Noricum in Galliam penetrat. Verùm *Ætius* egregius Dux conciliata sibi Visigothorum, Burgundionum, & Francorum ope triduanâ pugnâ ipsum frangit. Cæsa utrinque 180000. in campis *Catalaunicis*, (hodie Chalon) non ita procul Metis An. 451. Hinc motis castris Italiæ inhiat, Aquilejam obsidione cingit. Dúmque jam desperata deditione obsidionem solvere cogitat, videt Ciconias aves suos fœtus rostris portantes ex urbe migrare. Quo omine accepto, factâque iterum impressione nobilem urbem solo æquat. An. 452. Romæ ipsi dum immineret, obvium habet S. *Leonem* PP. qui non tam facundiâ, quàm divino nutu tyrannum ab Urbis excidio submovit. Etenim *Attila* quæsitus à suis, cur tantum honoris habuisset *Leoni*, prodidit, se vidisse adstantem *Leoni* senem augustâ formâ, qui stricto ferrô mortem sibi minitatus esset, nî Leonis consiliis morem gereret. Itaque An. 453. reversus est in Pannoniam, ibique vinô largiùs haustô, ruptâque fortè in gutture venulâ suomet sanguine suffocatus interiit. 454.

4. Ab illa clade defecit Hunnorum vis. Pedetentim tamen Pannoniam denuo subegerunt, id est,

est, modernam Austriam ab Anaso flumine & Hungariam ad Dravum usque. An. 788. à Thassilone Bojariæ Duce adversus Carolum M. Francorum tum regem exciti memorabili clade afficiuntur.

5. An. 791. Suomet jam Marte Carolum in Bojaria adoriuntur. Sed is Hunnos demum sibi profligandos sumsit, annóque 799. bellô istô defunctus è tota Pannonia ejecit barbaros.

6. An. 893. Recens Hunnorum agmen à Tanai in Pannoniam irruit. Equa assiduis insultibus Bavariam præcipuè, Franconiam, Saxoniam, Galliámque ipsam miserè accipiunt, vastatis, crematis, mactatis omnibus urbibus, monasteriis, incolis, præcipuè sacerdotibus & monachis. An. 900. 910. 926. 937. *Henricus* verò *auceps* An. 934. pugná ad Merseburgum commissâ, & *Otto M.* in campis Lyci prope Augustam Vindelicorum Anno 955. ita Hunnis succidère cristas, ut susceptis etiam Christianis sacris an. 986. *Geyse* eorum dux Germanico Imperio deinceps vètigalis fuerit. In pugna illa Vindelicia tum Ottonis regis pietas enituit, sacrô epulô ante prælium se reficientis, tum S. Udalrici Augustani Episcopi virtus, qui oblata sibi de cælo cruce Christianum exercitum animavit.

7. *Stephanus I.* sanctus, *Geyse* filius regios honores accepit à Sylvestro II. PP. Posteris regibus accessère aliæ Provinciæ. *Ladislao I.* sancto *Croatia* & *Dalmatia* hæreditate obtigit. An. 1080. *Carolo Roberto* Neapolitano *Bosnia*, *Servia*, *Bulgaria* 1312.

8. Ab obitu *Andrea III.* An. 1300. reges tantum externos habuère Hungari, Bohemos, Bojos, Neapolitanos, Austrios, Polonos.

9. Denique Germani & præcipuè Austrii regnum istud Turcicis impressionibus vastatum suo sæpe sanguine redimementes meruerunt hereditario jure nobilem illam hætenus tenere provinciam.

§. III.

Politica.

Non est, quòd multum à me quæras de Politico hujus ævi statu, cùm fuerit Barbarus. Attamen

1. Roma Urbs Exarchatui Ravennati, Græcisque Imperatoribus parebat, ita, ut Senatus quidem annuos Consules, vel consulum potiùs umbras legeret, Pontifex verò multa in omnibus autoritate polleret, donec totam obtinuerit post Longobardos à Pipino domitos, ut sequenti capite docebimus.

2. Utut barbari imperarent, vulgò tamen major id temporis obtinebat pietas, justitia major, ac præsertim simplicitas, nec quisquam etiam Barbarorum & Hæreticorum regum tantum sibi concessit in sacra, aut in Ecclesiastica negocia manum tam facillè misit, quàm facillè postea misère alii.

3. Ad Langobardorum tempora nonnulli referunt ortum consuetudinum *Feudalium*, quæ tamen post tempora Caroli M. potiùs natæ mihi videntur.

4. Disciplinæ Juris Civilis unicum incrementum accessit per Justinianum Imp. Qui veterum Romanorum leges per Tribonianum ejusque socios Jurisconsultos collectas primò publicavit an. 529. Cùm jam antè Theodosius & ipse Orientis Imperator similis formæ Codicem edidisset an. 438.

§. IV.

Viri Illustres.

Hoc etiam uti & priori ævo nulla penes plebem, aut rarissima doctrina fuit. Sed quidquid Romanarum

literarum supererat solis Ecclesiarum scholis, monachorumque claustris asylum debebat.

Seculū tamen 6. laudandi sunt *Boëtius* Consul à Theodorico Ostrogothorum rege interfectus, qui præter Philosophicas disciplinas, Logicam nempe, Ethicam, Musicam &c. etiam divinarum rerum expertus non fuit. Illum ajunt *horologii automati* primum fuisse autorem: quæ tamen ars cum ipso extincta, nec revocata est ante annum 1480.

Priscianus quoque Grammaticus suos de lingua Latina, cui tum temporis expiranti mederi cupiebat, commentarios elucubravit.

CAPUT IV.

A Carolo M. & renovata in Occidente Romano-Germanici Imperii Majestate usque ad magnum Interregnum & Rudolphum Habsburgicum.

§. I.

Imperatores A. CAROLO M. ad Rudolphum I. Habsburg.

Q. I. Si Carolus M. Francico genere fuit editus, cur Imperium i. illo restauratum Germanicum vocas?

R. Non injuriâ sanè: quid enim sunt *Franci*, vel fuere, nisi *Germani*. Quod ut manu palpes, de Francici regni origine tria verba faciam.

1. E pluribus Germaniæ populis coaluit Francorum gens, *Cattis*, sive *Hassis*, *Bructeris*, *Tencteris*; Si-

Sicambri, *Frisii*, aliisque ab Albi ad Rhenum in hodiernam usque *Franconiam*, quæ nomen antiquum retinuit, sitis.

2. An. 418. cum jam in pejus res Romanæ irent, Franci superatò Rheno Belgium occupant, Ducemque expeditionis *Pharamundum* regio honore mañant. An. 419. Ultut autem ab Ætio viam domum repetere sint adañti, *Clodione* tamen rege mox alterò anno, nempe 428. revertuntur in Galliam.

3. *Merovæus* Clodionis filius regnum auspicatus est an. 447. Cumque tres sint familiæ, quæ hætenus Francicum sceptrum tenuère, *Merovingica*, *Carolina*, & *Capetina*, primæ stirpi nomen dedit *Merovæus* iste.

4. At *Clodovæus*, seu Ludovicus tertius à *Merovæo* Francorum rex longè nobilissimus Francicam gentem, nomen, imperium in omnem Galliam extendit, ita, ut ab eo tempore in Gallia non jam Galli degerent, sed multò copiosiores Franci, qui linguam, mores cum ipso jugo Gallis imposuère.

5. Multo tempore regnatum est Merovingicis: qui tamen ad extremum cæperunt ocio diffuere, summamque potestatem in unum Satraparum, quem *Majorem Domus* vocari mos erat, conferre. Ex his *Pipinus Herystallii* (Prædium erat) dominus An. 681. Major Domus creatus est, ejusque filius *Carolus Martellus* an. 714. Demum nepos *Pipinus* junior an 741. Hi eò rem deduxère, ut cum Merovingici regno impares essent & ignavi, *Pipinus*, optantibus regni proceribus, admittente Pontifice, Francorum Rex salutaretur an. 752. Childericò ignavò hætenus rege in cænobium migrare jussò.

6. Hujus Pipini impiger gnatus est *Carolus* ille *Magni* nomen à rerum gestarum magnitudine post fata sua adeptus.

Q. II. Dic, quæ gesserit *Carolus* antè quàm *Augustus* salutaretur.

R. 1. Francico diademate ab obitu Pipini patris potitus est Anno 768.

2. An. 774. Desiderium Longobardorum regem ob injurias, quibus Romanum Pontificem pessumibat, in custodiam dedit: ejus regnum belli jure suæ ditioni adjecit; Romanæ verò Ecclesiæ Exarchatum Raven-
natem, Ducatum Spoletanum &c. restituit: quibus adjecit Capuam cum parte Campaniæ, & Tusciam Longobardicam an. 787.

3. An. 788. Tassilonem Bojariæ Ducem regios honores affectantem, fregit una cum Hunnis à Tassilone excitis. Bellumque Hunnicum anno demum 799. profligavit, Hunnis ad Dravum usque deletis.

4. A. 793. fossâ à Rednizio ad Alemannum, seu Altmühlam (Franconiæ amnes sunt, alterque in Rhenum evolvitur, alter Danubio miscetur) ducta Istrum Rhe-
no jungere tentavit. Verum ingentibus ejus anni nimbis, & bellis in Saxones Hunnosque gerendis, operi renunciare coactus fuit.

5. Saxones tricennali bellô ad annum usque 804. gestô, domuit, sacrisque Christianis instituit, mul-
tis erectis Episcopatibus.

Q. III. Quo pacto Imperium adeptus est Ca-
rolus?

R. Cùm anno 800. Romam petiisset, Leonem III. PP. adversus perduellium injurias tutaturus, Ponti-
fex ipso Salvatoris Natali die Carolo persuadet, ut Ro-
mani Imperii Majestatem in Occidente tanto jam tem-
pore collapsam, & à Græcis desertam, in sese susci-
pere vellet. Adhæc subornavit Pontifex Optimates
Romanos, & populum, qui *Carolum Imperatorem*
& *Augustum*, acclamarent. Reluctatus quidem est
Carolus, tandem verò Diadema Imperiale à Ponti-
fice

fice fibi imponi, sacroque ceromate ungi sese permisit.

Q. IV. Cetera jam de Carolo Imp. persequere.

Æ. 1. Doctrinæ tam avidus fuit, ut à puero in canam ætatem imbui se fecerit sacris profanisque disciplinis. Libris S. Augustini de *Civitate Dei* scriptis præcipuè delectatus est. Quin ipse Teutonicæ Linguæ Grammaticam primus composuit: Ventis, ac mensibus nomina imposuit. Scholas publicas in omnibus penè Benedictinorum monasteriis aperiri constituit &c.

2. Denique diem supremum clausit An. 814. 5. kalend. Febr. Aquisgrani: ibidemque in Ecclesia B. V. Mariæ tumulo mandatus est, cadavere in throno sedente.

Q. V. Mitte in numerum reliquos Cæsares Romano-Germanicos.

Æ. li fuere aut è *Caroli* posteris, aut stirpis *Saxonica*, aut è *Franconum* gente, aut demum *Alemanni* seu *Suevi*.

I. Carolini Impp.

1. *LUDOVICUS I. Pius* à Carolo patre hæres Gallia, Germaniæque scriptus est. Cognatum suum *Bernardum* Italia regno ab Avo Carolo auctum luminibus orbari iussit A. 818. quòd intestinis motibus Imperio inhiaret.

Hic primò regni annò in tres filios regnum divisit, Lotharium, Pipinum & Ludovicum. Verùm, cùm etiam quarto filio Carolo, quem è secundis nuptiis susceperat, partem regni cedere vellet, fortis impatientes reliqui filii Ludovicum Imp. in custodiam, & vix non in vincula mittunt. An. 834. Adnitente
tamen

tamen filiorum altero nempe Ludovico Bavaro restituitur libertati & solio.

Paulò post iterum tentata divisione, iterumque armis filiorum petitus ex morbo defungitur An. 840.

2. *LOTHARIUS I.* Imp. A morte Patris filii rem ferro committunt: tandemque bellorum fessi in has conditiones conspirant.

Lothario cederet Imperialis dignitas, Italia seu Langobardia, *Burgundia*, hodiernam Helvetiam, *Burgundiam*, Delphinatum, Provinciam Gallicam, atque Sabaudiam complexa; cum *Austrasia*, quæ complexa est hodiernam Alsatiam, Palatinatum, Lotharingiam, Belgium.

Ludovico Germania tota, & ultra Rhenum Spira, Wormatia, atque Moguntia vini ergò adjectæ sunt.

Carolo Calvo Gallia.

Nam Pipinus frater è vivis jam excefferat.

Denique Lotharius Imperatorem cum monacho commutavit in Asceterio Prumiensi, nec ita multò post piam mortem oppetiit A. 855.

3. *LUDOVICUS II.* Tres Lotharii filii hunc in modum paternas ditiones diviserant, ut *Ludovicus II.* Italiam cum Imperiali diademate, *Carolus* Burgundiam, *Lotharius* Austrasiam teneret, cujus præcipua provincia nomen *Lotharingiæ* ab ipso hausit.

At universi hi sine superstitie prole defuncti finem imposuere stirpi *Caroline in Italia.*

4. *CAROLUS II.* *Calvus* Franciæ Rex Ludovici Pii filius præfratre suo Ludovico rege Germaniæ Imperatoriam coronam à Pontifice adeptus est. An. 875. Venenò obiit A. 877.

* Carolomannus Ludovici Germanici filius *Lotharingiam* tum cepit & Italiam, quem alii Imperatorum numero adjungunt.

5. *LUDOVICUS III.* *Balbus* Crassi filius Coronâ Imp.

Imp. insignitus à PP. Joan. VIII. An. 878. Lotharingiam, pro qua contendebant Galli, Germanique, Ludovico tandem Germanico permisit, quo ex tempore Imperii Germani provincia semper extitit. Ejus filiis è priori matrimonio adversus leges contracto natis sceptro interdictum est : è justis verò nuptiis *Carolus simplex*, nonnisi à patris obitu in lucem editus est. Ea- propter Imperiale decus ad Carolinos Germaniæ re- ges transmissum est.

6. *CAROLUS III. Crassus* Ludovici Germanici fi- lius. Tandem re adversum Normannos infelicitè gesta, à Germaniæ proceribus desertus, mendicatò vixit, donec ab Arnulpho quidpiam annuicensus im- petràrit. Sepultus est in Monast. Augiæ divitis in Suevia.

7. *ARNULPHUS* * *Carolò Crassò exautoratò Itali* præsertim *Langobardi* à *Carolinis* deficiunt. Fons hic fuit tot *Italicarum expeditionum aliquot deinceps seculis susceptarum*. Multique fuere in *Italia*, qui *Augustos honores & Coronam* sibi sumere, aut à Pontificibus etiam extorsere : qui sintne *Imperatores dicendi*, haut fori no- stri esse putamus. Interim *Imperatorum regumque Ro- mano-Germanicorum seriem teximus*.

Itali autem fuerunt ferè sequentes. Berengarius I. Dux *Forojulienfis* an. 888. & 898. & 903. Guido Dux *Spoleti* a. 891. Lambertus ejus filius A. 892. Ludovicus *Provinciae seu Burgundiae* rex an. 900. Rudolphus *Bur- gund.* rex an. 923. Hugo Comes *Provinciae* an. 926. Arnolphus malus Dux *Bavariae* an. 932. Albericus *Tusciae* Comes an. 940. Lotharius nepos *Hugonis* an. 945. Berengarius II. Dux *Forojulii.* an. 950. quem Otto Magnus Imp. libertate exuit an. 964. turbisque finem imposuit.

ARNOLPHUS ergo filius naturalis Caroloman- ni olim *Italiæ* regis à Germaniæ proceribus Rex salutatur an. 887. Coronatur *Imperator* à Formoso PP. an. 896. Zyventibaldum *Moraviæ* regem ar-
mis

mis domitum Ducatu Bojohemiæ impertit a. 890. Sed hic gratiæ locò Hunnos ad arma in Germanos stringenda sollicitat. 893. Propinatò tandem sibi in Italia venenò lentè consumitus Imperator vitam posuit Oettingæ in Bavaria an. 899. tumultus in Monast. S. Emmerami Ratisponæ.

8. *LUDOVICUS IV. Rex Germaniæ*, filius Arnulphi septem tantum annorum. Quo Principe Germani Hunnis vectigales sunt facti. An. 910. Obiit an. 912. Postremus ipse in *Germaniæ Carolinae* familiæ furculus.

II. Saxones Impp.

1. Proceres quidem *Ottonem* Saxonum Duce in spem regni vocabant. Sed is autor fuit, ut eligeretur *Germanorum Rex CONRADUS I.* Franco-rum Orientem spectantium Dux, genus suum ducens à Conrado Arnulphi Cæs. filio ut quidam putant. Susceptis dein cum Henrico Aucupe Ottonis filio inimicitiiis finistrò præliò fusus discessit Conradus. Mori tamen se sentiens eidem Aucupi regni insignia deferri præcepit. An. 918.

2. *HENRICUS I. Auceps ; Rex Germaniæ.* Is disciplinam militarem inter Germanos restituit, ludis equestribus institutis, quos vulgus *Torneamenta, Thurnier*, appellat. An. 923. Marchias constituit, seu Limitaneas Imperii Præfecturas, Marchionatum nempe Brandenburgensem, Austriacum &c. an. 927. Tum Vandalis, Sclavisque Balthici maris accolis, insignes palmas detraxit. Hunnorum impetus fregit, Imperiūque tributū solutione liberavit. Defunctus An. 936.

3. *OTTO I. MAGNUS*, Aucupis fil. Imperator. Rem habuit cum fratribus filiisque, & Henrico Bojorum Duce, quos omnes in ordinem redegit, una cum Hunnis ingenti prælio ad Lycum prope Augustam Vindelicorum deletis. Vid. Cap. 3. §. 2. de Hunnis. n. 6.

Beren-

Berengarium quidem Italiae regem in Bavariam relegavit, Coronam Imperatoriam, à Joanne XII. PP. accepit, eidemque Italiae Principatum confirmavit an. 961. Sed paulò post cum Joannes PP. Berengarii viribus impar cum illo pacisci cogeretur, Otto gravi Schismate Ecclesiam afflixit, Antipapa constituto Leone VIII. A. 963.

Filio suo Ottoni Theophaniam despondit Nicephori II. Græcorum Imp. gnatam, quæ dotem ipsi attulit inferiorem Italiae partem seu regnum hodie Neapolitanum, An. 971. Obiit an. 973.

4. *OTTO II.* Imper. Lotharingiam à Lothario tum Franciæ rege tentatam denuo Germanico Imperio afferuit. An. 978. Cum Græcis, qui Apuliam dotis loco olim concessam in contentionem vocabant, vario Marte confligit. E vivis abiit an. 983.

5. *OTTO III.* Imp. Boleslaum Polonorum Ducem regis nomine & honore auxit. Ob. 1002.

6. *HENRICUS SECUNDUS* hoc nomine regum Germ. Imperatorum verò *Primus*, cognomine *Claudus* vel *SANCTUS*, Dux Bojariæ Henrico Aucupe Proavo natus Episcopatum Bambergensem instituit an. 1007. Robertum Galliæ regem conveniens, dum aulici de ritu salutandi deliberant, prior Imperator regem salutatum accedit. Eo colloquio uterque piissimus rex pacem Germanos inter Francosque composuit, quæ raro exemplò quingentis postea annis feliciter tenuit.

Thoro suo adjunxerat Chunegundum è Ducum Mosellanorum prosapia : quam tamen sub extremam vitæ lineam propinquis ejus Virginem reddidit. An. 1024.

III. Franconici Impp.

1. *CONRADUS SECUNDUS* Germaniæ regum, at Imperatorum *Primus*, *Salici* cognomine. Duxerat
Z fibi

sibi Gisela Rudolphi Burgundorum regis filiam: unde jure ab eodem scriptus est regni Burgundici heres an. 1032. *Vid.* Cap. 3. §. 2. de *Burgundionibus*. Italos jugum detrectantes compefcit an. 1026. & iterum a. 1032. Misconem Poloniæ Ducem parte provinciarum multat a. 1032. Ob. a. 1039.

2. *HENRICUS III.* Rex, Imperator II. *Niger* dictus. Beneventum cum agro circumjecto Pontificiæ ditioni adjunxit, An. 1052. vicissimque ab eo accepit ditiones Episcopatus Bambergensis, quæ a S. Henrico Imp. Romanæ Ecclesiæ factæ erant vectigales. Ob. A. 1056.

3. *HENRICUS IV.* Rex. Imperator III. Hic gravissimum Schisma conflavit an. 1074. quod in *Histor. Eccles.* prosequimur L. 2. c. 5. §. 5. Deficiente ab eo Germanorum parte, Saxonibus præcipuè, Suevis verò pro eo stantibus, intestinis armis afflictæ est patria. *Rudolphus* Sueviæ Dux, rex adversus Henricum electus in acie cecidit: An. 1080. *Hermannus* Lucelburgicus in ordinem coactus an. 1088. *Wratislao* Boëmiæ, Poloniæque Duci regium honorem Imperator decernit a. 1086.

Denique Henricus filius in patrem arma convertit, eumque purpurâ exuit. Vitâ miser defunctus est. An. 1106. Cadaver ejus, tanquam excommunicati, jussu filii refoffum ipsò quinquenniò tumultu caruit.

4. *HENRICUS V.* Rex, Imperator IV. Odia in Pontifices non modò non posuit, sed auxit. *Matilda* Tusciæ Comite defuncta, quæ heredem scripsit Romanam Ecclesiam, Henricus Tusciam sibi assertum ibat. a. 1115. Bellum inde natum centum ferè annis tractum est. Tandem manus dedit Henricus, inque Comitibus Wormatiensibus An. 1122. *Investitu-*

stitutarum jure cessit: quod dein Concilio gener. Lateranensi confirmatum est a. 1123.

5. *LOTHARIUS II.* Imp. Dux Saxoniae. Codicem Juris Civilis haecenus amissum reperit ac promulgavit sub. an. 1135. jussitque in Scholis legi. Quod ipsum mox Summi Pontifices fecerunt de Decreto Gratiani seu SS. Canonum an. 1151. Obiit a. 1137.

IV. Suevici Impp.

1. *CONRADUS III.* Rex. Lotharius quidem Henrico Superbo Saxonum Bojorumque potentissimo Duci Imperii insignia moriens transmiserat. Proceres verò ab ejus potentia sibi metuentes Conradum hunc Suevum regem salutant. Henricus nihilominus suis fretus viribus bellum parat, sed Bojariae Ducatu exiit. Eadem fortunâ usus est filius Henricus Leo. Utriusq; causam armis agendam suscepit etiam Superbi frater Welfus; sed & ipse deditione oppidi, cui inclusus obsidebatur, facta in potestatem regis venisset, nisi ingeniosus uxoris amor libertati eum reddidisset. Conventum erat in has leges, ut dedita arce liceret mulieribus exire salvis, & quidquid sarcinarum suis met humeris portare valerent. At illae relictis impedimentis maritos dorso susceptos extulere, interque hos per suam conjugem etiam Welfus evasit an. 1140. Res deinde ita compositae sunt, ut Leoni permitteretur Saxonia: Gertrudi, viduae Henrici superbi, Bojaria; Welfo Tuscia & Sardinia.

* Eadem tempestate duas in factiones scissa est Germania, quarum altera Guelforum, altera Gibellinorum erat, De origine nil certi constat. Eae postmodum per Italiam latius serpere caperunt mutisque odiis Guelfi pro Pontifice, Gibellini pro Caesare conflixerunt. Post magnum interregnum utraque sen.

sensim evanuit, relictis tantum quibusdam discordiarum seminibus.

Tandem rebus adversus Turcas & Sclavos minus è sententia gestis, venenò obiit. a. 1152.

2. *FRIDERICUS I. Ænobardus* seu *BARBAROSSA* vulgò *der Rothbart*, Imperator, Conradi ex fratre nepos Schismate inter Sacerdotium ac Imperium concitato an. 1157. assiduis armis Italiam, Longobardiam, maximèque Mediolanum concussit, illudque solo æquavit an. 1162.

Henricum Leonem iterum proscripsit : *Bavariam* *Ottoni Magno Wittelspachio* ; *Saxoniam* *Bernardo Ascanio*, seu *Anhaltino Principi* subjecit an. 1180.

Ceterum diris Ecclesiasticis non semel devotus, ad extremum cum Pontifice *Alexand. III.* in gratiam rediit. In expeditione verò adversus Turcas suscepta *Cidno* flumine haustus vitæ finem imposuit an. 1190.

3. *HENRICUS VI.* Rex, Imperator V. Nupsit cum *Constantia* *Rogerii Siciliae & Apuliae* (hodie *Neapolis*) regis filia. Hincque *Neapolitanum* ac *Siculum* regna *Sueviae Ducibus* acquisivit, multorum deinceps motuum ansam. Venenò sublatum esse ajunt à sua ipsius conjuge an. 1197.

4. *Fridericus* *Henrici* filius annum tum agebat ætatis quintum. Regem ergo puerum designati *Germani Philippam* alii *Ænobardi* filium, alii *OTTO NEM Brunsvicensem* *Henrici Leonis* filium divisis votis reges optant. *Philippus* dum *Beatricem* filiam *Ottoni* pacis conciliandæ causâ in matrimonium collocat, ab *Ottoni Palatino Wittelspachio* ex insidiis necatur, querente nimirum, eandem sibi jam antè fuisse desponsam. Itaque *OTTO IV.* Imp. solus rerum potitur. an. 1208. At simul ac optimum Pontificem *Innocentium III.* injuriis exciperet, is eum è *Christianorum* cœtu sub-

submovit, omnisque Germania homini nuncium misit, an. 1212.

5. *FRIDERICUS II.* Imp. Henrici VI. è Constantia Sicula filius. Consilio ac fortitudine nulli Imperatorum secundus, secundâ etiam fortunâ usus, dum Romanæ Ecclesiæ auctoritatem fartam tectam servavit. Huic verò cum fidem fefellisset, anathemate ipsi à tribus Pontificibus dicto, solio motus est. An. 1245. Et anno demum 1250. veneno extinctus.

V. Magnum Interregnum.

Quæst. Quid mihi de Interregno notandum esse ducis?

R. I. Exautorato Friderico II. ad Regios honores vocati sunt aliqui, sed qui aut noluerunt aut nequiverunt restituendæ Germaniæ esse pares.

Henricus Raspe Thuringiæ Comes Provincialis seu Landgravius an. 1248. cæsus.

Conradus Sueviæ Dux & rex Siciliæ à Manfredino fratre suo veneno interemtus. an. 1254. cujus filius *Conradinus* à Carolo Andegavensi capite plexus est Neapoli an. 1269.

Wilhelmus Comes Hollandiæ occisus à Frisiis an. 1256.

Richardus Angliæ rex, res accisas cernens, Germanos valere iussit an. 1259.

Alphonsus Castellæ rex. Hic auditò Rudolphum Habsburgicum à Germanis electum esse, Germaniam petiturus erat nunquam alias sibi visam, nisi summus Pontifex eum domi continuisset.

2. Notabis etiam tempus, quo interregnum tenuit. Ab exaut ratione Friderici II. an. 1245. ad Rudolphi Habsburg. electionem fluxere anni 28. A morte verò ejusdem Friderici, obiit an. 1150. nonnisi anni 23.

3. *Diffidationes* horum temporum injuriâ subortas
§. 3. dicemus.

§. II.

Bella & negocia externa.

I. Nordmanni.

1. Nordmannos è Dania progressos accepimus Gallica, Britannicâque litora habuisse infesta sub annum 800. Inde ab an. 841. miserè totam afflixere Galliam. Nec mitius cum Italia, Inferioréque Germania actum est, donec an. 912. à Carolo Simplice Gal. R. in foedus recepti eam Galliae oram acceperint, quæ à fluvio Epta ad mare porrecta hodiéque Normannia audit. De quibus nonnulla diximus in *Histor. Ecclesi.* L. 2. c. 4. §. 3.

2. Hi postea Calabriam, Apuliâque (hodie Regnum Neapolitanum) ac demum Siciliam sui juris fecere. Cùm enim ditiones illæ à Belisario olim Græcorum Imperio vindicatæ seculò nonò à Saracenis potissimum occupatæ fuissent, an. 1002. quadraginta non amplius Normanni Hierosolymis reduces, & à civibus Salernitanis invitati, tam dextrè Saracenorum impetus fregerunt, ut Calabres ejusmodi Normanorum copias majores votis omnibus expeterent. Fortè id temporis accidit, ut intestinum dissidium in Normannia Francica arderet. Quare Giselbertus summò inter Normannos locò natus (Alii Tancredum ajunt cum 12. filiis hanc expeditionem suscepisse: id quod tamen viginti post annis factum est) Italiam petit an. 1016. Ibi primum sub Beneventanis Capuanisque Ducibus stipendia merebantur; Sed non diu fuit, cùm inferiorem Italiam omnem

omnem juri suo obnoxiam reddunt. Anno 1041.

3. Hi itaque Normanni Comitum primò, mox Ducum honore aucti sunt à Nicolao II. PP. sub an. 1060. quo tempore *Robertus Guiscardus* è Normannorum gente Calabriae summa cum potestate præerat, qui *Siciliam* Saracenis ereptam finibus suis adjunxit.

4. Guiscardi frater *Rogerius* an. 1130. Regio diademate ornatus est à Legato Anacleti, seu Petri Leonis Antipapæ: quod tamen ratum habuere summi Pontifices. Is ipse in Africam, Græciam, & Illyricum victricia arma circumtulit.

5. Ex ejus posteris Constantia Henrico V. Imp. nupta est. Vid. supra f. 356. Jure igitur Henricus Tancredum spurium regna illa ambientem loco movit, ac Neapolim cum Sicilia Suevicis Ducibus afferuit. An. 1194. Henricum secutus est Conradus, à *Manfredo* spurio suo fratre venenò, sublatus. A. 1254. Hunc tyrannum, Manfredum inquam, ut statione pelleret Urbanus IV. PP. *Carolus Andegavensem* Ducem Ludovici sancti Galliarum regis fratrem his regnis donavit An. 1264. Verùm inscio Pontifice superstes erat Conradi Suevi heres filius *CONRADINUS*, qui, dum paternum regnum coactò exercitu sibi afferere laborat, re infeliciter gesta captus à Carolo, capiteque plexus est in foro Neapolitano An. 1269. Eandem cum illo fortunam subiit *Fridericus Austriacorum* Principum è Badensibus postremus. Conradinus cum jam securi cervicem præberet, in ipso pegmate *Petrus Arragonia* regem regni sui Neapolitani heredem dixit.

6. His, quos dixi, modis Neapolis & Sicilia à Normannis ad Suevos translata est, à Suevis verò ad Andegavenses, & Arragonios, sed divisim. Etenim *Petrus Arragonius*, ut Siciliam à Gallis vacuam redderet, suis præfectis clam in mandatis dedit,

dedit ut eodem die 30. Martii, eademque horâ, quâ ad Vespertinas in Ecclesia preces signum de more dabatur, omnes Galli trucidarentur; Quæ lanienâ *VESPERÆ SICULÆ* dici solet, patrata. A. 1282. Ex eo tempore Neapolis & Sicilia regna divisa sunt usque ad A. 1506. Ita ut Galli Neapolim, Hispani Siciliam tenerent.

7. Fridericus Neapolitanorum regum postremus solis dejectus est ab Ferdinando Catholico Siciliae & Hispaniae rege, ipso Ludovico XII. Galliarum rege adnitente. An. 1501. Totâque demum Neapolis Siciliae adjuncta A. 1506. ad Reges Hispanos è gente Austriaca transiit, utut Franciscus I. omnem lapidem moverit, ut tam nobili provincia Carolum V. Imp. Austriacum spoliaret.

8. Demum Carolo II. Hispaniae rege Austriaci sanguinis ultimo vitâ functo A. 1700. Neapolis & Sicilia cum universa adeò Hispania reliquis Austriacis debebatur, verum Gallicis consiliis, armisque id denique actum est, ut Hispania Andegavensibus cederet, Neapolis, Sicilia, & Mediolani Ducatus Austria Carolo VI. Imp. Quod etiam pace inter utrumque, Austriacum & Andegavensem, juncta nuperrimè confirmatum est. An. 1725.

II. Turci.

Expeditiones sacras, quæ in Turcos & Saracenos hoc ævo adornatae sunt, regnumque Jerosolymæ per eas instauratum, denuòque amissum, in *Historia Ecclesiastica* narramus. L. 2. c. 5. §. 2.

III. Sclavi.

Sclavi quidem populus duplex semper fuere. Nam alteri è Septentrione profecti in Thraciam sub An. 551. nomen *Sclavoniae* imposuere parti Illyrici, quæ Savô, Dravô, Istrôque Fluviis cincta Sclavonia etiamnum audit. Alteri verò in plagis Germaniae

manix septentrionalibus residentes mediò præsertim ævò rapinis sibi nomen fecerunt, cùm jam Vandali, Gothi, Langobardi, Normannique ex illo terræ angulo essent dilapsi. Occupârunt autem oram maris Suevici, hodie Balthici, Ducatum Megalopolitanum, Pomeraniæ, Livoniæ, Poloniæ, Lithuaniæque. Quorum irruptionibus ut moram injiceret Henricus Au- ceps, Marchionatus Brandenburgensem, Misnensem &c. objecit A. 927. A reliquis verò Imperatoribus planè vectigales sunt facti. Vide quæ de Borussia di- cimus in Geographia.

§. III.

Politica.

* Summi momenti est Politica puncta hujus ævi non ne- scire, quò in Franco-Germanos collatum à Pontifice Im- periale nomen ac diadema varias deinde vices subiit. Ita- que quinque Capita hoc loco adamante notanda sunt. 1. An Italia jure à Summis Pontificibus teneatur? 2. At Pontifex autor dicendus sit renovati in Carolo M. Imperii? 3. Quis fuerit Imperatorem deinceps crean- di modus? 4. Quæ Imperatoris potestas? 5. Quæ po- testas Ordinum Imperii?

I. An Italia jure sit Pontificis?

R. In hanc rem jam attulimus nonnulla Cap. 2. §. 1. Q. 2. Quibus in memoriam revocatis hæc insuper ad- junges.

1. Certum est, cùm Longobardi tam Exarchatui, quàm reliquæ Italiæ diripiendæ imminerent, implo- ratam esse Græcorum Imperatorum opem nec tamen impetratam. Ergo Italia ab Imperatoribus Orientis relicta meritò defensa est à Francis.

2. Ut cetera deessent, defendi debuit Italia tanquam sanæ fidei fons & caput.

3. Si potuit Francus Jure Italiam occupare, potuit jure eam aut sibi servare, aut Romanæ Ecclesiæ sub-
jicere. Et, cum res ab exemplis lucem accipiant, prodam unum alterumve. Hac enim tempestate, cum Angli, Batavi, Dani, Sueci, Borussi Acatholici varias Orientis, Africæ, Americæ plagas occuparunt (supponam interim, id eos jure fecisse) quis eorum, obsecro, patienter audiret Catholicorum quendam in dubium revocantem, an illas plagas possint donare vel regi cuiquam, vel etiam suis præconibus? Non nescio ex Jure Publico *hodie* decerni, regem Bona regia, die Cron-Güter, alienare non posse: sed etiam hoc me non fugit, ante mille annos aliud, ac hodie summum Jus obtinuisse.

4. Batavorum septem provinciæ sine ulla controversia fuere Hispanis regibus rebelles: & tamen plerique eorum rempublicam (etiam antequam Hispani eam liberam esse juberent) jure constitutam esse affirmant; eo nomine, quod ab Imperio Germanico nihil opis præstitum fuerit Hollandis. Cur ergo de Italia aliter sentiendum existinemus?

5. Si illi omnes Imperio reddendi sunt, qui ejus jugum excusserunt, cur non redditur *Britannia*, quæ Præfectos Romanos occidit, ut sese in libertatem affereret? Cur non redditur *Dania* Imperio olim si non subdita, certè vectigalis? Cur non *Borussia*, *Livonia*, *Helvetia*? &c.

6. Denique hæretici solam Pontificiam ditionem Imperio subjectam volunt. Obsecro cur non æquæ Neapolitanum, ac Siculum regna? Cur non Venetiarum potentissimam rempublicam. Certiora habemus, & antiquiora monimenta, quæ ostendunt, Ditiones Pontificias Romanæ Ecclesiæ subjectas fuisse ab Imperatoribus Francis, Germanisque; cum interim Neapolitanum

itanum regnum, aliæque vî potius abrepta fuerint Imperio.

7. Nimis impudens est, cùm affirmare volunt hæretici, Pipinum, Carolum Magnum, Ottonem Magnum, Henricum sanctum, Rudolphum Habsburgicum, ac ceteros summi nominis Cæsares, præsertim ex Augustissimo sanguine Austriaco, temerè, malè, atque injuriâ partem Italiæ Pontificibus concessisse, ac concedere.

8. Sed ajunt, Ottonem & Henricum sanctum sibi reservâsse jus suum in Urbem Romanam, reliquâque Italiam? R. Ita quidem, sed quale demum Jus? Hoc nimirum, ut venientibus in Italiam alimenta præberentur; cui addunt alii, ut præfecturarum munia in locis nonnullis a Cæsare Italiam ingresso possent distribui; illis nempe locis, quæ feudi jure ad Imperium spectabant. Adde, quòd Imperatores Præfectum quendam Romæ habuerint, uti nunc habentur *Consules* in alienis ditionibus.

9. Denique ajunt, Pontificem Italorum animos Græcis Imp. reddidisse infensos, ac seditionis fuisse autorem? R. 1. Etsi Helveti, Batavique rebellârunt suis regibus, nemo tamen hæreticorum asseveraverit, eos possessione sua, centum annos vix tenente, esse dejiciendos. Cur ergo dejiciatur Pontifex mille ferè annorum possessor? R. 2. Calumnia est hæreticorum, qui Pontifices seditionis reos faciunt; Profectò Romani, omnesque Itali, cùm accepissent, à Græcis denegata contra Longobardos auxilia esse, jam tum novum sibi Principem constituturi erant, nisi Gregorius III. PP. ab hoc eos consilio dimovisset. *Vid Baronium, Pagium in Critica &c.*

10. Ad extremum ipsi Orientis Imperatores, utut limis oculis aspexerint Francorum regum succrescentem potentiam, Romanis tamen Pontificibus eorum ditignem non inviderunt, nec eam

ab

ab illis repoposcerunt. Cur ergo audiamus repoposcentes hæreticos?

11. Ipsi Germani Imperatores, &, qui nunc Europæ moderatur, Gloriosissimus Carolus VI. Ditiones Pontificias à Pipino donatas ratas, & fartas tectas habent. Si hæc Imperator cum toto Imperio Catholico, quis non rideat exiguam imperii partem, manum inquam hæreticorum, Pontificem mendicatò vivere volentium.

12. Quid quòd Arnaldus hæreticus idem sentiens atque declamans, à Friderico II. Cæsare, etsi Pontificibus aliàs non nimis æquo, tamen rogo addictus sit. An. 1155. Is ipse Arnaldus fuit, qui populum Romanum excitavit, ut abjectò Pontificis Imperiò Senatui subesse mallet; qua seditione Lucius II. fugà se recipere coactus est, aliique post eum Pontifices usque ad An. 1188. per annos ferè 50.

II. *An Carolus jure belli Imperator?*

Hæreticis placet, Carolum M. subactis tot provinciis ipsaque Italia Imperii olim sede, jure belli sibi assumpsisse Imperatoriam Majestatem. Verum

1. Si Romæ occupatio Cæsarem facit, cur non potius Alaricum Visigothorum principem, cur non Gensericum Vandalorum regem, non Odoacrem regem Herulorum, aut Theodoricum Ostrogothorum, non denique Longobardos reges Imperatores dicunt.

2. Si reponant, eos contra fas Italiam expugnasse, id tamen dicere nequibunt de Pipino Caroli Magni parente, qui dudum ante Carolum Exarchatum velut Imperialem ditionem justis armis subjecit?

3. Et Pipinus quidem videbatur Augustos honores majori jure sibi sumere. Italiam enim tenebat à legitimo Domino, nempe Græcis Imperatoribus, desertam, suoque quæ ære, quæ sanguine

guine redemptam, & NB. nullius juri tum obnoxiam. At Carolus Italiam tenebat tum temporis (quod ad Exarchatum &c. attinet) non suam, sed jam alienæ ditionis factam, à Pipino nempe donatam Pontifici. Ergo Italiæ ac Romæ, tanquam alienæ ditionis, possessio nihil juris peperit Carolo ad Augustos honores. Adde quòd Carolus nunquam possederit Romam & Exarchatum, qui jam inde à Pipino Romanæ Ecclesiæ mandatis stabant.

4. Si amplitudo ditionum sufficit, ut quis se Cæsarem venditet, Hispaniæ Principes Imperatores erunt. Id ipsum volent quivis alii etiam A catholici Principes: quod sanè animò agitasse fertur Gustavus Adolphus Sueciæ rex, quem ajunt Augustos honores spe jam devorasse, cùm perruptâ Boëmiâ ac Bavariâ Austriæ immineret, nisi quantocius ex ea pedem referre coactus fuisset.

An populus Romanus Imperatorem creârit Carolum?

1. Antè quàm Roma cum Exarchatu Pontificio juri subderetur, potuit forsan Populus Romanus Augustum salutare. Sed cùm ipse populus sui juris non esset, sed subditus Pontifici, qua demum ratione potuit spretò Pontifice Principem alium sibi legere.

2. Ac profectò etiamsi id voluisset Populus, Carolus minimè passus fuisset, cùm ipse Pontificem Romæ Dominum esse constanter voluerit, ac Pipini donationem bis suò calculò comprobârit.

3. Quod ergo populus fecit, non aliud fuit, quàm festivæ acclamationes & salutandi formulæ.

An demum Pontifices sint autores Imperatoriae dignitatis renovatæ?

Hæ-

Hæretici quidem non diffitentur Leonem III. PP. inaugurationis hujus fuisse instigatorem; negant tamen inaugurationem Pontificiam quidquam ad rem facere; sed nonnisi pium ritum esse contendunt. At verò

1. Carolus *reapse* obtinuit Imperatoris dignitatem, non *ad speciem* tantum: illam autem non tribuit jus belli, nec populus Romanus; ergo aliter fieri nequit, quam ut summus Pontifex vera tanti honoris causa fuerit.

2. Basilius Macedo Orientis Imperator missis legatis cohortatus fuerat Ludovicum II. Occidentis Imperatorem Franco-Germanicum, ut à titulo *Basilei*, seu Imperatoris sibi temperaret. Ad explodendam verò Græci petitionem Ludovicus non alio magis argumento usus est, quam quòd majores sui à Romanis Pontificibus ad id muneris essent electi, coronati, unctique. An. 871.

3. Evolve omnia tabularia Germaniæ, Italiæ, Galliæque, in ipsis Imperatorum literis ab Arnulpho usque ad Maximilianum I. (tempus id est annorum 600.) editis invenies, illos solos Imperatores dici, qui coronam nutu Pontificis acceperint; ceteri omnes nonnisi reges Germaniæ dicuntur tum à scriptoribus, tum à se ipsis. Primus fuit Maximilianus, qui coronam destitutus Imperatorem se dixit, atque id ipsum tamen annuente Pontifice. Jam igitur ipsi Cæsares per annos 600. nec dicuntur, nec dici volunt Imperatores, nec Imperatoria insignia usurpant, nisi omnia acceperint à Pontifice: nostri verò hæretici clamant, Pontificis coronationem ad Imperatorios honores conferendos nullius momenti extitisse. Obsecro tandem, cuiam plus fidei debetur, an sexcentorum annorum Imperatoribus, an herinatis hæreticis.

III. Modus creandi Imperatorem.

* Sunt equidem qui septemvirum Germanici Imperii seu Electorum Collegium à Gregorio V. PP. constitutum esse velint. Verum nonnullis ea opinio difficultatibus patet. Quare nos certiora sequemur.

1. Caroli M. posterii hereditate ceperunt Imperium, ita tamen, ut augustæ os honores Papa impertiret.

2. A Ludovici II. morte cum dubium videretur, Germani, an Franci succederent, arbitrium Pontifex tulit, elegitque Francos.

3. Carolum Crassum Germaniæ Proceres non tam exautorarunt, quam deseruerunt, optantes sibi in ejus locum Arnulphum regem, & postea Imperatorem.

4. Deficiente in Germania Caroli M. prosapia transitum est ad Saxones; hinc ad Francones; dein ad Suevos. Ita, ut defuncto fortè Imperatore coirent quidem satrapæ de rebus deliberaturi, & quasi electuri. Sed ea Electio nil ferè majoris momenti habuit, ac olim apud Romanos, deficiente republica, suffragia Senatûs. Etenim filii Parentibus succedebant, aut deficientibus filiis fratres ac propinqui, aliquando etiam spurii. Etsi jam tum nonnulli Germaniæ Principum altiùs sustulerint cristas, & novis Cæsaribus non parum negotii sæpe facessiverint.

5. An. 1077. Cum Henricus IV. Franco à Gregorio VII. diris devotus esset, Proceres annuente Pontifice, legem rogârunt, ut è *quasvis* deinceps Familia seu gente *Germana* regem eligere fas esset. Ac reapse tum electus est Rudolphus Suevus, Francique relictî sunt. Atque hæc lex post magnum interregnum maximè vixit.

6. Initio quidem quibusvis Provinciarum præfectis, Ducibus, Comitibus &c. integrum erat ad electionem confluere. Sed paulatim eam potestatem sibi

sibi arrogârunt soli potentiores. Prima mentio Electorum *distinctè* fit in Electione Friderici I. quam peregisse narratur Rex Boëmia, Dux Austria, Dux Bavaria, Landgravius Thuringia, & nonnulli alii. An. 1210. Electione Alphonsi Hispani defuncti sunt Archiepiscopi Coloniensis, Moguntinus & Trevirensis, Rex Boëmia, Comes Palat. Rheni, Dux Austria, Dux Suevia, Dux Polonia, Marchio Brandenburg. Dux de Meran, Dux Brabantia, Landgravius Thuringia, Marchio Misnia. an. 1258. Vide Pagium ad an. 996.

7. Ab illo tempore eligendi potestatem soli Septem viri sibi asseruerunt. Nempè Moguntinus, Coloniensis, ac Trevirensis Archiepiscopi, Rex Boëmia, Comes Palatinus, Dux Saxonia, & Marchio Brandenburgicus. Id quod amplissimè confirmatum est Bullâ aureâ à Carolo IV. editâ. 1356.

IV. Quæ Imperatoris potestas?

R. 1. Summa, nec legibus constrieta. Totum Imperium, omnesque ditiones Germanicæ fisco Imperatoris serviebant. Nec ei opus erat ditione aliqua paterna, sed quoquo pedem intulisset, Dominus erat. Imo paternas ditiones recens electi Imperatores plerumque aliis concessere.

2. Attamen augescente Procerum potentiâ cautos oportuit esse Imperatores, ne quem potentiorum satraparum offenderent. Donec Bulla aurea, & postmodum occasione hæreseos natæ Capitulationes Imperatoriæ potestati nervos inciderint.

V. Quæ Procerum potestas?

R. 1. Initio nonnisi Præfecti erant provinciarum, ac Vicario nomine jus dicebant, quodocunque libéret locô movendi à rege.

2. Discordiis verò inter Ludovicum Pium, filiosque & eorum posteros sævientibus satrapæ sua-

suarum rerum satagentes id effecerunt, ut spartam suam hereditatis jure in posteros mitterent. Sed vel sic à Cæsaribus pro lubitu ejecti sunt, si quid piaculi admisissent.

3. At Anarchiâ illâ sive *interregno magno* obtinente immane quantum aucta est Procerum potestas. Nam eodem tempore *Diffidationes*, das *Faust-Recht*, usu receptæ sunt. Quivis enim nobilis, civitas quævis in vicinos suos arma corripuit, totóque Imperiò nil nisi ingens latrocinium grassabatur. Nec defuere Nobilium quam plurimi, qui ad incitas redacti in summis montium arces conderent, è quibus facta manu in vicinum agrum irrumperent, & latrocinia exercerent. Hunc in modum infirmiores à potentioribus oppressi sunt.

4. Eodem tempore Italia pleraque Germanis valere jussis aut suos sibi Duces creavit, aut liberam vitæ ac regiminis methodum arripuit.

5. Statuum potestas crevit deinde ex aurea Bulla. Sed multò amplius ex Hæresi Lutherana: quæ caussa fuit *Capitulationis*. Timentes enim præsertim Acatolici Germaniæ Principes, ne à Potentissimo Carolo V. ad restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum adigerentur, aut suis omnino ditionibus exuerentur, certam eidem, tunc eligendo, regendi normam præfixere. An. 1519. Eamque *Capitulationem* dicimus.

§. IV. Viri illustres.

1. *Guido Aretinus* monachus Benedictinus immortaliter de Musis meritus est, cum cantandi leges sex illis syllabis complexus est, *Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La*. An. 1022.

2. Ad hæc tempora refertur *Origo Romanensium fabularum*, vulgò *Romanzen*, ab Arabibus primum confictarum. De quibus libellum scripsit

Dan. Huetius, latinè editum Hagæ Comitum An. 1638.

3. Averroes Arabs Philosophus docuit Cordubæ in Hispania, extinctus Marocchii an. 1206.

4. Eundem secutus est *Avicenna* Medicus Arabs atque Philosophus.

5. Joannes Tzetzes poëtaſter Græcus, hoc nomine hîc memorandus, quòd fabulam de Belisarii excæcatione commentus fuerit ſub An. 1250.

CAPUT V.

Post Interregnum à Rudolpho I. Habsburgico ad Carolum VI.

§. I.

Imperatores à Rudolpho ad Carolum VI.

* *Binos hîc Cæſarum Ordines conſtituemus : primò locò enarraturi illos, qui è variis familiis electi fuerunt. Alterò hos, qui ab Alberto II. in hunc diem fuere Imperatores, omnes ex Auguſtiſſima gente Auſtriaca.*

Primus Ordo Cæſarum variorum.

1. Miſeræ illius Anarchiæ miſertus Summus Eccleſiæ Paſtor Gregorius X. hortatur primò, dein etiam acribus mandatis urget Germanos Proceres, ut his tandem malis finem imponant, atque Imperio de capite ac Rege conſulant. Igitur An. 1273. Rex communi calculo ſalutatur.

RUODOLPHUS I. Habsburgi Comes, tum à potentia (Helvetiæ enim partem, Alſatiam, Sueviæ-que non minimum ſuis in ditionibus numerabat)
tum

tum à virtute bellica, & à summa demum pietate commendatissimus Princeps.

Fuère tamen, qui pravæ libertatis tenaciores sacramentum regi dicere tergiversarentur, caussati, sceptrum ad manum non esse (ita enim mos ferebat, ut sacramentum fieret, tacto regio sceptro) Rudolphus verò nil cunctatus arrepta Salvatoris Cruci affixi icone: *Hoc, ait, totius mundi sceptrum esto; in hoc ergo fidem juremus regi.*

Ut pacem Germaniæ tam foedè concussam restitueret, multa indulgit Principibus, quæ regiæ potestati adversa Interregni tempore sibi usurpaverant. Ita Cæsarum potestas, sed urgente ferrea necessitate, haud paulò accisa est.

Ottocarum Boëmiæ regem Imperio rebellem fregit, atque ad sacramentum rursus dicendum adegit. Erat olim Rudolphus Ottocari Mareschallus: itaque pudebat eum fidem palam jurare, sed malebat id remotis arbitris facere. Sed Rudolphus tentorii cortinas subitò jussit removeri, ut universus exercitus conspexerit Rudolphum quidem vulgari amictu indutum, sed solio insidentem; Ottocarum verò regio cinctum ornatu, sed in genua provolutum ac Cæsari supplicem.

Italiæ multis civitatibus permisit, ut suo deinceps jure atque arbitrio viverent; acceptâ magnâ pecuniæ vî. Id ut faceret, causa fuère Principes Germaniæ, qui vectigalia Cæsari alias pendenda suis ærariis intulerunt. Rudolphus ergo subigendæ Italiæ impar, & alias sustinendæ Imperatoriæ dignitati sat æris non habens factu melius judicavit, ab Italia haurire pecunias, quàm in expeditionibus frustra perdere.

Cùm Fridericus Badensis ultimus Austriæ Dux & Conradinus ultimus Sueviæ, Neapoli à Carolo Andegavensi capite plexus fuisset, Rudolphus *Austriam* feudi lege in filium suum primogenitum *Albertum*

translulit: Sueviæ verò Ducatum in Rudolphum secundò genitum An. 1283.

Is ipse è Judiciis ac tribunalibus eliminavit idioma Latinum, omniàque Germanicò absolvenda decrevit. Obiit An. 1291.

2. **ADOLPHUS Nassovii** Comes, Rex Germaniæ, oneri tanto impar omnium sibi odia conscivit. Quare desertus à suis, & **Albertus** Rudolphi Habsp. filius electus: qui eum suamet manu in pugna interfecit A. 1298.

3. **ALBERTUS I.** Austriacus Rex Germ. Cum suis in Helvetia præfectis omnem licentiam indulget, populus injuriarum impatiens jugum excutit, & fœderis Helvetici fundamenta jacet an. 1308. Plura videsis in *Geographia nostra de Helvetis*. Tandem à Joanne Duce Sueviæ fratruele suo interemptus est An. 1308. Is enim paternas ditiones suoapte marte regere optabat, cum id ei per ætatem nondum liceret. Hinc in tantas furias actus est, ut parricidio se obstringere non dubitaret.

4. **Philippus** quidem Galliæ rex ingentibus promissis sollicitat Electores, Cæsareamque sibi dignitatem conciliare laborat. Sed Pontificis minis ab eo consilio abhorruerunt Electores; cum Philippus dudum antè fuisset excommunicatus. Ergo

HENRICUS LUCELBURGICUS Rex Germaniæ VII. Imperator VI. salutatur. Longobardiam recuperat. Sed expeditio in Neapolim adornata non ex voto successit.

Hunc ajunt venenò sublatum in sacris mysteriis porrectò. Sed coævi scriptores aliud genus mortis, imo alium quoque locum meminere. 1313.

5. **LUDOVICUS BAVARUS** Rex Germaniæ hoc nomine V. & **FRIDERICUS III. AUSTRIACUS**

CUIS cognomine *Pulcher*, dissidentibus in electione Principibus Germanis, ambo Reges salutati. an. 1314.

Octo annos pro diademate pugnatum est. Commisso denique ad Mülldorffium (oppidum est Bavariae Oeno fluvio imminens) acerrimo praelio *Fridericus* in potestatem Ludovici venit. an. 1325. coactusque est servato regis titulo Imperii tamen negociis abstinere. Philtrō enecatus an. 1330.

Profligata illa pugnâ nihil in castris supererat, quo fames pelleretur, præter paucula ova. Jussit Ludovicus singulis ovum porrigi, *Schweppermanno* verò archistratego suo bina, quod ejus maxime virtute parata victoria, hostisque captus fuisset. Is egregius heros sepultus est Castellæ in Ecclesia quondam Benedictina Palatinatus superioris, tumuloque inscripta illa Ludovici regis verba: *Jeden Mann ein Ey, dem frommen Schweppermann gebt zwen.*

Quid negocii eidem cum summis Pontificibus intercesserit, in Historia Ecclesiae narramus. L. 2. c. 6. §. 5.

Hactenus nullo certo loco morari Cæsares consueverant: Sed Ludovicus primum constantem regiam, Curiamque fixit Monachii.

Defecit eo tempore familia Anhaltina Electorum Brandenburgensium. Itaque Ludovicus hoc Electoratu donat filium suum Ludovicum an. 1322. quem Electoratum Bavari tenuere usque ad an. 1373.

Denique ejus uxor *Margaretha* Hollandiam, Zelandiamque Bojis Principibus hereditate attulit.

Ludovicus ad extremum à Proceribus desertus est, ejusque in locum successus *Carolus* Boemiae rex an. 1346.

Obiit ipse veneno a. 1347.

* *Eduardus* Angliae Rex, ab aliis Principibus

in spem Germanici regni vocatus sponte sua cessit an. 1347. Id ipsum fecit *Fridericus Severus* Misniæ Marchio, acceptâ à Carolo IV. pecuniâ a. 1348. Nec aliter *Guntherus Schwarzenburgicus* an. 1349.

6. Itaque *CAROLUS IV.* Imperator, Boëmiæque rex ab universis recipitur.

Hic cum ingentem pecuniæ modum expendisset, ut Electorum suffragia coëmeret, ad incitas redactus multis Civitatibus libertatem aurô vendidit. Hæcque origo est Civitatum Imperialium liberarum.

Telonia alias Fisco Cæsaris debita Principibus concessit 1376.

Superioritatem, seu jus supremum in provincias subjectas permisit iisdem principibus, quam antè non ex toto tenuerant.

Iisdem ut vectigalia pro se, proque suo lubitu & ærario indicerent, permisit.

Regnum Arelatense, seu Burgundiæ, Gallicæ potestati subdidit velut jocô, & ut ajunt, pro unica cæna. 1377.

Italicos Principatus vendidit. 1369.

Denique *AUREAM BULLAM* condidit Noribergæ an. 1356. qua Cæsarum succisa potestate Principum arbitrio multa permittuntur.

7. *WENCESLAUS* Caroli filius cognomento *Malus*, Germanicè *der Saule*.

Cùm sacro fonti admooveretur recens natus *Wenceslaus*, stercore suo eum foedavit. Matrémque in ipso partu occidit. Alterô ætatis annô Boëmiæ corona eidem imposita est. Cùm ergo sacræ aræ infideret, alvum in eandem exoneravit. Foedis his omnibus multorum animos perculit.

Germaniæ Rex creatus Germaniam nunquam intravit. Hinc civitates præsertim Imperiales pernicioso foedere icto Principum ditionibus inhiabant an.

1380.

1380. nisi an. 1388. multæ earum libertate exutæ essent à Principibus vicinis.

Joanni Galeatio Mediolani Vicecomiti seu Præfecto Ducatum Longobardicum vendidit. a. 1396.

Carnificem, quem Patrinum suum & fecit & vocavit, assidue à latere secum duxit cum Cano in hominum cædes enutrito.

Captus à Boëmis a. 1392. ab ancilla dimissus est, nudusque per Moldavam dilapsus.

Altera vice captus ac Viennæ custoditus, porrecto tamen à piscatore sericeo fune evasit.

Demum conspirantibus Germanici Imperii Ordinibus solenni ritu exautoratus est an. 1400. extinctus an. 1418.

* *Wenceslao successus est Fridericus Brunsvicensis sed mox ex insidiis interemptus. Tum Jodocus Moraviæ Marchio nonagenarius senecio morti quàm Imperio maturior, ocyùs occubuit.*

8. **RUPERTUS** Comes Palatinus Rhæni. Rebus adversus Lombardos infelicitè gestis defunctus an. 1410.

9. **SIGISMUNDUS** Imp. Hungariæ Boëmiæque rex, Elector Brandenburgicus, Wenceslai mali frater.

In extinguendo magno Ecclesiæ Schismate, & cogenda Synodo Constantiensi plurimum laboravit an. 1414.

Bellum in Hussitas acerrimum gessit ab an. 1418. ad 1436.

Electorum Brandenburgicum Comitibus Hohenzollèranis emto dedit an. 1417. qui eo adhuc gaudent.

Anhaltinis Principibus hætenus Saxoniæ Electoribus deficientibus, Sigismundus Electoratum contulit in Fridericum Bellicosum Misniæ Marchionem modernorum Electorum parentem. an. 1422.

Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem creavit an. 1433.

Infauftâ aleâ adversum Turcas in Hungaria pugnavit: Obiitque Znaimii in Moravia an. 1437.

Secundus Ordo Imperatorum Austria- corum.

1. *ALBERTUS II.* Rex Germ. Optimum principem mors invidit Germaniæ a. 1439.

3. *FRIDERICUS IV. Pacificus*, Imperator. Electus anno 1440.

Borussiæ partem Poloni imperio Germanorum eripuerunt. Vid. *Geographiam nostram*.

Fridericus ab Austriis, præcipuè Viennensibus pessimè habitus est. Regia Imperialis tormentis quassa, ipsèque fame penè ad incitas redactus est a. 1462.

Carolo Audace Burgundiæ ac Belgarum potentissimo Duce ab Helvetis cæso, unica paternarum ditionum heres superstes erat *Maria* filia Caroli. Hæc nupta Maximiliano Friderici filio an. 1477. Dominum eum fecit amplissimorum Ducatum. Tam opima dapes salivam movit Ludovico XI, Galliæ regi, qui ultima tentavit, ut Austriacos tam nobili hereditate intercluderet. Certè Picardiæ, Artesiæque magnam partem, cum toto Burgundiæ Ducatu quâ astu, quâ vi subegit, Belgasque ad seditionem concitavit, qui eò audaciæ progressi sunt, ut Maximilianum suum Ducem, & jam tum Romanorum regem, etiam in custodiam dederint.

Typographiæ ars tum temporis inventa est an. 1440. Cujus quatuor produntur autores. *Joannes Guttenberg Argentinensis. Joan. Faustus Moguntinus; Joan. Costerus Harleminus; Petrus Scheferus.*

Christophorus verò Columbus Novum Orbem seu Americanas Insulas felici navigatione detexit an. 1492.

Obiit Fridericus an. 1493.

3. *MAXIMILIANUS I.* Puer tam lentos fecit progressus, ut jam novennis vix semimatura verba proferre didicerit, verum succedente ætate omnia summa complexus est.

Venationis studiosissimus tanto fervore damas per Tyroleos juga persecutus est, ut in Cautes, quas sancti Martini dicunt (*St. Martins-Wand*, haut procul Oeniponte distat) aliquando eluctatus vestigia relegere non potuerit. Jamque allatò per sacerdotem & procul ostensò sanctissimò epulò, ultimæ necessitati manus dare paraverat, cum per invia allapsus senecio quidam Maximilianum manu prehensum in tutiora deducit, moxque in auras abit. Plurima sunt Maximiliani gesta, quæ non rarò temeritatis non nihil sapere visa sunt.

Is Imperium Germaniæ summum adeptus nihil antiquius habuit, quàm ut *PACEM PUBLICAM*, den Landfrieden, lata lege sanciret, & Diffidationum reliquias profligaret. An. 1495.

Ac ne cuiquam de negata Justitia querendi locus superesset, *JUDICIUM CAMERÆ IMPERIALIS*, seu Imperii summum tribunal constituit Spiræ. an. eod.

Imperium in Provincias divisit, primò quidem in sex an. 1500. Post verò in *Decem Circulos* an. 1512. *Consilium Imperiale Aulicum* sancitum est anno eodem.

Eberhardum primum Wirtembergæ *Ducem* creavit. a. 1495.

Novum Palatinatum constituit an. 1507. *Vid. Geographiam nost.*

Filium suum *Philippum*, quem è Maria Burgundica susceperat, cum *Joanna* Ferdinandi Catho-

lici filia despondit an. 1496. Hic Philippus maturè è vivis excessit an. 1506. heredem reliquit *Carolus*, qui Ferdinando Catholico absque aliis liberis defuncto Hispaniæ amplissima regna ditioni Austriacæ adjunxit, unaque Imperium, ut mox dicam, adeptus est.

Maximilianus an. 1519. 11. Januar. ultimum spiritum duxit. Vetito, ne quis ejus defuncti cadaver nudaret, tantâ erat verecundiâ & integritate. Duodenniò integrò arcam quandam ubique locorum circumvexit: quam cum nemo non pretiosis cimeliis refertam crederet, demum compertum est non nisi Sarcophagum esse.

4. *CAROLUS V.* Maximiliani ex Philippo filio nepos.

Hic cum eligeretur, etiam Franciscus I. Galliæ rex Imperiale diadema procatus est. Illo neglecto purpura quidem decreta est Carolo; verum Lutherani præcipuè Principes Ecclesiarum spoliatarum sibi conscii, ne ad reddendum ablata adigerentur à tam potente Cæsare, in certas leges convenire cum eligendo Carolo, quas leges *CAPITULATIONEM* hodièque vocant, Imperatoris potestatem multò arctius constringentes.

Postremus ipse fuit, qui à summo Pontifice Coronâ redimitus fuerit an. 1530.

Quid negotii ipsi facessiverit Lutherana hæresis, & quæcunque ad eam rem spectant, abundè prosequimur in *Histor. Eccles.* L. 2. c. 7. §. 5.

Cum Francisco I. Gall. Rege perpetuum Carolo bellum intercessit præcipuè ob Ducatum Mediolanensem. Profectò Franciscus acie captus est prope Papiam an. 1525. Ducatusque mortuò Franciscò Sfortiâ. Juri Hispano-Austriaco perpetuò assertus. an. 1535.

Joannes de Zapolia Transylvaniæ Princeps seu Woywoda contra Ferdinandum Caroli fratrem
legi-

legitimum Hungariæ regem à perduellibus nonnullis Hungaris electus fuerat. Is Turcam suppetias evocavit, qui An. 1529. Austriacos fines ingressus Vienne nam totius Imperii metropolim obsidione tentat. Quem Carolus ingenti coacto exercitu fugâ sese propriere cogit. Anno 1535. Regnum Tunetanum in Africa subjugavit An. 1541. Algerium jamjam in ditionem acceperat, cum orta procella classem, omnemque bellicum apparatus disjecit.

Tandem humanarum rerum pertæsus consilium cepit toti Europæ peregrinum. Etenim An. 1556. Gandavi purpuram posuit, & Germaniâ Ferdinando fratri, Hispaniâ verò Philippo filio relictâ, reliquum temporis solus inter Sacerdotum cætus exegit in Monasterio S. Justi, in Extremadura. Fatis sanctissimis concessit An. 1558.

*Ejus symbolum fuit: *Plus ultra.*

5. **FERDINANDUS I.** Caroli frater.

Ducta conjuge *Anna* Ludovici II. Hungarorum, Boëmorumque regis filiâ, bina hæc regna Austriacæ genti, jurique adjecit, cum Ludovicus à Turcis fuisset occisus. A. 1526.

Livonia provincia erat Equitum Teutonicorum Germanico Imperio subiecta: hanc ad orientibus Moschis cum Imperator suppetias Equitibus ferre non posset, ob Hæresin Lutheranam turbis omnia miscentem, Poloni sibi vectigalem fecerunt. Curlandiæ Ducem tributarium constituerunt Gotthardum Ketteler, qui ab Ordine illo deficiens provinciam illis prodiderat. An. 1561.

Obiit 1564. Symbolum: *Fiat Justitia, & pereat mundus.*

6. **MAXIMILIANUS II.** Ferdinandi filius. Ob. 1576.

7. **RUDOLPHUS II.** Maximiliani filius.

Gebhardum Coloniensem Archiepiscopum ope *Ernesti*, è Bavariæ Ducibus, in ordinem redegit.
Is

Is enim amore captus Agnetis è Comitum Mansfeldiorum gente perditæ mulierculæ, turpiter à Fide deficiens Archiepiscopatum prodere Lutheranis parabat. An. 1582.

Werdam Danubicam Imperii civitatem in Catholica sacra injuriam, Cæsarisque mandatis stare detrectantem Bavaricæ ditioni subjecit. Anno 1607.

Juncta cum Turcis tandem pace convenit, ut ambo se vicissim Imperatores ac Fratres vocarent. A. 1606. Obiit An. 1612.

8. *MATHIAS* Rudolphi frater obiit An. 1619.

9. *FERDINANDUS II.* Mathiæ Cognatus. Turbæ Palatino-Boëmicæ ac bellum Suecicum narrantur in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2.

Re contra Boëmos rebelles ex sententia gesta *Maximilianus* Expeditionis Dux, & Bavaricæ tum Princeps, præmium laboris ac sumtum tulit Electoralem dignitatem pro omnibus suis posteris, unâ cum Ducatu Palatinatus Superioris Anno 1623. Obiit Ferdinand. an. 1637.

10. *FERDINANDUS III.* secundi filius. Ad liberandam tandem internecina clade Germaniam compulsus est Paci Westphalicæ subscribere an. 1648. Obiit an. 1657.

11. *LEOPOLDUS* Ferdinandi filius.

An. 1662. Comitia Imperii coëgit Ratisponæ, quæ hæcenus nunquam soluta sunt.

Turcas ingenti clade fregerat an. 1664. Sed ne victoriam prosequeretur, impeditus est à Gallis in Belgium irruentibus; pactæque cum Turcis vicinales induciæ. Hungariam deinde ab Hæresi purgaturus Tekelius Hæreticorum ope fretus frontem & perduellia arma opponit an. 1683. accitis in perniciem Christianæ rei Turcis. Qui Viennam gravissima obsidione prementes à Joanne Poloniæ rege, Maximiliano II. Bavaricæ Electore, & Joanne Electore Saxonicæ

non

non solum obsidionem solvere coacti sunt, sed totâ etiam Hungariâ pulsi. Jamque totâ Serviâ in ditionem acceptâ in Bulgariam victricia signa proferebat promptissimus Heros *Ludovicus Badensis* Marchio 1689. cùm ecce Galli iterum ac tertio in Germanicas ditiones impetum faciunt. Quare tandem induciæ in annos 25. Turcis concessæ an. 1699. Carlovici Sclavoniæ oppido.

Res cum Gallis gestæ.

Ludovici XIV. Gall. R. conjux Maria Theresia filia Philippi IV. Hisp. Regis omni jure in Belgium cesserat, cessionemque jurejurando confirmaverat. A morte tamen Philippi Ludovicus An. 1665. Belgium suæ ditioni adjectum volebat, *Jure*, ut inquebat, *Devolutionis*, Re tandem pace Aquisgranensi an. 1668. composita, Ludovicus cunctis cum Carolo Anglorum rege, Electore Colonienfi, & Episcopo Leodiensi armis Hollandos affligit, eorumque vicinos Hispano-Belgas vexat an. 1672. eoque bello Comitatus Burgundiæ (vulgo *Franche Comté*) direptus est à Gallis. an. 1674.

Tandem Hollandi, in quorum tamen gratiam Cæsar arma arripuerat, eo inconsulto cum Gallis paciscuntur an. 1678. hos sequuntur Hispani; ut tandem Leopoldus *Neomagensem* pacem: (*den Nimwegischen Frieden*) inire coactus fuerit an. 1679.

Cùm dein Cæsar bello Turcico esset intentissimus, Galliæ rex varia in Germaniæ finibus, imo ipsis in visceribus turbat. Dein an. 1680. duo tribunalia constituit Prisci & Metis (*Reunions-Cammern*) quorum negotium erat inquirere, quænam provinciæ antiquitus Gallici juris fuissent. Nec mora: Alsatia adjudicatur Galliæ, Strasburgum seu Argentoratum etiam

etiam vi occupatur 1683. Comites Palatini, Dux Montis Belligardi, Marchio Badensis ad dicendam causam ad præstandum Gallorum regi sacramentum evocantur, cumque id tanquam iniquum & inauditum detrectarent, provinciis suis exuuntur. Anno tamen 1684. induciæ vicennales pactæ sunt.

Haut diu Ludovico placuit quies. Carolus enim Elector Palatinus nuptui dederat sororem suam *Carolinam Elisabetham* Philippo Duci Aurelianensi regis fratri: quam vulgò *Madame d' Orleans* ajunt. Carolo mortuo an. 1685. Rex magnam Palatinatûs partem hereditatis nomine efflagitat, utut Carolina nuptialibus pactis solemnî ritu renunciaverit hereditati. Hæc prima belli materies, certe non causa fuit. Altera isthæc. Anno 1688. Eligendus erat Coloniae Archiepiscopus: Pars *Egonem Fürstenbergium* Episcopum Argentinensem optant suffragiis 14. Pars *Josephum Clementem* Ducem Bavariae Episcopum Frisingensem 8. suffragiis. Jam Fürstenbergio tanquam *Postulando* opus erat suffragiis pluribus: Clementi tanquam *Eligendo* hæc sufficiebant, ejusque Electionem ratam habuit summa sedes. Fürstenbergius partium Gallicarum unicè studiosus erat, jamque prioribus bellis nonnihil turbarum severat. Ergo Ludovicus Rex velut sui clientis causam, sed multò verius suam, acturus Gallico milite totum Electoratum Coloniensem, totum etiam Palatinatum occupat, misereque omnia vastat, sacra atque profana. Ac nihilominus rex tanquam summi juris sibi conscius, mitari videbatur, arma Germanorum in ipsum converti, postquam binas nobiles provincias insalutato hospite obruerat. Fortuna belli melior non fuit, quam bellæ causa: itaque de pace sermonem habere cæpit Ludovicus hac tamen arte, ut singulos Fœderatorum privatim pelliceret; probè conspicatus iniquiores fore

fore conditiones, si omnes unâ paciscerentur. Itaque cum Sabaudis primùm dein cum Batavis & Hispanis pacem componit. Tandem & Cæsar manus dedit, *Rysvici*, quod est prædium Batavorum inter Hagam & Delphos. His fœderis tabulis 1. Wilhelmus III. qui Jacobum legitimum regem pepulerat, à Ludovico tanquam verus Angliæ rex est agnitus. 2. Illa *Reductionis* tribunalia sublata. 3. Ditiones occupatæ restitutæ quidem sunt, sed misera facie. 4. Argentina tamen cum jure supremo Gallis subiecta. 5. Cautum etiam, ut Catholica religio, quam per varia à se occupata loca introduxerant Galli, in eo statu maneret. Hic articulus qui est in tabulis illis *Quartus* torsit hæreticos, ut videre est in *nostra Historia Eccles. Lib. 2. c. 7. §. 5.* Ceterum haud injuriâ nonnulli de his duobus fœderibus Germanicò verbò luserunt: alteram pacem conditam esse *im Grimmwegg*, alteram *im Reiffwegg*.

Præcipua, quæ ad pacem componendam Ludovicum permovit, causâ hæc erat. Carolus II. Hispaniæ rex ultimis fati propediem concessurus credebatur. Probè igitur agnoscens Ludovicus hereditatem deberi genti Austriacæ, constituit eam hac hereditate excludere. Itaque ut reficiendarum virium superesset tempus, paci illi Rysvicensi subscribit an. 1697. Dein cum Anglis & Batavis fœdus nexit (*den Partage-Tractat*) quo decernebatur, ut Carolò II. sine superstite prole defunctò, Hispanicæ nobilissimæ ditiones non totæ, ut jure debebant, Austriacis cederent, sed dividerentur hoc modo. Gallus volebat Neapolim, Siciliam & Lotharingiam, pro qua Duci Lotharingiæ Mediolanensis Ducatus tradendus erat. Angli & Batavi Indiam petebant. Carolo demum *Austriaco* Leopoldi filio secundò genito Hispania cum Belgio destinabatur. Hæc agebantur an. 1700. Leopoldus etiam Cæsar ad hoc fœdus

foedus invitatus est: sed ille meritò respuit, cùm Hispanicæ ditiones *omnes* ad Austriacos hæreditate tranfire deberent.

Verùm cùm anno eodem 1700. Calendis Novembris Carolus obiisset, productum est *Testamentum* quoddam, quo *Philippus Andegavensis Dux* (*Duc d'Anjou*) Ludovici regis nepos universæ Hispaniæ heres scriptus legebatur. Primùm quidem Austriaci contendebant, illud testamentum spurium, confictum ac suppositum esse: dein, utut esset sincerum, nihil tamen roboris habiturum, cùm Carolus II. nulla ratione potuerit Austriacos hereditate excludere, seu *exheredare*. Gallus tamen nihil in contentione verborum, jurisque litigo ponendum ratus, omnia armis decrevit, eodémque adhuc anno Belgium, Italicas ditiones, & Hispaniam omnem suis copiis instruxit, posseditque. Duosque Electores Colonensem & Bavarum in suum foedus pellexit.

Hoc modo conflatum erat bellum, cui gerendo se tandem & Leopoldus Cæsar accinxit. Cum hoc foedus pepigere Angli & Batavi, anno 1702. tum quòd Tractatus Divisorius à Gallo esset abolitus, tum quòd nollent vicinum suum tam enormi potentia augeri.

Nunquam tot simul locis, tantis viribus, à tot regibus nunquam in Europa pugnatum est.

Præcipui Militiæ præfecti fuere à partibus Cæsaris *Eugenius* Princeps Sabaudia; *Ludovicus* Marchio Badensis; *Dux Marleborougus* Anglus; *Stahrenbergius* Comes. Ipsèque præ omnibus *Carolus III.* Austriacus Hispan. Rex. nunc temporis Imperator. Gallorum fuere *Villaregius*, seu Villeroy; *Vindocinensis*, seu Vendôme; *Villarsius*; *Buflerius*; seu Bouffleur; *Talardus*! ac demum strenuissimus heros *Maximilianus II.* Bavarix Dux & Elector.

Qua

Qua fortunâ bellum utrinque gestum sit, explicandi hic locus non est: pauca tamen notatu sunt dignissima.

An. 1702. Elector Bavarix Ulmam astu capit, Memmingam vî. At Eugenius in Cremonam Italiae urbem cum modica sed lecta suorum manu penetrat, ac Villaregium captum educit spectante hoste.

1703. Elector Colonienfis ditione sua omni exutus est. Elector Bavarus Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Neoburgum Danubicum in ditionem accipit, ac pleraque Tirolis jam subacta cum Gallicis copiis per Tridentinam plagam huc tendentibus suas conjungere satagit; sed Tirolenses facta manu Boicum exercitum per angusta viarum iter agentem pessimè excipiunt. Interim Amberga expugnatur à Cæsareis, & Rottenberga limitaneum Palatinatûs præsidium solo æquatur.

1704. Calpe seu Gibraltarium ab Anglis subactum. Passavium à Maximiliano El. Bav. Sed Boii cum Gallis pugna Höchstadianâ, & iterum Schellenbergicâ ad incitas redacti sunt, ipsèque Tallardus cum 12000. Gallorum in potestatem Eugenii & Marleborougii venit. Obiit Leopoldus An. 1705. 3. Nonas Maij.

12. JOSEPHUS Leopoldi fil. An. 1705. Rusticorum agmina per Bavariam tumultuantia opprimuntur.

An. 1706. Taurino suppetias fert Eugenius, memorabili clade affectis Fevilladio, & Aurelianensi. Imperator Electores Colonensem & Bavarum hoc anno exautoravit.

An. 1707. Galli totam Italiam Longobardicam purgare coacti.

An. 1708. Insulas (Nûssel, Gallicè *Lille*) Flandriae Gallicæ præcipuum munimentum in paucis memoranda obsidione cingit Eugenius, capitque. Anglo-
rum classi & armis cedit Balearidum insularum minor, *Minorica* cum portu Magonis. Principibus Brun-
swico-Hanoveranis Electoralis dignitas palam in Co-

mitiis Ratisponensibus confirmatur, quæ quidem jam an. 1692. iisdem decreta fuerat à Leopoldo Imp.

An. 1709. Tornacum & Montes Hannoniæ capti.

An. 1710. Carolus III. Austriacus Madritum solemnî pompâ subit.

Obiit Josephus an. 1711. 17. April.

13. *CAROLUS VI.* Imp. Josephi frater natus minor, Hispaniæ rex. Hactenus tantum Gallis detractum erat, ut herbam penè porrigerent; sed una Josephi Augusti mors aliam rebus faciem induit. Cum enim Carolus ad capeffendum Germanici Imperii diadema vocaretur, noluere deinceps Angli, Batavique suam eidem operam collocare, ne Carolus, junctis Hispaniæ Germaniæque regnis ac viribus, metuendus evaderet præsertim A catholicis. Itaque primò rem segniter agere, ac non nisi lentis consiliis bellum trahere; mox etiam Ducibus suis pugnâ interdicere, denique à Carolo deficere, ac pro sese cum Gallo & Hispano pacisci An. 1713. Pace illa *Ultrajectina* cessere Anglis Minorica, Gibraltarium, variaque in America. Sabaudò verò Sicilia.

An. 1714. Coëuntibus solis utriusque militiæ summis Strategis Eugenio, & Villarsio pax etiam inter Cæsarem Galliæque regem juncta est *Rastadii* in Marchionatu Badensi die 6. Martii ac demum ad Thermas Helveticas (*Baden im Ergau*) foedus est absolutum 7. Septembris: in has ferè leges, ut *Electores Coloniaensis & Bavarus* ditionibus suis restituerentur. *Belgium Hispanicum Austriaco juri cederet: at tamen Geldriæ pars Electori Brandenburgico seu Borussia regi daretur: Neapolitanum regnum, Sardinia, & Ducatus Mediolanensis sub ditione Austriaca manerent.*

Eodem anno cum Batavis ictum est *Fœdus Repaguli* (*der Barrier-Tractat*) Hi nempe Batavi à vicina Cæsaris potentia sibi metuentes, obtinuere civitates quasdam Belgii Austriaci limitaneas, non suo quidem jure sed suò tantum præsidio tenendas, suæ securitatis ergò;

ergò; hac ratione, ut præsidium militare Hollandicum his munimentis impositum tam Cæsari, quam Batavis sacramentum diceret.

An. 1715. Turca Peloponnesum (*Moream*) Venetis nonnihil cunctanter agentibus eripuit.

An. 1716. Cæsar Eugenii virtute Turcas ingenti clade profigat prope Petro-Varadinum. Mox Temesvarium cum tota illa Dynastia (*Bannatus* vocant) captum est.

An. 1717. Belgradum, seu Alba Græca expugnata, Turci que ferè interneccione deleti, cum suppetias urbi adessent. At eodem anno Hispanus (cum hoc pax hætenus nulla composita, sed sponte tantum ab armis utrinque discessum erat), numerosam classem Sardinia appellit, eamque Sabauda detrahit.

Anno 1718. Turcæ pacem exorant: quæ in tabulas refertur Passarovici die 21. Jul. in annos 25. producenda. Medios inter utrumque Imperatorem sese præbuerunt Angli & Batavi. Cæsaris ditioni adjecta est Servia, Temesvarii Bannatus cum Walachia parte ad Alutam usque fluvium. Hispanus verò etiam in Siciliam penetrat. Hinc inter Cæsarem, Gallum, & Anglos, quibus adnexi sunt Batavi, fœdus constituitur, *Quadruplex* (*Die Quadruple Alliance*) idè dictum, quòd quatuor regna illud amplecti deberent: Cæsar, Gallus, Anglus, ac Hispanus, qui tamen ab eo adhuc dum abhorrebat.

An. 1719. Hispani maritimò præliò fusi sunt ab Anglorum Architalasso Bing.

An. 1720. Cæsarei Sardiniam, Siciliamque recuperant, hanc sibi servat Imperator, illam Sabauda dat cum Regio honore ac titulo, coactusque est Hispanus Quadruplex fœdus suo calculo probare. Illo fœdere hæc præcipuè cauta sunt. 1. Ne unquam regnum Hispania Galliaque coalescerent. 2. Quivis retineret, quæ Ultrajectina aut Badensi pace obtinisset. 3. Ut Cæsar Philippum V. Andegavensem

Hispania regem saluaret & agnosceret; cum eo in gratiam rediret, pacemque iniret, & hunc in finem Cameraci à Legatis coiretur. 4. Ut Duci Florentino sine herede morituro sufficeretur filius natus grandior reginæ Hispanicæ veteris; eum tamen Ducatum nomine feudi Imperialis teneret.

An. 1724. Cameracensi consessui datum initium. Sed cum Galli Anglique rem in infinitum traherent, inter Cæsarem & Hispanum privatis nunciis, literisque pax constituta est anno 1725.

Cæsar Ostendæ in extremo Belgio insigne mercimonium instituerat, annuamque in Indiam Orientalem Navigationem an. 1719. Pessimè verò id institutum accepere Angli Batavique, velut nemini, nisi his solis, fas esset mare velis remisque tentare. Cumque fœdere illo Hispanico multum etiam incrementi accesserit Ostendano mercatui, Angli arma circumspiciunt. Sed Carolus Imperator domi bellique, manu consilioque promptissimus pro suo, quo in pacis consilia fertur, studio hoc tandem anno 1727. passus est, ut navigatione illa ad septennium interdiceret suis, interim, dum Aquisgrani cætus cogeretur Legatorum, qui initis demum consiliis decernant, num jure Angli Austriacis mercimonii & navigationis jura inuideant?

Ceterum omnium proborum votis exoptandum est, ut Clementissimum Numen masculo herede Carolum beet!

Demum an. 1729. agente Duce Ripperda (is Bata-vus gente, homoque rerum peritus paci inter Cæsarem Hispanumque jungendæ adhibitus fuerat, & post supremus inter Hispaniæ proceres numeratus) pax denovo rupta, & cum Anglis Batavis, Francisque composito Hispali fœdere arma in Cæsarem decreta sunt, nisi Italicum Ducatum Florentiæ Carolo Hispani sanguinis Principi cederet.

Dum ecce an. 1731. nova Cæsarem inter atque Anglum fœdera junguntur, quibus & Batavi demum an. 1732. subscribere. Iis sancitum, tolli omnino navigationem

tionem ostendendam aliāve quamcunque è ditionibus instituendam illis, quæ olim Hispanici juris, sub Carolo II. rege an. 1700. defuncto, fuissent. Tum ut Carolus Hispaniæ Infans possessione Ducatum Florentini atque Parmensis donaretur, quod & eodem adhuc anno factum. Denique ut Anglis Batavisque curæ esset defendere sartāque jubere Cæsaris *Sanctionem pragmaticam*. Est ea lex ab eodem læta, qua, nisi masculus sibi filius nasceretur, omnia sua regna atque provincias heredis jure transcribit in filiam suam primogenitam, aut quemcumque illa suis nuptiis dignaretur. Quæ lex publicis etiam Imperii comitiis an. 1732. probata est, paucis modo tergiversantibus.

§. II.

Bella & Negocia Externa.

Præter ea, quæ priore §. suis locis meminimus, nihil ferè restat, quod aut debeamus hoc loco edifferere; aut saltem possimus per compendium.

§. III.

Politica.

Hic quoque nihil superest: nam tum diffidationum abusus, tum Auream Bullam, tum pacem publicam, Capitulationes, pacem Religiosam, Westphalicam &c. explicavimus hic & in Historia Ecclesiastica; & datâ operâ explanabimus in mox sequente Libro de Politica & Jure Publico.

§. IV.

Viri Præclari.

1. A. 1303. Obiit S. Ivo Jurisperitus, inde Sacerdos secularis pauperum viduarūque in causis dicendis gratis patronus.

2. A. 1348. Joannes *Andreas* Bononiensis, dictus *Lucerna Juris*.

3. *Bartolus* de saxo Ferrato Sentinas Italus, Princeps Jurisconsultorum posterioris ævi. Ob. 1355.

4. *Franciscus Petrarcha* Florentiâ oriundus natus Aretii, lustratâ Galliâ & Germaniâ Canonicatu Patavino auctus, laurôque donatus, primus ferè mitiores musas ab exilio revocavit in Italiam. Ob. 1374.

5. *Franc. Accursius* Florentinus, primus Glossas at-
texuit Codici Juris Civilis sub annum 1380.

6. *Petrus Baldus* de Ubaldis Perusinus, Jctus Pata-
vinus. Ob. 1420.

7. *Nicolaus Tudeschi*, Catanensis Siculo Abbas S. Agathæ Benedictinus, pòst Archiepiscopus Panormi. Vulgò *Abbas*, aut *Panormitanus* audit, celeberrimus Jctus. Ob. 1455.

8. *Laurentius Valla* Canonicus Rom. Grammati-
cus. Ob. 1456.

9. *Joannes Hunniades* seu *Corvinus* Transylvaniæ Princeps, Turcarum terror Ob. 1456. Ejus filius non minoris Gloriæ fuit *Mathias Corvinus* Hungar. Rex. Ob. 1490.

10. *Georgius Castriotus* Alexander, vulgò Schan-
derbegh linguâ Turcicâ, Epiri princeps famæ nomi-
natissimæ, Ob. 1467.

11. *Joannes Müller*, seu *Regiomontanus*, in Fran-
conia natus Regiscuriæ (*Königshoffen*) insignis A-
stronomus. Ob. 1476.

12. *Hermolaus Barbarus* Venetus Patriarcha Aquile-
iensis. Ob. 1493. Grammaticus eruditissimus.

13. *Joannes Picus Mirandulæ* Princeps, monstrum
ingenii. Ob. 1495.

14. Eodem seculo 15. floruère *Joannes Gerson* Can-
cellarius scholæ Parisinæ. *Philippus Beroaldus* Ita-
lus, aliique.

15. *Conradus Celtes* Franco Schweinfurtensis, pri-
mus Teutonicâ poësi cecinisse fertur. Docuit Vien-
næ, obiitque an. 1505.

16. *Christophorus Columbus* Novi orbis index
Obit. 1506.

17. An-

17. Angelus Politianus Ob. 1509.

18. Philipp. Comminæus Belga egregiam edidit Historiam Ludovici XI. & Caroli VIII. Gall. Regg. Ob. 1509.

19. Joan. Jovianus Pontanus Umber, Philosophus, Historicus, Poëta. Alphonso Juniori Regi Neapolis à consiliis an. 1509.

20. An. 1519. 10. Augusti Ferdinandus Magellanes Lusitanus cum 5. navigiis vela fecit in Americam Caroli V. Imp. auspiciis. Primus reperit fretum Magellanicum, quo solò transiri potest in averfam Americæ Oram. Inde in Indiam Orientalem pergens in quadam Insularum Philippinarum, cui Motana nomen, occubuit. Ex ejus tamen navibus una *Victoria* dicta cum 18. superstitis nautis circumnavigato toto terrarum orbe Hispalim appulsa est an. 1522. die 7. Septemb. Illi nudi, nec nisi indusiis tecti (eo nempe more, quo ad incitas redacti plurimum hujus itineris confecerant) prægestisque facibus in Basilicam voti ergo se projecerunt.

21. Raphaël de Santi, seu Raphaël d' Urbino Pictor commendatissimus Ob. 1520.

22. Jacob. Sannazarus Neapolitanus. Viginti annos posuit in elucubrando carmine de *Partu Virginis*; quo Maronem penè est assecutus. Ob. An. 1520.

23. Raphaël Volaterranus Ob. 1521.

24. Albertus Dürer Norimbergensis, Pictor, Sculptor, Architectus celebris. Ob. 1528.

25. Joannes Aventinus Abenspergensis. Ob. 1534. sepultus ad S. Emeram. Ratisponæ. Historicus Bavarus.

26. Philipp. Theophrastus Paracelsus Bombast ab Hohenheim Helvetus, Professor Basileæ. Desperatis præcipuè morbis manum admovit. opemque tulit, Podagræ, Lepræ, Hydropi, &c. Obiit Salisburgi. a. 1541.

27. Nicolaus Copernicus Thoreni in Borussia

B. b 4

natus,

natus, Mathematicus, qui solem stare, terram prodidit moveri. Ob. 1543.

28. *Michaël Angelus* Bonarotta, nobilis Clusinus Princeps Pictorum, sculptorúmque. Ob. 1564.

29. *Andreas Alciatus* Mediolanensis Jctus, Barbariem stili latini expurgavit. Ob. an. 1573.

30. *Paulus Manutius* Venetus Ob. 1574. Ejus filius fuit *Aldus Manutius* uterque de Musis optimè meritus.

31. *Joannes Austriacus* Caroli V. Imp. filius nothus, natus Ratisponæ: rebus adversùm Turcas strenuè patratis inclytus, ad extremum Belgii Gubernator. Ob. 1578.

32. *Natalis Comes* seu de *Comitibus*, Venetus, Mythologiam digessit & illustravit. Ob. 1580.

33. *Hieronimus Cardanus* Mediolanensis. Astrologiæ judicariæ tenacissimus. Fatum suum sibi prædixit. Dein metuens ne vaticinium falleret, maluit cibo omni sibi interdicare, faméque mortem consciscere, Romæ an. 1575.

34. *Carolus Sigonius* Mutinensis. Ob. 1585.

35. *Renatus Des Cartes* vel *Cartesius* Gallus; Atomorum Philosophiam instauravit. Obiit in Suecia. 1596.

36. *Tycho* Brahe nobilis Danus. Naribus aliquando per rixas amputatis suffecit argenteas. In Insula Danica *Huenna* arcem struxit *Uranoburgum* cum armis Astronomicis, & cristallino veluti cælo. Novum motuum cælestium Systema excogitasse fertur; quod tamen *Ursus Diethmarsus* Mathemat. Cæsareus Pragæ à se inventum, à Rozmano verò quodam ad Tychonem delatum asserit. Obiit Pragæ

an. 1601.

POLITICES

LIBER I.

Principia & Fundamenta Politicae.

CAPUT I.

De Varia Reipublicae forma.

1. *Monarchia* dicitur illa Civitas (Civitatis nomine nil venit nisi civium communitas, seu respublica) quæ uni paret.

2. *Aristocratia*, ubi Summam rerum obtinent aliqui primores seu optimates.

3. *Democratia*, cùm jus summum ad *universum* populum spectat, qui suo arbitrio juris illius executionem aliquibus imperat, v. g. Consulibus &c.

4. *Mixta*, cùm partim ad unum partim ad populum, ad nobiles partim summa potestas pertinet.

5. *Tyrannis*, cùm unus imperat, non tamen reipublicæ sed *sui* tantum commodi causâ.

6. *Anarchia* dicitur, ubi *nemo* est, qui regat, sed suo libitu omnes degunt.

CAPUT II.

*De Religione.*Q. I. *Estne necessaria?*

R. 1. Nulla gens quantumvis fera sine diis, aut saltem sine opinione deorum unquam vixit, ut Cicero agnoscit.

2. Religioni omnia posthabenda. Cultus verò externus mutationi aliquando obnoxius esse potest. Vid. Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 4. & Cap. ult.

Q. II. *Quae Religio est necessaria?*

R. Ne dubites, quin *Catholica*. Vide passim Histor. Eccles.

Q. III. *In quo debet consistere Religio?*

R. Duplex est Religio, *Interna* & *Externa*.

Interna potissimum versatur. 1. In Conscientia noxæ experte. 2. In *Sinceritate* vitæ, cui fixum stet, nec pro laude quidem Dei, ut æterna salute aliquando fidem fallere, aut mentiri. 3. In perpetua invictaque *Divinæ Providentiæ* adoratione.

Externa Sacrificiis, orationibus, ritibus absolvitur.

Q. IV. *An Principi sit utile colere religionem?*

R. 1. Utile est, ut ipse colat. Quia homini, quem Dei amicum credit, populus æquiore animo morem gerit: magnæque autoritas accedit imperanti, si è superum consilio cuncta temperare videatur.

R. 2. Utile est, ut etiam in subditis foveat religionem. Etenim præstat subditos habere probos. Sana religio omnia mitia suadet præsertim in Principem, quem

quem Dei vices agere docet. Ad hæc populus divina contemnere semel edoctus, quo animo in suum Principem erit?

Q. V. An Principibus adsit Potestas seu Jus Sacrorum?

R. Hæretici id volunt, & quidam Pseudo-Politici. At

1. Fallunt Hæretici. Nam cum Jacobus II. Angliæ rex nonnulla, quæ ad religionem pertinebant, decrevisset, contra jus fæque regno exturbatus est à subditis. Idem factum est Sigismundo à Suecis. Si ergo seriò credunt Hæretici, Principibus potestatem adesse ac jus de rebus sacris decernendi, cur, obsecro, reges jure hoc suo utentes soliò movent? Præterea cur tantas querelas movent, si aut rex Galliæ, aut alius quispiam Princeps subditis suis Lutheranis doctrinæ quendam modum statuatur; si credunt illam potestatem à Deo collatam esse in Principem?

2. Ille jure Sacrorum gaudet, cui datum est à Christo, Ecclesiæ autore. Christus non dedit Tiberio Imperatori, nec Judæorum Regi, sed Petro. Vid Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 1. Q. I. & II.

3. Ethnicus, Turca, & feminæ possunt esse veri Principes etiam Christianorum: num ergò jure, verè ac bene poterunt de Fidei negotiis sententiam ferre?

4. Religio debet esse una. Cum ergo regna sint tam multa, multique Principes, qui neque in rebus minimis in eandem sententiam conspirant; quæso quis speret ab illis unam eandemque religionis normam? Fortasse ais ab Imperatore tanquam Principum summo, accipiendum esse credendi modum? Sed id negabunt reliqui Principes: ergo frustra es Hæretice, & Pseudo-Politice.

Q. VI.

Q. VI. Ergo nihil omnino potest Princeps in rebus sacris ?

R. Mutua debet esse inter utramque potestatem sacram ac profanam concordia, auxilium mutuum. 1. Hinc summus sacerdos labanti fortè reipublicæ potest ac debet manum admoveere, tum præsertim cùm etiam pietas & vera religio periclitatur. Hancque ob causam sæpiùs jam factum, ut Pontifex reges noxios regni jure exueret, alios verò eodem donaret. 2. Contrà, cùm Ecclesia laborat, Principis est subvenire hor-tatu, ope &c.

Q. VII. Si Papa loco movere Principem potest, potest etiam Princeps loco movere Pontificem ?

R. Id verò procul abest. Nam quis nescit sacra profanis potiora esse ac toto, quod ajunt, vertice emine-re ? Itaque religio tanquam superior de profanis etiam imperare aliquando potest. At profanæ potestati licet quidem, ut opem afferat, sed nihil juris in sacra sibiumat; ut jam suprà monstravi. Q. V.

Q. VIII. Amabò an è re est Reipublicæ, Pontificem tanta autoritate & opibus pollere ? Nonne id officit Principum Majestati ?

R. 1. Prorsus è re: nam jure quidem Pontifici subesse Italiam &c, docui in *Histor. Profana*. L. 2. c. 4. §. 3. Num. 1.

2. Catholici Principes, qui Pontifici deferunt, & Ecclesiasticarum personarum immunitati student, multò ampliore gloria fulgent. Multi hæcenus fuere Imperatores, quorum tamen nemo tantum potentiâ atque autoritate valuit, quantum Constantinus M. Theodosius M. & Carolus M. De his tamen constat eos plus omnibus Principibus indulisse autoritati, Immunitati, opibusque Ecclesiæ. Ergo falsum est Ecclesiæ immunitatem obicem esse Majestatis.

3. A catholici Principes hanc Pontificis auctoritatem & Ecclesiæ immunitatem pessumdédere : Sed quis non videt , eos hóc ipsò plurimum suæ Majestati detraxisse. Certè Henrico VIII. Angliæ regi nihil ad omnem gloriam defuit , quam diu Pontifici primas detulit : hóc verò spretò quid tandem de se fassus sit , novimus : ad supremam vitæ lineam delapsus , tum nempe cum cessat inanis adulatio , & quivis de se sibi ipsi maximè credit , converso ad satrapas vultu ac voce , ingemuit : *Anici omnia perdidimus !* Et Majestas ubi ? Profectò ex quo tempore , Pontificis auctoritati nuncium misère Angli , tantì suorum regum Majestatem fecère , ut eos ad dicendam causam excitos admota etiam carnificis manu securi percusserint , omniæque ferè atria regio cruore proluerint.

4. Lipsium illum egregium , quem tamen à suis partibus stetisse perperam somniam nonnulli hæreticorum , minimè fugit , Europam in tot regna discerptam dudum in cineres collapsuram fuisse , si absque Pontifice esset. *Etiam nunc* , sic ille fatur , *quidquid tranquillæ & pacati est in re Christiana , id manat ab unico illo capite , quod auctoritate Sacra nobis præst.* Romanus ille Dictator , ut sic appellem , & Pontifex , fulcrum aut vinculum est quod sustinet , quod ligat labentes aut dissidentes in malè compacto hoc edificio partes. *Abite non impii solum , sed imperiti , qui aliter ; nobis constat , hanc ipsam Romam , & sacrum in ea imperium fuisse & esse velut anchoram fluctuanti diu Europæ.* Præfat. ad Libb. de Magnitud. Roman.

5. Denique rebelles Boëmi , Hungari , Galli , Batavi aliique suæ perduellionis causam prætexebant nimiam Pontificis auctoritatem. Sed en ! Stante omni Pontificis auctoritate , salva mansit Principibus illis Majestas ; quæ certè naufragium passa est , mox ubi impugnari cæpit Pontificis potestas. Profectò quamdiu Batavi
Ponti-

Pontificem audierunt, Hispanis regibus fuere obedi-
entes: illò, semel spretò, jugum etiam Principis ex-
cussere. Id ipsum in aliis considerare licet.

*Q. IX. Ecclesie, Cœnobiaz &c. opima præ-
dia possident. Nonne præstaret ea Nobilium ju-
ri cedere?*

R. Pace illorum dixerim, non præstare. Nam 1. Et si deficiat aliqua provincia à Catholicis Sacris, suos tamen alit præcones, & quidem unà cum numerosa sobole. Ut adeò propter sumtus, qui in Ecclesiasticos pendendi sunt, malè incusetur Romana Fides. 2. Hæ ipsæ personæ, quæ nunc in cœnobiis degunt, aut Ecclesiæ muniis funguntur, alendæ essent in republi-
ca, etiam si essent à Sacris alienæ, seu Laicæ: ergo pa-
rum refert, utrùm res publica eos alat tanquam Eccle-
siasticos, an tanquam Laicos. 3. Sanè quot sunt è ju-
ventute laica, qui fame consumerentur, nisi eis liceret
ad monasteria aut aras aspirare. 4. Ut paucis multa
complectar, Monasteria multos alunt laicos: largio-
res, quàm consueverit nobilitas, Eleemosinas in popu-
lum spargunt; Laicos multos Hospitio liberaliter ex-
cipiunt. 5. Denique nova ac paulatim in infinitum
velut vergente propagine rempublicam non onerant.
6. Taceo functiones & officia, quæ salutis animarum
impenduntur.

Q. X. Quo pacto obviandum hæresibus?

R. 1. Causas & fontes præcludendo, nempe (a) *Ambitiosi* homines, cùm aliquid in rebus sacris novare
tentaverint, mox reprimendi. (b) Disputandi libi-
dine interdicens indoctis, doctis verò modus
ponendus. (c) *Luxuriæ* detrahendum: quamo-
brem publica scandala eliminanda: Ocium publicè
arcendum: Leges matrimoniales custodiendæ: ur-
genda

genda observantia festorum, jejuniorum, rituum sacrorum: Sacramentorum usus retinendus, augendus. (d) Hæresis sæpe oritur ex avaritia ac cupidine possidendi bona Ecclesiastica: cui malo remedium suggerant alii, non ego. (e) Denique præ omnibus cavendum, ut hæresis seminator mox initiò compe- scatur, ne in turbidum vulgus edere sua somnia possit.

2. Cum malum hæreseos semel invaluit, impedienda ipsorum arctior confœderatio: præsertim, ne cum *exteris* se conjungant, cavendum. Vide Lipsii Politica.

Q. XI. Non habes alia, quæ de Religione Politicum moneas?

R. 1. Caveat Politicus, ne temerè de rebus sacris aut Divinis disputet. Si enim hi, qui totam ætatem in sacris studiis terunt, aliquando hallucinantur, quid de illis speres, quorum a teneris studium fuit equitare, saltare, digladiari?

2. Cautus sit in legendis libris Hæreticorum. Nihil enim sinceri sperandum ab illis, qui tam falsis principiis nituntur, nec sibi constant. Dein raros invenies, qui non fœda & Venerem &c. sapientia inspergant.

CAPUT III.

De Personis Politicis.

§. I.

De summa Potestate seu Principe.

Q. I. Quarúmnam rerum potestatem habet Princeps?

R. 1. Leges fert, mutat, antiquat. 2. Pœnas sancit & remittit; vitæ, necisque ius temperat. 3. Vectigalia imperat. 4. Bella indicit. 5. Legatos publicos mittit. 6. Universitates studiorum & alias erigit, confirmat. 7. Principes, Comites, Nobiles creat. Aliaque complura, quæ Regalia, aut Jura Majestatis, aut Reservata dicuntur.

Q. II. An omnia pro lubitu potest Princeps?

R. 1. Non: sed lege divina, & æquitatis naturalis semper stringitur.

2. Sæpè cùm eligitur Princeps, procures cum eo paciscuntur certamque regiminis normam concipiunt, Capitulationes vulgò vocant. Atque hæ quidem etiam Leges Fundamentales audiunt apud vulgus doctorum: Sed id abusu fit: cùm lex à superiore in inferiorem feratur: Sed capitulationes sunt tantum mutuum pactum, quod se servaturum promittit Superior subditis.

3. Ne possunt quidem præscribi conditiones, quæ summam potestatem tollant, ac si fuissent scriptæ, earum nulla ratio habenda esset à Principe. Pelzhofer. L. 2. arcan. statûs cap. 3.

§. II.

§. II.

De Ministris Reipublicæ.

Quæ. Quid observandum in Ministris?

R. 1. Officia Sceptro proxima togatis Proceribus tutius committuntur, quam sagatis. 2. Summa rerum non facile uni permittenda, nec facile multis, sed paucis. 3. Qui valde ambiunt munia, cautè adhibendi. 4. Ex eadem potente familia raro *plures simul* ad majora ministeria promovendi: sed alii ad minora tantùm. 5. Nobilibus in aliqua ditionis parte multum potentiæ habentibus non credenda eorum locorum præfectura, sed aliorum. 6. Attendendi Ministrorum amici, fœderati, præsertim exteri. 7. Videntum num suismet rebus gerendis rectè præsent. 8. Denique non facile dimittendi, aut mutandi.

§. III.

De Legatis.

Q. I. Quot sunt Legatorum genera?

R. I. *Primi Ordinis* (vom ersten Rang) Legati sunt, qui habent *Caracterem representativum* sui Domini Principalis, ac præ ceteris exquisito honore mañantur. Vocantur vulgò *Ambassadeurs*.

2. *Secundi Ordinis* Legati caractere illo destituuntur. Passim *Envoyè* audiunt. Adhibentur in negociis, in quibus plus laboris quàm ostentationis est.

3. *Residentes* vocantur secundi ordinis legati perpetuò in aliquo loco vel aula extera morantes.

4. *Plenipotentarii* adnumerantur secundo Ordini, nisi addatur *Caracter*.

§. *Agentes*, qui negocia Principis privatim agunt, nec publico ministerio gaudent.

Q. II. *Quibus rebus opus est Legato?*

R. I. *Literis Credentialibus*, quibus Principi, ad quem mittitur, commendatur. 2. *Salvus conductus* seu liber commeatus ab altero Principe, ad quem mittitur, dandus. 3. *Necessaria admissio* ab illo Principe: Non enim admissus non gaudet immunitate. Debet tamen admitti, nisi gravis causa vetet.

Q. III. *Qua immunitate gaudet Legatus?*

R. I. Ut in loco, ad quem missus est, nec in jus vocari, nec malo quopiam aut dedecore affici possit. 2. Id juris etiam in famulos eorum extenditur. 3. Si quid tamen in salutem Principis aut reipublicæ machinarentur, possunt aut observari, aut etiam custodiri, ut non paucis exemplis probatum est.

§. IV.

De Aulicis.

Q. *Quid observandum Aulico?*

R. Superfedeo his, quæ ad Religionis & conscientiae cultum spectant, sola nunc externa memoraturus. Itaque 1. Principis præsertim sui mores & affectus noscat. 2. Plurima dissimulat, nil tamen cum fraude fingit. 3. Non facile credit, aut fidit, præsertim laudatoribus, vituperatoribus aut queracibus. 4. Sua arcana, consilia &c. studiosè celat. 5. Cavet, ne alios contemptui habeat, sed singulis etiam inferioris notæ hominibus honorem habeat. 6. Nihil singulare ultra fortem aut morem cæterorum affectet. 7. Loquatur rarò de rebus Principis, de aliis rariùs, de suis vix unquam. 8. A feminis sibi caveat, præsertim juvenis. 9. Si Principis favore polleat, non sit cum ipso nimium fre-

frequens: familiaritas parit contemptum. 10. Ad extremum spem supremam non in Principis, sed in Numinis gratia ponat. *Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in Principibus.* Psalm. 117.

§. V.

De Subditis.

Q. I. *Süntne etiam subditi aliquo in numero habendi?*

R. 1. Vel maximè: nam *salus populi suprema lex esto.* Non populus regis causâ constitutus est, sed rex propter populum: ut adeo princeps se populo debeat.

2. Attamen ab hoc ordine quàm facillimè deflectitur à potentibus. *Semper enim, qui imbecilliores sunt, æquum & justum quærunt; sed qui plus possunt, ista non curant.* Aristot. Lib. 6. Polit. c. 3.

Q. II. *Quæ sunt Plebis vitia?*

R. De vili plebecula si sermo est, hæc ferè refert Lipsius. 1. Instabile est vulgus in quovis suo consilio. 2. Affectus & sumit & ponit facile. 3. Judicii expers est. 4. Ad plures semper inclinatur. 5. Naturâ invidum est; suspicax; credulum; res auget famâ & opinione; nimium sperat, nimium metuit; in omnibus ferè modum nescit. 6. Nititur in vetitum. 7. Verborum jactantiam habet, non item rerum, nisi subito & in impetu. 8. Turbas amat præsertim si habeat aliquem, qui Dux sit. 9. Favet hominibus servidis. 10. Negligit salutem communem, proprii commodi tantum studiosa.

§. VI.

De Vicinis.

1. In Vicino attendendum primò, ut ne noceat, dein ut etiam profit.

2. Nôsse oportet vicini populi Indolem, morésque consuetos. Regiminis formam. Vires pecuniarias, militares, aut etiam defectus. Religionem &c.

3. Cavendum, ne vicini potentia nimium augeatur modis illegitimis.

4. Vicinum bellum omne suspectum sit. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

5. Auxilia aliena advocare cum eorum ducibus non est consultum. Miles tamen solus utiliter admittitur, ut propriæ genti parcatur.

CAPUT IV.

De rebus & Negociis Politicis.

§. I.

De Justitia & Legibus.

1. Justitia Virtus est suum cuique tribuens. Multi, qui sibi maximè justî videntur, si gravibus pœnis in reos animadvertant, graviter interim in justitiam peccant; quia Bonis ac bene meritis nulla præmia constituunt. Ultrumque justitiæ est, Pœna, ac Præmium.

2. Leges novæ parcè ferantur. *In corruptissima republica plurimæ leges.* Cornel. Tacitus.

3. Veteres non facîle mutandæ: & si opus, fiat sensim.

4. E factis aut casibus particularibus rarò cudendæ leges universales.

5. Leges aliquoties promulgandæ populo, ne excidant è memoria.

§. II.

De Commerciis.

1. Nullum est potens regnum sine Commerciis.
2. Nihil regionis à cultu vacare debet. Agri, pascua, silvæ, horti, piscinæ, Metallifodinæ, variarum rerum officinæ si non adsint, de novo sunt constituendæ.
3. Boum præcipuè, Ovium, Equorum & Mellificii cura habenda.
4. Duo cardines sunt: ut multas res ad usum humanum spectantes è solo nostro exportemus ad externos: dein ut paucis opus habeamus, quæ ab exteris petamus.
5. Juventuti civium imperentur variæ artes, illæ præsertim, quibus elaborantur materiæ crudæ in ipsa patria inventæ: Sic enim duplex in rempublicam fructus redundat, Materiæ, & artis pretium. Nemini liceat esse otioso.
6. Merces ad voluptatem potius, aut ostentationem quàm usum factæ non admittantur, aut raræ. Earum usu interdicator civibus, nobilebúsque ipsis modus ponatur. v. g. aureæ, Bombycinæ telæ, vina &c.
7. Itinera tuta & integra servantur.
8. Si ulla est occasio, studeatur rei nauticæ & commerciis maritimis. Cosmus I. Hetruriæ Dux effatus est, nulli reipublicæ conciliatum iri auctoritatem, quæ non maiori æquè ac terrâ polleat. Batavi sine navi vilis populus essent. Nemo Angliam reputaret nisi navigaret.

§. III.

De Bello.

Q. I. Quid ante Bellum factum opus est?

1. Belli causa debet esse iusta.
2. Debet indici vel literis vel præcone missis.
3. Solent edi literæ *Avocatoria*, quibus Princeps subditos aut vassallos suos avocat è servitiis aut protectione inimici. Hic, qui morem non gesserit, privatur feudis &c.
4. Munimenta, arma, annona, Architecti, & Belli nervus Pecunia in promptu sint.
5. In militum delectu attenditur *Patria*, *Status*, an rusticus, studiosus, uxoratus &c.? *ætas*, & Corporis habitus. *Priora stipendia*.
6. In bellicæ spectantur Fortitudo, Prudentia, Autoritas, & maximè Fortuna.

Q. II. Quid in ipso Bello administrando cavendum?

1. Antequam bellum cum extero suscipiatur, domi & ex latere omnia tuta sint.
2. Exercitus non sit nimis magnus, quia difficile alitur, difficile regitur, & nimium sibi fidei.
3. Alacritas & amor militis conservandi sunt. Hinc ab eo arceatur hostium pavor, sollicitudo annonæ, inimici verò aliquod odium implantetur.
4. Consilia occultanda etiam proprio militi.
5. Speculatores cautè alendi; rumoribus non temerè credendum; nec ita tamen negligendi.
6. Hostis à finibus arceatur, alias provinciæ duo exercitus alendi erunt, proprius, & hostilis. Contra bellum in ditiones inimicas transferatur.
7. Hostis præpotens distrahendus. Proprius exercitus non facile dividendus: & ita ut facile denuò jungi possit.

8. A tergo nihil inexpugnatum relinquendum.

9. In pugna studendum, ut locum superiorem vel clausum occupemus: ne sol, ventus, pulvis, aut fumus adversus sit. A tergo præsidium unum vel plura habenda, ut sit receptui locus.

10. Victoriâ partâ mox utendum, declinatis tamen insidiis.

11. In victos sit clementia non fastus & tyrannis; ut discant amare recens imperium, non priorem Dominum suspirare.

§. IV.

De Seditiōe.

Q. I. Unde nascuntur Seditiōes?

R. 1. Ex difficultate annonæ. 2. Ex novis legibus, privilegiorum violatione. 3. Ex mutatione Religionis. 4. Ex luxu Principis & nobilium. Vel si Princeps sit inaccessibilis & inexorabilis, & fastuosa nobilitas. 5. Ex nimia indulgentia & scelerum impunitate. 6. Si indigenis spretis exteri ad munia admoveantur. 7. Si luxu vestium & conviviorum ad incitas redigatur civis aut nobilis. 8. Ex sollicitatione externorum.

Q. II. Quâ avertendæ Seditiōes?

R. Facile vides, quid fontes illos seditionum, quos diximus, obstruere possit. Nempe cavendum, ne causa detur, è qua nasci seditio possit.

Q. III. Sed quâ cum populo in turbas jam commoto agendum est?

R. 1. Primò furori non nihil cedendum. 2. Auctores & incentores seditionis à multitudine abstrahendi, promissis, minis &c. 3. Inter ipsos procuranda aliqua dissensio. 4. Multitudo rarò plectenda, sed soli Duces turbarum. 5. Sæpè Principis ipsius præsentia & clemens alloquium sopivit civile incendium.

§. V.

*De Pace.*Q. I. *Quotuplex est Pax?*

R. 1. Perpetua. 2. Ad tempus firmata pax dicitur *Armistitium*, vel *Inducia*. 3. Alias *Generalis* pax est, cum omnes foederati illam pangunt : *Particularis*, cum unus alterve reliquis neglectis eam sancit.

Q. II. *Quomodo solet pax?*

R. 1. Plerumque adhibetur alius Princeps inter utrumque Bellantem medius, seu *Mediator*. Hic 1. debet esse utrique amicus. 2. Debet utrumque deservando foedere securum praestare, seu ita dictam *Garantiam* in se suscipere. Ita nempe, ut si fortè alter illorum in foederis leges peccare vellet, Mediator illum seu hortatu, seu etiam armis compescere debeat.

2. Solet tamen aliquando hæc mediatio omitti, vitandarum ambagium ergo.

§. VI.

De Neutralitate.

1. Neutralitas vocatur, cum princeps aut Respublica vicina, è duobus bellum gerentibus neutri adhæret.

2. Non cuivis datur aut conceditur esse neutrali. Sed sæpe ad alterutram partem eligendam vicinus adigitur.

3. Rarò multum utilitatis affert neutralitas. Nam utrumque offendit, qui neutri accedit. Dein transitum per suas ditiones admittere debet vel utique vel neutri. Denique suæ securitatis causâ proprium exercitum (*Neutralitäts-Armee*) alere nihilominus cogitur, ne inter duos litigantes ipse tertius luat.

LIBER SECUNDUS.

Notitia Juris Publici Germanorum in Compendium missa.

CAPUT I.

De Personis in Imperio considerandis.

§. I.

De Imperatore.

Q. I. Quis potest eligi Imperator?

R. 1. Germanus. 2. Catholicus, etsi Aetholici maximè ad id adspirent. 3. Talis qui propriis ditioribus potens sit, ut par sit sustentandæ Majestati.

Q. II. Quomodo eligitur?

R. 1. Moguntinus Archiepiscopus Elector reliquos Electores Francofurtum convocat.

2. Die electionis nemini extraneorum legatorum, agentium, ministrorum &c. licet in civitate morari, portæ etiam occluduntur.

3. Peracta re divina Electores sacramentum dicunt, dignissimum omnium se creaturos Imperatorem.

4. Is denique Imperator est, in quem plures Electores conspirarint.

Q. III. *Quid de Coronatione ais?*

R. 1. Olim Romæ à Pontifice coronabantur Imperatores. Carolus V. verò ultimus fuit, qui diadema à Pontifice suscepit. Nunc Moguntinus Elector id facit. Romana tamen Ecclesia hanc coronationem non aliter admittit nisi pro *Regia*; non verò pro *Imperatoria*. Unde Imperator à Pontifice non coronatus non absolutè Imperator dicitur, sed *Imperator Electus*.

2. Insignia Norimbergâ afferuntur, Caroli M. Corona, Ensis, sceptrum cum Pomo. Reliquus amictus ferè sacerdotalis, nempe Alba, Stola, Dalmatica, Pluviale.

3. Inter alia quæ jurejurando promittere debet coronandus hæc sunt: *Vis sanctam Fidem Catholicam & Apostolicam tenere, & operibus justis servare?* Deinde: *Vis sanctissimo in Christo Patri & Domino Romano Pontifici & S. Rom. Ecclesiæ subjectionem debitam & Fidem reverenter exhibere?*

4. Ungitur in vertice capitis; in superiori pectore; intra scapulas; in brachio dextro.

5. Denique Canonici Ecclesiæ collegiatae Aquisgranensis Imperatorem coronatum in suum collegium tanquam Canonicum adoptant. Imperator eidem Ecclesiæ juramentum præstat.

Q. IV. *Quæ sunt Imperatoris insignia?*

R. 1. Coronam supernè clausam solus antè Imperator gestabat. Sed Franciscus I. Gall. R. æmulatione in Carolum V. Imp. ductus, talem & ipse sibi imposuit.

2. In Imperio solius Cæsaris effigies laureata imprimatur monetis &c.

3. Aquila tamen biceps non tam solius Imperatoris, quam totius Imperii hodie signum est.

Q. V.

Q. V. Quid potest imperator?

ꝛ. A nullo, quod ad supremam potestatem in Imperio spectet, excluditur Cæsar. Quædam tamen potest solus, quædam nonnisi suffragantibus proceribus. Solius Cæsaris hæc sunt.

1. *Primæ preces.* Potest enim Cæsar, indulgente summo Sacerdote, in quavis Ecclesia semel aliquam personam idoneam ad Beneficium, id est, Canonica-tum præsentare &c.

2. Privilegia, immunitates &c. per *totum* Imperium valituras solus Imperator concedit, aut tollit.

3. Solus Imperator legibus solutus est, Superiorem non agnoscit, & poenæ nulli obnoxius est.

4. Magistratus, qui Universo Imperio jus dicere possint, solus Imp. constituit, nempe Præsides Judicii Aulici &c.

5. Honores & dignitates per totum Imperium observandas confert solus Imp. Reges, Duces, Principes, Comites, creat. Jus tamen suffragii, & Sessionis in Comitibus, non potest concedere inconsultis Statibus. Ita quidem volunt status: Sed hæcenus tamen Cæsares non nimium tribuere statibus in hoc puncto. Ceterum cum prima vice quispiam ad Sessionem admittitur, *Introductio* vocatur.

6. Academias, in quibus Gradus Doctores &c. conferantur, solus aut erigit aut confirmat.

7. Civitatis jura loco alicui concedere solus Imp. potest.

8. Jus Postarum seu Veredariorum publicorum per totum Imperium.

9. Jus legitimandi spurios per totum Imperium.

10. Veniam ætatis dare, seu Minorennitati indulgere.

11. Literas moratorias, seu Quinquennales, *Eiserne Brieff*, quibus subdito ære alieno preffo indulgetur, ne ante certum tempus de solutione conveniri possit; has literas per totum Imperium solus Imperator concedit.

12. Asyla universalia per Imperium totum.

13. Feudis Imperialibus Electores, Duces, Principes &c. solus Imperator investit.

14. Poenis adnadvertit in Cives Imperii immediatos; in Principes appanagiatos, ut vocant &c.

15. Banno Imperii multat; quamvis hodie per Capitulationes cautum sit, ne id fiat inconsultis statibus. Ceterum Personæ Ecclesiasticæ non feriuntur *Banno*, sed *Privatione* Bonorum & feudorum suorum, idque non publicè sub dio, sed in Consistorio. Ob sexus verecundiam etiam feminis Bannum non infligitur.

16. Extrema provocatio ab omnibus in Imperio judiciis fit ad Imperatorem. Ab Imperatore verò nec ad tribunal aliquod, nec ad Comitia provocare licet.

Q.VI. Quid non possit Imperator?

§. 1. *Legem* universo Imperio citra Ordinum consensum imponere non potest. *Rescripta* tamen solus edit, implorantibus eum subditis Statibus.

2. *Jus Stapule*, das *Stappel-Recht*, de novo concedere non potest, nisi adstipulentur omnes Electores. Est autem Jus illud, quod exigit certas merces prætervehendas in civitate aliqua deponi, ac tempore non-nullo venales exponi.

3. Nova vectigalia imponere, aut imponendi copiam alteri facere nequit, quin omnes Electores congregati ratum habeant.

4. In re Monetaria Generalem quendam modum imperare non potest, nisi plures Electorum consentiant.

5. Pari modo potior Electorum pars subscribere debet, cum *status* aliquis Imperii est proscribendus, seu *Banno*, ut vocant affligendus.

6. Si Bona Imperii vendere, permutare, oppignorare vult.

7. Cum Generalia Comititia cogere vult.

8. Sequentia verò nequit, nisi Comitibus Generalibus in consilium vocatis, nempe Bellum nomine Imperii indicere, aut Pacem jungere, aut fœdera.

9. Per Statuum Territoria nova munimenta condere.

10. Suprema Imperii tribunalia antiquare, mutare &c.

§. II.

De Rege Romanorum.

Q. I. *Quis est Rex Romanorum.*

R. Is, quem Electores elegere vel vivo Imperatore, ut eidem auxilio sit, ac deinde succedat defuncto: vel elegere Imperatore jam defuncto, ut mox Imperator coronetur.

Q. II. *Quæ ejus potestas?*

R. 1. Vivo Imperatore nihil agit, nisi vel per absentiam illius, vel ejus nutu. 2. Fatis concedente Imperatore mox omnis ad illum potestas devolvitur, nec electione nova est opus.

Q. III. *Quæ ejus Præeminentia?*

R. 1. Titulo *sacræ regię Majestatis* & *semper Augusti* gaudet: quamvis eum ab Imperatore ipso non obtineat. 2. Insignium loco unicipitem tantum aquilam, vivo saltem Imperatore, gestat. 3. In Imperio præcedit omnes externos reges: utut Galli in Comitibus an. 1533. litem moverint, sed incassum.

§. III.

§. III.

*De Ordinibus, Membris, Civibus, Statibus
Imperii, eorumque Collegiis.*

Q. I. *Quid intelligitur per Ordines?*

R. Omnes qui Romano-Germano Imperio continentur. Idem indicat *Membrum*. Germanicè: *Glieder*, vel getreue des H. R. Reichs.

Q. II. *Quid est Civis Imperii?*

R. Omnes possunt *Cives* vocari, qui Ordinum nomine veniunt. Sed præcipuè hi, qui cum *Status* non sint, solius Cæsaris auctoritati parent, ut *Libera Nobilitas* &c.

Q. III. *Quid demum est Status?*

R. *Status* Imperii is est, qui jure Sessionis, ac Suffragii in Comitibus Generalibus gaudet.

Q. IV. *Quæ sunt Statuum Jura?*

R. 1. Jus Sessionis & Suffragii. 2. Pangendi fœdera inter se & cum exteris, modò non contra Imperatorem & Imperium. 3. Jus Armandiæ seu Belli gerendi: non tamen in Cæsarem & Imperium. 4. Jus militem suum exteris collocandi: Sed non adversus Imperat. & Imperium. 5. Possunt alterius, etiam exteri, tutelæ se committere: sed absque Imperii noxa. 6. Extra Germaniam in Jus vocari nequeunt. 7. In suis territoriis habent Jus Superioritatis, *Landes-Herrliche Obrigkeit*. Jus regaliū, nempe legum ferendarum; poenarum remittendarum; restituendi famæ; Nundinarum &c. &c.

Q. V. *Quid sibi vult Immediatus aut Mediatuſ status cùm dicitur?*

R. 1. *Immediatus* status est, qui Superiorem nullum agnoscit nisi Cæsarem & Imperium. 2. *Mediatuſ*, qui alterius immediati status juri obnoxius est, quemadmodum multi status exempti.

Q. VI.

Q. VI. *Quid est Exemptio & Status Exemptus?*

R. 1. Primum exemptionis genus est, cum aliquis status ab obsequio & fide Imperii sese avellit ac planè subducit, aut ab alio avellitur; uti Helveti, Belgæ, Burgundi, Itali nonnulli &c.

2. Alterum, cum status immediatus indulgente Cæsare à Circulorum & Directorum, & tribunalium Imperialium judicio ita eximitur, ut exactiones ad Cameram & Circulos non deponat, sed soli Imperatori subfit. Ulti e. g. Monasterium Imp. *Ottoburanum*.

3. Frequentissima est Exemptio, qua potentior aliquis Status alium Statum immediatum sed infirmiorē intra suum territorium situm ita eximit, ut eidem Jura Statūs detrahat, eaque sibi vindicet; nempe Sessionem, votum, collectandi & vectigalium jus &c. Ita Bavaria eximit *Waldsassensem* Abbatiam & *Rottemsem*. Episcopus *Constantiensis* *Reichenaviensem* &c.

Q. VII. *Quot sunt Collegia Statuum?*

R. Tria: *Electorum: Principum, & Civitatum*.
1. Electores reliquis omnibus eminent. 2. Hos sequuntur in Collegio Principum Ecclesiastici tam Episcopi, quam Abbates & Abbatissæ: deinde Principes, Ducēs vel laici: denique Comites. 3. Collegium Civitatum solas complectitur Civitates Imperiales.

§. IV.

De Electoribus.

Q. I. *Undenam originem traxit Electoratus?*

R. Id paulò antè profecuti sumus in historiae profanae Lib. 2. cap. 4. §. 3. fol. 367.

Q. II.

Q. II. *Quot sunt Electores?*

R. Olim Septem erant, unde & *Septemviri* dicebantur. Deinde Friderico Palatino exautorato substitutus cum fuisset Maximilianus Bavarus a. 1623. nihilominus pace Westphalica Friderici nepotibus locus iterum inter Electores datus est, manente in sua statione Bavaro. Ita octo numerati sunt. His nonus accessit Ernestus Augustus Dux Brunsvico-Hannoveranus à Leopoldo nominatus Elector an. 1692. & à Josepho in Collegium introductus an. 1708.

Q. III. *Quæ est Electorum potestas?*

R. 1. Ipsi soli Cæsarem vel Romanorum regem eligunt. 2. Ipsi soli Capitulationem concipiunt: quamvis & reliqui status manum admoveere hætenus quæsierint. 3. Integrum iis est, quoties volunt coire. 4. Cæsari Comitia suadent. 5. In Curia Imperatoris utuntur Baldachinis, prandent cum ipso singuli in separatis tabulis. 6. In Imperio certant de priore loco cum regibus, nec Cardinalibus cedunt. 7. Eorum etiam legati regiis præferuntur, & in aula Cæsarea solis his regiae ceremoniæ exhibentur. 8. Serenissimos *Durchleuchtigste* eos vocat etiam ipse Imperator, juxta Capitulationem Caroli VI. Aliàs Imperator Ecclesiasticos Electores suos *Nepotes* vocat, *Neven*: Seculares verò *Cognatos*, *Oheim*. 9. Ab eorum sententiis appellari non potest, nisi in causa denegatæ justitiæ. 10. Pro Investituris nihil expendunt in aula Cæsarea: Juxta Auream Bul. 11. Si Elector Ecclesiasticus nondum ipse est confirmatus à Pontifice, & consecratus Episcopus, tamen Electioni Imperatoris adest. At si sedes Electoralis vacet, Capitulum non vocatur ad Electionem. 12. Eodem modò Electioni Imp. interest Elector secularis nondum investitus. Si verò minorennis esset, ejus Tutor vocaretur ad Electionem.

§. V.

De Collegio Principum.

1. *Primas* est ille Archiepiscopus, qui inter reliquos præcipuus & quasi Patriarcha est. Is olim in Germania fuit Archiepiscopus Magdeburgicus.

2. *Archiepiscopus*, qui plures sub se Episcopos numerat, qui dicuntur *suffraganei*.

3. *Episcopus*, qui jure sacrorum præest toti Diæcesi, quales in Germania sunt valde potentes, utpote amplissima ditione ac potestate etiam Politica præditi.

4. *Abbates* partim sunt principes, partim non principes: omnes sessionem habent in dextro scamno.

5. *Archidux*, omnium Ducum præcipuus tantum unus est Austriacus.

6. *Dux*, *Herzog*. Titulus est & Dignitas Principali major vulgò habita.

7. Principes Imperii succedunt Ducibus. Attamen vulgò etiam Principes, *Prinzen* vocantur, qui appanagiati sunt, nec ditionum sunt Domini.

8. *Marchiones*, *Marggraffen*, vocabulo quidem principibus inferiores sunt. Sed reapse aliqui eorum etiam Ducibus superiores, ut Brandenburgensis &c.

9. *Landgravii* alii Principes sunt ut Thuringus, alii tantum Comites, ut Alsatus, Leuchtenbergicus olim: Sed & isti hodie Principes audiunt. Papenheimii, Sulzenses, hodièque se Landgravios dicunt, cum eorum ditiones non sint nisi Comitatus.

10. *Comites* alii sunt Principales *gefürstete Graffen*. qui Dignitate Principum hoc modo conspicui sunt, ut tamen iis loco cedant. e. g. Tirolensis, Henneberg. &c. Alii non Principales. Ceterum in Comitibus duplex

plex occupant subsellium seu scamnum Comites; alterò comprehenduntur *Wetteravici*, qui per Franco-
niam, & Rhenum ditiones habent: Alterò *Suevici*.

II. *Barones* Comitibus proximi eodem scamno,
eodémque jure gaudent.

§. IV.

De Nobilibus Imperii.

I. *Nobiles Imperii*, die Freye Reichs-Ritter-
schafft, *Immediati* sunt cives: nec tamen status Impe-
rii sunt, nec sessione & suffragio in Comitibus fruuntur.
Inter eos sunt Equites & nobiles nudè dicti.

2. Sunt S. R. Imp. Equites, qui honoris, meritorum,
scientiæ aut virtutis causâ creantur ab Imperatore.
Illi tamen nec Status Imperii sunt, sæpè etiam ne qui-
dem *Immediati*.

§. VII.

De Civitatibus Imperii.

I. *Civitates liberæ* seu *Imperiales* sunt, quæ soli
Imperatori & Imperio subjiciuntur. Reliquæ dicun-
tur *Municipales*.

2. Earum libertas originem præcipuè habet ex In-
terregno magno, & Caroli IV. tempore, ut in Historia
profana suis locis meminimus.

3. Sunt Status *Immediati*, gaudent Sessione, voto,
ac regalibus.

4. Olim 60. prope Civitates partim *Imperiales*,
partim *Municipales* fœdus junxerunt *Hanseaticum*
dictum. Harum quatuor erant Ordines *Lubeccensis*,
Coloniensis, *Brunsvicensis*, & *Dantiscanus*. Quatuor
item præcipua emporia, *Londinense* in Anglia: Ber-
genſe

genſe in Norvagia; Brugenſe in Belgio; Novogardenſe in Moſcovia. Omnium ſupremum arbitrium adepta eſt Lubeca. Tantæque huic fœderi vires acceſſere, ut Regnis ad Boream ſitis, ſed & ipſi denique Imperio videretur formidandum. Sed Carolus V. Imp. & Navigationes Hiſpanicæ nervum illi inciderunt. Hodie ſolum nomen Hanſeaticarum civitatum hæret Lubecæ, Bremæ, & Hamburgo.

S. VIII.

De Officialibus Imperii.

1. Prima Officia die Erb-*Membrer*, ipſorummet Electorum ſunt. Moguntinus eſt *Archicancellarius* per Germaniam; Trevirenſis per Galliam; Coloni-enſis per Italiam: Boëm^{us} eſt *Archipincerna*: Bavarus *Archidapifer*: Saxo *Archimareſchallus*: Brandenburg^{enſis} *Archicamerarius*: Palatinus *Architheſaurarius*. * Nuper cùm Bavarus Exautoratus fuiſſet à Cæſare Joſepho, *Archidapiferatus* Palatino redditus fuit, qui ad eum ſpectaverat, antè quàm ad Maximilianum I. Boj^{um} fuiſſet à Ferdinando II. Imp. translatus: eodémque tempore Joſephus Imp. Hannoverano indulſit *Architheſaurarii* munus. Cùm verò Badenſi fœdere Bavarus ſuis ditionibus Officiis^{que} redditus fuit an. 1715. etiam *Archidapiferatum* ſibi denuo vindicavit: Palatinus verò repetit ab Hannoverano officium *Architheſaurarii*: Id ille recuſat: Inventum eſt quidem munus *VEXILLIFERI* pro Hannoverano; ſed hoc ſuum jam inde ab antiquo vult Dux Wirtenbergicus. Itaque nunc in excogitando novo Archi-Officio laboratur.

2. Singuli Electores habent ſuos Subofficiarios hereditarios, Erb-*Membrer*: Boëmi Subofficiarius eſt olim quidem Liber de Limpurg, hodie verò, gente illa extincta, Comes de Althan. Bavari Comes de Waldpurg. Saxonis Comes de Pappenheim.

Brandenburgici Princeps Hohenzolleranus. Palatini Comes de Sinzendorff. Electores Ecclesiastici tanquam Archicancellarii nullos habent subofficiarios *hereditarios*; quia munus Vice-Cancellarii scientiam *exigit*, neque adeò facile ad heredes transmitti potest. Trevirensis & Colonienfis, cùm nullas habeant expeditiones, nullos etiam habent omnino Subofficiales. Moguntinus autem subofficialem Vice-Cancellarium Judicii Aulici, den Reichs, Vice-Cangler, aliósque constituit.

3. *Vicarii Imperii* sunt Saxo & Comes Palatinus Rheni. Hi interregni tempore rebus prospiciunt. * *Interim de hoc jure contendunt Bavarus & Palatinus: Ille asserit, cum Electoratu etiam Vicariatum translatum esse in Maximilianum I. & Domum Boicam. Alter verò contendit, Vicariatum Palatinis non deberi tanquam Electoribus, sed tanquam Comitibus Palatinis; idque eo ampliùs, quòd iidem Comites Palatini nunc iterum sint Electores per pacem Westphalicam.*

4. *Comites Palatini* seu sacri Palatii olim ferè idem erant, quod nunc supremi Aulæ Præfecti. Pòst id officii perpetuò hæsit in duabus nobilissimis familiis Principum Rhenanorum seu Palatinorum, & Saxorum. Denique Cæsares alios constituere homines doctos ac nobiles, quibus certa negocia temperandi copiam fecerunt, eosque dixere Comites Palatinos. Hi alia inter possunt 1. Creare Notarios. 2. Legitimare spurios. 3. Famæ restituere notatos. 4. Doctores, nobiles creare, Poëtas laurò ornare. 5. Insignia solemnia concedere.

5. *Notarii Publici*, aliàs etiam Tabelliones, & Judices Chartularii. Hi examinati debent sacramentum dicere Imperatori & Imperio. Signum accipiunt ex autoritate constituentis, id est, iconem seu symbolum instrumentis à se confectis postea apprimendum. Ex officio tenentur obsequium suum præstare petentibus;

bus; nisi sint Doctores, Consiliarii, Clerici, vel Monachi: secus poenae arbitrariae rei evaderent.

CAPUT II.

De Comitibus, & Conventibus in Imperio.

§. I.

De Circulis, & Matricula.

Q. I. Quid est Circulus?

R. Carolus V. post Maximilianum I. Imperium Germanicum in decem distribuit Provincias, quas *Circulos Reichs-Kreise* dici voluit.

Q. II. Quid est Matricula?

R. Est album seu liber continens nomina Statuum, qui in quovis Circulo siti sunt: una cum taxa pecuniaria, quam pendunt Imperio. Talem matriculam nullam invenire est editam ante annum 1431. Illa tamen, quæ in Comitibus *Wormatiensibus* descripta est jussu Caroli V. an. 1521. præcipuæ est autoritatis.

Q. III. Quæ est methodus regiminis in his Circulis?

R. 1. Quivis circulus duos habet *Directores*, qui vocantur *Ausschreibende Fürsten*, eò quòd reliquos statum ad conventum fortè cogendum vocent.

2. Unum *Ducem* den *Kreis-Obristen*, qui militiæ illius Circuli Præfectum agit.

3. Unum alterutrove *Adjunctum & Subjunctum*, qui ope sua adsunt tam Directoribus quàm Duci.

Dd 3

4. Qua-

4. *Questorem Rrenß-Einnehmer*, qui ærarii curam habet.

5. *Curatorem rei monetariæ*, quem vulgò *General-Warabein* dicunt.

§. II.

De Conventibus Circularibus.

1. Cujusvis Circuli status semel quotannis aut sæpiùs congregari possunt.

2. Si ex omnibus Circulis conveniant certi Deputati, dicitur *General-Rrenß-Tag*.

3. Si ex uno Circulo non omnes status conveniant, sed ex singulis scammis v. g. Principum, Comitum, Civitatum &c. tantum aliqui, dicitur *der engere Rrenß-Convent*.

4. Plerumque Cæsar ad hos conventus suos mittit Commissarios, qui tamen non intersunt ipsis deliberationibus.

§. III.

De Conventibus Electoralibus.

1. Dicuntur *Churfürstliche Collegial-Tag*, aut *Churfürsten-Tag*.

2. Possunt cogi pro lubitu ipsorum Electorum.

3. Negotiis publicis nullus modus poni potest in his Conventibus, nisi sub spe rati habitionis reliquorum statuum, & autoritatis Cæsareæ apponendæ.

§. IV.

De Conventibus Deputatorum.

1. Dicuntur *Deputations-Tag*, aut *Reichs-Deputation*.

2. Ad hos conveniunt Commissarii Cæsaris.
Ele-

Electores omnes. E Principibus Catholicis Austria, Burgundia, Herbipolis, Constantia, Monasterium, Bavaria: Ex A Catholicis Altenburgum, Culembacum, Brunsvicum, Pommerania, Hassia, Megalopolis, Wirtenberga. Abbates Weingartensis & Ochsenhusanus. Comites Catholici Fürstenbergici: A Catholici Weteravienses. Civitates Catholicae Colonia, Aquisgranum, Ulberlinga: A Catholicae Norimberga, Argentoratum, Ratispona. Sic cautum an. 1559.

3. Aliquando pro re nata extraordinariae ejusmodi Deputationes adornantur, sed minore numero atque apparatu.

4. Modus deliberandi &c. penè idem est, qui in Comitibus generalibus.

§. V.

De Comitibus Generalibus.

Q. I. *Quis convocat?*

R. Olim Cæsar suo pte nutu: nunc ad hoc ut consentiant, debet requirere Electores, & quidem per Legatos.

Q. II. *Qui vocantur?*

R. Omnes Status. Et quidem etiam nondum confirmati, aut nondum Investiti. Pro minorennibus tamen vocatur eorum tutor. Sede vacante vocatur Capitulum.

Q. III. *Qui ergo comparent?*

R. 1. Omnes Status. 2. Non tamen tenentur adesse in persona, sed per legatos, si placet. 3. Imo potest aliquis planè abesse: sed tum nihilominus tenetur stare decretis Comitiorum. 4. Non comparent Exempti primo & tertio exemptionis genere.

Q. IV. *Ubi celebranda Comititia?*

R. 1. Aurea Bulla Norimbergam præcipit:

sed ex quo Catholicis sacris renunciavit, nunquam is honor eidem habitus est. 2. Per Capitulationes Cæsari haut licet convocare Comititia extra Imperium nationis Germanicæ.

Q. V. Quibus de rebus Consilia miscentur?

R. Non possunt hic tractari jura Majestatica aut Reservata Cæsaris: Nec causæ privatæ Statuum: Sed tantum publicæ, nempe Bella, Fœdera, Res monetaria, Expeditiones in Turcam. &c.

Q. VI. Quo ordine ineuntur Consilia?

R. 1. Legatus Cæsaris (*Principalis Commissarius* dicitur, vel *Plenipotentarius*) proponit.

2. Rebus deliberatis singula Collegia suffragium suum privatim ferunt. 1. Electores viritim. 2. In Collegio Principum *Principes* Ecclesiastici & Seculares viritim quoque sententiam dicunt. Sed *Abbates* non *Principes* pro se quidem viritim votum edunt, ita tamen ut omnium Abbatum (in duo scamna divisi sunt, Suevicum & Rhenanum) curiatim collecta suffragia tantum *duo absoluta Vota* valeant. *Comites*, qui in quatuor tribus seu scamna discernuntur, nempe Suevicum, Weteravicum, Franconicum & Westphalicum, hi quatuor vota absoluta constituunt. 3. In Collegio Civitatum, quæ in duo itidem scamna Suevicum & Rhenanum divisæ sunt, idem obtinet sententiam curiatim dicendi modus, habentque duo vota absoluta.

3. Rebus ita comparatis coeunt in unum omnia tria Collegia, votaque sua, quæ antè seorsim conceperant, in commune conferunt. In quam verò sententiam plures iverint, ea dein Cæsari probanda offertur. Plures, inquam, non personæ, aut Status, sed Classes Statuum.

4. Attamen utut omnia Collegia conspirassent, nihil tamen concludere aut decernere ipsis fas est, nisi annuente etiam Cæsare: ut adeò soli Imperatori plus pote-

potestatis adfit in Comitibus, quàm simul omnibus Ordinibus.

5. Si demum inter utrosque convenerit, tabulæ solemnes conscribuntur, quibus postquam Cæsar atque Ordines subscripserint, vocantur *Recessus Imperii Reichs-Abschiede*.

Q. VII. *Quanto tempore celebrantur Comititia?*

R. Equidem Germanica vox diem tantum unum sonat, *Reichs-Tag*. Sed proxima Comititia coacta anno 1662. in hunc usque diem annis sexaginta quinque trahuntur. Nec facile aut sine periculo solventur.

CAPUT III.

De Tribunalibus Imperii, &c.

§. I.

De Consilio Imperiali Aulico.

Q. I. *Quid est Consilium Imp. Aulicum?*

R. 1. Consilium *Intimum* geheime Kayserliche Rath decernit de negociis politicis, quæ ad rationem Statûs attinent. 2. Consilium *Imp. Aulicum* Reichs-Hoff Rath causis & litigiis Statuum componendis præest. Ac licet consilium *Intimum* potioris sit dignitatis, attamen Imperatores promittunt, se non admissuros, ut Consilium *Aulicum* corrigatur per consilium *Intimum*.

Q. II. *Quis est hujus Consilii Autor?*

R. Est antiquissimum & semper ab Imperatoribus sua in Curia habitum. Attamen ordinem illi modumque certum præfixit Ferdinandus I. an. 1549. Inde

Maximil. II. an. 1596. Mathias an. 1614. Ferdinandus III. an. 1654.

Q. III. E quibus Personis componitur?

R. 1. *Præses* est aliquis è Principibus, vel Comitibus; hodie Comes de Windischgrätz.

2. *Cancellarius* quidem est ipse Elector Moguntinus, qui semper hic suum habet Vice-Cancellarium, *Vice-Cancellarius* autem hodie est Comes de Schönborn.

3. *Vice-Præses* hodie Comes de Wurmbrand.

4. Consiliariorum seu Assessorum duo sunt Ordines, 1. *Die Grassen oder Herren-Banc*, constat è Comitibus, aut Baronibus. 2. *Die Ritter oder Gelehrten-Banc*, constat Liberis, ut vocant, id est Freyherrn aliisque nobilibus & Doctoribus.

Numero sunt 18. quorum sex, per infelicitatem temporum, & Westphalica pacta, debent esse Acatolici.

5. Aliæ personæ sunt *Secretarii, Agentes, Registratores &c.*

Q. IV. Quis istos omnes constituit?

R. *Præsidem, Vice-Præsidem & omnes Consiliarios* constituit solus Imperator, à quo & Salaria accipiunt; eidemque fidem jurant, promissò tamen unà, se Imperii utilitatem & jura attenturos.

2. *Vicecancellarius, Secretarii &c.* ab Archicancellario Electore Moguntino constituuntur, ad nutum tamen Imperatoris, à quo salaria accipiunt, eique jusjurandum nuncupant.

Q. V. Quæ causæ ad hoc tribunal spectant?

R. 1. Omnes controversiæ inter Status, nisi Cæsari specialiter sint reservatæ ut Investituræ &c.

2. Inter hoc tribunal & Cameram Imperialem viget *Jus præventionis*, ita ut causæ ad alterum horum tri-

tribunalium semel delata non possit revocari ad alterum.

Q. VI. *Quis judicandi modus?*

R. 1. Si inter Catholicum & Acatholicum lis trahatur, ad eam decernendam deputatur Consiliarius unus Catholicus, alter Acatholicus.

2. Res sine legum ambagibus quàm fieri potest brevissimè expeditur, & ut ajunt, *Summarissimè*.

Q. VII. *Nullum est hoc superius tribunal?*

R. 1. Nullum, nec appellari etiam ad Cæsarem potest; quia res à Consilio Aulico judicata judicata censetur ab ipso Imperatore.

2. Attamen licet adhuc Cæsari supplicare, qui dein gratiâ suâ, potestatéque summa rebus prospicit. Hicque modus appellandi dicitur *Via Supplicationis*.

§. II.

De Judicio Camera Imperialis.

Q. I. *Quid est Camera Imperialis?*

R. Est Confessus multorum Nobilium & Doctorum ad lites privatas Statuum componendas.

Q. II. *Quis illam instituit?*

R. Maximilianus I. anno 1495. in Comitibus Wormatiensibus, postquam sustulisset Diffidationes, ut jam diximus in *Historia profana*. Deinceps quidem sæpissimè per Visitationes remedium ei adhiberi debuit. Anno 1704. ob lites inter ipsos Assessores natas suspensum est hoc tribunal. Sed an. 1711. restitutum per Principem Abbatem Campodunensem Cæsaris Commissarium.

Q. III. *Ubi locorum erectum est?*

R. Primò Francofurti, dein an. 1500. Norimbergæ, paulò post Wormatiæ. Denique an. 1530. Spira

Spiræ stabilitum. Verùm ob Gallorum incursiones in tutiora & *Wezlariam* translatum est anno 1693.

Q. IV. Quibus Personis constat?

℞. 1. *Judex* est semper aliquis è Principibus aut Comitibus Ecclesiasticis vel Secularibus Catholicis: hodie Comes de Hohenlohe.

2. *Præsides* bini, licèt in Instrum. Pacis Westphal. constituantur bini Catholici, binique Acatholici: hodie L. B. de Ingelheimb, & Comes de Wiedt.

3. *Assessores* vi Pacis Westphalicæ deberent esse 50. Sed ut parcatur sumtibus, hodie sunt tantùm 20. aliquando fuère longè pauciores. Item debent esse pari numero Catholici & Acatholici.

4. Præterea Procurator Fiscalis, & Advocatus fisci, Notarii & Advocati reliqui.

Q. V. Quis constituit istos?

℞. 1. *Judex* & *Præsides* constituuntur à Cæsare.

2. *Assessores* à Statibus præsentantur. Singulisque Electoribus jus est duos nominare, idem licet singulis Circulis.

3. Ministri Cancellariæ constituuntur ab Electore Moguntino Catholici, etsi Acatholici prætenderint etiam hic paritatem religionis.

Q. VI. Unde Salaria capiunt?

℞. Ab universo Imperio. Singuli enim Status inde ab an. 1521. taxam pecuniariam in Matricula Camerali descriptam pendere tenentur, quas taxas vocant die *Cammer-Ziler*.

Q. VII. Quæ causæ hic agitantur?

℞. 1. Eædem quæ in Judicio Aulico.

2. Quin vacante throno hoc judicium non quiescit, quemadmodum Aulicum; quod ipsum solum Cæsarem præsentat. Ac cum temporis *Judex* Camerae utitur Sigillo Vicarii Imperii.

Q. VIII. *Quæ methodus decernendi?*

R. Exacta admodum, ac propterea valde lenta.

Q. IX. *Potestne à Camera appellari?*

R. I. Nec ad Judicium Aulicum, nec ad Imperatorem ipsum provocare fas est.

2. Si tamen quis se læsum putet in caussa, quæ saltem 2000. Imperialium æstimaretur, datur *Revisionis* remedium. Revisores autem sunt iidem, qui Visitatores Cameræ, qui demum litigio summam manum imponunt autoritate Cæsaris.

§. III.

De Judicio Comitis Palatini.

1. Longè repetito usu, ac Auræ etiam Bullæ cavetur, ut Imperator conveniri & ipse judicio possit, quemadmodum ab orbe condito quivis Principes, ortâ se inter & subditum controversiâ passi sunt, rem à suis consiliariis cognosci.

2. A sententia Imperatoris ad Comitem Palatinum appellari non potest.

3. Nec coram Palatino convenitur Imperator de Statu & Administratione Imperii, nec in criminalibus, sed de privatis querelis, pactis &c.

4. Judicium exercere debet Palatinus in ipsa Curia Imperatoris.

5. Nec potest Imperatorem evocare, seu citare, multò minùs minari, aut terminum præfigere; sed tantum invitare.

§. IV.

De Regimento Imperii.

1. Maximilianus I. Camerâ jam institutâ etiam *Regimentum* instituit, quod rebus controversis modum

dum poneret, dum ipse alibi terrarum ageret. An.
1500.

2. Hac occasione Imperium in sex Circulos
seu Provincias divisit, quorum cuivis integrum erat
certos ad hoc consilium ablegare Assessores numero
ferè 20.

3. Huic præerat Vicarius Imperatoris, seu
Locumtenens.

4. Hic causæ potissimum publicæ discutiebantur,
cùm in Camera Imperii tantùm privatæ agerentur.

5. Sed Ferdinando I. creato Imperatore, Regimentum antiquatum est tanquam non necessarium;
cùm Ferdinandus coronâ Hispanicâ non impeditus
ubique in Imperio potuerit esse præsens.

§. V.

De Judicio Rothuvilano.

1. Institutum esse dicitur à Conrado III. Reg.
Germ. sub an. 1147.

2. Prætor Judicii est Comes de Sulz: nunc ejus
heres Princeps Schwarzenbergicus. Assessores duodecim
ex Equestri ordine.

3. Ceterùm solus Imperator huic Judicio supremam
potestatem adhibet. Nec cuiquam Ordinum fas est
se se ingerere.

4. Licet in Congressu Westphalico deliberatum
fuerit de eo abolendo; Cæsar tamen in Comitibus an.
1653. illud denuo confirmavit.

5. Potestas ejus est valde exigua.

§. VI.

De Austregis.

1. *Austrega* dictæ sunt à voce Germana *Aus-*
tragen,

tragen, quod idem est ac componere, dirimere, transigere litem.

2. Originem habent à Maximil. I. in Comitiiis Wormat. an. 1495.

3. Cùm unus Status adversus alium habet, quod litiget, possunt ii alicui, vel aliquibus aliis Statibus tanquam arbitris committere litis diremptionem.

4. Attamen illi Judices non habent Executionem, sed ea fit vel à Cæsare, aut ejus Commissionem, vel à Camera Imperiali.

5. Jus Austregarum habent omnes Status Imp. E civitatibus Imp. tantum aliquæ eodem gaudent.

§. VII.

De Cancellaria Imperii.

1. Quidquid Imperii nomine expediendum est seu in Comitiiis seu in Camera seu in Judicio Aulico &c. id omne dependet ab Electore Moguntino tanquam Archi-Cancellario.

2. In Consilio tamen Aulico duplex est expeditio
1. Germanica, quæ fit per Moguntinum. 2. Italica, quæ fit à solo Imperatore idiomate plerumque Latino.

3. Habet suam Cancellariam etiam Imperatrix, cujus Archi-Cancellarius semper est Princeps Fuldenfis.

§. VIII.

De Archivo Imperii.

1. Archivum est locus, ubi conservantur tabulæ & instrumenta seu Diplomata publica &c.

2. Illud sub cura est Moguntini veluti Archi-Cancellarii.

3. Est tamen aliud archivum etiam penes Consilium Aulicum; Etenim de omnibus semper bina
con-

conficiuntur instrumenta, quorum alterum Archivo Imperii Moguntiae, alterum Archivo Imperii Viennae imponitur.

CAPUT IV.

De Legibus Imperii.

§. I.

De Aurea Bulla.

1. Princeps Imperii moderni lex est Aurea Bulla condita à Carolo IV. Cæs. in favorem præcipuè Electorum, Norimbergæ an. 1356.

2. *Aurea Bulla* dicitur, quòd appensam sibi habeat capsulam seu Bullam auream, quæ Sigillum Imperatorium exhibet. Hodieque asservatur Francofurti in Curia.

3. In ea condenda Carolo præcipuæ curæ fuerunt Electores, quibus multa concedit de Imperatoria etiam potestate, quæ per auream Bullam multum labis passa est.

4. Hujus Bullæ observationem urgent præcipuè Electores in omnibus Capitulationibus.

§. II.

De Pace Publica.

1. Maximilian. I. Imp. Diffidationibus sublatis legem condidit, quam *Pacem publicam* den Land-Frieden appellavit an. 1495. Cujus *Declarationem*, Erklärung des Land-Friedens edidit an. 1498. Ultramque innovavit Carolus V. Imp. an. 1521. sub nomine *Weiterer Erklärung des Land-Friedens*.

2. Hæc

2. Hæc Lex Diffidatione interdicat Statibus dictâ multa 2000. Marcarum auri, & aliis gravioribus.

§. III.

De Pace Religiosa.

De hac dictum est in Historia Ecclesiastica, cum de incrementis Hæresis Lutheranae sermo fuit. L. 2. c. 7. §. 5.

§. IV.

De Pace Westphalica.

Satis ubertim de illa egimus in Historia Ecclesiæ, eodem loco.

§. V.

De Capitulatione Cæsarea.

1. Prima Capitulatio cusa est in Electione Caroli V. a. 1519. Cum enim Carolus præter ditiones Austriacas etiam Regnum Hispanicum, Belgium, Italiam, recensque detectam Americam teneret, metus erat, ne potentiâ suâ ad circumcidendam Statuum libertatem uteretur. Quamvis condendæ Capitulationis causa potior fuerint Acatholici, & jam tum Lutherani Principes, qui sibi metuebant, ne tam potens Imperator Bona direpta Ecclesiis restitutum iret.

2. Itaque eligendo Carolo propositæ sunt multæ conditiones, quas jurejurando firmare debebat, si tamen Diademate potiri cuperet. Eæ conditiones appellatæ sunt *CAPITULATIO*, qua Cæsaris potestas restringitur in iis potissimum, quæ suprâ hoc Lib. 2. c. 1. §. 1. Qu. 6. diximus, Cæsarem non posse suo arbitrio agere. Idque genus Capitulandi hætenus in morem abiit.

3. Cetera inter hoc etiam deplorandum est, quod in Capitulationibus condendis non rarò audiri

Ee

soleant

soleant legati Exteri: quos tamen Germaniæ integritati ac salutis consulturos quis speret?

4. Capitulatio non est *Lex*: non enim à Superiore fertur in inferiorem: Nec Electores in ea loquuntur suo nomine: e. g. *Nos volumus fœdera nulla à Cæsare fieri &c.* Sed Cæsar ipse ait: *Wir wollen, und sollen ohne ihr der Churfürsten wissen &c.* Denique in ipsa Capitulatione Electores (tanta potestate præditi principes regibusque ipsis haud minores) Cæsarem suum supremum Judicem, ac Dominum gratiosissimum profitentur & agnoscunt. Nemo autem subditus in Dominum suum leges fert: ergo Capitulatio non est *Lex*. Refertur autem inter Leges fundamentales tanquam *Pactum Præcipuum*, à quo petenda est regendi norma.

5. Olim soli Electores Capitulationem pangebant. Post etiam Collegium Principum manum admove-
re desideravit in Electione Rudolphi II. Sanè Pace Westphalo-Monasteriensi articulo 8. cautum est, ut in proximis Comitibus conciperetur *Capitulatio perpetua* ex sententia omnium Collegiorum. Concepta est ab Electoribus an. 1664. triginta articulis. Verùm licet an. 1671. & 1711. multa ad componendum dissidium tentata sint, nihil tamen effectum est.

§. VI.

De Pace Ryswicensi, & aliis.

1. Pacem Ryswicensem diximus in Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5.

2. Legibus Imperii accensentur Reformatio Friderici IV. Handhabung des Friedens. Ordinationes Camerae. Ordo Executionis pacis Westphalicae.

3. A catholici tamen nec Pacem Ryswicensem propter notum articulum illum 4. tum; nec Capitulationem

lationem ipsam, quatenus in ea Cæsar promittit defensionem Ecclesiæ Romanæ, pro legibus fundamentalibus agnoscunt. Sed obsecro, si Hæreticis fas est hæc vel illa modò pro lege agnoscere, modò damnare, suo omnia lubitu: cur tantopere semper inclamant *Leges fundamentales, Leges fundamentales, Leges fundamentales*: Quas tamen nemo frequentius, quàm ipsi, eludit. Deinde si Pacem Ryswicensem ipsis liceat rejicere & non agnoscere, quòd *aliquæ Ecclesiæ rurales* per eam ad Romana Sacra ex hæresi fuerint traductæ: Cur non liceret (si vellent) Catholicis, pacem Westphalicam rejicere, eò quòd *plurimi Episcopatus* ac ditiones Ecclesiasticæ per eandem pacem subiectæ fuerint hæresi? Præterea hoc audent hæretici, cum sint recentes, & sciant, suam sectam in Imperio tantum esse *toleratam*: quid quæso, si æquo jure res decernendæ essent, quid non possent exigere Catholici, quorum religio & est in antiquissima possessione, & est Dominans in Germanico Imperio?

LIBER III.

Ratio Status Imperii Germanici.

CAPUT I.

De Potentia ac Defectibus Imperii.

§. I.

De Finibus & Amplitudine Imp.

1. Includitur Imperium Germanicum modernæ tempestatis *ab Oriente* finibus Polonicis & Hungaricis, Sclavonicisque. *A Meridie* parte maris Adriatici, ditione Veneta, alpibusque Rhæticis. *Ab occasu* Burgundiâ, Lotharingiâ & Belgiô. *A Septentrione* Marî Germanicô, Daniâ, Marique Balticô. Quæ omnia accuratiùs videre licet in Mappis Geographicis.
2. Provinciarum Germanicarum delineationem adornabimus Libro sequenti.

§. II. *De Commerciis.*

1. Abundat Germania omnis generis metallo, Gemmis etiam, sale, croco, vino, feris tam altilibus quàm Sylvestribus: Exterâque merce vix ulla indiget, nisi ad luxum & pompam.

2. Mer-

2. Mercatus tamen in interioribus partibus languet. Quæ mari propiores sunt, mercaturam quidem exercent, sed quæ ad magnam potentiam non multum momenti afferat.

3. Defectus præcipuus hinc originem habet, quòd Germani lucri non admodum studiosi sint. Et licet præ aliis gentibus magno labori sufficere possunt, malunt tamen industriam suam collocare aut in rebus propriis custodiendis, aut in belli negociis, aut in studiis innocentibus.

§. III. *De Redditibus.*

1. Totius Imperii amplissimi sunt proventus: Sunt enim non pauci, quorum quilibet quatuor, sex, decem pluresve Milliones ærario suo quotannis inferat. Ut taceantur minorum gentium proceres.

2. At tanta pecuniæ vis inutilis fit Imperio, quòd in multos divisa sit.

3. Imperator ex Imperio nullos aut sanè quàm paucissimos proventus capit. Ut adeò dignitati summæ gerendæ par esse non possit, nisi propriis ditionibus polleat. Urgente tamen necessitate satis amplum à statibus exigit vectigal: quod tamen & ipsum tardè & ægrè ut plurimum penditur.

§. IV. *De vi Armorum.*

1. Ea facile tanta est, ut omni reliquæ Europæ jugum minari valeat, si mallet Germania, uno Capite uti, quàm multis. Vel si saltem in multis capitibus sperari unitas concordia semper posset.

2. Solus Imperator, seu Domus Austriaca, ducentorum millium exercitum hodiedum alit, facile additurus centum alia millia. His reliqui Status adjungere possunt quadringenta aut quingenta armatorum millia, cùm opus fuerit.

§. V. Defectus Imperii.

1. Defectus est, quòd plures, sibi que adversantes religiones & Sectæ invaluerint.

2. Quòd Imperatoris potestas sit ligata: Hinc si bellum gerendum est, si Pax concilianda, si alia gravis momenti negocia administranda, primum cogenda sunt Comitia: ad illa conveniunt, qui volunt: alii Legatos mittunt, quibus in mandatis dant nulli rei consentire, nisi principem suum de ea priùs monuerint: in ipsis deliberationibus aut litibus de præcedentia, aut de jure suffragii tempus teritur. Interim occasio, quæ calva est, elabitur.

3. Mutua inter Imperatorem & Status diffidentia & Æmulatio. Hinc si fortè Imperatori res ex voto succedunt, si provinciam sui juris fecit &c. adsunt quidam status, qui, ne Imperatoris augeatur potentia, malunt eam quocunque modo præcidi.

4. Ordinum magna potestas etsi jure ipsis adsit (quis enim dubitat?) attamen officit Germaniæ felicitati. Dum enim hi Ordines potentiam in centum capita distraxerunt, & quivis suo potiùs quam communi emolumento studet, necesse est communem etiam potentiam labem trahere: Vis enim unita fortior.

5. Magnus defectus est, quòd Ordinibus liceat fœdera privata colere cum vicinis, illis etiam, qui frequenter & assiduè Germanico Imperio inhiant. Ac licèt tantum sit, ne fœdera pangantur adversùs Imperium, quis tamen non videt, quàm anceps hoc sit & aleæ plenum? Vidimus illud non semel superiore & hoc nostro ævô.

6. Ad hæc singuli Ordines possunt exteris copiam facere legendi militem ex sua Germanica provincia, arma equosque comparandi. Id quod non rarò in dispendium Germaniæ cessit.

7. Ac-

7. Accedit, quòd exteris sæpe locus detur, quo abutuntur ad ſerendam inter Status diſcordiam &c. Sic nullus ferè eſt in Germania Conventus, nullum negotium, quò non admittantur Gallorum, aliorumve Legati. Quod certè Galli à Germanis nunquam patientur.

8. Maximum Imperio detrimentum afferunt Aca-
tholici. Hi enim ſicubi in Gratiam Imperatoris redi-
re, aut aliàs foedus jungere deſiderant, id agunt, ut
potestas de rebus Imperii, de Statuum juribus, de
Cæſaris potestate, de pacis denique legibus conſti-
tuendi decernendique vel ſit penes Gallum, vel Sue-
cum, Batavos aut Anglos. Nemo autem eſt tam bar-
dus, qui ſperet, iſtos vicinos Germanici Imperii po-
tentia ex animo, & plus quàm ſuæ conſultum velle.
Testis ſit vel ſola pax Weſtphalica, cujus tabulas qui
oculis uſurpaverit, obſtupescet.

9. Ceteri denique deſectus ſunt, quòd deſit Cæſa-
ri ærarium; miles perpetuus ad cuſtodendum limitem
alendus ab Imperio; denique quòd nullæ ſint mari-
timæ vires.

CAPUT II.

Prætenſiones Imperii Germani.

1. Imperium juri ſuo denuo aſſertam vult Ita-
liam Longobardicam, ſcilicet Mediolanum, Man-
tuam, Parmam, Florentiam, Genuam, Lucam
&c. quippe hæ provinciæ ſeſe iugo ſubduxere in-
terregni magni tempore, & poſtea ætate Ludovi-
ci Bavari occasione motuum inteſtinorum Germa-
niæ, ac demum tempore Caroli IV. qui leviffimo
ære nonnullis libertatem vendidit. Ac licèt quæ-
dam ex iſtis feudi titulò Cæſaribus obnoxia ſint,

sunt tamen exempta, multumque nocumēti afferunt ob assidua bella.

2. Regna *Neapolitanum* & *Siculum*, quæ Suevicis Principibus erepta sunt à Carolo Andegavensi. Hodie quidem Austriacæ genti afferta sunt, cum Imperio tamen Germanico nihil habent commune.

3. *Delphinatum* ac *Provincia* Gallicæ partem, quam Carolus IV. dono dedit Gallis, aut etiam pro lautiore obsonio eandem illis subjecit.

4. *Burgundiam*. De qua vid. Histor. Profan.

5. *Helvetiam*. De qua consule Geographiam.

6. *Lotharingiam*. De qua in Geographia.

7. *Belgium* & *septem fœderatas* Provincias seu *Hollandiam*. Hæ enim à Maximiliano subiectæ fuerant Imperio Germanico, & Circulo Burgundico comprehensa: sed illæ septem cum jugo Hispanico & Austriaco simul & Imperii jugum excusserunt an. 1579.

8. *Daniam* tributariam fecit Henricus I. Auceps, Rex Germaniæ. Et Fridericus I. Imp. regios eidem honores indulxit. Sed paulatim suo jure vivere cæperunt Dani.

9. *Polonia* & ipsa jus legesque ab Imperio accepit, ac regios etiam fasces ab Ottone III. Imp. an. 1000.

10. De *Borussia* & *Livonia* vide in Geographia.

11. Denique *Alsatiā* nuperis bellis Austriacæ Imperiique ditioni ereptam repetere fas est; Abstrahendo à pactis fœderibus,

CAPUT III.

Maxima, & Momenta Politica.

§. I.

Maxima Imperatoris erga Status, & vicissim.

1. Imperator imprimis attendit, ne Status aliquis evadat tam potens, ut se subducere obedientiæ possit. Dein ne exteris suspecto fœdere jungantur. Denique ne infirmiores à potentioribus Statibus opprimantur. Ne quis usurpet jura Majestatica & Reservata Cæsarea.

2. Status contra cavent, ne Cæsar nimiâ potentiâ fretus eorum libertati frenum injiciat. Ne ipsos suis in juribus impediat. Ne contra Auream Bullam, Capitulationes, Instrumentum pacis &c. fœdera pangat, privilegia indulgeat &c.

§. II.

Maxima mutua Imperii & Domus Austriacæ.

1. Imperium debet curare, ut potentia Domus Austriacæ maneat indivisa; quia ejus ditiones inde Turcæ, hinc Gallo objectæ sunt; quæ ditiones si in plures Dominos dividerentur, aut eriperentur Domui Austriacæ, non possent servari tutæ; atque his semel ablati Imperium ex utroque latere summo in discrimine versaretur.

2. Nec audiendi sunt, qui dicunt: Istud vel illud Bellum ad Imperium nihil attinet, quia tantum

pro ditione Austriaca pugnatur. Sic quidem ante ducentos annos nonnulli Status voluere, cum pro Burgundia arma ferenda fuissent. Sed quam felici consilio? Eventus docuit. Nam Burgundia abrepta est quidem Austriacis, sed una etiam Imperio. Illaque abreptâ mox etiam Alsatiæ & decem Civitatibus Imperii idem jugum impositum est. Alsatiâ subactâ ordo tetigit Palatinatum, qui ægrè demum Imperio est restitutus. Quid si belli alea etiam hunc Gallis reliquisset? Profectò tum Francones & Suevi, & post illos Boii iniquò locò versarentur. Ergo perniciosè consulunt Imperio, qui Austriæ auxilia negant.

3. Cum reliqui Status omnia vectigalia, territoria, proventus &c. sibi ipsis vindicaverint, Cæsarique nihil reliquerint, impossibile est, ut Cæsaream dignitatem sustinere quis possit, nisi qui suismet opibus valet. Cum ergo vix ullus sit è reliquis Statibus huic oneri par ferendo, præter solam Domum Austriacam, necesse est, ut illa omnibus modis foveatur, & colatur. Interea tamen multi etiam Indigenarum Austriacis invident; quod quam è re Imperii sit, norunt vel inimici, quibus nihil magis in votis est, quam ut Domus Austriaca invidiæ reliquorum Statuum sit exposita.

4. Id exigit ipsa gratitudinis debitæ lex. Millennia enim auri millia è suo ærario impendit Austria in Judicium Aulicum, in Legationes, in Pompam Imperatoriam, in alia Imperii negocia, cum ad hæc omnia Imperium ne obolum quidem conferat.

5. Contrà Domus Austriaca studet imprimis suæ potentiae conservandæ: Cavet autem sibi maxime ab iis Statibus, qui amici sunt exteris Austriæ perpetuis inimicis aut æmulis.

§. III.

Maximæ Imperii erga Exteros.

1. Facile est ominari, quid Imperio cavendum sit in illis vicinis, in quos prætensionem formiat, nempe in Helvetis, Batavis &c.

2. In Gallo, si quis consideret, potius cavenda sunt fœdera quàm arma. Etenim nunquam tam infelici Marte pugnavit Gallia, ut non multum spoliis reportaverit, cum ad fœdus & pacem ventum est. Causa est potissima, quòd Imperii fœderatos pellicere soleat, ut relictis Imperii partibus particulare fœdus pangant cum Gallo. Sic proditum Imperium aut nudatum plerumque ad iniquas condiciones accipiendas cogitur.

3. Sueco quàm sit cautè invigilandum, ingentia prioris seculi mala nos docent. Quamvis hodie accisis suis rebus sat habeat, quod suæ salutis consulat.

4. Nec à Venetis quidem omnia tuta sunt, seu in Dalmatia, seu in Longobardia. Nunc tamen Peloponneso exutis melior fors optanda.

5. Helveti Germanorum amicitiam suspectam habent, ne ulla possit esse occasio eos ad obsequium revocandi. Unde hoc potissimum in iis attenditur, ne nimis Gallo amici sint.

6. Anglos & Hispanos amicos habere expedit Germaniæ: Sic enim minus periculi est à Gallis.

§. IV.

Maximæ Statuum inter se.

1. Catholici ad hoc intenti sunt, ne hæretici

tici seu propriis viribus, seu Ecclesiarum spoliis, seu maximè externis foederibus fiant præpotentes. Id ipsum in Catholicis cavent hæretici, & ne Ecclesias Catholicæ Ecclesiæ abreptas recuperent.

2. Status potentiores insidiantur infirmioribus, eosque suis in ditionibus sitos, aut iis vicinos eximere quærunt atque juri suo subdere. Id ne fiat, solliciti sunt vicissim Status infirmiores, implorataque Cæsaris Autoritate, aut mutuis inter se foederibus suam spartam observant.

GEOGRAPHIÆ POLITICÆ

LIBER I.

Isagoge seu Principia Geographica.

CAPUT I.

Quid & quotuplex est Geographia?

Q. I. *Quid est Geographia?*

R. Hæc Scientiarum humanarum facile spectatissimā illa est, quæ terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum situm metitur.

Q. II. *Estne unius tantum modi scientia?*

R. Variæ est indolis, si rem, qua de agere amat, consideres. Ad principia verò seu regulas quod attinet, quibus illa nititur, eædem sunt semper ac sibi constant.

1. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguit, sed unà Elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat.

2. *Chorographiam* dixere, cùm Regni, aut peramplæ alicujus regionis typum adumbrat.

3. *Topo-*

3. *Topographia* nomen est, si Urbis fortè aut angustioris cujuscunque terrarum limitis etiam agros, nemuscula, rivos, ac minuta demum quæque ob oculos ponit.

Q. III. *Sed amabò, num omnium ætatum eadem fuerit Geographia, paucis me doctum eas.*

R. Erras ab Italia, si id somnias. Ut enim omnia terrena aut cum hominibus, aut ab ipsis etiam varias subeunt vices, ita Geographia quoque variam induit faciem. Sepiusculè enim Urbes, maximi apud mortalium antiquissimos nominis, seu bellis, seu incendiis, seu undarum litus dedignantium mole, aut terræ concussu sunt haustæ, seu vetustate ipsa ruinas egerunt, aut nomen denique varium à vario hominum per ætates genio, à varia quoque linguâ tulerunt.

Quæ res negotium nobis facessit Geographiam aliam dicendi *Veterem*, *Mediam* aliam, aliâmq; *Recentem*.

Vetus loca locorûmq; nomina narrat ad illud usque ævi usitata, quo Monarchia Romana exordium sumfit.

Media ab eo tempore ad Caroli Magni ætatem, & eò ampliùs pertinet, quâ vel Barbarorum populorum irruptionibus susque deque iverunt cum regnis urbes, cum urbibus cives, cum civibus mores, & gentium non paucarum idiomata: Vel etiam Romanorum, Græcorûmq; Imperatorum, suò arbitriò rebus omnibus modum ponentium, libertate passim omnia mutata sunt.

Recens denique Geographia hac, qua vivimus nos, tempestate obtinet.

CAPUT II.

De Geographiæ Regulis Generalibus.

Ut Orbis situm, ceteraque, quæ inde nascuntur, explorata tibi facias, plurimum momenti afferent ea, quæ mox dicturus sum.

I. Tota moles cælorum simul ac terræ dici solet unô vocabulô *Mundus*. Tellus verò ista, quam habitamus, *Terra* vocatur, aut *Globus terraqueus*.

II. Tam globus iste Terræ, quam totus omnino mundus figurâ sunt sphæricâ seu rotundâ.

III. Terra medium mundi locum tenet; & centrum terræ est ipsissimum centrum totius mundi, omniumque cælorum. Atque hinc ne dubites, quin terra ista ab omni parte ambiatur circumfuso aëre, Cæloque quaquaversum cingatur.

IV. Terra per omnem suum ambitum aut habitatur, aut habitari saltem posset, nisi aquæ impedimento essent. Et omnes ejus incolæ, quocunque demum terræ loco morantes caput ad sidera erectum habent.

Q. Oportet, ut hæc planius explices: me enim quod attinet, risi, cùm hæc narrâsti. Nam si terra rotunda est, & ex parte adversa, subtus nos nempe, homo quispiam stare cuperet, vereor, ne ille decidat?

R. Omni hoc metute absolutum volo. Nam ecce uti nobis, cùm erecto ad sidera vultu stamus, nihil periculi est, ne in cælum & ad sidera cadamus: ita planè fit iis, qui in aversa terræ parte degunt, etsi pedes suos nostris pedibus obversos habeant. Nisi fortè existimes eos cervicem tellurî admotam tenere, pedesque contrâ in aëra surrectos.

Quin,

Quin, utut etiam hoc facerent, cadere tamen non possent sursum ad cælum. Nunquàmne vidisti histriones manibus ambulantes, pedibus interim in aëre fluitantibus? Nunquid propterea illi versùs cælum cadunt?

Q. Teneo quod dicis: sed causam tamen volo, cur cadere versùs cælum Antipodes nostri nequeant?

R. Ea est, quod centrum sit in terræ medio: nam quidquid est grave, quando cadit, ad centrum properat. Ulti ergo lapis sua sponte nunquam astra petit, quia gravis est, ita nec hominis quidem corpus.

Hinc nullo negotio manus dabis, si à te contendam, quòd is, qui scrobi per medium orbem ductæ incideret, non esset casurus, nisi ad medium usque, seu centrum terræ, utut scrobs illa pateret ulterius ad oppositam terræ regionem. Nam ulterius tendenti non jam deorsum cadendum, sed sursum esset enitendum & scandendum: quidquid enim à centro recedit sursum est. Sed ego reliquis te documentis instruam.

V. Cælum omne circa orbem terrarum volvitur rotundè.

VI. Quidquid rotundè gyratur, duo habet extrema puncta, in quibus velut cardinibus vertitur. Videre id est in globo ligneo, quem tornator tornò in sphæram cogit. Nec te fugiat, duo illa puncta *Polos* dici.

VII. A polo altero ad alterum per centrum animò & cogitatione ducenda est linea, velut si quis globum ligneum veru aliquo, seu filo ferreo trajiceret. Linea hæc *Axis* est, circum quem totus globus versatur, quemadmodum rota circum axem.

VIII. Orbis quidem terræ non agitur in gyrum, sed stat immotus, circa eum tamen ejusque polos & axem ac centrum agitur Cælum. Sive Cæ-

Cælum & motus eosdem polos, axem ac centrum idem cum terra habet.

IX. Hæc quidem ita se habent. Nunc verò probè in animum tuum demittas, quod proferam: Non uno motu gaudet Cælum, sed duplici ferè, eoque diverso. Etenim (1) Extremum seu supremum, quod moveatur, cælum *Motu Primo* agitur ab Oriente in Occidentem. Atque hoc impetu etiam secum rapit ac circumducit omnes, qui inferiùs sunt Cælos, sideraque omnia. Absolvitur is motus intervallò viginti quatuor horarum seu diei planè unius. Eamque ob causam Primus hic motus dicitur etiam *Motus Diurnus*.

(2.) Infra illud extremum cælum (quod Primum mobile dixere) est *sphæra octava*, seu illa cæli pars & fornix, quæ continet ambitu suo stellas Fixas. Atque hæc motu agitur primo motui prorsum adversò. Nam cum primus motus sit ab Oriente in Occidentem, sphæra illa octava *motu contrario* ex Occidente proficiscitur in Orientem. Atque hæc sphæra de novo secum circumfert omne illud cælum quod ipsa inferius est, nempe Planetas omnes.

X. Hinc facile erit intelligere, quòd omnes stellæ & planetæ, utpote sphæra illâ octavâ inferiores simul duplici motu ferantur. Nempe per motum extremi cæli, seu per *primum motum* ab Oriente in Occidentem tendunt intervallò 24. horarum: per motum sphæræ octavæ, seu per *motum contrarium* ab Occidente in Orientem vergunt.

XI. Variò autem temporis intervallò hæc astra suum orbem perficiunt: hac tamen lege omnes, ut, quæ propiùs à terra absunt, citissimè in orbem reducuntur; quia minus viæ, seu minor gyros est ipsis decurrendus. Hinc luna viginti octo ferè diebus redit ad pristinum locum.

Contrà qui superiores sunt Planetæ, tardiùs ad metam sui motus contrarii pertingunt; quia in-

gens viæ spacium debent conficere, tanquam à centro terræ valde remoti. Inde Saturnus ceteris superior 30. tantum annis cursum hunc peragit. Ipsa verò sphæra octava cum stellis suis fixis triginta & amplius annorum millia absumit, donec Orientem versùs redeat ad idem punctum, unde cæperat moveri: quia nempe illa sphæra est planè remotissima à centro. Sed missis ceteris Sol unus maximè Geographo est attendendus: qui ceterorum Planetarum est medius, ut hìc vides.

♄.	Saturnus.
♃.	Jupiter.
♂.	Mars.
☉.	Sol.
♀.	Venus.
☿.	Mercurius.
☾.	Luna.

XII. Sol itaque orbem suum, seu motum contrarium ab Occidente in Orientem conficit trecentis sexaginta quinque diebus, horis insuper quinque, & quadraginta novem minutis.

Q. Quid mihi proderit hæc nōsse?

R. Hac tu notitiā carere neutiquam poteris, si Zodiaci indolem intelligere voles, de quo postea sermo redibit.

XIII. Globum terraqueum variis lineis distinguunt Mathematici; non quòd illæ lineæ reapse inscriptæ sint telluri, sed ut earum ope animus discentis omnia certâ lege comprehendere possit.

XIV. Circulorum illorum alii vocantur *Maximi*, alii minores.

Maximus Circulus est omnis ille, qui idem cum Globo centrum habens totum Globum, quantum ullibi patet, ac totam ejus peripheriam (*ambitum*)

cir-

circumplectitur, eumque in duas partes *aequales* dividit. Tales in Globo sunt 1. Omnes Meridiani. 2. Horizon. 3. Aequator. 4. Zodiacus.

Minores circuli sunt omnes reliqui, qui non totam ambiunt sphaeram; quales in globo sunt Tropici, circuli polares, omnes paralleli.

XV. Quivis circulus à Mathematicis secari solet in 360. *Gradus*. Quivis gradus in 60. *Minuta*. Quodvis minutum in 60. *Secunda*. Quodlibet secundum in 60. *Tertia* &c. In eorum libris has divisiones his notis scriptas leges. e. g.

o	I	II	III	IIII
15.	45.	36.	54.	28. &c.

Quas notas sic leges: 15. *Gradus*. 45. *Minuta*. 36. *Secunda*. 54. *Tertia*. 28. *Quarta* &c.

XVI. In Globo terrestri, seu Mappa quadam Geographica quilibet Gradus, si modò sit ex circulo aliquo NB. *Maximo*, comprehendit 15. milliaria Germanica. Id est, Si ego seu terrâ seu mari rectâ viâ proficiscar 15. milliaria Germanica, possum dicere, me unum gradum confecisse eundo.

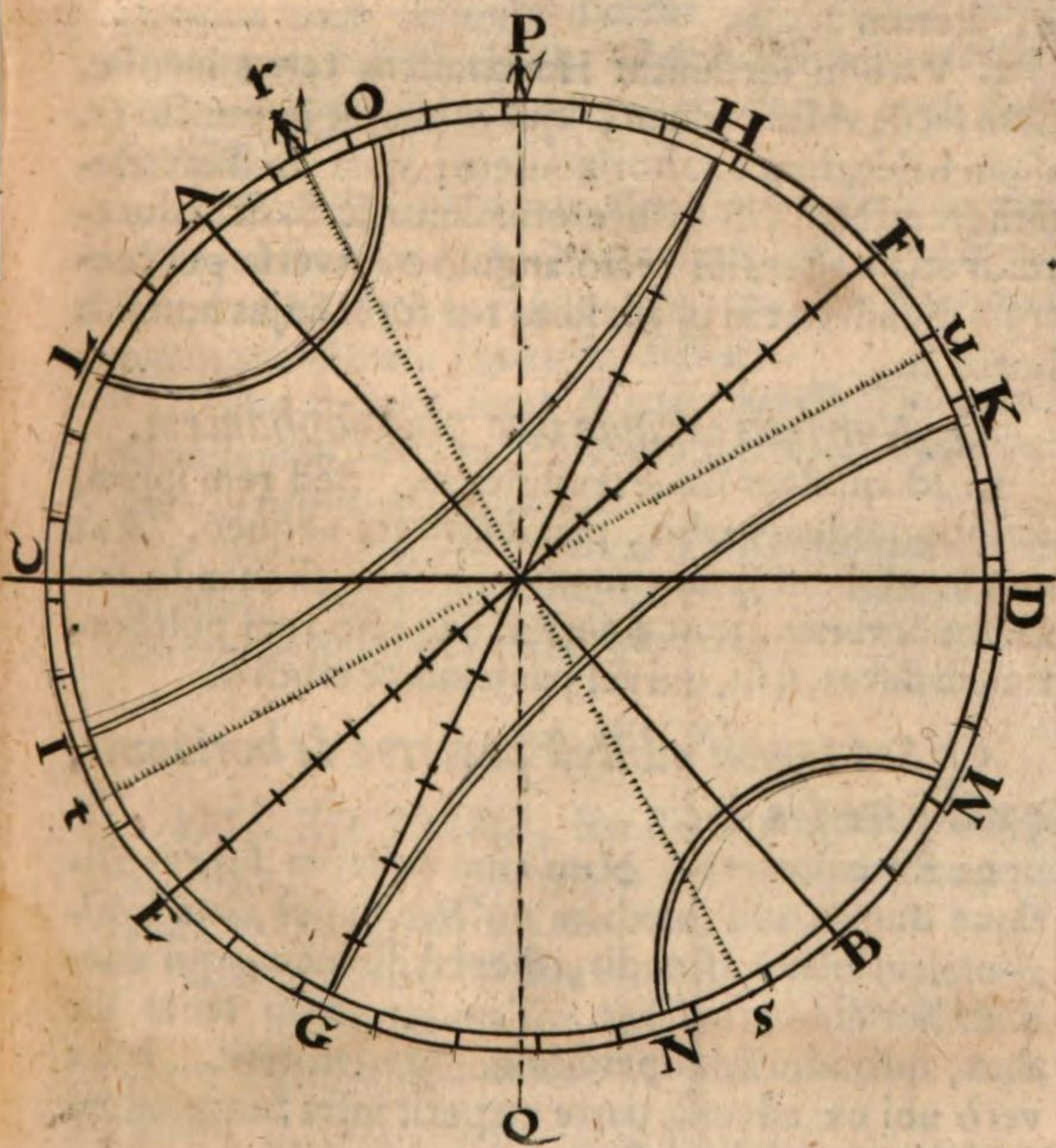
Hinc faciles inibis rationes, quantum milliarium contineat totius terræ ambitus. Nempe, cum Gradus per gyrum sint 360. & quivis gradus sit 15. milliarium, necesse est totum ambitum contineri milliariis Germanicis 5400.

Id verò de Circulis, ut dixi, maximis est intelligendum. nam minores, qui circum polos sunt ducti nempe paralleli, Tropici &c. pauciora etiam continent milliaria. Visum est igitur hoc loco tabulam struere, è qua seu in globo, seu in quavis mappa Geographica facile scire poterit studiosus, quot milliariis locus distet à loco, ab Oriente in Occidentem, vel vicissim metiendò. Nam si ab æquatore ad polum aliquem metiaris, dubitare non licet, quin singuli

XVII. Antè quàm ad Globi delineationem gradum faciam, de quatuor mundi plagis nota. Illæ sunt *Oriens*, *Occidens*, *Meridies*, *Septentrio*. Sistes versùs septentrionem converso vultu, habebis à dextra Orientem, à sinistra Occidentem, ponè te verò Meridiem seu Austrum. Nunc ad Globum.

CAPUT III.

Explicatio Globi & Circulorum &c.

Ff 3

APo-

A. *Polus Arcticus*, seu Septentrionalis, vel Borealis.

B. *Polus Antarcticus* seu Meridionalis, aut Australis.

A-B. *Axis mundi*.

C-D. HORIZON. 1. Est Circulus maximus, qui transiens terræ centrum & Meridianum recto angulo (*Winkelrecht*) secans, globum in duo hemisphæria seu semiglobos æquales dividit. Ejus axis est linea ducta à puncto verticis humani P. per centrum mundi ad punctum è regione oppositum Q. Quæ duo puncta mathematicis sonant, punctum *Zenith* seu verticale, alterum *Nadir*.

2. Varium sortiuntur Horizontem terræ incolæ. Nam facile vides, illum, qui habitaret in puncto (r. alium habiturum esse horizontem; quia ab illius Zenith (r. ad Nadir S si duceretur linea R. S. & si duceretur etiam altera illi recto angulo transversa per centrum mundi ex t in u, illa linea t-u foret hujus hominis horizon.

Q. *Non satis te capio hæc philosophantem.*

R. Id quidem facile crediderim. Sed rem ipsam, scriptis quidem verbis, planius dicere nequeo. Fac autem globum ipsum mathematicum aliquando inspicias & verses, tunc enim levi negotio rem pulcherrimam disces, si sit, qui vel paululum te erudiat.

Q. *Sed tamen nihil est præterea de horizonte, quod scire fas sit?*

R. Est enim verò. Nam cum primum sol revolutione diurna post mediam noctem super illam horizontalem lineam ascendit, dies est illi loco, qui eundem horizontem habet. Tamdiu etiam tenet illa dies, quamdiu sol super horizontem extiterit. Mox verò ubi ex adversa parte cæperit infra horizontem mergi, vesper ingruit & nox.

* * *

A-F-B-E Totus ille circulus extimus est MERIDIANUS. 1. Est circulus maximus per utrumque polum ductus. Hoc nominis sortitus est ob id, quod sol diurno motu ab oriente in occasum vergens meridiem efficiat tum, quando talem circulum attingit.

2. Omnia loca *eidem alicui* meridiano circulo in terris subjacentia simul meridiem habent, simul noctem concubiam.

3. Omnes porro circuli à polo altero ad alterum rectà ducti sunt Meridiani.

4. Id tamen discriminis intercedit, quod unus talis circulus præ reliquis dicatur *Meridianus Primus*, *Primarius*, vel *Principalis*. Hic in Globo, aut Mappis Geographicis grandiore calami ductu, vel duplici scribitur.

5. Non convenit autem Geographis de loco certo, ubi eum scribant. Multi tamen ducunt inter Africam & caput viride per insulas Canarias seu Fortunatas, unamque illarum Teneriffa dictam.

6. Hic circulus secat *Æquatorem* & *Zodiacum* ab Occidentali parte in primo gradu *Librae*, ab Orientali verò in primo gradu *Arietis*.

7. Meridianus est circulus maximus divisus in 360. Gradus, atque hi gradus ab æquatore ad polum numerati indicant *Latitudinem regionis*.

* * *

G-H. ZODIACUS, seu *Linea Ecliptica* est ipsissima linea seu via, per quam Sol motum suum contrarium ab Occidente in Orientem absolvit.

2. Est Circulus Maximus.

3. Per hanc viam seu lineam disposita sunt 12. signa cælestia hoc ordine ac versiculo hoc comprehensa

♈	♉	♊
Sunt Aries,	Taurus,	Gemini,
♋	♌	♍
Cancer,	Leo,	Virgo,
♎	♏	♐
Libraque,	Scorpius,	Arcitenens,
(Seu Sagittarius)	♑	Caper,
♒	♓	Pisces.
Amphora (Seu Aquarius)		

4. Ceterum signa ista non sunt nisi constellationes, seu stellæ complures in totidem animalium figuras distinctæ à Mathematicis.

5. Sitæ sunt hæ stellæ in sphæra octava, de qua mox initio dictum est. Atque subtus hunc stellarum tractum & ordinem transit sol Orientem versus.

6. Cum Zodiacus dividatur in 360. gradus, & sint per eum disposita duodecim signa, cuilibet signo tribuuntur Gradus triginta.

7. Ex his gradibus sol quotidie progreditur uno non omnino integro gradu, ita ut intra terminum trecentorum & sexaginta ac paulò plurium dierum totum ambitum, omniâque 12. signa peragret, & ad idem punctum revertatur, unde ante annum digressus est.

8. Zodiacus verò etsi idem cum terra centrum habeat, non habet tamen eosdem polos, sed obliquè gy-ratur: nam poli ejus L & M à polis mundi viginti tribus, unôque dimidio gradibus sunt remoti: & axis Zodiaci est linea L--M.

9. Hæc obliquitas caussa est, cur dies noctibus sint inæquales, cur modò hyems sit, modò æstas &c. Quæ omnia vix est, ut clarè explicentur absque globo.

10. Interim tibi sufficiat nôsse sequentia; Cum sol

sol *Arietis* signum subit, dies noctibus sunt æquales, & est initium veris. Cum *Cancrum* subit, longissimi sunt dies, solstitium æstivum & initium æstatis. Cum attingit *Libram*, æquinoctium iterum est, autumnique principium. Cum denique *Capricornum* ingreditur, brevissimi dies, solstitium Brumale, & Hyemis est initium.

* * *

E.F. *ÆQUATOR*. 1. Est circulus maximus, ita dictus, quod dies noctibus æquentur tunc, quando sol illam lineam attingit.

2. Zodiacus duobus in punctis hunc circulum intersecat, semel in parte occidentali ad initium *Arietis*; deinde in altera parte ad initium *Libræ*.

3. Divisus est in gradus 360. & in hoc circulo ab occidente orientem versus numerandi sunt gradus *longitudinis* locorum, incipiendo à Meridiano primo.

* * *

I.-H *Tropicus Cancræ*.

G.-K *Tropicus Capricorni*.

Non sunt Circuli maximi. Tropici autem dicuntur à *Vertendo*, quod sol aliquem istorum attingens denuò versus æquatorem se vertat. Tropicum *Cancræ* attingit æstate, cum ingreditur *Cancrum*. Alterum hyeme, cum *Caprum* subit.

* * *

L.-O. *Circulus polaris Arcticus* seu *Borealis*.

N.-M *Circulus polaris Antarcticus*, seu *Australis*.

Sunt minimi circuli, quos describunt poli obliqui *Zodiaci*, quando circa polos mundi rotantur.

Ff 5

De

De Zonis.

Zona est certum intervallum Latitudinis à polo ad polum. Sunt autem *quinque* tales.

1. *Zona Torrida* est una tantum, & est ille terrarum tractus, qui inter utrumque Tropicum continetur.

Caloris est summi illa regio, quia sol incolarum cervicibus rectà imminet, & est ipsis perpetuò valde vicinus.

Intra hanc Zonam illi, qui sub ipso æquatore habitant, bis in annos singulos æstatem sentiunt: *Æstas* enim est, cum sol alicui regioni est proximus: his autem, qui æquatorem incolunt, bis quotannis est proximus, semel æquinoctio Vernali, quando sol è bruma seu Capricorno reversus supra illorum cervices pergit ad cancerum. Altera vice, æquinoctio autumnali, quando ab æstate, seu Cancro reversus iterum supra illorum cervices transit ad Capricornum. Tam qui æquatorem habitant, quàm qui reliquam Zonam torridam, bis quotannis, cum æstas ipsis fervet, meridianum solem verticibus suis ita imminentem excipiunt, ut nullas planè umbras spargant.

2. *Temperata Zona una Australis*, inter circulum polarem Antarcticum & Tropicum Capricorni.

3. *Temperata altera est borealis* inter circulum polarem Arcticum, & Tropicum Cancri.

Temperatæ sunt, quia iisdem terræ plagis nec vicinus nimis, nec ab iisdem nimis remotus est Sol.

4. *Frigida Zona Australis* inter polum Antarcticum & circulum polarem australem.

5. *Frigida Borealis* inter polum Arcticum & circulum polarem Borealem.

Frigidæ sunt, quia sol ab iisdem semper plurimum distat, utut longissimi hisce incolis dies sint.

Ch- ma.	Paral- lelus.	Latitudi- nis. Gra. Min.	Diei lon- gissimæ. Hora. Min.
1	1	4 15	12 15
	2	8 25	12 30
2	3	12 43	12 45
	4	16 25	13 —
3	5	20 15	13 15
	6	23 50	13 30
4	7	27 40	13 45
	8	30 20	14 —
5	9	33 40	14 15
	10	36 28	14 30
6	11	39 2	14 45
	12	41 22	15 —
7	13	43 22	15 15
	14	45 29	15 30
8	15	47 20	15 45
	16	49 1	16 —
9	17	50 33	16 15
	18	51 58	16 30
10	19	53 17	16 45
	20	54 27	17 —
11	21	55 34	17 15
	22	56 37	17 30
12	23	57 32	17 45
	24	58 29	18 —
13	25	59 14	18 15
	26	59 58	18 30
14	27	60 40	18 45
	28	61 18	19 —

Ch- ma.	Paral- lelus.	Latitudi- nis. Gra. Min.	Diei lon- gissimæ Hora. Min.
15	29	61 55	19 15
	30	62 65	19 30
16	31	62 54	19 45
	32	63 22	20 —
17	33	63 40	20 15
	34	64 6	20 30
18	35	64 30	20 45
	36	64 49	21 —
19	37	65 6	21 15
	38	65 21	21 30
20	39	65 35	21 45
	40	65 47	22 —
21	41	65 57	22 15
	42	66 6	22 30
22	43	66 14	22 45
	44	66 20	23 —
23	45	66 25	23 15
	46	66 28	23 30
24	47	66 30	23 45
	48	66 31	24 —

Hic crescit diebus, post etiam
mensibus in-
tegris auge-
tur dies,

67 30	mens. 1.
69 30	mens. 2.
73 20	mens. 3.
78 20	mens. 4.
84 0	mens. 5.
90 0	mens. 6.

CP	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36
4	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48
5	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60
6	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60	66	72
7	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70	77	84
8	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80	88	96
9	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90	99	108
10	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120
11	11	22	33	44	55	66	77	88	99	110	121	132
12	12	24	36	48	60	72	84	96	108	120	132	144

De Climatibus, & Parallelis.

1. *Clima* est tractus quidam per ambitum terrarum ab æquatore versùs polum.

2. Eodem modo *Parallelus*.

3. Sub æquatore quidem dies longissimi non possunt esse, nisi 12. horarum. Sed quovis deinde climate accrescit diei dimidia hora. *Parallelus* autem est *Climatis* dimidium, & quovis adeò parallelo dies longissima nonnisi uno horæ quadrante crescit.

4. Quodlibet *Clima*, & quivis *parallelus* continet certos gradus ab æquatore polum versùs numerandos, numerandi autem sunt in Circulo Meridiano, ubi inveniuntur delineati.

5. *Regiones* omnes per totum terræ ambitum, quæ eodem uno climate continentur, simul etiam ejusdem longitudinis dies habent.

6. Eædem etiam unà Ver, unà Æstatem, aliasque anni vices sentiunt.

* Ut nullo labore scias, quot horis in quovis climate dies longissima luceat, & quousque se quodvis clima extendat, tabulam iterum adscribendam duxi. Usus ejus hic est.

I. Vis scire, quoto sub climate tu vel gens quæpiam habitet? Inquire ergo vel in globo, vel in charta, sub quoto gradu latitudinis sis constitutus tu seu tua patria: e. g. invenies gradum 49. hoc reperto inspice in ista tabula illud laterculum, cui inscripti sunt gradus latitudinis, & quære in eo gradum 49. Hòc similiter repertò, perge ad laterculum illud, in quo climata sunt designata, & videbis, quotum sit clima tuum; nempe 8. *Parallelus* autem 16. tus.

II. Vis autem scire, quot horis duret tibi longissima dies? Quære primò clima tuum, ac parallelum, huic invento videbis in tabella è latere adscriptum esse numerum horarum. v. g. *Climati* 8. vo seu gradui *Latitudinis* 49. no horas diei, cum longissimus est, sexdecim.

Hi sanè, qui sub ipso polo Arctico colunt, ab æquinoctio Verno, seu cùm sol Arietem subit, usque ad alterum æquinoctium Libræ, per sex omnino menses perpetuo die fruuntur; quia sol infra eorum horizontem nunquam demittitur. Post illud verò tempus per sex alios menses perpetuis tenebris sunt sepulti; quia sol eorum horizontem nunquam superat. Idem accidit incolis poli Antarktici, nisi quòd hi ab autumno ad vernum tempus luce gaudeant, reliquo anno nocte horreant.

De Latitudine regionum.

1. Sphæra quidem per sese nec est longa, nec lata; ut tamen expeditius esset negotium, placuit Mathematicis Latitudinem sphæræ illam dicere, qua ab æquatore ad polum porrigitur.

2. Locus ergo, qui magis ad polum accedit, dicitur habere majorem latitudinem.

3. Metimur latitudinem per gradus, ita ut eos desumamus & numeremus ex Circulo Meridiano, incipiendo ab æquatore versùs polum.

4. In mappis numeramus eos in latere dextro vel sinistro, quæ vicem meridiani subeunt.

De Longitudine.

1. Longitudo porrigitur ab Occidente in Orientem.

2. Numeramus ejus gradus in æquatore incipiendo à meridiano primo.

3. In mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ æquatoris agunt vices.

CAPUT IV.

De Mappis Geographicis.

1. Idem, qui Globo inscribi solent circuli, solent & mappis, hinc qui globum non ignorat, nec mappas nescire potest.

2. In supremo tabulæ latere reperire est Septentrionem, infimo meridiem, sinistro Occasum, dextro Ortum.

3. Quodvis horum laterum animadvertes esse distinctum in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt vice-æquatores, & in illis descripti gradus indicant Longitudinem. Sinistrum verò ac dextrum sunt Vice-meridiani, & designati per ea latera gradus Latitudinem notant.

CAPUT V.

De Usu Globi & Cartharum.

Q. I. Quomodo statuere debeo globum?

R. Ita debes eum statuere, ut situm eundem præsentet, quem tu ipse in tua patria habes. Vel si de locis exteris quæris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo.

1. Dispice in globo locum, quo tu habitas, & eundem duc sub circulum Globi æreum (*Meridianum immobilem* vocant) Inde vide, sub quotum gradum illius circuli cadat is locus, e.g. gradum 49. tum ex parte altera in eodem circulo æreo post polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum constitue, ut ille 49. nus gradus tangat horizontem ligneum globi,

2. Polum globi tui antarcticum obverte
plagæ

plagæ cæli septentrionali; & habes globum præparatum.

Q. II. *Possūmne ex globo discere, quota hora sit apud alias gentes, quando nobis est v. g. duodecima?*

R. Potes enimvero. Adverte in globo circa polum structam esse rotulam horariam. Itaque tuam patriam duc sub meridianum, & indicem rotulæ horariæ, apice ad meridiem conversa pone super horam 12. dein verte globum, usque dum locus alter, de quo curiosus es, incidat sub meridianum æreum. Consulto dein indice rotulæ, ille tibi indicabit, quota sit illius loci hora. Id tamen notes: si globum vertis dextram versū, seu ad orientem, index loquitur de horis antemeridianis. Si ad occidentem vertis, index dicit horas pomeridianas.

Q. III. *Idne etiam in Mappis videre licet?*

R. Etiam. Nam singuli 15. gradus *Longitudinis* efficiunt unam horam. Si ergo locus à tuo distet versus *Orientem* 15. gradibus, scies, illo loco horam pomeridianam primam agi, quando tibi est meridies; si distat gradibus 30. agit jam horam secundam pomeridianam. Contrà si locus alter versū *Occidentem* magis situs sit, tunc quivis 15. gradus dabunt horas antemeridianas.

Q. IV. *Quid mihi prodest ligneus ille horizon Globum ambiens?*

R. In illo descriptos leges 1. Ventos in illis plagis, unde surgunt. 2. Signa Zodiaci. 3. Calendarium. Cuivis ferè diei Calendarii respondet aliquis gradus descripti ibidem Zodiaci. Unde nōsse potes, in quonam signo Zodiaci, & quoto ejus signi gradu sol ambulet pro quovis petito die.

Q. V. *Si vellem è globo discere, quot horis dies nobis duret hodie nempe 21. Aprilis?*

R. Potes

ꝛ. Potes id fanè. Etenim ex horizonte ligneo disces, solem illo die versari in secundo gradu Tauri. Accipe dein ceræ quandam portiunculam, illamque impone gradui secundo Tauri in illo Zodiaco, qui ipsi globo est inscriptus. Tum obverte globum orienti, ac nota gradum horizontis, quem attingit cera illa (quæ solis tunc orientis vicem agit) A notato illo gradu ad meridianum æreum usque, numera horizontem ligneum, quot gradus sint? eorum semper 15. dabunt tibi unam horam antemeridianam. Antemeridianis adde totidem pomeridianas, & habes fanè totam diei illius longitudinem.

Vel cum ceram ad horizontem convertisti, indiculum horarium pone super horam 12. tunc converte integrum globum ad occidentem, donec cera horizontem ibi tangat: Indiculus enim numerum horarum indicat.

Sic etiam pro quovis die reperies, quotâ horâ sol oriatur. Nam ceram impone illi gradui zodiaci, in quo sol tali die moratur. Dein ceram duc sub meridianum æreum, indiculum verò impone horæ 12. Post ceram ad horizontem orientalem verte: Indiculus notabit horam petitam. Horam verò occasus disces, si ceram ad occidentem devolveris.

Q. VI. *Quî potero in globo invenire, quot milliaribus distent duo loca inter se?*

ꝛ. Id nullius est artis. 1. Si sita sint ambo loca in circulo aliquo *maximo*, numera tantum, quot gradus sint inter utrumque? quivis illorum graduum prodit 15. milliaria communia.

2. Si sint in circulo minore, quilibet gradus minus 15. milliaribus dabit, id quod haurire poteris è tabella, quam paulò antè ad calcem Cap. 2. depinxi.

3. Vel

3. Vel, accepto circinō metire distantiam utriusque & circinum pone super meridianum vel alium circulum maximum: quot gradus abscindit utrumque circini crus, toties quindecim milliaria numera, quibus distare dic loca quæsitā.

Q. VII. *Quo pacto id in Mappis fiet?*

R. 1. Sæpe in illis designatam reperiēs scalam milliarium: illam itaque applica.

2. Si nulla sit descripta scala, eodem modo indaga-
bis, quo in globo fecisti.

CAPUT VI.

De Mensuris Geographicis.

Uncia, seu granum est quarta pars digiti.

Digitus habet 4. uncias, seu grana.

Pes habet 12. digitos.

Passus Geometricus habet 5. pedes.

Stadium passus 125.

Leuca 1500. passus.

Milliare Germanicum seu Geometricum 4000. passus, id est iter unius ac dimidiæ horæ, & paulò plus.

Milliare Italicum 1000. pass. Itaque quatuor Italica unum constituunt Germanicum.

CAPUT VII.

*De nonnullis vocibus seu Phrasibus, quæ
Geographiæ solemnes sunt, olim æquè
ac nunc.*

1. *Hominum situs* in terra inter se varius est.
Antipodes sunt ii populi, qui in aversa terræ parte
è diametro oppositi habitant: Ut ferè sunt regnum
Tri-

Tripolitanum in Africa, & Paraquaria in America. *Antoeci*, quorum alteri in eodem hemisphærio degunt, sed versùs Borealem polum; alteri transæquatorem versùs polum Australem: Ut Peloponnesus, seu Morea, & circiter Caput Bonæ spei. *Perioeci* demum, qui in eadem quidem zona sunt, sed è regione adversa, alteri nempe cis polum, alteri trans eundem polum: Ut Sinus Persicus, & insula Californiæ.

2. *Terrarum* varius est situs aut forma, seu partes, quæ sic explicantur. 1. *Continens* (das beste Land) est terra ampla, alteri terræ ita adnexa, ut nullo mari dividatur: e. g. Italia continens est Galliæ seu Rhætiæ &c. 2. *Insula* (ein Eyland) terra est undique mari cincta, ut Anglia, Cyprus. 3. *Peninsula* (ein halb Insul) græcè *Chersonesus*, est terra æquore ita cincta, ut tamen aliqua ex parte continenti jungatur: e. g. Peloponnesus, Dania, Italia. 4. *Isthmus* (ein Erd-Zunge) est angustus terræ limes, qui peninsulam aliquam cum continente, vel alia peninsula committit. ut Isthmus Corinthiacus, qui Peloponnesum reliquæ Græciæ adnectit. 5. *Rüste*, Ora maritima, Gallis fere *Côte*. 6. *Promontorium* (*Cape*, sive *Cabo*) est mons in mare prominens. 7. *Juga* dicuntur perpetui montes, v. g. Taurus, Caucasus &c. 8. *Alpes* montes præalti, quales sunt Rhætici, Tridentini &c. 9. *Pylæ*, seu *Portæ*, sunt montium angusti accessus ex una regione clausa in aliam.

3. *Aquarum* quoque varius modus est ac nomen. 1. *Oceanus* est mare magnum orbem circumfluens, non inclusum angustiis terrarum aut insularum: ab adsitis regionibus varia nomina sortitur, e. g. Gallicus, Britannicus, Æthiopicus &c. Quæ aliæque nomina disce è mappis Geographicis. 2. *Archipelagus* est mare multis insulis confitum, quorum quatuor sunt: *Ægeum* habet Cycladas Insulas; S. Lazari

Gg cum

cum insulis Latronum in India Orient. Maldivense in Mari Indico; Mexicanum in America cum insulis Antillis &c. 3. *Sinus* est maris pars in terram altius recedens: e. g. Sinus Arabicus &c. Hodierni sinum oblongum, vel alias angusto aditu præditum dicunt *Golfo*; latum autem, & ampli accessus vocant *Bayam*, *die Baje*, oder *Meer-Busen*. 4. *Portus* angustior est maris recessus, angustum habens aditum, quò applicantur navigia, ut & à piratis hostibusque, & à procellis sint tuta, nostris est ein *Meer-Hafen*. 5. *Rheede*, vel *Rhade* locus est amplior, quam portus; clausus partim peninsulâ aliquâ aut terræ tractu in mare procurrente. e. g. *die Dankiger-Rheede*. Ubi locorum navium statio esse potest, donec venti posuerint. 6. *Fretum*, hodie *Canal* (ein *Meer-Enge*) angustum est mare inter duas terras vel insulas.

e. g. *Fretum Danicum* der
Sund.

LIBER SECUNDUS.

Descriptio Germaniæ.

* *Germania in decem Circulos distributa est: quæ quidem distributio licet ordinem naturalem & Geographicum non sequatur, est tamen scitu magis necessaria his, qui PRUDENTEM & POLITICAM Germaniæ notitiam quærunt.*

CAPUT I.

Circulus Austriacus, cum Ditione universa Austriaca.

§. I. Austria.

1. Vini, Cereris, Croci nobilissimi, Metallorumque ac Salis apud *Gmundam* ferax est regio: ab interlucante Danubio ad mercaturæ quæstum instructa.

2. Mores elegantes multæque comitatis.

3. Religio Catholica.

4. Insignia scutum purpureum cum transversa semita argentea.

5. Metropolis est *Vienna* totius Germaniæ facile frequentissima ac splendidissima: Imperatorum Austriacorum regia. Loci Antistes Archiepiscopali nuper mitrâ auctus est an. 1721.

§. II. Styria.

1. Pascuis, Vino præcipuè Luttenbergico, feris silvestribus, sale, ac præsertim invicto chalybe copiosa.
2. Mores vulgi ab humana consuetudine nonnihil abhorrent.
3. Religio Catholica, Deiparæ devota.
4. Insignia scutum viride, animal argenteum semi-leo semi-Bubalus, è faucibus, naribus auribusque ignem vomens.
5. Metropolis superioris Styriæ est *Gracium*, *Grätz*, inferioris *Judenburgum*. Munimenta adversus Turcam sunt *Raasdelsburg*, *Tsafenthurn*, *Eislen*. Omni encomio superior est *Cella Mariana*, *Mariazell*, *Icone D. Virginis* ornata, *Benedictinis S. Lamberti* credita.

* Ceterum *Styriam* emit *Leopoldus VI. Austriæ* Marchio an. 1193.

§. III. Carinthia, Kärnten.

1. Vino caret, indiget cerere; abundat tamen pascuis, & feris silvestribus.
 2. Mores Styriis non absimiles, Linguâ utuntur etiam Sclavonica seu Vindica.
 3. Religio Catholica.
 4. Insignia tres nigri leones in scuto rubro.
 5. Princeps urbs *Clagenfurtum*.
- * *Carinthia* pulsis Romanis Boici juris facta est seculo 6. An. 788. Ingevo à *Carolo M. Archidux* constitutus est. Denique *Mainhardus Comes Tyrolis* ob Conjugem suam *Ulrici postremi Carintb. Ducis* filiam feudum illud accepit. an. 1282. *Henrici verò V. filia Margaretha Maultaschia Tyrolim* attulit *Austriæ* an. 1363. Cum *Austriaci* jam an. 1333. feudum *Carinthiæ* à *Ludovico Bavaro Imp.* obtinuissent.

§. IV.

§. IV. Carniola, Grain.

1. Frumentô, pisce copioso, vinôque & mercurio instructu. 2. Mores fortes, & lingua Sclavonica. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila cærulea, quæ coronâ rubrâ ornatur, gestâtque in pectore lunam argenteam cum rubris tessellis. 5. Metropolis *Labacum*.

Complectitur Carniola etiam Marchiam Vinidorum, *Windischmarck*, cum civitate *Metlinga*, & Istriæ partem cum portu *Tergeste*, *Triest*; & *Fano S. Viti Flomonienfis*, vulgò *Fiume*; item Comitatum *Goriziensem*.

§. V. Tyrolis Comitatus.

1. Vini, Salis, metallique dives, sed aliarum rerum ferè inops. 2. Incolæ laborum patientes, œconomi, libertatis amantes. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila rubra cum corona & pedibus rubris: per utramque alam semicirculus aureus extenditur, desinens in trifolium aureum. 5. Metropolis est *Oenipontum Innsprugg*. Aliàs *Bolzanum*, *Bogen*, nobile est emporium. Munimenta sunt versùs Sueviam *Ehrenberga*; Bavariam versùs *Kuffsteina*; Italianam *Clausula Roffel*; regionem *Athesinam* das *Etschland* tuetur *Finstermûnk*.

* Sunt hic duo Principatus & Episcopatus *Tridentinus* & *Brixinensis*. Cujus Præsules sunt Imperii Principes, ita ut secundùm pacta cum Austriacis sub an. 1500. inita Sessione ac voto in Comitibus Imperii potiantur, reliquum jus ad Austrios spectet, cum onere tamen præstandi contingentias &c.

* Sextô seculô Boiis Tyrolis parebat seculo 10. Comites Andecenses & Duces Meranii obtinuêre. Seculo 13. Comites Gorizienfes. Denique *Margaretha Maultaschia* Austrios heredes fecit an. 1363. Vide postea §. 22. N. II.

§. VI. *Anterior Austria.*

Worder Desterreische Lande.

* *Ita dicuntur, quæ in & circa Sueviam Austriacæ di-
tionis sunt.*

1. Marchionatus Burgaviensis. 2. Comitatus
Montfortius, 3. *Nellenburgicus*, 4. *Veldkirchenfis*,
5. *Brigantinus*, 6. *Hohenbergensis* in silva *Hercinia*. 7.
Præfectura provincialis Suevica, *Landt Bogten* per
amplam Sueviæ partem effusa plures urbes, oppida,
ac Dynastias complexa. 8. *Brisgovia* ampla provin-
cia, cum duobus præcipuis adversus Gallos muni-
mentis *Brisaco* & *Friburgo*. 9. *Urbes Silvaticæ* qua-
tuor *die Vier Wald-Städte Rhenofelda*, *Seckinga*,
Lauffenburgum, & *Waldshuta*. 10. *Urbs Constantia*
olim libertate privata à *Carolo V.* ob inobedientiam.

Olim & *Allatia* hujus juris erat, sed pace *Westpha-*
lica Gallo data præter eo in ea civitates *Imp. Gallus*
etiam illas abripuit an. 1683. & pace *Ryswicensi* ei-
dem permiffæ sunt a. 1697.

* *Jam reliqua, quæ Austriaci juris sunt persequamur,*
et si nec ad Circulum Austriacum, neque ad Germaniam
pertineant.

§. VII. *Hungaria regnum.*

1. Terra plana & opima nullo fertilitatis genere de-
stituta est.

2. Mores gentis *Gloriæ avidi*, & ad subitos motus
facti: improbi laboris impatientes. *Lingua Sclavo-*
nica.

3. Religio *Catholica*. *Frequentibus tamen mo-*
tibus facile aditus patuit Lutheri, Calvini, Anabapti-
stis &c.

4. *Insignia* scutum rubrè candidèque virgatum cum
Cruce Patriarchali, tribus viridibus colliculis imposi-
ta: *Cruci imminet corona aurea.*

5. Su-

5. Superioris Hungariæ caput est Posonium, Pressburg: reliquæ sunt Tyrnavia, Cremnizium, Cassovia, Eperia, Tockayum, Varedinum Groß-Waradein, Temesvaria.

Inferiori præest Buda, Offen; inde Strigonium Gran sedes Archiepiscopi Primatis; Jaurinum, Rab; Comora; Sigethum; Pons Esseckii in multa passuum millia palustribus locis impositus.

* Res Hungariæ antiquas diximus in Historia profana. Lib. 2. cap. 3. §. 2. fol. 342. &c. Albertus demum Austriacus an. 1438. duxit Elisabetham Sigismundi Imp. & Hungarorum regis filiam, quæ ipsi Alberto & Austriaco Stemmati Hungaricas ditiones hereditatis jure attulit. Proceresque regni ab an. 1687. & nuperrimè successionem familiæ Austriacæ se conservaturos polliciti sunt: quamvis profectò non omnia sint tuta in populo ad motus ita prono. At enim cum Germani, ac præcipuè Austriaci regnum Hungaricum ab indigenis sæpe aut desertum, aut proditum suo ære sanguineque redemerint à Turcarum captivitate, meritò id suum fecisse putandi sunt: nec sine injuria Hungari Germanici sanguinis reges respuere poterunt.

§. VIII. Transylvania Sibenburgien, Principatus.

1. Montibus impedita regio. 2. Incolæ ex advenis mixti varios præseferunt mores. 3. Religio mixta. 4. Insigne scutum cæruleum cum tribus dentibus Elephantinis. 5. Prima civitatum Cibinum Hermanstadt; Inde Neosorum, Alba Julia Weissenburg. Danubium versùs montium fauces sunt Porta ferrea dictæ.

* Principibus olim suis paruit, qui Hungariæ regibus fuere vassallicæ, aut clientes. Postremus Apassi nomine metu Turcarum suis ipse viribus diffusus Casareo Austriaco juri totam submisit an. 1690. Defunctus Vienna an. 1713.

S. IX. *Servia regnum.*

Telluri non desunt nisi cultores, quos abunde jam submittit Monarcha Carolus VI. qui eam provinciam nupero bello Turcico suæ ditioni adjunxit an. 1718. Metropolis est *Alba Græca* Belgrad ab Eugenio capta 1717. 19. Aug. *Senderovia*, munitissimūque præsidium *Orsova*: *Passarovicum* ad Moravam amnem, quò locò induciæ 25. annorum junctæ sunt 1718.

S. X. *Sclavonia regnum.*

1. Solum pingue. 2. Gens bellicosa. 3. Religio potissimū Græca. 4. Insignia scutum aureum: brachium rubrò vestitum cum acinace. 5. Præcipuæ urbes *Copranicia*, *Esseckium*, *Petrovaradinum*, *Carlovicum* &c.

* *Austriaco juri accessit an. 1687. anno verò 1718. utraque Savi fluminis ripa adjecta est.*

S. XI. *Croatia regnum.*

Barbaris & regionibus & moribus partim vicina gens, Linguâ gaudet Sclavonicâ, Insigne scutum rubro & argento tessellatum.

Pars Austriis tanquam Hungariæ regibus subest, cujus caput *Carolopolis* *Carlstadt*. Pars Turcis. Pars (*Morlachia* nomen est) Venetorum tutelam amplectitur.

S. XII. *Bosnia regnum.*

Ejus pars Savo proxima Austriaco Imperio nuper cum Servia vindicata est: Cetera Ottomannidas venerantur.

S. XIII. *Dalmatia regnum.*

Et hujus pars, cui *Senia*, *Zeng*, caput est, Austriacis subest.

subest, Hic *Buccarum* est munimentum cum portu totius Europæ instructissimo, quem nunc maximè suarum navigationum usui accommodat Augustissimus Carolus.

Insignia scutum cæruleum, tria capita Leopardorum coronata.

* *Nunc de Italia Austriaca sermo erit.*

§. XIV. Neapolis regnum.

1. Regio ad delicias facta: attamen Vesuvii incendia & crebri terræ motus sæpè exitio sunt. 2. Mores inquieti. 3. Religio orthodoxa. 4. Insigne scutum cæruleum liliis aureis consutum. 5. Caput regni *Neapolis*, nobilitate frequens. Post *Capua*, *Aquinum* D. Thomæ patria: Mons *Casinus* Benedictini Ordinis Princeps cœnobium.

* *Quo pacto Hispanico atque aded Austriaco juri cesserit, diximus in Histor. profana lib. 2. cap. 4. §. 2. fol. 360.*

§. XV. Sicilia regnum.

1. Horreum Italiæ, sed *Ætneis* incendiis & terræmotibus obnoxia. 2. Moribus vivunt Italicis, eadèmq; utuntur linguâ. 3. Religio Catholica. 4. Insigne Crux decussata vulgò *Andreas-Creus*. In inferiore ac superiore angulo aureo quatuor visuntur rubri pali: in utroque latere argenteo aquila nigra cum rostra pedibusque rubris. 5. Princeps Urbium *Messina* proregis sedes: *Catana* *Ætnæ* subjecta, quem *Mongibello* indigenæ vocitant. Ex adverso litore *Palermo* seu *Panormus* regni olim caput.

* *Eadem, quâ Neapolis, sorte ad Austrios delapsa est Sicilia.*

§. XVI. Mantua Ducatus.

1. Ludovicus Gonzaga primus à Carolo IV. Imp. Præfecturam & Vicariatum Imperii Mantuanum emto obtinuit an. 1348.

2. Sigismundus Imp. adjecit titulum Marchionis a. 1433.

3. Carolus V. Imp. Ducalem honorem decrevit. a. 1530. addiditque Marchionatum Montferratensem. 1536. quem Marchionatum Ducali honore ornavit Maximilian. II. Imp. 1573.

4. Nupero bello de Successione Hispanica gesto Carolus IV. Gonzaga Gallis Ducatum prodidit 1701, Proscriptus inde à Cæsare tanquam Imperii vasallus, in exilio obiit 1708. Montferratum Sabaudis datum; Mantuam Cæsar tenet: ejus tamen recuperandæ spes facta est Duci *Guastalla*, qui Gonzagis sanguine jungitur.

5. Insignia sunt Crux rubra, & in quovis ejus angulo aquila nigra rubro cum rostro. Mediam crucem aliud scutum occupat variè pictum.

§. XVII. Mediolanum Ducatus.

1. Mediolano præerant Imperatorio nomine Galeatii Vicecomites, *Visconti*.

2. Ducalem iis titulum emto dedit Wenceslaus Imp. 1396.

3. Inde Sfortiarum gens Ducatum occupavit 1450. Sed variâ fortunâ, Gallis suo lubitu pleraque agentibus.

4. Maximilianô Sfortiâ expulsô à Gallis, Carolus V. Imp. hoc Imperii feudum vindicavit a. 1521. & Franciscum I. Gall. regem arma opponentem acie captum abduxit an. 1525. Ducatumque concessit Francisco Sfortiæ, fratri Maximiliani 1529.

§. Mor-

5. Mortuô Franciscô 1535. Galli denuo vim tentârunt, sed pace Cameracensi denique Mediolano renunciârunt. 1559. Huncque in modum Hispano-Austriacis regibus tandem cessit Ducatus, quem ut jam occupâssent Galli nuperô bellô, mox tamen deferre sunt coacti. *Vid. Histor. profan. L. 2. c. 5. §. 1 in Leopoldo & Josepho Impp.*

6. Insigne anguis cæruleus ter tortuosè inflexus, rubrum pusionem faucium hiatu complectens.

7. Urbes *Mediolanum; Comum; Ticinum seu Pavia; Laus Pompeja seu Lodi; Cremona; Valentia &c.*

* *Nunc de ditionibus Austriacis in Circulo Burgundico sitis agamus.*

§. XVIII. Belgium Hispanicum, seu Austriacum.

1. Regio placidissimo tractu extenta.

2. Incolæ commendatæ formæ & industriæ. Libertatis tenaces. Muliebri potius imperio capiuntur, ut solent multæ gentes aliâs vehementiores. Gaudent amari atque in honore esse. Lucri præcipuè cupidine aguntur.

3. Religio mixta in Universo Belgio, sed in Austriaco & Gallico Catholica.

4. Insigne omnium Provinciarum est Leo.

Quæst. Quæ fuit prima facies Belgii, & quibus viis ad Austriacos pertinuit?

R. 1. Ludovici Pii duo nepotes Carolus & Lotharius ditionem paternam ita divisere, ut Lothario cederet regnum Austrasiæ, seu Lotharingia, Alsatia atque Belgium, ut in Historia profana narravimus.

2. Deinceps varii comites nobiles illas plagas inter se diviserunt, donec tandem Carolus audax

Bur-

Burgundiæ Dux potentissimus omnes unâ sui juris fecerit.

3. Ejus Unigenita Maria Maximiliano I. Imperatori Austrio nupta a. 1477. Austriacam ditionem omnibus illis provinciis auxit.

4. Mox tamen Galli huic prædæ inhiantes partem non spernendam avulserunt nempe Picardiam, Artesiam &c. & an. 1579. Septem provinciæ conspirantes Hispanico-Austriaca Imperia dedignati sunt.

5. Quid proximo Bello Hispanico gestum sit, quæras licet in *Historia profana* L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo, Josepho & Carolo Impp.

6. Decem ergo Provinciæ in tres Dominos, Austriacos, Gallos, & Fœderatos seu Hollandos divisæ sunt. Quid earum ad unumquemque spectet, videamus.

I. Luxemburgicus Ducatus. Cæsaris sunt *Luxemburgum* metropolis &c. Gallorum sunt *Monsmenius*, *Monmedy* &c.

II. Limburgum Ducatus. Pars Cæsari paret, pars Gallo, nonnihil Hollandis.

III. Geldria Ducatus. Cæsaris sunt *Ruremunda* &c. Borussia regis *Geldria* &c. Hollandorum est provinciæ inferior pars.

IV. Namurcum Comitatus. Cæsaris sunt *Namurcum*; *Caroloregium*, *Charleroy* &c. Gallorum *Carolomontium* &c.

V. Hannonia, Hennegau Comitatus. Ad Austrios spectant *Montes*, *Stenkerken* &c. Ad Gallos *Valentiana* *Valenciennes*, *Cameracum*, *Bochanium*, *Landrecium* &c.

VI. Artesia, Artois, tota Gallorum est. Urbes *Atrebatum*, *Arras*, *Audomaropolis*, *S. Omar*. &c.

VII. Brabantia Ducatus. Potissima Cæsar tenet: Urbes *Bruxellæ*, *Brüssel*; *Lovanium*; *Antverpia*; *Mechlinium* &c. Batavi tenent *Bredam*; *Silvam*.

Silvam Ducis, Herxogenbusch; Trajectum ad Mosam. Mastricht.

VIII. IX. Antverpiensis Marchionatus, & Dynastia Mechliniensis antehac seorsim provinciæ jure gaudebant. Nunc Brabantia junguntur.

X. Flandria Comitatus. Cæsari patent *Gandavum* Gent amplissima urbium; *Bruga*; *Tornacum*, *Dor-*
nicæ; *Aldenarda*; *Teneramunda*, *Dendermond*;
Ostenda, Maritimis in Indiam Orientalem itineribus
an. 1719. Cæsaris autoritate adornatis, & in regnum
Coromandelæ tendentibus famosissima. Gallis sub-
ditæ sunt *Insula Russel*; *Duacum*; *Dunkerka*; *Gra-*
velinga &c. Batavis *Clausula*, *Schluis*; *Hulstum* &c.

* Denique Bohemicas ditiones, quæ Austria Sceptro
colla submitunt, numerandi locus est.

§. XIX. Bohemia Regnum.

1. Vina, ceres, feræ, metalla, gemmæ, herbæ, fon-
tēsque salubres & quidquid in votis cuipiam esse pos-
sit, hic abundant.

2. Civium genius ad scientias artēsque factus est.
Lingua passim duplex Teutonica ac Sclavonica.

3. Religio Catholica; etsi Hussitarum reliquæ
superfint.

4. Insigne Scutum rubrum, Leo argenteus cum
cauda duplicata, & corona aurea.

5. Metropolis *Praga*. Inde *Ægra*, Wallensteinii
nece, acidularum non procul dissita scaturigine, anti-
dotô Mithridaticô à sacris D. Francisci Virginibus ibi-
dem confectô, ac demum Iconum è membranis te-
nuissimo ductu sculptarum artificîô passim laudatissi-
ma. Haud longè absunt *Thermæ Carolina*, *Carls-Bad*
calidi laticis salubritate quibusvis aliis celebriores.

§. XX. *Moravia Marchionatus.*

1. Libertas. 2. Populi ingenium. 3. Religio Bohemicis similes. 4. Insigne scutum cæruleum, aquila argenteis rubeisque tessellis distincta. 5. Metropoles duæ sunt *Olmucium*, & *Brüna* cum arce *Spilberg*.

§. XXI. *Silesia Ducatus.*

1. Soli ingenium. 2. Gentis mores. 3. Religio eadem ferè quæ Boëmis. 4. Insigne aquila nigra coronata, cum argentea in pectore luna, in scuto aureo. 5. Metropoles sunt in superiore Silesia *Troppavia*, in inferiore *Wratislavia*, *Breslau*, urbs Episcopalis.

Q. I. *Quomodo Bohemica ditiones Austriacis Principibus sunt subjectæ?*

R. 1. Olim Boëmiam incoluere Suevi, post *Marcomanni*, demum *Sclavi*, quorum unus *Zechus* è *Sclavonia* exul in silvestribus hisce locis asylum constituisse, Principatúsque Boëmici fundamenta posuisse fertur sub an. C. 640.

2. A *Carolo magno* hæc exulum manus facta est tributaria sub an. 780.

3. Inde Fidem Romanam amplexi paulatim Ducum honorem usurpârunt. Is Ducatus *Zwentibaldo* *Moraviæ* regi fiduciario concessus est ab *Arnulpho* Imp. 890.

4. Paulò post vertente alea *Otto M. Imp.* *Moraviam* dono dedit *Wenceslao* Sancto *Bohemiæ* Duci, eique Regios honores decrevit. an. 936.

5. Sed cum *Boleslaus* *Wenceslao* fratri id honoris invidens eum impia nece sustulisset, regiâ purpurâ iterum exuta est *Bohemia* an. 937.

6. Eam tamen *Wratislao II.* restituit *Fridericus Barbarossa* Imp. an. 1140.

7. Rudolphus Imp. I. Wenceslao IV. addidit officium archiepiscopatus Imp. a. 1286.

8. Denique an. 1526. Ferdinandus I. postea Imperator electus à Bohemis rex, Austriacis posteris nobiles has ditiones constanter possidendas reliquit, quas ipse adeptus fuerat tam electione Procerum, quam nuptiis *Annæ* filiae ultimi Boëmiae & Hungariæ regis Ladislai, qui à Turcis est interemptus.

Q. II. Estne Bohemiæ regnum Electivum an Successivum?

R. Mathia Cæsare ac rege defuncto Boëmi spreto Ferdinando II. Austriaco eligere tentârunt Fridericum Palatinum. Ac licet Ferdinandus editis scriptis jus suum hereditarium assertum iverit, Bohemi tamen maluerunt ferro experiri. Sed commissâ in Albo monte decretoria pugna fusi manus dedere 1620. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. f. 185.*

Q. III. Quæ sunt in Imperio munera Regis Bohemorum?

R. 1. Is est quartus Electorum, & post Ecclesiasticos primus.

2. *Archiepiscopatus* munere fungitur in Curia Imperatoris, eidemque poculum offert.

3. Ipsi liberum est in comitiis comparere sive non. Nec ejus ditiones in aliquo Circulo Imperii, aut in matricula continentur. Nec quidquam exactionis præstat. Sed cum an. 1708. denuo cæpit frequentare comitia, promisit deinceps tantum ærario Imperii pendere, quantum alius Elector, einen Churfürsten *Ansschlag*.

§. XXII. *De Origine Domus Austriacæ.*

1. Carolus Magnus redacta in potestatem Pannonia (ea est moderna Austria) Hunnisque inde ejectis suos huic regioni Satrapas præfecit sub an. 799.

2. Ve-

2. Verùm Henricus I. Auceps limitem istum Imperii seu Marchiam ampliùs munivit, Marchiamque Austriam vocavit, & Marchiones præfecit Comites *Babenbergenses* seu *Bambergenses* a. 928.

3. Leopoldus *Largus* exautorato Henrico superbo Bojorum Duce. Bavariam accepit à Conrado III. Germ. Rege an. 1138. At succedens ei frater Henricus, *Jasamergott* dictus, cum Bavaro exautorato litem contraxit, quæ à Friderico I. Barbarossa in comitiis Ratisponæ 1156. ita diremta est, ut Superbus quidem Bavariam reciperet, sed *Austriam Superiorem* ab Oeno, flumine ad Anasum usque (*das Land ob der Enß*) Marchionibus Austriis dimitteret. Ac ne Austrii Bavariæ *Ducatu* omnino cedere aut exui viderentur, ipsi deinceps non Marchiones sed *Duces* vocari jussi sunt ab eodem Cæsare.

4. Leopoldus *Virtuosus* Stiriam emit. a. 1193.

5. Fridericus II. Bellicosus à Carnis in Marchionem adoptatus est. a. 1233. Hinc *Carniola*, cum annexa *Liburnia*, quam hodie *Marcam Vinidorum*, *Windisch-Marc*, dicunt, accessit Austriæ, eæque provinciæ *Ducatûs* titulô donatæ sunt a Friderico II. Cæsare. Fuit hic ultimus *Babenbergensium*.

6. Friderico defuncto Hermannus Marchio Badensis Austriam occupat, qui sibi desponderat *Gertrudem* Austriacam. Ejus filius *Fridericus* cum Conradino Suevo Neapoli capite plexus est a. 1269.

7. Itaque Rudolphus I. Habsburgicus feuda Austriaca filio suo Alberto concedit 1280. qui matrimonio sibi jungit Elisabetham Filiam Agnetis Austriacæ, quæ Agnes uxor erat Meginhardi Comitis Goriciensis & Ducis Carinthiæ. Sueviæ verò *Ducatus* cessit Rudolpho alteri Cæsaris filio.

8. Fuere autem Habsburgici Comites à Regibus Francis Præfecti *Brisgovia* provinciæ sub annum

num C. 600. qui paulatim sui juris fecerunt non solum Brisgoviam, sed Suntgaviam, Alsatiam, Argoviam, Glattgoviam, Badenæ Comitatum, Kyburgum, Lenzburgum, Egishemium, Dachsburgum, Zöringam & Helvetiam pleramque ac Sueviam &c. &c.

9. An. 1308. Defecere ab Austriacis Helveti, uti narramus in Geograph. Helvet.

10. An. 1333. Carinthia Austriaco juri accessit, Duce ejus postremo Henrico V. defuncto, ab ipsomet Ludovico Bavaro Imp. donata. Margarethæ verò Maultaschiæ Henrici Carinthiaci filia sola Tirolis relicta.

11. Maultaschia nupta est Ludovico Romano è Bavaris Principibus Marchioni Brandenburgico. Cum illo filium nata est Mainhardum, Margarethæ Austriacæ desponsum a. 1363. verum cum is eodem anno è vivis excessisset, etiam Tirolis Austriacis tradita est, quam traditionem ratam habuit Carolus IV. Imp. 1364. Ac licet Bavari principes de injuria quererentur, consensere tamen an. 1369.

12. An. 1370. Emti sunt comitatus Montfortius, Pludentianus, Heiligenbergensis, & Feldkirchenensis, ac demum an. 1379. Præfectura Suevica, die Landvogten.

13. Sed cum *Fridericus cum vacua pera* vulgò dictus, mit der lären Taschen, Joannem antipapam Concilio Constantiensi subduxisset an. 1415. à Concilio diris devotus, à Sigismundo verò Imp. proscriptus est. Hac occasione gentis Austriacæ hostes, maxime Helveti, quidquid poterant Austriacarum ditionum sibi subjecerunt. Receptus demum in gratiam è perditis ditionibus quidem nihil recuperavit; sed Albertus ejus frater ducta Elisabetha Sigismundi Imp. filia *Moraviam* atque *Silesiam* obtinuit. An. 1421.

14. An. 1475. Maria unica Caroli Audacis Burgundiæ Ducis heres nuptui traditur Maximiliano I. Austriaco, quæ patre defuncto Burgundiam cum

universo Belgio attulit sponso dotem a. 1477. quamvis Galli Ducatum Burgundiæ, Artesiam, Picardiam, aliæque mox abriperint.

15. Maximilianus filiam suam Margaretham desponderat Carolo Gal. Regi. Ipse verò cum Anna Francisci ultimi minoris Britanniae Ducis filia sponsale foedus celebravit. Sed, Duce emortuo Gallus repudiata Margarethâ, Annam Britannicam non procatur solum, sed eam cum toto Ducatu vi rapit. a. 1492. Hic fons est & occasio natorum deinceps Gallos inter & Austriacos odiorum.

16. An. 1498. Etiam Grifones relicta Austriae tutelâ Helvetico foederi accesserunt.

17. An. 1504. Isabella Hispaniae regina fati concedens heredem scripsit Philippum Burgundo-Austriacum Maximiliani Imp. filium, qui Joannam Arragoniam jam antè duxerat. Sed is ipse diem suum obiit an. 1506. Itaque cum demum an. 1516. Ferdinandus Arragonius vitam posuisset, Carolus Philippi Burgundi filius postea Imperator regnis Hispanicis omnibus positus est, unâ cum Neapoli, Sicilia &c.

* *Hæc hætenus fuit Austriacæ Augustæ gentis fortuna. Cetera, quæ huc pertinent, suis locis diximus in Historia sacra & profana: in Geographiæ etiam præsentis capite de Hungaria, Bohemia &c.*

§. XXIII. Prærogativæ Austriae.

1. Soli Austriaci Principes Archiducis titulo vocantur.

2. Per totum Imperium Archidux jus habet, ut ei præferatur ensis nudatus & Vexillum. Concessit Henricus IV. a. 1058.

3. Feuda Imperialia non recipit nisi in suomet territorio existens, & quidem vectus equo, sceptrum manu rotans, pileo Ducali tectus. Concessit Fridericus I. a. 1156.

4. Li-

4. Liber est ab omnibus exactionibus Imperii.
Idem.

3. Nec tenetur, si nolit, adesse Comitibus. *Idem.*

5. Feuda Imperialia etiam in feminas prorogare potest, aut omnino eorum heredes extraneos scribere, si proles deficiat. *Idem.*

7. Pileolo Archiducali utitur, cui corona & arcus aureus decussatus cum Cruce incumbit, in modum coronæ regiæ. *Concessit Fridericus II. 1245.*

8. Ipsi fas est Comites aliosque Nobiles creare, qui per totum Imperium tanquam Comites S. R. I. agnoscere debent.

9. In Comitibus inter Principes seculares supremum locum obtinet, & Collegium Principum in deliberando &c. *Dirigit alternatim cum Archiepiscopo Salisburgensi: non alternis sessionibus, sed alternis propositionibus materiarum deliberandarum.*

§. XXIV. Prætenfiones Austria.

1. Jure sibi exigit *Hispaniam* cum omnibus Hispaniæ subjectis regnis ac Provinciis, ob Philippum Caroli V. Parentem legitimum Hispaniæ heredem.

2. *Burgundiam & universum Belgium* ob Mariam Burgundicam Maximiliani I. Conjugem.

3. *Helvetiam* antiquæ possessionis titulo, itidemque Grifones seu Rhætiæ.

4. A Venetis multa exigit, quæ illi Austriis & Carinthiæ subtrahita Foro-Julio junxerunt. Ac propter Carniolam multa exigit circa Istriam, & jus nominandi Patriarcham Aquilejensem. Nec minùs ab iisdem multa repetit ad Comitatum Meraniæ spectantia.

5. Propter Hungariam reposcit Austria à Venetis Dalmatiam & Croatiam: à Turcis Croatiae,

Dalmatiæque partem, Bosniam, & Jus Clientelare in principes Moldaviæ & Valachiaë.

6. Propter Boëmiam Jus habet deficiente stirpe moderna Saxonica sibi denuo vindicandi Lusatiam, quæ bello Suecico cedi debuit Saxoni.

7. Propter Moraviam, repetit Russiam & Poloniam olim Moraviæ regibus subjectas.

8. Denique à Gallis repetit Alsatiam priore seculo raptam.

§. XXV. *Maxime Austria.*

1. Curam adhibet, ut Imperatoriam Majestatem sua in stirpe retineat, ne ab alio Imperatore malè habeatur Austriaca familia.

2. Ut Turcis opponere aciem potens sit, & hoc fine reliquæ Germaniæ opem sibi conciliet, & amicitiam cum Venetis atque Polonis Turcarum vicinis colat.

3. Ut Gallorum & arma & consilia frustretur, atque ad sui defensionem etiam Imperii Status adsciscat: eumque in finem debet etiam Anglorum, Batavorum, Hispanorumque amicitiam colere.

4. Ut Italicis Principibus & Rebus publicis, alias Germanica Imperia exosis, gravis non sit. Præcipuè Sabaudum in sua sententia atque foedere continere debet, ne Gallo transitum permittat in Italiam Longobardicam.

5. Hodie Summus Monarcha Carolus VI. consilium cepit etiam classe & maritimis itineribus, tum è Belgio tum ex Italia & Dalmatia adornandis, suis ditionibus robur addere: quod ut contra æmulorum machinas bene vertant Superi, ex animo precamur.

6. Denique semper Austriacorum fuit, patris potius, hereditate atque nuptiis præsertim ditiones

tionem augere, quàm armis, hinc bene cecinit ille:

Bella gerant alii, tu felix Austria nube!

7. At modò cum Austriaca stirps mascula in solo Carolo VI. Augusto hæreat, commune votum est, ut ea numerosa sobole mascula adhuc augeatur, ne Austriacæ potentiâ divisâ ad minorum gentium Principem Imperatoria Majestas devolvatur, qui eam aut nolit aut nequeat sustinere pro necessitate aut dignitate. At si fortè facta iniquius disposuissent, præclare rebus futuris invigilat Augustus, ut certus sit Austriaci splendoris heres.

CAPUT II.

Circulus Burgundicus.

1. Huc pertinent Burgundia cum omni Belgio, sed ita, ut ab Exactionibus hæ provincię liberæ sint, nisi cum in Turcam movendum est. Sed jam ne has quidem præstabunt, nisi volent.

2. Burgundiam jam olim Imperio Germanico subditam fuisse nemo in dubium revocat. *Vid. Histor. Profana. L. 2. c. 3.* Idem de Belgio sentiet, qui noverit regnum Austrasiæ &c. Ludovici Pii Imperatoris nepotibus paruisse. Attamen Maximilianus Imperator cum eas provincias nuptiis Mariæ Burgundicæ de novo adeptus fuisset, Imperii Germanici tutelæ easdem commisit, atque inter Circulos redegit, interque illos descriptæ sunt in Matricula illa primaria Wormatiensi anni 1521. aliisque omnibus.

3. Nihilominus, hodie Galli, cum Belgium ad Austriacos reversum ab Imperio defendendum esse videtur, objiciunt, hunc Circulum Burgundicum

nunquam in effectum venisse. Nuper tamen quando aliquos Principes ab Imperio alienos efficere tentarunt an. 1702. & Germanici Imperii ditiones ac munimenta Gallico suo milite compleverunt, hac ratione se excusarunt: quod hi milites nonnisi Circuli Burgundici copiae auxiliares fuerint, quas recipere utique licet cuivis Imperii Statui? At enim si lubet Gallis nomine Circuli Burgundici occupare Imperii Provincias, cur nunc prætexunt, Circulum Burgundicum effectum caruisse semper, ac carere debere?

4. Instrumentum Pacis Osnabrugensis 1648. hæc habet: *Circulus quidem Burgundicus sit, maneatque membrum Imperii &c. Bellis tamen in eo jam vertentibus nec ullus Imperii Status se immisceat. In futurum verò si inter ea regna controversiæ oriantur (Hispaniam & Galliam putat) firma semper mansat inter universum Imperium & Reges regnumque Gall. de mutuis hostibus non juvandis obligationis necessitas: singulis tamen Statibus liberum sit huic illive regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen aliter, quàm secundum Imperii constitutiones.*

CAPUT III.

Circulus Rhenanus Inferior.

§. I.

Electoatus Moguntinus.

Q. I. *Quæ est Potestas Moguntini?*

R. 1. Elector & Archiepiscopus Moguntinus omnium Electorum primus est.

2. Is ceteros ad Electionem convocat.

3. In Collegio Electorali directorium habet.

4. Cæ-

4. Cæsarem Coronâ redimit, si in sua Provincia seu Diœcesi existit, aliàs cum Coloniensi alternat: quamvis uterque hac de re contendat.

5. Archicancellarius est Imperii per Germaniam, & hinc Vice-Cancellarii, aliique Cancellariæ ministri ab ipso constituuntur in Judicio Aulico, Camera Imperiali &c. Archivum etiam, Sigilla Imperatoria &c. custodit. Et quidquid in Comitibus tractandum legendumque est, prius Moguntino exhibetur.

6. Postarum Imperii summus post Cæsarem Judex est.

7. Circuli hujus Rhenani Director est & Convocator ceterorum circuli Statuum, aufschreibender Fürst.

8. Denique hujus Principis autoritas inter Imperii Status summa est.

Q. II. *Quæ sunt ejus ditiones?*

R. Non sunt quidem paucae sed nimis sparsæ. Metropolis est *Moguntia* vetus ac probè munita civitas. Altera est *Erforda* in Thuringia.

* Insigne Archiepiscopatus est rota argentea in scuto rubro.

§. II.

Electoatus Trevirensis.

Q. I. *Quæ dignitas Trevirensis?*

R. 1. Est inter Electores secundus.

2. Archicancellarius per Galliam & Regnum Arrelatense, seu Burgundicum. Sed cum nullæ sint expeditiones, nullum etiam habet Archivum.

Q. II. *Quantæ ditiones?*

R. Haud amplæ, & Gallicis insuper incursionibus objectissimæ. Metropolis est *Augusta Trevirorum* ad Mosellam sita. Inde *Confluentia*, *Ehrenbreitstena* munitissimum præsidium.

* Insigne Archiepiscopatus est in scuto argenteo crux rubra.

§. III.

Electoratus Colonienfis.

Q. I. *Quæ illius dignitas?*

- R. 1. Est Electorum tertius.
2. Archicancellarius per Italian.
3. Cæsarem coronat, si id fiat Aquisgrani.

Q. II. *Quæ illius ditiones?*

R. Satis amplæ. Princeps Urbs Colonia Agrippina vel Ubiorum, Imperialis civitas cum Archiepiscopo adhuc de libertate certat: cui in ea noctem transigere non licet, ne libertati videatur imminere. Deinde Bonna Electoris regia.

* Insigne Crux nigra in scuto argenteo.

§. IV.

Electoratus Palatinus.

Q. I. *Quæ hujus sunt Prærogativa?*

- R. 1. Est inter Electores Octavus.
2. Archithesaurarius Imperii; quamvis de hoc contendat Hannoveranus. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
3. Est Comes Palatinus Rheni. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
4. De Vicariatu Imperii cum Bavaro contendit. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
5. Est Dux Circuli, Kreis-Obrister.

Q. II. *Quantæ ejus ditiones.*

R. Per amplæ sed Calviniana hæresi infectæ, & Gallorum irruptionibus obnoxia.

1. *Palatinatus Rhenanus, seu Inferior.* Cujus Metro-

Metropolis *Heidelberga*: *Manhemium* ad confluentes *Nicri* & *Rheni*, Electoris nunc regia. *Bacharacum* vinô nobile.

2. Ducatus *Neoburgicus* in Circulo Bavarico. *Vid. de ejus origine infra c. 8. §. 3.*

3. Ducatus *Juliacensis* *Gulch* in circulo Westphalico. Caput *Juliacum*. *Aquisgranum* civitas Imperii.

4. Ducatus *Montanus* *Bergen*, in circulo Westphalico. Metropolis *Düsseldorfium*. De Ducatu *Clivia* cum *Brandenburgico* contendit.

* Insigne est Leo aureus coronatus in scuto nigro.

Ceterum è multis Palatinorum familiis hodie supersunt quatuor. 1. *Neoburgica* Electoralis, Catholica, sed improlis. 2. *Sulzbacensis*, Cathol. 3. *Bipontina*, *Zwenbrücken*, Cathol. 4. *Birkenfeldica*, Acathol.

§. V.

Reliqui Status Circuli.

1. Dux *Arembergicus*.

2. Comites *Nassovii Beilsteinenses*; *Isenburgici*; *Reineccenses*, &c.

CAPUT IV.

Circulus Rhenanus Superior.

§. I.

Episcopatus bujus Circuli.

1. *Wormatiensis*, *Wormbs*, non valde potens. Est tamen Director Circuli cum Palatino *Simmerensi*. Cujus insigne scutum nigrum aureis cruculis confitum, mediô præferens clavem argenteam.

Hh 5

2. *Spi.*

2. *Spirensis* paulò opimior. Insigne crux argentea in scuto nigro.

3. *Argentoratensis* à Gallis direptus. Insigne tænia argentea in scuto rubro.

4. *Basileensis*. Basilea urbs hæreticorum factionibus sui juris esse cæpit. Episcopi sedes *Brundruti* est, Capitulum *Arleshemii* moratur. Insigne in scuto argenteo pedum nigrum peregrinatorium, *Pilgram's Stab.*

5. *Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis* Episcopatus à Gallis occupati. an. 1552. cum Mauritius Saxo in Carolum V. Imp. eos excitasset.

S. II. *Abbatia.*

1. *Fulda* Benedictinorum Abbatia & Principatus. Insigne, crux nigra in scuto argenteo.

2. *Hirsfelda* Abbatia Benedictinorum, ab Hasso perdita, eique Principatus nomine relicta pace Westphalica.

3. *Prumensis* Benedictinorum Abbatia quam 1576. Elector Trevirensis suam fecit cum titulo Principis.

4. *Murbacensis* in Alsatia Princeps Abbatia Benedicti. cui unita est Abbatia *Luderenfis*. Nunc Gallicæ conditionis.

5. *Monasterium in valle Gregoriana* Alsatiæ, Benedicti. hodie Gallis cessit.

6. *Weissenburgensis* olim Abbatia Bened. post Præpositura Canonorum. Nunc unita Episcopatus *Spiræ*, uti & Præpositura *Odenheim*.

7. *Kauffungensis* olim Abbatia monialium Bened. nunc à Principe Casselano domus nobilium puellarum Lutheranarum facta.

8. His accedunt bona Equitum Johannitarum seu Melitenium, quæ licet per reliquum Imperium sparsim sita sint, huic tamen circulo sunt adscripta. Magistrum habent in Germania cum Sessione & Voto, cujus sedes est *Heidershemii* in Brisgovia.

S. III.

§. III.

Duces ac Principes.

1. *Ducatus Bipontinus.*

2. *Hassia Landgraviatus.* Hujus quatuor sunt stemmata. 1. *Hasso-Cassellanium Calvinianum* possidet *Cassellam*. Principis hujus filius primogenitus *Friedericus*, ductâ *Eleonorâ* Caroli XII. Suecorum regis sorore, regnum illud adeptus est an. 1720. postquam à Calvinii ad Lutheri dogma transisset. 2. *Hasso-Rheinfelsicum Catholicum* possidet comitatum *Catimelenbogensensem inferiorem*. 3. *Darmstadianum Lutheranum* possidet *Catimelenbogensensem superiorem comitatum*. 4. *Homburgense Calvinianum*.

* Insignia scutum cæruleum Leo candidè, rubrèque virgatus.

3. *Nassovia Principatus* minutim hodie discerptus in sex familias. 1. *Ufingenses* seu *Sarbrukenenses Acatolici*. 2. *Idensteinenses* nuper extincti sunt a. 1721. 3. *Siegenses* partim *Catholici* partim *Calviniani*. 4. *Dillenburgenses Calviniani*. 5. *Dietesches Calviniani*, è quibus posthumus *Wilhelmus Carol. Henricus* Lugduni Batavorum nunc literis vacat, designatus ab Hollandis *Gubernator Frisiæ* an. 1718. 6. *Hademarenses Catholici* extincti. Sunt alii *Nassovii tantum Comites*, nempe *Sarbrukenenses, Weilburgenses, & Ottvweilerani*.

4. *Salmenfis Comes Catholicus*; *Princeps* creatus 1623.

5. *Waldeccensis Princeps* an. 1711.

§. IV. *Comites.*

1. *Sponheimensis Comitatus* inter *Palatinos divisus*.

2. *Hannovia Comitatus Acatolicus præpotens*.

3. Co-

3. Comitatus dictus Wild- und Rhein- Grafschaft.

4. Comitatus *Falckensteinius* ad Principem Valde-
montium spectat.

5. Aliique demum comites complures.

§. V. *Civitates Imperiales.*

Vormatia. 2. *Spira.* 3. *Francofurdum* ad Moenum.
4. *Friedberga.* 5. *Wezlaria* Camerae Imperialis sedes.

* *Argentoratum; Hagena; Colmaria; Selu-
sium, seu Cron-Weissenburg; Schlettstadium; Eben-
hemium; Keyfersperga; Monasterium in valle Gre-
gor.; Roshemium; Turkbemium* Civitates Imperiales
Alsatiæ, Gallis cesserunt pace Monasteriensi, & Ryswi-
censi. Quibus accessit Landavium in Palatinatu sita
sed Alsatiæ accensa.

† Denique *Sabaudia* ad hunc Circulum perti-
net: Item *Lotharingia*: sed sunt exemptæ.

CAPUT V.

Circulus Westphalicus.

§. I. *Episcopatus.*

1. *Paderbornensis.* Insigne Crux aurea in scuto
rubro.

2. *Leodicensis*, sicuti valde potens, complectitur
Ducatum Mosellanum, modo Bullionium item Hasba-
niæ. Insigne columna aurea in scuto rubro.

3. *Monasteriensis* longè amplissimus. Est Director
Circuli cum Duce Juliacensi. Insigne trames argen-
teus in scuto rubro.

4. *Osnabrugensis*, cui alternis vicibus nunc
Catholicus Episcopus præest, nunc Lutheranus
Epi-

Episcopi vocabulò. Insigne rota rubra in plano argenteo.

5. *Verdenfis* Episcopatus pace Westphalica profanatus, datúsque Sueco; nunc Hannoverano paret, ab an. 1719. titulò Principatús.

6. *Mindensis* Episcopatus profanatus Brandenburgensi cessit a. 1648.

7. *Cameracensis* jam Gallorum est.

§. II. *Abbatie.*

1. *Corvejenfis* Bened. 2. *Verdenfis* Bened. 3. *Stabulensis* Ben. 4. *Corneliensis* Corneli: Münster Bened. 5. *Hervördiensis*, nunc seminarium Calvinistarum. 6. *Essensis* antè monialium Benedictinarum omnium amplissimum cænobium. Nunc domus puellarum secularium, sed Catholica.

§. III. *Duces & Principes.*

1. *Juliacensis* est Circuli Con-Director; paret Palatino. Item *Montanus*.

2. *Cliviensis* Ducatus Electoris Brandenburgici est, sed jure hætenus cum Palatinis ancipiti.

3. *Frisia Orientalis*, Ost-Friesland Principatus. Metropolis est *Embda* Civitas Imperialis: *Auricum* Sedes Principis. Insigne Scutum nigrum cum aquila aurea, & capite Virginis, stellisque aliquot.

§. IV. *Comites.*

1. *Sayn*. 2. *Bentheim*. 3. *Stenford*. 4. *Beilstein*. 5. *Manderscheid* &c. alii comitatus partim à Lunenburgicis, Holsatis, Halsisque subacti sunt.

§. V. *Civitates Imp.*

1. *Colonia*. 2. *Aquisgranum*. 3. *Cameracum*, nunc Francis paret. 4. *Dortmunda* seu *Tremonia*.
5. *Ver-*

5. *Verda* Hannoverano subiecta. 6. *Herverda* Brandenburgico.

CAPUT VI.

Circulus Saxonie Inferioris.

§. I.

Elect̃or Brunsvico-Hanoveranus.

Is pro Jacobo expulso rex ab Anglis salutatus est. Sed propriæ ejus ditiones hæ sunt.

1. Ducatus *Luneburgicus*.
2. Ducatus *Lavenburgicus*.
3. Pars Ducatus *Brunsvicensis*, *Hanovera* dicta. Urbs *Hanovera*, *Hamelia* &c.
4. Ducatus *Bremensis*, & *Verdensis*, qui pace *Westphalica* cessere Suecis. 1648. Nuperò bellò Danus eos Suecis abreptos vendidit Hannoverano a. 1712. idque ratum esse jussit Sueciæ regina a. 1719.
5. Principatus *Gruebenhagensis*; urbs *Eimbecca*.
6. Comitatus *Hoja* & *Diepholtii*.

§. II.

Episcopatus & Abbatia.

Hildesienfis, *Hildesheimb*, ditione *Brunsvicensi* cinctus est. Insigne scutum à dextra argenteum, à sinistra rubrum.

2. Ceteri hujus Circuli Episcopatus profanati Lutheranis cesserunt pace *Westphalica*. *Magdeburgensis*; *Bremensis*; *Halberstadianus*; *Schuerinensis*; *Slesvicensis*; & *Razeburgensis*.

3. Abbatia *Rittershusiana* idem fatum subiit, *Brunsvicensi* subiecta.

§. III.

§. III.

Duces & Principes.

Duces Brunsvicenses duplici hodie stirpe continentur, postquam *Luneburgica Cellenfis* an. 1705. extincta est.

1. *Wolffenbütteliana*, seu *Guelpherbytana*, quæ subditas habet civitates *Wolffenbütelam*; *Helmstadium*; *Goslariam*, quæ partim etiam Imperialis est civitas. Ex his *Elisabetha Christina* ad Catholica Sacra traducta, desponsa est *Carolo Hispaniæ Regi*, nunc Imperatori. Ejusque soror *Carolina Christina Sophia* mater fuit *Alexii* hoc anno 1727. *Moschorum Imperium* adepti.

Huic juncti sunt *Blankenburgenses* ordini Principum Imperii nuper adscripti. a. 1708. Item *Beverenenses*.

2. Altera *Hanoverana*, de qua §. 1. dictum.

* Omnes sunt A catholicæ & pro Insignibus habent in scuto rubro duos Leopardos aureos.

3. Ducatus *Megalopolitanus*, *Medlenburg*, *Lutheranus*: duæ sunt Principum familiæ. 1. *Streliziana*, cui subest *Razeburgicus* profanatus Episcopatus, & *Dominium Stargardicum*. 2. *Suerinensis*, quæ reliquo Ducatui imperat, ac *Vandalie* Principatui, & denique *Suerinensi* olim Episcopatui. Urbs Princeps & perampla est *Rhodopolis Rostoch*. Insigne Scutum aureum cum capite Bubali nigro, cujus cornua argentea, corona rubra, annulusque per nares transmissus.

4. Ducatus *Holsaticus Holstein*, Stirps Ducum gemina est 1. *Regia*, seu *Glückstadiana*, quæ Danis reges dedit, & hodie facile in decem minorum gentium ramos abit. 2. *Gottorffiana*. Provincia & amplissima est & copiosissima; sed inter ambos minutim ac carptim divisa. Danus enim habet *Rensburgum*; *Plænam*; *Ranzoviam*; *Glückstadium* &c. *Gottorpiensis Kielam*; *Oldenburgam*; *Haydam* &c.

In.

Insigne est in Scuto rubro aliud Scutellum partim rubrum partim argenteum, item trifidum urticæ folium cum tribus clavis.

* Nupero Bello Septentrionali Gottorffenses provinciis suis exuti sunt à Dano, qui etiam Schlesvicum olim Episcopatum, nunc Ducatum eripuit Gottorffis: isque illi confirmatus est pace Nystadiana seu Suecica an. 1720.

5. *Lubeccensis* Episcopatus, profanatus est ita, ut non quidem hereditate transmitti in posteros valeat, sed tamen ab illius loci præconibus Lutheranis, quos Canonicos dicunt, eligi velut in Episcopum debeat unus è Serenissimis Ducibus Holsaticis. Insigne crux aurea cum mitra in scuto cæruleo.

§. IV. *Civitates Imperiales.*

1. *Lubecca.* 2. *Brema.* Hæc an. 1666. Sueco promisit voto ac Sessione in comitiis abstinere usque ad annum 1700. Sed hoc etiam elapsò nondum juri suo est reddita. 3. *Hamburgum* ad Albim in Holsatia. Hanc à suffragio arcent Duces Holsatici. 4. *Goslaria.* 5. *Mühlhusum* in Thuringia. 6. Et *Nordhusum* ibidem.

CAPUT VII.

Circul. Saxonie Superioris.

§. I. *Electoatus Saxonie.*

Q. I. *Quæ sunt Electoris præcipua decora?*

R. 1. Est in Electorum numero *Sextus.* 2. Imperii est Archimareschallus & Ensiser Imperatoris. Subofficiarios habet comites Pappenhemios. 3. Est Comes Palatinus, & Interregni tempore Imperii

Vicarius per eas provincias, in quibus *Jus Saxonicum* obtinet. 4. Est Director Circuli, & Dux. 5. Ille etiam est Summus post Cæsarem Judex omnium in toto Imperio Tubicinum. 6. Denique rei Venatoriæ Imperialis præfectus.

Q. II. De Origine, & familia Ducum Saxonum quid narras?

R. 1. Olim Saxones Carolo M. plurimum negotii faceffivère, nec sub jugum mitti potuère, nisi triginta annorum assiduis armis: donec tandem *Vitekindus* Carolo sacramentum dixerit, atque unà cum Catholico dogmate Ducatum Saxoniae, Angariae & Westphaliae ab eodem acceperit. an. 785. Hæc gens aliquos Germaniæ Imperatores, & Bavariæ Duces dedit.

2. An. 960. Otto Magnus Ducatum concessit *Hermanno Billing* de Stubekshorn, filii sui præceptori.

3. An. 1106. à Billingianis ad Comitem *Supplenburgensem* Lotharium translatus est Ducatus per Cæsarem Henricum V. Lotharius post Imperator salutatus est.

4. Henricus Superbus Bojorum Dux nuptiis Gertrudis Lotharii filiae Saxoniam obtinuit a. 1136.

5. Exautorato Henrico Leone Bojo Ducatus Saxoniae cum Electorali dignitate collatus est in *Bernardum* Comitem Ascanium *Alberti Urfi* Brandenburgici filium an. 1181. à Friderico Barbar.

6. Hac stirpe extinctâ Lavenburgenses, quibus jus succedendi erat, feudi investituram à Cæsare Sigismundo rogare neglexerunt. Is ergo eam impertit Friderico *Misnia* Marchioni a. 1423.

7. Friderici duò nepotes *Albertus* & *Ernestus* divisere familiam, ita ut *Ernestina* Electoralis esset, *Albertina* nonnisi Ducalis a. 1464.

8. At Joanni Friderico I. ob fœdus Schmalkaldicum exautorato abdicatus est Electoratus, & in Mau-

ritium & *Albertinam* Lineam est translatus à Carolo V. Imp. a. 1548.

9. Hæc Albertina linea Electoratu hodièque potitur. Ultraque verò in plurimos ramos dividitur, Ernestina in *Vinmariensem*; *Isenacensem*, *Gotbaicum*; *Meinungensem*, *Hilpershusianum*, & *Salfeldensem*: Albertina in *Dresdensem* Electoralem, *Weissenfelsiam*, *Merseburgensem*; & *Zitiensem*, &c.

Q. III. Quæ Religionis facies?

R. Omnia Luthero subscribunt. Serenissimus tamen Elector Fridericus Augustus Catholicæ Veritati manus dedit, & à Polonis rex salutatus est an. 1697. Eamque ipsam amplexus est etiam Primogenitus Fridericus Augustus an. 1712. eique an. 1719. Maria Josephæ Princeps Austriacæ desponsa est.

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Scutum octo tramitibus aureis, nigrisque distinctum, ambiente corona è Rutiis (Nauten) Elector addit binos enses decussatos, insigne Archimareschallatus Imperii.

Q. V. Quæ ditiones Electoris?

R. 1. *Saxonia* Ducatus. Princeps civitas *Leucorea* seu *Witeberga*.

2. *Misnia* Marchionatus. Vini aliorumque omnium ferax tellus. Metropolis *Misnium* olim Episcopatus. *Dresda* Electorum regia. *Lipsia*, *Lucena*, *Suecicæ* victoriæ famosa. *Wurza* olim Episcopatus.

3. *Thuringia* Landgraviatus: cuius tamen plurima pars Ducibus è linea Ernestina cedit. *Erforda* urbs præcipua Electori Moguntino subijcitur.

4. *Lusatia* superior Marchionatus. Metropolis *Budissa*.

§. II.

Electoratus Brandenburgicus.

Q. I. Quæ Brandenburgici Potestas?

R. 1. Est Electorum septimus.

2. Imperii Archi-Camerarius: quo in munere sub-officiarium habet comitem Hohenzolleranum.

3. Circuli Director cum Elect. Saxone.

Q. II. Narra Originem ac stirpem Brandenburgicorum Marchionum.

R. 1. Genus ducunt à Witekindo Saxonum Duce, è quo orti sunt demum comites Ringelheimenses.

2. A. 928. Cùm Henricus auceps limitis custodiendi ergo aliquot Marchias, interque has Brandenburgensem constituisset, hanc provinciam commisit Sigefrido comiti Ringelheimensi, uxoris suæ fratri, isque adeò primus fuit Marchio.

3. An. 1040. Henricus IV. Cæs. Marchionatu illo auxit Comites Stadenenses.

4. An. 1152. Albertus Ursus è Principibus Ascaniis seu Anhaltinis, à Friderico I. Barbaros. obtinuit provinciam cum Electoris honoribus; cùm Saxoniam, quæ Henrico Leoni ademta ipsique erat concessa, contra Leonem tenere non posset.

5. An. 1322. Joanne è Stadenibus Comitibus postremo sine prole mortuo, Ludovicus Bavarus Cæsar Electoratu donavit filium suum Ludovicum, etsi Ascanii principes limis oculis id aspicerent. Ludovicus iste provinciam concessit fratri suo Ludovico dicto Romano, Romanus alteri fratri Ottoni.

6. An. 1373. Ab Ottone illo Bavaro sine prole defuncto Electoratus devolvitur ad Lucelburgicos, seu Wenceslaum Caroli IV. Imp. filium postea Imperatorem.

7. An. 1417. Fridericus è Comitibus Zolleranis Burggravius Norimbergensis Provinciam Brandenburgensem eundem accepit à Sigismundo

Imp. Wenceslai fratre. Atque hætenus obtinet Stirps Zollerana.

8. Hætenus Brandenburgensium Electorum filii ditiones quasdam in Franconia tenuere, quas nunc Marchionatus Anspacensis & Barutani seu Culmbacensis nomine dicimus. Itaque Joannes Cicero Germaniae dictus, Elector Brandenb. an. 1499. Fratrem earum provinciarum rectorem habuit Fridericum: huic filius erat *Albertus* ille, qui posito Magistratu Equitum Teutonicorum, ejurataque vera religione hæresi Lutheranae subscripsit. Sed præter hunc duos alios filios seniores numeravit Fridericus, qui provinciam Franconicam inter se diviserunt, *Casimirus* Baruthanam, *Georgius* Anspacensem cepit. an. 1520.

* *Quâ viâ Borussia ad Brandenburgenses delapsa sit, post dicam.*

Q. III. *Quæ Religio Brandenburg imperat?*
R. Lutherana.

Q. IV. *Quæ sunt Insignia?*

R. Aquila rubra in scuto albo. Elector adjungit aliud scutum cæruleum cum sceptro aureo, Insigne Archicamerarii Imp.

Q. V. *Quas provincias sua sub ditione numerat?*

R. *Brandenburgica Marchia*, quæ in Veterem, Mediam, Novam, & Uckeranam dividitur, metropolis est *Berolinum* ad Spreham fl. Electoris regia.

2. *Havelberga* Episcopatus profanatus.

3. *Brandenburgum* Episc. profan.

4. *Lebusium* Episc. profan.

5. *Caminium* Episc. profan.

6. *Halberstadium* Episc. profan. Circuli Saxon. Infer.

7. *Mindensis* Episc. profan.

8. *Pomerania* Ducatus ulterior, *Hinter-Pommern*,
cum

cum Ducatibus in eo sitis *Cassubiae* nempe & *Vinidarum*. Urbes *Stargarda*, *Camminum* &c.

9. *Cliviensis* Ducatus Circ. Westphal.

10. *Marchia*, Westphalicus Comitatus, anno 1666. acquisita.

11. Item Comitatus *Ravensburg*.

12. *Lippiensis* denique Comitatus Circul. Westphal.

13. *Borussia* olim jam Imperio Germanico subdita suismet postea Ducibus est relicta: quorum *Wratislaus* sub an. 1260. Ordini Equitum Teutonicorum nomen dedit, unaque *Pomeraniam*, & *Borussiam*. Poloni deinde armis id egerunt, ut Equites dimidiâ *Borussiam* Polonorum potestati permissâ alteram etiam dimidiam iisdem vestigalem facerent, Imperiique Germanici Clientelæ renunciarent, frustra vetante *Friderico III. Cæs.* anno 1466.

Denique *Albertus*, quem dixi *Brandenburgicus*, Ordinis supremus Magister, misso Ecclesiæ nuncio, hæresin amplexus suam fecit provinciam, noménque *Ducis* à Polonis obtinuit. an. 1525. Quam ob causam à *Carolo V. Imp.* in Comitibus *Augustæ* proscriptus est. an. 1530.

Anno dein 1657. *Velaviensibus* pactis supremum jus atque independens concessum est à Polonis *Friderico Wilhelmo Elect. Brandenburgico*.

At demum an. 1701. *Fridericus III. Elector* diadema regium sibi imposuit, multis licet *Europæ Principibus* ægrè ferentibus indulgente tamen *Cæsare Leopoldo*.

Metropolis *Borussiae* regiae est *Regiomontium*.

14. *Neocomensis*, sive *Neoburgensis* Comitatus, seu *Nenfelsstet* *Helvetis* foederatus olim *Longavillæis* *Galliae* satrapis paruit. His anno 1694. deficientibus *Nemosienses* *Duces* (*Nemours*) eodem gavisi sunt.

Ab anno verò 1707. Borussiae regi sese subjecit. Calvinianâ hæresi totus comitatus occupatur.

15. *Magdeburgicus* Ducatus, erat Archiepiscopatus pace Westphalica profanatus.

16. *Crossensis* Ducatus in Silesia.

17. *Arausionensis* Principatus in Provincia Gallica, olim Nassovicæ ditionis. Extincto verò Wilhelmo III. Nassovio Angliæ rege, eum ambivit Borussus. Hactenus tamen Gallorum imperata facit.

18. Quædam denique etiam in Africa occupavit rex Borussiae, in regno Guinææ, super ripam auream, vulgò *Gold-Küste*.

§. III.

Episcopatus Circuli Saxo. Sup. & Abbatis

1. Episcopatus omnes sunt profanati, nempe Brandenburgi; Misniæ; Merseburgi; Naumburgæ; Lebusii; Casimii.

2. Abbatis eadem fors obigit. *Saalfelda* in Thuringia Benedictinorum olim Princeps Abbatia nunc Ducum Saxo-Saalfeldensium ditio atque sedes. *Walkenriedam* Benedictinorum olim cænobium occupant nonnulli præcones Lutherani in Thuringia. *Quedlinburgum* puellarum Lutheranarum domus. *Gerenroda* ejusdem farinae.

§. IV.

Reliqui Duces ac Principes.

1. Saxonicae stirpis Duces Vinnarienses, Gottharicos &c. supra memoravimus.

2. *Pomerania* Ducatus pars Sueco paret.

3. *Ascanius* seu Anhaltinus Principatus in plures familias divisus, nempe *Dessavicam*; *Bernburgicam*; *Coethensem*, seu *Plozgovicam*; & *Zerbstensen*.

4. *Schwarzburgicus* Principatus metropolim habet *Königsam*.

§. Mans.

§. Mansfeldicus Principatus nobilissimus æris alieni ergò à Saxone & Brandenburgico Electoribus jure sequestri occupatus, præter nonnulla Principibus Mansfeldicis, qui hodie Catholici sunt, relicta.

CAPUT VIII.

Circulus Bavaricus.

§. I.

Electoratus Boicus.

Q. I. *Quæ est dignitas Electoris Bavari?*

R. 1. Est inter Electores quintus. 2. Imperii Archidapifer. 3. Comes Palatinus. 4. Vicarius Imperii in circulis superioribus. 5. Director Circuli Bav. cum Archiepiscopo Salisburg.

Q. II. *Quæ Boils Religio?*

R. Inviète ac simpliciter Catholica.

Q. III. *Quæ insignia Ducis?*

R. Scutum tessellis argenteis cæruleisque decussatim virgatum. Leo aureus rubro coronatus ob Palatinatum. Pomum denique aureum cum cruce tanquam Archidapiferatus Imperii insigne.

Q. IV. *Quæ ditiones Electoris?*

R. 1. *Bavaria* Ducatus quatuor Parliamentis sive ita dictis Regiminibus gubernatur è quatuor præcipuis Urbibus *Monachio* Electorum regia, *Landshuto*, *Straubinga* & *Burghusio*. His accedit præsidium munitissimum *Ingolstadtum*.

2. *Palatinatus superior* cum Metropoli *Amberga*.

3. *Leuchtenbergicus Landgraviatus*. Civitas

princeps est *Pfreimda*. Olim suos habuit comites, usque ad an. 1646.

4. *Hagensis* Comitatus Leonardô Comitum ultimô extinctô Bavaris concessus est à Maximiliano I. Imp.

5. *Chamb* Comitatus a Friderico II. Imp. Boiis concessus an. 1210. & iterum iisdem vindicatus pulso Friderico Palatino an. 1620.

6. *Mindelheimensem* Dynastiam Boiis cessit Comes Maxelrainius, cum eam tueri adversus Fuggeros non valeret. an. 1618.

7. *Werda Danubica* Imperialis quondam urbs ob Sacra Catholica indignè à Lutheranis civibus habitata Cæsare proscripta est an. 1607. & hætenus Boicos fasces reveretur.

8. Nuperrimè mortuo Tillio comite accessit Boico iuri non spernenda ditio, an. 1725.

§. II. *Episcopatus Circ. Bavar.*

1. *Salisburgensis* Archiepiscopatus a S. Ruperto Bojorum Apostolo institutus post annum Christi 702. Urbs *Juvavia* Romano ævô, hodiernô *Salisburgum* dicitur, Academia celebris est. Ceterum Archiepiscopus in Comitibus Imperii primus est in Ordine Principum Ecclesiasticorum, & Directorium habet in Collegio Principum alternatim cum Austria. Est etiam Director Circuli Bavarici. Dein *Chiemseenses*, *Seckavienses*, & *Lavantinos* Episcopos ipse suo jure nominat, instituit, confirmat. *Gurcenses* verò semper binos Cæsar, tertium nominat Archiepiscopus.

2. *Frisingensis* Episcopatus fundatus à S. Corbiniano an. 724.

3. *Ratisbonensis* Ep. cujus primus *Ordinarius* Episcopus S. Wicterpus obiit an. 756.

4. *Battaviensis*, seu *Passaviensis* Laureacô (vulgò hodie *Enns*) translatus an. 837.

5. *Bereb.*

5. *Berchtolsgadiensis* Præpositura Canoniorum Regul. Principis honore gaudet.

6. Abbatia Imperialis S. Emmerami Ord. S. Benedicti. in Civit. Ratispon. fundata an. 697. Quam Principali dignitate præstitisse probatum in suis monumentis modernus Reverendissimus Dominus Abbas Anselmus.

7. *Monasterium superius, & Monasterium inferius* in civitate Ratisponensi. Domus sunt Canonissarum secularium, quarum Præpositæ Principes sunt Imperii.

8. Olim & Abbatia Waldsaffensis Cisterciensium, aliæque, Imperii Status fuere, sed à Boiis Ducibus sunt exemptæ.

§. III.

Duces & Principes.

1. Ducatus *Neoburgicus* cum *Neo-Palatinate*, qui pars est Palatinatûs superioris, hoc eventu institutus est. Convenerat inter Bojariæ Principes, ne ditiones deinceps dividerentur in filios, sed uni tantum Primogenito subjicerentur. Nihilominus Georgius Dives Dux Landishutani Ruperto Palatino Philippi Electoris filio suam filiam despondit, dotemque constituit suas in Bavaria ditiones. Id non ferens Albertus IV. sapiens, Dux Monacensis Cæsarem Maximilianum implorat, Ducemque Wirtembergicum, & Norimbergenses trecentorum millium auri stipendiò conducit.

Itaque Georgio fati sublatò an. 1503. ventum ad arma. Dúmque bellum trahitur, Rupertus Palatinus diem extremum obit, filioli relictis duobus *Ottone Henrico, & Philippo* postea *Bellicoso*.

Belli fessa pars utraque pacem tandem in has leges componit an. 1505. autoritate Cæsaris Max. I. Ut Boicæ ditiones manerent deinceps indivise. Ne tamen duobus Ruperti filiis deesset sua dos, in eorum gratiam

NOVUS PALATINATUS institueretur partim è ditionibus Paternis, partim è bonis Georgii divitis.

Hac occasione Cæsar in belli impensas è Georgii Divitis bonis tulit *Kuffsteinam* cum aliis, quæ jam olim Tyrolicæ ditionis erant; sed pactò ad Bavaros devenerunt. Advocatiam in Episcopatu Salzburg. & Pataviensi. Imnunitatem vectigalium per omnia Oenitiora, æris præsentis 100000. Veniam æris alieni, quo obstrictus fuerat Georgio Diviti, & 50000. florenorum pretiò frumenta.

Norimbergensibus cessit *Herspruck*, *Lauff*, *Altorf*, &c.

2. Ducatus *Solisbacensis*. Jam anno 1569. *Wolfgangus Comes & Dux Palatino-Bipontinus* inter filios divisit ditionum suarum partem, è quibus appanagii loco obtigit *Solisbacum* Ottoni Henrico.

Hic quidem defunctus est improlis. At ejus frater *Philippus Ludovicus Neoburgicus* filium reliquit *Augustum Solisbaco* appanagii jure imperantem. Ex eo natus est *Christianus Augustus*, qui paternam ditionem anno 1632. adeptus Catholica sacra amplexus est an. 1655. & à Palatinis Neoburgensibus Jus Superioritatis (die Souveraineté) obtinuit, ut suo deinceps jure regnarent Duces *Solisbacenses*.

Situs est Ducatus in Palatinatu superiore.

§. IV. Comites Immediati Status Imp.

1. *Ortenburgici Lutherani*.
2. *Wolfsteinenses* in Palatinatu Lutherani.
3. *Sulzberg* ad *Wolfsteinenses* pertinet.
4. *Braiteneck* comitatus in Palatinatu. Spectat ad Comites de Tilly. Ultimo horum *Ferdinando A.* 1725. extincto transiit ditio ad sororem, viduam *Antonii Comitis olim Montfortii*.
5. *Sternstain* in Palatinatu sup. *Lobkowizii* Principibus concessus comitatus. Civitas *Neostadium*.

6. Ho-

6. *Hohenvaldeck Comitum Maxelrainensium in Bavaria.*

Comitatus *Ehrenfelsicus*, vulgò *Regenstauff*: & *Heideggensis* à Palatinis Neoburgicis eximuntur.

§. V. *Civitates Imp.*

1. *Ratisbona* Comitibus continuis ab an. 1662. eò coactis nota.

2. *Werda Danubica* sub Ducum Bavarorum ditione est ab an. 1607.

CAPUT IX.

Circulus Suevicus.

* *Suevi olim à Danubii ripis ad mare Balticum usque sedes fixerunt. Nec suis contenti ditionibus, exteras etiam occuparunt, Alemanniam primùm (bodiernam Sueviam) mox ipsam extremam Hispaniam. Vid. Histor. Profanam L. 2. c. 3. §. 2.*

Conradus I. Imp. Burchardo Comiti Buchornio Ducales honores decrevit an. 916.

Inde ad Marchiones Austriacos, ad Comites (ut volunt nonnulli) Wittelsbachios, Schveinfurtenses, Rheinfeldenses, & Stauffenses Suevia Ducatus devolvitur, è quibus postremus Conradinus Neapoli capite plexus est an. 1268.

Post hujus fata Rudolphus I. Habsburgicus Imp. Ducatus Sueviae auxit filium suum Rudolphum an. 1282. Sed ex eo tempore Suevi in multas ditiones se dividerunt.

§. I.

Episcopatus & Abbatia.

1. *Constantiensis Episcopus Director est Circuli Suevici cum Duce Wirtenbergico. Ipsa civitas Constantiensis Imperiali libertate multata est*
à Ca.

à Carolo V. Imp. quòd Libro *Interim* subscribere detrectarit.

2. *Augustanus* Episcopatus. *Augusta Vindelico-*
rum civitas Imperii est.

3. *Curienfis* apud Grifones olim nobilissimus Episcopatus multum accisus est Grifonibus Helvetorum foedus amplectentibus. Episcopus adhuc Imperii Princeps est, juréque suffragii gaudet.

4. *Campidona* Princeps Abbatia Benedictinorum, *Campidona* verò civitas, quæ originem debet cœnobio, tumultu hæreticorum ejus ditioni subducta est, hodiéque civitas est Imperialis.

5. *Elvacensis* olim Abbatia Benedictina, nunc Canoniceorum secularium Princeps Præpositura est.

6. Abbatia præterea Imperiales sed non Principes sunt ex Ordine S. Benedicti: *Augia Dives* Episcopo Constantiensi nunc subdita: S. *Udalrici* *Augustæ*, S. *Blasii*, quæ suffragio in Comitibus gaudet ob Comitatum Bondorffensem: *Elchinga*: *Gezenbachium*: *Oebfenbusium*: *Ursinia*, seu *Jirse*: *Isnia*: *Petersbusium*: *Zuvifaldum*: *Vinea*, seu *Weingarten*: ac demum præ aliis exemptione gaudens *Ottobura*.

7. Cisterciensium sunt *Casarea*: *Salomonis villa*, *Salmanmeller*.

8. Canoniceorum Regularium est *Wettenbusium*.

9. Præmonstratensium *Augia minor*, *Weissenau*: *Monachorum Rota*, seu *Münch-Rott*: *Marchthalium*: *Roggenburgum*: *Schussenrieda*: *Ursperga*.

10. His adde Abbatissas *Buechaviensem* Canonissarum secularium: Item *Lindaviensem*. Cisterciensium *Hegbach*: *Guttenella*; *Rottenmünster*, *Raindt*.

Abbatiam *Maulbrunensem* & *Königsbrunensem* cum aliis subjugavit Dux Wirtembergicus.

§. II.

Duces ac Principes.

1. *Wirtembergici* olim Comites, in Ducum ordinem adscripti sunt à Maximil. I. Imp. an. 1495. Nunc Directores sunt, Ducésque Circuli, & in Imperio Rei Venatoriæ summò locò præfecti. Insignibus utuntur, scuto aureo, cum tribus nigris cervi cornibus: his additur vexillum cum Aquila Imperiali. Ceterùm favent Luthero. A Carolo V. ob scædus Schmalkaldicum exautorati, à Rudolpho II. in numerum Statuum Immediatorum iterum recepti sunt: ita tamen, ut masculis deficientibus omnis ditio ad Austriacos rediret. Caput urbium est *Stugarda*; inde *Tubinga*.

Huic etiam paret Comitatus *Montisbelicardi* *Burgundiæ* finitimus.

2. *Badensium* Marchionum duplex stemma est: alterum *Badensium*, *Baden-Baden* Catholicum urbes habet *Badenam*; *Stollhofium*; *Keblam*; *Rastadium* cum parte potissima Comitatus *Sponheimensis*. Ex horum gente fuit *Ludovicus*, vulgò *Prinç Louis*, Turcicis, Gallicisque bellicis clarissimus.

Alterum stemma est *Durlacensium* Lutheranum.

3. *Hokenzollerani* comites Principibus adnumerati sunt à Ferdin. II. Imp. an. 1623.

4. *Fürstenbergii* quondam comites, nunc Principes duabus lineis dividuntur, *Möskirchana*, seu *Blumbergica*; & *Stüblingana*, postquam *Heiligenbergensis* extincta est.

5. *Schwarzenbergici* aliàs comites hodie ab anno 1671. Principes, comitatum *Sulzensem* cum aliis in *Suevia* possident.

6. *Ottingani* partim comites sunt, partim etiam Principes ab an. 1674.

§. III. Comites.

1. *Montfortii* quorum tamen potissima ditio *Austriæ* paret.
2. *Truchsessii*, quorum *Stemma* in *Waldpurgenses*, *Wolfeggenses*, & *Zeilenses* distinguitur.
3. *Königseggenses*. *Hohenemsenses*. *Pappenheimenses*, *Barones Reckbergenses* &c.

§. IV. Civitates Imperiales.

1. *Augusta Vindelicorum* partim *Catholica* partim *Lutherana*. 2. *Ulma* *Acatholica*. 3. *Eslinga* *Luther*. 4. *Reutlinga* *Luther*. 5. *Nordlinga* *Luther*. 6. *Halla Suevica* *Luther*. 7. *Rothvila* *Catholica*. 8. *Überlinga* *Cathol*. 9. *Heilbruna* *Luther*. 10. *Gmund* *Suevica* *Cathol*. 11. *Memminga* *Luther*. 12. *Lindavia* *Luther*. 13. *Dünkelspibla* partim *Cathol*. partim *Luther*. 14. *Biberacum*, *Catholic*. *Luther*. 15. *Ravenspurgum* *Catholico-Lutheran*. 16. *Campidona* *Luther*. 17. *Kauffbeura* *Catholico-Luther*. 18. *Weila* seu *Wiela* *Cathol*. 19. *Wangia* *Cathol*. 20. *Isnia* *Luther*. 21. *Pfulndorffium* *Cathol*. 22. *Offenburgum* *Cathol*. 23. *Leutkirchium* *Catholico-Luther*. 24. *Wimpfa* *Luther*. 25. *Gienga* *Luther*. 26. *Gengenbacum* *Cathol*. 27. *Zella* *Cathol*. 28. *Buchhorna*. 29. *Aala* *Luther*. 30. *Buchavium* *Cathol*. 31. *Bopfinga* *Luther*.

Constantia a *Carolo V.* proscripta est & exempta. *Werda Danubica* *Boiis* paret.

CAPUT X.

Circulus Franconicus.§. I. *Episcopatus & Prælaturs.*

1. *Bamberga*. Reliquæ civitates sunt, *Forchheim*

bemium, Furthum &c. Episcopus est Circuli Director cum Baruthano Marchione.

2. *Herbipolis.* 3. *Eichstadium.* 4. Equitum Teutonicorum bona tota quidem Imperio sparsa sunt. Attamen huic præcipuè Circulo adscribuntur, ubi sita est *Maria Domus*, seu *Mergentheim* supremi Magistri (vulgò *Deutsch-Meister*) sedes.

§. II.

Duces & Principes.

1. *Barutbanus*, seu *Culmbacensis* Marchio Director est Circuli. Lutheri hæresin profitetur. 2. *Onoldinus* seu *Anspacensis*, aut *Onolzbachicus* Marchionatus Lutheranus. 3. *Coburgensis* Ducatus nunc est *Saxo-Gothaicorum* Principum. 4. *Hennebergicus* Principatus inter Saxones, & *Hasso-Cassellanos* divisus. 5. *Schvvarzenbergicus* Princeps huic Circulo adscriptus est: sed bona pleraque alibi sita. 6. Idem obtinet de Principe *Lövvensteinio*, cui subest Comitatus *Wertheimius* vinò nobilis.

§. III. *Comites.*

1. *Castellanus.* 2. *Hannovius* præpotens Comes. 3. *Holacheus*, seu *Hohenlohe.* 4. *Erpacensis.* 5. *Limpergenses Liberi Domini*, dicti *Semper-Frene* nunc extincti sunt. Ditionem sibi postulat *Brandenburgicus.* Subofficium *Pincernæ Imperii* à *Carolo VI. Aug.* concessum est Comitibus de *Althan.*

§. IV. *Civitates Imperiales.*

Norimberga omnium potentissima. 2. *Schvveinfurtum.* 3. *Rottenburgum* ad *Tuberum fl.* 4. *Weissenburgum.* 5. *Weinsbemitum.*

CAPUT XI.

Belgium Fœderatum, Respublica.

1. Regio abundans pascuis: Silvarum inops: mercimoniis prædives.

2. Mores astuti: Pertinaces simul & inquieti.

3. Religio Catholica exulat: nulli tamen hæresi ostium negatur: cum interim Calviniana potissimas partes ibi agat.

4. Insigne Leo tenens fasciculum septem jaculorum, cum epigraphe: *Concordiâ res parvæ crescunt.*

5. Provinciæ septem sunt. 1. *Hollandia Comitatus*, cum urbibus *Amstelodamo*; *Lugduno Batavorum*; *Rotterodamo*; *Haga Comitum*. 2. *Seelandia Comitatus*: Urbs *Middelburgum*. 3. *Ultrajectina provincia*, Urbs *Ultrajectum*, seu *Trajectum ad Rhenum*. 4. *Geldriæ Inferioris Ducatus*: Urbs *Neomagum*. Junctus huic est *Comitatus Zutphanus*. 5. *Transsylvanica provincia*, *Ober-ÿssel*. 6. *Gröningana provincia*. 7. *Frisia Occidentalis*; Urbs *Franockera* &c.

* Reliquas Batavorum ditiones, quas in Germania possident, videbis suprà Cap. 1. §. 18.

Demum in aliis terræ plagis multa aut eripuerunt Lusitanis, Hispanisque, aut aliàs acquisiverunt. In Asia partem *Malabariæ*, *Coromandelæ*, & ultra *Gangem* *Malaccam* emporium. Partem *Insularum Moluccensium*, & *Ceylanis*: novam *Hollandiam*, & *Zee-landiam*. In *Insula Java Bataviam* urbem, caput omnium *Belgicarum* in Asia ditionum.

In *Africa* multa tenent præsidia ad *Promontorium viride*, & *Bonæ spei*. In regno *Guineæ* &c.

In *America* denique nonnullas insulas occuparunt.

Q. I. *Cuinam Principi obnoxia sunt tot nobiles provinciae?*

R. Nulli, sed jure suo vivunt. Olim quidem Burgundis Ducibus, deinde Austriacis Hispaniae regibus parebant. Sed sub Philippo II. cum hæresi latè serpenti opponeretur sacrum Inquisitionis tribunal, illud dedignati nobiles cum populo jugum excussere an. 1579.

Q. II. *Quis regiminis modus?*

R. Singulae harum provinciarum aliquos *Hagæ Comitum* mittunt cum potestate de rerum summa deliberandi, decernendique. Huic Legatorum cœtui nomen est: *General- Staaten*. Toti Reipublicæ titulus adhibetur: *Die Hochmögende Herren*.

Q. III. *Quæ Maxima Batavorum?*

R. i. In id præcipuè intenti sunt, ut vel Gallum amicum habeant contra Anglos, vel Anglos contra Gallum.

2. Unicè student suis mercimoniis conservandis, augendis.

3. Ut Gallo objicerent potentem aliquem vicinum, nupero fœdere Ultrajectino 1713. haud ægrè admiserunt, ut Belgium Austriacis redderetur. Ne tamen ab Austriacorum potentia metus esset, multa earum provinciarum Gallo, multa sibi met ipsis permiserunt, unaque tractatum *Repaguli* cum Austria pepigerunt. De quo alibi. *Histor. Profan. L. 2. c. 5. §. 1.* in Leopoldo Imp. f. 385.

4. Sustentatur interim hæc Respublica à vicinis Principibus, cum neuter eam aut pati nimium aut augeri ferat. Facile alias subvertenda.

CAPUT XII.

Lotharingiae Ducatus.

Q. I. Quinam olim & nunc Lotharingiae Principatum tenuere?

R. 1. *Lotharingia* pars est regni olim *Austrasiae*, à Lothario Lotharii Cæsaris filio obtenti. Deinceps Arnolpho Cæsari erepta est à Carolo simplici Gall. R. sed ab Henrico Aucupe denuo vindicata a. 924. Vid. Hist. Profa. L. 2. c. 4. fol. 350.

2. Initio seculi 12mi Ducatu Lotharingiae Inferioris, seu Belgio potiti sunt Comites Brabantiae; & seculo 15. Duces Burgundiae, ac demum Archiduces Austriae.

3. Lotharingia superior hodierna cessit an. 1048. Gerhardo Comiti Alsatico, armis eam adepto: Ducumque modernorum protoparenti.

4. Ex his *Renatus*, qui Caroli Audacis Burgundiae Ducis arma repressit, duos reliquit filios a. 1508. *Antonium*, & *Claudium*, à quibus Stemma in duos divisum est ramos, *Lotharingicum* seu *Germanicum*, & *Gallicum*.

Q. II. Quid amplius de Lotharingia memorandum ais?

R. 1. Insignia sunt scutum aureum, cui inducta est fascia rubra cum tribus argenteis avibus.

2. Metropolis est *Nancetum*.

3. Duces olim quidem Imperio subiecti fuerant, sed injuriâ temporum ei se subdixerunt. Adhuc tamen Imperii Principes dicuntur, gaudentque suffragio ob varios comitatus, quos possident Imperio vefligales.

4. Gallum vicinum habent formidandum, qui etiam an. 1552. evocatus à Mauritio Saxone

in Cæsarem arma sumente, eripuit tres nobilissimos
Episcopatus *Metensem, Tulensem, & Verdunensem.*
Quin totam Lotharingiam subegit Ludov. R. Gal. an.
1670. quam tamen pace Rysvicensi reddere coactus
fuit. a. 1697.

CAPUT XIII.

Helvetorum Respublica.

1. Regio montibus aspera: frumento egens adeo,
ut esuriendum sit, nî vel Suevia, vel Gallia subvehat
annonam. Pascuis tamen opima.

2. Mores veterum Germanorum similes.

3. Religio mixta.

4. Insigne cuius provinciarum proprium.

5. Provinciarum autem triplex ordo est. *I. Civium*
II. Subditorum. III. Fœderatorum, seu Sociorum.

I. Cives sunt tredecim Pagi; seu provinciæ, quas
Cantones dicere amant Galli.

Tigurum, ceteris potentior, Calvinianus.

Berna, amplissimus, Calvinianus.

Luceria, Catholicus.

Urania, Ulri Cathol.

Suitia, Cathol. Sacra Æde D. Virg. Einsidlensis in-
clytus, cujus Abbas Princeps Imperii est sed suffragio
carens.

Silvania, Unterwalden, Cathol.

Tugium Zug. Minimus Catholicus.

Glarona, Glaris. Catholico-Calvin,

Basilea, Acatholicus.

Friburgum, Cathol.

Solodurum, Cathol.

Schaffhusium Acathol.

Abbatis-Cella, Appenzell. mixtus.

II. Subditi sunt partim in Germania Austria-
co iuri abrepta, ut *Vallis Rhenana; Turgovia.*

Item urbes *Badena* ; *Certiaco* , seu Forum Tiberii, id est *Zurzach* &c.

Partim in Italia, ut *Vallis Telina* ; *Lugano* ; *Bellenza* *Locano* &c.

III. *Socii* sunt quidem sui juris, sed mutuo foedere, auxiliisque Helvetorum nituntur, ut

Rhati seu *Grisones*. Princeps *Abbatia S. Galli*. *Valesia*. *Genevensis* Republ. Urbes *Müllhusum* : *Rottvila* : Sed hæc foedus Helvetorum deseruit.
1631.

Q. Cuinam regi subiecti sunt Helveti?

R. Nemini. Olim Imperii Germanici cives erant, & *Habsburgicorum* subditi. Verum *Præfectorum* insolentia eousque grassante, ut etiam pileos adorare compelleretur plebs, tres viri è tribus pagis coiverunt, nempe *Uri*, *Schwiz*, & *Unterwalden*. Hi ito foedere, factaque manu *Præfectis* demum peremtis libertati se reddiderunt. an. 1308. *Austriacis* etiam *Sueviæ Ducibus* non una clade deletis.

Dein *Ludovicus Bavarus Imp.* pro suo in *Austriacos* odio foedus rusticorum ratum habuit, libertatémque indulxit ampliorem.

Strenuè mox id ipsum profecuti sunt *Galli*, cum primum simultates in *Burgundum* & *Austriacos* suscepissent. *Ludovicus* enim *XI. G. R.* foedus pepigit an. 1474. Quod hodièque *Helvetos* suos veluti stipendiarios habet: non à quibus accipiat, sed quibus det stipendia, ut semper ad obsequium paratos habeat.

LIBER III. Descriptio Italiae.

CAPUT I.

Status Ecclesiae Romanae.

Q. Quenam sunt ditiones Pontificis Romani?

R. 1. Ferrara Ducatus cum civitate Comaclo. 2. Territorium Bononiense. 3. Romania, cum urbe Ravenna. 4. Urbinum Ducatus. 5. Marchionatus Anconitanus. 6. Ducatus Spoletanus. 7. Territorium Perusinum. 8. Ducatus Castrensis. 9. Patrimonium S. Petri, seu terra Mathildis. 10. Sabinensis ager. 11. Campania Romana, cum ipsa Urbe urbium Roma. 12. Beneventanus Ducatus in regno Neapolitano. 13. Avenionensis Comitatus in Gallia. 14. Denique Pontifici clientelari seu feudi jure obnoxia sunt regna Neapolitanum & Siculum: Unde quotannis à rege Neapolitano Romam mittendus est Sonipes albus cum sex aureorum millibus.

**Insignia sunt binæ claves decussatæ, aurea altera, altera argentea; his imminet Tiara tribus redimita coronis in scuto cæruleo.*

CAPUT II.

Magnus Ducatus Florentia.

Q. I. *Quinam & unde sunt Magni Duces Florentia?*

R. 1. Florentia olim Hetruria, vel Tuscia medio ævo comites habuit Imperio Germanico vefligales.

2. Carolus V. Imp. Ducali mitrâ eosdem ornavit. an. 1531.

3. Pius V. PP. *Magnos Duces* vocavit. an. 1569.

4. Cosmus III. *Regia Celsitudinis* titulum, *Königliche Hoheit*, obtinuit Pontifice & Imperatore adfentientibus, an. 1700. obiit a. 1723. Ejus nunc filius Joannes Guasto Dux jam penè senex & improlis suspensam tenet Europam: Hispanus enim & Gallus hæreditatem ambiunt. Cæsar eam tanquam Imperii feudum repetit.

Q. II. *Quenam insignia?*

R. Scutum aureum, in quo globi rubri quinque, supra hos sextus aureus tria aurea lilia pullulans.

Q. III. *Quæ illius ditiones?*

R. 1. Ducatus *Florentinus*, vulgò Toscana, cum urbium pulcherrima *Florentia*. Sunt item *Pisa*, *Liburnus* portus &c.

2. *Plumbinensis* Principatus Cæsareo juri vindicatus est an. 1708.

3. Status *Præfidii* Austriis paret, excepto *Portu longo*, qui Hispanorum est.

CAPUT III.

Respublica Italæ.

1. *Venetiarum* urbs medio mari, seu potius palustribus maritimis palisque imposita sua sub ditione numerat *Ducatum Venetum*. *Lougbardie* partem cum urbibus Patavio; Verona; Brixia, id est Brescia &c. *Marchionatum Tervisanum*. *Forum Julii Istriae* partem. *Dalmatiae* litora ad Macedoniam usque. *Corcyram*, insulam: item *Cephaleniam* cum adsitis. Verum *Cyprus*, *Creta*, & nuper an. 1715. *Peloponnesus* tota Turcarum armis cessit. Insigne Leo aureus coronatus tenens librum, cui inscriptum: *Pax tibi Marce Evangelista*.

2. *Genuensis* etiam *Corfica* Insulae imperat.

3. *Lucensis*. 4. *S. Marini* intra Statum Ecclesiae sita.

CAPUT IV.

Ducatus & Principatus.

1. *Sabaudia Ducatus*, & *Pedemontii Principatus*. Illi metropolis est *Camberium*, huic augusta *Taurinorum*, Turin. *Sabauda* etiam parent *Ducatus Montis ferrati* Imperii feudum eidem concessum an. 1707. Insula denique ac regnum *Sardiniae* nuper an. 1719. à Cæsare eidem pro Neapoli relictum.

2. *Parma Ducatus Farnesiorum Principum* est. Feudi jura in contentionem vocant Pontifex & Imperium.

3. *Mutinensis Ducatus Atestinae* genti (d' Este) subest. Quæ etiam *Mirandulanum Principatum* emto accepit ab Imperatore, feudi Imperialis titulo. an. 1710.

4. *Monæcium*, seu Portus Herculis Monæci, vulgò *Monaco* Principatus, Gallorum tutelam agnoscit.

* *De Neapoli, Sicilia, Mediolano &c. egimus, cùm Austriacas ditiones in numerum misimus L. 2. c. 1.*

LIBER IV.

Descriptio Hispaniæ.

Q. I. *Quæ soli hujus indoles?*

R. Delicata. Olim aurifodinis inclyta. Nunc hominum raritas Hispaniam affligit: tum ob itinera externa: tum ob tot Mauros, Judæosque pullos.

Q. II. *Qui Genti sunt mores?*

R. Ad gravitatem compositi non rarò ad fastum declinant & segnitiam. Tardi sunt, sed eò altius in rem quamvis penetrant.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Catholicam tenacissimè custodit *Sacræ Inquisitionis* tribunal, quod nulli heteroclitæ doctrinæ aditum qualemcunque permittit. Hinc Rex Hispaniæ *Regis Catholici* nomen a summis Pontificibus obtinuit.

Q. IV. *Quæ insignia? Insigne varium est ob numerosa regna & provincias; ut illud hâc delineare longum esset.*

Q. V. *Quænam ergo Hispanici Monarchæ ditiones sunt?*

R. I. Hispaniæ ipsius decem sunt regna. I. *Castellana nova.* Urbs totius Hispaniæ metropolis *Madridum*

dritum. Inde *Toletum*; *Complutum* &c. 2. *Castella vetus*, Civitates *Valisoletum*; *Abula* &c. 3. *Gallæcia*; Civitas *Compostella*. 4. *Biscaia*, olim *Cantabria*: Civitates *Fons rapidus*, seu *Fuentarabia*, *Tolosa*, &c. 5. *Cranata*; olim *Bætica*. *Urbs Malaca*. 6. *Murcia*. *Urbs Carthago nova*. *Carvaca* &c. 7. *Valentia*. *Urbs Morvedrum* sedem veteris *Sagunti* occupat. 8. *Andalusia*. *Urbs Hispalis*, seu *Sevilla*. *Corduba*. *Gades*, seu portus *Gaditanus*, hodie *Cadix*. *Calpe*, hodie *Gibraltar* freto angusto, quo *Hispania* ab *Africa* distinguitur, imminet: Proximo bello in potestatem *Anglorum* venit an. 1704. Frustra obsidione ab *Hispanis* tentata an. 1705. & 1710. & an. 1727. E regione opposita est in *Africæ* littore *Septa* sive *Zeuta* *Hispanici* juris portus & civitas, triginta & trium annorum perpetua obsidione impugnata à *Mauris*, & hoc demum anno 1727. valere iussa. 9. *Arragonia*. *Urbes Caesar augusta*; *Osca* &c. 10. *Legionis regnum*. *Urbs Salamantica* *Athenæum* nobilissimum.

2. Reliquæ ditiones in *Europa* sunt. 1. *Navarræ* regnum, cujus dimidium trans alpes *Pyrenæas* *Gallis* obtemperat. 2. *Asturiæ* Principatus, à quo nomen hauritur cuivis *Hispaniarum* regis Primogenito. *Urbs Ovetum*. 3. *Extremaduræ* Princip. *Urbs Emerita*; *Alcantara*. 4. *Cataloniæ* Princip. *Urbs Barcinona*, &c. 5. *Insulæ Baleares*, seu *Majorca* & *Minorca*, quarum postrema cum *Portis Magonis* *Anglorum* jugum subiit an. 1708.

3. In *Asia* *Insulæ Philippina*, *Latronum*, *Salomonis*, aliæque quamplurimæ.

4. *Insulæ Canaria*, seu *Fortunata* medio ferè inter *Africam*, *Americam* & *Europam* loco sitæ.

5. In *America*. 1. *Peruvium* cum urbibus *Lima*; *Cusco* &c. 2. *Terra Firma*, seu *Nova Castilia*. *Urbs Carthagena*; *Portus Pulcher*, seu *Porto bello* celeberrimum totius *Americæ* emporium. 3. *Nova Hi-*

spania five Mexico. 4. *Nova Mexico*. 5. *Hispaniola*; seu San Domingo. 6. *Cuba* Insula. 7. *Terra Magellanis*, quòd Arcto vicina gelu rigeat, ab Hispanis iterum deserta. 8. *Paraguaria*. 9. *Florida*, quæ partim Gallis servit. 10. *California* omnium insularum vastissima.

* *Tantas orbis plagas cum possideant Reges Hispani, eorum nonnemo gloriatus est, veritate non invitâ: Suo Imperio Solem nunquam occidere.*

Q. VI. *Quæ fuit Hispanorum regum origo, quæque deinceps fata?*

R. 1. Quomodo *Visigothicum* regnum inter Maurorum funesta arma surrexerit, ac denique ad Austriacos translatum sit, diximus in *Historia profana* L. 2. c. 3. §. 2. fol. 338.

2. Quo pacto his ereptum fuerit à Ducibus Andegavensibus an. 1701. in eadem *histor. prof. narratum est*. L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo Cæs. &c. &c.

Q. VII. *Quæ sunt arcana Politica Hispanorum?*

R. 1. Nunc quidem Reges è Gallico sanguine ad Hispaniæ sceptrum admoti attendunt, ne domus Austriaca nimis viribus augeatur. Imò licet nuper an. 1725. arctum foedus inter utrosque compositum fuerit, non est tamen difficile suspicari, data occasione Hispanos repetituros esse Neapolis, Siciliæque regna, Belgicum, Mediolanum &c. Ulti vicissim Austrii repetent totam Hispaniæ Monarchiam hereditario jure sibi debitam.

2. Cum Anglis perpetua intercedit simultas ob commercia, & expeditiones maritimas: cum Angli Maris dominium ambiant, id ipsum verò Hispani suum esse credant. Præsertim Minorica insula, & Gibraltara, Anglis armorum necessitate permixta, dolore haud levi afficiunt Hispanos.

3. Hollandis favere non possunt, qui non solum Hispanico nomini renunciârunt, sed adornatis maritimis itineribus Hispanicos mercatus pessum iverunt, multâque in exteris plagis eorum juri subduxerunt.

4. Olim Hispanorum Gallorûmque perpetuæ fuerunt & velut nativæ discordiæ. Nunc etiam cùm regem Gallum patiantur Hispani, Gallicos tamen mores nihilo segniùs sunt exosi; nec facile firmam inter has gentes amicitiam sperâsse licet.

5. Interest regni Hispanici summum Pontificem habere faventem, ob Italicas possessiones.

LIBER V.

Descriptio Lusitaniæ.

Q. I. *Dic Originem Regni Lusitanorum.*

R. 1. An. 1112. *Alphonsus* primus regios Lusitaniæ honores sumsit, Hispanico se juri subtrahens.

2. Philippus II. Hispaniæ Rex Lusitaniam ditioni suæ denuo adjecit an. 1580.

3. Mox iterum sub Philippo IV. Hisp. Rege Lusitani suummet sibi regem creârunt *Joannem Bragantinum* Ducem an. 1640. Cujus posterî, hodiéque sceptrum rotant.

Q. II. *Ordine prome ditiones Lusitanicas?*

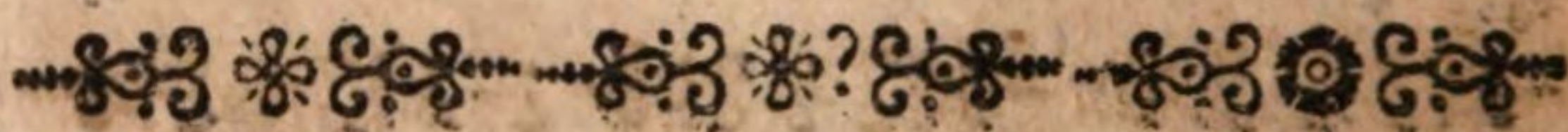
R. 1. In Europa Regnum *Lusitaniæ* seu *Portugalliæ*. Urbes *Ulyssipona*, *Bracara*; *Conimbrica* &c. Dein *Algarbiæ* regnum angulus est reliquæ Lusitaniæ.

2. In Asia multa Lusitanici juris sunt, etsi
multa

multa rapuerint Batavi. Horum omnium caput est *Goa* sedes Proregis.

3. In *Africa* non modica pars regnorum *Angola*, *Congi*, *Loanga*, *Marocchi*, & *Zangnebaria* *Lusitanorum* imperata facit.

4. In *America* vel prope illam 1. Insulæ *Salsæ* seu Insulæ promontorii viridis, vulgò *Cabo verde*. 2. Insulæ *Azores*. 3. Amœnissima insularum *Madera*. 4. *Brasilia*: unde nomen imponitur Primogenitis regum *Lusitaniæ*. Metropolis est Urbs *Omnium Sanctorum*.

LIBER VI.

Descriptio Galliæ.

Q. I. *Quomodo affectum est Galliæ solum?*

R. Auri, argentique fodinis destituta tellus est; vino tamen *Cerere*que satis felix.

Q. II. *Quibus gaudet moribus?*

R. Ingenium felix ac promptum. Sed multis rebus una discendis plerumque non sufficiens, nec patiens tantæ moræ, quantâ opus foret. Ceterum animi mobiles sunt, rebusque novis capiuntur. Sux quoque gentis admiratores.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Olim à *Calvino* labem passa, feliciter restituta est. Vid. *Histor. Ecclesiast.* ubi de *Calviniana Hæresi* meminimus fol. 212. &c.

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Scutum cæruleum, triaque lilia aurea. Olim tot bufones erant.

Q. V.

Q. V. Recense Gallicas ditiones?

R. 1. In *Europa* Galliaque ipsa sequentia sunt. 1. *Nordmannia* Ducatus; de cuius origine vid. *Hist. Prof. L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.* Metropolis est *Rothomagus*, seu *Rouën*. 2. *Picardia* Belgio abrepta fatis *Caroli Burgundi*. Urbs *Ambianum*, seu *Amiens*. *Caletum* portus, vulgò *Calais*. 3. *Francia*, seu *Isle de France*. Metropolis *Lutetia* seu *Parisi*; ceteræ sunt *Bellovacum*; *Suessio* &c. 4. *Campania*. Urbs *Remi*; *Senones*; *Meldæ*, seu *Meaux*. 5. *Aurelianensis* præfectura. Urbes *Aurelia*; *Nivernum*; *Biturix*; *Turones*; *Vindocinum*; *Andegavum*; *Pictavium*; *Rupella*; 6. *Lugdunensis* Præfectura. Urbs *Lugdunum*. 7. *Delphinatus*. Urbs *Gratianopolis*; *Vienna* &c. 8. *Provincia*. Urbs *Aqua Sextia*; *Arelatum*; *Massilia*; *Telo martius*, nunc *Toulon*. 9. *Occitania*, seu *Languedoc*. Urbs *Tolosatum*. *Narbo* &c. 10. *Aquitania*, seu *Guienne*, cum *Provincia Vasconia*, & inferiore *Navarra*. Urbs *Burdegala*; *Lemovicum*. 11. *Britannia* minor. Urbs *Nannetum*. Reliquæ provinciæ *Austriacis*, & Imperio duobus abhinc seculis abreptæ sunt. 1. *Burgundia* Ducatus; Urbs *Divionum*. 2. *Burgundia* Comitatus; vulgò *Franche Contè*: Urbs *Vesontio*. 3. *Alsatia* tota cum *Argentorato* novemque aliis Imperii urbibus, & munitissimo *Landa-vio* in *Palatinatu Inferiore* sito. 4. In *Lotharingia* Episcopatus *Metensis*, *Tullensis*, & *Verdunensis*. 5. *Belgii* denique magna pars suprâ jam enarrata.

2. In *America Gallorum* sunt *Canada*, seu nova *Francia*, & quædam alia; quæ inter famosa est *Mississipi* regio, quæ nuper auro e montibus promisso Gallorum spes excitavit, sed mox fefellit ita, ut ad incitas pene redigerentur, amissis tot impensis in expeditionem illam factis.

3. In *Africa* pars *Insulæ Madagascare* &c.

Q. VI. Quæ fuit origo, quæ series regum Gallorum?

R. 1. De Veterum Francorum rebus verba fecimus in *Hist. prof. L. 2. c. 4. §. 1. Q. 1.*

2. Ceterum tres hætenus familiæ à Francico, id est Germanico genere Gallis imperârunt I. *Merovingica*, à Merovæo Pharamundi nepote dicta: ab an. 419. usque ad an. 751. II. *Carolina* à Carolo Magno Pipini filio nuncupata. Is enim Pipinus an. 751. Merovingicis partim deficientibus, partim neglectis solum occupavit, ejusque posterii tenuere usque ad an. 987. III. *Capetina*, dicta ab Hugone Capeto Parisiensi comite, qui Carolino expirante sanguine coronâ ornatus est an. 987. Hæc stirps in plures familias divisa hodièque imperat. Prima familia Capetinorum defecit an. 1328. cum Philippo V. longo. Inde regnavit *Valesia* à Philippo VI. Valesio usque ad Henricum III. Valesiorum ultimum an. 1589. Denique *Borbonii* obtinuerunt, ab Henrico IV. Navarræo an. 1593. ad modernum usque Ludovicum XV.

Ceterum superest adhuc alia linea, nempe Ducum *Aurelianensium*, quæ, Borboniâ deficiente, sceptri heres erit.

Deficiente verò etiam Aurelianensi adsunt laterales aliquæ familiæ stirpis Borbonicæ, quas vulgò dicunt *Pringen vom Geblüt*: Scil. Principes *Condæi* seu *Condè*: Principes de *Conti*. Comites *Suessionenses*, seu de *Soissons*.

Q. VII. Quæ sunt Gallorum Prætensiones?

R. 1. *Imperiale diadema* sibi deposcunt, quòd illud à Pontifice Leone concessum fuerit Carolo M. regi Galliæ. Nec attendunt Carolum Germanum, & Germanorum æquè regem fuisse: ex quo licet statuere, Germanis potius jus esse omnem Galliam sibi repe-

repetere, nempe a tot seculis jam Germanici sanguinis regibus subditam.

2. Repetunt *Cataloniam*, quam Alphonsus Arragonius eripuit an. 1131.

3. *Castiliae* regnum ob nuptias Ludovici IX. sancti cum Blanca Alphonsi VIII. Castellæ regis filia, seculo 13.

4. *Neapolis, Sicilia & Sardinia regna*; Quod Carolus Andegavenfis feudi nomine eadem aliquando acceperit à S. Pontifice. *Vid. Histor. Profan. L. 2. c. 4. §. 2. N. 1.*

5. *Florentinum Ducatum* ob nuptias Catharinæ Mediceæ cum Henrico II. Gall. R. an. 1533.

6. *Genuensis Respublica*, olim Imperio subdita: postquam se subtraxit, tutelam Gallicam imploravit. Nunc ad Imperatorem potius suspirat.

7. Denique prætendunt in *Mediolanum, Sabaudiam, Austrasiam regnum*, omnèque *Belgium*.

Q. VIII. Prode mihi arcana Politica Galliae.

R. 1. Religionem Catholicam suo in regno sanctè tuetur: ita tamen, ut sibi plus libertatis & arbitrii permillum esse velit tum in officiis Ecclesiasticis, tum in aliis sacris constituendis. Assiduè auditur *Libertas Ecclesiae Gallicanae*.

2. In Imperio Germanico studet fovere Principum discordiam: ac sæpe hætenus hæreticorum turbis favit, etsi nunquam eorum sectam probârit, sed in locis bellò occupatis pro viribus eam eliminârit.

3. Domûs Austriacæ potentiam æquo animo ferre nequit. Illi ut clavum figat, Batavos jugum excutientes juvit, & Helvetos, quos etiam tanquam perpetuos stipendiarios alit. Hoc fine tam sollicitè Coronam Polonicam ambit, ut utrinque Austriæ imminere possit. Plerique omnes Politici huic etiam causæ adscribunt, quòd Gallia Turcis non admodum inimica sit: sed ego credere malim, id fieri eò quòd

quòd longè diffita occasionem belli discordiæque privatam non habeat.

4. Quæ olim bella Gallos inter, Anglósque flagrant, paucis ostendimus in *Hist. Prof. L. 2. c. 3. §. 2. N. VI.* Idem accidit cum Hispanis præcipuè propter Italicas ditiones. Hinc cavet semper Gallia, ne vel Hispani, Anglique; vel Domus Austriaca atque Imperium cum Anglis aut Hispanis consentiant; hic enim consensus vicinorum discrimen afferre posset Galliæ in medio sitæ.

5. Denique animadversum est, nullum esse in Europa publicum inter reliquos Principes negotium, cui non admoveat manum Gallia: quamvis eam in hac arte imitentur modò alii ferè omnes.

6. Ad extremum notatur, quòd Gallia; utut bello sæpe inferior fuerit, cum tamen ad fœdera ventum est, semper partes tulerit meliores; tum ob reliquorum paciscentium dissensum, tum ob alias quasdam artes; in quibus & hæc numeratur: quòd Gallia non soleat pacisci cum pluribus fœderatis junctim, sed modò hunc modò illum à fœdere communi seductum in privata fœdera pelliciat.

7. Studet accuratè conservando regimini *Monarchico*. Nulli Ducum suorum jus cudendæ monetæ, nulli concedit possessionem locorum munitorum &c.

LIBER VII.

Anglia, Scotia, Hibernia.

Q. I. Quæ terræ indoles?

R. Mixti

R. Miti cælo fruitur. Pascuis abundat, equis, ovibusque mitissimæ lanæ: Stanno quoque laudatissimo, Cupro &c. Vinô eget.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia musis omnibus apta, Callida, animi impatientes, & ut videtur nonnullis, feroces. Lingua è Saxonica, Romana, Gallicaque mixta est.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Olim sanctissima; modò nulla esse potest, cum cuivis integrum sit de sacris pro libitu sentiendi arbitrium. Vid. *Hist. Sacram.* L. 2. c. 7. §. 5. à fol. 203. Ceterum quidquid superest, quod specie religionis agunt Angli, ad Politicam spectat. Duæ sunt sectæ hæreticæ, quibus duæ factiones politicæ inhærent.

1. Secta est *Presbyterianorum*, qui ritus in Ecclesia Catholicis penè similes patiuntur: Ceterum Monarchico regimini adversantur. Nuper & ipsi inter se scissi, mutuisque odiis collisi sunt. His adhæret factio illorum, qui *Whigs* dicuntur, seu *molles*, quasi Germanicè dicerem *Weich*.

2. Secta est *Independentium*, qui ritus omnes damnant: Monarchicum regimen probant; unde dicuntur *die Hoff-Parthey*. His consentit factio eorum, qui *Torys* audiunt, seu *rigidi*; quasi Latinè diceres *Duri*.

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Scutum rubrum, tréque Leopardi aurei.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. 1. *Anglia* ipsa, cujus metropolis est *Londinum* amplissima, splendidissima ac frequentissima, demum ditissima urbs. Inde *Cantuaria*; *Portus magnus*: *Portus novus*; *Oxonium*, *Eboracum*.

2. *Wallia* Ducatus in Anglia situs regis Primogenito nomen præbere solet.

3. *Scotia* regnum; cujus metropolis *Edenburgum*. Insigne scutum aureum, Leo ruber duplici tæniâ

rubrâ cinctus. Ad hanc pertinent Insulæ *Orcades*, & *Hebrides*.

4. *Hibernia* regnum, aliàs tantùm comitatus. Sed *Henricus VIII.* orto schismate regis sibi nomen sumsit in odium Pontificis. Metropolis *Dublinum*. Insigne scutum rubrum, cum nablio aureo.

5. In *America* Anglorum sunt *Nova Britannia*: *novum Belgium*: *nova Suecia*: *Terra nova*: *Virginia*: *Barbadosa*: *Jamaica* Insula quædam ex *Antillis*; & alia.

Q. VI. Aveo scire originem Anglorum regum.

R. De his sat narravimus tum in *Hist. profan. L. 2. c. 3. §. 2. N. VI.* tum in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. de Schismate Angl.*

Q. VII. Quæ prætensiones Angliæ?

R. 1. *Galliæ* regnum sibi exigit Anglia. *Vid. Hist. prof. loc. cit.*

2. Credi vult se maris Dominam esse.

Q. VIII. Arcana Politica Angliæ quæ sunt?

R. 1. Cùm ipsimet Angli nesciant, sitne regimen eorum *Monarchicum*, an *Reipublicæ Aristocraticæ*, mixtæve formam gerat, utraque pars suæ studet opinioni. Rex inter istas factiones medius sat habet, quod capiti suo consulat, de quo profectò periclitatur, si Parlamenti auctoritatem vel leviter violet. Est autem *Parlamentum* cætus Ordinum regni in duas distinctus classes. 1. *Domus Superior* continet Episcopos, Duces, Comites. 2. *Domus inferior* habet minorum gentium Nobiles, Cives, & Institores. Quorum omnium sententiis expedienda sunt cuncta regni publica negocia.

2. Cavet Anglia, ne Gallus cum Hispano sentiat, hispanisque ditionibus in *America* insidiatur.

3. Batavos æmulatur ob commercia: præsertim ob *Halecum* capturam, quam *Hollandi* in oris *Britannici* maris exercent, cruentum bellum patrârunt an. 1652.

4. Da-

4. Danum ne offendant, cavent. Is enim transitum per Sundæ fretum negare posset, Anglicisque mercimoniis obicem ponere, quæ illi exercent in Sueciam, Moscoviam &c.

5. Pecuniarum suarum tam tenacem custodiam agunt, ut nulli liceat ultra 50. Thaleros æris præsentis regno efferre.

6. Præcipua Anglorum, ac præsertim modernorum regum cura est, ne Jacobus III. quem Prætendentem dicunt, è regno nunc exul, in patriam soliumque revertendi viam ullam reperiat.

LIBER VIII.

Dania, & Norvagia.

Q. I. *Quodnam soli ingenium est?*

R. Frigidum: Sed venatu, pascuisque abundat.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia certè magna sunt, si cultus adsit. Bellis, reique maritimæ adhuc hodie apti sunt Dani.

Q. III. *Quæ religio?*

R. Lutherana. In gratiam tamen regum Calviniana quoque locum habet.

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Tres Leopardi cærulei in scuto aureo corculis confito.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. I. Chersonesus Cimbrica, seu Dania. Jütlandia. Funia. Zeelandia Insula, Totius Daniæ metropolis est Hafnia, Copenhagen. Inde Rottschilda &c.

Præcipuus portus ac munimentum est in Freto, quod Sund vocant, inter Scaniam Sueciæ insulam, & Zealandiam, ubi adeò angustè patet mare, ut majora navigia utrinque tormentis peti possint, nî in singulas triremes Rosatum (Röfenobí) pendant: moneta est aurea Angliæ, quinque ferè Imperiales valens. Estque hic unicus in mare Balthicum accessus.

2. *Norvagia* aspera régio, magnetem tamen optimum, multumque ferri ac silvæ alens, metropolim habet *Bergam*. Insigne est scutum rubrum, Leo aureus armatus argenteâ clava (mit einer Streitt-Ärt.)

3. Multæ denique insulæ frigido axi subditæ, *Islandia*. *Montes acuti*, seu *Spitzberg*, de qua dubitatur, num ex aversa regione Americæ conjuncta sit. *Grœnlandia*, an Americam contingat in comperto non est: *Glossariæ Insula* Scotiæ vicinæ, vulgò *Fero*.

4. Accedit in America *Dania nova*: & quædam in Africa & Asia.

Q. VI. Regum Danorum initia persequere.

R. 1. Primi reges ignoti sunt. Populus tamen Cimbrorum finibus suis egressus jam olim Romanæ potentiae insultare ausus est, Mario Consule. Quid dein Normani gesserint compendiò indicavimus in *Historia profana* L. 2. c. 4. §. 2. N. 1. & in *Histor. Eccles.* L. 2. fol. 116.

2. Antè reges suffragiis petebantur: Verùm an. 1523. electus est Fridericus I. Dux Holsato-Schlesvicensis, eidemque jus perpetuæ successionis concessum à regni proceribus. Idque confirmatum est an. 1660. adjectaque regi suprema potestas (*Souveraineté*) in totum regnum; cùm antea è procerum arbitrio agerentur.

Q. VII. Quæ Prætensiones?

R. 1. Sueciam deposcunt, utpote olim cum regnò Daniæ connexam. 2. Hamburgum civitatem

in Holsatia sitam suam esse volunt; quæ tamen nunc temporis leges ab Imperatore petit.

Q. VIII. Quenam Maxime Politica?

R. 1. Suecos vigili oculo observat, atque, ut iis detrahat, cum exteris maximè Moscis, Polonis, aut Anglis fœdera jungit.

2. Cùm nuper Holsato-Gottorfficas ditiones Danus occupaverit. an. 1712. quibus dudum antè inhiaverat, iis conservandis omne studium adhibet.

LIBER IX.

Sueciæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Sueciæ?

R. 1. Suecia, seu Sueonia. Metropolis regni totius est *Holmia*; vulgò *Stockholm*. Inde *Upsala*.

2. *Lapponia*. 3. *Finnia*, cum urbe principe *Aboë*.

4. *Livonia*.

* Ceterùm bello contra Russos, Polonos, Borussos, ac Danos feliciter aliquamdiu gestò Carolus XII. Sueciæ rex, subita tamen clade ad Pultavam accepta, è regno exul Turcarum se fidei permittere coactus est an. 1709. Reversus anno 1714. sed infelici Marte usus ad *Friedrichi Hallam*, Norvagiæ urbem, ictu glandis interiit an. 1718. *Nystadii* deinde pace composita, relinqui debuit Borusso Pomeraniæ anterioris potissima pars: Russis tota *Livonia*, *Ingria*, & pars *Careliæ*: Dano *Schlesvicum* cum *Bremensi*, *Verdensique Ducatu*.

Q. II. Quæ origo, & quis ordo regum?

R. 1. Reges olim eligebantur. Sed *Gustavo I.* coronæ hereditas concessa est in omnes posteros an. 1544.

2. Quibus malis Germaniam affecerit Gustavus Adolphus evocatus ab hæreticis an. 1630. dictum est in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. fol. 197.* Pace tandem Monasterii juncta velut pro mercede rei strenuè gestæ Suecis, sub Christina regina, relicta est Pomerania anterior, Bremensis Archiepiscopatus & Episcopatus Verdensis, cum quinquies mille millibus florenorum, & jure suffragii in Comitibus Imp. adeò, ut qui patriæ hostis tanto tempore fuerat, nunc etiam sit civis.

3. Anno 1680. Carolo XI. Potestas suprema (*Souveraineté*) ab Ordinibus concessa est. Verùm Ulrica Eleonora Caroli XII. superstes soror jus illud supremum iterum deposuit, ut Conjugi suo Friderico Hasso-Cassellano principi honores regios ab optimatibus impetraret. an. 1720.

* Ceterùm Hæresis Lutherana hic dominatur. Insignia sunt scutum cæruleum cum tribus coronis aureis.

LIBER X.

Poloniæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Polonorum?

R. 1. *Polonia* uberrima regio totius regni metropolim habet *Cracoviam*: Inde sunt *Lublinum*, *Posnania*, *Warsovia* regum sedes; *Lembergum* in Russia rubra; *Cameneceum* in Podolia.

2. *Lithuania* Magnus Ducatus. Metropolis *Vilna*.

3. *Curlandia* Ducatus Polonis vectigalis.

4. *Borussia* Polonica. Urbes *Dantiscum*, *Thoruna* Acatholicorum nuper motibus famosa.

5. *Livonia* pars.

6. *Cofacci*, *Populus* bellicosus partim *Polonis* *ve-*
rigalis, *Volhiniam* & *Ukraniam* incolunt.

Q. II. Quinam Polonorum Reges?

R. 1. De origine nihil adeò certi constat. Attamen à *Carolo Magno* tributarii facti sunt sub an. 810. Cujus tributum veniam, unaque regios honores impetrarunt ab *Ottone III. Imp.* an. 1000. Nunc sui juris facti *Poloni* sibi met reges eligunt.

2. Nuperis *Suecorum* motibus turbati *Poloni* spreto *Augusto* rege *Saxoniae* *Electore*, alium elegerunt *Stanislaum* *Comitem* de *Leczinsky*, 1704. Verum *Suec*is pulsus revocatus est *Augustus* an. 1709. *Stanislaus* verò *Regis Galliarum* nunc focer est, ejusque favore nititur.

Q. III. Quisnam Status Politicus?

R. 1. *Polonia Respublica* libera est. Regem quidem eligit, sed qui sine *Senatus*, aut *Comitiorum* arbitrio nihil habet, quod imperet.

2. Ad *Comitia* singulae provinciae mittunt quendam nobilem; eosque *Legatos* vocant *Land-Botten*. Quorum tanta est autoritas, ut si vel unus refragetur, totis *Comitiis* nihil actum sit. Idque ipsum jus tanti est *Polonis*, ut *Animam libertatis Poloniae* vocent.

3. *Inimicos* habent potentes vicinos: *Moschum*, *Suecum*, praecipue *Turcam* & *Tartaros*. Ideoque opus est, ut *Germani Imperatoris* amicitiam sibi concilient.

4. *Religio Orthodoxa* est. Tot tamen motibus, in *Borussia* praecipue, nidulati sunt etiam *Lutherani*, qui *Dissidentes* ibi vocantur.

LIBER XI.

Moscovia seu Russia.

Q. I. Quae ditiones?

R. 1. *Moscovia* Magnus Ducatus. Metropolis *Moscua*. Inde *Novogardia*, *Archangelopolis*.

2. *Lapponia*. 3. *Casanum* regnum. 4. *Bulgaria* regnum. 5. *Livonia* Suecis nuper erepta. Urbes *Riga*: & *Revalia*. 6. *Ingria*, Suecis subtrahita. 7. *Carelia* pars, spoliū Suecicum. Hic nuper freto imposita est Urbs *Petri Castrum*, *Petersburg*, sedes Ducum seu Imperatorum. an. 1703.

In Asia occupat. 1. *Astracan* regnum mari Caspio proximum. 2. *Samojedam* provinciam ad mare Glaciale. 3. *Siberiam* regnum à tergo *Tartariae* magnae. 4. Denique *Tartarorum* varius populus Moscis est vectigalis: ut *Morduenses* & *Czeremenses* Mahometani. *Circassi* Graecae religionis. *Nagatenses*. *Wogulenses* in Siberia, Ethnici.

Nuper Persis in suum Principem arma sumentibus occasione usus Czarius, *Derbendam*, *Pacu*, aliaque multa suae ditioni adjecit. an. 1722.

Q. II. Quos habuit, habetve Principes?

R. De incerta antiquitate non est, quod solliciti sumus. — *Joannes Basilides* primus fuit, qui sub anno 1480. *Tartarorum*, quibus vectigalis erat, jugo se subduxit. Ejus filius *Basilius* sibi nomen sumsit *Czaar*, quod idem sonat ac Rex. Denique *Petrus Alexius* an. 1721. Imperatoris nomen sibi adscivit.

Q. III.

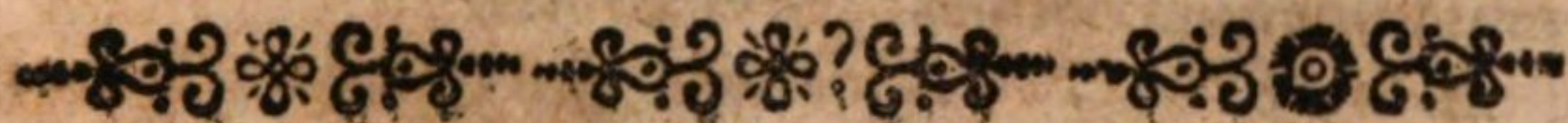
Q. III. *Quis Status Politicus?*

R. 1. Populum aliàs barbarie laborantem erudire quæsit nuperus ille Princeps *Petrus Alexius*, qui susceptis in Europam itineribus circumspexit, quos meliores mores imitaretur, eosque Imperio suo invexit.

2. Princeps Moschorum dicitur *Tzar*, seu *Czaar*: Ejus primogenitus dicitur *Czarovvizijs*.

3. Insigne est Aquila biceps flava: dextris unguibus sceptrum, sinistris pomum librat. Verticibus imminet tres coronæ. Pro pectore gestat scutum rubrum, in quo visitur eques argenteus hastâ draconem petens.

4. Religio est Græcorum Schismati addicta.

LIBER XII.

Imperium Turcicum.

Q. I. *Quæ sunt ditiones Turcæ?*

R. 1. In Europa sunt. 1. *Græcia*, quam vulgari verbo *Levante* dicunt hodie nautæ. Urbes sunt in Macedonia *Theffalonica*; in Livadia, seu Achaja *Naupactum*, seu Lepanto. In Peloponneso, seu Morea, quam nuper 1715, Venetis eripuerunt: *Nauplia*, seu Napoli di Romania &c. 2. Accedunt Insulæ *Creta*, seu Candia; *Eubæa*, seu Negroponte, cum ceteris Asiæ finitimis, *Lesbo*, *Chio*, *Rhodo*, *Samo*, *Cypro* &c. 3. *Valachia* princeps, quem *Hospodarem* dicunt, vassalis est: Religio Græca: Urbs *Targovisum*. 4. *Moldavia* eâdem sorte utitur. Urbs est *Soczova*. 5. *Servia* pars: nam reliquam occupavit Cæsar 1718.

6. *Bulgaria*; Metropolis *Sophia*. 7. *Thracia*, hod. *Romania*. Urbes *Constantinopolis* totius *Turciæ* præcipua, *Turcicè Stambol* dicta: *Adrianopolis* Sultanorum frequens sedes. *Dardanellæ* sunt quatuor *Hellesponti* litoribus imposita munimenta, *Abydus* in *Asiatico* littore, *Sestus* in *Europæo*: alia bina in extremo exitu ad *Propontidem*, ubi fretum arctissimum est, nec nisi dimidii milliarii. 8. *Ponto Euxino* imminet *Bessarabia*, & *Tartari Budziacenses*: hoc excipit *Tartaria minor*, alias etiam *Crimea* & *Precopensis*, *Turcis* tributaria. Ejus Princeps (*Chanum* dicunt) *Turcarum* Imperatori sacramentum dicit, eumque ad bella proficiscentem cum 100000. equitum comitatur. Verum inter utrosque foedus denique junctum est, quod, deficientibus *Ottomanis*, *Tartarorum* *Chanus* Imperium obtineat, ac vice versa.

II. In *Asia* sunt. 1. *Asia minor*, seu *Natolia*. Urbes *Smyrna*; *Ephesus*; *Nicaea*, seu *Isnich* &c. 2. *Georgia* tributaria suosmet principes habet. 3. *Mingrelia*, olim *Colchis*, itidem vectigalis. 4. *Armenia*, seu *Turcomannia*. 5. *Mesopotamia*, seu *Diarbec*: Urbs *Bagdadum*, quam vulgo *Babylonem* dicunt. 6. *Syria*, hod. *Soria*: Urbes *Antiochia*; *Damascus*; ipsaque sancta *Jerusalem*. 7. *Arabia* *Turcis* quidem tributaria, sed gens rapto vivere assueta disto parum audiens est: pars etiam *Persarum* imperata facit. Urbes in *Arabia felici* *Medina* *Mahumedis* patria; *Mecca* impostoris sepulcrum; *Mocha* emporium.

III. In *Africa* sunt 1. *Ægyptus*: Metropolis *Cairum* è ruinis *Memphæos*; *Alexandria*; *Damiata* &c. 2. Quæ deinceps enumerabo *Barbariæ* nomine vulgò veniunt. Scilicet *Barca* regnum, olim *Marmarica*. 3. *Tripolis* regnum, nunc respublica sub tutela *Turcica*. Ducem suum vocat *Day*. 4. *Tunis* regnum nunc respublica *Turcarum* cliens. 5. *Algerium* regnum, nunc piratarum respublica, *Turcicæ* clientelæ.

Q. II. Quenam Religio?

R. De Mahumetica superstitione verba fecimus in *Historia Eccles.* L. 2. c. 3. §. 5. Ceterum Antistitem superstitionis suæ vocant *Musti*, qui omnibus summo in honore est.

Q. III. Qui mores?

R. 1. Serviles & Tyrannidem haud ægrè ferunt. Sed data fortè occasione in Principes suos summâ licentiâ furunt.

2. Vinò abstinent. 3. Uxores ducunt tot, quot alendis quisque sufficit. 4. Omni musâ severè interdictum est plebi. Artes potissimæ sunt Phrygio opere texti tapetes, armæque affabrè facta, & præstantia.

Q. IV. Quæ insignia?

R. Luna cornuta argentea in scuto viridi stellis confito.

Q. V. Quis Status Politicus?

R. 1. Aula Turcica, quam *Portam Ottomanicam* dicere mos est, secundum ab Imperatore seu Suldano habet *Magnum Visirium*: cujus cum ingens sit potestas, discrimen tamen nihilo levius est. Si quid enim minus è sententia eidem cesserit, Sultanus missis literis cum inclusa serica chorda nunciat, sibi gratiosissimè placere, ut is hanc chordam lætus accipiat. Mox Visirius literis Domini sui de genu salutatis osculoque exceptis, chordam collo applicat, elisisque faucibus perit.

2. Reliqui majoris subsellii proceres sunt varii *Visirii*, quorum hi militiæ, illi Gazis, alii aliis præficiuntur.

3. Minores sunt *Beglerbegii*, & *Bassæ* majorum provinciarum præfides; sub se habent *Sangiacos* minoribus regionibus præfectos.

4. His

4. His omnibus magnificentiæ ergo fas est incedere prægestis sibi ex elata pertica caudis equinis. Sultanus ipse caudis utitur septem: Visirus magnus Beglerbegii, & Bassa Babylonicus tribus: Bassæ alii duabus: Sangiaci & ceteri una.

5. Officia tam aulica, quam militaria non in Turcas indigenas conferuntur, sed in Christianorum captivorum pueros, quos superstitioni innutritos clavo admovent. Nunquam filius Patri succedit vel in officio, vel in opibus.

6. Stipendiarium militem perpetuum alunt. Equites dicuntur *Spahis*: Pedites *Janizeri* *Janitscham*. Sagittis hodie rarius utuntur; sed acinace promptissime. Ordo militiæ ferè nullus, sed confertis turmis, quâ visum fuerit, ingenti cum clamore irruunt, sæpeque multò celerius viam relegunt, iterumque adoriuntur. Hodie libenter patiuntur architectos militares qui seu a Batavis Anglisque, seu à Gallis ad ipsos defecerint.

* *Ex his facile discas, minores esse Turcarum vires, quàm vulgò opinemur. Nam 1. Provinciæ quidem amplæ sunt sed incolarum frequentia, peritia, constanti fortitudine &c. Europâ longè inferiores. 2. Potissima pars tantum tributaria est, constatque populis immorigeris, qui Turcarum Imperio agrè subscribunt. 3. Nec mirum si audias à Turca exercitum cogi 400000. Nam id hodie fieri vix potest; & si fiat, non nisi è fece prædonum, & pastorum, quibus nec arma legitima sunt, constat. Cùm contrà Europa, si junctis viribus rem agat, facile exercitum nutrire possit decies & amplius centenorum millium lecta, & exercitata pubis. 4. Adde Turcas re maritima nihil valere.*

Q. V. Nunc pauca de Imperatorum Orientalium serie differe.

R. 1. Cùm primum à Theodosii Magni filiis divisum est Imperium (Divisionem vide in *Hist. Prof.*

L. 2. c. 2.

L. 2. c. 2. §. 1. Q. III.) Honorius Occidenti, Arcadius imperavit Orienti ab an. 395.

2. Ex ejus posteris *Justinianus I.* Juris civilis Codicem edidit a. 529. Institutiones & Digesta an. 533. Quid per Belisarium adversum Vandalos Gottósque egerit, dictum est in *Hist. Prof. L. 2. c. 3.*

3. Reliqui ab his Imperatores iniqua ut plurimum fortuna excepti sunt, quia vitæ nihilo melioris erant, luxúque, tyrannide in subditos, & in Ecclesiam schismate vituperandi. Quid quòd Christianos Germanos Francósque Palæstinam recuperaturos indignis modis habuerint, cùm per eorum provincias iter faciendum erat?

4. An. 1205. Balduinus Flandriæ cõmes à Græcis electus est Imperator, quem ex eadem gente secuti sunt Henricus, Petrus, Robertus, & Balduinus II. usque ad annum 1261. quo Imperium ad Græcos rediit.

5. Sed anno demum 1453. *Constantino XI. Paleologo* Græcorum Imperatorum postremo. Soldani Ottomannidæ Constantinopolim, & cum ea totum Orientis Imperium subegerunt. Ille fuere posterius *Ottomani* cujusdam Turcici satrapæ, qui qui fine seculi 13. Asiam minorem occupavit, fundamentumque Turcici Imperii jecit.

6. *Selimus I.* Ægyptum, Syriamque sub jugum misit an. 1517.

7. *Solymanus II.* maximi inter omnes Turcas nominis *Rhodum* occupavit an. 1522. *Hungariam* an. 1526. *Viennæ* exercitum primus admovit an. 1529.

8. *Selimus II.* *Cyprum* eripuit Venetis an. 1571.

9. *Achmet I.* pace cum Cæsare juncta an. 1606. obtinuit, ut utrinque *Imperatoris*, & *Fratris* nomine sese compellarent Romanorum Augustus & Suldanus.

10. *Ma-*

10. *Mahometes IV.* *Candiam* seu *Cretam* subtraxit Venetis an. 1669. exceptis tribus urbibus. An. 1661. alterum bellum Turcicum cum Hungaris cæpit, confectum anno 1664. Sed mox violato fœdere an. 1683. *Viennam* obsidione preffit. Sed adverfo Marte: nam tractum est bellum à sequentibus duobus Sultanis *Solimanno III.* & *Achmete II.* Tertius verò *Mustapha II.* *Carlovicensi* pace totam *Hungariam*, & *Transylvaniæ* tutelam *Leopoldo Augusto* permittere coactus est an. 1699.

11. *Achmetes III.* ejus frater & successor nondum finito induciarum tempore (25. anni pacti sunt) armis adortus Venetos, qui eidem paci subscripserant, *Peloponnesum*, & quod reliquum erat *Candia*, iis eripuit an. 1715. à Cæsare verò *Carolo VI. Augusto*, *EUGENII* maxime *Sabaudi Principis* virtute, duplici ingenti clade protritum *Temesvariensem* comitatum, *Valachia* partem, *Albam græcam* cum *Servia* deferere coactus est: induciis in annos 25. compositis *Passarovi* in *Servia* an. 1718. 21. Julii.

LIBER XIII.

Asiæ reliqua regna.

CAPUT I.

Persia.

Persia. Uberrima regio, Incolæ delicati, sed ad scientias, si iis vacarent, facti. Mahumedis imposturas sequuntur, ita tamen ut à Turcis differre in omnibus ritibus datâ operâ studeant, & in eos summo ferantur odio.

Re-

Regem suum seu Imperatorem *Sophi* vocant. Nuper factionibus scissum Imperium pene in potestatem Moschorum & Turcarum venit. Illi certè Derbentam cum finitimis, hi Taurinam provinciam, aliæque sui juris fecerant. Et Turcæ etiamnum his oris insidiantur.

Ispahan caput urbium, ac Sophorum regia est.

Ormuz insula regnum & urbs in sinu Persico, olim Lusitanici juris. At Persæ Anglorum usi operâ ejecerunt Lusitanos an. 1622.

CAPUT II.

Tartaria. Quæ de Tartaris certa sunt, exposuimus in Imperio Moschorum & Turcarum. Ceterum Tartaria *Magna*, *Deserta*, & *Chinensis* facile è mappis videri possunt.

CAPUT III.

China, seu *Sina*. Imperium amplum, Gens delicatissima, sed & acutissimæ mentis, Mathematicarum disciplinarum studiosa; gaudet antiquitate. Et quidquid Europæi inventionis laudant, gloriantur Sinenses sibi dudum fuisse perspectum atque usitatum, nempe Typographiam, Tormenta ex ære bellica &c. Imperatori adsunt infiniti proceres, quos Mandarinos vocant. Ceterum Pars Idolis servit, quorum Sacrificuli *Bonzii* dicuntur: Pars Manichæorum ferè hæresi similia credit de bono ac malo spiritu. Pars denique Naturam tantum Dominam agnoscit. Nuper Imperatorio decreto Christiana sacra populo permissa fuerant: Sed cum unà *Confucio*, suo olim legislatori, honores deferre vellent Christianæ legi repugnantes, Pontifexque Romanus eos interdixit iret, acti in furorem Sinenses jugum Christi ex-

excusserunt, quos speramus adhuc Divino nutui aliquando manus duros. * *Insigne est Draco.*

Urbes *Kanton*, seu *Quanchu*. *Junan*. *Nanquing*. Sed omnium princeps *Peckinga*.

CAPUT IV.

Japonia Insula Imperium. Mores gentis, quodcunque vitæ genus elegerint, pertinaces in eo servando. Omnia Sinensibus agunt adversa: cum illi nigro delectantur, hi albo; illos deliciae juvant, hos atrocitas sustinere delectat. Orthodoxa fides olim his oris illata, non multò post, hæreticis ex Europa machinas admoventibus, dirum in modum est protrita, ut nunc denuo idolomania obtineat. Urbium præcipua est *Jedo*.

CAPUT V.

INDIA Orientalis

In plura regna secernitur.

1. *Mogolis Imperium*, hinc *Persis*, inde *Sinensibus* finitimum *Metropolis Agra*. Subditum illi monarchæ inter alia est regnum *Bengala*. Item *Guzura*, sive *Cambaya*: in qua urbs *Diu* *Lusitanorum* est.

2. *Decan regnum*, ubi *Goa* *Lusitanorum*.

3. *Malabaria* in multa regna divisa, è quibus est *Calecutum*, & *Cochinum*. *Dani*, ac *Batavi* partem *Malabariæ* subegerunt.

4. *Coromandela* suo paret regi, qui missos ab Imperatore nostro *Carolo VI*. *Institores Ostendanos* summo honore est prosecutus, tanti Monarchæ diplomata meritò veneratus.

5. *Aracam*. *Tunking*. *Siam*. *Pegu*. *Cambodia*. regna itidem sunt.

6. *Ma*

6. Malacca magnam partem Batavis nunc paret, antea Lusitanis.

7. Insulas *Philippinas* & *Marianas* diximus Hispanicæ esse ditionis.

8. *Moluccæ* Batavis tributariæ.

9. *Ceylon* partim nunc Batavorum est, detracta Lusitanis.

10. *Sumatra* suos habet principes. Item *Borneo*, *Celebes*, *Java* &c.

11. Nuperrimè inventæ sunt *Nova Guinea*; *Terra Papous*, *Nova Britannia*; *Nova Hollandia*, *Carpentaria*.

LIBER XIV. AFRICA.

* *Turcarum in Africa res paulò antè sunt in medium allatæ. Reliqua sunt.*

1. *Nubia* regnum *Abissinis* tributarium.

2. *Abissina* Imperium, olim nullis urbibus habitatum, sed tentoriis tantum, Gens est Christiana. Cujus Imperatorem plerique Geographorum dicere consueverunt *Joannem Presbyterum*: Urbes sunt *Ambianum*. *Ambiancative*. *Zeta*. *Amara* &c.

3. *Monomotapa* Imperium Ditissimum, sed Ethnicum.

4. *Cassaria*, in extimo Africae angulo utroque litore extensa, Promontorium bonæ spei *Cabo de bona speranza* cum adjacentibus lautissimè excoluerunt Batavi, pulsas in interiora Barbaris.

5. *Zanguabaria*; *Madagascare*; *Congo*; *Angola* &c. supra dictum in Lusitanis.

6. *Guinea*. His litoribus munimenta ac colonias imposuere Angli, Batavi, Dani, Borussia.

7. *Nigritania*, amplissimus terrarum tractus in Barbaros partim Gentiles, partim Mahumedanos divisus. In mare Atlanticum inter Ostia Nili nigri porrigitur Promontorium viride, *Cabo verde*.

8. *Zaara*, vel *Saara* Desertum ingens ferarum stabulum, & Barbarorum etiam, feris nihilo mitiorum.

9. *Biledulgeridia* longissimus terrarum tractus Mahumedanis plerumque ac Judæis incolis obsessus, Tunetanorum, Tripolitanorum, & Algeriensium tributariis.

10. *Marocchium*, *Marocco* regnum, Mahumeticæ superstitionis; satis potens. Rex amicitiam ambit Anglorum.

11. *Fessa*, *Fez*. Uberrimum regnum. Utrumque hoc occupavit Tyrannus *Tafletanus* è *Biledulgeridis* Africae Imperatorem se dictitans.

LIBER XV. AMERICA.

1. Hæc quo pacto sit inventa, dictum est in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2. fol. 168.

2. Quæ verò ad Europæorum jura pertinent, suis locis in hac *Geographia* obiter indicavimus.

3. Ceterum duabus constat ingentibus peninsulis, quarum altera ad Austrum tendens, dicitur *America Meridionalis*, altera ad Boream *America Septentrionalis*. Utraque Isthmo Panamensi conjungitur ferè in medio, inter æquatorem & tropicum cancri.

4. *Sitne*

4. Sitne America ad Boream continua cum Europæis regionibus Grönlandia, Spizberga &c. adhuc incompertum est.

5. Cetera hujus terrarum dimidii leges è mappis Geographicis.

* Alias autem cognita Carthaginensibus fuisse dicitur. Hi enim multorum dierum navigatione insulam reppererunt omnibus rebus prædivitem. At non diutulit has navigationes Senatus Carthaginensis; veritus ne, illa nova terra in divitias ac potentiam crescente, deficeret ipsa Carthago. Sic ex Aristotele Lipsius. Physiolog. Stoic. L. 2. Dissert. 19.

INDICULUS ACADEMIARUM CELEBRIORUM.

Italia.

Bononiensis fundata Anno 432. instaurata anno	795.
Florentina à Cosmo Med.	1434.
Neapolitana à Frid. II. Imp.	1227.
Ticinenfis seu Papiensis à Carolo M.	794.
Patavina à Frid. II. Imp.	1222.
Romana incerti temporis antiqua.	

Germania.

Altorffensis à Ferd. II. Imp.	1575.
Argentoratensis	1538.
Basileensis	1460.
Coloniensis	1358.
Dillingana ab Ottone Thruuchsessio Card. Episc. Augustæ.	1549.
Erfordiensis	1392.
Francofordensis ad Viadram à Joachimo Electore Brandenburg.	1506.
Friburgensis Brisgoviaë ab Alberto Duce Aust.	1463.
Græciensis Styriaë.	1585.
Heidelbergensis à Ruperto II. El. Pal.	1340.
Jenen-	

Jenensis à Joan. Frider. El. Sax.	1548.
Ingolstadiensis à Georgio D. Bav.	1410.
Lipsiensis à Frid. I. Elect. Sax.	1409.
Lovanienfis	1426.
Lugdunensis Batavorum.	1575.
Moguntina	1482.
Oenipontana Tirol.	1677.
Pragensis à Carolo IV. Imp.	1358.
Salisburgensis à Paride Lodronio Archiep. in Univer- sitatis formam erecta an.	1620.
Tubingana ab Eberhardo Comite Wirtemberg.	1477.
Viennensis Austr. à Friderico II. Imp.	1273.
Vitebergensis à Frider. III. Elect. Sax.	1503.

Gallie.

Avenionensis	1300.
Burdegalensis antiquissima schola tempore S. Hiero- nymi, restituta ab Eugenio IV. PP.	1441
Parisiensis à Carolo M. Imp. fundata 790. Ejus præ- cipuum Collegium est <i>Sorbona</i> à Canonico Parisi- ensi Roberto Sorbon fundatum circa an.	1250.
Tolosana fundat. 800. instaur.	1233.

Hispanie.

Complutensis, vulgò Alcala à Franc. Ximenes Card.	1517.
Salmanticensis ab Alphonso IX.	1234.
Toletana perantiqua 500. Instaurata anno	1518.

Lusitanie.

Conimbricensis à Joanne III. sub an.	1540.
Ullyssiponenfis	1290.

Polonia.

Cracoviensis	1364.
Vilnensis	1579.
Regiomontana in Borussia	1544.

Anglia.

Cantabrigensis	1280.
Oxonienfis	895

Hibernia.

Dublinensis	1320.
-------------	-------

Dania.

Hafniensis	1539.
------------	-------

Suecia.

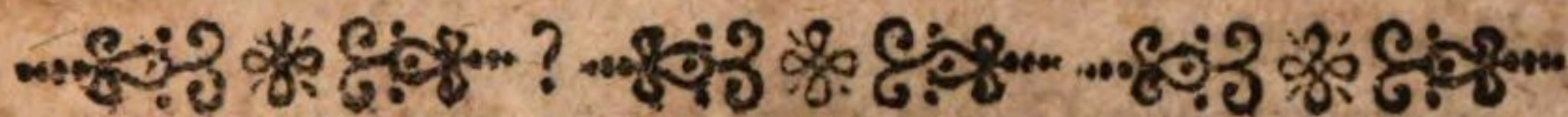
Aboënsis	1640.
Upsalensis	1540.
Lundinensis, Carolina.	1668.

Morum, Rituumque, ac Rerum Veterum.

Miscellanea.

* *Agimus hic de Sex potissimum.* 1. De artibus, in
supplementum historiae literariae ac technicae. 2. De
Militia. 3. De Ritibus sacris, aut Religiosis. 4. De
Civilibus seu Politicis. 5. De Privatis ac Familiaribus.
6. Denique de Variis.

LIBER I. De Artibus. CAPUT I.

De Libris, Scriptura, & Linguis.

§. I. *De literis.*

Q. I. *Quis invenit literas?*

R. I. Adami nepotes, filii Seth duabus columnis in-
scripsere disciplinas varias seu ab Avo sibi traditas, seu
à se inventas. Altera autem columnarum è marmore
erat, altera è latericio lapide : audierant enim ex avo,
mortalium genus duplici in posterum clade deletum
iri, semel undis, semel igne. Voluere itaque, ut
irruente clade saltem alterutra columnarum superstes
esset, cum lateritia posset manere illæsa ab igne,
marmorea verò ab aqua. Hanc marmoream suo
adhuc ævo in Syria visam esse testis est Josephus Fla-
vius L. 1. antiquitatum Judaicarum, c. 4.

2. Inde Hebræas literas Moses invenit, aut jam antea Abraham. Denique eas novas restituit Esdras. Vid. *Historiam Sacr. L. I. c. II. Q. 2.*

3. Ab Hebræis literæ manârunt ad Affyrios, Ægyptios, Phœnicésque. Ex his *Gadmus* in Græciam eas attulit, eâdem penè figurâ, qua nunc visuntur Græcæ literæ majusculæ.

At Ægyptii literarum locò utebantur figuris animalium, aliârumque rerum, quarum consideratâ naturâ scripturam illam divinare magis quàm legere oportebat, e. g. Sedulum significabat *apis*, raptorem *accipiter*. Idque scribendi genus hodieque *Hieroglyphicum* dicitur.

4. *Pelasgorum* Græca gens eas transtulit in Latium: aut certè *Arcades*, qui post Pelasgos in Italiam appulsi sunt cum Evandro. Literæque Latinæ priscæ similes planè erant Græcis, præter eas, quas ipsi ex suo ingenio addidere, nempe F. Q. H.

Q. II. At sîntne eodem modo olim ac nunc pronunciatæ hæ literæ?

R. Minimè. Ego pauca narrabo; tu si plura voles, *Lipsum* adibis.

1. Diphtongus *Æ* efferebatur ferè ut *ai*, atque his etiam literis scribebatur: *Musai*. Ferè ut hodie Galli dicunt *Paix*, *Jamais*.

Imò *Claudius Imp.* exolescentem illum morem lege reducere voluit.

2. Literam consonam V. velut W. Germanorum pronuntiabant.

3. C. olim pronunciatum ut K. etiam ante e & i.

4. Litera T. ante i & aliam vocalem non prolata ut hodie *ci*.

§. II. De Scriptura.

Q. I. Quomodo, aut qua figurâ scriptæ hæ literæ?

R. Nî-

¶. Nihil ferè tantas vices subiit, quàm literarum figura, ego paucula tantùm notabo in literis latinis.

1. Vocales quas productiùs efferebant, scribebant etiam duplices, vel superimposuère transversam virgulam, ut *leegimus*, vel *lëgimus Musaa* (casu sexto) vel *Musã*.

2. Pro A sæpe scriptum Λ . Pro S scriptum C. præsertim Græcis.

3. Accentus seu virgulæ olim nec Græcis fuère, nec Latinis. Præsertim Latini nullas adhibuerunt ad distinguendum adverbia à reliquis vocibus, uti quidem hodiernus mos fert.

4. Denique ecce tibi farraginem quandam vocum, quarum tam scriptura, quàm pronuntiatio prisca à nostro hodie usu abhorret. Plura reperies apud veteres, Terentium, Plautum &c.

<i>Mebe</i>	-	id est	-	<i>Me.</i>
<i>Mibi</i>	-		-	<i>Mii, vel Mi.</i>
<i>Vebemens</i>	-		-	<i>Vemens.</i>
<i>Voster, Vortat</i>	-		-	<i>Vester, Vertat.</i>
<i>Poplicus</i>	-		-	<i>Publicus.</i>
<i>Quase, Quasei.</i>	-		-	<i>Quasi.</i>
<i>Sibe</i>	-		-	<i>Sibi.</i>
<i>Mereto, Ornavet</i>	-		-	<i>Merito, Ornavit.</i>
<i>Regeina, Veita,</i>	-		-	<i>Regina, Vita.</i>
<i>Omneis, Maneis.</i>	-		-	<i>Omnes, Manes.</i>
<i>Joucundus</i>	-		-	<i>Jucundus.</i>
<i>Joufit</i>	-		-	<i>Jussit.</i>
<i>Souom mareitom.</i>	-		-	<i>Suum maritum.</i>
<i>Navebos</i>	-		-	<i>Navibus.</i>
<i>Molta</i>	-		-	<i>Multa.</i>
<i>Adulescens</i>	-		-	<i>Adolescens.</i>
<i>Inclutus</i>	-		-	<i>Inclytus.</i>
<i>Lacrumæ</i>	-		-	<i>Lacrime.</i>
<i>Maxumus, Optumus</i>	-		-	<i>Maximus, Optimus.</i>
<i>Probincia</i>	-		-	<i>Provincia.</i>
<i>Jelena</i>	-		-	<i>Helena.</i>

<i>DI. AI.</i>	-	<i>Divæ.</i>
<i>Parka, Keso.</i>	-	<i>Parca, Cæso.</i>
<i>Pucna.</i>	-	<i>Pugna.</i>
<i>Vicxit, conjuxs.</i>	-	<i>Vixit, Conjux.</i>
<i>Opfes.</i>	-	<i>Obses.</i>
<i>Pleps</i>	-	<i>Plebs.</i>
<i>Quum, Quur.</i>	-	<i>Cum, Cur.</i>
<i>Pos, Fros.</i>	-	<i>Pons, Frons.</i>
<i>Quips,</i>	-	<i>Quis.</i>
<i>Postidea,</i>	-	<i>Postea.</i>
<i>Porpora,</i>	-	<i>Purpura.</i>
<i>Servos,</i>	-	<i>Servus.</i>
<i>Indoponito,</i>	-	<i>Imponito.</i>

Ultimateam, quæ barbara illa ætate sub seculum 6. &c. irrepperunt. *Contempnere. Sumptus.* Aliaque; quæ tamen exemplum nonnunquam à prisco etiam ævo habent.

Q. II. Quæ erat materia, cui literas suas inscripsere?

R. I. Membrana seu corium membræ ovium, vitulorumve detractum & siccatum. Pergamena Charta dicta ideò, quòd vulgò diceretur esse inventa Pergamæ Asiæ Græcæ urbe.

2. Cortex interior seu tunica arborum subtilior ferè eodem ritu confecta, quò papyrus, de qua mox. Cortex ille latinè Liber dicitur; & solebat literis oppletus convolvi. Hinc doctorum scripta deinceps dicti sunt Libri, aut Volumina.

3. Papyrus frutex est ad Nili præcipuè litora crebro succrescens. Ejus folia in modum viminis longa extendebantur, multa juxta sese disposita. His in transversum imposita obductaque sunt alia ejusdem fruticis folia, quæ glutine quodam oblita, ac ita demum lævigata sunt ad usum scribendi. Idque obtinuit ferè usque ad seculum Christi duodecimum.

4. Tabulæ ligneæ candidæ, cerâ nigrâ tenuiter obductæ. His literæ imprimebantur Stilo ferreo.
Cúm.

Cūque mutandum fortè aliquid esset aut delendum, stilus (is ex altera parte latus erat) vertebatur ac cerā diducta delebantur literæ. Hinc adhuc hodie erroris correctio dicitur *Litura*: corrigere scripturam dicitur *Vertere stilum*.

5. Inscriptum denique *Palimpsesto* deletili. Item tabellis *Eporeis*, quas *Pugillares* dicere solebant, Item in *plumbeis laminis*.

6. *Charta* nostra, qua nunc utimur, è linteis centonibus coagulata ante annum Christi 1100. nullo in usu fuit. Fuit quidem olim *Chartæ* genus è linteis, non tamen tritis atque in pollen redactis, sed tantum integris, & glutine quodam firmatis. Eam dicunt *Carthagine* inventam ex illa nomen tulisse. Denique *Palmarum*, aliarumque arborum *foliis* inscribatur. Hinc *paginae* librorum *Folia* hodie dum dicuntur.

Q. III. Quibus instrumentis scriptum?

R. 1. Stylo in ceratis tabulis. 2. Atramento in papyro, Charta, membrana, libris &c. 3. Principum epistolæ Rubricâ scribebantur, id est Miniô, Cinna-bari, sanguine Purpuræ: aliquando etiam aurô.

Q. IV. Quo ordine ac modo scriptum?

R. 1. Lineas Hebræi quidem à dextra ad sinistram duxerunt, hodièque ducunt. 2. Sed Græci & Latini vulgò à sinistra ad dexteram. Pauca quædam inveniuntur, quæ primam lineam ad dextram protendunt, ac inox pergunt, alteramque lineam ducunt ad sinistram, tertiam iterum ad dexteram &c. Nonnulli consueverunt à summitate chartæ deorsum scribere, iterumque sursum &c. 3. Olim tantum scribebant in una pagina continua tam ampla, ut totam materiam, quæ scribenda erat, facile caperet. Sed Julius Cæsar primus dicitur librum in plura folia distinxisse. 4. Olim etiam tantum adversa pagina scribe-

scribebatur, non item averſa. Id ipſum dicitur emendâſſe Cæſar. 5. Denique Epistoſas olim tabellis ligneis inſcribebant, unde earum bajulis nomen manet *Tabellariorum*. Sic ſcriptas ligabant *lino*, ſeu filo multiplicibus ſpiris circumducto, totâmq; epistolam tegente: quare obligare epistolam adhuc hodie dicimus, etſi nos non ligemus, ſed tantum plicemus cartam. Lino ipſi cum *cera* aut creta impreſſum eſt annuli ſignum, quod ſeu propriam ſcribentis imaginem, ſeu alicujus è Majoribus reddebat.

§. III. *De Linguis.*

Q. I. *Quenam fuit prima lingua?*

R. Id quidem certa nulla ratione conſtat: Verotamen ſimillimum arbitror Hebræam fuiſſe. Vid. Hiſtor. Sacra L. I. c. 3. Q. V. Ubi diximus de ortu multiplicitium linguarum.

Q. II. *Quæ gentes Græcam linguam coluere, & quomodo ea eſt propagata?*

R. 1. Præter Græcos ipſos, ſcilicet Peloponneſios, Macedonas, Theſſalos &c. inſulasque ſubjectas, ſuſcepit illam *Græcia Magna*, id eſt Sicilia, cum maxima Italicæ oræ parte, quæ nempe à coloniis è Græcia huc proſectis tenebatur. Dein *Græcia Aſiatica*, id eſt Æoles, Iones, & Dorii, quæ Græcæ itidem coloniæ erant.

R. 2. Romani ſubjugatâ Græciâ, eorum linguam frequenti in uſu habuerunt. Atque, uti nunc literati noſtri callent Latinam, ſic literati Romanorum callebant Græcam.

Q. III. *Quid de Latina narras?*

R. 1. Olim Latina gens cum lingua ſua anguſtiſſimo Italiæ angulo delituit, nempe modico & paucorum milliarium agro à Roma verſus Campaniam.

2. Paulatim verò cum armis etiam linguam protulerunt,

lerunt, eamque cum iugo suo multis populis imposuerunt. Ad gentes enim domitas suas misere colonias, qui linguam unam detulere. Dein Præsides suos ac Judices provinciarum vetuerunt jus dicere, testes audire &c. nisi Latio sermone: atque hinc necessitatem imposuere populis Latinam discendi, ut notat S. August. L. 19. de Civitate Dei c. 7. Quin omnia egere, ut subiecti populi suammet vernaculam dedicerent, & contra Latinam uterentur: eo sane consilio, ut Romano Imperio fierent conjunctiores, nec consilia clam Romanis miscere possent. Hinc Africa, Hispania, Gallia, ipsaque Britannia latinè loquebantur.

3. Sed Francorum, Gotthorum, Langobardorumque irruptionibus corrupta est Latina, nataeque sunt Barbaræ istæ, nempe hodierna *Italica*, *Gallica*, atque *Hispanica*, quæ postrema multum etiam hausit ex Arabibus seu Mauris, qui post Gotthos Hispaniam oppresserunt.

Q. IV. Quid de Germanico idiomate factum?

R. 1. Germanicam seu Celticam linguam usi sunt olim omnes populi a Pannoniis ad Hispanos usque inter mare Germanicum & Adriaticum siti, ipsique adeo Galli.

2. Illi populi, qui hodie Germanorum nomine gloriantur, Latinum idioma nunquam susceperunt, etiam qua parte illorum jugum subire coacti sunt.

3. Caroli Magni ævo in Gallia usualis lingua fuit ista, quam hodie Galli loquuntur: quæ tunc *Romana* dicebatur, & *Rustica*, eo quod vulgus tantum illam uteretur: Nobiles enim & honestior civium pars *Theotiscam* id est Germanicam servabat. V. Lips. Centur. 3. ad Belgas. Ep. 44.

4. Britanniae Germanam linguam intulerunt Angli & Saxones. His postea supervenerunt Nordmanni ex Gallia. Unde hodierni Britanni loquuntur linguam,
quæ

quæ partim è Latina, Germanica, & Gallica conflata est. Nam veteris Britannicæ linguæ parum aut nihil remansit.

Q. V. Quæ tandem hodie idiomatica obtinent in orbe notiora?

R. Duplicis ea sunt generis: *Orientalia*, & *Europæa*, seu *Occidentalibus*.

Orientalium radix ac fons est *Hebraica* lingua, quam quidem hodie nulla terra loquitur, sed Judæi sparsi, & docti alii. Ab hac profectæ sunt *Syriaca* & *Arabica*, quam loquuntur plerique Turcæ ac Mahometani etiam in Africa. Altera *Orientalium* primæva est *Græca*, Græcis adhucdum usitata.

Europæarum tres sunt fontes. 1. *Latina*, quæ quidem nulli genti hoc ævō propria est, sed commune gentium vinculum. Ex hac natæ sunt *Itala*, *Hispana*, *Gallica*, & partim *Britanna*. 2. *Germanica*, ex hac prodierunt *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, & partim *Gallica*, *Anglicaque*. 3. *Sclavonica*, quæ peperit *Polonicam*, *Boëmicam*, *Hungaricam*, & partim *Moscoviticam*.

CAPUT II.

De Philosophia.

Socrates omnium ferè deinceps *Philosophorum* Græcorum parens extitit. Ab hoc enim originem trahunt *Cynici*, *Academici*, *Peripatetici*, *Stoici* &c.

I. Academica.

1. Academicorum dogmatum caput hoc fuit: nihil certò verum esse, sed quædam tantum probabilia. Itaque de omni re hærentes disputabant in partem utramque.

2. Huic

2. Huic rei ansam aut potius initium fecit Socrates, cui solemne erat dicere, se nihil scire.

3. Postea, ut est humanum ingenium nunquam diu sibi constans, in multas opiniones abierunt Academici Philosophi. Ac profectò *quinque* eorum sectæ numerantur: id videre licet in hac eorum velut Genealogia.

Socrates *Academiae veteris Dux.*

|
Plato.

|
Spenippus Athen.

|
Xenocrates Chalcedon.

|
Polemo Athen.

|
Crantor Solenf.

|
Arcefilas Pitaneus *Academiae secunda
seu mediae autor.*

|
Evander.

|
Hegesinus Pergamen.

|
Carneades Cyrenæus, *Academiae tertiae
seu novae Princeps.*

|
Clitomachus Carthagin.

|
Philo. *Acad. quarta autor.*

|
Antiochus. *Autor quintae Acad.*

II. Peripatetica.

1. Hujus autor est *Aristoteles*, Platonis discipulus, de quo in *Historia profan.* L. 1. fol. 256. dictum. Eamque multum auxit *Theophrastus* ejus auditor.

2. Peri.

2. Peripatetica dicta est à Græco verbo περιπατέω, id est ambulo: solebat enim Aristoteles docere ambulando. Inde locus scholæ Aristotelicæ *Peripatus* dici consuevit.

III. Cynica.

1. Autor est *Antisthenes* Atheniensis discipulus *Socratis*; cui successit *Diogenes* Sinopenfis Cynicus; *Crates Thebanus* &c.

Cynici dicti sunt seu *Canini* ob impudentiam, quòd more canum quævis etiam fœda palam agerent.

IV. Stoica.

1. Autorem habuit *Zenonem* Cittiaëum Cratetis Cynici discipulum. Inter ejus successores clari fuere *Chrysippus*; *Panætius*; *Posidonius*; *Seneca*; *Epictetus* &c.

2. Stoici dicti sunt à *stando*: Solebat enim Zeno docere *stans* sub quadam *Porticu*, quæ propterea dicta est *Stoa*.

3. Præcipuum dogma fuit, animum ita componendum esse, ut nulla removeatur, nullo agatur affectu amoris, gaudii, tristitiæ, metus &c. Sed sapientem debere esse immobilem & impatibilem, quæ impatibilitas Græcè *Apathia* audit. Unde homines tardos, dueros atque immobiles moris est vocare Stoicos. Insuper voluere nullam esse creaturis libertatem, sed *fato necessario* cuncta stringi, ac fieri.

V. Eleatica & Atomistica.

1. A *Xenophane* Colophonio instituta, qui lunam habitari docuit.

2. Ejus successorum ordine tertius *Leucippus* Eleates cœpit aliquid comminisci de *Atomis*: Id ipsum

ipsum celebrius reddidit *Democritus* Abderites, *Leucippi* discipulus, & septimus ab illo *Epicurus* summam atomis manum addidit.

3. Docuere hi mundum compositum esse ex *atomis*, id est corpusculis insecabilibus (id enim significat græca vox *atomos*) seu indivisibilibus. Præterea nullam esse Numinis providentiam, aut fatum, sed *casu* omnia fieri.

4. *Epicurus* præterea summum hominis bonum in voluptate situm esse voluit.

VI. Sceptis.

Seu *Sceptica* Philosophia omnia planè in dubium vocabat, nec cuiquam assentire, nec quidquam negare solebat. Autor est *Pyrrho* Eliensis unus è discipulis seu posteris *Xenophanis*. Hinc omnia negandi libido inter doctos hodièque *Pyrrhonismus* dicitur.

VII. Eclectica.

A *Potamone* Alexandrino instituta ante tempora *M. Antonini* Imp. Ex aliis singulis sectis eligit dogmata saniora; hinc *Electiva* dicitur.

* *Hodie* vigent sectæ; *Thomistica*, *Scotistica*, *Recentiorum*, *Nominalium*, *Atomistarum*, *Cartesiana* &c.

CAPUT III.

Medicina.

1. *Medicinæ* inventioni ansam fecit experientia. Tradit *Aristoteles*, eos qui ad idola voti causâ confluerant, ut restituerentur sanitati, in tholis deorum scribere solitos fuisse remedia illa, quibus recuperâssent sanitatem. *Hippocrates* deinde delubra obiens illa conscripsit, & de suo aucta in ordinem digessit.

2. Medici præcipui nominis sunt Hippocrates, Galenus, ac recenter Theophrastus Paracelsus, cui adhærent Chimici. *Vid. Hist. Profan.*

CAPUT IV.

Musica.

1. Musica, sicut lingua non tam est inventum hominis, quàm Donum eximium à Deo concessum. Et sanè qui nulla afficitur musica, humani tam parum habere videtur, quàm qui nullâ linguâ aut voce.

2. *Pythagoras* dicitur primus observâsse plurimum musicorum intervallorum seu tonorum concentum ac Harmoniam. Idque lepido casu. Fabros enim audivit incudem exercentes, cùmque notâisset disparem sonum edi à malleis, cum quadam tamen harmonia, rei indagandum ratus malleorum pondera examinavit, comperitque, malleum majorem graviore tono sonare, minorem acutiore, sicque adhibitâ arithmeticâ proportionem invenit intervalla illa musica, nempe *Quintas, Octavas, Tertias &c.*

3. Litteras illas septem, quibus omnis musica varietas comprehenditur, invenisse dicitur S. Gregorius Magnus Papa. Nempe *a. b. c. d. e. f. g.*

4. *Solmisandi*, ut vocant, artem excogitavit Guido Aretinus sex syllabis: *ut, re, mi, fa, sol, la*, vid. *Hist. Eccles. L. 2. c. 5. §. 6. Q. 1. n. 5.*

5. Antiqui *Notis* musicis caruerunt, quæ sub annum 1000. demum inventæ sunt, sed litteras ipsas loco notarum posuere.

CAPUT V.

Poësis.

1. Eandem ferè originem Poësis habet, quam Musica. Cùm enim semel canere inciperent homines, cantui adjunxerunt verba, & sic paulatim *metri ratio* inventa aut observata est.

CAPUT VI.

Pictoria.

1. Hanc invenisse tradunt vel Apollinem, aut Gygem Lydium, vel alium quendam Pastorem, qui umbram oviculæ ductis in arena lineis secutus artis hujus rudimenta fecerit. At sacræ literæ multò ante quemvis Apollinem tradunt Hebræos & aliarum gentium sculptores fuisse.

2. Deinceps *monogrammata* tantùm picta sunt seu lineis uno colore ductis rerum formæ utcunque redditæ.

3. Post quatuor aut quinque colores simplices adhibiti, sine ulla lucis aut umbræ vice: quin nec in tabulis pictis, nec in statuis sculptis expressi sunt oculi, labia, manus, pedes, vestis &c.

Apelles invenit modum pingendi vultus dimidiatos, ut jam diximus in *Hist. Prof.* fol. 264.

Nicias Atheniensis Olympiade 112. seu ante Christum ferè annis 328. invenit umbræ lucisque in pictura vicissitudinem.

4. Denique hoc scias, antiquiores pinxisse testâ coloratâ contritâ. Post cerâ coloratâ calenteque pictum est, Senecæ etiamnum tempore. Sed jam Apelles Vernicem quandam invenisse dicitur.

LIBER II.

De Militia Veterum, & ad eam spectantibus.

CAPUT I.

Romani Exercitus Descriptio.

1. *Milites* scripti lectique è civibus aut stipendio conducti erant quadruplicis potissimum ordinis. 1. *Velites*, hi è paupere vulgo lecti levis tantum armaturæ milites eminus pugnare consueverunt, aut levioribus præliis hostem experiri. 2. *Hastati* Flos juventutis. 3. *Principes* Virili ætate milites. 4. *Triarii* miles veteranus & robur exercitus.

2. Totus Romanarum virium *Exercitus* viginti & aliquot Legionibus constabat. Cui præfectus erat Dux seu *Imperator* amplissima gaudens potestate; quippe non solum coccineo paludamento conspicuus erat, aurò purpuræque distincto, sed *Lictores* etiam (quemadmodum ipsimet *Consules*) cum fascibus securibusque suo in comitatu habuit.

3. *Legio* constabat viris 6200. peditum, 300. equitum. Qui distincti erant in 10. Cohortes pedestres, & 10. Turmas equestres. Toti legioni præficiebatur *Tribunus*. Signum Legionis antiquitus fuit *Lupus*, *Equus*, *Taurus*, *Aper*. Id antiquavit C. Marius secundo suo consulatu, & Romanæ legioni propriam fecit,

fecit, dicavitque *Aquilam*. Hæc minutæ figuræ, ut sinu tegi facile posset, ex auro cusa imponebatur hastæ argenteæ, ferebatúrque in medio legionis: agmina, quæ ante illam stationes tenebant suas, *Antesignanorum* nomen tulere, quæ post eam, post signanorum.

4. *Cohors* pedestre agmen est, constatque manipulis tribus, id est militibus ferè 620. Illa porro, quæ latus Imperatoris semper & ubique texit, lectissima manus, *Cohors Prætoris* audit, nostris hodie dicta *Leib-Regiment*, *Leib-Compagnie*.

5. *Manipulus* pedester constabat duabus centuriis seu viris 207. Huic *Signum* suum erat diversum ab *Aquila*: nempe hasta argentea cum transverso paxillo in modum crucis: ipsi hastæ adhærebant clypeoli aurei, in quibus pictæ deorum aut Imperatorum icones.

6. *Centuria* centum viris implebatur. Huic præerat *Centurio*, & is quidem, qui primam in Legione centuriam ducebat, *Centurio primi pili*, vel *Primipilus* dicebatur, singulari semper in honore habitus, quique *Aquilæ* præerat, eamque regebat.

7. *Turma* equitum 30. viros numerabat. Ea *Vexillum* habebat formâ ferè quadratâ pertica pendulum, ut nunc templorum vexilla, purpurâ auróque intextum.

8. Hæc omnia *Signa* sacra habebantur. Per ea iurandum & sacramentum militare concipiebatur. His honor habitus non aliter atque deorum simulacris. Ad ea confugientes *Astylo* gaudebant. Hæc denique deferere, aut in manu hostium relinquere summo dedecori erat, & plerumque capite ipso luendum piaculum. Ancipiti pugna cum nutarent acies, sæpe signa ab ipsis Imperatoribus in confertum hostem missa sunt, ut segnis miles in pugnam revocaretur &c.

CAPUT II.

Arma Romanorum.

1. Gravis armaturæ miles pluribus armis, levis armaturæ paucioribus instructus erat.
2. *Parma* scutum erat rotundum parvum è ligno.
3. *Scutum* longum ovi figurâ, vel imbricatum (wie ein Holzriegel) quatuor pedum longitudine; combinatum è lignis aquaticis, corioque obductum. Margo erat ferreus. E medio prominebat Apex seu *Umbo* ferreus, argenteus, vel aureus, quo hostem arcere aut urgere solebant.
4. *Clypeus* scutum est rotundum mediæ magnitudinis.
5. *Cetra* parma est Coriacea, & equitum ferè propria.
6. *Cassis* ferrea cui Galli nonnunquam imponere consueverunt ardentem focum.
7. *Galea* seu cudo è pelle tantum confecta.
8. *Lorica*, *Cataphracta*. Eaque induti sunt non equi minùs quàm viri.
9. Sed equitibus paucis *ephippia* fuere : & vulgò *ephippiari* contemptui habiti, quasi molles, & qui non auderent ex equo nudo pugnare. Præterea dextro tantum crure *Ocream* ferream induti erant, sinistro coriaceam.
10. *Pilum* hasta erat quadrangula ea crassitie, ut manum impleret; septem pedibus longa, mediâque partem lignea, mediam ferro crasso tecta. Cuique militum bina talia, quandoque & terna aut quaterna pila fuerunt.

CAPUT III.

Machinae.

1. *Vinea* domuncula quaedam lignea est & portatilis, tecto instructa. Intra hanc gradientes milites secum eam tuti ferebant, ac moenibus admovebant, itaque arietes, quos una intus tulere, applicabant quassando muro; vel aliis modis urgebant obsessos. Hinc per vineas oppugnare aliquem, est tectè insidiari.

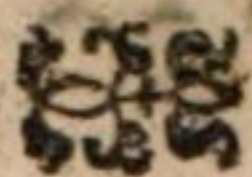
2. *Aries* ingens trabs seu truncus arboris gravi aere praefixus, quod in arietis formam artifex ignis fuderat. Hic mediò suspensus è catenis librabatur vi militum adversus muros, repetitis identidem ictibus. Oppugnatores, ut ictus frustrarentur, objicere solebant vimineas crates, aut saccos lanâ infertos.

3. *Terebris* etiam grandibus tortuosè adactis lapidum compages solvere consueverunt.

4. *Catapulta* machina lignea, hastas vel tela quaterna aut plura evibrans.

5. *Ballista*, tormentum etiam dicta, ingentis operæ machina lapides molares, trabes ignitos, piceata dolia, aliæque demum mittebat in hostem.

6. *Fundis* suis non lapides solum, sed glandes etiam plumbeas oblongas librabant tam fido ictu, ut ad 400. passus metam tangerent; tam valido, ut plumbum aliquando medio in aëre liquesceret. Quin & ollulas incendiarias jactare fundis solebant more nostrorum incendiariorum militum, quos barbarè *Grenadier* dicunt.

CAPUT IV.

Obsidio.

1. Circumvallabant oppida arcésque triplici sæpe in gyrum & vallo & fossa, turribus præaltis undique distinctâ.

2. Turres quoque struxerunt trium contignationum, onustas armatis quas mœnibus admovêre, iterumque, cum receptui caneretur, retraxere.

3. *Coronâ* vel per *coronam* cingere aut capere urbem erat, cum perpetuo militum ordine, eoque interdum triplici, circumdaretur locus, factaque ab omni parte impressione mœnia superarentur. Id quod nos ferè dicimus mit sturmender Hand eroberen.

4. *Testudo* insignis erat fortitudinis bellicæ exemplum. Etenim ordo virorum conjunctus, confertusque scuta super capita extulit. Ponè sequebatur alius ordo priori cohærens, sed corporibus nonnihil inclinatis, scutis verò eodem modo erectis. Hos excipiebat tertius, quartusque ordo &c. Quorum cum alter altero humilior esset, scuta cervicibus imminencia speciem præbebant declivis tecti. Sic compositi mœnia acceperunt. Horum dein tergis seu scutis sese injecerunt alii; & sic in summa mœnia summâ fortitudine grassati sunt. Testudine ea usi sunt etiam in acie, rebus præcipuè desperatis. Sic enim conferti omnes telorum ictus, sed & equos currusque subinde immixtos sine noxa exceperunt.

CAPUT V.

Pugna.

1. *Tessera* erat tabella lignea, cui inscripta Ducis mandata sæpè unico aut aliquot tantum verbis. Hæc
fingu-

singulis commilitonibus distributa, tum in itinere, tum in vigiliis, sed & ante pugnam: eo fine, ut commilitones à peregrinis dignoscerent.

2. *Classicum*, ipsum est ad pugnae faciendum initium signum: quod concentu tubarum dabatur.

3. Ipsam aciem instruxerunt pro opportunitate. Consuetæ formæ erant *Globus*, *Orbis*, *Forfex*, *Luna*, *Cuneus quadratus*, hodie gevierdte Ordnung, seu Gallorum linguâ *Bataillon Quarrée*.

CAPUT VI.

Disciplina.

1. *Iter Justum* erat 20000. passuum, intervallo quinque horarum conficiendum gradu militari, id est graviore seu tardiori.

2. Onus militis (fascem dicebant) hoc erat: 1. *Cibus*, id est bis coctus panis aut frumentum crudum in triginta dies. Posteriore ævo remissum est ad dies 17. 2. *Utensilia*; id est Corbis, serra, securis, rutrum, falx, catena, lorum. 3. *Valli* quatuor, & aliquando 7. aut 12. Sunt autem *vallipali*, hodie *Fachins* Gallis, sive fudes ad varium belli usum, castrametandi præcipuè, ac tumultuario opere munimentum quoddam excitandi. 4. *Arma*, nempe scutum, galea, hasta. Sicque iter conficiebant pedibus aperto capite &c.

3. Inter omnia delicta turpissimum habebatur, *signa deferere*.

4. Poenæ quidem variæ, sed nulla majoris ignominiae, quam *Missio inhonesta*, quum nempe miles cum dedecore ab exercitu dimitteretur. Factum id per *solutionem cinguli* seu baltei militaris.

CAPUT VII.

*Supplicationes, Triumphus, Ovatio,
Coronæ.*

1. Acceptō de insigni Ducis ac decretoria victoria nunciō, Senatūs decretō indictæ sunt *Supplicationes*, eodem ferè modo peractæ, ac nostræ hodie *Processiones*. Hæ Sabinis devictis ad quartum diem extendebantur; Mithridate subactō ad 15; Gallis à Cæsare domitis ad 20; post victoriam Augusti Mutinensem ad 50. num.

2. *Triumphus* decernebantur 1. à Senatu populoque Rom. Duci, qui debebat esse Civis Romanus; debebat etiam vicisse hostem, non cives aut rebelles populi; & eorum, sine notabili Romanorum iactura, saltem 5000. in pugna confecisse. 2. Pompa ipsa, seu celebris in urbem ingressus hoc ordine ducebatur. Multi currus, muli, equi, elephantes &c. prædam armæque hostibus erepta vehebant. Proximo dein loco imagines gestabantur tam urbium captarum, quam terrarum. Has sequebantur, qui coronas victori donatas ferebant. Proximum his agmen erat captivorum, ac præcipuè regum aut principum, qui ante currum triumphantis ducebantur onusti vinculis. Ipsum currum aut equi generosi (albos excipias velim, quibus sola deorum simulacra vehi fas erat) aut cervi, aut elephantes, aut mansueti Leones trahebant, vel quidquid aliud luxus excogitavit. Victorem denique curru eminentem circumdabat purpura auro distincta, laurus tempora velabat, oleam præferebat manu cum sceptro. Vultus non rarō miniō oblitus haut secus atque deorum statuæ. 3. Denique arma, navium rostra, aliæque victoriæ signa foribus Victoris affixa sunt, aut in vestibulo perpetuum collocata: positæ statuæ, arcus &c.

3. *Ovatio*

3. *Ovatio* triumphi quoddam genus est, sed humi-
liore ritu celebratum. Etenim *Ovantis* amictus non
nisi albus erat; nec curru, sed equo vehebatur; ac
Lauri vice *Myrto* redimitus erat. In Sacrificio etiam
non taurus, quemadmodum à triumphantibus factum,
sed *Ovis* mactabatur.

* *Profecto autem ingentem oportet triumphorum
apparatum fuisse: sanctus enim Augustinus tria potissi-
mum submet oculis arbitrandi votum habuit, Christum
in carne, Paulum prædicantem, & Romam trium-
phantem.*

4. *Coronæ* varii modi erant, quas ex *Agellio* toti-
dem verbis delineabimus. *Triumphalis* olim è lauro,
postea etiam ex auro erat. *Obsidionalis* est, quam ii,
qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit.
Ea corona graminea est; observarique solitum, ut fie-
ret è gramine, quod in eodem loco natum esset, intra
quem clausi erant, qui obsidebantur. *Civica* corona
appellatur, quam civis civi, à quo servatus est in præ-
lio, testem vitæ salutisque perceptæ dat. Ea fit è
fronde querna, vel ilice. *Muralis* est corona, qua
donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, in-
que oppidum hostium per vim ascendit. *Castrensis*
est corona, qua donat eum Imperator, qui primus
hostium castra pugnans introivit. *Navalis* est, qua
donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium
navem vi armatus transiit. Et muralis verò, & castren-
sis, & navalis fieri ex auro solent, prima muri, altera
valli, tertia rostri navalis signo cæata est.

CAPUT VIII.

De Jani templo.

1. Belli tempore patebat id fanum, ut omnes eo accedere, ac pro saurta belli alea deos precari possent. At revocata pace signa, arma ac trophæa in eodem delubro suspensa sunt, & templum occlusum.

LIBER III.

De Sacro, Religiosoque ritu.

CAPUT I.

Sacra & Sacerdotes.

1. *Saturnalia* Sacra, aut festa potius, Saturno dicata erant Deo, olim Latii regi. Celebrata 16. Kalendas Jani, seu mense Decembri uno tantum die: Sed Cæsar tres præcepit, & Caligula quinque. Eo die togam posuere Domini, eamque sumserunt servi: quin mensæ assidentibus servis ministrarunt Domini.

2. *Bacchanalia* sacra à Græcis instituta sunt, dictaque *Dionysia*. Hæc in Etruriam, mox Romam delata ita agebantur in delubro, ut nocturno tempore non nisi gravissimæ matronæ convenirent, ter in annos singulos. Post quini dies menstruatim huic rei destinati sunt. Sed cum promiscua turba ad hæc sacra denique

nique admitteretur, & infanda quæque patrarentur, abrogata sunt à Consulibus anno V. C. 568.

Erant præterea Ludi alii, e. g. *Lupercales* die 15. Februarii patrati, quòd Romulus & Remus à Lupa essent nutriti. *Circenses* ludi fiebant tum equorum cursu, tum gladiatorum pugna.

3. *Vesta* Dea habebatur Saturni filia, Junionis, Jovis &c. Soror. Sed qui poëtarum fabulas ad usum quendam reducere conati sunt, Vestam interpretati sunt esse vel *Terram* vel *Ignem*. Certè Vestæ simulacrum apud Romanos aliud non erat quàm *Focus* in templo perpetuò alendus. Eum focum Trojâ attulit Æneas, deposuitque Lavinii, condita a se urbe; Ascanius Albam longam transtulit: denique Tullo regnante Alba everfa & cives Romani traducti sunt unâ cum Vestæ igne. Templum tamen Vestæ jam à Numa conditum erat, & Vestales Sacerdotes institutæ. Eæ erant Virgines numero Sex arbitrio Pontificis maximi, ac sorte electæ. Earum officium erat alere perpetuum Vestæ focum: custodire etiam Imperii illud pignus *Palladium*. Statua erat Palladis tricubitalis dextrâ gestans hastam, læva fufum ac colus. Illus Trojæ conditor cælitus eam accepisse fertur, cum oraculo, invictam fore urbem, donec Palladium hoc servasset. Trojâ deinde proditâ in Italiam illud secum vehit Æneas. Obligatio Vestalium erat, manere Virgines idque triginta annos: postea licitum nubere; etsi nuptiæ plerumque infastæ putarentur. Si quæ in pudicitiam peccasset, specui subterraneæ immersa est, quæ lectulum habebat, lucernam, mensamque stratum: hocque in specu defossa est viva. Atque hæ Vestæ Romæ desierunt primùm sub Theodosio M. Imp.

4. *Auguria* erant, & *auspicia* cùm seu ex avium volatu, seu cantu, seu esu futura ominarentur: *Augurum*-

guriūque collegium summæ erat apud Romanos auctoritatis.

5. *Aruspicina* erat, quæ inspectis victimarum ad aram mactatarum extis seu visceribus futura conjectabat. Qui eam exercebant *Aruspices*, *Auspices* seu *Extispices* dicti.

6. *Flamines*, five sacerdotes Numa tres creavit; unum Jovi, qui *Flamen Dialis* dictus; alterum Marti; tertium Quirino.

7. *Pontifex Maximus* omnia sacrorum jura temperabat.

8. *Salii* duodecim Martis erant Sacerdotes, pictis tunicis, æneisque thoracibus vestiti. Hi *ancilia* ferebant. Erat *ancile* scutum rotundum cælo, ut ajunt, delapsum: cūque respondissent aruspices, illic fore Orbis Imperium, ubi *ancile* servaretur. Numa illud in templo Martis suspendit, suspensis tamen unā multis aliis ejusdem planè formæ; ut hoc modo falli posset is, qui *ancile* templo subrepturus esset.

CAPUT II.

De Ritu Funeris.

1. Apud Barbaros barbari erant funerum ritus. *Perse* non prius humabant cadaver, quàm à cane aut ave esset carptum. *Massagetae* & *Derbices* cognatos suos fatis proximos devorabant. *Tibareni* senes è patibulis suspenderunt. *Ægyptii* cerebro visceribusque extractis cadaver aromatibus oppletum ad 70. diem sale macerabant: demum extractum myrrhinoque oleo probè tinctum lignea effigie circumdederunt. Sic imbuta cadavera diutissimè durant incorrupta; & hodie dum refodiuntur, dicunturque *Mumia*. Credebant enim *Ægyptii*, tamdiu
animam

animam hominis superstitem fore, quamdiu ejus corpus putredinem nullam traheret. *Scythæ* mortuorum charos una cum cadaveribus defodiebant vivos, adjunctis famulis, equis, canibus, ac cibis. *Thracæ* cum plausu ac lætitia sepulturam agebant, contra *Natalem* cum luctu. *Bactriani* senes objecere canibus, ad hoc ipsum nutritis.

2. Græci ustorum cadaverum cineres urnis imponebant, ipsasque urnas splendidis monumentis.

3. Romani olim cadavera terræ mandarunt. Sed cum animadverterent, variis ac civilibus præsertim turbis ea è tumulis erui, licentiâ emotæ plebis; statuerunt ea Græcorum more cremare.

4. In monumentis repositæ sunt duæ urnæ, fictiles, vitreæ, vel aureæ: altera cineres, altera amicorum lacrymas capiebat. Addita lampas eo sæpe artificio, ut mille & amplius annis arsisse in comperto habeamus. Cadaveribus, quæ integra defodiebantur, additus est in ore nummus, Charonti pro naulo dandus.

LIBER IV.

De Politicis.

CAPUT I.

De Magistratibus.

1. *Consules* à consulendo patriæ dicti, constituti sunt post reges exactos. Bini, ut alter alterum
mo.

metueret, coërceret. Uno tantum anno magistratus iis permiffus, ut essent humani, qui se scirent post annum potestate carituros. Potestas eorum primo regià nihil minor fuit: sed postea Tribunorum intercessione circumscripta est; ab Imperatoribus autem planè extincta. Insignia Consuli præferebantur duodecim *Fasces* à totidem lictoribus. *Fasces* erant baculi aliquot ex Ulmo vel Betula loro colligati, adnexa *seturi*: Sed Valerius Poplicola secures demisit, exque prægestæ deinceps sunt tantum extra urbem, ne populo terribilis videretur Consulum potestas. Lictores hisce fascibus populum è via submovebant, fores eorum virgâ feriebant, ad quos intrare Consul vellet; sed cum major magistratus fortè obuius fieret, *fasces submittebant*. Sed illi fasces alternis mensibus tantum alteri è consulibus præferebantur, alterum interim comitatus est *Accensus* cum sequentibus duodecim lictoribus, qui baculos tantum ferebant. Præterea consules induti erant *Trabeâ*, seu togâ amplâ, pictâ insignibus, gestis propriis aut majorum; manu gestabant scipionem eburneum, in cuius summo figura aquilæ.

2. *Ædiles* duo instituti an. V. C. 271. dictique *Ædiles plebis*. His additi è Patribus *Ædiles Curules*. an. V. C. 388. Cæsar adjecit duos *Cereales*, qui rei frumentariæ curam haberent.

3. *Tribuni plebis* seu tribuum ductores seditione populi creati sunt, qui An. V. C. 260. in Montem sacrum secessit, nec rediit antè, quàm duo Tribuni plebis erearentur, qui Consulum potestati obsistere valerent. An. 297. facti sunt decem. His jus erat Consulum gestis *intercedendi*, seu ea impediendi; quod faciebant illa formula: *Veto*.

4. *Questores* An. V. C. 269. *Ærarium publicum* curabant.

5. *Dictator* primus creatus an. V. C. 255. Cum enim Consulium nomen contemptui haberetur, propterea, quod ab illis ad populum provocatio esset, omnia ad seditionem spectabant: quare, cum etiam externus hostis immineret, alius magistratus creatus est, à quo provocari non posset: Hic omnia suo arbitrio decernebat. Ne tamen abuteretur, imperium hoc gessit uno tantum semestri. Aliquando prorogatum est in annum integrum. Sylla autem & Cæsar perpetui Dictatores creati sunt, id quod exitium Reipub. peperit. Dictatori equum ascendere fas non erat, nisi ad bellum.

6. *Censores* duo creati sunt. An. V. C. 311. Qui recensabant non solum capita civium & facultates, sed maximè etiam mores, illósque, si pravos deprehendissent, *Notâ*, id est ignominiâ affecere.

7. *Imperatores* vocabantur, qui gerendo bello summa cum potestate præfecti erant. Sed post illud nomen sibi propriè asciverunt Cæsares tantum.

CAPUT II.

Ordines Civium seu Classes.

1. *Senatorius Ordo*, seu *Patricius* complectebatur Senatum, Consules, Nobiles, & qui olim has dignitates aut magistratus gesserunt. Hi uno verbo *Patres* dicebantur, aut *Patres conscripti*. Ceterum Nobiles censebantur ii, qui è Patrum antiquo genere nati fuissent. At Novi nobiles, seu *Homines novi* vocabantur, quorum majores aliquem gesserunt magistratum, cui ponendæ imaginis jus erat, nempe Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem Curulem. Imagines erant è Cera Vultus tantum expimente (*Brust-Bilder*) Hæ cum inscriptionibus & *titulis*, poni solitæ in Atriis, ligneis thecis seu armariis inclusæ,

O o

inclusæ, quas diebus lætis festisque aperuerunt, thuræque incenso profecuti sunt; unde *fumosa cera*. In funere proferebantur ordine supra perticas, quas *Feretra* dicebant.

2. *Equestris* ordo alter erat, complectebaturque Juventutem Nobilium Patriciorum à 18.vo anno ætatis.

3. *Plebejus* ordo tertius. Erat autem plebs divisa in 35. *Tribus*, è quibus quatuor *Urbanæ* erant, quæ cum è libertis potissimum conflatæ essent, inferioris sortis existimabantur. Reliquæ *Rusticæ* erant, seu civium, qui extra Urbem per reliquam Italiam suis in prædiis habitabant.

4. Erant præterea *Servi* seu mancipia, quasi manucapta. Quos si dominus manu misisset, *Liberti* vocabantur; & qui ex his postea nati sunt, *Libertini*.

CAPUT III.

De Re Monetaria.

1. Illi, qui remotissimo ævo vixerunt homines, mercimonia sua ita celebrârunt, ut non nisi res cum rebus permutarent, v. g. calceum cum pane. At hoc non diu tulit usus: sed oportuit constitui aliquod generale quasi pignus, quod universarum mercium vicem subire posset. Itaque *Ferrum* aut *æs* primò constitutum est. Et qui alterius rem magni æstimationem sibi comparare volebat, magnum æris pondus eidem vicissim tradebat. Post discrimine ponderis omisso signum quoddam æri impressum, quo vel magnam vel minorem æstimationem seu pretium politicum accipiebat. Denique *pecudum* corio eadem signa impressa sunt, unde credimus *pecuniam* esse dictam; cum aliàs diceretur *moneta*, tanquam admonens hominem constituti à Republica pretii.

2. *Ærei*

2. *Ærei* nummi hæc erat apud Romanos ratio. *As* non aliud erat, nisi *Libra æris*. *Quadrans* seu *Triuncis* quarta libræ pars: cujus sæpè etiam è plumbo, nigræque moneta hæc dicta. *Sextans* pars assis sexta. *Triens* pars tertia. Ceterum assis integri valor non erat amplior nostris 8. vel decem nummulis, *Psennig*.

3. *Argentens* nummus alius erat *Denarius*; aliàs etiam *bigatus* & *quadrigatus* dictus ob signum impressum. Valebat ferè nummulos nostros 32. seu cruciferos 8. & in scripturis ac monumentis veterum indicatus est hac nota (*) seu stellula. *Quinarius*, seu *Victoriat* ob victoriæ effigiem dictus, dimidium denarii valebat. *Sestertius* quarta denarii pars, sic scribi solebat HS. Sed cum diceretur per nomen substantivum masculinum e. g. *decem Sestertii*: intelligebantur singuli sestertii: cum verò diceretur neutro genere e. g. *decem sestertia*, intelligebantur totidem millia sestertiorum. Denique cum per adverbium diceretur e. g. *decies HS.* seu *decies sestertium*, toties centena sestertiorum millia intelligebantur.

4. *Aureus* nummus, sive *solidus* variè dictus & nomen plerumque ab Imperatoribus sortitus est e. g. *Antonianus* &c. valuit 25. Denarios.

5. Græci Minis utebantur, & Talentis. *Mina*, id est Libræ in Talento Attico erant 60. quarum singulæ valebant 100. denarios, id est nostrorum florenorum tredecim cum dimidio ferè.

Talentum Atticum 60. Librarum, valebat denariorum 6000. Id est nostrorum florenorum 800. sive Philippæos aut Coronatos 600. Itaque mille Talenta argenti sunt 800000. fl. Mille talenta auri hujus numeri ferè triplum conficiunt.

LIBER V.

De Familiaribus ac Privatissimis ritibus.

CAPUT I.

Vestes.

1. Quin primi mortalium ferarum pellibus corpora protexerint absque multa artis & elegantiae cura, dubium haud est.

2. *Pallium* vestis est totum obtegens corpus: quo apud Græcos singulariter Philosophi utebantur.

3. *Toga pura*, vestis est ad talos pertingens, quam sumebant, qui adolescentum ætatem egressi erant. Hinc, *Togam sumere*. Ea usi Romani in foro, & toto pacis tempore: Hinc *Toga clari*, id est pacis studiis.

4. *Sagum* vestis curta genuum tenus, nec manicata: qua in bello utebantur Romani. Hinc, *Sago inclutus*.

5. *Prætecta* vestis prolixa, purpureâ fimbriâ prætexta. Hanc gestârunt pueri & adolescentes ad 16. ætatis annum. Hinc *Prætextam ponere*. At etiam magistratus plerique hac veste ornabantur.

6. *Latus Clavus* dicebatur toga clavis latis ornata,

ornata, five ii fuerint florum quædam figuræ in toga depictæ, five argentea purpureave schemata. Hoc clavo usi sunt Senatorii ordinis viri; Equestres tantum angusto; reliqui purâ togâ.

7. *Palmata* toga, picta erat palmis &c. Magistratum supremorum & Imperatorum tantum insigne.

8. *Trabea* vestis seu toga colorum distinctione velut in modum trabium virgata. Consulumerat.

9. *Paludamentum*: Belliducum vestis.

10. *Chlamys*, *lena*, & *abolla* militum, vel inferiorum militiæ præfectorum palliolla erant.

11. *Stola* Matronarum longa & ampla vestis.

12. *Bulla aurea* puerorum nobilium.

13. *Apex* apud sacerdotes Pontifices capitis ornamentum erat cā ferè figurâ, qua nostrorum *Infulæ*.

14. *Vitta* teniæ erant in nodum collectæ atque in humeros desluentes (ein Busch Bänder) Hæ imponebantur victimis. Sed & Vestales Virgines iis redimitæ erant.

15. *Cotburnus* Vestis talaris, quam induti erant in scena poëtæ tragici.

16. *Soccus* vestis arctior Comicorum.

17. *Lacerna* vestis amplissima, qua supra reliquas omnes utebantur pluvia maximè tempestate.

18. *Petasus* pileolus erat, ferè ut ii, quos nunc in scena producimus, vocamusque cascetas. Sed eo nunquam usi Romani (uti nec aliæ gentes, præter delicatos Asiaticos) nisi in sacris, ludis, saturnalibus, itinere & militia. Sed cum operiendum esset caput (rarò id fiebat) laciniam vestis reducebant in caput, eamque iterum removebant, quum honoratiorum aliquem obvium haberent. Pileolo tamen uti licuit Libertis, ægris, senibus.

19. *Braccæ* antiquis nullæ, nisi Gallorum parti, quæ *braccata* inde dicta.

20. Pedes armabant vel puris *soleis* loro adscriptis, *Sandalia* hodie dicunt: vel *calceamento* in modum nostrorum calceorum confecto: vel *Caligis* ad suram usque ascendentibus, *Halbstifel*, *Bundschuhe*.

21. *Annulos* gestabant primò nonnisi Senatores & Equites. Post latius in omnes ferè extensum: sic ut primi ordinis viri aureos, reliqui argenteos, servi ferreos haberent.

22. *Linea* veste rarissimi utebantur: necdum enim cognita erat hæc lini nostri cultura. Atque hinc opus iis fuit tot balneis & lavationibus ad abstergendos sudores, pulveres &c.

23. *Sericum* illis longè à nostro diversum fuit. Etenim ab ultimis Indis *Seribus* petebatur, ubi lanugo quædam tenuissima certarum arborum foliis abrassa in filum extendebatur, indeque *Sericea* texta conficiebantur.

CAPUT II.

Convivium.

1. Romanis mos ter de die cibum sumere. *Jentaculum* mane; *Prandium* seu merendam meridie; *Cœnam* seu *Vespernam* vesperi sub horam diei nonam ab ortu.

2. *Mensa* rotunda; circa eam tres lecti strati purpurâ, pannô &c. qui *sigma* vocantur, ob figuram, quam habent, Græcæ antiquæ literæ *sigma*, nempe C. Atque hinc *Triclinium* etiam vocatum est cœnaculum.

3. *Mensæ* non assidebant (ante tempora quidem Ciceronis) nisi feminae, sed in cubitum sinistrum reclinati accumbebant, positis calceis, sumta cœnatoria veste, ac lotis antea manibus.

4. Men-

4. Mensæ imponebatur simulacrum alicujus Dei, qui Genius mensæ audiebat.

5. Solemnioribus conviviiis etiam rex quidam mensalis eligebatur, *Modimperator* dictus.

6. Convivium habebat tres *Missus*, seu ter apponebantur aliqui simul cibi. 1. *Antecena*, seu Gustus aut Gustatio vocabatur, aut etiam Promulsis, ob mulsum tunc bibi solitum. In ea potissima fercula erant *Ova* cum lactucis, rapulis, radicibus &c. 2. *Cœna* secundus erat missus; cujus præcipuum ferculum *Caput cœnæ* dicebatur. 3. Tertius missus *Bellaria*, seu Mensa secunda, in qua delicata conditorum ciborum, frugum &c. & maximè *Poma*. Hinc intelliges, quid sit *ab Ovo usque ad Mala*.

7. Plerique Romani delectabantur esu pultis; unde *Pultivagi* dicti sunt.

8. Cœnis suis præter vinum frequentem adhibuerunt aquam tum frigidam, tum calidam, seu calidam, eamque bibebant aut solam, aut vino mixtam. Calidamque singularis luxûs, & delicii causâ potabant.

LIBER VI.

De Varia Antiquitate.

CAPUT I.

Septem mundi mira.

Septem fuere opera, quæ ab omni antiquitate præcipua in admiratione habita sunt.

1. *Babylonis* muri, quorum ambitus erat 385. stadiorum, seu passuum 48105. altitudo pedum 200. latitudo seu crassities 50. In ipsa urbe horti penfiles erant, id est columnis innixi. Hæcque universa opera erant *Semiramis* reginæ.

2. *Pyramides* ingentes erant moles è lapide quadrato coctove structæ ab *Ægyptiis* regibus prope *Memphim* urbem. Earum grandiore trecenta & sexaginta hominum millia totis viginti annis condiderunt: cùmque nihil annonæ aut mercedis penderetur operis, præter pauculas cæpas & allia, in ea tamen ipsa impensa sunt 800. talenta.

3. *Mausolus* rex erat *Cariæ*, cui defuncto *Artemisia* fidissima conjux monumentum excitavit adeò magnificum, ut obstupesceret orbis. Huic inclusit cineres mariti, deque iis quotidie partem è poculo generosissimi *Massici* hausit; quasi se ipsam præbitura pro vivo sepulchro. Hinc splendida sepulcra hodie *Mausolea* dicuntur.

4. *Labyrinthi* non erant horti vario aulæorum flexu implicati, sed ingentibus ac spaciosissimis ædificiis in varios mæandros redeuntibus. Horum quatuor erant celebratissimi. Primus in *Ægypto* prope *Arfinoem* urbem, & *Moerim* lacum. Alter in *Creta* à *Dædalo* fabricatus, cui inclusus erat *Minotaurus*, quem *Theseus* occidit, præbito ab *Ariadna* *Minois* regis nata filo reditum inveniens. Tertius in *Lemno* insula. Quartus *Italicus* ponè urbem *Clusium*, quem sibi pro monumento condidit *Porfena* rex.

5. *Colossus* apud urbem *Rhodum* statua erat *Solis* in aditu portûs, ære fusa, tantæ altitudinis, ut triremes passis velis ejus crura trajicere possent. Terræ motu dejectus est.

6. *Dia-*

6. *Dianæ* Ephesinæ templum excitatum est totius Græciæ Asiæque collatis opibus, artibusque, labore in ducentesimum annum protracto. Centum viginti septem columnæ à totidem regibus positæ totum opus intus fulciebant. Sed Herosttratus omnia flammis dedit. *Vid. fo. 243.*

7. Turris in Pharo insula excitata prope Alexandriam, quæ navigiis noctu accedentibus lumen præbuit. Hujus locò ab aliis memoratur Jovis Olympii statua.

CAPUT II.

Romæ miranda.

§. I. *Hominum frequentia.*

Eam Lipsius hoc modo recenset.			Nobilium
ac divitum sunt	-	-	300000.
Civium è plebe	-	-	300000.
Feminarum cum pueris	-	-	900000.
Servorum	-	-	2000000.
Militum, gladiatorum, aurigarum &c.	-	-	200000.
Peregrinorum	-	-	2000000.
Universè			5700000.
id est quinquies mille millia, atque insuper septingenta millia: seu ferè sex milliones.			

§. II. *Amplitudo Urbis.*

Ambitus continebat 42000. passuum, septemque montes seu colles complectebatur. Ad hæc suburbia latissimè extendebantur, ferè Ostia usque ad Tibur, nempe 10. & 14. millibus passuum. Profectò Heliogabalus olim servis imperavit, araneorum telas tota urbe colligere; collegerunt 10000. pondo.

§. III. *Ædificia, Structuræ.*

1. *Capitolium* ideò dictum, quòd cùm fundamentis jactandis locus foderetur in monte Tarpejo, calvaria humana erueretur.

2. *In Foro Rostra* erant fixa navium illarum, quas primas Romani eripuere Antiatis, quorum in locum posita sunt ea, quæ ex Adriaca pugna reportavit Augustus. Illis impositæ exedræ seu Cathedræ oratorum.

3. *Cloacæ* subterranei ductus erant, equidem non nisi ad ejiciendas ex urbe fordes structi à Tarquinio Prisco. Septem præcipui meatus è septem montibus deducti sexdecim pedes lati erant, & omnes denique in Tiberim evolvebantur. Tam vastum hoc opus, ut in earum reparationem Censores aliquando mille talenta, id est sexcenta Philippæorum millia expendere-
runt.

4. *Aquæductus.* Appius Claudius sub annum V. C. 441. aquas lateritiis canalibus, qui fornicibus impositi erant, ab undecimo milliario adduxit. Sed Caligula Aquæductum inchoavit & Claudius consummavit à quadagesimo milliari; quo opere montes perfossi, valles ingentibus fornicibus æquatæ sunt.

5. *Via.* Media urbe in capite Fori Romani statua erat aurea ab Augusto posita, quam *Milliarium* dixerunt, seu *Columnam milliariam*, atque ad hanc terminabantur omnes Italiae Viæ. Singulis millenis passuum millibus lapides grandiores positi erant & in iis milliarium numerus scriptus. Et hinc si dicunt antiqui e. g. *quarto ab Urbe lapide*, non aliud volunt, nisi quaternis millibus passuum. Multæ erant viæ Romæ ducentes in diversam orbis plagam: stratae illæ sunt grandi lapide quadrato, & in multa millia extensæ. Celeber-
rima

rima fuit *Appia* ab Appio Censore strata, quæ Capuam, & inde Brundisium usque ducebat. *Flaminia*, *Salaria*, *Numentana*, *Tiburtina*, *Prænestina*, *Latina*, *Ardeatina*, *Ostiensis*, *Aurelia*, *Triumphalis* aliæque non minoris nominis atque operis.

CAPUT III.

Nomina.

1. Ingenui homines, seu cives ac liberi apud Romanos tria tulere nomina; Prænomen, Nomen, Cognomen. *Prænomen*, præponitur nomini familiæ, ad discernendum inter fratres &c. uti apud nos hodie Petrus, Joannes, Sebastianus &c. Indebatur post sumtam togam virilem. Atque istiusmodi prænomina apud Romanos non fuerunt ultra octodecim, nempe hæc *Aulus*; *Cajus*; *Decimus*; *Kæso*; *Lucius*; *Marcus*; *Marius*; *Titus*; *Appius*; *Cnejus*; *Spurius*; *Tiberius*; *Mamercus*; *Servius*, *Sextus*. *Nomen* alicui familiæ perpetuum ac proprium erat, uti apud nos ea, quæ cognomina dicimus, v. g. *Mayer*; *Bauer*; *Kling* &c. Apud Romanos hæc omnia, paucissimis exceptis, in *ius* desinebant, ut *Julius*, *Antonius*, *Livius* &c. *Cognomen* nomini adjectum est ad discernendas inter se plures ejusdem nominis e. g. *Cajus Julius Cæsar*. *Cajus* est prænomen, *Julius* nomen, *Cæsar* cognomen.

2. Adoptivi, seu qui in alienam familiam adoptati sunt, omnia ejus nomina asciverunt, sed his insuper adjecerunt aut proprium suum nomen cum aliqua inflexione: ut Octavius à I. Cæsare adoptatus dictus est *Cajus Julius Cæsar Octavianus*. Vel adjecerunt suum cognomen sine ulla inflexione. Ut Marc. Junius

Junius Brutus adoptatus à Q. Servilio Cæpione dictus est Q. Servilius Cæpio Brutus.

3. *Servi* antiquitus prænomen Domini gesserunt, e. g. *Marcipor*, *Publipor*, id est Marci puer, Publii puer. Postea nomen suummet & propriam servis concessum est, sumtum plerumque à patria, ut Davus, Syrus, Geta. Manumissi, cum Libertifuerent, Prænomen ac Nomen Domini sui assumerunt, sed locò cognominis suum pristinum nomen retinuerunt, ut *Marcus Tullius Tiro*.

CHRONOLOGICA.

* Chronologia est Scientia temporum, quæ accuratè determinat, quid quoque tempore factum sit. Ex hac scientia paucula libabimus 1. *de usu anni.* 2. *De usu variarum Epoëharum.*

CAPUT I.

De Anno.

I. Anni apud antiquos varium erat *spatium*.

1. Ægyptii, Chaldæi, Persæ, Assyrii, Hebræi, ac Græci anno lunari gaudebant, seu lunâ duodecies suum cursum absolvente. At annus ille Lunaris 11. diebus brevior est anno solari; quos undecim dies statis temporibus *intercalârunt*, seu interposuerunt.
2. Romani initio 10. mensium annum habebant. Numa duos adjecit, ut alibi dictum.

II. *Inchoatio* anni non minùs diversa fuit. 1. Asiatici omnes ab Æquinoctio autumnali annum suum exorsi sunt. 2. Sed Hebræi duplici anno utebantur. Ecclesiasticum & Historicum, secundùm quem festa celebrabant, & Historias notabant, inchoârunt ab æquinoctio verno. Politicum autem & œconomicum, juxta quem contractus, decimarum præstationes &c. metiebantur, orsi sunt ab æquinoctio autumnali. 3. Græci à Solstitio æstivo. 4. Romani ab æquinoctio verno

verno primùm. At Numa autore a solstitio Brumali, five Januario. Quem morem etiam gentibus & orbi à se victo postea imposuerunt.

Annus tropicus, naturalis, seu solaris est tempus illud, quo sol ab uno Zodiaci puncto exiens denuo ad idem revertitur. Fit illud spacio dierum 365. Horarum 5. minutorum 49. ita ut à sexta hora defint 11. minuta.

Veteres autem illas horas & minuta residua neglexerunt, unde grandis confusio temporum nata est. Nam pone primum diem veris hoc anno esse 25. Martii. Si horas 6. in singulos annos negligas, post annos quatuor primus dies veris incidet maturius uno die (qui ex quatuor sex horis, seu 24. conflatus est) nempe in diem Martii 24. & sic deinceps singulis quadriennis maturius ver inchoabit: donec tandem initium veris incideret in Januarium, Decembrem &c.

Ergo Julius Cæsar adhibitis præstantissimis astronomis calendarium correxit. Jussitque peracto semper anno quarto & quinto incipiente, nempe mense Februario unum diem integrum, ex quarter 6. horis residuis collectum, intercalari.

Verùm neque sic calendarii correctio proba fuit. Erravit enim Cæsar, cùm putavit 6. integras horas superesse ultra dies 365. cùm tamen à 6ta deficient minuta undecim. Itaque singula quadriennia cæsariana abundabant quater undecim minutis, five minutis simul 44. Ex quo secutum est illud, ut spacio mille sexcentorum & viginti sex annorum (scilicet à correctione I. Cæsaris ad annum Chri. 1582.) ex illis neglectis 11. minutis colligerentur omnino dies fere 13. Ita, ut æquinoctium vernum, quod Cæsaris ævo die 24. Martii erat, anno 1582. incideret in diem Martii 11.

Itaque Gregorius XIII. PP. medelam adhibuit, jussitque decem dies illos in Calendario abundantes
omitti,

omitti, atque in suo coniecto Calendario pro die 11. Martii mox scribi 21. Martii.

Non autem 13. Sed 10. tantum dies omisit: quia voluit Calendarium reduci ad statum, quem tempore concilii Nicæni habuerat, ut ejus cyclus Paschalis, aliæque decreta semper in Ecclesia observarentur: atqui à Jul. Cæsare ad Concil. Nicænum tres dies ferè superfluebant, quos dissimulari Gregorius voluit.

Ut autem error Julianus deinceps evitaretur, præcepit, ut quidem singulis quadrienniis dies unus intercaletur. Sed undecim minuta colligi jussit, donec efficiant diem integrum; id quod fit post annos 130. & dies 335. horam 1. minutaque 30. Is dies sic collectus detrahitur anno Juliano, atque hinc post illos 130. annos dies unus bissextus (qui intercalari aliàs deberet) omittitur. Attamen facilioris methodi ergò non præcisè post annum 130. fit omissio intercalationis, sed ipso anno 100. mo. Quod tamen ipsum ne errorem generet, provisum est, ut quadringentesimo semper anno intercalaris dies non omittatur. Itaque anno 1600. intercalatio omissa non fuit. Sed anno 1700. intercalatio fuit omissa: idemque fieri debet an. 1800. & 1900. Sed annus 2000. iterum intercalabitur &c.

CAPUT II.

De annis Mundi, seu ab orbe condito.

Quilibet ferè Chronologorum alium annorum numerum colligit, qui à condito orbe ad Christi nativitatem fluxerunt. Causa est, defectus
anti-

antiquorum monumentorum, & in ipsa S. scriptura obscuritas &c.

2. Si in Autore quopiam legas v. g. : Alexandrum magnum vicisse anno mundi 3630. & libenter velles scire, quot annis ante Christum id contigerit? debes prius nôsse, quotô annò mundi Christum natum esse afferat ille autor seu in quotum annum Mundi dicat incidisse annum primum æræ vulgaris Dionysianæ: illud ubi deprehenderis, pone illum numerum annorum, quos autor dicit usque ad Christum elapsos esse: ex illo dein numero detrahe annum mundi 3630. quo victoria Alexandri accidit: residuum indicabit, quot annis ante Christum Alexander vicerit. e. g. nos dicimus ab ortu mundi ad Christum fluxisse annos 3960. Itaque

Pone annos ad Christ. 3960.

Detrahe illis annum 3630.

Residuum - - - 330.

Ergo conclude, Alexandrum vicisse anno 330. ante Christum.

CAPUT III.

De Epochâ Olympiadum.

1. Olympici ludi erant ab Hercule primùm instituti, ab Iphito verò restaurati anno mundi 3184. seu ante Christum 776. à quo anno incipiuntur numerari Olympiades.

2. Celebrabantur ludi isti anno quarto semper elapso. atque istud quatuor annorum intervallum Olympias dicebatur. Anni verò Olympiadum sic numerabantur:

Annus Mun.	3184.	Olpadis	1. mæ	annus	1.
A. M.	3185.	Olpadis	1.	an.	2.
A. M.	3186.	Olpadis	1.	an.	3.
					A. M.

A. M. 3187. Olympiadē prima. scil. elapsa.

A. M. 3188. Olpadis 2. dæ an. 1.

A. M. 3189. Olpadis 2. an. 2.

3. Itaque si dico Olympiadē sexta, intelligo annum ab institutione Olympiadum 24tum qui est annus mundi 3208. Si verò dico Olympiadis sextæ anno 3. tio condita est Roma, intelligo quinque completas Olympiadas, sive annos 20. quibus addendi sunt adhuc 3. anni, qui ex Olympiadē sextā effluxerunt.

4. Si ergo in autore quodam legis e. g. Plato obiit Olympiadē 170. Et velles libenter scire, in quotum mundi annum incidat illa Olympias, numerum Olympiadum multiplica semper per 4. & invenies años 428. qui nempe anni effluxerunt ab anno M. 3184. Itaque

Anno Mundi	3184.
------------	-------

Adde	428.
------	------

Plato ob. A. M.	3612.
-----------------	-------

5. Si legas Olympiadis 109. anno 3. tio natus est Epicurus; tuum 108. Olympiades multiplica per 4. Annos: prodibunt 432. his adde annos tres Olympiadis 109. næ & fient 435. Hos 435. annos adde ad annum mundi 3184. habebis annum mundi 3619.

6. Cognitō semel in quem mundi annum incidat Olympias quævis; facile est invenire, quotus is annus fuerit ante Christum. Id enim paulò antè cap. 2. diximus.

CAPUT IV.

Epocha Urbis Condite.

1. Annus, quo Roma condita est, non idem est apud omnes Scriptores. Vero proximum est, quod annus primus Urbis conditæ incidat in annum mundi 3207. Olympiadis sextæ annum tertium; & in annum ante æram Christianam 753.

2. Legis anno V. C. 244. Reges Romæ expulsos esse, & velles scire, quotus is annus sit ante Christum? Ergo

ex annis 753. detrahe annum 244tum, quem legisti: prodibit annus ante Christum 509.nus.

3. Si velles scire, quotus annus mundi sit ille annus V.C. 244.? adde hunc numerum ad annum mundi 3207. (qui nempe annus primus est Urbis) & invenies, annum mundi 3451. eundem esse cum anno Urbis 244.

4. Si etiam scire aves, in quotam Olympiadem annus ille V.C. incidat? divide illum numerum per 4. hoc modo.

$$\begin{array}{r} 244 \text{ f } 6 \text{ r} \\ 44 \end{array}$$

Habes itaque Olympiades 61. quæ ab Conditu Urbis effluxerunt: sed cum ante conditam Urbem jam quinque Olympiades abierint cum annis tribus, hinc adde illas 5. illis 61. fientq; 66. cum annis tribus. Ergo dices, reges pulsos esse Olympiadis 67mæ anno 3tio.

CAPUT V.

Epocha Æræ Christianæ.

1. Æra Christiana est initium numeri annorum, qui à Nativitate Salvatoris numerantur.

2. Mos per annos Christi numerandi inventus est à Dionysio exiguo seculò Ecclesiæ sextò: & in usum publicum traductus circa seculum nonum. Et hæc dicitur *Æra vulgaris*.

3. Dionysius quidem existimavit à vero Christi natali ad annum illum, quo ipse suum inventum excogitavit, elapsos esse annos 532. Sed in hoc deceptus est, cum elapsi sint anni omnino 536. Itaque Æra vulgaris seu Dionysiana à vero Christi natali distat *quatuor* annis tardiùs. Attamen anni Christi numerantur non à *vero natali*, sed ab *Æra vulgari*, ob morem receptum, quem auferre impossibile sit.

4. Ceterum annus primus Æræ vulgaris incidit cum Anno C. V. 753. cumque Olympiade 194. cum anno à correctione Juliana 45.

SYN.

SYNCHRONISMUS

Præcipuarum Rerum ab orbe condito.

* In his tabulis cùm nomina Pontificum, Regumque ponuntur, intellige eos tum capisse regnare. Philosophorum, Doctorum, aliorumque nomina eorum mortem indicant, nisi additum sit: natus vel, floruit.

NB. Imperiò divisò, Imperatores Orientis exprimi volumus literis pronis, quas cursivas vocant; quales sunt hæ ipsæ, quas hîc legis.

An.	Hebræorum	Res memorandæ.
Mun.	res.	
1657	- - -	Diluvium universale Noëmi.
1757	- - -	Turris Babel. Linguarum divisio. (tium.
1758	- " -	ASSYRIÆ Monarchiæ ini-
1948	Abram.	1957. Semiramis.
2048	Isaac.	
2108	Jacob.	Apis Ægypti Rex.
2216	Joseph Vend.	2250. Job floret.
2364		Cecrops I. Athenarum Rex.
2373	Moses.	Oenotrii ex Arcadia in Ital.
2430	- - -	Phaëton. Deucalionis Diluv.
2453	Exodus.	2467. Dardaniæ Trojæ Rex.
2493	Josue.	Jordan divisus.
2507	Othoniel.	
2547	Aod.	Minos rex Cretæ.
2582	- - -	Tros rex Trojam condit.
2587	- - -	Tantalus Phryg. Rex.
2625	- - -	Janus I. Italiæ Rex.
2627	Debbora.	Bellerophon, Phryxus, Helle.
2631	- - -	Ilus arcem Trojæ struit.
2637	- - -	Perseus Argivor. Rex. Medusa.

A.M. | Hebræor. res. | Res memorandæ.

2641	- -	Saturnus à Jove Cretenſi expulſus in Latio regnat. Neptunus; Pluto.
2647	- -	Midas Rex Phryg.
2667	Gedeon.	Dædalus: Icarus. Orpheus. Atlas.
2707	<i>Interregnum.</i>	Thæſeus. Argonautæ.
2716	Abimelech.	Hercules Hiſpanus.
2719	Thola.	2739. Latinus Ital. Rex.
2742	Jair.	
2764	Jephte.	
2770	Abefan.	2778. Troja capta. Antenor Patavium condit.
2777	Ahialon.	
2787	Abdon.	2780. Æneas in Italiam venit.
2795	Heli, &	
2810	<i>Samſon.</i>	Alba longa condita.
2835	Samuel.	
2857	Saul. R.	Codrus ult. Athen. Rex.
2878	-	Homerus floret.
2897	David.	
2937	Salomon.	
2941	<i>Templum.</i>	
2977	Roboam.	
2994	Abias.	
2997	Aſa.	
3038	Jofaphat.	Elias Prophet. fl.
3063	Joram.	Elifæus Prophet. fl.
3071	Ochozias.	
3073	Athalia.	
3079	Joas.	3085. Carthago condita. Lycurgus flor.
3118	Amafias.	
3147	Ozias.	Jonas Prophet. fl.
3184	-	<i>OLYMPIAdum initium.</i>
3199	Joathan.	Pyramides Ægypti ſtructuræ.
3207	-	<i>ROMA condita.</i>

A.M. | Hebræor. res. | Res memorandæ.

3215	Achaz.	3213.	Sardanapalus exultus.
3231	Ezechias.		
3246	-		Numa Rom. R. Gyges Lydiæ R.
3252	-		Sibylla Erythrea.
3260	Manaffes.		Janus i. d. clausus.
3270	Esaias.	3275.	Caranus Rex I. Macedon.
3289	-		Tullus Rom. R.
3291	-		Horatiorum & Curtiorum pugna.
3315	Amon.		
3317	Jofias.	3321.	Ancus Martius Rom. R.
3345	-		Tarquinius Prisc. Rom. R.
3348	Joachaz.		Sappho Poëtria.
	Joackim.		
3352	Captivitas.		Nabuchodonosor Magn. Rex.
3359	Jechonias.		
	Sedecias.		
3370	Templum.		Jeremias Proph. floret. Arion.
	Everfum.	3378.	Solon Athen.
3383	Daniel.		Servius Tullus Rom. R.
3388	-		Phalaris Tyrann. Sicil.
3416	-		Cræsus captus, septem sapientes flor.
3422	Finis capt.		Cyrus Babyl. potitur. PERSICÆ Monarchiæ init. Pythagoras.
3427	-		Tarquin. Superb. Rom. R.
3431	-		Cambyfes Persar. Rex.
3438	-		Smerdis Pers. R. Polycrates R. Sami.
3439	-		Darius Hystasp. Pers. R.
3440	-		Anacreon Poëta. Pindarus na- tus.
3451	-		Reges Româ pulsi ob Lucretiam.
3452	-		Consulatus primus Romæ.
3453	-		Porfena Romanam obsid. Mut. Scævola.

A.M. Res Romanæ.		Res Persar. &c. Græcorum.
3469	- -	Marathonia pugna Græc. & Pers.
3475	- -	Xerxes I. Pers. R.
3476	- -	Herodotus natus.
3480	- -	Hermopylarum pugna, Mausol. R. Euripides natus.
3482	Trecenti Fabii.	3481. Arthemisia pugna. Athenæ captæ.
3483	Rostra in Foro.	
3493	Subjugum missi Equi à Cincinnato.	Thucydides natus. 3495. Artaxerxes Persar. R.
3510	XII. Tabulæ.	
3535	- -	Xerxes II. Pers. R. Sogdianus Pers. R. Hippocrates.
3536	- -	Darius Nothus Pers. R. 3540. Phidias sculptor. 3545. Timon hostis hominum. 3550. Dionysius Maj. R. Sicil.
3555	- -	Artaxerxes Mnemon, Pers. R.
3556	Stipendia militibus data.	Euripidis mors. 3560. Socratis nex. 3576. Aristoteles natus.
3570	Brennus obsidet Romam.	3590. Pugna Leuctrica. 3594. Artaxerx. Ochus Pers. R. 3595. Dionysius Min. Sicil. R. Democritus.
3599	M. Curtius armatus in voraginem.	3600. Philipp. II. Maced. R. Alexand. Pater Xenophon. ob.
3604	- -	Alexander M. natus. Templum Ephesi uctum.
3602	- -	Plato.
3619	Bell. Samnit.	Epicurus & Menander nati.
3620	- -	Artes Persar. R.
3622	- -	Victoria Cheronæa Philippi.

A. M. | Res Romanæ. | Res Persar. Græcorum &c.

3624	- -	Philippus necatus. Alexander Rex Maced. factus. Thebæ deletæ.
3630	Pax cum Alexandro Epiri R. Al. Magni avunculo facta.	<i>GRÆCÆ Monarchiæ initium</i> post victoriam ad Arbelam. 3636. Diogenes Cynicus. 3639. Aristoteles. Demosthenes.
3648	Via Appia.	
3651	- -	Carthago à Siculis obseffa.
3679	Bel. Tarentin.	
3680	Pyrrhus irruit.	Apelles Euclides. Coloffus Rhadius an. 3682.
3689	Samnites subacti.	Pyrrhus occisus.
3691	- -	LXX. Interpretes.
3699	Bel. I. Punicum	3700. Zeno Stoicus.
3721	Livius primam tragicædiam edit.	
3722	Pax Punica.	Ennius Poëta natus.
3726	Janus 2. clausus.	
3741	Bel. II. Punicum.	
3744	Clades Cannensis.	3749. Syracusæ à Marcello captæ. Archimedes occisus.
3759	Pax Punica.	
3761	Plautus obit.	3775. Hannibalis & Scipion. mors.
3793	- -	Perseus & Macedonicum regnum deletum à Rom.
3801	- -	Judas Machabæus.
3802	- -	Terentius Poët.
3810	Bel. III. Punic.	Pacuvius floret Romæ. 3814. <i>Carthago deleta.</i>
3827	Numantia cremata.	

A.M. | Res Romanæ. | Res Græcorum &c.

3832	Scipio Jun. O.	3833. Hipparchus astronomus.
3840	- -	Praxiteles natus.
3854	Cicero natus.	
3855	Pompejus natus.	
3859	Marius Cimbrorum delet. Aquila pro signis.	3857. Aristobulus I. Regiam dignitatem apud Judæos resumit.
3865	Lucretius nat.	
3872	Bell. I. Mithridat. cædes eodem die facta.	3873. Triumviratus Marii, Syllæ, Cinna.
3887	Bel. II. Mithridat.	
3891	Virgilius natus	
3894	Bellum Piratic.	Deiotarus R. Armen.
3896	Horatius natus.	3895. Pompejus Asiam in Provinciam redigit. Mithridates ob.
3898	Cicero Consul. Catilinæ conjurat. Augustus natus.	
3900	Triumvir. Crassus, Pompejus, Cæsar. Livius natus.	Praxiteles.
3903	Bellum Gallic. Cicero exul.	
3906	Crassus à Parthis occisus.	3907. Lucretius poet.
3912	Bellum civile Cæsaris.	
3913	Pharsalica pugna. Pompejus perit.	Alexandrina Bibliotheca exusta.

A.M. | Res Romanæ. | Alia memoranda.

3916	Primus annus <i>Correctionis Julianæ.</i>	
3917	Cæsar occisus. Triumviri Augustus, Antonius, Lepidus.	3918. Cicero necatus,
3919	Pugna Philip- pensis, Cassius & Brutus.	Ovidius & Tibullus nati.
3920	- -	Herodes I. Rex Judæ.
3922	- -	<i>Æra Hispanica initium.</i>
3930	Pugna Actiaca.	Cleopatra cum Antonio perit. Ægyptus in provinciam re- ducta.
3932	Janus 3. clau- sus.	
3934	Octavius dici- tur <i>Augustus.</i>	
3942	Virgilii mors.	3944. B. V. Maria nata.
3953	Horatii & Mæ- cenatis ob.	
3955	XPo natus xta Pagi.	Lælio, & Antistio Coff.
3958	XPo natus xta Baron.	Cornel. & Valerio Coff.
3960	XPo natus xta <i>Dionysium.</i>	Lentulo & Calpurnio Coff.
A. C.		
7.	-	Ovidii exilium.
14.	-	<i>August. O.</i>
—	-	Tiberius.
33.	-	15. Ovidii mors. CHRISTUS <i>Cruci-</i> <i>fixus.</i>

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
37.	- -	Caligula.	39. Philo Judæus flor.
41.	- -	Claudius.	Fames ingens.
54.	Petrus.	Nero.	60. Perficus fl.
64.	- -	- -	<i>I. Persecutio.</i>
65.	Linus.	- -	Simon magus ruit. SS. Petri & Pauli Martyrium.
67.	Clemens.	- -	66. Seneca. Lucanus necati.
68.	- -	Galba	Silii Italici consulatus.
69.	- -	Otto	
—	- -	Vitellius	
—	- -	Vespasian.	70. Jerusalem excisa.
77.	Cletus.		
79.	- -	Tit. Vespasianus.	Statius, Juvenalis, Solinus florent. Plinius Maj. ob 80.
81.	- -	Domitian.	
83.	Anacletus.		
93.	- -	- -	<i>II. Persecutio.</i>
			Josephus flav. edit Antiquitates.
95.	Evaristus.		
96.	- -	Nerva.	
98.	- -	Trajanus.	100. Quintilian. Martial. flor.
108.	Alexand. I.	- -	Floret Tacitus Hist.
112.	- -	- -	<i>III. Persecutio.</i>

A. C.	Pontifices	Imperatores.	Memoranda.
116.	Sixtus I.	- -	S. Ignatius M.
117.	-	Hadrianus.	119. Solima nomi- ne Æliæ instau- rata. Plutarchus flor.
126.	Telesphorus	-	130. Florus; Sue- ton. Agell. flor.
137.	Hyginus.	-	135. <i>IV. Persecutio.</i>
138.	-	Antonin. Pi.	138. Marcionitæ hæret.
141.	Pius I.	-	140. Ptolemeus flor.
151.	Anicetus.	-	160. Epictetus.
161.	Sother.	M. Antonino	<i>V. Persecutio.</i>
167.	-	- -	
170.	Eleutherus.		
180.	- -	Commodus.	Galenus flor.
185.	Victor I.	-	184. Origenes nat.
193.	-	Pertinax.	Initium controver- siæ Græcorum ob celebratio- nem Paschæ.
	-	Julianus.	
	-	Severus.	
197.	Zephyrinus.		201. <i>VI. Persecutio.</i>
207.	-		Tertullianus natus.
211.	-	Caracalla.	Papinian. ICTus.
217.	Calistus I.	Macrinus.	
218.	-	Heliogabal.	
222.	Urbanus I.	Alexander.	226. Artaxerxes victo Artabano regnum Partho- rum Persis vindi- cat.
230.	Pontianus.	-	S. Cæcilia. Pompo- nius ICTus.
235.	Anterus.	Maximinus.	<i>VII. Persecutio.</i>
236.	Fabianus.		

A. C. Pontifices. Imperatores. Memoranda.	
237	- Gordiani I. & II.
-	Balbinus & Pupienus.
238	- Gordian. III.
244	- Philippus.
249	- Decius.
251	Cornelius.
252	Lucius.
253	Stephan. I.
257	Sixtus II.
258	<i>Vacat.</i>
259	Dionysius.
262	-
268	-
269	Felix I.
270	-
275	Eutichian.
276	-
282	-
283	Cajus.
284	-
	Gallus & Vo-
	lufianus.
	Valerianus &
	Gallienus.
	-
	<i>Valerianus</i>
	<i>captus.</i>
	30. Tyranni.
	Claudius II.
	<i>Valerian.</i>
	<i>excoriat.</i>
	Quintillus.
	Aurelianus.
	Tacitus &
	Florianus.
	Probus.
	Carus; Cari-
	nus; &
	Numerianus.
	Diocletianus
	& Maximia-
	nus Herculiq
	240. Herodianus
	Histor.
	VIII. Persecutio.
	S. Sebastian.
	7. Dormientes.
	S. Agatha. S. Apol-
	lonia.
	Origenes ob.
	IX. Persecutio.
	S. Laurentius.
	S. Cyprian.
	265. S. Gregor.
	Tavmat.
	Porphyrus
	Phil.
	Manichæi hæret.
	290. Arnobius.

A. C.] Pontifices. | Imperatores. | Memoranda.

296	Marcellinus.		
305	<i>Vacat.</i>	Galerius & Constantino I. Chlorus.	302. X. Persecutio.
306	- -	Constantin. II. M.	S. Pachomius Monasteria instituit.
308	Marcellus.	-	307. S. Catharina.
310	Eusebius.		
311	Melchias.	<i>Galerius ob.</i>	Donatistarum Schisma.
312	- -	<i>Crux apparet Constant.</i>	<i>Indictionum initium.</i>
313	- -	<i>Diocletia. ob.</i>	Arius hæret.
314	Sylvester I.	-	315. Lactantii Institution.
324	- -	<i>Licinius tyrann. victus.</i>	316. S. Blasius.
325	- -	-	Concilium I. Nicænum. Constantinop. ædificata.
336	Marcus		
337	Julius I.	Constantin. III.	
		Constans ; Constantius.	
340	- -	<i>Constantius solus.</i>	S. Ambrosius natus.
342	- -	-	S. Nicolaus. S. Paulus Eremita I. Franci in Galliam.
352	Liberius.	- -	354. S. Augustinus natus.
355	<i>Exulat.</i>		
-	Felix II.	- -	356. S. Antonius Mag. Ob.

A. C. | Pontifices. | Imperatores. | Memoranda.

358	<i>Liber. revo-</i> <i>catur.</i>		
361	-	Julianus Ap.	
363	-	Jovianus.	
364	-	Valentinian.	367. Bel. I. Gothic.
		I. & Valens.	
366	Damasus.		370. S. Hilarion.
376	-	Valentin. II.	373. S. Athanasius.
		& Gratianus.	378. S. Basilus; Ephrem.
379	-	<i>Valente ex-</i> <i>tincto Theo-</i> <i>dosius Mag.</i>	Aufonii poëtæ con- sulatus.
381	-		II. Concil. Gen. Constantinop.
383	-	Theodosius <i>solus.</i>	387. Eremitæ S. August.
384	Siricius.	-	390. Helvidius: Jovinianus hæret. Claudian. poët. fl.
395	-	Divisio Im- perii. Honorius. <i>Arcadius.</i>	Rufinus necatus. 397. S. Ambro- sius.
398	Anastasius I.		
401	Innocent. I.	-	400. S. Martinus.
406	-	-	Vigilantius hæret.
407	-	-	S. Chrysostomus.
408	-	<i>Theodosius II.</i>	Pelagius hæret. Stilico necatus.
409	-	-	<i>Roma capta à Go-</i> <i>this. Vandali,</i> <i>Suevi Hispaniam</i> <i>occupant. Bur-</i> <i>gundi.</i>
410	-	-	Britanni deficiunt.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
417	Zosymus.	- -	413. Regnum Vi- figothor. Tolo- sanum.
418	Bonifac. I.	-	Pharamundus Fran- cor. I. R.
420	-	-	S. Hieronymus.
422	Cælestin. I.	-	421. Venetiar. or- tus.
425	-	Valentinian. III.	428. Nestorius hæ- ret.
429	-	-	Wandali Africam occupant.
430	-	-	S. Augustinus.
431	-	-	III. Concil. Gen. Ephesi. S. Pau- linus. S. Patri- cius Hibern. A- post.
432	Sixtus III.	- -	S. Isidor. Pelusiot.
438	- -	<i>Codex à The- odos. pro- mulgatur.</i>	
440	Leo I.	- -	441. Bellum Attilæ.
442	- -	-	Eutyches hæret.
445	- -	-	Merovæus Fran- cor. R.
448	- -	-	Angli & Saxones in Britanniam.
451	- -	-	IV. Concil. Gen. Chalcedon. At- tila profligatus.
455	- -	Maximus.	454. Attila perit.
- -	-	Avitus.	
457	- -	Majorianus.	
		Leo I.	
461	Hilarius.	Severus.	S. Simeon Stylita.

A. C.	Pontifices	Imperatores.	Memoranda.
465.	- -	Ricimet Ty- ran.	
467.	- -	Antemius.	
468.	Simplicius.		
472.	- -	Olybrius.	
473.	- -	Glycerius.	
474.	- -	J. Nēpos. Leo II.	
—	- -	Zeno.	
475.	- -	Augustulus.	
476.	- -	Occid. Imp. <i>extinctum ab</i> Odoacre.	INTER Regnum MAXIMUM in Occidente.
483.	Felix III.	- -	
489.	- -	Theodericus in Italiam.	
491.	- -	Anastasius.	
492.	Gelasius.		
493.	- -	Theodoric. Ostrogott. R.	
496.	Anastasius II.	- -	Clodovæus Franc. R. baptizatur.
498.	Symmachus.	- -	S. Maria Ægypt. fl.
514.	Hormisdas.		
518.	- -	Justinus I.	520. Regula S. Be- nedicti.
523.	Joannes I.	- -	524. S. Sigismund. Burgund. R. oc- ciscus Boëtius.
526.	Felix IV.	Athalarico R.	
527.	- -	Justinianus I.	Langobardi in Pan- noniam.
529.	- -	Codex Justi- niani.	
530.	Bonifac. II.		
532.	Joan. II.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
533.	- -	<i>Instituta & Digesta,</i>	Belisarius Africa potitur.
534.	- -	Theodatus R.	
535.	Agapetus I.		
536.	Silverius.	Vitiges R.	Belisarius Romam capit.
537.	Vigilius.		
540.	- -	Theutobald. R.	Chosroës Persa bellum infert.
541.	- -	Totilas R.	Consulatus Ordinarius sublatus
544.	- -	- -	S. Benedictus O.
553.	- -	- -	V. Concil. Gen. Constantinop.
554.	- -	Tejas R. cum regno Ostrogot. deletus a Narsete.	
555.	Pelagius I.	- -	556. Garibaldus Bojorum I. Dux.
560.	Joan. III.		
565.	- -	Justinus II.	Cessat Romæ lingua Latin. Belisarii mors.
567.	- -	Longinus Exarchus I.	
568.	- -	Alboinus Longob. R.	
574.	Benedict. I.	Clephus Long. R.	575. Cassiodorus.
578.	Pelag. II.	Tiberius II.	
582.	- -	Mauritius.	583. Suevi in Hisp. extincti.
585.	- -	Antharit. Long. Rex.	S. Hermenegildus.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
590.	Gregor. I.	- -	589. Hispania ab Arianismo pur- gata.
591.	- -	Agilulph. Long. R.	
602.	- -	Phocas.	
604.	Sabinian.		
607.	Bonif. III.		
608.	Bonif. IV.		
610.	- -	Heraclius.	614. S. Crucem ra- piunt Persæ.
615.	Deusdedit.	- -	S. Columbanus.
616.	- -	Adalvald. Lo. R.	Monothelitæ hæret
619.	Bonif. V.		
625.	Honorius		
626.	- -		
	- -	Ariovaldus. R. Long.	624. S. Gallus. S. Crux redu- cta.
629.	- -	Rotharit. Lo. R.	630. Mahomet pe- rit.
639.	Vacat.	- -	637. Jerusalem à Saracen. capta.
640.	Severinus.		
-	Joan. IV.		
641.	- -	Constant. III.	
642.	Theodorus.	Constans II.	
645.	- -	Rodaold. Lo. R.	
649.	Martin. I.		
651.	- -	Aripertus Long. R.	Persarum regnum à Saracenis extin- ctum.
653.	Exul.	- -	652. S. Emmeri- mus.

A. C. | Pontifices. | Imperatores. | Memoranda.

654.	Eugeni. I.		
657.	Vitalian.		
661.	- -	Grimoald.	<i>Zechus</i> Boëmici
	- -	Regni Lo.	regni autor.
	- -	usurpator.	
668.	- -	<i>Constantinus</i>	667. S. Ildephon-
		IV.	sus.
671.	- -	Pentharit	
		Long. R.	
672.	Adeodatus		
676.	Donus.		
678.	Agatho.	- -	680. VI. Concil.
			Gen. Cpoli.
682.	Leo II.	- -	681. Pipinus He-
			ristallus Ma-
			ior Domus Fran-
			ciæ.
684.	Benedict. II.		
685.	Joan. V.	<i>Justinian II.</i>	
686.	Conon.		
687.	Sergius. II.		
688.	- -	Chunipert.	690. S. Chilianus
		Long. R.	M.
700.	- -	Luitpert.	
		Long. R.	
701.	Joan. VI.		
702.	- -	Aripert. II.	S. Rudbertus
		Long. R.	Bois prædicat.
705.	Joan. VII.		
708.	Sisinnius.		
	Constantin.		
711.	- -	<i>Philipp. Bar-</i>	710. <i>Mauri in Hi-</i>
		<i>danes.</i>	<i>spaniam. Li-</i>
			<i>bussa Boëmo-</i>
			<i>rum Ducissa.</i>

A. C. Pontifices. Imperatores. Memoranda.	
712.	- - Ansprand. Long. R. Luitprandus
713.	- - Anastasius II.
714.	Carolus Martellus Maj. Dom.
715.	Gregor. II.
716.	- - Theodosius III.
717.	- - Leo III. Isaurus.
718.	- -
723.	- -
724.	- -
730.	- -
731.	Gregori. III.
741.	Zacharias I. Constantin. V. Coprny.
744.	- - Rachis Long. R.
751.	- - Aistulphus Long. R.
752.	Stephan. II. Exarchatus sublatus ab Aistulpho.
755.	Stephan. III. Exarchatus datur PP.
756.	- - Desiderius Long. R.
757.	Paulus I.
758.	

A.C.	Pontifices	Imperatores.	Memoranda.
758.	-	- -	Eneco R. I. Na- varræ.
767.	<i>Vacat.</i>	- -	762. Bagdad con- dita à Sarac.
768.	Stephan. IV.	- -	Carolus M. Franc. R.
772.	Hadrian. I.	- -	Bellum Saxoni- cum.
774.	- -	Desiderius ca- ptus à Caro- lo. Et Reg. Long. ex- tinct.	
775.	-	<i>Leo IV.</i>	
780.	- -	<i>Constantin. VI. & Irene.</i>	785. S. Virgilius Ep. Salisburg. ob.
787.	- -	- -	<i>VII. Conc. Gen. Nicae. S. Wi- libald.</i>
791.	-	- -	I. Bel. Hunni- cum.
793.	- -	- -	Tentata à Caro- lo unio Rheni & Danubii.
795.	Leo III.	<i>Irene filium ex- cacat.</i>	799. Finis Belli Hunnici.
800.	- -	CAROL. I. Mag. Imp. coronatur.	
802.	- -	<i>Nicephorus I.</i>	
804.	- -	- -	Finis Bel. Saxon.
811.	- -	<i>Michaël I.</i>	808. B. Alcuin.
813.	-	<i>Leo V. Armen.</i>	
814.	-	Ludov. I. Pius.	
816.	Stephan. V.	- -	Regula Canon. Reg.

A. C.		Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
817.	Paschalis. I.			
820.	-		Michael II. Balb.	
824.	Eugen. II.		-	823. Creta à Sara- cen. capta.
827.	Gregor. IV.		- -	Sicilia à Sarac. capta.
829.	-		Theophylus.	
840.	-		Lotharius I.	841. Normanno- rum maximain Gall. Irruptio.
842.	- -		Michael III.	
844.	Sergius. II.			
847.	Leo. IV.			
855.	Benedict. III.		Ludovic. II.	
856.	Fab. Joannæ.		-	B. Rhabanus.
858.	Nicolaus I.		-	861. S. Meinra- dus.
867.	Hadrian. II.		Basilus I.	SCHISMA GRÆCOR. à Photio consta- tum.
869.	-		-	VIII. Conc. Gen. Romæ.
872.	Joan. VIII.		-	870. Strabo Glossator.
875.	-		Carol. II. Cal- vus.	
878.	-		Ludovic. III.	
879.	- -		Carolus. III. Crass.	
882.	Marinus I.		-	Anastasius Biblio- thecar.
884.	Hadrian. III.			

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
885.	Stephan. VI.		
886.	-	Leo. IV.	
887.	- -	Arnulphus. <i>In Italia Be- rengar. &c.</i>	891. Composi- tum Schisma Græc.
891.	Formosus.		
896.	Bonifac. VI.		893. Novi Hunga- ri à Tanai in Pannoniam.
—	Stephan. VII.		
897.	Romanus.		
898.	Theodor.		
—	Joan. IX.		
899.	-	Ludov. IV.	
900.	Benedict. IV.		
903.	Leo V.		
—	Christophor.		
904.	Sergius III.		
910.	Anastasius III.	<i>Carolinis de- ficientibus</i>	
913.	Lando.	Conrad. I.	
914.	Joan. X.	<i>Eod. Anno Constantin VII. Imp. Ori.</i>	
918.	-	Henricus I. Auc.	923. Torneamenta instituta ab Henr. Aucupe.
928.	Leo. VI.		
929.	Stephan. III.		924. Drahomi- ta Bohem. Dux hiscente terra absor- pta.
931.	Joan. XI.		
936.	Leo VII.	Otto L. M.	

A. C. Pontifices. Imperatores.		Memoranda.
939.	Stephan. IX.	- -
		937. S. Wenceslaus Boëmiæ I. Rex à Cæsare dictus.
942.	Marin. II.	- -
946.	Agapitus I.	- -
		S. Odo.
		955. Hunnorum clades Augustæ.
956.	Joan. XII.	
959.	-	Romanus I.
		961. Creta cedit Græcis.
963.	Leo VIII.	Nicephorus II.
964.	Benedict. V.	
965.	Joan. XIII.	- -
970.	-	Joannes I. Zimisces.
972.	Bened. VI.	
—	Bonif. VIII.	- -
		973. S. Udalricus.
974.	Donus II.	
975.	Bened. VII.	
976.	-	Basil. II. Constantin. VIII.
983.	-	Otto III.
984.	Joan. XIV.	
985.	Joan. XV.	- -
		987. Capetina stirps Reg. Gall.
993.	-	- -
		S. Udalricus primum novo ritu canonizatus.
996.	Gregor. V.	
999.	Sylvest. II.	
—	Joan. XVI.	994. S. Wolfgangus.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1000	-	-	Camaldulenses. Ge- nua, Pisa, Flo- rentia Respu- blicæ.
1002	-	S. Henricus	1001. Primus Hun-
1003	Joa. v. XVII.	II.	gar. Rex S. Ste-
—	Joa. v. XVIII.		phanus.
1009	Sergius. IV.		1022. Guidonis Solmisatio.
1012	Bened. VIII.		
1024	Joa. v. XIX.	Conrad. II. Salic.	1027. S. Romual- dus.
1028	"	Romanus II.	1032. Burgundiæ R. accedit Ger- man. Imperio.
1033	Bened. IX.		
1034	"	Michaël IV.	
1039	"	Henr. III. Nig	
1041	"	Michaël V.	
1042	"	Constant. IX	
1044	Gregor. VI.	"	Berengarii hæresis.
1046	Clemens II.		
1048	Damasus II.	"	Turcæ Saracenis cæsis Sultanos constituunt in Persia. S. Odilo.
1049	Leo IX.		Cresimirus Rex I. Croat. Dalmat. & Sclavo.
1050	"	"	Schisma Græc. re- novatum à Ceru- lario. S. Herman- nus contractus O.
1054	"	Theodora.	
1055	Victor. II.		

A. C.	Pontifices.	Imperatores	Memoranda.
1056	-	Henricus. IV.	
-	-	Michaël. VI.	
1057	Stephan. X.	Isaacius Comnen.	1055. S. Casimirus R. Polon. Ob.
1059	Nicola. II.		
1061	Alexand. II.	Constant. X.	
1066	Bened. X.	-	S. Eduard. Angl. R. O. regnum capit Wilhelmus Normandus.
1068	-	Romanus III.	
1071	-	Michaël VII.	1072. B. Petrus Damiani.
1073	Gregor. VII.	- -	1074. Schisma ob Investituras. Regnum Marocchi Arabum.
1078	-	Nicephor. III.	
1081	-	Alexius I. Comnen.	Sabaudi & Burgundi Comites in libertatem seasserunt.
1084	-	-	S. Bruno Cartusiam condit.
1086	Victor. III.	-	Wratislaus Polon. & Boëm. Regium titulum adeptus.
1088	Urban. II.		
1095	- -	-	Indulgentiarum erigo.
1096	- -	-	I. Expeditio Cruciatorum.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1098	-	-	Cisterciensis Ordo.
1099	Paschal. II.	-	Regnum Jerofo- lymæ. Ordo Eq. Malten- sum.
1106	-	Henricus V.	Mathildis Comi- tissa.
1115	-	-	
1118	Gelas. II.	Jo. II. Comm.	Ordo Templario- rum.
1119	Calist. II.	-	
1120	-	-	Ordo Præmon- stratens.
1122	-	-	Comitia Worma- tiens.
1123	-	-	IX. Conc. Gen. Lateranens.
1124	Honor. II.	Lotharius II.	Abaëlardus hæret. Rogerius Si- cil. & Neap. l. Rex.
1130	Innoc. II.	-	
1131	Schisma Petri Leo.	-	1134. S. Norber- tus.
1138	-	Conradus III.	Arnaldistæ hæ- ret.
1139	-	-	Alphonfus R. I. Lusitaniæ.
1143	Cælestin II.	Manuel I.	1139. X. Conc. Gen. Lateran. S. Otto Bam- berg. ob. 1142. Rob. Pullus 1. Theol. Schol. 1147.
1144	Lucius II.	-	
1145	Eugen. III.	-	

A. C.		Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1147	-	-	-	II. Expeditio Sancta.
1151	-	-	-	Decretum Gratiani. Gradus Academicus.
1152	-	-	Frider. I. Ænob.	
1153	Anastas. IV.	-	-	S. Bernardus.
1154	Hadria. IV.	-	-	Andegavenſes fiunt Angliæ reges.
1158	-	-	-	Wladislaus II. Rex Boëmiæ iterum dicitur.
1159	Alexand. III.	-	-	Waldenſes hæret.
1175	-	-	-	Monarchium con- ditur.
1176	-	-	-	Albigenſes.
1179	-	-	-	XI. Conc. Gen. La- teran. Romanen- ſium fabular. o- rigo.
1180	-	-	Alexius II.	
1181	Lucius II.	-	-	1182. Judæi totâ Galliâ pulſi.
1183	-	-	Andronic. I.	
1185	Urban. III.	-	Isaacius II.	
1187	Grego. VIII.	-	Angelus.	
1188	Clemens III.	-	-	Jerusalem à Saladi- no capta, & re- gnum extinctum
1190	-	-	Henricus VI.	1192. Richard. Angl. R. Cyprum occupatam ven- dit Guidoni, olim Solymæ regi: hoc initium re- gni Cyprii. Ordo B.V.M. Equitum Teutonic.
1191	Cæleſtin. III.	-	-	
1195	-	-	Alexius III.	
1197	-	-	Otto VI.	

A. C. | Pontifices. | Imperatores. | Memoranda.

1198	Innocen. III.	-	Ordo Trinita- rior.
1203	-	Alexias IV.	1201. Joachimus Abb. Propheta de Pontific.
1204	-	Alexius V.	
1205	-	Balduin. I.	
1214	-	Henricus.	1206. Avercoës
1215	Honor. III.	Frideric. II.	XII. Concil. Gener. Later. Minorita- rum Ordo ; & Dominicano- rum.
1216	-	Petrus.	
1218	-	-	Rudolph. Habsp. nat. 27. April.
1221	-	Robertus.	S. Dominicus. Ordo de Merede.
1223	-	-	1226. Carmelitæ.
1227	Gregor. IX.	-	S. Francis. Sera- phicus ob.
1229	-	Balduin. II.	
1241	Cælest. VI.	-	1233. Ordo Servi- tarum.
1244	Innoe. IV.	-	
1245	-	Fridericus	XIII. Concil. Gen.
1254	Alexand. IV.	exautoratus in Concil. IN- TERREG- num Ma- gnum.	Lugdun.
			1260. Flagellan- tium secta.

A. C. Pontifices. Imperatores. Memoranda.			
1261 1165	Urban. IV. Clemens IV.	<i>Michaël</i> <i>VIII.</i>	1268. Conradinus Suevus, & Fri- dericus Austrius capite plexi Nea- poli.
1271 1273	Greg. X. - -	Rudolph. I. Habsp.	Electorale Colle- gium.
1274	-	-	<i>XIV. Conc. Gen.</i> <i>Lugdun. S. Tho-</i> <i>mas Aquin. S.</i> <i>Bonaventura.</i>
1276 —	Innoc. V. Hadria. V. Joa. v. XXI.	-	1276. S. Raymun- dus O. colle- ctor Corporis Juris Cano- nici.
1277 1281	Nicola. III. Mart. v. IV.	-	1280. B. Albert. Mag.
1283	-	<i>Andronic. II.</i>	<i>Vespera Sicula.</i> Austria ad Alber- tum Habspur- gicum delata: Suevia ad Ru- dolphum Habsp.
1285 1288	Honor. IV. Nicol. IV.	-	
1291	-	Adolph. Nas- so.	1284. Latinum i- dioma in Judi- ciis Germanorum omissum.

A.C.	Pontifices	Imperatores.	Memoranda.
1294	Cælest. V. Bonif. VIII.	-	Stemma Witel- spachium per Rudolphum & Ludovicum Bav. divisum in Bo- jum & Palati- num.
1298	-	Albert. I.	
1300	-	-	Jubæus primus.
1303	Bened. X.	-	Ottoman I. Sulta- nus Turc. Bythin.
1305	Clem. V.	-	Avenione sedet Papæ.
1308	-	Henric. VII.	Joan. Duns. Scotus. Fædus Helvet.
1314	-	Ludov. V. Bavar. & Frid. III. Aust.	1311. XV. Conc. Gen. Vien. Templarii ex- tincti.
1316	Joan. v. XXII.		
1338	-	Andronic III.	Schisma Sacerdot. & Imper.
1334	Bened. XI.		1327. Orchanes Turc. Sul.
1341	-	Joan. V.	
1342	Clem. VI.		
1347	-	Carol. IV.	Pestis ingens.
1352	Innoc. VI.	Joan. VI.	1356. Aurea Bulla.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1362	Urban. V.	-	1358. <i>Amurath</i> I. Turc. Sult.
1371	Greg. XI.	-	1370. <i>Wiclefus</i> hæret.
1377	-	<i>Wenceslaus.</i>	Avenione Romam remigratur.
1378	Urban. VI. <i>Schisma</i> <i>Petri de Lun.</i>	-	1379. <i>Joan. Thau-</i> <i>lerus.</i>
1389	Bonif. X.	-	1380. <i>Bombardæ</i> & pulveris nitrii inventio. <i>Accur-</i> <i>fius Glossator</i> <i>Juris.</i>
1390	-	<i>Andronic. IV</i>	1389. <i>Bajazeth</i> I. Turc. Sult.
1392	-	<i>Emanuel II.</i>	-
1400	-	<i>Rupertus I.</i>	1403. <i>Solyman. I.</i> Turc. Sult.
1404	Innoc. VII.	-	-
1406	Greg. XII.	-	-
1409	Alexa. V.	-	<i>Hussitæ</i> hæret.
1410	-	<i>Sigismundus</i>	1413. <i>Mahomet</i> I. Turc. Sult.
1414	-	-	<i>XVI. Con. Gen.</i> <i>Constantiense.</i>
1417	Marti. v. V.	-	1419. <i>S. Bernardi-</i> <i>ni Reformatio</i> <i>Franciscana.</i>
1424	-	<i>Joan. VII.</i>	1422. <i>Amurath</i> II. Turc. Sult.
1429	-	-	<i>Joan. Gerson. Jo-</i> <i>anna Dorica</i> <i>Virgo Aurelia-</i> <i>nensis. Dux</i> <i>beli.</i>

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1431	Eugen. IV.		
1438		Albertus II.	1431. XVII. Conc. Gen. Basil.
1439	-	-	XVIII. Conc. Gen. Florent.
1440	-	Frideric. IV.	Typographia in- ventum.
1447	Nicol. V.		
1448	-	Constant. XI Palæolog. ult.	1448. Concordata Germaniæ.
			1451. Mahomet. II. Turcar. Sult.
1453		Mahomet II. Turcar. Sult.	CPOLIS à Tur- cis capta cum Im- perio Orientis.
1455	Callist. III.		
1458	Pius II.	-	1459. Conrad. Celtes Poëta I. German. S. An- toninus.
1464	Paulus II.		
1466	-	-	Scanderbeg. Ob.
1469	-	-	Turcæ primum in Germaniam (Car- niolam) irruunt.
1471	Sixtus IV.	-	Thomas Kem- pens.
1474		-	Paulani.
1477	-	-	Caroli Audac. Burgund. Ducis cædes,
		R r	1481.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1481	-	<i>Bajazeth II.</i>	Mauri totâ Hispa- niâ pulsi.
1484	Innoc. VIII.		1487. WORMATIÆ ultimum Tornea- mentum.
1492	Alexan. VI.		<i>Novus Orbis de- tectus à Colum- bo.</i>
1493	-	Maximil. I.	Basilus Moscho- rum Dux nomen Czarii primus su- mit.
1495	-	-	Pax publ. Camera Imper.
1479	-	-	Americus in novum orbem cum pri- mo Missionario Buellio Ab.
1500	-	-	Carol. V. nat 24. Febru. 1507.
1503	Pius. III.		
	Julius II.		
1512	-	<i>Selimus I.</i>	
1513	Leo. X.		1513. Hispanica regna ad Au- striacos de- lapsa.
1517	-	-	<i>XIX. Concil. Gen. Lateran. Lu- theri hæresis.</i>
1519	-	Carolus V.	Zvvinglius
1520	-	<i>Soliman. II.</i>	Raphaël Urbinas pictor.
1521	-	-	Matricula Imperii condita.
1522	Hadria. VI.	-	Rhodus à Turcis capta.

A. C. | Pontifices. | Imperatores. | Memoranda.

1523	Clemens VII.	-	-	1523. Capucini. Theatini. Rusti- fici tumultus.
1526				Hungaria, & Boëmia ad Austria- cos.
1529	-	-	-	I. Viennæ obsidio. Nomen <i>Prote- stantium</i> .
1530	-	-	-	Augustana Confes- sio. Melita E- quitibus data.
1533	-	-	-	<i>Anglicum Schisma Henr. VIII.</i>
1534	Paul. III.			
1537	-	-	-	Smalcaldicum fœ- dus, Ludov. Vives.
1538	-	-	-	F.F. de Misericor- dia.
1540	-	-	-	<i>Societas I E S U confirmata.</i>
1542	-	-	-	<i>Calvinus hæret.</i>
1543	-	-	-	Copernicus Ob. Joan. Ekhus.
1545	-	-	-	<i>XX. Cont. Gen. Tridenti.</i>
1548	-	-	-	Electoatus Saxonia ad Albertinam lineam trans- latus. Liber <i>Interim.</i>
1550	Juli. III.			
1551	-	-	-	Tripolis regnum Melitenfibus ereptum.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1552	-	-	<i>Transactio Passa- viens.</i>
1555	Marcell. II.	-	<i>Pax Religiosa.</i>
1556	-	Ferdinan- dus I.	Polydorus Virgilius.
1458	Paul. IV.		Jul. Cæs. Scaliger.
1559	Pius. IV.	-	1560. Melanch- thon.
1563	-	-	<i>Finis C. Triden- tini.</i>
1664	-	Maximil. II.	Calvinus perit.
1566	Pius V.	<i>Selimus II.</i>	Ludovicus Blofius.
1571	-	-	Cyprus à Turcis ca- pta. Naupaetæa victoria Joannis Austrii.
1572	Gregor. XIII.	-	Nuptiæ Parisiæ. 14. Aug.
1575	-	<i>Amurath. III</i>	Neriani Clerici.
1576	-	Rudolph. II.	1579. Batavorum fœdus.
			1582. <i>Correctio Ca- lendarii.</i>
1585	Sixtus V.	-	1587. Maria Stuar- ta Scot. R. ca- pite plexa.
1590	Urban. VII.		
—	Grego. XIV.		
1591	Innoc. IX.		
1592	Clem. VIII.		
1595	-	<i>Mahom. III.</i>	1601. Tycho Brahe.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1603	-	<i>Achmet I.</i>	1606. C. Baronius. Lipsius.
—	Paul. V.		
1610	-	-	<i>Liga & Unio.</i>
1612	-	Mathias.	
1617	-	<i>Mustapha I.</i>	
1618	-	<i>Osmanus.</i>	
1619	-	Ferdinand. II	<i>Bellum Tricennale.</i> <i>Winter-Rönig.</i>
1620	-	-	Victoria Pra- gensis Maxi- mil. Bav.
1621	Gregor. XV.		
1623	Urban. III.	<i>Amurat. IV.</i>	<i>Maximil. I Elector.</i> <i>Bavar.</i>
1629	-	-	Edictum Restitu- torium.
1630	-	-	Suecus in Germa- niam.
1632	-	-	Idem occisus ad Luzenum 6. Novemb.
1637	-	Ferdinandus III	1634. Wallen- steinii nex. Jansenius.
1638	-	-	
1640	-	<i>Ibrahim.</i>	Lusitaniæ regnum renovatum.
1644	Innoc. X.	-	1645. Hugo Gro- tius.
1648	-	<i>Mahom. IV.</i>	<i>Pax Westpha- lica.</i>
1649	-	-	Carol. I. Angl. R. decollatus.
1655	Alexan. VII.	-	1653. Cromwellus.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1658	- -	Leopold.	1662. <i>Comitia perpetua Ratispon.</i>
1667	Clemens IX.	- -	1669. <i>Creta Venetis erepta.</i>
1670	Clemens X.	- -	1679. <i>Caramuel.</i>
1676	Innoc. XI.	-	1679. <i>Pax Neomagensis.</i>
1682	-	-	<i>Cometa. Tekelius rebel.</i>
1683	- -	- -	<i>Bell. Turcic. II. Obsidio Vien.</i>
1687	- -	<i>Soliman. III.</i>	<i>Micha. Molinos Quietist.</i>
1689	Alexand. VIII	- -	1688. <i>Jacob II. Ang. R. pulsus.</i>
1691	Innoc. XII.	<i>Achmet II.</i>	1690. <i>Camera Imp. Wezlarum.</i>
1692	- -	- -	<i>Nonus Elector. Hannoveran.</i>
1695	- -	<i>Mustaph. II.</i>	
1697	- -	- -	<i>Pax Rysvicenf.</i>
1699	- -	- -	<i>Pax Carlovicenf. Turc.</i>
1700	Clemens XI.	- -	1701. <i>Novus Rex Borussiae Fridericus. Bellum ob Successionem Hispanicam.</i>
1703	- -	<i>Achmet. III.</i>	<i>Ragozius rebellis.</i>

A.C.]	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1705	-	Josephus.	1708. Mabil- lon.
1711	-	Carol. VI.	
1713	-	-	Constitutio <i>Uni-</i> <i>genitus.</i> Pax Ultraje- ctina.
1714	-	-	Pax Badensis.
1715	-	-	Bellum Turcicum. Peloponnesus Venetis de- tracta.
1717	-	-	Alba Græca capta à Cæsare.
1718	-	-	Pax Passarovic. cum Turcis in an. 25.
1721	Innoc. XIII.	-	Petrus I. Cza- rius Moscho- rum titulum Imperatoris sibi sumit.
1724	Bened. XIII.	-	1725. Pax inter Cæ- sarem & Hispa- num.
1730	Clemens XII.	<i>Mechmond.</i>	

INDEX.

A.

A Aron Sacerdos.	20.	Ægypti plagæ.	18.
Abaëlardus hæreticus.	142.	Ægyptium regnum post Alexandrum M.	247.
Abbas Panormitan.	162.		538.
	390.	Algerium.	539.
Abbatia Rhenanæ.	490.	Æneas.	266.
Westphalicæ.	493.	Æquator circulus.	457.
Saxonica.	502.	Æquinoctium.	457.
Suevicæ	507.	Æra Christiana.	593.
Abel.	5.	Æsopus.	253.
Abimelech.	23.	Æthiopia.	80.
Abiron.	21.	Ætius Dux.	329.
Abiud.	20.	Ætna mons.	473.
Aboë.	533.	Africa.	545.
Abraham.	10. &c.	Agnus Paschalis.	18. &c.
Abfalom.	27.	Aguirre Cardinal.	221.
Abulensis.	162.	Alaricus Gothus.	325.
Academia.	256. earum indiculus.	548.	Alani.
Academici Philosophi.	559.	Alba Græca.	472.
	542.	B. Albertus. M.	146.
Achmet I.	541. II. III.	Albigenses hæret.	144.
Actiaca pugna.	300.	Alciatus Jctus.	390.
Adami gesta &c.	2.	Alcibiades.	251.
Adrianopolis.	538.	Alcoranus.	103.
Ædiles Romani.	576.	B. Alcuinus.	106.
Africa.	538.	Alexander Magnus.	243.
Ægra civitas.	477.		&c.
		Alsatia.	340. 381.
			S. Aman.

Index.

S. Amandus.	98	Apelles.	264
Ambaffadeur.	401	Apex.	581
S. Ambrosius.	92	S. Apollonia.	77
America. 8.	154 168	Appellatio ad Cæsarem.	412 427 429
	377 546	Apostoli.	57
Amos propheta.	36	Apulia.	358
Anabaptistæ hæret.	74	Aquæductus Romæ.	586
Anacreon.	263	Aquila insigne Romanæ	
Anaxagoras.	254	militiæ. 568. Imperii.	
Ancile Roman.	574		410
Andegavenfes Britannia		Arabia.	538
potiti. 342	Siciliâ. 359	Ad <i>Aram</i> amicus.	251
Hispaniâ.	384	Arbellana pugna.	240
Angelicus pulsus.	152	Arca Noë. 6. Fœderis.	20
Angelus pictor.	391		
Anglia. 340. 528. 386.		Arcadius Im.	323
Anglicanum Schisma.		Archangelopolis.	536
203 Angliæ Descriptio.	529	Archipelagus.	465
	502	Archimedes.	260
Anhalt.	204	Archivum Imperii.	431
Anna Bolenia.	582	Archontes Athenis.	241
Annuli Romanorum.	589	Arcticus polus.	454
Annus ejusque ratio.	115	Arelatense regnum.	341
S. Anscharius.	146		374
S. Anselmus.	510 500	Areopagus.	241
Unspach.		Argentoratum.	381 490
Anseres Romam servant.	273	Ariana hæresis.	88. 82
	454	Arias Montanus.	218
Antarcticus polus.	565	Aries cælestis. 455. &c.	
Antesignani.	176	Machina.	507
Antichristus.	538	Aristocratia.	393
Antiochia.	464	Aristoteles. 256.	163
Antipodes. 448	299	Arma Romanorum.	566
M. Antonius. 248	86	Armenium regnum.	149
S. Antonius Ab.	147	Arnaldistæ hæret.	143
S. Antonius Patavin.	477	Arsenius.	323
Antvverpia.			Ar-

Index.

Artemisia.	584	Aurea Bulla.	374.	432
Artesia.	476.	Artois.	Aufonia.	266
Aruspicina.	574	Aufonius.		330
Ascanius.	266	Auspicia.		573
Asiaticum regnum.	248	Ausschreibende Fürstē.		421
Asia minor.	538	Austrasia.	350.	475
Assyria Monarchia.	233	Austregæ.		430
Astracan.	536	Austria ad Habsburgios		
S. Athanasius.	91	371. obtinent Austriaci		
Athenæ.	241	Burgundiam ac Belgi-		
Atomistæ.	260.560	um.	376. 481.	Hi-
Attila.	343	spaniam.	377. 482.	
Avenionenses Pontif.	148	Neapolim & Siciliam.		
Aventinus Histor.	391	360. 386. &c. Hispania		
Averroës.	370	eripitur.	383.	Austria-
Angustana confessio.	188	corum ditiones.	467.	
S. Augustinus.	93	&c. Austria anterior.		
Augustiniani	Eremitæ.	470. Austriacæ Do-		
	86	mus origo.	478.	Præro-
Auguria.	573	gativæ.	482.	Præten- siones
Augustus Imp.	299	483. Maximæ in		
Augustulus.	327	Imperio & erga exte-		
Avicenna.	370	ros.	441. 484.	
Aulici.	402	Axis mundi.	448.	454
Aurea ætas scriptorum.	296	Und des Tests.		209

B.

Baal.	233	Badensis pax.		386
Babylonica turris	8.	Bagdadum.		538
Civitas.	237.	Balaami asina.		21
Regnum.	335	Baldus Juris Consul.		390
Captivitas Judæor.	38	Basista.		567
Bacchus Noë.	8	Balthasar R.		235
Bacchanalia.	572	Bannus Imperii.		412
Baco Verulam.	220	Bassa.		539
		Ba.		

Index.

Baptismus.	56. 70	Bona Ecclesiastica.	66.
F. Barbarossa.	356		398
Barca.	538	S. Bonaventura.	147
Baronius.	219	S. Bonifacius.	99
Barriere.	387. 513	Bonifacius Dux.	329
Bartolus Juris Conf.	489	Borussia.	501. 534
Basileæ Concilium.	151	Bosnia.	472
Episcopatus.	490	Böhen.	469
S. Basilius.	86. 91	Brabantia.	476
Bavaria. 503. Ejus Duces.		Brandenburgicus	Mar-
348. Wittelspachii.	356.	chionatus.	352. 361.
Fit Electoratus.	380	Electoatus	375. 476
Baye.	466	Bremensis Episc.	494
Banreuth.	500. 511	Brennus.	273
V. Beda.	106	Britannia.	340. 60. 82
Beglerbegius.	539	<i>Vide Anglia.</i>	
Belgium. 475. ad Austrios.		Brixidentis Episc.	469
376. 383. &c. Fœdera-		Brüssel.	476
tum.	512	Bruma.	457
Belgrad.	472	S. Bruno.	137
Belisarius. 334. 339.	370	Brunsvicum.	495. <i>Vid.</i>
Bellaria.	583	Hanover.	
Bella <i>vide</i> arma.	406	Brutus. 270. 271. alius	
Bellarminus.	219		288. 300
Belus.	233	Bucephalus.	244
S. Benedictus.	86	Buccarum portus.	473
Benjamin.	15	Buda.	471
Berengarius hæret.	139	Bulgaria.	536. 538
Berga.	532	Bulla, vestis	581
S. Bernardus.	146	Bullonius Rex.	131
Beza.	214	S. Burchardus.	100
Bias Philosophus.	252	Burgundi 339. Burgundia	
Birgittinus Ordo.	156	340. 350. ad Imperium	
Blosius.	218	354. ad Gallos. 374. ad	
Boëtius. 94. 333. 346.		Austrios. 376. ad Gallos.	
Bohemia. 477. Bohemicæ		ibid & 381. Circulus	
turbæ.	194	Imperii.	485.
Bolzanum.	469	Burs-	

Index.

Bursfeldensis Congreg.	Byzantium.	320.
	156	

C.

Calecutum.	544	Carlstadius.	214
Calvinus.	212	Carmelitæ.	139
Camera Imperial.	377	Carniola.	469
	427	Carnium efus.	7. 20
Cammerzhler.	428	Carolus Martel.	347
Cameracensis Congressus	388	Carolus Magnus.	107
	136		336 348 364
Camaldulenses.	534	Carolus IV.	374. Carlst.
Camenecum.	272	Bad.	477
Campus Martius.	466	Carolus V.	378
Canal.	431	Carolus R. Angliæ.	208
Cancellaria Imper.	457	Cartesius.	392
Cancer Cælestis.	219	Cartha.	555
Canisius.	277	Carthæ Geograph.	461
Cannensis clades.	100	Carthaginenses.	275 &c.
Canonici Cathedral.	116	everfi.	279
Canonizatio.	529	Cartusienses.	137
Cantuaria.	585	Casenum.	536
Capitolium.	270 378	Casinum.	473
Capitulatio Cæsarea.	400 433	Cassiodorus.	94
	152 162	Cassius.	288. 300
B. Joan. Capistr.	457	Castriotus.	397
Capricornus.	38 41	Catapulta.	567
Captivitas Jud.	138. 170	S. Catharina.	77
Capuccini.	307	Catilina.	291
Caracalla.	401	Cato M.	279. Utricensis.
Caracter Legati.	221		287
Caramuel.	395	Catullus.	290
Cardanus.	167	Caudinæ furcæ.	274
Cardinales.	59 67	Celsus Jctus.	318
Carelia.	536	Celtes poëta.	390
Carinthia.	468 481	Cemeteria Romæ.	67
Carlovicensis pax.	381	Censores.	477
Carlovicum.	472	Cen-	

Index.

Census.	269	Cleopatra.	248
Centrum terræ.	448	Climata.	459
Centuria.	565	Cloacæ Romæ.	586
Ceræ majorum.	578	Clodius.	292
Cerimonix. <i>Vide</i> Ritus.		Clodovæus.	347
Cerularius Schismaticus.		Cluniacum.	136
	119	Clypeus.	566
Cetra scutum.	566	Cochinum.	544
Chanus.	538	Codex.	345
Charta.	555	Codrus.	241
Chartago.	275. &c.	Cohors.	565
Cheronæa pugna.	243	Collegia Imperii.	415
Chersonesus.	465	Coloniensis Elector.	488
S. Chilianus.	99	Gebhardus 379. Electio	
China. <i>vid.</i> Sina.		prætextus belli.	382
Chorographia.	445	Colossus Rhodi.	584
Christus quando natus.		S. Columbanus.	98
	593	Columbus.	390
Chronologica notitia.		Comites Palatin.	420. 429
	589. &c.	Comitia.	413. 423
S. Joan. Chrysostomus.	92	Commercium.	405. 436
Cicero.	290.	Comminæus.	390
Cimbri.	281	S. Communio.	65. 69.
Circuli Geograph.	450	Concordantiæ Biblicæ.	
Circuli Imperii.	377. 421.		147
	467. &c.	Concordiæ liber.	191
Cistercienses.	137	Confessio.	70. 135
Civile bellum Rom.	285	Congregatio propagandæ	
Civis Romanus. <i>vid.</i> Ro-			166
ma.		Conradinus Suevus.	359
Civitates Imperial.	374	Constantinus M.	319. 84.
	418	320. Donatio ejus.	
Clagenfurtum.	468		321
Classicum.	569	Constantinopolis.	320.
Clavus latus.	580		154. 538.
Claudianus.	330.	Consul Romæ.	271. 311.
Clericorum habitus.	67		328. 575
		Con-	

Index.

Continens terra.	465	Credenciales literæ, Cre-	
Convivia Rom.	582	ditiv.	402
Copernicus.	391	Creta.	537
S. Corbinianus.	99	Croatia.	472
Corinthus.	280	Crœsus.	237. 285.
Cornelius à Lapide.	220	Cromvellus.	209
Coronæ Roman.	571	Crux Constantini.	319.
Coronâ cingere.	568	S. Crux inventa.	86
Corvinus.	390	Cruciati.	131
Cosacci.	535	Curlandia.	379. 534
Cosmographia.	445	Curtius.	288
Cothurnus.	581	Cynici Philos.	257. 560.
Cracovia.	534	S. Cyprianus.	76
Crain.	469	Cyrus. 236. &c. Judæos	
Crassus.	249	dimittit.	41.

D.

Dædalus.	584	Descartes.	392
Damascus.	538	Devolutionis jus.	381
Dalmatia.	472	Diabolus quando crea-	
Petrus Damiani.	145	tus?	4
Daniæ Descriptio.	531	Dianæ Ephesi.	243. 584
Daniel.	39. &c.	Dictator Rom.	312. 577
Dardanellæ	538	Dierum noctiumque inæ-	
Darius Hystaspis.	239	qualitas. 456. Longi-	
Darius III. victus.	234	tudo.	459. 462.
David rex.	26. &c.	Diffidationes.	369
Debbora.	23	Diluvium.	6
Decalogi præcepta.	20	Dio Cassius.	318
Decimæ.	20	Diocletianus.	310
Decretales J Canon.	147	Diogenes 257 Laerti9.	318
Decretum Gratiani.	135	Dionysius Tyran.	252
Democratia.	393	Dionysius Arcopag.	75
Democritus.	260	Dionysius exiguus.	94
Demosthenes.	262	Dionysia sacra.	572
Deputations- Täg.	422	Distantia locorum Geo-	
Derbenda.	536	graphicè quærenda.	463

Do

Index.

Doct̃oratus.	135	Donatistæ hæret.	87
Doctrina Ecclesiæ.	65. 227	Donawerth.	380
Dominicani.	138	Draco Legislator.	241
Domitianus.	304	Drexelius.	220
Donatio Constantini.	321	Dürrer pictor.	391

E

Ecclesia Catholica quæ?		Epaminondas.	251
225. Non defecit ob		Ephesi Diana.	584
quosdam pontifices		Ephori.	242
minus probos. III.		Epictetus.	317
Ecclesiæ bona. 66.	396.	Epicurus.	259
Doctrina. 65.	Ritus. 66.	Epochæ annorum ac tem-	
Potestas non convenit		porum variæ.	592
laicis.	395	Equestris Ordo. Rom.	578
Eclectica Philosophia.	561	Erasmus Rotterodamus.	
Ecliptica lineâ.	455		217.
Edictum restitutorium.		Erb. Nembter.	419
	196	Eremitæ S. August.	86
Egra civitas.	477	Eruditionis vices.	229
Eiserne Brieff.	412	Esaïas.	36. 37.
Electorum prærogativæ.		Esau.	12. 13.
416. Collegium.	367.	Esdras.	41
415. Conventus.	422	Eucharistia. 69. vid. Com-	
Elect̃or Bavarus	380.	munio.	
noveranus.	386	Eugenius Dux.	384
Elias.	31	Euripides.	263
Elisabetha Angla.	206	Eutropius.	329
Elisæus.	31. 33	Exarchatus. 336. 97. 98	
Embda.	493	Excelsa.	35
S. Emmeramus.	99	Exemptio.	415
Ennius.	290	Exodus.	19
Enoch.	5	Expeditiones sacræ.	131
Envoyè.	401		

F

Fabii.	272	Franci.	346
Fabius Maximus.	277	Franciscani.	138. 156
Fames ingens.	33. 47	S. Franciscus de Paula.	157
Fasces Rom.	576.		
Faust-Recht.	369	Franconicus circulus.	510
Festa Sanctorum.	67	Fretum.	466
Feuda.	345	Fridericus Barbarossa.	127
Finnia.	533	Frisia.	493
Flagellantium Secta.	144	Frisinga.	99. 504.
Flamines.	574	Fürstenberg Card.	382
Flandria.	477	Fulda.	490
Florentia.	388. 518	Funditores	567
Florus Histor.	318	Funeris ritus.	574
Franche Contè.	381		

G

Galea.	566	Germani : vide. Cimbri;	
Galenus.	317	Teutones ; Helveti;	
Galli Romam capiunt.	273	Franci; Belgæ; Lango-	
subiguntur 281. Fidem		bardi &c. Ad fidem	
fufcipiunt. 81. Gallica-		converfi. 97. Reges	
næ Ecclesiæ libertas.		eorum. 351. Germa-	
129. Res cum Germa-		niæ descriptio.	467
nis. 381. 442. Fœdera		Gerson	390
381. 382. 386. 443.		Gibellini.	128. 355
Galliæ descriptio.	524.	Gibraltar.	385
S. Gallus.	98	Giezi autor Simonia.	32
Gandavum.	477	Gigantum fabula.	9
Gedeon.	23	Globi mathematici expli-	
Gefürstete Graffen.	417	catio.	453. &c.
Geldria.	476	Glossariæ Inf.	532
A. Gellius.	318	Glossæ.	121
Gendt.	477	Gnostici hæret.	73
Genfericus.	326	Goa.	544
Geographia.	445. &c.	Golfo.	466
S. Gerardus.	130. 145		

Con.

Index.

Gonzagæ.	474	Grammaticum scripsit Cas-	
Gotthi. 325. 332. 337		fiodorus 94. Smarag-	
Gracchus.	283	dus.	121
Gradus Mathematici.		Gran.	471
	451	S. Gregorius Mag.	94
Græcia. 240. 537. Græ-		Gretserus.	219
cum Schisma. 118.		Groenlandia.	532
152. 321. <i>vid.</i> Orien-		Grotius.	220
tales. Græci sollicitan-		Gualbertus.	137
tur à Lutheranis. 202.		Guelphi.	128. 355
Græca literatura.		Guido Aretinus.	146
	152	Gulch.	489
Græcium.	468	Gustavus Suec. R.	197

H.

Hæresis. 71. 74. 227. &c.		Hennegau.	476
quomodo ei obvian-		Henoch.	5
dum?	389	Henriciani hæret.	142
Haffen.	466	Henricus auceps.	352
Hafnia Copenhagen. 531		Henricus VIII. Angl.	203
Hannibal. 276. ad portas.		Heraclitus.	260
	277	Hessen.	491
Hannonia.	476	B. Hermanus contractus.	
Hannoverana Stirps	495		146
Electo. 386. Contro-		Hermanstatt.	471
versia officii 419. Ditio.		Hermolaus Barbarus.	390
	494	Herodes.	44. 45
Hanseaticum fœdus.	418	Herodotus.	261
Hassia.	491	Heruli.	331
Hebræi 10. 14. Lingua eo-		Hibernia.	530
rum 9. Litteræ. 41. <i>vide</i>		S. Hieronymus.	93
Judæi.		Hieronymitani.	156
Hebrides Inf.	530	Hippocrates.	261
Helena.	242	Hirsfelda.	490
Helioabalus.	307	Hispaniæ regnum	338.
Heli.	25	à Mauris purgatum.	
Helveti.	282. 515	154. ad Austrios venit.	
Helvidius hæret.	89	377. ad Andegaven-	
		ses.	

Index.

ses. 383. ejus descriptio	Horizon.	454. 462
520	Hospitalarij Equites.	137
Hollandia.	512	HS. Sestertius Romanus.
Holmia.	533	579
Holfatia.	495	Hungari 130. 378. 380. ad
Homerus.	263	Austrios. 379. Descri-
Homo novus.	577	ptio. 470
Honorius Imp.	323	Hunni. 343
Horatij fratres.	268	Hunniades. 390
Noratius poëta.	295	Hussitæ hæret. 155. 160

I.

Jacob Patriarcha. 12. 13.	perij.	414
16	Imperator.	567. 577
Jacobus Angliæ R. 210	Electio. 313, 367. 409.	
Janizari.	540	Coronatio. 410. Pote-
Janfenius. 167. 215. 219	stas. 368. 411. Insignia.	
Janus clausus.	572	410. Maximæ. 441
Japonia.	544	Imperium Romanum.
Jaurinum.	471	vide Roma: Divisum.
Iberia.	81	321. &c. Extinctum in
Iconoclastæ hæret.	104	Occidente. 327. Resti-
Idolorum Origo.	9	tutum. 107. 348. 364.
Jejunium.	71	370. Describitur. 409.
Jephthe.	24	Circuli Imperij. 421.
Jeremias.	37. 39	Comitia. 423. Tribu-
Jerosolymæ excidium.		nalia. 425. Cancellaria.
46. Regnum.	131	431. Leges. 432. 435.
Jesuitæ. vide. Societas		Amplitudo, vires. 436.
Jesu.		Prætenfiones, Maxi-
S. Ignatius Loyol.	170	mæ &c. 439
S. Ildephonfus.	105	Index librorum prohibi-
Imaginum cultus. 68. 102		torum. 165
104	India, vid. America.	546
Imagines majorum.	578	130. Orientalis. 544
Immediatus Status Im-		Indulgentiæ. 134. 177
		la-

Index.

Ingrîa.	536	Ispahan.	543
Innspruck.	469	Israëlitæ. 19. 23. 30. <i>vide</i>	
Insula	465	Judæi.	
Insulæ.	477	Isthmus.	465
Intercalatio.	584	Italia. 266. 517. Impe-	
Intercessio	tribunitia.	rium relinquit. 351.	
	576	369. 371. An jure sit	
<i>Interim liber.</i>	191	Pontificis? 361. Gal-	
LXX. Interpretes.	41	lis erepta. 385	
Interregnum Occidentis		Jubilæus annus. 130. 134	
Maximum. 331. Ma-		Judæ regnum. 30. 35	
gnum.	357	Judæi. 16. 38. &c. 47. 51	
Introductio ad Sessio-		Judas Machabæus. 43	
nem.	411	Jubenburg.	468
Investitura.	140 354	Judicium Imperiale Au-	
Joannæ Papissæ fabula.		licum. 377. 425. Came-	
	108	ræ Imp.	427
Joannes Austriacus	392	Judices Israëlitæ.	23
S. Joannes Chryso- stomus. 92. Damascenus.		Juliacum.	489
105. Nopomucenus.		Julianus annus.	590
	155	Julianus Apostata.	322
Joannes Leidenfis.	187		83
Job.	16	Sub Jugum mittendi mos.	
Joël.	36		273. 274
Jonas.	33	Jugurtha.	282
Joseph Patriarcha.	14	S. Jvo.	389
Josephus Histor.	46	Jus Canonicum. 135. Ci-	
Josue.	22. &c.	vile. 345. 541. Publi-	
Jovinianus hæret.	89	cum. 409. Jus Sacro-	
Isaac.	12	rum.	395
Isaias.	36	S. Justinus.	75
S. Isidorus.	105	Justinus Histor.	318
Islandia.	532	Justitia.	404
Ismaël.	11	Jüttlandia.	531

K.

Kärnthen.	468	Kraiß-Tag.	421
	S s 2	L. La-	

L.

Labacum.	469	Lithuania.	534
Labyrinthus.	584	Litura.	555
Lacedæmonij.	242	Livius poëta, 290. Hi-	
Landfriden.	377	storicus.	295
S. Lanfrancus.	145	Livonia, 379. 533.	535
Langobardi.	334		536
Lapides ab urbe.	486	Londinum.	529
Lapponia.	533. 536	Longobardi.	334
Latitudo regionis.	460.	Loth.	11. 12
	452	Lotharingia. 350. &c.	
Latium.	265	514. ad Circulum Rhe-	
Latinum idioma.	372	ni superioris pertinet.	
	556		492
Legati.	401	Lublinum.	534
Leges fundamentales.		Lucanus.	315
400. 404. Imperij.	432.	Lucernam olere	262
	435	Lucifer.	4
Legio.	564	Lucretia.	270
Joan. Leidenfis.	187	Lucretius.	290
Lembergum.	534	Ludovicus Bava.	157
Leuca.	464	Pius. 349. Badensis.	
Leuctrica pugna.	251		381. 384
Levitarum decimæ.	20	Lunam habitari.	254.
Lex agraria, frumenta-		Ejus motus.	449
ria &c. 283. Naturæ,		Lupercalia.	573
Gratiæ.	50	Lusitania.	523
Liberti.	578	Lutherus. 176. &c. Bel-	
Liber unde dictus.	554	lum Turcicum ciet. 169	
Libri hæretici. 399. pro-		Lutherani Protestantes.	
hibiti.	165	188. Calvinianos sibi	
Libra cœlestis. 455. &c.		jungunt. 193. Græcos	
Liga Catholica.	193	sollicitant.	202
Limburgum.	476	Luxenburgum.	476
Linguae variæ. 8. 9.	556	Lyceum.	256
Literæ. 551. Moratoriæ.		Lycurgus.	242
	412	Lyfippus.	265

Index.

M.

Mabillon.	222	Mathusalem.	5
Macedones.	243. 246	Matricula Imperij.	421
Macchabæus.	43	Maultaschia.	481
Madame d' Orleans	382	Mauri ex Hispania pulsi.	154
Mæcenæ.	296. 301	Mauritius Saxo.	189
Mähren.	478	Mausoleum.	584
Magdeburgum.	197	Maximilian. I. Imp.	377
Magellanes.	390	Maximil. I. Bavarus.	194. &c.
Magister Sententiarum.	135	Medicinæ inventio.	561
Magistratus Romæ.	577	Mediolanum.	34. &c.
Mahomet. IV.	542		474
Mahumedes.	101	Medorum Imperium.	234. &c.
Majestatica jura.	400	Megalopolis, Medlen-	495
Majores Domûs.	347	burg.	214
Maltheser.	137	Melanchthon.	10
Manichæi hæret.	87	Melchisedech.	137
Manipulus.	565	Melitenfes Equites.	220
Manna.	19	Hugo Menardus.	261
Mantua.	376. 474	Menecrates medicus.	455
Manutius.	218. 392	Meridianus circulus.	347
Mappæ Geograph.	461	Merovæus.	253
Maratonia pugna.	239	Metempichosis.	490
S. Marcellinus PP.	61	Metensis Episcopatus.	221
Marchionatus.	352. 417	Mezgeri Theologi.	36
Maragrasfen.	417	Micheas.	406
Maritima potentia.	405	Militum delectus.	564 &c.
Marius Cof.	281	Militia Veterum.	464. Romæ.
Marleboroug.	384	Milliare.	586
Maro Virgilius.	294	Milo.	293
Martialis.	316		Mil-
S. Martinus.	90		
Martyrum tormenta.	63		
Mastricht.	477		
Mathildis Comitissa.	125		

Index.

Miltiades.	239. 250	Moneta Romæ.	578
Ministri publici.	400	Moneta Imperij.	412
Minorica.	386	Moravia.	478
Minoritæ.	138	Morea.	387. 537
Minuta Mathematica.	451	Morlachia.	472
Miræus.	220	Moscovia.	536
Joan. Picus Mirandulanus.	163	Moses.	17. &c.
Missio militaris.	569	Motus cœli.	449
Mithridates.	248. 282	Münsterischer Friden.	199
Momile primum.	449	Mundense prælium.	287
Modena.	519	Epocha <i>Mundi</i> conditi.	591
Moguntinus Elector.	486	Mundus conditus. I. Ejus	
Mogolis Imp.	544	constitutio Mathematica.	448. 464
Moldavia.	537	Mundi septem miracula.	583
Molinos hæret.	167. 216	Municipales civitates.	418
Monarchia quid?	393	Murmuris poena.	20. 21
Quatuor hætenus.	39. 40. 231	Musculus hæret.	214
Monasteriensis pax.	199	Musica.	562
Monastica vita.	86. 174	Mutina.	519
<i>Vid. Religio.</i>			

N.

Naaman.	32.	Naulus.	575
Nabuchodonosor.	38. 40. 235	Naupaetum.	337
Nadab & Abiu.	20	Nauplia.	537
Nadir punctum.	454	Neapolis.	353. 473. 358
Nahum.	36	Negroponte.	537
Namurcum.	476	Neoburgi ducatus.	505
Nannentense edictum	214	Neopalatinatus.	505
Narfes.	334	Neriani Clerici.	172
Nassovii Principes.	491	Nero.	302
Natalis Comes.	392	Neuschâtel.	501
Navigationes.	405	Neutralitas.	408
		Nicænum Concilium I.	85
		S. Ni.	

Index.

S. Nicolaus.	90	Norvagiæ	descriptio.	
Niderland. v. Belgium.				532
Ninive.	33. 233	Notarii.		420
Nobilitas libera Imperii.		Novatiani hæret.		73
	418	Novogardia.		536
Noë.	5	Novus orbis	377. 391	
Nomina Romanorum.	587	Nox. <i>vid.</i> Dies.		
S. Norbertus.	138	Numa Pompilius.		268
Normanni. 116. 358. &c.		Numantia.		281

O.

Obsidionis modus Roma-		Orcades Inf.		530
nis.	568	Ordines Romanorum ci-		
Occidentis Imperium	324.	vium.		577
<i>vid.</i> Imperium. Ocea-		Orientis Imperium.		324
nus	465	Orientalis Ecclesia.		60.
Odoacer.	331		68. 118	
Oecolampadius.	214	Origenes.		76
Oenipontum.	469	Ormus.		543
Offen.	471	Oseas.		36
Officia Imperii.	419	Osiander hæret.		214
Officarii reipubl.	401	Ostendandum	commer-	
Olympiadum epocha.	592	cium.		388
Olympias Mater Alexan-		Ostracismus.		241
dri	243. 245. 246	Ostrogothæ.		332
Oratorii Congregatio.		S. Otto. Bamberg.		130
	172	Otto I. M. Imper.		352
Orange , Arausionensis		Ottocar Boëm. R.		371
Ducatus.	502	Ovatio Rom.		571
Orbis <i>V.</i> Mundus.		Ovidius.		295
bis conditi Epocha.		Ab Ovo ad mala.		583
	592	Oxonium.		529

P.

Pacu.	536	Pacuvius.		290
	S s 4	Palæ-		

Index.

Palæstina.	131	Patrimonium Petri.	125
Palatini Comites.	420.	Paulani.	157
429. Electores.	488.	Paulus Ictus.	318
Officium 419. Palati-		Pausanias.	317
natus Superior ad		Pax quomodo fiat ?	
Bavaros. 380. Pala-		408. Publica.	377.
tinatus Novus.	505.	432. Religiosa.	191.
Palatinæ Turbæ	194	Westphalica. 199. Rys-	
Palermo.	473	vicensis. 201.	383.
Pallium.	580	Aquisgranensis.	381.
Palmata toga.	581	Neomagensis.	381.
Paludamentum.	581	Ultrajectina. 386. Ba-	
Pannonia.	343	densis. 386. Viennen-	
Panormitanus. 162.	390	sis 388. Carlovicensis.	
Panormus.	473	381. Passarovicensis.	
Pantheon.	96	387.	
Papæ nomen.	58	Pecunia Rom.	578
Papinianus Ictus.	318	Pedemontium.	340
Papyrus.	554	Pelagius hæret.	90
Paradisus.	2	Pella Alexandri patria.	
Paralleli.	459		243
Paris.	242	Peloponnesiacum bellum.	
Parisinæ nuptiæ.	213		242 387
Parlamentum Angl.	530	Pengala.	544
Parma	519	Peninsula.	465
Parma scutum.	566	Pergamen.	554
Parrhasius.	264	Pergami regnum.	248.
Partage Tractat.	383		281
Parthicum regnum.	249	Pericles.	251
Pascha.	19. 60. 68	Peripatetici.	276. 559
Passarovicensis pax.		Persarum Monarchia.	
	387 472		236
Passaviensis transactio.		Persix descriptio.	542
	190	Persecutiones.	62. &c.
Patres conscriptio.	577		226
Patriarchatus.	62	Persius.	315
Patricii Romæ.	577	Petasus.	581
		Pe-	

Index.

Petavius.	220	393. &c. Romani Im-	
Petersburg.	536	perii. 311. 328. 345.	
Peterwardein.	472	361. 441.	
Petrarcha.	162. 389	Poloni. 115. 353. 354	
Petronius Arb.	315	Poloniæ descriptio.	534
S. Petrus	59	Pomerani.	130
Petrus Leonis.	126	Pompejus.	285
Petrus Martyr hæret.		Pomponius Jctus.	318
	214	Pontanus.	390
Pharamundus.	347	Pontifices Romani.	58.
Pharao.	19	224. aliqui minus bo-	
Pharsalica pugna.	286.	ni. 110. Avenionem	
Philosophi nomen	253	secedunt. 148. an	
antiqui.	558	jure teneant Italiam?	
Philo.	314	361. Autores restaura-	
Phidias.	263	ti Imperii. 364. 370.	
Philippicæ orat.	262	an sint supra Imperato-	
Phocion.	259	rem? 395. De iis obser-	
Photius schismat.	119	vanda.	224
Piarum Scholarum Patres.		Ponti regnum.	248
	172	Populi vitia.	403
Picus Mirandulanus.	163.	Porphyrius Philos.	318
	390	Porfena.	272
Pictoria ars.	563	Porto Mahon.	386
Pilum Roman.	566	Portugall.	523
Pindarus.	263	Portus.	466
Pipinus.	347	Posonium	Pressburg.
Planetæ.	449		470
Plato.	255	Posnania.	534
Plautus.	290	Postæ.	305
Plebis natura.	403	Præcepta Decalogi.	20
Plenipotentarius.	401	FF. Prædicatores.	138
Plinius.	316	Præmonstratenses.	138
Plutarchus.	317	Prætendent.	211
Pœnitentia.	70	Prætecta.	580
Poli mundi. 448.	454	Prætorianus miles.	565
Ang. Politianus.	390	Praxiteles.	264
Politicæ principia.		Pressburg.	470

Index.

Præssen.	501	Promontorium.	465
Primæ preces.	411	Propositiones damnata.	173
Primipilus.	565	Protestantes	188
Primogenituræ jus.	12	Protogenes.	264
Primum mobile.	449	Ptolemæus.	317
Principes an possint de		Ptolemæus Rex.	42.
sacris disponere? 395.			247
an lege teneantur?		Punica Bella Rom.	275
	400	Pylæ.	465
Prinz Louis. Vid. Ludo-		Pyramides.	247. 584
vicus Badensis		Pyrrhonismus.	561
Principum Imperii colle-		Pyrrhus.	274
gium.	417	Pythagoras.	253
Priscianus.	346		

Q.

Quadragesima.	71	Quietistæ hæret.	157
Quadruple alliance.	387.		216
&c.		Quintilianus.	316
		Quirinus, Romulus.	268

R.

Raab.	471	Regimentum Imperij.	229
B. Rhabanus.	121	Regulus Cos.	275
Raphaël pictor.	391	Reichs-Abschied.	425
Rastadij pax.	386	Cammer-Gericht.	427
Ratisbona.	504	Hofrath.	377. 429
S. Raymundus nonnatus.	147	Reichs-Tag.	423
Rebelliones.	407	Reichs-Stadt.	418
Recessus Imperij.	425	Religio veteris testamenti.	
Regalia.	400	49. Vera necessaria, uti-	
Regaliæ controversia.		lis &c.	394
	129	Religiosi ordines.	56
Reges Româ pulsi.	270	Religiosa Pax.	191
Regia potestas.	232	Reservata Cæsaris.	400
		Resi-	

Index.

Residentes.	401	Romanorum Sacra.	572.
Respublica.	393	Magistratus.	575. Militia.
Restitutorium edictum.	196	Moneta.	578.
Revalia.	536	Vestes.	580. Convivia.
Reunions-Cammer.	381	582. Nomina.	587
Rex primus. 233. Roma-		Romanen.	369
norum. 413. Germa-		Romulus.	267
niæ.	351	Romulus ultimus.	327
Rheede.	466	Rostra fori Romani.	272
Riga.	536	586	
Ritus Veterum. 551. &c.		Rothwilanum Judicium.	
Ecclesiæ. 66. 84. 102.		430.	
Roboam.	30	Rudolphus Habsburg.	370
Romæ amplitudo &c.		Ruffinus.	329
585. Historia ante Ro-		S. Rupertus Episc.	99.
mulum. 265. Romana		Abbas.	146
Monarchia. 300. 312.		Rustici tumultus.	185
Romani civis jura. 311.		Russia. <i>Vid.</i> Moscovia.	
eorum classes. 577.		Ryffel, Insulæ.	477
		Rysvicensis pax. 201.	383

S.

Sabaudia Savonen.	340.	Salvus conductus.	402
386. 387. 519. pertinet		Samaritæ.	34
ad Circulum Rheni fu-		Samoieda.	536
per.	492	Samson.	24
Sabbathum.	4	Samuel.	25
Sacerdotum decimæ. 20.		Sanctorum festa.	67
Sacramenta. 55. &c.		Sangiati.	539
Sacrorum Jus.	395	Sannazarius.	391
Sagum.	580	Sapientes Septem.	252
Salii Sacerdotes.	574	Saporis persecutio.	82
Salisburgum. 99. 504		Sara.	11
Sallustius.	295	Sardanapalus.	234
Salomon.	27. &c.	Sareptana mulier.	31
		Sar-	

Index.

Sardinia.	387	Semiramis.	234
Saturnalia.	572	Senatorius Ordo.	577
Saturnus.	450	Seneca.	303. 314
Saul.	25	Sententiarum libri.	135
Saxoniae Electoratus.	375. 496	Septem Dormientes.	64
Scaliger.	218	Septem mundi mira.	583
Scapulare.	139	Septuaginta Interpretes.	41
M. Scævola.	272	Serpens in Paradiso.	3.
Scanderbeg.	390	Æneus Mosis.	21
Sceptica Philosophia.	561	Sertorii bellum.	284
Schellenberg.	385	Servia.	473. 537
Schlesien.	478	Servile Bellum Rom.	283
Schisma. 117. Græcum.		Servitæ.	139
118. Sacerdotii & Im-		Sestertius Rom.	579
perii. 128. 140. 157.		Sfondrati Card.	221
Pontificium maximum.		Sfortia.	474
149. Anglicanum.	203	Sibenbürgen.	472
Schmalcaldicum foedus.		Siberia.	536
	188	Sibylla Erythrea.	37
Schwepermanus.	373	Sicilia.	473. 386
Scipio Africanus Major.		Siculæ Vesperæ.	129. 360
277. 289. Minor.	279.	Signa cælestia.	456
	289	Signa militaria.	565
Sclavi.	360.	Silesia.	478
Sclavonia.		Silius Italicus.	316
	472	Silvius Rex.	267
Scotia.	520	Simon Magus.	72. Simo-
J. Scotus.	147	nia.	72. 32
Scriptura veterum.	552	Sinæ descriptio.	543
Scutum.	566	Sinus maris.	466
Scythæ qui dicti ?	342	Sixtus Senensis.	218
S. Sebastianus.	77	Smirna.	538
Secularis potestas.	395	Soccus.	581
Secures Rom.	576	Societas Jesu.	170.
Seditiones.	407	Socrates.	254
Selimus I. II.	541		

Soczo.

Index.

Soczovia.	537	Stockholm.	533
Sodoma.	11	Stoici Philosophi.	560
Solidus, moneta.	579	Stola.	581
Solis motus.	449. &c.	Strabo.	314
Solinus.	314	Strada.	220
Solisbacum.	506	Strasburg. <i>Vid.</i> Argen-	
Solmisatio.	146	toratum.	
Solon.	241	Strigonium, Gran.	471
Solstitium.	457	Stuarti reges.	207. &c.
Solymanus II.	541	Styria.	468
Sophia.	538	Subofficarii Imperii.	419
Spahis.	540	Successions-Krieg.	383
Sueciæ descriptio.	533	Sueci. 115. bellum tricen-	
Sparta.	242	nale.	196
Sphæra octava.	449. 456	S. Suitbertus.	99
Spirensis Episc.	490	Sulzbach.	506
Spitzberg.	532	Suetonius.	318
Stadium.	464	Suevi. 339. 372. Circulus	
Stapula.	412	Suevicus.	507
Status Ecclesiæ.	517	Summa D. Thomæ.	135
Status imperii.	414. 368.	Supplicationes Rom.	570
371. 374.	Maximæ	Sylla.	284
Statuum.	442	Sylvius Rex.	267
Stella Jacob.	21	Symbolum Nicænum.	85
Stenmarck.	468	Synagoga.	51
Stilico.	325	Syracusæ.	261
Stilum vertere.	555	Syriæ regnum.	249. 538.

T.

Tabulæ Mosis.	20	Tartaria.	543
Tacitus Hist.	317	Tartari Morduenfes &	
Talentum.	579	Czeremenfes. Circas-	
Targovisum.	537	si. Nagentenfes. Wo-	
Tarquini Reges.	269	gulenfes.	536
		Budzia-	

Index.

Budziacenses.	537	Tiro.	291
Tartaria minor.	538	Tirolis.	469
Taffilo.	348	Titulus Cardinalitius.	59
Taurinum Turin.	385	Toga.	580
Teckelius.	380	Tolosanum regnum.	338
Templarii Equites.	137	Topographia.	446
Templum Salomonis	28.	Torneamenta.	352
&c. 38. 41. 43. 44. 47.		Tostatus.	162
48.		Totilas.	334
Tergesta.	469	Trabea.	576. 581
Tertullianus.	76	Trajanus Imp.	305
Tessera milit.	568	Transilvania.	471
Testamentum vetus & no-		Trevirensis Elector.	487
vum.	51	Triarii milites.	564
Uyd des Tests.	209	Tribuni plebis. 342.	576.
Testudo milit.	568	militum.	564
Teutonici Equites.	138	Tribus Judaicæ. 16.	Ro-
Thaboritæ hæret.	161	manæ.	578
Theatini.	170	Triclinium.	582
Thebæ.	244	Tridentum.	469
Themistocles.	250	Tridentinum Concilium.	
Theologia Scholastica.			192
134. 136. 172.		Triest.	469
Theodoricus R. 331. &c.		Trinitarii.	138
Theodosius M.	323	Tripolis.	538
Theophrastus Paracelsus.		Trithemius.	163
	391	Triumviratus Syllæ. 284	
Thermopylæ.	239	Cæsaris. 285. Augusti.	
Theffalonica.	537	299.	
S. Thomas Aquinas.	147	Triumphus.	311. 570
Thomas à Kempis.	163	Troja.	242
Thracia.	538	Tropicus cancri & capri-	
Thucydides.	261	corni.	457
Timantes pictor.	264	Tunis.	538
Timon Osor hominum.		Turcæ. 101. 102. 169.	
	260	Bel-	

Index.

Bellum Turcium I.	379.	Tycho Brahe.	392
II.	380.	III.	381.
IV.	Typographia.		376
387.	Turcici Imperii	Tyrannis.	393
descriptio.	537	Tyrus.	245
Turma.	565		

V.

Valachia.	537	Vinea militaris.	567
Valla.	163	Vini cultura.	8
Vallumbrosani.	137	Virgilius Maro.	294
Vandali.	338	Virgilius Polydorus.	218
Veneti.	519	Visigothi.	337
Vendôme.	384	Visirius &c.	539
Vesperæ Siculæ.	129	Vittæ.	581
Vesta, Vestales.	573	Ludov. Vives.	219
Vestes Romanorum.	580	Ulpianus.	318
Vesuvius.	473	Ultrajectum.	386
Viæ Romanæ.	586	Umbo quid?	566
Vicariatus Imperii.	420	Unigenitus constitutio. PP.	
Vicini observandi.	403	167. 215.	
Victor Aurelius.	330	Unio protestantium.	
Vienna.	467. 37. 380		193
Vigilantius hæret.	90	Volaterranus.	391
Villeroy, Villaregius.		Upsala.	533
	384. &c.	Utrecht Fried.	386
Vindocinensis, Vendôme.		Vulgi indoles.	403
	394		

W.

Waldenses hæret.	143	Werda Danubica.	380
Walliæ ducatus.	529	Westphalica pax.	199
Wandali.	338	Wiclefus hæret.	158
Warsovia.	534	S. Wilibaldus.	100
Wenceslaus.	374	Windischmarck.	469
		Win.	

Index.

Winterkönig.	195	Wormatia Episc.	489
Wittelspachii.	356	Würtemberg.	509
Wolffenbüttl.	495		

X.

Xantippe.	255	Xerxes I.	239
Xenophanes.	253	Ximenes Cardin.	217
Xenophon.	261		

Z.

Zapolia.	378	Ziska rebellis.	155
Zeelandia Inf.	531	Zodiacus.	455
Zenith punctum.	454	Zona temperata, &c.	
Zeuxis.	264		458

FINIS.

Desing, Anselm,

Anselmi Desing Compendium eruditionis complectens historiam sacram,
profanamque, politicen, iurispublici adumbrationem ...

Ingolstadium 1733

H.un. 148

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10031660-1

VD18 11847174-002